ALOIS MUSIL

ZA MRTVÝM MOŘEM

ALOIS MUSIL:

ZA MRTVÝM MOŘEM

PRAHA 1931.

„NOVINA" tiskařské a vydavatelské podniky, zapsané spol. s. r. o.

PAMÁTCE
ANTÚNA ABDRABBO.

O B S A H:

Strana

I. *V jihovýchodním Moabsku* 1

Prvorozený syn obětován 1
Křižáci opouštějí Kerak 2
Římská silnice 4
Otec Antún 7
Naše výzbroj 8
Křesťané a muslimové 9
Jak žnou a mlátí 10
Staré obětiště 12
V území Beni Amr 15
Strašidlo Máred 17
Římský tábor 18
Prameniště Arnonu 20
Římská opevnění 21
Náš vůdce přepaden 23
Co je krádež 24
Smrt otce našeho vůdce 26
Lékař Bšejr 28
Nebezpečná cesta 28
V táboře katolíků 30
U hlavního města moabského 33
Pohřeb 34
Trest za zneuctění chleba 35
Pravá pohostinost 36
Na cestu Poutnickou 38
Francouzský voják 39
Cesta smrti 41
Pohostinu u lupičů 42
Biblická Rut 45
Opuštěná osada 46
Křižácké sídlo 47
Pevnost moabská 47
Křižáci za Mrtvým mořem 48
Kníže Reginald a Saladin 49
Kníže Reginald od Saladina zabit 51
Králové keračtí 52
Zánik moci křesťanů kerackých 54
Egyptské vojsko v Keraku 55

Strana

Turecká vláda v Keraku 57
Potíže křesťanů kerackých 57
Katolíci v Keraku 59
Šlechetný náčelník 61
V pevnosti kerácké 63
Prvý krajský správce v Keraku 64
Chystám se do Petry 66
Koňský zloděj 67
Přísaha zajišťovací 70
Úřední slavnost 72
Jsem obviněn z krádeže koně 74
Římská pošta 77
Domorodci a římské silnice 78
Prví muslimové 80
Pohraniční pevnosti 81
Záhuba prvého vojska muslimského 83
Patron pohostinství 84
Král David a Moabsko 87
Král Méša a jeho nápis 89
Tři králové proti jednomu 90
Eliseus v táboře 91
Moabové poraženi 93
Oběť zápalná 95
Hanebný čin 95
Proslulý hřebec 96
Náš vůdce hřebce ukradl 98
Hedžájové na stopě 99
Územím Azázmů 100
Náš vůdce okraden 101

II. *V jihozápadním Moabsku* 103
Velká péče vládní 103
Staré oltáře 104
Poplatní sedláci 106
Zachráněné osady 107
Spory o dědictví 110
O život 112
Namáhavý výstup 113
Věrnost příbuzenstvu 114
Posvátný strom 115
Společné vlastnictví pozemků 116
Nájemci pozemků 119
Zemědělští dělníci 120
Jak se oře 120
Jak se seje 122
Škůdcové úrody 123
Žně 123
Na mlatě 126
Toufíkův prvý nájezd 129
Pohraniční cesta 131

Strana

III. *U Mrtvého moře* 133
Nikdo nechce s námi 133
Napříč Kerakem 134
Poustevník 134
Uctívají Abrahama 135
Při Mrtvém moři plno života 136
Mrtvé moře roste 138
Jaké je Mrtvé moře 140
Z dějin Mrtvého moře 142
Lot a Moabové 144
Vzpoura proti velkému králi babylonskému . . . 144
Abraham na pomoc Lotovi 146
Hladový pastýř 148
Nářky usedlíků 150
Pozemský duch trápí člověka 150
Vesnice poplatná křesťanům 151
Hostina pozemských duchů 152
Bez vůdce 154
U náčelníka Ísy 155
Zajatec 156
Staré mince 158
U horkého pramene 160
Cestou dopravní 161
Pilní sedláci u Mrtvého moře 162
Sedláci se bojí 163
Mrtvé moře a lidé 165
Jak vzniklo Mrtvé Moře 166
Krávy u Mrtvého moře 167
Utrpení sedláků u Mrtvého moře 168
Na poloostrov Lisán 170
Cesta Mrtvým mořem 171
Přístavy Mrtvého moře 174
Hostiný dům 174

IV. *Západním pohořím* 176
Město útočištné 176
Betel — Dům Boží 177
Zbytky lesů 178
Domorodci Hamájde 179
Křesťanští obchodníci 180
Našeho vůdce bolí oči 183
U dvorce Šalomounova 184
Ukradené ovce 186
Za viny otců 187
Beni Okba a velký šerif 187
Kdo sní maso šerífovo 190
Sultán kerack ý a jeho neteř 191
Beni Okba opanují Keracko 193
Beni Okba v oase Džouf 196
Medžálje do Keraku 198

Strana

Hamájde a vrchní náčelník kerackÝ proti knížeti . . 199
Kníže a vidoucí 200
Usedlíci z Keraku vypuzeni 202
Hamájde proti velkému náčelníku 203
Beni Amr vypudili Hamájdy 204
Usedlíci se vrátí do Keraku 206
Hamájde si hledí vynutiti návrat 207
Zpupnost velkého náčelníka kerackého 209
Velký náčelník pokořen 210
Bývalí páni kerační vypuzeni 212
Vzrůst moci Medžáljů 214
Křesťané a Hamájde 215
Zbytky dřevního obyvatelstva křesťanského 218
Skrýše lupičů 219
Nad propastí 220
U potoka Arnonu 222
Hustým doubím 223
Horké prameny 224
Iberský poutník v lázních 225
Mádabští vítají iberského poutníka 227
Cestou necestou 228
V. *Ve středním Moabsku* 229
Nový misionář 229
Usedlík a kočovník 229
Těžká domluva 231
Kmen vytlačuje kmen 234
Hranice Gileadu 235
Nesčetné studnice 236
Kostelní věž 237
Na cestě k Machaeru 238
Moabský stát 239
Nepřátelé státu moabského 241
Machabejci v Moabsku 242
Stará Mádaba 243
Nová Mádaba 244
Ochotný vůdce 246
Jak hubí lesy 247
Římské milníky 247
Poslední úrodná pole Hamájdů 248
Zlým duchem posedlý 250
Nad Arnonem 251
První křesťané v Díbánsku 252
Nouze o vodu 253
Zelenina a ryby 255
Biblické masseby 256
Jak vidoucí rozhoduje 257
Kde duchové staví 259
Po levém břehu Arnonu 261
Nevěrná manželka potrestána 262
Jedinečná osada 264

Strana

Mocný nepřítel 266
Vdaná žena 267
Nepřítel hrozí 270
Ušlechtilý osel 271
Umíněnost oslova 273
Nepřítel vítězí 276
Hledáme vůdce 278
Chovatel ušlechtilých koní 280
Potíže s chovem 282
Klisna ukradena 283
Ukradená klisna ve státním hřebčinci 284
Soudce a falešní svědci 286
Z chovatele koní obchodník 287
Zejd a jeho klisna 288
Lupiči pronásledováni 289
Do Egypta za uloupenou klisnou 292
Zejd slouží v Egyptě 293
Zejd prchá s klisnou a hříbětem 294
Zejd doma 295
Pohodlná cesta 297
Opálená nebo oholená brada příčinou války 298
Válka s Džehalíny 299
Džehalínové vyloupeni 300
Divný lék 302
Koní ubývá, mezků přibývá 303
Nedostatek píce pro hovězí dobytek 304
Hyena na hodech 305
Otec Júsuf nemocen 306
Nespokojení četníci 307
Starými městy 312
Divoká bystřina 314
Talál rovná spor 315
Nemocní a ranění 316
Zpěv při práci 318
Smutné mládí 319
Ženy nás doprovázejí 320
Průsmykem 321
Zálusk na úrodný kraj 321
Účelná obrana 322
Žízeň nutí útočníky k ústupu 323
Nová osada křesťanská 324
Uloupení ušlechtilí osli 326
Ztráta běloučké 327
Krev záštitou nového domu 328
Rozvaha a vytrvalost Medžáljů 330
Jak vypadá Moabsko 332
Po stopách Římanů 332
Útrapy Izraelitů v Moabsku 334
Jefta vyhnán z domu otcovského 334
Jefta mezi kočovníky 335

Strana

Jefta řídí boj za nezávislost 336
Nepřátel přibývá 337
Ukvapený slib 339
Nezávislost obnovena 339
Slib vykonán 340
Nápis Méšův 342

VI. *Kde byl sv. Jan Křtitel sťat* 343

Staré poustky 343
V sídle Heroda Velikého 344
Jak se Herodes dostal k vládě 346
Vláda Herodova 348
Herodův syn a sv. Jan Křtitel 349
Sv. Jan Křtitel ve vězení 350
Smrt předchůdce Páně 351
Opuštěné lázně 353
Herodův pohřeb 355
V roklích 356
Moc náčelníkova 356
Kdo může býti uvězněn a kdo vyobcován 358
Příjmy náčelníkovy 360
Na robotě 361
Ulovili jsme vlka 362
Strach z roboty 363
Vidoucí a ztracená zvířata 364
Mojžíš vede syny izraelské 366
Průchod odepřen 367
Průchod vynucen 369
Dva kmenové nechtějí do země Zaslíbené 370
Pijavice 371
Copy na hrobech 372
Hádka o hosta 373
Selský dům v Mádabě 374
Obyvatelé mádabští 377
Před svatbou 377
Na svatbě 380
Nad hrobem otcovým 382

VII. *V severovýchodním Moabsku* 386

Boj s Rualy 386
Staletý spánek 388
Orel živí dívku 389
Chov ovcí a koz 392
Pastýř slouží za nevěstu 392
Povinnosti pastýřovy 393
Postřižiny 395
Prvé mládě a prvé mléko 396
Utekla mně klisna 397
Ochotní kočovníci 398
Metání z praku 399
Zavražděný kočovník 400

Strana

Černoch vykonavatelem pomsty 401
Černoch poručníkem 404
Středisko řecké osvěty 406

VIII. *U hrobu Mojžíšova* 409

Prvotní křesťané 409
Nepřítel Mádabských 412
Na místě posvátném 413
Boje s Turky 413
Vláda zvítězila 415
Štědrý hostitel 416
Útulky lupičů 417
Vzpomínka na Davida 419
Na hoře Nebo 421
Pobořené kláštery 422
Abatyše Etherie u hrobu Mojžíšova 424
Biskup Petr Iberský u hrobu Mojžíšova 425
Kde byl ústřední tábor izraelský 427
Izraelité mají býti vypuzeni kletbou 428
Věštec nesmí zlořečiti 430
Mojžíšova smrt 432

SEZNAM VYOBRAZENÍ:

Strana

1. Na starém obětišti . . . . *
2. Prameniště Arnonu . . . *
3. Věž v římském táboře . . 5
4. Brána v římském táboře . 9
5. Nádvoří římského tábora . 13
6. Stan s oltářem 21
7. Melou pšenici 25
8. Pekou chléb 29
9. Ve stanu správcově . . . *
10. Poutnická stanice Kutráni .. 37
11. Před stanicí Kutráni . . . 41
12. Tábor Hedžájů . . . . . *
13. Křižácký hrad Kerak od východu . . . . . *
14. Křižácký hrad Kerak od jihovýchodu 45
15. Křižácký hrad Kerak od jihu 53
16. Západní věž a tunel . . . 57
17. Západní tunel 61
18. Kerak od severu . . . . . *
19. Posvátné místo Chadr . . 65
20. Řecký chrám pravověrný . 69
21. Otec Skandar 73
22. Náčelník Ísa 77
23. Ze dvora katolické misie . *
24. Na hlavní ulici . . . . . *
25. V pevnosti 81
26. Poprsí bojovníka 85
27. Vojáci před pevností . . . *
28. Důstojníci a úředníci . . . *
29. K soudu 89
30. Brána v Dát Rás 93
31. Ve zříceninách Dát Rás . . 101
32. Četnický důstojník v úboru čerkeském 105
33. Starý oltář 109
34. Arák od jihovýchodu . . . 113

Strana

35. Pluh, nákladní sedla a jho . *
36. Pluh a bodlo 117
37. Na mlatě . . . . . *
38. Na mlatě 121
39. Mlátička 125
40. Mlátička a jiné nářadí mlatební 129
41. Čistí obilí na říčici . . . 137
42. Čistí obilí na říčici . . . 141
43. Měří obilí na mlatě . . . 145
44. Na břehu Mrtvého moře . . 149
45. Pole v oase Sáfije 153
46. Špatná cesta 157
47. Náčelník Ísa pije kávu . . 161
48. Rabba od západu 165
49. Pozemky Mezra při Mrtvém moři 169
50. Tábor při Mrtvém moři . . *
51. Zříceniny na poloostrově Lisán . . . . . *
52. Jižní část poloostrova Lisán 173
53. Hanna Kalanze 181
54. Dvorec Šalomounův . . . 185
55. Rokle Arnonu 189
56. Z Arnonu k Mrtvému moři . *
57. Od Mrtvého moře k Arnonu *
58. V rokli Arnonu 197
59. Z rokle Arnonu k západu . 201
60. Horký pramen v údolí Zerka *
61. Horký pramen v údolí Zerka *
62. Rašelinná půda v údolí Zerka . . . . . *
63. Palmy v údolí Zerka . . . 205
64. Horký a studený pramen v údolí Zerka 209
65. Horký a studený pramen v údolí Zerka 213
66. Zříceniny Hauára 217

Strana

67. Kostelní věž 221
68. Mádaba od západu . . . . *
69. Mádaba od severozápadu . 225
70. Mádaba od jihu . . . . . *
71. Mosaiková mapa Palestiny . 233
72. Katolická misie . . . . . *
73. Školní mládež v Mádabě . 237
74. Školní mládež v Mádabě . 241
75. Katolický chrám v Mádabě . 245
76. Na katolický hřbitov . . . 249
77. Módžeb od severu 253
78. Pustým krajem 257
79. Arnonem k východu . . . 261
80. Relief v Kasru 265
81. Cestou k údolí Tamad . . 269
82. Potok Hsa u průsmyku Nmén . . . . . *
83. Ve zříceninách Dát Rás . . 273
84. Průsmykem Charaze . . . 277
85. Zříceniny Mdejjene . . . 281
86. Zříceniny Aráer 285
87. Nová osada Aráer 293
88. Rabba od západu 297
89. Relief v Rabbě 301
90. Nový domek v Rabbě . . *
91. Díbán od východu 309
92. Z Jerusalema za Mrtvé moře *
93. Ve zříceninách Ál 313
94. Ženské copy nad hrobem . 317
95. Na selském dvorku . . . *
96. Pec v Mádabě . . . . . *
97. Kukaň v Mádabě 325

Strana

98. Lidé v Mádabě 329
99. Lidé v Mádabě . . . . . *
100. Manželé v Mádabě 333
101. Žena s dítětem 341
102. Chlapci bez šátku na hlavě 345
103. Žena tká . . . . . *
104. Různé šperky 349
105. Různé šperky 357
106. Nastrojená žena 363
107. Zříceniny Súk 367
108. Bejt Zera 373
109. U potoka Hesbánského . . 379
110. Řecký náhlavník 383
111. Starý oltář 387
112. Starý oltář 391
113. Starý oltář 395
114. Skupina starých oltářů . . 399
115. Skupina starých oltářů . . 403
116. U pramene Díb . . . . . *
117. Biblická Pisga od východu . 407
118. S hory Nebo k západu . . 411
119. Staré náhrobky . . . . . *
120. Prameny Mojžíšovy od západu . . . . . *
121. Od pramenů Mojžíšových k západu 419
122. Biblická Pisga od pramenů Mojžíšových 423
123. Poustky pod horou Nebo . 427
124. Kopeček Ráme v dolině Jordánské 433

Obrazy 6, 13, 16, 17, 19, 68, 74 mně zapůjčil Don Antonio Barberis, kancléř latinského patriarchátu v Jerusalemě; obr. 83, 86, 87, 111, 117, 119—124 jsou majetkem malíře A. L. Mielicha; obr. 14, 45, 55—60, 69—71, 75, 79, 92, 99, 118 mně poslal krajan Hermes Kohút, O. S. Fr., farář jerusalemský; obr. 36 načrtnut podle Wilhelm Nowack, Lehrbuch der hebräischen Archäologie, Erster Band, Privat- und Staatsalterthümer, Freiburg in B. und Leipzig 1894, o. 28, s. 230.

I.

V JIHOVÝCHODNÍM MOABSKU.

Prvorozený syn obětován.

Vystupovali jsme hrbolatou cestou na sráznou stráň. Hlubokou roklí jsme před sebou zahlédli prvý uzounký proužek ranních červánků. Za námi spala prastará pevnost Kerak. Mým duchem táhly obrazy jejích dějin.

Pojednou jako by se ozvaly na okolních návrších rohy. Jejich tichounký, laskající hlas se zesiloval, skoro vyzýval, až zaječel trojí hrozbou.

V temných táborech, rozložených po výšinách, se vzmáhal hluk a přibývalo červených ohňů.

Od jižní strany pevnosti donášel ranní vánek pravidelný, ostrý rachot. Dobývací stroje zahájily svou podvratnou činnost. Spojená vojska izraelské, judské a edomské se chystala k rozhodnému útoku.

Hrazené město jako by ani nevědělo o hrozícím nebezpečí. Spali jeho strážcové? Zápornou odpověď daly trouby, které zahlaholily úpěnlivou prosbou. Rudá záře pochodní se pohybovala ze středu města k jihu. Lkavý žalm z ní zaléhal. To se ubíral kajícný průvod k jižním hradbám.

Na hradby vystoupilo několik nosičů pochodní a nějakých deset mužů. Pochodně a rostoucí červánky je činily patrnými. Zastavili se u temné hromady. Dva chopili třetího a vedli, ba táhli ho na hromadu. Poklekl a položil se hlavou k jihu. Jeden z mužů, kteří ho vedli, pokynul průvodčím, aby ho přidrželi. Sám vzal do rukou lesknoucí se mísu. Trouby lkaly dojemněji a dojemněji. Žalm úpěl, naříkal. V pravici druhého muže, jenž ležícího přivedl, se mihla dýka a ztratila se pod hrdlem

ležícího. Cosi temného plnilo lesknoucí se mísu. Trouby řvaly jako divé šelmy, žalm přešel v usedavý pláč, jenž zaléhal celým městem.

»Král obětoval svého prvorozeného syna,« zaznívalo z táborů oblehatelů. Na chystaný útok zapomněli. Velitelé a vojáci, zásobovatelé a ošetřovatelky, kdekdo se tlačili na okraj jižního návrší, aby jim nic neušlo z toho, co se děje v obleženém městě.

Zpod obětovaného vyšlehly rudé plameny a vyvalily se kotouče černého dýmu. Ležel na hromadě dřeva, politého naftou a smolou. Měl usmířiti rozhněvané božstvo jako oběť zápalná. Král, jenž ho obětoval, stál u hranice a spínal ruce k nebi. Otec dával božstvu, co měl nejraději: svého prvorozeného syna.

Velekněz kráčel po jižních hradbách a poléval krví některá místa. To byla asi ona, kde se dobývací stroje dostaly nejhlouběji a kde chystaly průlom, jímž by oblehatelé vnikli do města.

Dobývací stroje umlkly. Jejich obsluhovatelé vyběhli do jižního tábora, aby se rovněž podívali, co se to v městě děje. V táborech ostatních bylo jako po vymření. Jejich obyvatelé se tlačili na jižním návrší, odkud bylo do města nejblíže. Upřeně pozorujíce plápolající hranici oběti zápalné, nevšímali si dlouhých hadů, plazících se od města temným žlebem východním a západním. To se obležení odhodlali k výpadu. Dostali se do opuštěných táborů, překvapili oblehatele a jásavý jejich pokřik oznamoval, že nebyla zápalná oběť přinesena nadarmo...

Jiný obraz.

Křižáci opouštějí Kerak.

Naříkají zvony keracké.

Ve východní bráně se začernal kříž. Nesl jej mnich, provázený řadou bratří, duchovenstvem a kanovníky. Druhý kříž. Leskne se zlatem. Arcibiskup v bohoslužebném rouchu. Paprsky vycházejícího slunce se tříští o lepá brnění rytířů řádových. Za nimi dlouhá, dlouhá řada žen a dětí. Mnohé ženy vedou, ba nesou starce, stařeny a četné raněné. Zásob nemají. Soumarů rovněž ne.

Černý kříž mnichův se již ukázal na výšině východní, když vyšli z brány světští rytíři a bojovníci, uzavírající průvod.

Bylo slyšeti, ba cítiti, že dojemný žalm »Smiluj se nade mnou, Bože!« vychází z hloubi srdce každého účastníka.

Po výšinách, obkličujících pevnost kerackou, se černaly a bělaly stany vojska muslimského. Jeho vrchní velitel dlel začátkem listopadu 1188 s vybranou četou na výšině východní. Čekal na křižáky, kteří se konečně vzdali. Hlad je donutil.

Průvod se ubíral zvolna kolem velitele. Každý rytíř a bojovník před ním skládal svou zbraň, ale na jeho pokyn se jí znova opásal.

»Jako hrdinové jste se bránili, jako hrdinové se vrátíte k svému příbuzenstvu.«

Když průvod přešel, mihl se muslim na rychlém koni. Stanul před mnichy a povelel:

»Zastavte se! Váš biskup a váš velitel ať se vrátí k mému pánu!«

Arcibiskup, složiv roucha bohoslužebná, spěchal s předním rytířem k veliteli muslimů. »Cože nás chce?« ptal se jeden druhého.

»Vracíte se k svým příbuzným. Ti jsou dnes pouze v západní Syrii. Nejbližší přístav, který jim náleží, je Tyrus. Nedojdete tam ani za čtrnáct dní, dojdete-li tam vůbec. Vždyť nemáte ani potravin, ani soumarů.«

»To bychom se nebyli vzdali,« poznamenal rytíř. »Mnozí z našich vypravili k vám své ženy a dítky, aby ubylo hladových krků.«

»Přijali jsme je pohostinu; připojí se k vám.«

»Teprve, až jsme snědli posledního soumara a poslední kousek chleba, potom jsme se rozhodli slabou většinou, že se vzdáme.«

»Blázni! Nadáli jste se, že vám přispějí vaši příbuzní. Nevěřili jste nám, že byl váš pán Reginald již 3. července loňského roku u Hittínu zabit, váš král zajat a Jerusalem od nás opanován.«

»Nadáli jsme se, že naši příbuzní ve Francii neopustí svých krajanů zámořských.«

»Dosud vám na pomoc nepřitáhli a i kdyby byli přitáhli, stěží by se byli k vám probili. Drželi jste se jako lvi, získali

jste si náš obdiv. Jako hrdinům jsme vám ponechali zbraně, ale co by vám byly platné, kdybyste hynuli únavou a hladem? Spočítejte své lidi. Oznamte mně, kolik potřebujete potravin a kolik soumarů, a všechno dostanete. I léky vám opatřím, aby vaši ranění a nemocní netrpěli.«

»Nemůžeme přece s sebou vzíti potravin až do Tyru.«

»Vezmete si jich na týden. Alláh a čestná stráž, již vám dám, postarají se o další.«

Zvony kerackė lkaly stále. Žalm ustal. Každý se hleděl zásobiti.

Z Keraku přiběhlo mnoho domorodých křesťanů a několik křižáckých žen. Křižáci a domorodci uzavírali spolu sňatky. Nejeden křižák se těžko loučil se svou domorodou manželkou a skoro žádná Francouzka nechtěla opustiti svého domorodého manžela. Děti přebíhaly jako křepelky od otce k matce, prosíce, aby se neloučili. Konečně se průvod opět seřadil. Kajícný žalm zahlaholil, zvony kerackė naříkaly...

Římská silnice.

»Nad čím ses tak zamyslil, Múso? Co jsme vyjeli, nepromluvil jsi ani slova. Či se modlíš?«

»Nemodlím se, otče Antúne, ale dlím svým duchem v dobách dávných a sleduji, co se tady událo.«

»Zanech minulosti a všímej si přítomnosti. Slunce vyšlo; ty máš kresliti mapku tohoto kraje a zaznamenávati jména kopců, údolí a zřícenin.«

»Pravdu máš, otče Antúne. Poslechnu tvé výzvy a dám se do práce. Jak se jmenuje, Íso, toto zbořenisko?«

»Tenije, Múso.«

»Prohlédneme si je.«

Sestoupili jsme s koní a Ísa se spustil s mezka.

»Co je to za cestu? Vždyť je dlážděná.«

»Zajisté; proto jí také říkáme Dlážděná silnice.«

»Odkud přichází?«

»Z Mádaby, ba, pokud vím, až z Damašku.«

»Kam vede?«

»To ví pouze Alláh. Sám jsem po ní jel až do Šóbaku. Tamní lidé tvrdili, že bych po ní dospěl až k Rudému moři.«

Zkoumal jsem silnici bedlivě a přesvědčil se zakrátko, že byla vystavěna od Římanů. Ohlížel jsem se po milnících.

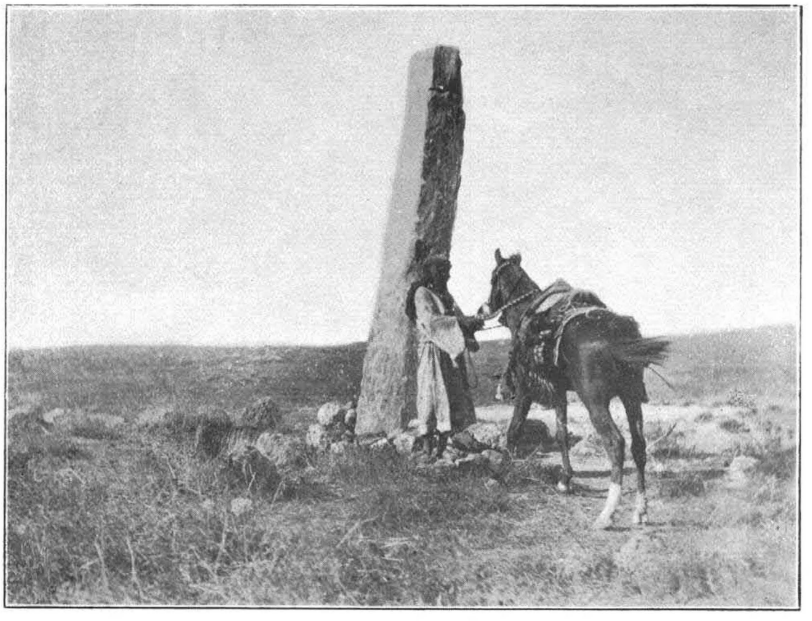

Obr. 1. — Na starém obětišti.

Obr. 2. — Prameniště Arnomu.

»Nejsou někde u této silnice kamenné sloupy, asi dva lokte vysoké?«

»V těchto končinách jich není, avšak k severu a k jihu odtud jsem je viděl.«

»Stojí nebo leží?«

»Některé stojí, některé leží.«

»Jsou popsány?«

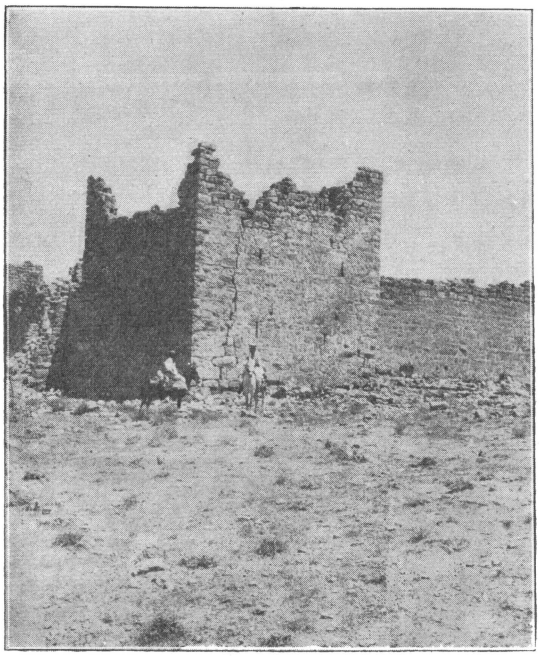

Obr. 3. — Věž v římském táboře.

»Neumím čísti. Nerozeznám písmen od znaků, které beduové do kamenů vyrývají.«

»Sám jsem viděl mezi Mádabou a Kerakem několik takových sloupů povalených. Kdo je zřídili, Byzantinci nebo Římané? Proč je zřídili?« ptal se otec Antún.

»Římané to byli, neboť silnice, při níž stojíme, je jistojistě dílo římské. Vysoký římský úředník, který ji dal stavěti, poručil, aby byla v délce každého tisíce kroků opatřena kamenným sloupem neboli milníkem. Do něho bylo obyčejně vtesáno, za kterého císaře a na čí rozkaz byla silnice stavěna, která je nejbližší stanice a jak je do ní daleko. Kdo silnici

opravoval, přidal svůj milník, takže jich mnohdy stálo několik pohromadě. Byzantinci zanedbávali jak silnice, tak milníky. Nepřítel člověk a zimní bystřiny jim mnoho škodili. Mnohé milníky byly rozraženy, jiné povaleny a schválně zasypány nebo naplaveninou zaneseny.«

»Kdy byla prvá silnice tímto krajem stavěna?«

»Hned roku 106, kdy Římané za císaře Trajana království nabatejské přivtělili ke své říši, dali vybudovati dlážděnou silnici ze Syrie až k Rudému moři. Nemýlím-li se, je to tato silnice.«

»Z čeho soudíš, Múso, že toto je prvá a tudíž nejstarší silnice římská v našich krajích?«

»Poněvadž sleduje prastarou přirozenou cestu, vedoucí rovným směrem od severu k jihu.«

»Že je přirozená, máš pravdu. Naši lidé, ať kočovníci, ať usedlíci, jí dosud říkají cesta Královská. Kolik to různých národů, vojáků a poutníků se na této cestě vystřídalo.«

»I muslimští poutníci po této silnici chodívali,« vmísil se do hovoru Ísa. »Tady u těchto zřícenin Tenije se položili táborem a odtud zacházeli do Keraku, aby si koupili, čeho potřebovali.«

»Odkud to víš, Íso?«

»Či to není pravda?«

»Je to pravda, jenže je tomu již dávno, velice dávno, co muslimští poutníci přestali choditi touto cestou.«

»Nevím, jak je tomu dávno, ale vím, že mně o tom vypravoval můj dědeček a on to slyšel rovněž od svého děda.«

»To pouze ve středověku chodívali poutníci cestou Královskou?«

»Zajisté, otče Antúne. Pokud byl Kerak sídlem muslimského krále, byli poutníci nuceni, aby sem zabočili. Tady si zřídili své stany a sem přišlo mnoho obchodníků, kteří poutníky zásobovali nebo od nich kupovali. Vždyť víš, že se poutí muslimských účastní mnoho velkých podnikatelů, již pod ochranou vojenského průvodu dopravují své zboží ze severu na jih a je vyměňují za výrobky, které jsou vezeny od jihu na sever. Ísa má pravdu, že zacházeli poutníci i do Keraku a prohlíželi si tamní paláce a pevnost od křižáků vystavěnou.«

»Na kůň, Múso, na kůň! Dne přibývá a cesty nám dosud málo ubylo.«

Otec Antún.

Bylo to 14. srpna. Vydal jsem se po prvé z Keraku na výzkumnou cestu jižním Moabskem. Doprovázel mne otec Antún Abdrabbo, mladý katolický kněz, jenž tehdy pomáhal kerackému misionáři otci Skandarovi. Rád by byl poznal východní část svého farního okrsku, proto mne žádal, abych ho vzal s sebou. Byl jsem tomu velice rád. Věděl, jak jednati s domorodci; vždyť se sám narodil nedaleko Jerusalema. Mohl mně můj úkol usnadniti, a mohl jsem se od něho mnohému přiučiti. Za vůdce vzal svého důvěrníka Ísu.

»Znáš-li pak, Íso, také kraj, jímž pojedeme?« ptal jsem se ho v Keraku.

»Projel jsem jím nejméně třicetkrát, tábořil jsem na některých místech po mnoho let, jak bych jej tedy neznal?«

»Nemáš tam žádného nepřítele?«

»Kde by neměl občan kerack nepřítele? Každý kočovník na nás číhá a kde může nás zaskočiti, jistě nám uškodí. S tebou, Múso, se samým bych nejel. Nikdo tě tady nezná, nemáš ochránce; to by nás kočovníci přepadli a obrali. S otcem Antúnem nám bude hej. Umí léčiti. Podařilo se mu nejednoho nemocného a poraněného zachrániti.«

»Mýlíš se, Íso. Mně se nepodařilo nic. Alláh pomohl, dal sílu mým lékům a nemocní nebo poranění nepodlehli smrti.«

»Budiž! Z toho plyne, otče Antúne, že tě má Alláh rád, že žehná tvým činům; bude žehnati i tvým krokům. Zpráva o zdaru léčby otce Antúna se šíří od ohně k ohni, od tábora k táboru. Kočovníci jí věří a nejeden navštívil otce Antúna v Keraku a prosil, aby mu dal lék anebo alespoň aby poradil, jak by měl ošetřovati svého nemocného nebo poraněného. Váží si ho, proto mu žádný neuškodí. Pojedeme před jeho tváří, pod jeho ochranou.«

»Zase, Íso, přeháníš. Víš, že jak otec Skandar, tak já jsme sem přišli chráněni jsouce Alláhem a před Jeho tváří že tady pracujeme a tady jezdíme.«

»Otec Skandar a ty jedete před tváří Alláhovou a já s Músou pojedu ve vašem stínu. Žádný kočovník nám neublíží; vrátíme se ve zdraví.«

»Kéž by to Alláh dal! Nerad bych, Íso, ztratil svou klisnu z plemene kbejše. Víš, že jsem ji teprve před nedávnem koupil a že mně ani nenáleží.«

»Dobrou máš klisnu, otče Antúne. Kéž ti ji Alláh požehná!«

»Jak to, otče Antúne, že jsi klisnu koupil a že ti přece nenáleží?«

»Zaplatil jsem za ni sto medžídijjí.«

»Tak lacino jsi ji koupil?«

»Kdepak bych dostal za sto medžídijjí tuto kbejše? Koupil jsem jí pouze pětinu. Má mimo mne ještě čtyři jiné majetníky. Já ji krmím, na ní jezdím a za ni ručím. Když bych o ni svou vinou přišel, byl bych povinen dáti náhradu ostatním čtyřem podílníkům. Kéž mne Alláh od tohoto neštěstí uchrání! Však ty bys, Múso, také nerad ztratil svého sakláuiho.«

»Jenže můj hřebec sakláui žudráni náleží mně celý. Pozbudu-li ho, ponesu škodu sám. Ztratím všechny peníze, které jsem za něj vyplatil, i prosím jako ty Alláha, aby mně uspořil tuto ztrátu.«

»Neboj se ani ty, otče Antúne, ani ty, Múso. Dnes ve snu jsem jedl čerstvé hrozny; to mně dal Alláh znamení, že se mně na této cestě nic nestane.«

Naše výzbroj.

Ísa si vzal silného mezka, který nesl naše zásoby: dvě pokrývky, menší kožený měch s vodou, několik chlebů, trochu sušených fíků, hrst kávových zrnek, konvici na vaření kávy a kus pečeně, která nám měla stačiti na prvý den.

Každý jsme měli přes sedlo přehozen tlumok. Ve svém jsem vezl fotografický přístroj s několika plotnami, výškový tlakoměr a velký kompas. Za sedlem jsme měli připevněn míšek na obrok a železná pouta na přední nohy. Do přední části sedla byl zabodnut háček, na němž visela nevelká kožená lahvice s vodou. Ječmene na krmení jsme nevzali.

»Alláh jej uchystal před námi,« ubezpečoval Ísa. »Štědrý nám jej daruje, od lakomce si jej koupíme. Jen nezapomeň, Múso, na nějaké dárky. Sestoupíme pohostinu v nejednom stanu; každý hostitel má rád, když dostane něco na památku.«

»Co myslíš, otče Antúne, abych vzal s sebou?«

»Šátky na hlavu. Naši lidé jsou jako děti; rádi se chlubí. Šátek na hlavě budí větší pozornost, nežli peníze v kapse a je také lacinější. Dej Ísovi peníze, on půjde na trh a vybere, co

za dobré uzná. Zbytek poctivě vrátí. Má mnoho chyb, cizího majetku si však nepřisvojí.«

Křesťané a muslimové.

»Kraj, jímž od Keraku jedeme, náleží nám, křesťanům,« vykládal Ísa.

»Je hodně kamenitý.«

»Je pravda, Múso, ale přece jen je úrodný.«

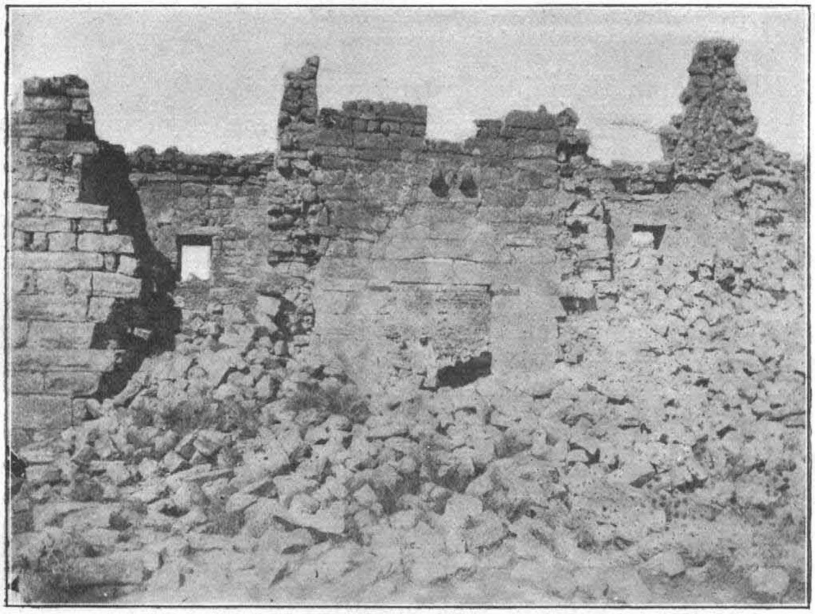

Obr. 4. — Brána v římském táboře.

»Což zde není lepší půdy?«

»Jak by nebylo! Uvidíš překrásné pozemky k jihu i k severu odtud.«

»Proč jste si je nevybrali raději než tyto.«

»Kdo vybírá, musí býti silnější. Silnější jsou v Keraku muslimové. Ti si vzali, co chtěli, a my jsme se musili spokojiti tím, co zbylo.«

»Kde pak je půda nejlepší?«

»K severu odtud, v okolí zřícenin Rabba.«

»Znáš, Múso, Rabbu,« poznamenal otec Antún; »je to bývalé hlavní město moabské.«

»To myslíš Rabbat Moab, nebo, jak jí klasikové říkali, Areopolis?«

»Zajisté. Tam se daří nejlepší pšenice a nejlepší ječmen. Bezmála veškerá půda je již dnes obdělána a přináší majetníkům velký užitek.«

»Kdo jsou majetníky?«

»Medžáljové, rod vládnoucí v Keraku a v celém okolí.«

»To chápu, že si přisvojili nejúrodnější pozemky. Kdo se dělí o role k jihu odtud?«

»Různé čeledi muslimů, které Medžáljům pomáhaly vypuditi dřívější své pány a utiskovatele.«

»Kdo to byli?«

»Beni Amr, Hamájde a různí kočovníci.«

»Hlavní naši utiskovatelé, otče Antúne, byli přece jen Beni Amr.«

»Kde dnes táboří?«

»Za chvilku pojedeme, Múso, jejich územím. Jistě se s nimi setkáme.«

»Vy, křesťané, nemáte jiné půdy než tuto?«

»Jak bychom neměli! Tato by nás neuživila. Náleží nám rozsáhlé statky k severu od Rabby.«

»To sousedíte se dvou stran s Medžálji?«

»Vklínili se mezi nás a, abych pravdu řekl, utiskují nás, kde jen mohou. Jak obděláme ten neb onen pozemek a ukáže se, že je velice úrodný, již se ho hledí zmocniti po dobrém a po zlém. Před příchodem vlády jsme byli odkázáni úplně na jejich dobrou vůli. Dnes jsme přece jen chráněni.«

»Což jste se nemohli sami brániti?«

»Mohli a bránili jsme se, ale není nás v Keraku křesťanů ani třetina. Muslimové jsou v přesile a hnedle se spolčili s okolními kočovníky. Kynulať jejich spojencům snadnější a větší kořist než spojencům našim.«

Jak žnou a mlátí.

Projížděli jsme zvlněným, hodně kamenitým krajem, jenž byl úplně obdělán. Polovička rolí ležela úhorem, druhá polovice nebyla ještě podmítnuta. Sem tam přeorávali sedláci úhor, nikde se však ještě nedotkl pluh strniště.

»Proč nepodmítáte, Íso?«

»Podmítneme své pozemky, ale až po prvém dešti. Nač bychom dnes půdu obraceli? Ani jediné seménko nevzejde.

Tráva je suchá a slunce svým suchým horkem půdu trhá a zlepšuje.«

»To již máte všechno vymláceno?«

»Pouze lenoši nejsou ještě hotovi. Ostatní mají mlaty vyklizeny. Obilí a slámu odvezli a plevy spálili.«

»Proč je pálíte na kamenitých mlatech? Proč je nenahodíte na pole a nespálíte tam? Pohnojili byste půdu popelem.«

»Není u nás zvykem půdu hnojiti. Nemáme ani čím.«

»Což neděláte hnoje?«

»Kdo by u nás hnůj dělal a kde bychom jej dělali? Hovězího dobytka chováme málo, kozy a ovce jsou v zimě v létě na pastvě, pod osly a mezky nesteleme.«

»Co děláte se slamou?«

»Mnoho jí nemáme. Vidíš, že nežneme celých stébel; jenom kousek pod klasem zabíráme srpem.«

»To plýtváte slamou a přece je užitečná.«

»Čím více slámy, tím tíže se obilí mlátí.«

»Vždyť je nemlátíte.«

»Máš pravdu; mlátí je kopyta našich krav, oslů a mezků. Chodí po hromadě požatého obilí potud, pokud klasy úplně nerozšlapou a zrno neuvolní. Přitom se sláma rozdrtí a promění se skoro všechna v plevy. Při vití se oddělí od zrna. Delší slámu cpeme do měchů, odvážíme domů a krmíme jí dobytek, který chováme ve dvoře nebo ve stáji. Drobných plev pšeničných a ječmenných neschraňujeme.«

»Co děláte s plevami luštěnin?«

»Nepěstujeme jich mnoho, ale z těch, co se nám urodí, nepřijde nazmar ani zbla. Luštěninové plevy sbíráme nebo smetáme, neboť jsou výborným krmivem nejen pro dobytek hovězí, nýbrž i pro velbloudy, jichž upotřebujeme k různým pracím hospodářským.«

»Zkrmíte veškeru slámu?«

»Těžká odpověď. Bylo by dlužno dbáti, kolik je slámy a kolik dobytka. Co nezkrmíme, spotřebujeme na palivo.«

»Přece netopíte samou slamou.«

»Samou nikoliv. Naše ženy seškrabují kravince, sbírají kobylince, míchají je s hlinou a slamou, rozředí vodou a tvoří z této husté malty velké koláče, jež pokládají na střechy nebo na zdi, aby vyschly. Sušené uchraňují před deštěm a topí jimi.«

»Měli byste mnohem více paliva, kdybyste žali obilí až u země.«

»Je to pravda, jenže by se nám tíže mlátilo a půda by nedostala bezmála žádného hnojiva. Podívej se, co je tady na těch rolích slámy. Proschne, zkřenčí a až budeme podmítat, promíchá se s hlinou, zkypří ji a zúrodní. My se ubíráme i na polích cestou, po které chodili naši předkové. Jak hospodařili oni, tak hospodaříme my. Přidáváme, doplňujeme, ale neměníme. Naši předkové věděli, proč sežínají hlavně klasy. My následujeme jejich příkladu.«

Staré obětiště.

»Vidíš, Múso, tamhle tu dlouhou kamennou jehlu?«

»Hodnou chvíli již se na ni dívám. Co je to za kamennou plotnu?«

»Žádná plotna to není. Je to jehla, stojící u zřícenin Ader.«

»Proč nazýváš, Íso, tento kámen jehlou?«

»Kéž ti dá Alláh dobrého rána, otče Antúne. Říkám mu jehla, poněvadž mu tak říkali naši předkové.«

»Odkud se tady vzala tato jehla?«

»Přinesl ji sem ještě s jednou ukamenovaný satan.«

»Jak se to stalo?«

»Náš pán Šalomoun, syn Davidův, kéž na něm spočine požehnání Alláhovo, chtěl míti nové šaty. Zavolá si pozemského ducha, svého krejčího, a povídá mu:

‚Na nový měsíc se chci dívati v nových šatech z takové a takové látky, tak a tak ušitých.'

‚Tvá vůle je mi rozkazem. Tvůj rozkaz utkvěl v mém mozku a před mým zrakem.'

Hospodář našeho pána Šalomouna vydal duchovi látku, duch ji přistřihl a dal se do šití. Jehla se mu zlomila. Vzal druhou; za chvilku bylo po ní. Vybíral silnější a silnější; žádná nevydržela. Roztrpčen, ba rozhněván zaletěl k svému náčelníkovi. Bydlil tehdy v jeskyni u zřícenin Ader, k nimž právě jedeme.

‚Utíkám se k tobě před ukamenovaným satanem, náčelníku.'

‚Co máš s ukamenovaným?'

‚Láme mně jehlu za jehlou a přece šiji šaty našemu pánu Šalomounovi.'

‚Zavolám si ukamenovaného. — Co to vyvádíš, ty ukamenovaný sluho Alláhův? Hned doneseš dvě jehly, ale tak silné, že jich žádný z nás nezlomí.'

Zachvěl se ukamenovaný satan: ‚Kde je vezmu? Vždyť tento krejčí své síly ani necítí.'

‚Vem, kde vem, ale ať jsou zde u Aderu, než se ukáže prvý paprsek sluneční.'

Za ranních červánků se zatmělo na východě. Satan spěchal s té strany. Když vyskočil prvý paprsek z tůně nebeské, shodil obě jehly. Jedna se zaryla silnějším koncem do půdy. Tu vidíš tady odtud. Druhá se převalila. Podíváš se na ni, až k ní dojedeme.«

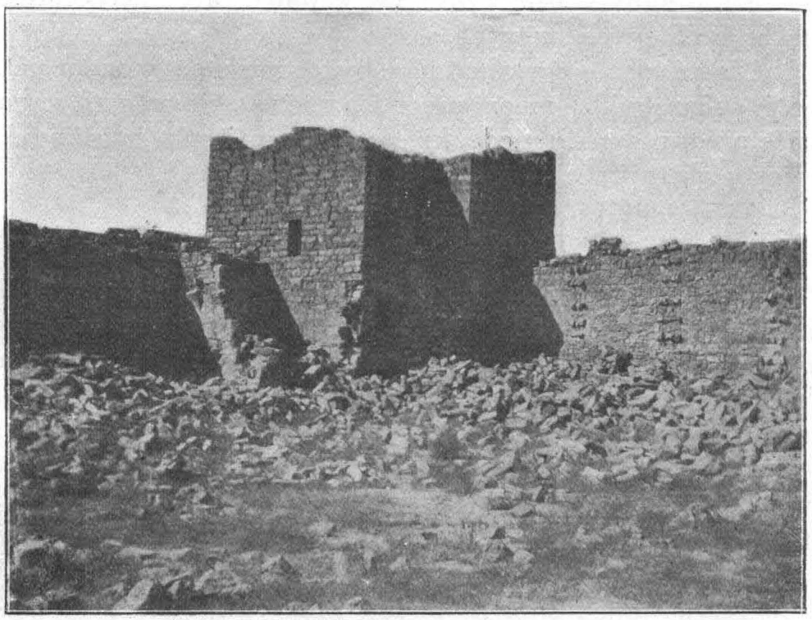

Obr. 5. — Nádvoří římského tábora

Byla to pořádná jehla: 4 m dlouhá, 1·35 m široká a 0·4 m tlustá. Leží nějakých deset metrů od jehly stojící. Skalnatá půda mezi oběma jehlami byla uměle přitesána. Uprostřed jsou zbytky oltáře, zřízeného z mohutných balvanů. Pod ním byla skála vyhloubena v prostrannou jeskyni, do níž se slézalo nakloněnou chodbou. Malým otvorem mohla krev obětní stékati do jeskyně.

»Co jsou, Múso, tyto kamenné plotny nebo jehly?«

»Proč se ptáš, otče Antúne, když to sám víš?«

»Odkud bych to věděl?«

»Z bible. Písmo svaté se o nich často a často zmiňuje. Hebrejsky se jim říká masseba.« (Obr. 1.)

»Tomu rozumím. Arabsky by to znělo bezmála stejně.«

»A víš, co masseba znamená?«

»Jak bych nevěděl. Jsou to tenké, dlouhé plotny kamenné, jaké se zasazují v čelo hrobu.«

»Jaký je jejich účel?«

»To ti povím, Múso,« hlásil se Ísa. »Na takové plotny nejraději klademe hruď zvířete, které ve prospěch zesnulého obětujeme. Krev stéká přímo na hrob. Nemůžeme-li obětovati na plotně, tak ji krví aspoň pomažeme.«

»Co to mluvíš, Íso? Vždyť vy, katolíci, přece neobětujete na hrobech svých mrtvých.«

»Ubývá tohoto zvyku od té doby, co nás otec Skandar učí, že je pohanský, leč mnozí přece jen obětují. Odvolávají se na naše předky. Naši sousedé, křesťané pravověrní a muslimové, všichni obětují.«

»Nepovídej. I u nich mnozí přestávají.«

»Řídí se námi, ale mezi kočovníky obětuje kdekdo.«

»Takový býval asi účel těchto kamenných ploten neboli jehel i v době biblické. Znáš, otče Antúne, příběh o Jakobovi, jak prchal před svým bratrem Esauem k otci své matky? Na cestě přenocoval. Ve snu se mu ukázal Hospodin, potěšil ho a on rozradostněn s pomocí svých druhů vztyčil na tom místě kamennou jehlu a dal jí jméno Betel, Dům Boží.«

»Jak bych tento příběh neznal? Vždyť jsem jej četl a vykládal mnoho a mnohokrát.«

»Podobný kámen vztyčil Josue v Sichemu, aby připomínal Izraelským jejich slib, že budou zachovávati slova Hospodinova.«

»Oba tyto kameny byly vztyčeny na památku určitých událostí.«

»Zajisté, ale každá z těchto událostí měla vztah k Hospodinu. Místa, na kterých byly vztyčeny, byla posvátná. Izraelité na ně putovali a na nich obětovali. Že byl v Betelu zřízen oltář z hrubých kamenů, je patrno z nejednoho vypravování biblického. Že byl podobný oltář i zde, vidíš sám. Půda je urovnána, přitesána. Obrovské balvany leží uprostřed. Snad křesťané je rozvalili, aby netvořily oltáře, jeskyně však nezaházeli a kamenných jehel neroztloukli. Zajisté, že se u nich zachovala památka, že se jich jejich předkové báli.«

»Jak by se jich nebyli báli. Vždyť v této jeskyni sídlíval náčelník duchů, jak jsem vám vykládal.«

Prohlédnuvše si jeskyni a její okolí, zašli jsme do zřícenin osady. Její domy byly vybudovány z mohutných balvanů. Některé jsou přes 3 m dlouhé, 1 m široké a 0·5 m tlusté. Ani jediné stavení se nezachovalo celé.

V území Beni Amr.

Od Aderu na východ je půda kamenitější a kamenitější: jen úzké pruhy se dají obdělati.

»Komu náleží tento kraj, Íso?«

»Našim bývalým pánům, Beni Amr.«

»To jsou chudáci. Vždyť se v tomto kamení ani neobživí.«

»Dnes jsou chudáci, ale po sta let byli knížaty. Týrali naše předky, kde jen mohli, z jejich domů je vyháněli, majetek jim brali, nehnuly je jejich slzy, proto ať dnes zakoušejí útrapy, jaké zakoušeli naši předkové. Klidí, co si zaseli. Tamhle je jejich tábor. Nějaký muž k nám spěchá. To nás jistě pozve, abychom u něho jako hosté sestoupili. I vždyť je to Damán. Nepřibližuj se, Damáne, k mému mezkovi, pakli jste dosud s mezky mírovou smlouvu nepodepsali.«

»Nedobírej si svých bližních. Neučil ses přikázání: Co nechceš, aby ti druzí činili, nečiň jim?«

»Nepřipomínej mně, otče Antúne, katechismus, když vidíš, že pouze žertuji.«

»Vítám tě, otče Antúne!«

»Budiž dvakrát přivítán, Damáne! Jaký je tvůj stav?«

»Díky Alláhovi, otče Antúne. Jaké je tvé zdraví?«

»Jak se daří tvému bratru?«

»Budiž Alláh pochválen, dobře, Ošetřuji ho tak, jak jsi mně poručil, a lék, který jsi mně dal, mu prospívá.«

»Alláh dá, že bude do týdne choditi.«

»Kéž bys mluvil pravdu! Kéž by se Alláh slitoval nad svým služebníčkem! Ó, jak jsi milosrdný a milostivý, ó Alláh!«

»Pozdravuj ho ode mne, a když budeš něčeho potřebovati ty nebo on, jen mne v Keraku navštivte.«

»Kéž odmění Alláh tvou dobrotu, otče Antúne! Vypravují o ní u každého ohně.«

»Vypravuj o Alláhovi! Víš, že On je nejvýš dobrý a milosrdný.«

»Jeďte v pokoji. Mír Alláhův budiž před vámi i za vámi!«

»Proč jsi, Íso, varoval Damána, aby se nepřibližoval k tvému mezku, nepodepsali-li jeho soukmenovci ještě přátelskou smlouvu s mezky?«

»Inu, to je takový veselý příběh. Beni Amr, k nimž Damán náleží, byli našimi pány. Nepatřil nám ani kousíček půdy. Chtěli-li jsme pěstovati obilí, najímali jsme si půdu od nich. Vymáhali na nás polovičku, ba dvě třetiny úrody a ještě nebyli spokojeni. Kdykoliv jsme jeli na pole a potkali někoho z nich, požadoval dárek, buď hrst sušených fíků, bochník chleba, nebo trochu tabáku, hrst cigaret. Však tamhle ten člen kmene Amr, blížící se za námi, jistě bude žebrati o cigarety.«

»Dej mu dvě. Odejde spokojen a bude nám vděčen.«

»Po tvém rozkazu, otče Antúne, ačkoliv nevím, proč mám zahrnovati dobrodiním naše bývalé trýznitele.«

»Dopověz svůj veselý příběh. Dosud jsme nic veselého neslyšeli.«

»Jen prodluž, Múso, svoji trpělivost. Teď to přijde. Nějaký náš soused se na Beni Amr rozhněval. Sám proti nim nic nemohl, proto cvičil svého mezka. Opatřil si staré šaty příslušníka tohoto kmene a kdykoliv se do nich oblekl, dráždil, bodal a bil své zvíře, jen aby je popudil a k obraně přiměl. Mezek kopal, kousal, předníma i zadníma nohama vyhazoval, takže se sám hospodář obával k němu přiblížiti, jsa oděn jako člen kmene Beni Amr. Seznav, že je jeho zvíře dobře připraveno, naložil na ně obilí na setí a jel za svými dělníky na pole. Potká ho nějaký človíček z Beni Amr.

‚Co mně vezeš? Hned mně dej, čím jsi mně povinen.'

‚Budiž vítán, pane náš. Svůj dárek máš naložen tady na mezku. Vem si jej z tlumoku.' To jste měli viděti mezka. Nahnal milému synku z Beni Amr takového strachu, že utekl. Po chvíli se ukáže druhý. Přijel na koni.

‚Sem s tím, co mně patří!'

‚Podle tvého rozkazu, pane můj. Abych tě neošidil, vyber si z tlumoku, co se ti líbí!'

Trýznitel přijel až k mezku a sáhl rukou do tlumoku. Zaúpěl bolestí. Mezek ho do ní kousl.

‚Zastřelím tě, prokleté zvíře!'

‚Nahradíš mně jeho cenu. Nejsem odpověden za jeho provinu. Snad tvůj kůň mému mezku ublížil a on se na tobě pomstil.'

Trýznitel sestoupil a hleděl přece do tlumoku sáhnouti. Mezek se postavil na zadní nohy. Tlumok se nesvezl, neboť byl pevně přivázán. Zarazil se bojovník Beni Amr, vyhoupl se do sedla a se slovy: ‚Kéž Alláh proklne jak rodiče tohoto mezka, tak rodiče jeho hospodáře!' zmizel v dálce. Kdekdo z našich lidí, když měl jeti na pole, si najímal vycvičeného mezka. Beni Amr se ho báli a nedovedouce z dálky rozeznati, zda je to on nebo některý jiný, vyhýbali se mezkům všem. Od toho času si je dobíráme otázkou, zda již podepsali přátelskou smlouvu se svými odpůrci mezky.«

Strašidlo Máred.

»Co to tady zeje? Je to starý náhrobek nebo jeskyně?«

»Jeskyně, Múso. Vyhněme se jí. Kéž nás Alláh uchrání od zlého!«

»Proč bychom se jí vyhýbali? Možná, že je v ní něco památného.«

»Nikdy jsem do ní nevkročil, abych proti sobě nepopudil jejího obyvatele.«

»Kdo v ní bydlí?«

»Strašidlo, jakému se říká Máred. Ve dne mívá podobu mračna prachu, v noci se ukazuje jako obluda s lidskou hlavou a dvěma ptačíma nohama.«

»Odkud to víš? Což jsi Máreda viděl?«

»Za dne jsem ho zahlédl několikrát. Jak jsem tudy projížděl, kde se vzal, tu se vzal, kotouč prachu. Valil se a valil se, že jsem mu stěží unikl. V noci mne před ním chránil Alláh, budiž mu za to poděkováno. Nějaká žena z Beni Amr potkala Máreda v noci. Vracela se ze sousedního tábora. Byla tam na návštěvě. Někdo na ni tichounce volá. Ohlédne se; jako by se k ní blížila nějaká postava. Počkávala. To bude jistě někdo z příbuzenstva. Půjdeme spolu. Najednou ucítila ve svém těle drápy a před sebou uviděla oči, z nichž sálal oheň. Zvedala se od země. Zavolala na jméno Alláhovo, vidění zmizelo, ona spadla. Ještě že si neublížila; omdlela. Když ráno procitla, našla na obou bocích modřiny jako od drápů obrovského ptáka. Její příbuzní naznali, že to byl Máred, jenž ji chtěl unésti.«

Římský tábor.

Skalnatým krajem jsme dojeli k pobořenému schodišti. Ísa s otcem Antúnem ani nesesedli a střehli mého hřebce. Sám jsem spěchal po schodišti na vysokou plošinu, na níž stával nádherný římský chrám. Nezbyly z něho leda kousky základů. Plošina sama spočívá na klenutí. Je dutá. Napadlo mně, že by v ní mohl býti někde nápis. Protlačiv se prolomenou dlažbou, spustil jsem se po rukou dolů. Pravá noha mně zapadla do něčeho měkkého. Nesnesitelný zápach mně bezmála zarazil dech. Ihned jsem se vrátil a spěchal ke svým druhům.

»Kéž nás Alláh uchrání od zlého! Vždyť jsi se, Múso, svou pravou nohou zabořil do hnijící mrtvoly. Utíkej tamhle k tomu rybníčku a umyj se, aby ses nenakazil.«

Jeli za mnou k mohutnému prameni, vyvěrajícímu ze skalnaté stráně. Plní nevelký rybník, z něhož odtéká do hluboké rokle.

»Co ti to, Múso, napadlo, že jsi vlezl do hrobu?«

»Víš, otče Antúne, že pátrám po starých nápisech. Vida trhlinami, že je plošina dutá, chtěl jsem si ji prohlédnouti, domnívaje se, že by na některém pilíři mohl býti stavební nápis. Nevěděl jsem, že domorodci užívají klenuté místnosti za pohřebiště. Komu pak, Íso, náleží?«

»Po právu Beni Amr. Táboří-li oni nablízku, pochovávají tam své mrtvé. Utkají-li se zde nájezdní čety, nebo přepadnou-li nějakou karavanu lupiči, vtáhnou tam své mrtvé, aby jich přece jen uchránili před hyenami.«

»Jaká to byla stavba, pro niž byla plošina zřízena?«

»Římský chrám, otče Antúne.«

»Což tady Římané bydlili?«

»Jistě, proto musíme pátrati v okolí po zříceninách římského tábora.«

»Nemusíme je hledati. Tamhle je vidíš, Múso. Říkáme jim Ledžún.«

»Toto jméno samo potvrzuje pravdu mých slov.«

»Myslíš, Múso, že je Ledžún odvozeno od latinského legio?«

»Zajisté. Římská legie zde měla své středisko. Odtud se rozcházely posádky a stráže do sousedních pahorků a výzvědných věží.«

»Takových je zde, Múso, mnoho. Zastře-li nás Alláh svým závojem, uvidíme jich dnes několik a pozítřku si můžeš prohlížeti nové a nové.«

»Není východně odtud žádných zřícenin?«

»Kde by se tam byli mohli lidé trvale usaditi? Vždyť je půda skalnatá nebo vápenitá, nedá se obdělati, neobživí proto usedlíka trvale. Jen kočovníci mají v kraji východním své stany, jež přenášejí s místa na místo, jakmile dojde pastva nebo voda.«

»Dobře volili Římané polohu svého ústředního tábora. Střehli z něho hranic, chránili usedlíků a měli vody dostatek. Tento pramen je zásoboval.«

»Ještě jiný vyvěrá tamhle v té trhlině, otče Antúne. Jak od oncho, tak od tohoto vede umělý příkop do Ledžúnu.«

»Tady je viděti příkop, o němž mluvíš. Jindy byl krytý, aby byla voda uchráněna vypařování a znečišťování. Dva vodovody zásobovaly tudíž římskou posádku.«

»Jak dlouho se zde Římané udrželi?«

»Víš, otče Antúne, že po Římanech dědili Byzantinci. Byzantinci byli pány tohoto kraje až do počátku století sedmého. Mnoho jich tady nebylo; jejich vojáci byli velkou většinou domorodci, kteří konali službu vojenskou za peníze. Prvý pluk muslimský sem přišel po cestě obchodní, dnešní cestě Poutnické, r. 634. Tady v Ledžúnu se potkal s prvou byzantskou posádkou. Postavila se na odpor, jenž však dlouho netrval. Námezdní vojáci byli všichni ženatí. Jejich manželky a dítky bydlily asi ve vesničce, jejíž zbytky jsou tamhle patrny. Strach o rodiny je přiměl, že s muslimy vyjednávali a uzavřeli smlouvu mírovou. Zajistili si život, majetek a náboženství; přestali býti vojáky.«

»Což nemohli sloužiti pod muslimy?«

»Nikoliv. Po názoru prvých vyznavačů islámu, náboženství, založeného Muhammadem, pouze muslimové mohli zaručovati pokoj a pořádek. Oni byli páni a ostatní pro ně pracovali. Kdo chtěl náležeti k pánům, musil přijmouti islám. Kdo zůstali křesťany, dostali církevní samosprávu, živili se jako dotud a odváděli daň z hlavy a daň pozemkovou.«

»Utrpěli příchodem muslimů, nebo se jim ulevilo?«

»Podle toho, co víme o státní správě byzantské z doby před příchodem muslimů, můžeme souditi, že se obyvatelům, obzvláště osadníkům, ulevilo. Muslimové jim zajistili jak život, tak majetek a netýrali jich z důvodů církevních a národních.«

»Kam teče, Íso, voda z tohoto pramene?«

»Do rokle, která se před námi černá, a jí do Módžebu.«

»To je tedy jižní prameniště potoka Módžeb, biblického Arnonu.« (Obr. 2.)

»Zajisté, Múso. Pokud vím, má Arnon tři hlavy: jednu na jihu, jednu na východě a jednu na severu. Moji osadníci vykládají, že se bezmála z celého Moabska stéká dešťová voda do Arnonu, nebo, jak se mu dnes říká, Módžebu.«

»Jakým směrem teče, Íso, toto rameno Módžebu?«

»Bezmála severním; však to sám uvidíš. Dáme se podél něho, jen co naplním touto dobrou vodou kožený měch.«

»Proč nevyčistíte tento rybník? Římané jej vydláždili, vy jste jej nechali zanésti.«

»Kdo jej má čistiti?«

»Čí je?«

»Dnes si jej osobují Beni Amr, ale kdo je silnější, z něho pije a v něm napájí. Podívej se na stáda ovcí a koz, která tamhle k potůčku utíkají. Jsou Salájtů, kteří jsou nepřáteli Beni Amr — a přece tady napájejí.«

»Proč se jim Beni Amr neoprou?«

»Vědí, že jsou Salájtové silnější.«

»Ryby byste mohli v tom rybníku chovati.«

»Malých je zde hojně. Uvidíš, Múso, co je ryb v Módžebu, a nejíme jich. Pro koho bychom je chovali zde?«

»Tady mezi sítím se něco bílého mihlo.«

»To jsou bílí hadi. Loví drobné rybky.«

»Jsou jedovatí?«

»Někteří povídají že ano, jiní to popírají. Dosud nikdo od jejich uštknutí nezahynul, ovšem že každého léčili buď zaříkáním anebo pocením.«

Dali jsme se po levém břehu potůčku. V poledne jsme přešli na pravý. Okolí je kamenité, pahorkaté. Ovládá je na severozápadě mohutná kopule Šíhán.

»Kdybys, Múso, na ni vystoupil, rozhlédl by ses po celém Moabsku.«

»Jistě jsou na ní zříceniny.«

»Jak by nebyly! Všechny stráně Šíhánu byly proměněny v zahrady a na jeho temeni uvidíš základní zdi, jakož i hromady staviva.«

»To tam bylo jistě obětiště. K němu upírali své zraky obyvatelé tohoto kraje a odtud očekávali pomoc ve své bídě, proto nazývá bible stará obětiště výšinami.«

»Zajisté, otče Antúne. I v dolinách a rovinách stavěli svá obětiště, ale přece jen dávali přednost výšinám, obzvláště byla-li tak daleko viditelná, jako tato kopule Šíhán. Obyvatelům se zdálo, že vidí-li oni oltář svého božstva, vidí božstvo i je a snáze se jich ujme, budou-li je za pomoc prositi.«

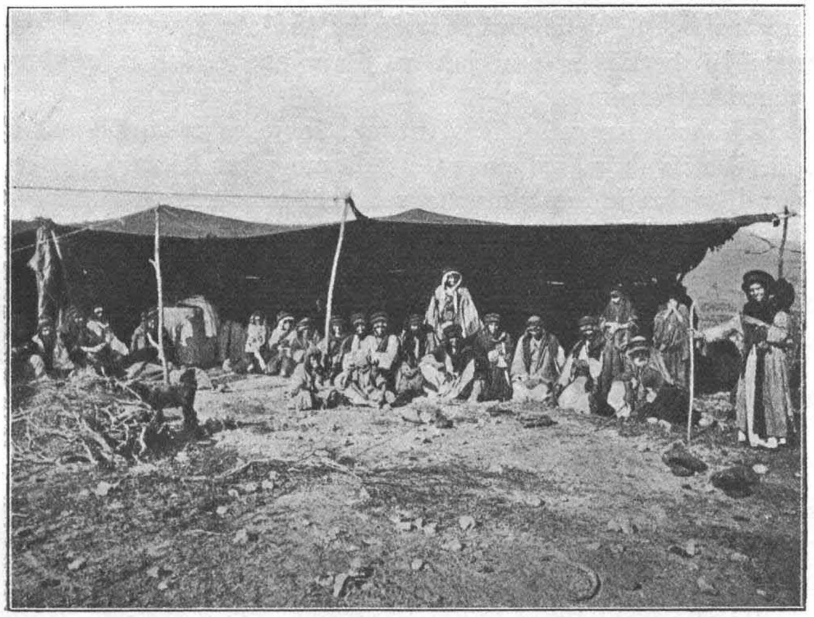

Obr. 6. — Stan s oltářem.

Římská opevnění.

»Tady máš, Múso, tvrze a strážní věže, o nichž jsi se zmínil.«

Ísa měl pravdu. Pustá pláň, prostírající se východně od potoka, byla jako poseta hromadami zřícenin. Některé byly úplně rozbořené, jiné ještě dosti zachovalé. V každé hromadě byla patrna mohutná čtyřhranná věž a k ní přistavěn opevněný dvorec. Vedla do něho jediná brána. K hradební zdi dvorce se tlačily na třech stranách příbytky a stáje. Střechu měly plochou. Obyvatelé mohli po ní choditi a střílnami v hradební zdi okolí pozorovati.

»Kdo stavěl tyto opevněné dvorce?«

»Všichni, kdo tomuto kraji vládli a touto cestou chodívali.«

»To myslíš, Múso, že některé byly vystavěny již před Římany?«

»Zajisté. Podívej se jen, otče Antúne, na tuto cestu, jak je široká a jak je vyšlapaná. Sledujeme ji přes dvě hodiny a dosud jsem neviděl místečka upraveného nebo opraveného rukou lidskou. Je to cesta přirozená. Jde k severu, proto jí od pradávna užívali všichni, kdo vezli náklady.«

»Pravdu díš, Múso,« přitakal Ísa. »Tato cesta obchází všechny rokle. Je delší než Královská, avšak je mnohem pohodlnější. Setkáš se s ní jak na jihovýchodě, tak na severovýchodě Moabska.«

»Z toho poznáváš, otče Antúne, že je to cesta přirozená a že jí užívali zdejší obyvatelé dávno před Římany, právě jako jí užívají dnes, mnoho set let po odchodu Římanů. Opevňovali ji, aby snáze odrazili lupičské a nájezdní čety. Vždyť, jak Ísa povídal, k východu odtud není sídlisk. Step přechází v poušť a pouští se odedávna potulovali beduové, kteří rádi klidili, co neseli.«

»Dodnes tak činí. Sám jsem toho byl nejednou svědkem. Zažil jsem na této cestě chvíle, na něž do smrti nezapomenu.«

»Což tudy často jezdíváš?«

»Jak by ne! Vždyť cesta, po níž se ubíráme, je pro nákladní zvířata nejpohodlnější. Není všude tak rovná, jako zde. Na mnohých místech na sever i na jih odtud ji naši předchůdcové uměle upravili. I my sami jsme v nejednom průsmyku sesypané kamení odházeli. Je pohodlná, jenže je velmi nebezpečná. Vede krajem většinou pustým, tvořícím hranici mezi Salájty a Beni Sachr; a kolik jiných kmenů a nájezdních čet tudy prochází! Trvá-li nepřátelství mezi námi, Kerackými a Hamájdy, tož se dostaneme do Jerusalema a do Damašku pouze tudy.«

»Do Jerusalema máte přece otevřenou cestu podél jižního konce Mrtvého moře.«

»Je otevřena, jen kdyby ji čeledi tábořící na jih od Mrtvého moře a od Palestiny nezavíraly. Zápasí ustavičně mezi sebou. Nedopřejí ochrany cizím a neoberou-li poutníka, nepustí ho do svého území. Mimo to, chceš-li podél jižního konce Mrtvého moře, abys slézal s našich hor hluboko do propadliny Araba a odtud vylézal na hory Judské. To je tato cesta přece jen pohodlnější a snad i bezpečnější.«

Náš vůdce přepaden.

»Zmínil ses o zkušenostech tady nabytých a poznamenal jsi, že na ně nikdy nezapomeneš.«

»Jak bych zapomněl! Svým životem jsem tady sotva vyvázl a svého otce jsem zde ztratil. Jednou jsem vezl se dvěma druhy na pěti mezcích vlnu do Jerusalema. Dobře jsme ji prodali. Nakoupili jsme různých věcí a zbytek stříbrných peněz jsme uschovali v opascích. Vraceli jsme se pod záštitou Alláhovou. Tady jsme ji ztratili. Vidíš tu věž tamhle vlevo? Za tou na nás čekalo pět lupičů. Řízením Alláhovým jsme jednoho z nich zahlédli, právě jak jsme se blížili k věži, kolem níž jedeme. Vehnali jsme do ní své mezky a ukryli je uprostřed. Lupiči se nedívali. Čekali na nás a my na ně. Byli jsme tři. Každý jsme měli dobrou ručnici a nějakých dvacet nábojů. Co nám chybělo, byla voda. Nechtějíce zatížiti svých zvířat, nenaplnili jsme svého koženého měchu. Vždyť byl pramen ledžúnský před námi; tam že se napijeme a svá zvířata napojíme.«

Sotva se setmělo, plížili se k nám lupiči. Jednoho jsme postřelili, ostatní se uschovali za hromádky kamení, které tady vidíš. Noc byla jasná jako rybí oko. K útoku se neodhodlali, my jsme se báli vyraziti. Ráno se naše zvířata domáhala vody. Nás žízeň trápila rovněž. Je to zvláštní, že člověk cítí žízeň mnohem silněji, když vody nemá, než když jí má dostatek. Jeden kamarád radil: ‚Vyrazme! Jednoho jsme postřelili. Zbraně máme dobré. Zabijeme snad dva nebo tři a ujedeme.'

‚Nemluv, kamaráde. Jim se bude lépe mířiti nežli nám. Neztratíme-li svých životů, můžeme ztratiti svá zvířata a jejich náklad. Co řeknou ti, kdož nám svou vlnu svěřili a od nichž jsme si mezky vypůjčili? Jeli jsme za výdělkem, nevrátíme se přece se ztrátou. Dnes nějak vydržíme a zítra budiž, jak Alláh dá!'

Poslechli jsme a nevyrazili. Slunce pražilo a co bylo horší, vál vítr jihovýchodní. Přinášel mračna drobounkého písku. Dráždil nás a vysušoval nám hrdla. Dva mezci leželi zesláblí žízní.

‚Ať si odpočinou,' těšil jsem kamarády. ‚Do rána vydrží bez vody a zítra je jistě napojíme.'

‚Odkud to víš?'

‚Mluvčí Alláhův to šeptá v mém nitru. Jen vytrvejte, kamarádi. Pomoc nám přijde!'

Jak dlouhý to byl den! Lupiči měli podle všeho vody dosti. Seděli ve stínu ve věži, za níž jsme je zahlédli. Nám žízní prahla ústa, jazyk otékal, pysky nám pukaly, každé pohnutí ústy nám působilo bolest. Sotva slunce zapadlo, lupiči se ukázali. Střelili jsme po nich, ale ruce se nám chvěly; kde byli lupiči a kam šly naše koule! Můj kamarád se loučil se svými dětmi; usedavě plakal. Tichou nocí ke mně zalehl nějaký šramot. Zbystřím svou pozornost, slyším hlas, bekot.

‚Budiž Alláh pochválen! Lidé se blíží se stádem ovcí!'

Všichni jsme se vzchopili. I ležícím mezkům se vrátily síly. Postavili se a prosebně řehtali. O lupičích ani slechu. Od jihu se k nám blížilo velké stádo skopců a beranů. Hnali je Hedžájové. Nějaký obchodník je u nich koupil a chtěl je v Jerusalemě prodati. Hnali je za noci, ve dne odpočívali, aby zvířata nezhubla. Dali se nám napíti. Pověděli jsme jim o lupičích. Zaběhli k věži, u které se ukrývali. Nebylo po nich památky. Ze strachu, aby se za námi přece jen neplížili a nás zeslabené nepřepadli, prosili jsme dva pohaněče, aby nás doprovodili. Dali jsme jim oběma půl medžídijje. Nedaleko vody jsme zahlédli tábor. Byli jsme jako doma.«

Co je krádež.

»Hůře než mně, bylo mému otci.«

»Doprovázel jsi ho?«

»Kdepak! Matka mne ještě nosila v životě. Co vám povím, zvěděl jsem od strýčka, který zkrvavenou mrtvolu mého otce do Keraku dovezl. Naši vypověděli válku Hamájdům.«

»Kdo vaši? Všichni obyvatelé Keraku nebo pouze křesťané?«

»Pouze křesťané. Muslimové s Hamájdy hrubě ani nesousedí. Jen vládnoucí rod Medžáljů má pozemky při jejich území. My, křesťané, obděláváme pole při jejich východních hranicích. Mezi námi a jimi byl mír. Oni chodili na lov k nám a my k nim.«

»Na jaký lov? Co lovili na vašich polích?«

»Naše ovce, kozy, osly a co se dalo.«

»To nechodili na lov, to chodili přece krást nebo loupit.«

»Krádež je hřích, ale co oni dělali u nás a co my u nich, to přece není hřích.«

»Když vezmeš Hamájdům kozu, ovci nebo osla, to není hřích? To není krádež?«

»Zajisté, že není.«

»Ale, ale, Íso, jak to mluvíš? Jak zní sedmé přikázání Boží?«

»Nepokradeš, otče Antúne.«

Obr. 7. — Melou pšenici.

»Kdo dal toto přikázání?«

»Alláh.«

»Alláh zakázal krádež a ty tvrdíš, že když vezmeš některému členu kmene Hamájde nějaké zvíře nebo nějaký majetek, že to není krádež, že to není hřích.«

»Po názoru otce Skandara a tvém, otče Antúne, je to hřích, ale po názoru našem to hřích není. Tak, jako my, soudili i naši předkové a když oni se nemýlili, nehřešíme, řídíme-li se jejich příkladem.«

»Což ty, Íso, neuznáváš sedmého přikázání?«

»Uznávám, že krást je hřích, věřím však, že Alláh měl na mysli pouze krádež mezi příbuznými nebo členy téže čeledi, téhož kmene. Kdo okrade svého příbuzného, je zloděj a dareba. Nepolepší-li se, bývá z příbuzenstva nebo z čeledi a kmene vyobcován. Dopouští se hříchu proti svému příbuzenstvu a příbuzenstvo má právo, ba povinnost, aby ho potrestalo a se ho zbavilo. Zcela jiná věc je, ukořistíme-li něco příslušníku cizí čeledi nebo cizího kmene. On je připraven, poněvadž soudí právě tak, jako soudíme my. Považuje podobnou výpravu za lov. Kdo je chytřejší a vytrvalejší, vrátí se s kořistí. Je to lov, jak jsem již pravil. Na takový lov se dá buď jeden, nebo dva, nebo celá četa; je to nájezd.«

»To lupiči, jimž jsi s bídou unikl, byli rovněž na lovu?«

»Zajisté. Vyslídili nás, svou kořist, a byli by nás dostali, kdyby byli bývali zmužilejší a vrhli se na nás dříve, než nás Hedžájové vysvobodili.«

»Vy pořádáte tedy různé druhy lovů: lov na lidi a lov na zvířata?«

»Nikdy na lidi; vždy nám jde o zvířata nebo o věci, ať již kozy, ovce, měchy, pokrývky nebo o kozorožce a gazely, jichž je v našem území hojnost.«

»Budiž, Íso! Rozumím, proč nepovažuješ takovou kořist za krádež, nýbrž za lov. Vrať se k válce mezi vámi a Hamájdy a k smrti svého otce.«

Smrt otce našeho vůdce.

»Hamájde hleděli ukořistiti obilí, které bylo právě na jednom mlatě vymláceno. Plížili se k hromadě s měchy. Chtěli si je naplniti a nepozorovaně odnésti. Jenže strážce byl obezřelejší než oni. Nespal, střelil po nich a jednoho zasáhl. Vystřelili odvetou. Jedna rána zapadla do suché slámy a zapálila ji. Silný západní vítr pomáhal, roznášel hořící slámu po okolních mlatech a shořelo kde co, sláma, svežené obilí i zrno.«

»Což vaši nehasili?«

»Jak měli hasiti, když vody nebylo a spali ve vzdáleném táboře? Strážci pronásledovali kořistitele, chytili je a poznali, že jsou to Hamájde. Zabili je a otevřeli válce vrata. Hamájde obsadili cestu Královskou a podnikali nájezdy i na cestu, po níž se ubíráme. Poněvadž jsme touže dobou měli krvinu s některými čeleďmi, bydlícími jižně od Hebronu, nemohli jsme do Jerusalema podél jižního konce Mrtvého moře. Cesta Krá-

lovská, která vede z velké části územím Hamájdů, nám nebyla přístupná. Zbývala nám jedině cesta tato. To věděli naši nepřátelé, proto se snažili, aby nám ji uzavřeli. Bez spojení s Jerusalemem a Damaškem jsme nemohli žíti. My, křesťané, jsme jediní obchodníci v Keraku. Kupujeme od muslimů, co se jim urodí, a prodáváme jim vše, čeho potřebují. Dovážíme to z Damašku a z Jerusalema. Uzavřením všech cest nám hrozila bída.

‚Je nutno, abychom se dostali buď do Jerusalema nebo do Damašku,' pravili naši náčelníci. ‚Kdo máte nějaké zásoby, naložte je a pojedeme pohromadě. Snáze se ubráníme Hamájdům.' Jak muslimové keračtí, tak sousední kočovníci nám nabízeli své soumary. Pociťovali rovněž nedostatek. Přáli si, abychom jim dodali, čeho potřebovali. Strýček vykládal, že vezli z Keraku zboží na 420 zvířatech, mezcích, oslech, obyčejných koních a velbloudech.«

»Jaké to bylo zboží?«

»Ovčí vlna, kozí srst, obilí, rozpuštěné máslo, suchý sýr, kůže a něco sušených fíků. Přes dvě stě bojovníků střehlo této velké karavany. Šťastně se dostali do Jerusalema, kde nakoupili různých látek, kávy, cukru, rýže a nábojů. Jejich zvířata byla snad ještě více zatížena na cestě zpět, než na cestě tam. Vždyť mnozí obchodníci přinesli hotové peníze, za něž skoupili věci do zásoby, nevědouce, kdy válka s Hamájdy ustane a pravidelné spojení se obnoví. U zámku Bšejr — však se nám již ukazuje — je napadli Hamájde, pěšky i na koních. Naši věděli o útoku; měliť své zvědy. Sotva jim přinesli zprávu, že se Hamájde blíží, zřídili u zámku Bšejr opevněný tábor a vyslali jezdce na rychlém koni do Keraku o pomoc. Ani nedojel do města. Medžálje tábořili tehdy u svých mlatů u Rabby. Vsedli na své koně, zvolali na poplach a zesíleni četami z jiných táborů jižních, spěchali, co mohli, aby naše vyprostili. Hamájde asi předvídali, že jim mnoho času nezbývá, proto podnikali útok za útokem. Naši se skryli za zdmi a kameny. Útočníky odráželi, přečetné zabili, jenomže i z nich mnozí padli. Když se jim Hamájde již dostali do zad, přicválali Medžálje. Jim se Hamájde na odpor nepostavili. Měli dost na válce s námi, nechtěli se do ní zaplésti i s muslimy. Můj strýček mně ukázal místo, na kterém můj tatíček vykrvácel. Však je hned uvidíme.«

Zastavili jsme se u zámku Bšejr (obr. 3, 4, 5). Je to čtyřhranný římský tábor, zesílený v každém rohu pevnou věží.

Nad branou je latinský nápis. Povídá, že zde stávala budova, v níž bydlil zemský správce a jiní vysocí úředníci. Za císaře Diokleciána byla proměněna v nynější pohraniční pevnost. Ovládá pustou rovinu široko daleko.

Ísa nás zavedl na místo, na němž jeho otec vydechl. Poklekl, sepial ruce a chvíli se modlil. My s ním.

Lékař Bšejr.

»Víš-li pak, otče Antúne, proč se tomuto zámku říká Bšejr?«

»Jak bych to věděl? Nejsem tady doma, jako ty. Kdo byl Bšejr? Odkud pocházel?«

»Odkud pocházel, nevím, ale slyšel jsem od našich, že byl lékařem, a to slavným lékařem. Nějaký sultán damašský mu dal tento zámek darem. Usadil se v něm. Jak z Jerusalema, tak z Damašku a Keraku k němu chodili lidé. Cesta se jimi netrhla. Hledali u něho radu a pomoc. Dlouho žil a dlouho pomáhal. Konečně nadešel den, určený od Alláha. Odebral se ze světa tohoto do onoho. Jeho sluha zavolal z jeho pokoje: ‚Bšejr zemřel!' Opakoval to člověk za člověkem a hle, ještě téhož dne došla zpráva o smrti slavného lékaře až do Damašku — a přece je odtud do Damašku mnoho a mnoho dní cesty. Tamhle ho pochovali. Kdokoliv jde kolem jeho hrobu, vzpomene si na něho a prosí Alláha, aby zas poslal takového lékaře do našeho kraje. Potřebujeme ho.«

»Kde budeme nocovati, Íso?«

»Kde jinde než u svých? Vždyť otec Antún chce zítra sloužiti mši svatou našim katolíkům.«

»Dorazíme tam ještě za šera?«

»Přispíšíme-li si, dorazíme, ačkoliv máme před sebou cestu hodně obtížnou.«

»V této rovině, Íso, že by byla cesta obtížná?«

»Nemyl se, otče Antúne, není to všechno rovina. Jen počkej, uvidíš.«

Nebezpečná cesta.

Dali jsme se rychlým krokem k západu. Po nějakou dobu se nám jelo znamenitě. Pojednou se klisna otce Antúna, jenž jel prvý, zarazila; můj hřebec rovněž. Před námi zela rokle asi 170 m hluboká.

»Kudy dolů? Nezbloudili jsme, Íso?«

»Nikoliv. Tady je cesta.«

»Tento nepatrný chodníček?«

»Zajisté; po tomto chodníčku dolů a tamhle po tom nahoru. Jiné cesty není, leda bychom se vrátili k prameni Ledžún. Slezte!«

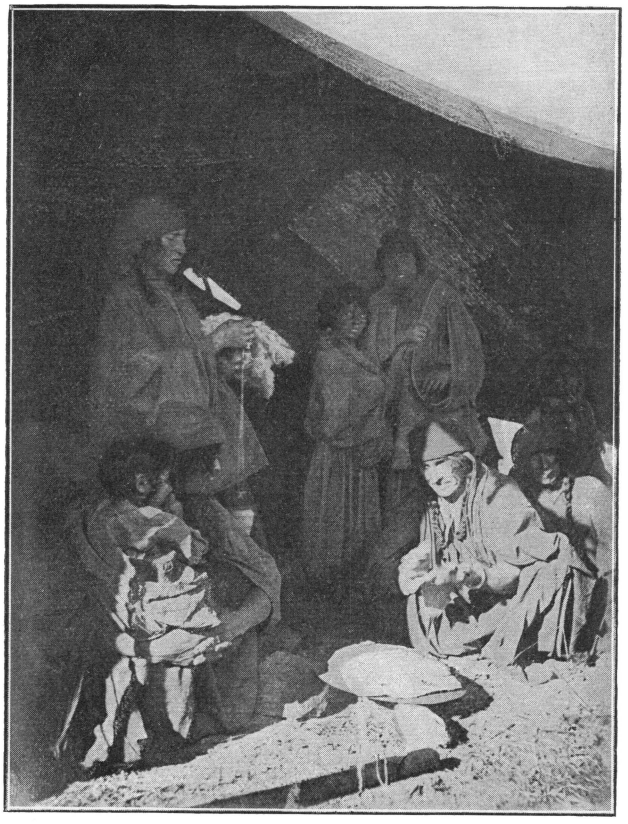

Obr. 8. — Pekou chléb.

Sváděli jsme svá zvířata po chodníčku místy sotva metr širokém. Vpravo strmá skála, vlevo temná propast.

»Zastiň nás, ó Alláh!« volal Ísa a my za ním.

Chodník byl hodně hladký, koně klouzali, pot na nich vystupoval. Mezek, jako by mu nehrozilo žádné nebezpečí, vesele cupal po samém okraji chodníku. Bez nehody jsme se dostali k řečišti. Jenže byl k vodě přístup rovněž obtížný. Řečiště je skoro tři metry hluboké, vymleté v hladké skále. Stěží jsme sváděli svá zvířata k vodě. Napila se, přešla na levý břeh a vylezla po úzkém příkrém chodníku bezmála

200 m vysoko. Již se stmívalo, když jsme se dostali na náhorní rovinu. Všichni jsme byli unaveni, žádnému se nechtělo vpřed.

»Přenocujme zde,« vybízel Ísa. »Před námi je několik těžkých přechodů, obloha je zahalena mraky, je tma, bojím se, aby se někomu z nás něco nestalo. Ráno vyrazíme skoro a budeme v táboře včas.«

»Vždyť nemáme obroku.«

»Neuškodí našim zvířatům, zůstanou-li dnes bez večeře. Zítra si to vynahradí a dobře si odpočinou. Beztoho z tábora daleko nepojedeme. Nohy do železa! Tvá kbejše, otče Antúne, by mohla snadno přilákati nějakého lovce nebo, jak ty říkáš, lupiče a tvůj sakláui by ti mohl utéci, Múso.«

Vložili jsme železná pouta na přední nohy svých koní, uzamkli je, podložili konce opratí pod velké balvany a natáhli se vedle svých zvířat. Ohně jsme nezanítili. Neměli jsme co vařit a nebylo ani paliva.

»Zbytečně bychom na sebe upozorňovali,« poznamenal Ísa.

Noc byla pokojná, jenže jsem ze spánku mnoho neměl. Nezvykl jsem si dotud ležeti na kamení; kdekterý mne tlačil a různí příživníci mne znepokojovali.

V táboře katolíků.

Ještě se ani červánky neukázaly a již jsme byli v sedle spěchajíce do tábora katolických sedláků kerackých. Čekali na nás a přichystali ve stanu náčelníkově maličký přenosný oltář. Otec Antún je vybízel, aby vstoupili do stanu a obcovali oběti Nejsvětější. Pouze jeden a několik žen poslechlo. Ostatní si prohlíželi mého sakláuiho (obr. 6).

»Raději kdybych sem nebyl přijel, otče Antúne.«

»Nic si, Múso, nevytýkej. Po staletí neměli naši katolíci duchovní správy. Uchovali si jméno křesťané, ale žili životem svých sousedů muslimů, kteří ani muslimy nejsou. Nedá se pojednou narovnati, co se po staletí křivilo. Budoucí pokolení bude lepší než toto a třetí ještě hodnější než druhé.«

Žena náčelníkova nám přinesla k snídani čerstvé tenké chleby s horkým máslem, hodně ocukrovaným (obr. 7, 8). Náčelník se bezmála ani neukazoval. Pobíhal po okolí, doptával se, s kým se setkal; bylo patrno, že má nějakou starost.

»Co je ti, náčelníku?«

»Nejlepší ovce se mi někam zaběhla, otče Antúne. Včera ji pastýř dohnal. Ještě po půlnoci jsem stádo obcházel a ji viděl. Ráno jsme chystali pro tebe oltář, ovce nečítali a za tvé mše přiběhl pastýř se zprávou, že nejpěknější ovce chybí.«

»Alláh ti pomůže, najdeš ji. Nestrachuj se zbytečně!«

»Doufám pevně, že Alláh pomůže, jen se bojím, aby ji nenapadl nějaký dravec, proto jí chci zajistiti ochranu Alláhovu.«

Náčelník vzal do pravice dýku, učinil jí třikrát znamení svatého kříže a říkal:

»Za prvé ve jménu Alláhově, za druhé ve jménu Alláhově, za třetí ve jménu Alláhově. Třikrát přisahám při Alláhovi.

Když vyšel Daniel z jámy lvové, uslyšel mocný hlas. Ptal se: ‚Co je to za mocný hlas?' Dostal za odpověď: ‚Ukrutníci znásilňují vdovy, zahánějí sirotky. Taková je bída mezi lidmi, že se hroby hrůzou otvírají a kameny obracejí.' Zadrž, ó Pane, zadrž od ovce mé, syna té a té matky, jak mužskou, tak ženskou hyenu, vlka i vlčici, šakala i šakalku, jakož i všechny dravce pozemské. Nedopusť, aby jí kůži potrhali, kosti zlámali, pokud moře nevyschne, pokud dlaň vlasy nezaroste, pokud krkavec nezešediví a mrtví z prachu nepovstanou. Tisíckrát a tisíckrát říkám: Není síly, leda ve slovu všemohoucího Boha.«

Třikrát opakoval náčelník toto zaklínání.

»Proč, náčelníku, jsi nazýval sebe synem té a té matky? Vždyť se přece říká: syn toho a toho otce.«

»Víš, Múso, v otci se může člověk zmýliti, leč v matce se nezmýlí nikdy. Věřím, že jsem synem svého otce, ale což kdyby to přece jen pravda nebylo? Pak by se duch, kterého Alláh pošle na ochranu mé ovce, zmýlil a místo ovce mé by mohl chrániti ovce někoho jiného. Abych zabránil tomuto neštěstí, jmenuji svou matku.«

Dokončiv zaříkání, zastrčil náčelník dýku do pochvy a ovázal ji dlouhým motouzem.

»Proč to děláš? To nebudeš moci dýku vytasiti.«

»Nemohu, poněvadž nechci. Dýka musí zůstati v pochvě, pokud ztracenou ovci nenajdeme.«

»Co má pochva co činiti s tvou ovcí?«

»Pokud je dýka v pochvě, je tlama každého dravce zavřena. Nesmí a nemůže uškoditi mému ztracenému zvířeti. Kdybych já nebo někdo jiný z mé rodiny nebo někdo cizí náhodou nebo úmyslně tuto dýku z pochvy vytáhl, otevřely

by se tlamy dravců a mé zaříkání by nebylo nic platné. Odpustíte, hosté, že s vámi nezůstanu. Půjdu hledati ztracenou ovci.«

»Kéž tě vede Alláh, abys našel, co jsi ztratil.«

Koně řehtali žízní. Včera večer byli hodně unaveni, proto se do vůle nenapili. Ráno, nasytivše se ječmenem, toužili po vodě.

»Ať počkají,« poznamenal Ísa. »Hostitelky se ještě s vodou nevrátily.«

»Nešel bys, otče Antúne, navštíviti mého tatínka? Přitížilo se mu,« žadonil nějaký mladík.

»Co to pravíš? Což je tvůj otec Chalíl nemocen? Vždyť byl před týdnem u nás v Keraku čilý a bystrý jako sokol. Co se mu stalo?«

»Svážel čisté obilí z mlatu. Utahal se a zapotil se. Domů nepřišel. Přenocoval u mlatu bez pokrývky. Víš, že byly tyto noci chladné. Naříkal si, v práci však neustal. Teprv předevčírem se vrátil domů. Lomcovala jím horečka. Pustili jsme mu žilou. Trochu se mu ulevilo, ale včera odpoledne horečka stoupla, zůstal bez sebe. Co si počíti? Sousedé radili, abychom mu pustili žilou opět.«

»Proč jste někoho nevypravili do Keraku?«

»Předevčírem jsme netušili, že bude tak zle, a včera se nám zdálo býti již pozdě. Dnes se mu velice přitížilo. Pojď se na něho podívat.«

Zašli jsme do stanu Chalílova. Ležel v koutě úplně ověšeném stanovou látkou, aby ani paprsek světelný k němu nepronikl. Otec Antún mu ohmatal tepnu. Teploměru jsme neměli a mimo chinin a vodičku na oči žádného jiného léku. Byl rozpálen, blouznil.

»Silný zápal plic,« poznamenal otec Antún. »Udělím mu poslední pomazání. Ztratil mnoho krve, sotva dočká zítřka.«

Při posvátném úkonu nebyl přítomen nikdo z příbuzných. Nikdo nepoklekl, nikdo se za těžce nemocného nepomodlil. Ačkoliv byl zasvěcený svátek, pracovali jako obyčejně.

»Což necítí s nemocným?«

»Jak by necítili. Mají srdce, jako ty, Múso, nebo jako já. Schválně si ho nevšímají, aby ho nářkem nepolekali.«

»A což, nesvětí svátku?«

»Již jednou jsem ti, Múso, pravil, že žili po staletí svým vlastním životem. S jinými křesťany se nestýkali. Jejich sousedé muslimové nemají svátků zasvěcených jako my. Mo-

Obr. 9. — Ve stanu správcově.

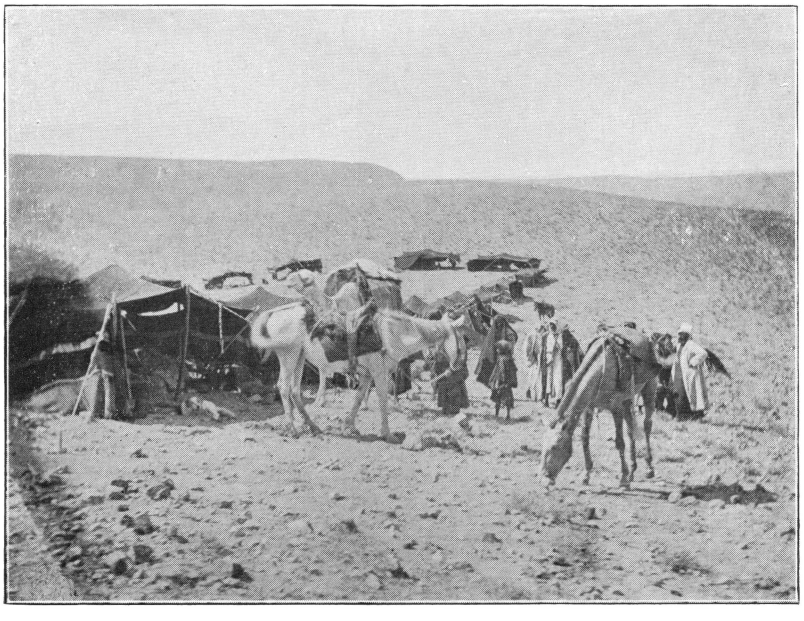

Obr. 12. — Tábor Hedžájů.

hou pracovati každý den v roce. Naši katolíci se tomu od nich naučili a dá nám mnoho práce, než jejich dítky navedeme, aby světily den sváteční.«

U hlavního města moabského.

»Ženy s vodou se ještě nevrátily?«

»Nikoliv, otče Antúne. Vypravily se až po mši svaté a cesta je obtížná.«

»Víš co, Múso, sedněme na kůň a zajeďme k Rabbě, kde svá zvířata napojíme.«

»Je tam pramen?«

»Kdepak by byl u Rabby pramen! Je tam na tisíce cisteren. Některé dali Medžáljové vyčistiti. Jsou plny vody a z nich napojíme své koně.«

»Vždyť jsem od tebe slyšel, že je přísně zakázáno vzíti si vody z cizí cisterny.«

»My si jí nevezmeme. Dostaneme ji. Máme dobrého přítele v Ísovi z rodu Medžálje. Jeho správce táboří nedaleko. Odemkne nám některou cisternu a naváží vody, kolik potřebujeme.«

»Což jsou cisterny zamčeny?«

»Uvidíš. Hrdlo každé je uzavřeno velikým, čtyřhranným kamenem, v němž je vydlabán kulatý otvor. Kámen je obložen silnými trámci, do nichž jsou zapuštěny skoby s dvířky buď železnými nebo dřevěnými. Zapadají do zámku, který se zamyká zvláštním klíčem. Hospodář nebo jeho správce nevydají klíče, leda dobrému známému. Medžáljové považují krádež vody za výzvu k válce.«

Za jízdy k Rabbě jsem se přesvědčil, že měl Ísa pravdu, tvrdě, že je to nejúrodnější kraj v celém Moabsku. Nikde, ani v okolí Mádaby jsem neviděl tak pěkných rolí, jako u Rabby. Jindy byl kraj poset vesnicemi a zahradami. Nesčetné jsou zříceniny, k nimž oko zalétá.

»Není v Moabsku nad pšenici z Rabby. V Damašku ji prodávají mnohem dráže než hauránskou a hauránská je přece proslavena.«

Vraceli jsme se hodně pozdě. Správce Ísův nás hostil sladkým mlékem a kávou (obr. 9). Nedaleko jeho stanu byla dobrá pastva. Nechal ji tam pro koně svého pána a dovolil, aby se naši rovněž napásli.

»Proč byste spěchali?« pravil. »Dnes se beztoho nevydáte na další cestu a zle vám u mne není.«

Pohřeb.

Sluneční kotouč se již bezmála dotýkal plochého hřbetu západního pohoří, když jsme opustili jeho stan. Před sebou jsme zahlédli jezdce s vlajícími rukávy a lelíky.

»Kam to cválá?«

»Spěchej, spěchej, otče Antúne,« volal jezdec zdaleka.

Pobídli jsme své koně a dohnali ho.

»Chalíl odešel. Chtějí ho pochovat, než slunce zapadne.«

»Tak brzo? Domníval jsem se, že zhasne teprve v noci.«

»Jeho Pánu se zalíbilo a povolal ho ještě za dne.«

»Náš Pán ho na tento svět poslal, náš Pán ho z tohoto světa odvolal. Budiž jméno Jeho pochváleno!«

»Pojedeme rovnou ke hřbitovu, abychom nepřijeli až po pohřbu. Pospěšme.«

Hřbitov, několik hromádek kamení na skalnatém svahu, nebyl ani ohrazen, ani nějakým způsobem označen. Hrob byl již vykopán a Chalíl do něho vložen. Čekali na otce Antúna, aby vykonal příslušné modlitby. Ani jedinou ženu jsem neviděl mezi účastníky. Chtěli mrtvolu přikrýti plochými kameny. Nějaký muž, prý bratr zemřelého, zvolal:

»Nepřikrývejte ho, nepřikrývejte ho, pokud nedostane, po čem toužil.« Postaviv se za hlavu zesnulého, pravil: »Tady vidíte pobořený dům. Otec odešel. Zanechal synka a ten nemá ženy. Můj zesnulý bratr Chalíl se ucházel pro svého synka o tvou dcerku, Davide. Ty jsi mu ji odepřel. Chceš zbořiti jeho dům?«

»Vždyť víš, Násere, že jsem ji již dávno slíbil jinému. Všichni jste svědky, že byla jako nemluvně zaslíbena tady Sálehovi.«

»Tak ty, Sálehu, jsi ten ukrutník, který chce zbořiti dům Chalílův? Ty chceš, aby zůstal jeho hrob otevřen a aby ho hyeny roznesly?«

»Přikryjte ho, přikryjte ho, nedbejte Násera! Dcerka mně byla zaslíbena. Za týden se s ní ožením. Použiji svého práva, nikomu práva neberu. Domu tohoto chudáka Chalíla nezbořím.«

»Ruce pryč od tohoto hrobu! Hyeny sem v noci a dravé ptactvo ve dne, aby viděl Sáleh na své oči, jak ukrutným je k svému zesnulému krajanovi.«

»Vzdej se své nevěsty, Sálehu, vzdej se jí,« přimlouvali se mužové, stojící kolem hrobu. »Odporoval jsi prosbám živého, nezamítej proseb tohoto mrtvého. Pamatuj si, že i tvé dni jsou ohraničeny.«

»Ať si ji tedy vezme synek Chalílův. Vzdávám se jí. Rozkaž, Násere, aby přikryli tento hrob.«

»Všichni, kdo zde stojíte, jste svědky, že dcerka Davidova se stane manželkou mého synovce, synka Chalílova.«

»My všichni to dosvědčíme.«

»Mohu, Davide, zavříti hrob tohoto svého bratra?«

»Zavři, zavři, ať si odpočine.«

Položili na hrob kamenné plotny, otvory mezi nimi vycpali hrubým štěrkem, na to nasypali hlíny a navršili hromadu různého kamení; to aby se hyeny nedostaly k mrtvole.

Spali jsme ve stanu náčelníkově. Od stanu Chalílova k nám doléhal tklivý zpěv. Ženy z jeho příbuzenstva o něho naříkaly. Seděly za stanem v kruhu. Vždy jedna vstala, zapěla písničku a ostatní ji po ní opakovaly; na chvíli umlkly, plakaly.

Mé srdce, mé srdečko, proč mne bolíš?
Pro mého bratříčka; odešel, nerozloučiv se se mnou.

Naříkej o mne přece, nebuď lakomý v naříkání!
Přioděj se pláštěm a na hlavu si dej šátek černý.
Lkají o mne ze žen tři:
má sestra, dcerka mé sestry a dcerka bratra mé matky.

Kde je bodlo, jímž poháněl svůj potah? Kde je postroj?
Kde je jeho rozsívka?
Podejte mu velký pluh,
pooře celý kraj na prach.

Trest za zneuctění chleba.

Posnídavše, zamířili jsme s Ísou k jihovýchodu. Pozemky byly kamenité, ale obdělané. Úhor přeorávali sedláci z okolí Náblusu v Palestině. Najali si role od katolíků kerackých. Zřizovali si obydlí a stáje v nedalekých zříceninách.

Při rozbořené prostranné pevnosti Ftiján stojí několik kamenných jehel, jako jsou ony u Aderu.

»Kdopak sem tyto jehly donesl, Íso? Také ukamenovaný satan?«

»Nikoliv. Tyto sem postavil Alláh sám. Původně to nebyly kamenné jehly, nýbrž ženy. Na rozkaz Alláhův zkameněly na výstrahu ženám jiným.«

»Čeho pak se dopustily, že je nejvýš milosrdný Alláh takto potrestal?«

»Věř, Múso, že vlastně ani nevím. Jedni povídají, že si tropily úsměšky z nějakého svatého muže, kdežto jiní tvrdí, že potupily slunce.«

»Jak mohly slunce potupiti?«

»Doprovázely prý nevěstu, když ji vedly k ženichovi. Jedna nesla na rukou nemluvňátko. Pošpinilo ji přirozenou potřebou.

‚Očisť se přece. Takto s námi jíti nemůžeš.'

‚Čím se mám očistiti? Vody nemám a svůj šat bych ještě více pošpinila.'

Jedna z žen měla s sebou několik velkých, tenkých chlebů. Znáš je z Jerusalema. Mnohá hospodyně je dovede tak upleskati, že jsou tenčí než papír.

‚Utři sebe a své dítko do tohoto chlebu.'

‚Slunce se na mne dívá. Urazila bych je, kdybych potupila chlebíček, dar Boží.'

‚Nikoho neurazíš, jen se očisť.' Ostatní ženy jí domlouvaly, aby přece poslechla. Vzala chléb, očistila dítě, očistila sebe, když se vtom zablesklo a všechny ženy se proměnily v kameny, okolo nichž jsme jeli. Říká se jim Družina nevěstina.«

Pravá pohostinost.

Projevše mezi pramenem Ledžúnským a římským táborem, dostali jsme se k velké hromadě kamení.

»Byla navršena na památku náčelníka Abu Dachíle,« poučoval nás Ísa.

»Čím pak se proslavil?«

»Pohostinstvím. Nikdy nezřídil svého stanu v dolině, vždy na návrší, aby jej bylo zdaleka viděti. Za noci před ním udržoval vysoký oheň. Měl ozařovati cestu každému hladovému poutníku.«

»To plnil obecnou povinnost pohostinství a nikterak se neproslavil.«

»Máš pravdu, otče Antúne. Alláh nám všem uložil, abychom hostili pocestné, sytili hladové a napájeli žíznivé, jenže málokdo touží, aby této povinnosti dostál. Raději skrývá svůj stan, jen aby ho pocestný nenašel a za temných večerů buď oheň nemá nebo jej zastírá, aby nikoho nepřivolal. Vkročí-li host přece do stanu, vítá ho sice hospodář, ale škaredě hledí a snaží se hosta odbýti, jak jen může. To jednal Abu Dachíle zcela jinak. Přivolal-li jeho velký stan nebo jasný oheň nikoliv jednoho, nýbrž pět, deset hostů, vítal je

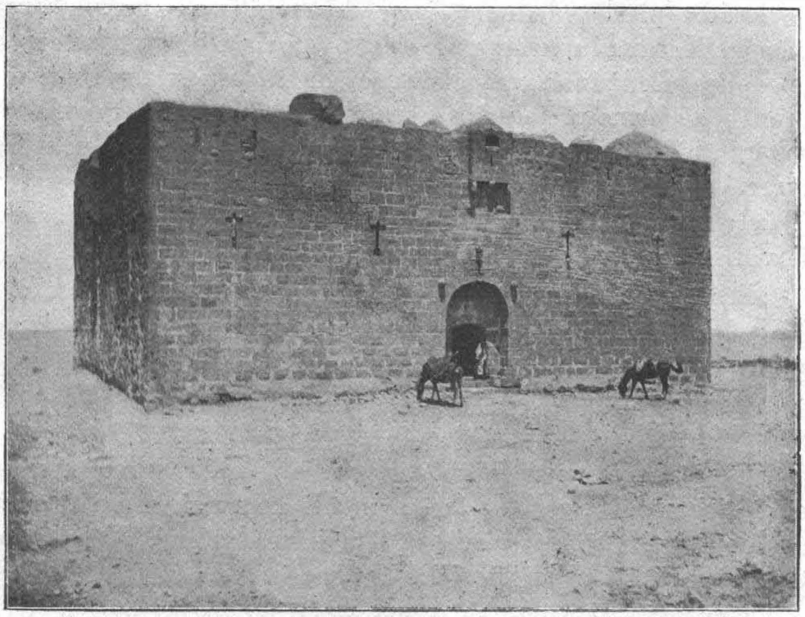

Obr. 10. — Poutnická stanice Kutráni.

s upřímnou radostí, vybíral nejtučnější skopce a dal semlíti nejlepší pšenici. Vlastní rukou předkládal přednímu hostu nejtučnější kousky masa. Prosil všechny, jen aby jedli a v kávě by je byl utopil. Za to mu jeho krajané navršili tuto hromadu, a kdo okolo ní jede, každý na ni vloží po kaménku.«

»Ke kterému kmeni náležel Abu Dachíle?«

»To ví pouze Alláh. Z našich předků si to nikdo nepamatoval, aspoň k nám nic jistého od nich nedošlo. Slyším jen, že prý pocházel z Beni Okba, pobratimců dnešních Beni Amr, jimž před dávnými a dávnými lety všechny tyto kraje náležely. Beni Amr jsou čeledí tohoto proslulého kmene.«

Na cestu Poutnickou.

Stoupali jsme hodně obtížně směrem východním na horské pásmo, táhnoucí se od severu k jihu. Na všech kopcích a homolích byly patrny pobořené věže. Strážcové umístění v nich střehli cest z pouště do úrodného a obdělaného území moabského. Spatřili-li podezřelou četu někde na východě, dali za dne kouřem, v noci ohněm zprávu o blížícím se nebezpečí. Oheň a kouř bylo viděti v římském táboře Ledžún, odkudž mohly pospíšiti posily.

Krátce před polednem jsme dostoupili na úzký hřbet pásma. K západu těkal náš zrak po rozbrázděných stráních do doliny Ledžúnské, přecházející na západě v úrodnou rovinu, z níž jsme přijeli. Na východě se před námi otvírala široká, bílá dolina, od níž se odrážely nahnědlé zdi nevelké tvrze.

»To je Kutráni, Múso. Slíbil jsem ti, že ti ji ukáži. Teď ji vidíš, proto se můžeme vrátiti.«

»Proč bychom se vraceli? Proč bychom nezajeli až k ní? Vždyť je tak blizoučko; jen ji ofotografuji a hned pojedeme zpět.«

»Mýlíš se, Múso. Neznáš zdejšího vzduchu. Není blizoučko. Najedeš se, než se k ní dostaneš.«

»Cestou sem jsme nikoho nepotkali, před sebou nikoho nevidíme, proč bychom, Íso, nemohli ke tvrzi zajeti a si ji prohlédnouti? Alláh ví, zda se sem ještě dostanu. Poslal nám tuto příležitost, použijme jí.«

»I ty, otče Antúne, se dáváš strhnouti nezkušeným Músou? Ty bys mohl přece znáti nebezpečí, jaké nám hrozí na východní straně tohoto horského pásma. Víš, že tvrz Kutráni leží na cestě Poutnické, že se po ní ubírají sta a sta nájezdníků a lupičů. Což, když nás některá četa zahlédne a na nás se vrhne?«

»Máme dobrá zvířata, ujedeme jim a Alláh nás uchrání.«

»Alláh zázraků nečiní. Nájezdníci na koních se rozjedou, cestu nám zastoupí a neubráníme se jim.«

»Když bych si s Músou přece jen rád tvrz prohlédl.«

»Komu není rady, tomu není pomoci. Jste oba mladí, nerozvážní; vydejte svá těla v nebezpečí. Sám s vámi nepojedu. Vaše koně jsou rychlejší než můj mezek. Nechcete-li jinak, budu tady na vás čekati.«

Opustivše Isu, dali jsme se napřed klusem, potom cvalem ke tvrzi. Měl pravdu. Byla hodně daleko, ale přece jen jsme k ní dojeli. Je to novější čtyřhranná stavba s branou na jihu. Ve zdech jsou střílny. Před tvrzí byly zřízeny dvě nádržky na vodu dešťovou. Kolem nich se kupí hrob na hrob (obr. 10, 11).

»Ubozí poutníci,« poznamenal otec Antún. »Opustili své ve zdraví a tady v nehostiné poušti tlejí jejich kosti.«

Francouzský voják.

Před samou pevnůstkou jsme se zastavili. Otec Antún držel koně, já pak vyňal fotografický přístroj, abych budovu fotografoval. Maně jsem pohlédl k okénku věžičky nad branou. Ukázala se v něm osmahlá tvář a zazněla z něho slova: »Bon jour, messieurs. Soyez bienvenus.«

Francouzská slova na Poutnické cestě na rozhraní území tří kmenů. Podivil jsem se, jako málokdy předtím.

Po chvilce zarachotila brána železem pobitá, otevřela se, a vyšel z ní obstarožný muž oblečený trochu po turecku, trochu po beduinsku. Podával nám ruku a znova a znova nás francouzsky vítal.

»Jsem velitel této tvrze. Vítám vás jako své krajany a hosty. Poctěte mne svou přítomností!«

Naše koně uvedl do dvora, kde pro ně načerpal vody z hluboké studny. Potom jsme šli s ním do prvého poschodí a pili horký, slaďounký čaj.

»Divíte se, že velitel této pevnosti umí francouzsky. Nedivte se; vždyť jsem Francouz. Narodil jsem se v Alžíru. Po mnoho let jsem sloužil jako voják v Paříži. Bojoval jsem r. 1870 proti Němcům; kolik jsem jich pobil. V jediné bitvě jsem jich zastřelil a probodl sedm. Mé jméno a mé hrdinné skutky byly připomínány v armádním rozkazu. Dvakrát jsem byl vyznamenán. Co bych dále vykládal. Stalo se, co se stalo a mně hrozila smrt olovem. Hledal jsem spásu v útěku. Protloukl jsem se horami do Janova v Italii. Tam mne nějaký kapitán najal za topiče. Přijel jsem s ním do Bejrútu, kde jsem mu uprchl. V Damašku jsem se dal do služeb knížete cesty Poutnické. Přesvědčiv se o mých schopnostech a znalostech, jmenoval mne velitelem této pevnosti. Teď jsem zde sám pouze se svou dceruškou a starou otrokyní, ale v době pouti mívám pod sebou pět až deset vojáků.

Mou povinností je opatřovati zásoby ječmene, pšenice a vody pro poutníky. Tato povinnost mne nutí, abych vedl obchod jak s usedlíky, tak s poutníky a beduiny. To snad víte oba, že do svatých měst Mekky a Medíny nechodí pouze poutníci, nýbrž také velcí obchodníci, kteří tam dopravují své zboží a vyměňují je za věci dovážené od jihu, obzvláště za kávu a různá koření. Skupuji od sedláků obilí, ukládám je na zdejších sýpkách a prodávám nejen poutníkům, nýbrž i velkým obchodníkům a beduům. Za stržené peníze od nich přebírám kávu, čaj, koření a cukr, které prodávám nebo vyměňuji sedlákům i kočovníkům.«

»Zač je vyměňuješ kočovníkům?«

»Za srst velbloudí a kozí. Jen tímto způsobem si vydělávám na živobytí. Ze služného bych umřel hladem. Je nepatrné a mnohdy po pět až osm měsíců mně nebývá vyplaceno.

Nenadál jsem se tak milých hostů. Budiž Alláh pochválen, že mně vás přivedl a že mně vás tady aspoň po několik dní ponechá! Zvykl jsem si na samotu, ale přece jen je někdy hodně těžká.«

»Před polednem jsme nevěděli, že tě tady navštívíme; do večera u tebe nezůstaneme. Zavoláme na svého vůdce, jenž na nás čeká tamhle na hřbetě a zamíříme k jihu k pevnůstce Hsa.«

»Chraň vás Alláh, abyste se vydávali do takového nebezpečí.«

»Jaké pak nebezpečí? Ty jsi zde sám, nebojíš se, proč bychom se měli báti my na dobrých zvířatech?«

»Máš pravdu, otče Antúne, že jsem zde sám, jenže jsem v uzavřené pevnosti a jsem znám široko daleko. Slyšel jsi, že vedu obchod nejen s usedlíky, nýbrž i s kočovníky, beduy. Nikdo, kdo mne zná, mne nenapadne ze strachu, abych nepřestal s jeho příbuzenstvem obchodovati. Mimo to vědí, že mám ve dvoře studnu s pramenitou vodou. Trpí-li žízní, nejednou mne pro Alláha prosí, abych jejich měchy naplnil. Potřísnili by své tváře, kdyby se mně za dobré odměnili zlým, ale vy, kdepak vy! Jste mladí, nerozvážní, spoléháte na své koně.«

»To se mýlíš, veliteli této pevnosti. My spoléháme na ochranu Alláhovu.«

»Alláh nechrání těch, kdo se vlastní vinou do nebezpečí hrnou a vy jste se do něho hrnuli, opustivše svého rozumného vůdce Ísu a navštívivše mne. Chcete-li slyšeti mou upřímnou

radu, vraťte se co nejrychleji k Ísovi a do pohoří. Běda vám, zahlédne-li vás v této nebezpečné rovině četa nájezdníků nebo lupičů! Nevěříte mně? Poslyšte:

Cesta smrti.

Před desíti dny přijel ke mně nějaký rodák z Mádaby, však jej, otče Antúne, znáš. Byl široko daleko proslulý svou odvahou a neohrožeností.«

»To myslíš jistě Selíma. Mluvil jsem s ním za své poslední návštěvy v Mádabě.«

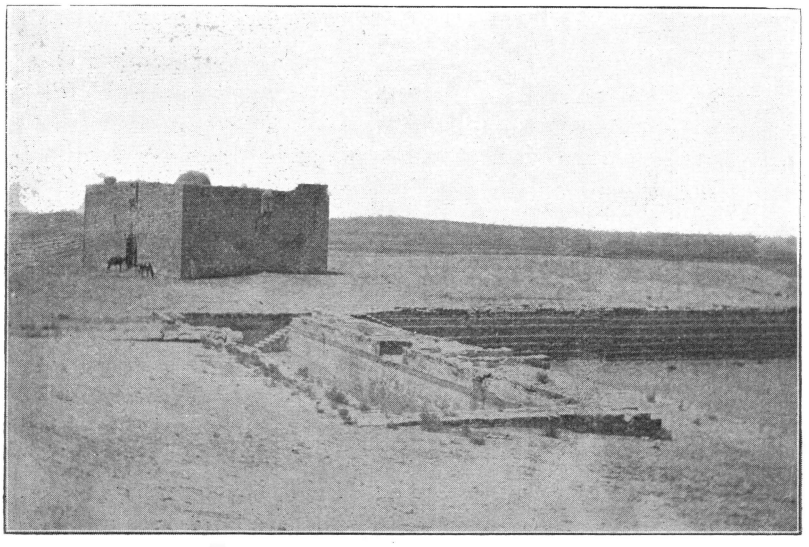

Obr. 11. — Před stanicí Kutráni.

»Již s ním mluviti nebudeš.«

»Uchraniž nás Alláh od zlého! Což odešel?«

»Odešel. Přijel ke mně na dobré kobyle, na lepší, než je tvá. Měl ručnici Martini a přes sto deset nábojů. Stopoval velbloudici, kterou mu nějaký lupič vzal. Přenocoval u mne a časně ráno se dal k jihu. Nazítří před polednem zaslechla má hospodyně řehot koně před branou. Byla to klisna Selímova. Jak jsem otevřel, byla by mne bezmála povalila. Spěchala k vodě a pila dlouhými doušky. Ukojivši žízeň, vrátila se, řehtajíc, k bráně; jako by mne vybízela, abych ji následoval. Uzdu měla zaklesnutu pod sedlem; v sedle i po stranách se černala ztuhlá krev. Uchopiv svou ručnici a ná-

bojnici, sedl jsem na ni a ponechal jí úplnou volnost. Z kroku přešla do klusu, potom do cvalu. Po třech hodinách jsem zahlédl třpytící se ostří kopí, zabodnutého v zemi. Tohoto kopí Selím neměl, bylo cizí. Kde je Selím? Několik dravých ptáků mně to povědělo. Odlétli s jeho mrtvoly. Prsa měl prostřelena. Nic mu nechybělo, pouze ručnice a náboje. Člověk, který ho přepadl, se bál, že by se mohl prozraditi jeho klisnou nebo jeho šaty. Ručnice Martini jsou podobné jedna druhé jako oko oku, náboje rovněž. To si vzal, všechno ostatní mu ponechal. Divím se, že zapomněl své kopí. To Alláh zatemnil jeho rozum a toto kopí snad přivede mstitele Selímovy na stopu vrahovu. Půjdete přece k tvrzi Hsa?«

»Nepůjdeme, veliteli, k této pevnosti. Poslechneme tvé rady a vrátíme se rovnou k Ísovi a s ním na západní svah horského pásma.«

Dali jsme se cvalem hned z Kutráni. Náš hostitel — Martini v ruce — se za námi díval; střehl nás. Na hřbetě seděl Ísa a vyhlídal nás a naše koně.

»Budiž Alláh pochválen, že vás sem přivedl ve zdraví. Věru, že bych měl na vás svolávati Jeho hněv za vaši neprozřetelnost, ale co se stalo, nedá se odčiniti. Po druhé s vámi do těchto končin nepojedu.«

Pohostinu u lupičů.

Zamířivše k jihozápadu, sestoupili jsme k vodě Hanačén. Leskla se v úzké, hluboké rokli, jenže k ní nebylo přístupu. Nad vodou ve strmých skalních stěnách hnízdilo na tisíce krkavců. Jak k severu, tak k jihu se skaliska snižují a řečiště se otvírá. Na jeho skalnatém spodku se udržuje dešťová voda, jsouc chráněna vrstvou nánosu před sluncem a větrem. Prohloubí-li se nános na metr, stéká se do důlku čistá, chutná voda, proto je řečiště navštěvováno od pastýřů i od pocestných. Kočovníci u něho rádi táboří.

»Kde zůstaneme na noc, Íso?«

»Kde nám Alláh nocleh připraví. Včera jsem zaslechl, že jsou tady někde Hedžájové. Pozorujte okolí a zapamatujte si směr, jakým se ubírají stáda.«

»V Keraku jsi nám povídal, že jsou Hedžájové velcí lupiči a tady nám radíš, abychom se dívali po jejich táboře.«

»Co jsem pravil v městě, je pravda, a k čemu vám tady radím, vychází z mého srdce. Chceme-li zameziti, abychom

nebyli od Hedžájů v noci o něco připraveni, sestoupíme u nich jako hosté. Hosta si váží. Otce Antúna znají. Po celém táboře se roznese, že k nim zavítal. Nikdo se neopováží dotknouti se něčeho, co je naše.«

»Jsou Hedžájové četní, Íso?«

»Odhadujeme je na 550 stanů.«

»Bydlí tady odjakživa, nebo se sem nastěhovali?«

»Naši říkají, že sem připutovali před dávnou dobou. Prvotně prý tábořívali na východních svazích pohoří Šera. Víš, otče Antúne, kde se vypíná?«

»Při Uádi Músa.«

»Čemu říkáš, otče Antúne, Uádi Músa?«

»Petře, hlavnímu městu Nabatejců, o nichž jsi se, Múso, předevčírem zmínil.«

»Vím, že se dnes bývalá Petra jmenuje Uádi Músa, jenže jsem nevěděl, že ji máš na mysli, poněvadž název Uádi Músa, Údolí Mojžíšovo, se objevuje velmi často.«

»V okolí pohoří Šera se jmenuje jediné údolí Mojžíšovo, a to je staroslavná Petra. Což ty, Múso, neznáš pohoří Šera?«

»Jak bych je neznal. Znám i neznám. Víš, že jsem je dosud nenavštívil, ale učil jsem se o něm z knih. Vždyť je totožné s pohořím Seír, v němž jednou bydlili Edomci.«

»Naši Hedžájové rovněž bydlili v pohoří Šera, a sice, jak jsem již pravil, na jeho východních svazích.«

»Kdo je vytiskl, Íso?«

»Huétáté. Tlačili se na ně od jihu a po dlouhých bojích je přinutili, aby se vystěhovali do kraje mezi Tuáne a Ledžúnem.«

»Ledžún znám. Kde je Tuáne?«

»Otevře-li ti, Múso, Alláh cestu do Uádi Músa, dovede tě k napajedlu a zříceninám Tuáne. Potom poznáš jejich polohu; dnes bych ti ji marně vykládal.«

»Obdělávají Hedžájové půdu?«

»Doposud se orbou skoro ani nezabývají, ačkoliv mají ve svém území místy půdu úrodnější nežli my. Chovají hlavně kozy, trochu ovce a velbloudy. Jejich nejmilejším zaměstnáním je lov na různá zvířata, nebo, jak otec Antún říká, loupež a krádež.«

»Pozoruji stádo koz. Ubírá se vlevo od západu,« poznamenal otec Antún. »Dáme se týmž směrem.«

Vyjevše na nedalekou výšinu, zahlédli jsme pod sebou nevelký tábor (obr. 12).

»To jsou naši Hedžájové. U nich přenocujeme. Rovnou za mnou. Povedu vás ke stanu náčelníkovu.«

»Který pak je to?«

»I tamhle ten na třech tyčích.«

Nebyli jsme první hosté. Ze stanu k nám doléhaly tklivé zvuky naříkajícího moždíře.

»Tlukou kávu a stahují tučného skopce.«

»To jistě zavítal nějaký spřízněný náčelník. Alláh nám otevřel bránu zdaru. Budeme se míti dobře. Jen držte své koně, aby neklopýtli o některý stanový provaz. Provinili byste se proti slušnosti.«

Řídíce se radou Ísovou, jeli jsme opatrně za ním a zastavili se při pravém boku stanu náčelníkova. Byl obrácen k východu, proto bylo oddělení pro muže na straně pravé. Náčelník nás vítal a vybízel, abychom si sedli vedle dvou jiných hostí. Byli to náčelníci čeledí, tábořících u Tuáne. Přijeli k němu, aby urovnali nějakou příbuzenskou neshodu.

Mně bylo velmi špatně. Dostal jsem silný průjem. Snad jsem se za noci zachladil, snad mně nešlo k duhu rozpuštěné sladké máslo, jímž nás včera krmili. Co chvíle abych byl šel ze stanu. Náčelník i jeho sousedé chovali mnoho ostražitých, ba zlých psů. Byli by mne roztrhali, kdybych se byl vydal ze stanu sám. Musil jsem prositi hostitele nebo některého člena jeho rodiny, aby se mnou šel. Jak bude v noci? Stan plný hostů, kde najdu hospodáře? Nestane se nevrlým, když jej budu každou chvíli buditi? Prosil jsem otce Antúna a Ísu, abychom odjeli.

»Co ti to napadá, Múso? To bychom se prohřešili proti společenským mravům. Podívej se na našeho hostitele. Obroku nasypal do našich míšků, kávou nás napojil a maso s rozvařenou pšenicí nám chystá k večeři; urazili bychom ho, kdybychom nyní odjeli. Zůstaňme aspoň do večeře. Pakli se ti neuleví, učiníme, co nám Alláh vnukne.«

Mně bylo hůř a hůř. Náčelník se zamračil, když se mu Ísa zmínil, že bychom odjeli.

»Čím jsem vás urazil, že se mně chcete urážkou pomstíti?«

Otec Antún se mne ujal, vyložil náčelníkovi můj stav a prosil, aby se nehněval a nám dovolil, abychom se uložili kus od tábora, ale z dosahu psů.

»Když je tomu, jak, otče Antúne, povídáš, jeďte. Nikdo vás v noci obtěžovati nebude. Za to vám ručím.«

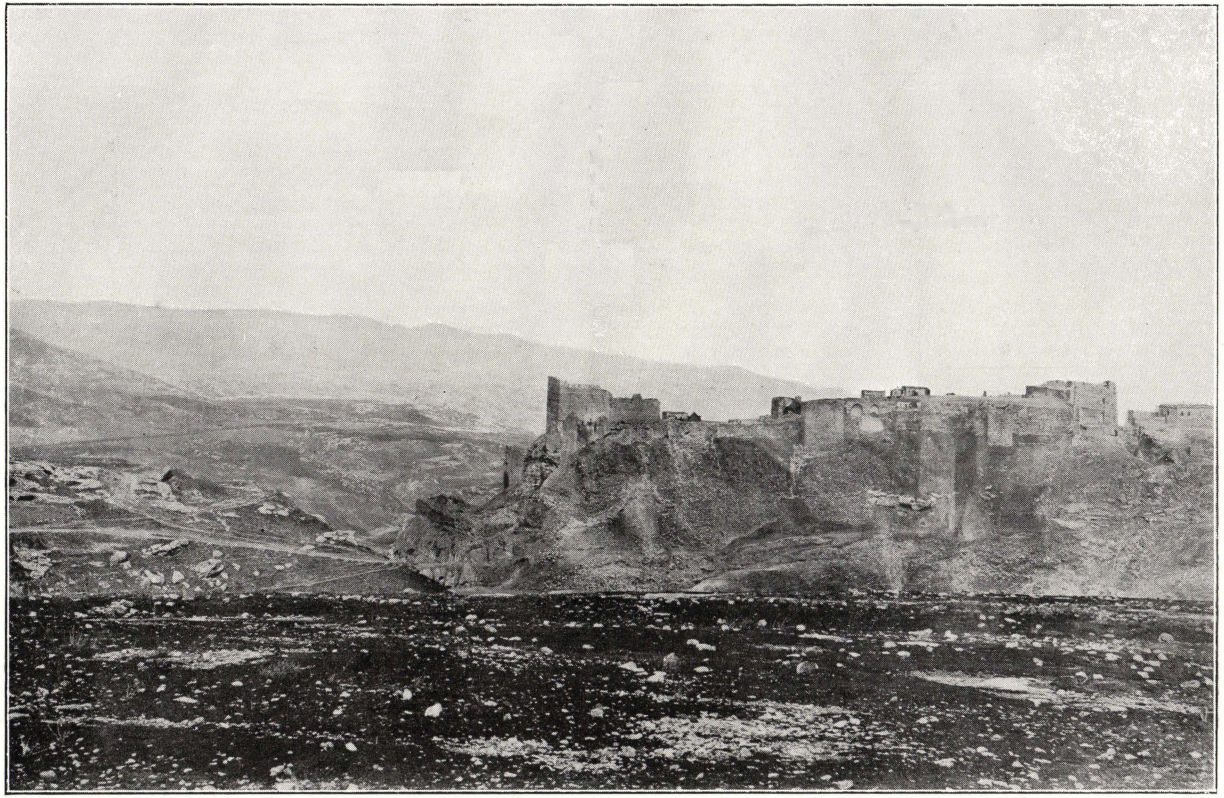

Obr. 13. — Křižácký hrad Kerak od východu.

Potom zvolal: »Věz každý, že moje sůl leží na jazycích této družiny. Běda tomu, kdo by se k nim bez jejich vůle přiblížil.«

Za táborem jsme sjeli do nějakého žlíbku, v němž jsme se mezi kameny ukryli. Moji dva druzi spali klidně, vědouce, že jsem nucen hlídati. Oka jsem nezamhouřil.

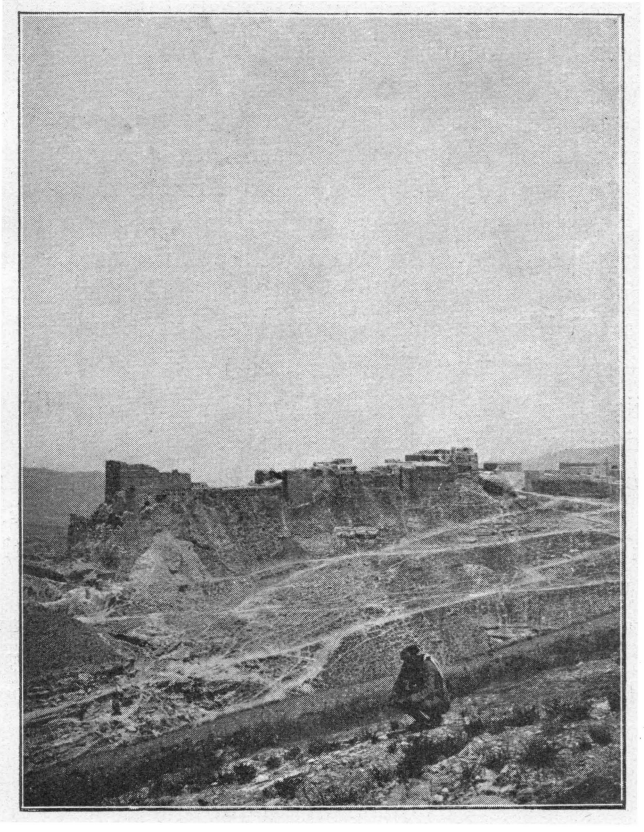

Obr. 14. — Křižácký hrad Kerak od jihovýchodu.

Biblická Ruı.

Zrána jsme dospěli na půdu úrodnou. Byla obdělána. Pracovali na ní sedláci palestinští ve prospěch Hedžájů, jimž náleží.

»Je to majetek jednotlivců nebo celé čeledi?«

»Celé čeledi, Múso. Náčelník pronajímá půdu jménem čeledi sedlákům, kteří ji pak mezi sebe rozdělí.«

»Již po třetí od tebe, Íso, slyším, že tady pracují sedláci z Palestiny.«

»Pracují a pracovali. Náš kraj je úrodnější než Palestina. Ve škole jsem se učil, že již za dávných dob sem chodili z Palestiny na práci.«

»To máš na mysli Noemi, která se sem vypravila s manželem a dvěma syny, když byl v Palestině hlad?«

»Zajisté, že Noemi a její snachu Rut, která byla mou krajankou. Jako dnes, snad již tenkrát si najali u nás pole a z jeho výtěžku se živili. Oba synové Noemini se zde oženili. Po smrti manželově bydlila Noemi s nimi, jenže při nějaké nákaze oba zemřeli. Zastesklo se jí po rodné zemi. Chtěla se vrátiti ke svému příbuzenstvu; tady u nás byla přece jen cizinkou. Jedna snacha se od ní odloučila, druhá — byla to Rut — ji opustiti nechtěla. Odešla s ní do Betlema, provdala se tam a z jejího potomstva se narodil král David.«

»Nejen David, Íso, nýbrž i někdo jiný.«

»Zajisté, že i někdo jiný: náš Pán Mesiáš. Hle, Múso, i v Mesiáši byla kapka krve moabské.«

Minuli jsme druhý tábor Hedžájů. Byl zřízen v podobě vejčité. Provazy jednotlivých stanů zasahovaly k sobě, pouze na obou úzkých koncích byly otvory, které mohly býti v noci rovněž uzavřeny nebo hlídány.

»Z takového tábora není možno vyvésti v noci ani velblouda, ani ovci nebo kozu, aby zvíře nenarazilo do provazu některého stanu a nevzbudilo pozornost psů a hospodářů,« vysvětloval Ísa.

Opuštěná osada.

»Pohleď na tuto osadu: její domy jsou bezmála úplně zachovány. Jako by se z nich byli obyvatelé teprv před nedávnem vystěhovali.«

»Co o nich víš, Íso?«

»Můj dědeček vykládával, že jeho dědeček v této osadě bydlil. I některé sousední byly plny muslimů a křesťanů. Jenže v té době Beni Amr utiskovali usedlíky tak krutě, že to vydržeti nemohli, i vystěhovali se do Hebronska. Po návratu se jim podařilo zlomiti moc Beni Amr a obsaditi město Kerak. Snad naše děti se v nich jednou usadí.«

»Vždyť leží v území Hedžájů.«

»Tyto nikoliv; již jsme minuli jejich hranice. Tyto jsou naše a našich sousedů muslimů.«

V jedné opuštěné osadě jsem zahlédl zbytky nádherných staveb. Pátraje v klenutích po nápisech, klopýtl jsem a byl bych bezmála sjel úzkým otvorem na odpočívající hyenu. Vyskočivši proti mně, přišla do plného slunce, zarazila se a vrčíc, skryla se mezi ssutinami.

Jak v osadách, tak v jejich okolí jsou nesčetné hruškovité cisterny. Jeli jsme opatrně, aby některé naše zvíře do nich nešláplo a nohu si nezlomilo.

Křižácké sídlo.

Před polednem upoutalo naši pozornost město Kerak. Jeho hnědé, skoro červené hradby, tvrze a domy se úplně dělily od šedého okolí. Paprsky sluneční se tříštily na hranách věží a hradeb, z nichž sršely nesčetné zlaté jiskry. Jasný vzduch klamal náš odhad vzdálenosti. Město se zdálo býti velmi blízko. Jako by to byl nějaký obrovský středověký hrad z domoviny. Viděl jsem Kerak se všech stran, ale se žádné se nejeví tak velkolepě, jako od severovýchodu. Nádherné, ba oslňující hnízdo, vybudované od francouzských křižáků (obr. 13, 14, 15, 16, 17).

Rád bych se byl dal ještě k jihu, moje choroba mne však nutila k návratu do Keraku, kam jsme dospěli před večerem.

Pahorek, na němž sedí město Kerak, není vyšší než pahorky okolní a přece k němu není skoro ani přístupu. Jestiť uzavřen úzkou, přes sto metrů hlubokou roklí (obr. 18). Pouze na jihu souvisí s okolím sedlem, sotva dvacet metrů širokým. Sama příroda jej určila za pevnost. Prokopal-li člověk sedlo nebo uzavřel-li je hradbou, mohl se na pahorku ubrániti přečetným nepřátelům.

Pevnost moabská.

Již dávní Moabové poznali výhody pahorku kerackého. Při sedle si vystavěli mohutnou pevnost, před ní rozsáhlé město a za městem jim ještě zůstala veliká plocha, již proměnili buď v úrodná pole nebo v bujné ovocné sady. S počátku nebylo ani třeba, aby město a sady obehnali hradbami. Stačilo, že tu a tam srázné skalní svahy přitesali, jinde je podezdili a uzavřeli pevnou branou cestu, která se z rokle

jako had vinula k nim nahoru. Je pravda, pramenitá voda jim chyběla, než mohli si zříditi nesčetné cisterny, do nich sváděti vodu dešťovou a zásobiti sebe a svá zvířata na celý rok. Hůře bylo s bojovníky, uzavřenými v pevnosti. Ti si nemohli zajistiti vody, kolik jí potřebovali, byli-li po delší dobu obleženi, ale naskýtala se jim možnost jiná. Mohli prokopati nebo vytesati schodiště přes sto metrů hluboké, zachytiti pod zemí dva prameny, vyvěrající v roklích východních, svésti je do veliké nádržky a měli vodovod, jejž nemohl zkaziti žádný oblehatel.

Králové moabští opevnili pahorek keracký a vytvořili z něho hlavní tvrz své říše. Říkali mu Kír Moab, Pevnost Moabská. Dnešní název Kerak je téhož významu.

Divná věc, že ani králové nabatejští, nástupcové moabských, ani Římané a Byzantinci a chalífové muslimští Keraku nevěnovali žádné pozornosti. Skoro se v jejich památkách ani nepřipomíná. Teprve křižáci starou moabskou pevnost obnovili a učinili ji ohniskem svých odvážných počinů za Jordánem a hlavou mocného samosprávného knížectví.

Křižáci za Mrtvým mořem.

Král Balduin I. již 1101 podnikl výzvědný nájezd za Mrtvé moře do starého Moabska. Slyšel, že jsou tam četné osady křesťanské, půda že je úrodná, i domníval se, že by stálo za pokus, aby i je přivtělil k svému nevelkému státu. Překročiv Jordán, vystoupil na náhorní rovinu moabskou a přepadl ležení nějakých beduů. Mužové, vidouce přesilu, uprchli. Křižáci zajali ženy a dítky a ukořistili množství velbloudů a oslů. Král nechtěl, aby šli zajatci pěšky. Vezli se na velbloudech. Jeho pozornost upoutala mladistvá žena velkého náčelníka. Pracovala k porodu. Král dal zastaviti, upraviti na zemi lůžko, položiti ji na ně a sám ji zakryl pláštěm, který nosil na svém brnění. Zaopatřiv ji potravinami a nápojem, ponechal u ní služku s dvěma dojnými velbloudicemi a odtáhl.

Bojovníci přepadeného tábora neutekli ze strachu. Poslali zprávy do táborů okolních a dostavše posily, spěchali, vedeni velkým náčelníkem, za křižáky, aby jim kořist vyrvali. Velkého náčelníka pudil též strach o jeho mladou manželku. Jak se zaradoval, uviděv ji, že klidně odpočívá a na svou těžkou hodinku čeká. Šlechetný čin krále jerusalemského tak dojal velkého náčelníka, že za ním poslal svého bojovníka, aby mu

poděkoval a přátelství nabídl. Král Balduin vrátil zajatce a veškerou kořist, stal se přítelem náčelníkovým a zapsal se hluboko do srdcí všech obyvatelů moabských, jak muslimů, tak křesťanů.

Přátelské styky obyvatelů bývalého Moabska s králem jerusalemským trvaly a sílily, jenže žádnému rytíři nenapadlo, aby se za Mrtvým mořem usadil. Teprve král Fulko udělil r. 1142 bývalé Moabsko v léno svému číšníku Paganovi. Paganus si zvolil za své sídlo Kerak, jejž opevnil. Jeho nástupcové pokračovali v tomto díle a vybudovali dnešní pevnost. V ní vystavěli nádhernou kapli románskou. Sedlo hluboko prokopali a pevnost samu oddělili od města příkopem, jejž nebylo možno přejíti leda po visutém mostě. Při tomto příkopu byly velké nádržky vodní, jakož i skladiště píce, aby v něm mohli chovati dobytek, když by byli obleženi.

Křižáčtí pánové Keraku se nespokojili pouhou stavbou pevnosti. Chtěli si vytvořiti město, které by je zásobovalo vším, čeho potřebují. Založili je před pevností a usadili v něm nejen své krajany z Francie, nýbrž i přečetné domorodé křesťany, kteří se byli udrželi po různých osadách moabských. Zbývající část pahorku proměnili v pole a zahrady, celý pak obehnali hradbami, zesílenými čtyřhrannými věžemi.

Zanedlouho mohl Kerak závoditi s kterýmkoliv jiným městem království jerusalemského. Zvedal se v něm nádherný chrám, při němž v paláci sídlil arcibiskup s kanovníky. Tu a tam bylo viděti menší kláštery a opevněné domy řádů rytířských, jež požívaly v knížectví kerackém četných výsad. Obyvatelé se zabývali průmyslem a obchodem. Od okolních sedláků a kočovníků kupovali obilí, vlnu a kůže a zásobovali je výrobky evropskými a indickými, jež dováželi jednak z přístavů středomořských, jednak z přístavů Rudého moře. Též s Egyptem měli pevné spojení a jejich karavany procházely volně mezi Káhirou, hlavním městem egyptským, a Damaškem, touto branou do Mesopotamie a Malé Asie.

Kníže Reginald a Saladin.

K největší moci a nejvyššímu blahobytu dospěl Kerak za knížete Reginalda. Byl to odvážný a neústupný sobec, jemuž byl prospěch vlastní nad zájmy království jerusalemského. Zveleboval orbu a průmysl a hleděl svou državu rozšířiti, kde jen mohl. Pojal velkou myšlenku, že si zřídí na Rudém

moři vlastní přístav a že z něho bude znepokojovati nejen pobřeží africké a arabské, nýbrž že podnikne nájezd i proti posvátným městům muslimským Mekce a Medíně, aby je vyloupil a rozbořil. Tento pokus se nezdařil, avšak podnikavost Reginaldova nikterak neutrpěla a vyzývala muslimy, aby se mu pomstili a jej, bude-li možno, odstranili.

Hlavou muslimů syrských byl tehdy Saladin. Podařilo se mu opanovati i Egypt. Hledě zajistiti pravidelné spojení s touto novou částí své říše, vyjednával s Reginaldem, aby povolil jeho karavanám cestu po východním a jižním pomezí svého knížectví. Reginald dovolení odpíral, proto nezbylo Saladinovi, leda aby si cestu otevřel násilím. Každou větší karavanu dal doprovázeti silným vojskem a nejednou se ukázal před Kerakem a hnal na toto hrazené město útokem. Památné je obléhání z roku 1184.

Reginald si vzal za manželku vdovu, dědičku knížectví kerackého. Měla již dospělého syna, jenž se chtěl oženiti. Přichystala mu hlučnou svatbu. Zdaleka pozvala hudebníky, kejklíře a šašky, aby bavili sta a sta vzácných hostů. Toho použil Saladin a pojednou se objevil před Kerakem. Kněžna ho znala osobně. Poslala mu bohatou výslužku masa, chleba a vína s pozdravem od sebe a mladých manželů. Saladin byl mile dojat touto pozorností a zakázal stříleti a útočiti na věž, ve které byl mladým manželům vykázán byt.

Křižákům kerackým se dařilo zle. Měli mnoho hladových krků, pro něž zásoby nestačily, a mimo to byli mezi zvanými i nezvanými hosty četní, kteří obchodovali se zradou. Muslimové útočili srdnatě a jsouce podporováni zrádci, dostali se do kerackých zahrad a odtud vnikli do samého města. Hůře bylo, že jim někdo otevřel branku, vedoucí do pevnostního příkopu, kde se choval jatečný dobytek. Několik zvířat vyvedli, ostatní pobili, dříve než je obhájci vypudili.

Kníže Reginald dal každé noci zapáliti velký oheň v pevnosti, aby jerusalemský král věděl, že je s ním zle. Z Keraku lze za jasného dne dobře viděti Jerusalem a za noci býval oheň jistě patrný. Král svolal své věrné a chystal se k rychlému pochodu. Té noci, než vytáhl, dal rovněž zapáliti velký oheň na věži Davidově v Jerusalemě.

Saladin se domníval, že jerusalemský král se dá cestou kolem severního okraje Mrtvého moře, proto ustanovil několik pluků svého vojska, aby této cesty střehly a králi po-

chod znesnadnily nebo zamezily. Než kolem severního konce Mrtvého moře jel jen nepatrný předvoj vojska křižáckého. Hlavní síla s králem se dala z Jerusalema na Hebron a obcházela Mrtvé moře na jihu. Saladin, necítě se dosti silným, aby odrazil jak krále, tak knížete Reginalda, když by z Keraku vypadl, dal se na ústup, a Kerak si po čtyřnedělním obležení znova svobodně oddychl.

Kníže Reginald od Saladina zabit.

Zanedlouho potom uzavřel Saladin s králem jerusalemským příměří na několik let a ujednal, že v této době mohou kudykoliv procházeti volně karavany jak muslimské, tak křesťanské. Z Egypta se vypravilo na tisíce obchodníků knížectvím kerackým do Damašku. Přidružilo se k nim mnoho pokojných občanů, mezi nimi i sestra Saladinova. Neměli vojenského průvodu; vždyť bylo ujednáno příměří. Jenže kníže Reginald úmluvy nedbal, karavanu přepadl, vyloupil, a kdo nebyl zabit nebo se neuchránil útěkem, byl jako zajatec doveden do Keraku. Sestra Saladinova byla rovněž zajata a v Keraku uvězněna. Saladin by ji byl rád vysvobodil. Poukazoval na příměří a vybízel Reginalda, aby svůj ukvapený čin napravil, uděliv svobodu zajatcům a vrátiv kořist. Reginald odpíral. Tu si stěžoval Saladin u krále jerusalemského.

»Ty a já jsme uzavřeli příměří na několik let. Tvůj poddaný Reginald je porušil, mou vlastní sestru zajal. Přinuť ho, aby způsobenou křivdu napravil a mou sestru propustil.«

Král jerusalemský vzkázal Reginaldovi, aby přece dbal smlouvy potvrzené svým králem a nevydával království a křesťany nebezpečí záhuby. Reginald hrdě odpověděl:

»Jsem pánem ve svém území jako ty ve svém. Ty jsi uzavřel příměří, aniž by ses mne byl tázal; platí pro tebe, nikoliv pro mne.«.

Rozlícený Saladin vypověděl králi jerusalemskému válku. Skončila bitvou 3. července 1187 u Hittínu nad jezerem Genezaretským. Křižáci byli poraženi, král s výkvětem svého rytířstva zajat. Čelní zajatci byli odvedeni do stanu Saladinova. Měli velkou žízeň. Na pokyn svého pána podával jim černoch čerstvou vodu. Kníže Reginald sahal po sklenici rovněž.

»Ty píti nebudeš,« zakřikl ho Saladin. »Zapřisahám tě živým Bohem, pověz mně, kníže Reginalde, na svou víru, co bys mně udělal, kdybych byl tvým zajatcem?«

»Hlavu bych ti srazil!«

Saladin mu vrazil meč do prsou a jeho družina mu uťala hlavu.

Zpráva o úplné porážce krále jerusalemského u Hittínu se zanedlouho donesla do Keraku. Keračtí se zalekli, ale neztratili důvěry ve své krajany evropské. Byvše obleženi, bránili se srdnatě. Teprv úplný nedostatek potravin je přiměl, že se vzdali začátkem listopadu 1188.

Králové keračtí.

Potomci Saladinovi utvořili z Keraku království, jež bylo hned nezávislé, hned podřízené buď pánu damašskému nebo vládci egyptskému. Ustavičné rozbroje mezi vládnoucími rody podkopávaly jak trůn krále kerackého, tak blahobyt jeho poddaných.

Trpký byl osud kerackého pána Davida. Jsa tísněn od vládce egyptského, hledal pomoc v Halebu. Byli ochotni mu jí poskytnouti, jenže potřebovali peněz na výzbroj. David s sebou vzal do Haleba velikou část svého pokladu. Znalci odhadovali jeho cenu na sto tisíc dukátů. Chalífa bagdádský projevil ochotu, že jej od něho koupí. David mu jej poslal a chalífa potvrdil příjem, avšak cenu nevyplatil. David čekal a čekal v Halebu, kde se měl hodně zle. Po třech letech spěchal se svou družinou do Bagdádu. Prosil, žebral, ale nedostal nic. Po nějaké době si vyžádal od chalífy milost, aby se směl účastniti pouti do Mekky. Dlouho se chalífa zdráhal, konečně svolil. David vstoupil v Mekce do posvátného nádvoří, v jehož středu stojí kaaba. Uchopiv koberec, zakrývající posvátný domeček, volal ubohý pán kerackí k tisícům a tisícům poutníků:

»Vy všichni, kdo jste zde shromážděni, vydáte po svých vlastech svědectví o tom, co mluvím. Stojím před apoštolem Alláhovým. Úpěnlivě ho prosím za ochranu a stěžuji si na jeho potomka chalífu, že mně odpírá, co jsem mu svěřil.«

Poutníci viděli vyhublou postavu a ošumělý šat pána kerackého, slyšeli o jeho bídě a jeho slova je tak dojala, že jim vytryskly slzy a celým nádvořím kaaby se rozléhal jejich vzlykot.

Několik čelných poutníků doprovodilo Davida do Bagdádu, kde prosili chalífu, aby přece zamezil pohoršení, jaké dává celé obci muslimské a vyrovnal se s tím, kdo si na něho v Mekce veřejně stěžoval. Chalífa byl ochoten splniti jejich přání. Předložil jim účet za vše, co David za svého pobytu v Bagdádu jako jeho host snědl a vypil. Počítal tak veliké

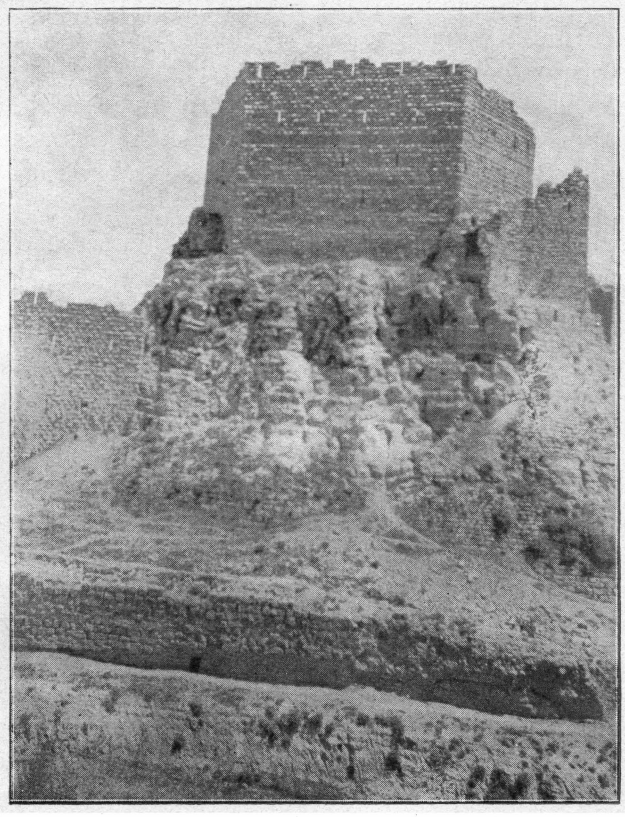

Obr. 15. — Křižácký hrad Kerak od jihu.

sumy, že ubohý David dostal za svůj poklad jen několik hrstí stříbra a byl přinucen vydati stvrzenku, že se s ním chalífa vyrovnal.

Zklamán a roztrpčen opustil David Bagdád a uchýlil se se svou rodinou mezi beduy severní Arabie hledaje, jak by se s jejich pomocí dostal do území kerackého. Tam již byl jiný pán, jenž na popud chalífův Davida zrádně zajal a vsadil do vězení v Šóbaku, pevnosti ležící jižně od Keraku. David neměl nikdy z vězení vyjíti. Aby neutekl, dal jeho

věznitel pro něho vytesati ve skále hruškovitou cisternu. Avšak David se do ní nikdy nedostal. Touže dobou se hrnuli Mongolové na chalífu bagdádského. Chalífa, jsa v úzkých, vzpomněl si na Davida a na jeho vliv na beduy, i vypravil rychlého posla k pánu kerackému se žádostí, aby ho propustil, že se postaví v čelo beduů a přispěje mu na pomoc. David, byv propuštěn, sbíral své věrné beduy, leč chalífy již nezachránil. Mongolové se Bagdádu zmocnili a ho zabili. David sám vydechl koncem května 1258. Podlehl moru.

Nějakých dvacet let po smrti Davidově se uchýlil do Keraku syn a nástupce sultána egyptského Bíbarsa. Chtěl si tam zříditi samostatné knížectví. Našel v městě a v pevnosti veliké zásoby, bohatý poklad a přičinlivé obyvatelstvo, které jevilo dobrou vůli jej podporovat. Jenže se dlouho ze své samostatnosti netěšil. Zahynul pádem s koně na závodišti kerackém.

Zánik moci křesťanů kerackých.

Koncem století třináctého trpěly kraje za Mrtvým mořem velice od kočovníků Beni Okba. Jejich zbytkům dnes říkáme Beni Amr. Egyptští sultánové, kteří tehdy ovládali jak Kerak, tak Damašek, hleděli zaváděti pořádek; škoda že k tomu neměli ani vytrvalosti, ani síly. Sultán Bíbars vydal rozkaz, aby byl oběšen každý kočovník, který by vyprázdnil cisternu nějakého sedláka. Správně soudil, že sedláci obdělávající půdu jsou odkázáni na vyprahlé náhorní rovině pouze na vodu svých cisteren. Byvše o ni připraveni od kočovníků, mohli uniknouti smrti žízní pouze rychlým odchodem ze svých osad. Když pak kočovníci jim brali nejen vodu, nýbrž také zrno a spásali zelené osení, nezbylo jim, než stěhovati se z vesnice za vesnicí do hor při Mrtvém moři nebo do Palestiny, anebo zaměniti pevný dům s pohyblivým stanem. Z usedlíků se stávali kočovníci, kraje nedávno hustě obydlené se měnily ve step, ba v poušť. Rozumný sultán Bíbars a někteří jeho nástupci hleděli tomuto rozkladu zabrániti, ale nepovedlo se jim to.

Usedlíci království kerackého byli z velké většiny křesťany. Muslimští vládcové se neopovážili sáhnouti na jejich náboženskou svobodu. Teprv 1301 vydal egyptský vládce rozkaz, aby všichni křesťané měli své červené čepice ovinuty modrou látkou. Tomu se opřel jeho správce království ke-

rackého tvrdě, že jeho obyvatelstvo je bezmála úplně křesťanské a že je proto nemůže nutiti, aby se takovým způsobem pokořilo. Leč nevraživost proti křesťanům trvala částečně i ze strachu před křesťany evropskými. Bylo mezi nimi mnoho rodin křižáckých, které ještě po dvou stech letech nezapomněly na svůj původ. Nedůvěra ke křesťanům a neustálé rozbroje mezi vysokými úředníky zavinily úpadek blahobytu kerackého. Četné rodiny křesťanské se stěhovaly buď do Damašku nebo do Jerusalema.

Kraj za Mrtvým mořem dostal nového pána 1516, kdy turecký sultán, poraziv Egypťany, přivtělil Syrii k své říši. O Kerak a jeho obyvatele se hrubě nestaral. Teprv od konce století osmnáctého věnovali sultánové cařihradští více pozornosti odlehlým krajům za Mrtvým mořem. Občas posílali pašu damašského nebo jerusalemského s plukem vojska do Keraku, aby vybral daně. Dobrovolně nic nedostal. O to, co si paša vzal násilím, byl obyčejně připraven za návratu, když se na něho sesypali usedlíci a kočovníci jako vosy.

Egyptské vojsko v Keraku.

Znova se dostal Kerak do područí egyptského 1834, kdy se před ním položil se silným vojskem obezřelý velitel Ibráhím paša, syn egyptského vládce Mehmeda Aliho. Spíše než se vydal ke Keraku, vyjednával s pravověrným patriarchou jerusalemským. Věděl, že jsou v Keraku četní křesťané, i sliboval patriarchovi, že jim dopřeje úplné samosprávy, jen když se k němu přidají a mu dobytí této silné pevnosti usnadní. Patriarcha vzkázal svým věrným kerackým a ti byli ochotni vyvěsiti bílý prapor, jenže se báli svých muslimských sousedů, kteří byli tehda mnohem četnější. Po třídenním boji otevřelo vojsko egyptské pevnost a přinutilo její obhájce, aby se vzdali. První, kdo vztyčil bílý prapor, byl Abdalláh, vrchní náčelník křesťanů. Ibráhím si hleděl získati dobrou vůli muslimů. Nedařilo se mu to. Raději se jejich čelné rodiny vystěhovaly, než by byly uznaly cizí jho a tím ztratily svou divokou svobodu.

Ibráhím se svými vybranými pluky odtáhl a zanechal v Keraku posádku, která se neřídila jeho příkladem. Bořila hradby, strhla část pevnosti a dopouštěla se různých ukrutností, obzvláště na ženách a dívkách. Toho nemohli snésti, kdo ještě v Keraku zůstali. Stěhovali se na jih od Mrtvého moře

nejen zbylí muslimové, nýbrž i křesťané. Tam se setkali s vrchním náčelníkem muslimů. Byl jím Ismáíl a pocházel z rodu Medžálje. Radili se s ním, co počíti.

»Co nám zbývá, nežli odpor? V otevřené bitvě vojsku egyptskému čeliti nemůžeme, můžeme však na ně podnikati nájezdy, rušiti dopravu potravin a střeliva a pobíjeti hlídky a slabší posádky.«

O výsledku domluvy mezi náčelníky křesťanů a muslimů byla vydána veršovaná zpráva:

Co myslíš, Ismáíle?
Vládní vojsko nás tupí.
Co myslíš, Ismáíle?
Pobijte vládní vojsko,
zavalte kameny
bránu do pevnosti.
Co s Egypťany v okrsku křesťanském?
Ať teče krev jejich vůdce Endáma.
Co s Egypťany v okrsku Kádiho?
Upecte játra jejich velitele Kásima.

Báseň šla od ohně k ohni, nájezdní čety se ukazovaly na všech stranách. Egypťané proti nim vypravili silné vojsko, jež obklíčilo tábor, ve kterém dleli náčelníci, a zajalo Ismáíla, jeho příbuzné a čelné křesťany. Byli popraveni před Jaffskou branou v Jerusalemě.

Křesťanům kerackým se nevyplatila dobrá vůle, jakou s počátku jevili pro Egypťany. Jejich muslimští sousedé jim dlouho nedůvěřovali a egyptské vojsko jim nepomohlo. Pobořilo nejen domy muslimské, nýbrž i křesťanské a připravilo je o vše, co v Keraku zanechali. Jako se těšili na jeho příchod, tak toužili ještě více po jeho odchodu. Když bylo konečně od velmocí evropských donuceno, aby v lednu 1840 Syrii a Palestinu opustilo, obořili se křesťané i muslimové na posádku kerackou. Prosila, aby jí bylo dovoleno odtáhnouti. Dovolili, avšak s podmínkou, že složí všechny zbraně. Beze zbraně a bez potravy odešli vojáci egyptští z Keraku. Doufali, že se brzo spojí s hlavní ustupující armádou a že budou zásobeni vším potřebným. Zklamali se. Jejich vůdce byl zrádce. Dovedl je do nějaké rokle, kde byli od rozzuřených muslimů utlučeni.

Turecká vláda v Keraku.

Po odchodu Egypťanů zavedl v Keraku pořádek a pokoj Abdalkáder z rodu Medžálje. Byl spravedlivý, ale měl ruku ocelovou. Vláda turecká by ho byla ráda získala. Posílala k němu posla za poslem, zahrnovala ho dary a sliby, jen aby dovolil, aby se vojsko turecké usadilo v Keraku. Paměť na Egypťany byla ještě čerstvá. Abdalkáder nechtěl, aby se jeho krajané dostali znovu do takové poroby, proto přívětivě, avšak důrazně odmítal každou nabídku sultána cařihradského. Když mu nějaký zemský správce damašský vyčetl,

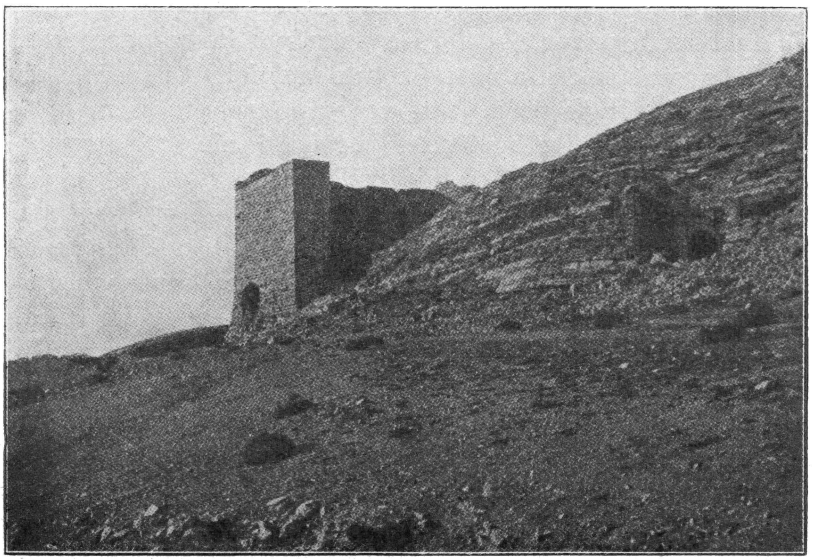

Obr. 16. — Západní věž a tunel.

že se obohatil dary sultánovými, vrátil mu Abdalkáder vše, co kdy od vlády dostal.

Věci se změnily, když se stal v Keraku vrchním náčelníkem Sáleh. Byl to slaboch, o němž jsem několikráte slyšel hanlivou poznámku: »Sáleh že je muž? Vždyť nikoho nezabil.« Podlehl slibům turecké vlády, jež se 23. prosince 1893 do Keraku dostala.

Potíže křesťanů kerackých.

Jakoby zázrakem zachovali křesťané za Mrtvým mořem svou víru. Byli podřízeni pravověrnému patriarchovi jerusa-

lemskému, jenž se však o ně hrubě nestaral. Neměli ani kostela. Lepá románská kaple, vybudovaná od křižáků v pevnosti kerácké, náležela muslimům. Chrámy, které v městě jindy stávaly, byly za občanských válek pobořeny právě jako mešity. Ani muslimové, ani křesťané neměli bohoslužebných domů. Podle podání stával hlavní chrám na místě zvaném Chadr. Zastiňuje je veliká oliva a jak muslimové, tak křesťané je mají za posvátné (obr. 19). Ačkoliv leží v okrsku muslimském, mají křesťané přece právo na něm konati své pobožnosti.

Za pobytu vojska egyptského v Keraku dal tam pravověrný patriarcha jerusalemský stavěti chrám (obr. 20) a zařídil duchovní správu. Za faráře ustanovil domorodce, který neuměl skoro ani číst a psát. Školu neotevřel. O náboženském přesvědčení nebylo řeči. Ještě za svého pobytu jsem se setkal s četnými křesťany, kteří nevěděli nic o Nejsvětější Trojici, ba neuměli udělat ani kříž.

Křesťané se zabývali z velké části obchodem. Nejpodnikavější a proto nejzámožnější byli obchodníci z čeledi Sunná. Zajížděli pro zboží jak do Damašku, tak do Jerusalema, navštěvovali pravověrného patriarchu a brali od něho bohaté dary pro své křesťanské krajany, jenže se s nimi o ně nedělili. Velkou většinou je ponechávali sobě. Tu a tam dali nějakému chudákovi almužnu, ale nikoliv jako by pocházela od patriarchy, nýbrž jako by ji brali ze své vlastní kapsy.

Koncem roku 1872 se nějaký příslušník čeledi Sunná rozkmotřil se svými příbuznými. Nebyl spokojen se svým podílem peněžitým a vyčítal jim, že okrádají nejen své chudobnější příbuzné, nýbrž i své ostatní krajany. Veřejně vykládal, jak jeho soukmenovci po léta šidí své souvěrce. Kdekdo se rozhorlil na lakomce z čeledi Sunná. Měli býti potrestáni, o svůj neprávem nabytý majetek připraveni a nepolepší-li se, vyhnáni. Avšak Sunnáové podplatili náčelníky muslimů, kteří hleděli rozvaděné křesťany smířiti. Tři čeledi se upokojiti nedaly.

»Založíme si vlastní farnost. Nač bychom se dali okrádat od Sunnáů? Mají dosti na tom, že okrádají muslimy, proč by měli šiditi i nás?«

Vybrali hrdinného bojovníka Sáleha a chystali se, že ho dovezou do Jerusalema, aby byl vysvěcen na kněze. Sunnáové poštívali proti nim, než dvacet ozbrojených průvodčích se se Sálehem probilo a dostalo se až do Jerusalema.

»Vysvěť nám, otče patriarcho, Sáleha na kněze. Bude naším farářem. Budeme s tebou vyjednávati přímo; zbavíme se podvodných Sunnáů. «

»Rád vám vyhovím, děti moje. Sáleh zůstane u nás v patriarchátu a až se naučí čísti a psáti, vysvětím ho na kněze a pošlu vám ho za faráře.«

Sunnáové napínali všechny síly, aby odštěpence získali. U dvou čeledí se jim to podařilo; třetí, Azézáté, vzdorovala.

Patriarcha sám nepřál rozštěpení. Když Sáleh složil zkoušku ze čtení a psaní, řekl mu patriarcha:

»Zajeď si domů a přines mně seznam těch, kdo tě chtějí míti za faráře.« Zarmoutil se Sáleh, shledav po návratu, že ho ze tří čeledí chce pouze jedna.

»Na vás, Azézáty samy, spoléhati nemohu. Zůstanu bojovníkem. Na kněze se vysvětiti nedám.«

Katolíci v Keraku.

Pravověrný patriarcha a jeho farář kerácký považovali Azézáty za odpadlíky. Po dvě léta 1874 a 1875 nebyli připuštěni k bohoslužbě. Své dítky si křtili sami a své mrtvé pochovávali rovněž sami. Tu jim navrhl jejich soukmenovec Marár:

»Nač bychom trpěli? Zajeďme si k latinskému patriarchovi.«

Přijal je velice přívětivě a poslal s nimi misionáře, aby zařídil duchovní správu. Jmenoval se Alessandro Maccagno. Narodil se v Piemontu r. 1841 a na kněze byl vysvěcen r. 1865. Následujícího roku byl přijat od latinského patriarchy jerusalemského a vyzván, aby se učil arabsky. Složiv zkoušku z arabštiny, byl ustanoven misionářem v nějaké osadě palestinské a odtud poslán do Keraku. Vysoký, kostnatý muž, vážné tváře, bezmezné trpělivosti, přívětivosti a železné důvěry v pomoc Boží. Pro sebe nepotřeboval ničeho. Spokojil se nejtemnější hrobkou, nejvlhčí cisternou, jen když mohl pečovati o své ovečky.

Do tábora Azézátů dojel 1. ledna 1876 a sloužil tam mši svatou. Po ní se vypravil, doprovázen všemi bojovníky Azézátů, do Keraku. Ostatní čeledi křesťanské se mu postavily na odpor. Bylo by došlo k boji, kdyby nebyl zakročil vrchní náčelník muslimský Mhammad z rodu Medžálje. Jenže nepřátelství trvalo a Azézátům nezbylo, než aby se vystěhovali.

Latinský patriarcha zakoupil zříceniny dávného města Mádaby s širým okolím a vyzval Azézáty, aby se tam usadili. Na Hod Boží velikonoční r. 1880 se stěhovali z Keraku. Otec Skandar, jak říkali svému prvému faráři, je vedl. Putovali zvolna; vždyť s sebou nesli veškeren svůj majetek a pásli všechna stáda. Na svátek Nanebevzetí Panny Marie se položili táborem u samých zřícenin Mádaby. Otec Skandar si sám vyčistil nějakou starou hrobku a po léta v ní pobýval. Slovem a příkladem nabádal své farníky, aby orali půdu, seli obilí, stavěli stáje a konečně aby si budovali domky. Tři léta to trvalo, než nabyl přesvědčení, že se nová křesťanská osada Mádaba udrží. Odevzdal ji mladšímu knězi a vrátil se r. 1883 do Keraku.

Andělskou dobrotou otvíral otec Skandar ponenáhlu zarputilá srdce zbylých křesťanů kerackých, leč měl mezi nimi mnoho zuřivých nepřátel, kteří nejednou činili nástrahy jeho životu. Velký náčelník Mhammad prohlásil veřejně, že je otec Skandar pod jeho ochranou a že sám pomstí každé bezpráví, jakého by se mu od někoho dostalo. Leč Mhammad r. 1888 zemřel a jeho nástupce Sáleh byl slaboch; nenaháněl strachu vinníkům. Dvakrát bylo na otce Skandara střeleno, pětkrát bylo po něm hozeno těžkými kameny. (Obr. 21.)

»Hospodin mne chránil. On ví, proč. Budiž Jeho jméno pochváleno!« poznamenal otec Skandar, když jsem se mu o těchto utrpeních zmínil. »Na útrapy nutno zapomínati. Úspěchy udržují radostnou činnost, a moje práce je radostná. Vždyť hledám ovce, které zbloudily.«

Proti vrchnímu náčelníku Sálehovi brojily různé čeledi. Chtěje se udržeti, vyjednával s tureckou vládou, jež slíbila jak jemu, tak jeho stoupencům různé dary a výsady. Výsledek byl, že se turecké vojsko bez velkého odporu dostalo 23. prosince 1893 do pevnosti kerácké. Od těch dob se měla katolická misie lépe.

První zemský správce kerácký Hsén Hilmi mně sám povídal:

»Nesetkal jsem se dosud s mužem tak šlechetným, jako je otec Skandar. Na rukou bych ho nosil, každé jeho přání bych splnil, jen kdyby odmítl francouzskou ochranu.«

»Nepochybuji, Excelence, že by otec Skandar tvému přání ochotně vyhověl, jen kdyby mohl. Francie si přisvojila ochranu katolíků říše turecké a její konsulové jsou povinni, aby to misionářům a věřícím při každé příležitosti připo-

mínali. Otec Skandar se podrobuje, čemu se vyhnouti nemůže.«

»Papež by přece mohl odmítnouti francouzskou ochranu. Což neví, že Francie chrání katolíků z důvodů politických a hospodářských? Doma by nejraději všechny řády zrušila, kláštery a kostely zavřela a tady jim nadržuje a je podporuje.«

»To jsou věci, o nichž můžeme hovořiti, ale jichž nezměníme.«

»Právě tak, jako ty, Múso, mluví otec Skandar. Těžká je to s vámi řeč.«

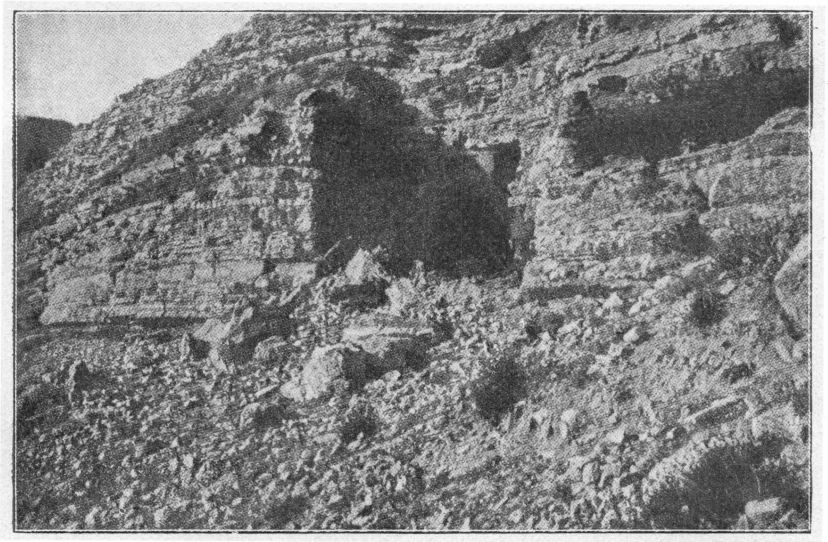

Obr. 17. — Západní tunel.

Šlechetný náčelník.

Velkého dobrodince získal otec Skandar v udatném a obávaném náčelníku Ísovi z rodu Medžálje (obr. 22). Sám Ísa mně vykládal:

»Nevím proč, ale neměl jsem křesťanů rád; snad proto, že mne dva pravověrní křesťané jerusalemští podvedli o velké peníze. Nevystupoval jsem proti nim veřejně, avšak kde jsem mohl, ubližoval jsem jim a proti nim popuzoval.

Alláh uzavřel lůno mé manželky. Propustil jsem ji a vzal si druhou. Byla u mne rok, dva a neporodila mně dítka. Vzal jsem si třetí. Zůstala rovněž neplodná. Není v tom ruka

Alláhova? Prosil jsem apoštola Božího, našeho pána Muhammada; nevyslyšel mne. Obrátil jsem se na Džafara, mocného patrona našeho kraje, opravil jsem jeho náhrobek, přinesl mu několik obětí — marně.

Jednou v noci, nemoha spáti, uvažoval jsem o svém neštěstí. Toužil jsem po synkovi. Co je člověk bez potomků, obzvláště mužských? Jako stín, který zmizí, aniž bys věděl, odkud přišel. V synu bych byl žil, v jeho potomstvu by se bylo uchovalo mé jméno, a já syna neměl.

Radil jsem se u všech mužů rozumných a zbožných. Co mně kdo poradil, všechno jsem vykonal. Nebylo by pomoci? Tu mně pravil mluvčí Alláhův:

‚Zajdi k otci Skandarovi. Je to svatý muž. Co ti poradí, udělej!'

Odporoval jsem: ‚Vím, že je svatý, ale je křesťan a mimo to katolík, cizinec. Nemám rád křesťanů a cizinců nenávidím.'

‚Běž k otci Skandarovi; on ti poradí a co ti poradí, učiň,' pravil mluvčí Alláhův po druhé.

‚Počernil bych svou tvář, kdybych hledal pomoc u cizince.' Hleděl jsem usnouti a na věc zapomenouti. Po třetí se ve mně ozval hlas:

‚Co ti otec Skandar poradí, učiň!' Tu jsem nevydržel. Obléknuv se, utíkal jsem k otci Skandarovi. Bydlil jsem tehdy v Keraku a neměl k jeho domu daleko. Když jsem vyšel ze svého příbytku, vyskočila denice nad východním obzorem.

‚Budiž Alláh pochválen! To je dobré znamení!'

Tloukl jsem na dveře otce Skandara. Ihned mně otevřel. Domníval se, že některý křesťan potřebuje jeho pomoci. O tom, co jsem s ním mluvil, ti, Múso, vykládati nebudu. Křesťanem jsem se nestal, ale slíbil jsem, že budu podporovati každého křesťana, abych si zasloužil milosti Ježíšovy, o němž vy věříte, že je Mesiáš, Spasitel světa — a hle: neuplynul ani rok a manželka, kterou jsem měl za neplodnou, mne obdařila silným a zdravým synáčkem. Nyní je v Cařihradě. Až se vrátí, ukáži ti svého Toufíka, zřítelnici svého oka.«

»Slyšel jsem, že jsi veřejně opakoval slib, který jsi složil u otce Skandara.«

»Zajisté. Chtěl jsem, aby kdekdo dosvědčil, že dodržím, co jsem slíbil. Zašel jsem na posvátné místo, zastíněné olivou, a tam jsem volal:

Ó Alláh, slibuji ti, že budu ochraňovati a podporovati jak křesťany, tak chudáky, dáš-li mně synáčka.«

Od těch dob neměl otec Skandar a jeho obec většího dobrodince nad Ísu. Hospodin žehnal práci věrného svého sluhy a přivedl k němu r. 1893 celou čeleď Hedžázínů. Jeho farnost vzrostla a potřebovala pomocníka. Patriarcha mu ho poslal následujícího roku. Byl jím Antún Abdrabbo. Jenže se po dvě léta v Keraku skoro ani neukázal. Spravoval farnost mádabskou. Teprve začátkem r. 1897 se otec Antún usadil v Keraku trvale, kde pracoval až do srpna 1902. Dal se do stavby nového farního domu, zřídil školu chlapeckou a dívčí a vybudoval domek pro domorodé sestry sv. Růžence, jež vyučují jak chlapce, tak děvčata.

Otec Skandar churavěl na plíce. Přivodil si tuto nemoc dlouholetým pobytem v cisterně a ve sklepě. Teprve otec Antún ho přiměl, že se ubytoval ve sklepení, které sice nemělo okna, jehož dveře se však přece otvíraly na dvůr (obr. 23). Otec Skandar zhasl v lednu 1905 a byl v Keraku pochován. Byl to kněz podle srdce Hospodinova; čestného názvu misionář si zasloužil plným právem.

V pevnosti kerácké.

Krajský správce Hsén Hilmi mně vzkázal, abych ho navštívil. Klikatou cestou jsem se dostal na rovnou, širokou ulici, protínající město od severu k jihu. Bylo patrno, že byla teprve nedávno upravena (obr. 24). Mnohé domky, jejichž část byla odbourána, nebyly dosud opatřeny novou zdí. Asi v polovici ulice se zelenal strom, jediný v celém Keraku. Od ulice byl oddělen nízkou zídkou. Zastiňoval nevelkou ohrazenou zahrádku. Můj průvodce Ísa mně vykládal, že tu stával hlavní chrám křesťanský.

Ulice končí před novou dlouhou vládní budovou.

»Byl tady muslimský hřbitov, Múso. Hsén Hilmi dal kosti vykopati, hřbitov přeložiti na severozápad a tady postaviti tuto budovu.«

Před vládní budovou je dlouhé, dosti široké náměstí, uzavřené na severu a na západě obchodními domky.

»Máme ještě chvíli času. Což nemohli bychom se podívati do pevnosti?« ptal jsem se Ísy.

»Pokusme se; snad nás tam pustí.«

Obešedše vládní budovu, octli jsme se před nehlubokým příkopem, přes nějž vede visací most.

»To se divím, že v tomto hlubokém příkopu není mrch.«

»Bylo jich zde! Kdejakého padlého mezka nebo osla jsme sem shazovali, ale Hsén Hilmi je dal všechny zakopati a pod přísným trestem zakázal nové mrchy sem házeti. Vidíš, že může vláda cesty sem stříci jednak z vládní budovy, jednak z pevnosti.«

Za mostem zela otevřená vrata, v nichž přecházela stráž.

»Vstup je zakázán!«

»Ale nikoliv pro nás, bratříčku,« zatočil Ísa. »Tady jeho Excelence Músa je pozván na oběd k jeho Excelenci krajskému správci. Oběd ještě není hotov, proto mu krajský správce navrhl, aby si prohlédl pevnost. Mne posílá s ním. Chceš uraziti hosta krajského správce?«

»Přisám Alláh, že ho uraziti nechci, ale rozkaz je rozkaz. Tamhle jde rotmistr. Zeptej se ho!«

Vtiskl jsem rotmistrovi do ruky stříbrný důkaz pravdy slov Ísových a on se nabídl, že mne pevností provede.

Utrpěla-li za doby, kdy v ní hospodařili náčelníci různých kočovníků a usedlíků, utrpěla ještě více za krátké turecké správy (obr. 25). Hsén Hilmi ji chtěl přestavěti v moderní kasárna, proto vyboural rozsáhlé části, nemaje však peněz, do stavby se nedal. Románská kaple byla bezmála úplně zničena. Důkladně bylo opraveno pouze schodiště, vedoucí sto metrů hluboko k pramenité vodě. Rotmistr nás chtěl vésti dolů, leč nebylo na to času a neměli jsme potřebných svíček. Ze starých památek jsem nenašel leda kámen se zbytkem reliefu, znázorňujícího poprsí bojovníka ozbrojeného oštěpem (obr. 26).

Prvý krajský správce v Keraku.

Hsén Hilmi mne přivítal velmi přívětivě, ba srdečně; bylť jsem jedním z prvých Evropanů, kteří viděli jeho činnost, přál si tudíž, abych ji líčil růžově. Mohl jsem to učiniti s dobrým svědomím. Za pozdějších návštěv jsem se přesvědčil, že Hsén Hilmi vykonal v Keraku za dvě léta více, než jeho nástupci za šest.

»Provedu tě, Múso, touto budovou. Ani bys nevěřil, co mně dalo práce, než jsem pro ni získal stavební místo. Tady, kde stojí, byl hřbitov, okolo něho různé posvátné náhrobky a kap-

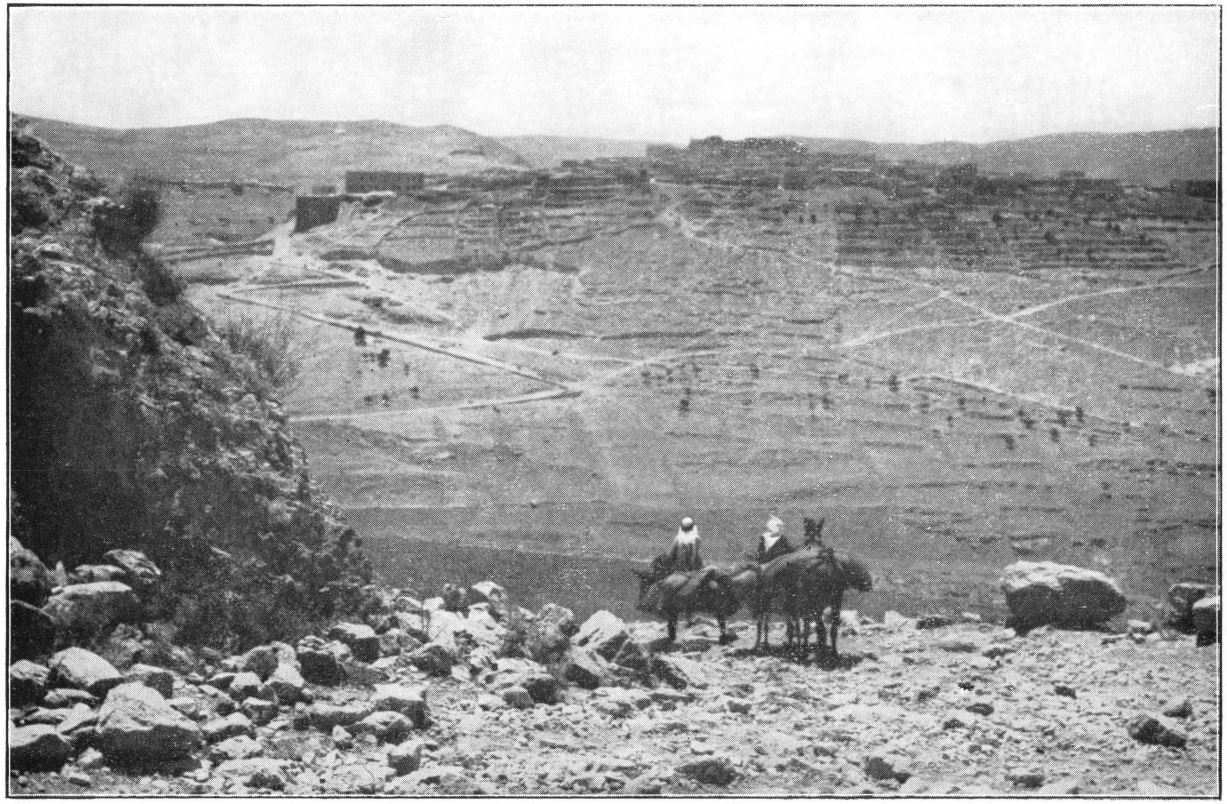

Obr. 18. — Kerak od severu.

ličky, před nimi sýpky, skladiště a obchodní domky. Hrozili mně zákonem božským i světským, dotknu-li se hřbitova a domků. Nehrozil jsem nikomu. Vyložil jsem, že nejednám ani proti zákonu, danému od Alláha, ani proti zákonům státním, naopak, že jednám na prospěch města a státu, když prostranství mezi městem a pevností vyčistím a tady řádnou budovu správní vystavím. Než se dali moji lidé do práce, postavil jsem mezi město a hřbitov jeden pluk a práce šla, jen hrála. Neměli jsme pramenité vody. Věděl jsem, že je jí pod pevností dost; vždyť tam vyvěrají dvě silná zřídla. Staří obyvatelé mně ukázali schodiště, vedoucí až k vodě. Bylo zaházeno kamením.

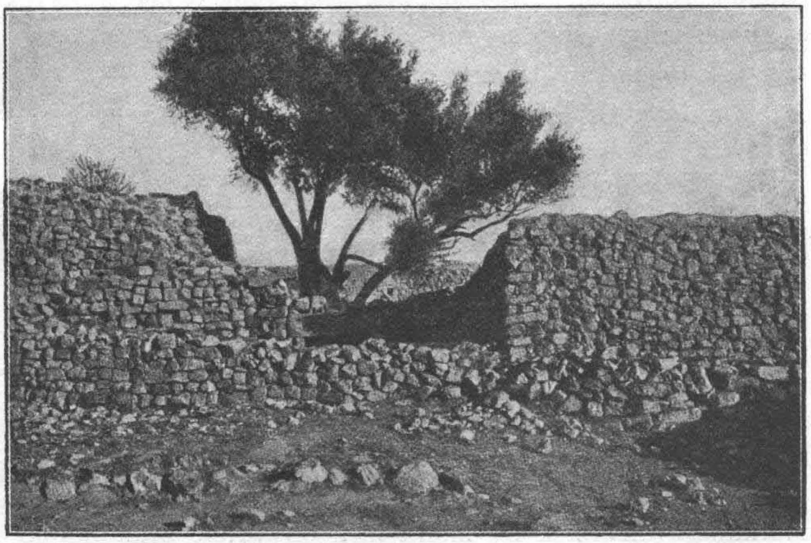

Obr. 19. — Posvátné místo Chadr

Vyčistili jsme je a dnes máme dobré pitné vody, kolik potřebujeme. Pevnostní příkop byl bezmála plný mrch a smetí; i za záchod sloužil. Viděl jsi, jak dnes vypadá. Nové soužení mi nastalo, když jsem chtěl otevříti rovnou a širokou ulici městem. Co byla platná pevnost a vládní budova, když k nim nebylo příchodu. Nikoho jsem nenutil. Nabídl jsem za domky, které měly býti úplně nebo z části pobořeny, cenu tady obvyklou. Majetníci ji přijali a dnes máme rovnou cestu až k věži, kterou se do města vchází a u které silnice končí. I silnici jsem dal opraviti, abych po ní mohl dovézti polní děla. Je pravda, sestup do rokle je obtížný, a ještě obtížnější je výstup na náhorní rovinu, ale dopřeje-li mně Alláh a náš

pán sultán — kéž mu Alláh poskytne vítězství — času, vybuduji do Keraku silnici, po jaké se bude moci jezditi i na vozech. Jediná budova, do které jsem se dosud nedal, je mešita. Z Cařihradu mně připomínají, abych na ni nezapomínal, ale mám plno jiné práce, která je přednější.

Daně jsem rozdělil spravedlivě a sám dozírám, aby výběrčí nešidil. Zloděje a lupiče pronásleduji bez milosti. Nedocílím rozkvětu orby, nezajistím-li života a majetku. Viděl jsi na své vyjížďce, kolik půdy se již obdělává, v kolika starých zříceninách se budují nové domky? Přibude jich, potrvá-li pokoj a pořádek. Sám, kde mohu, pobízím, aby se kočovníci usazovali a usedlíci aby zakládali vinice a olivové a fíkové sady. Všiml sis rozsáhlé vinice u Mádaby?«

»Jak by byla ušla mé pozornosti!«

»I tady v okolí Keraku najdeš nové vinice a nové sady olivové.«

»Neškodí jim pastýři?«

»Běda pastýři, který by vehnal své stádo do vinice! Ztratil by tolik zvířat, aby se jejich cenou nahradila škoda a desateronásobná pokuta.«

Chystám se do Petry.

»Rád bych, Excelence, navštívil Uádi Músa.«

»To myslíš Petru, bývalé hlavní město nabatejské. Sám jsem tam byl. Dlouho a dlouho jsem se kochal tamními památkami. Jaký zisk by mohli míti obyvatelé z okolí Petry, kdyby se tam svedl proud turistů, a jistě si Petra zaslouží návštěvu spíše než Palmyra nebo Baalbek. Nad obě tato města vyniká jak množstvím, tak zachovalostí svých památek.«

»Dovolí Excelence, abych se tam odebral?«

»Nejen dovolím, ale dám ti písemný rozkaz, aby každý z mých úředníků vyhověl každému tvému přání.«

»Nebudu nikoho obtěžovati. Obrátím se na úředníky pouze, když toho bude nutně třeba.«

»Půjdeš přece Královskou cestou a ta vede z osady do osady. V každé se tě bude můj úředník ptáti, kdo jsi, kam jdeš a co chceš.«

»Rád bych se osadám vyhnul. Zajímá mne Římská silnice. Našel jsem ji východně od Keraku a rád bych ji sledoval až do Petry.«

»To ti nemohu dáti četníka za průvodce; pojedeš-li Římskou silnicí, byl by ti více na škodu než na prospěch.«

»Děkuji Excelenci za ochotu. Pojedu pod ochranou Alláhovou a vezmu si za vůdce domorodce, jehož příbuzní při Římské silnici táboří.«

»Pojedeš sám?«

»Jsem nováček; otec Antún mne doprovodí.«

»Je to hodný člověk. Líbí se mi, že se hledí poučiti a že se o otce Skandara poctivě stará. Můj sekretář ti donese potřebné rozkazy. Jak je budeš míti, můžeš se na cestu vydati.«

»Rád bych Excelenci před odjezdem do Petry poděkoval.«

»Není toho třeba a nebude to snad ani možné. Čekám každou chvíli rozkaz, abych se dostavil do Damašku. Mám rokovati o důležitých věcech se zemským správcem a nevím, nebudu-li odtud povolán do Cařihradu.«

Otec Antún se velice radoval, že krajský správce návštěvu Petry nejen dovolil, nýbrž nám i slíbil otevřený rozkaz všem úředníkům.

»Snad se s nimi ani nesetkáme, ale u náčelníků nám bude rovněž velice na prospěch. Přečte-li jej jejich písař, poznají, že jsme u krajského správce v milosti a nebudou nás zbytečně utlačovati.«

Koňský zloděj.

Ještě jsme hovoru o krajském správci ani nedokončili, když již tu byl jeho sekretář se slíbeným rozkazem.

»Dovolení máme, rozkaz rovněž, jen kdo nás povede?«

»Naši sedláci znají Římskou silnici. Dovedou nás na ni; jakmile se k ní dostaneme, neopustíme jí.«

»Což, otče Antúne, kdybychom s Římské silnice odbočili a zajeli k pevnůstce Hsa na cestě Poutnické, vystačili bychom se sedlákem kerackým?«

»Proč by ne? Nejeden již tam byl na svém lovu.«

»Jenže pochybuji, že znají vaši sedláci jména jednotlivých údolí, kopců a hor.«

»Ta ovšem neznají.«

»A přece jsou jména místopisná hlavním účelem mé cesty.«

»Tu nám nezbývá, než poohlédnouti se po nějakém kočovníku, který z okolí Římské silnice k nám do Keraku zavítá. Řeknu našim lidem, aby po takovém v městě pátrali.«

K večeru k nám přišel neznámý člověk. Pozdraviv, sám se představil:

»Jmenuji se Saláme a pocházím z čeledi Rešájde ze kmene Huétát. Dovezl jsem na svém velbloudu rozpuštěné máslo na prodej. Moje příbuzenstvo táboří při Římské silnici. Chtěl jsem se k němu vrátiti dnes večer, ale nějaký váš člověk mne potkal a zvěděv, kdo jsem a kam jedu, vybídl mne, abych si s vámi promluvil, že chcete týmž směrem a že potřebujete průvodce a ochránce.«

»Naším ochráncem, Saláme, je Alláh. Průvodce potřebujeme. Znáš-li pak okolí Římské silnice tady odtud až do Uádi Músa?«

»Jak bych je neznal? Prošel jsem je křížem krážem, narodil jsem se v něm a tábořívám v něm; pojmenuji vám každý kopec, ukáži vám každý pramen a povedu vás nejpohodlnější cestou, ovšem, dopřeje-li mně Alláh, abych vás vedl.«

Vyjednával jsem se Salámem ve dvoře. Nějaký starší katolík nakoukl do brány a pokynul mně, abych k němu vyšel.

»Neber si ho, Múso, za vůdce. Je to největší koňský zloděj. Jediný pořádný kůň není před ním bezpečný. Kdo by svého koně nerad ztratil, chrání se před ním, odváděje mu určitý poplatek. Za to je Saláme povinen pátrati po koních, svým chráněncům ukradených, a pomáhati, aby je dostali zpět.«

»To by se nám právě hodil. Pojede-li s námi, neukradne nám naše koně a žádný z jeho druhů se neopováží nás přepadnouti. Mimo to, jsa stále na cestách, zná každé údolíčko a každou zříceninu. Lepšího vůdce, ba ochránce bychom nenašli.«

»Jen se, Múso, neukvapuj! Promluv s otcem Antúnem, vyspěte a rozhodněte se, až vám Alláh pošle jasnou myšlenku.«

Požádali jsme Saláme, aby odložil odjezd nazítří, že se s ním přece jen snad na cestu vydáme.

»Počkám, abych se neprovinil proti úradku Alláhovu. Zítra ráno k vám přijdu.«

Otec Skandar se nemíchal do našeho vyjednávání. Po odchodu Salámově poznamenal:

»Nebylo by dobře, kdybyste si promluvili s náčelníkem Ísou? Je zkušenější v těchto věcech než my všichni.«

»Jen netáboří-li u Rabby?«

»Nikoliv. Viděl jsem ho po poledni; vjížděl na své klisně do města. Pošleme pro něho.«

Náčelník Ísa za chvíli přišel, vyslechl pozorně celou věc a zamysliv se, promluvil:

»Sám Alláh vám poslal Saláme. Hodí se vám lépe než kdo jiný. Je potřeba, abyste si zabezpečili jeho věrnost a abyste s ním ujednali mzdu ještě před odjezdem. Věrnost si nejsnáze zajistíte přísahou. Souhlasíte-li, sám mu ji přednesu a sám

Obr. 20. — Řecký chrám pravověrný.

ho vyslechnu. Pozná, že jste pod mou ochranou a věda, že ruka naše, t. j. Medžáljů, je dlouhá a naše šavle ostrá, zapudí každý šepot ukamenovaného ďábla, aby vás podvedl. Těžší bude věc s odměnou. Probudí-li se jeho žádostivost, nebude věděti, kolik by měl požadovati a jak se mně zdá, máš ty, Múso, tolik zlata, jako otec Antún.«

»Máme, náčelníku Íso, tebe. Ty jsi náš ministr financí, ty nás založíš,« zažertoval otec Antún.

»Vím, že co povídáš, nemyslíš vážně. Dosud jsi ode mne ani medžídijje nepřijal a přece bych ti, otče Antúne, rád vypomohl, kdybys potřeboval.«

Přísaha zajišťovací.

Saláme seděl v našich dveřích již před východem slunce. Náčelník Ísa se dostavil zanedlouho a vyzval ho k zajišťovací přísaze.

»Kéž ti dá, Saláme, Alláh dobrého rána! Chceš jíti s těmito dvěma muži. Neznáš jich a oni neznají tebe. Oba dva jsou pod mou ochranou. Zaručuji se, že tě na tvé mzdě nezkrátí. Přál bych si, abych jim mohl zaručiti, že ty jim věrným zůstaneš. Znáš slavnostní přísahu zajišťovací?«

»Zajisté, že ji znám, náčelníku Íso.«

»Chceš ji složiti?«

»Nerad bych ji skládal. Víš, že každá přísaha začerňuje obličej. Můj obličej je bílý, proč bych si jej měl černiti?«

»Tato přísaha tvůj obličej nezačerní. Nikomu jsi nic neudělal. Ničeho zlého jsi se nedopustil. Rád bych od tebe pouze před svědky slyšel, že se ani v budoucnosti nedopustíš zlého k těmto dvěma mužům.«

»Ostatní lidé jsou vyjmuti?«

»Nač bych jiné do této přísahy zahrnoval? Přednesu ti ji a ty se rozhodneš, zda ji složíš nebo nikoliv.

Položím Boha na tvé slabiny
a svatého Jiří mezi tvé oči,
na tvé černé oči
a na muže s tebou sedící.
Položím Boha na tvůj pasoucí se majetek
a na tvé pracující potomky.
Položím Ho mezi límec tvé košile
a tvou slinu.

Řekni jasně a veřejně, že budeš chrániti otce Antúna a Músy i jejich majetku jako zřítelnice svého oka.«

Saláme se postavil doprostřed dvora a zvednuv ruce k nebi opakoval po Ísovi:

»Kladu Boha na své slabiny
a svatého Jiří mezi své oči,
na své černé oči
a na muže se mnou sedící.
Kladu Boha na svůj pasoucí se majetek
a na své pracující potomky.

Kladu Ho mezi límec své košile
a svou slinu,
že budu chrániti Antúna a Músy i jejich majetku jako zřítelnice svého oka.«

»Dobře jsi, Saláme, zajišťovací přísahu složil. Věřím ti, že mých chráněnců Antúna a Músy nepodvedeš. Přijdi sem za chvíli a domluvíš se s nimi o mzdě.«

»Myslíš, náčelníku Íso, že Saláme tuto přísahu dodrží?«

»Proč bys o tom, otče Antúne, pochyboval? Necítíš, že je to přísaha hrozná?«

»Čeho žádá?«

»Žádá od Alláha, aby nemocí navštívil jeho slabiny; aby ho zbavil zraku; aby pomřeli jeho mužští příbuzní. Co si počne bez mužských příbuzných jako nemocný slepec? Kdo by ho chránil? Žádá od Alláha, aby mu vzal majetek a schopnost ploditi dítky. To kdyby říkal nějakou obyčejnou přísahu, snadno by ji mohl obejíti, ale následkům této slavnostní přísahy zajišťovací by neušel.«

»Jen se divím, náčelníku Íso, že ji tak snadno složil, že se na tebe nevrhl a tobě dýkou nehrozil, jak činívají, kdo jsou k přísaze nuceni.«

»Příčiny se dovíte.« A dověděli jsme se jí. Saláme na otázku, kolik by žádal, chvíli okolkoval, až konečně z něho vylezlo:

»Kolik mně nabízíte přímo? Potřebuji hotových peněz, proto jsem sem přijel s máslem, abych je prodal, ačkoliv je to hanba, poněvadž štědrý hospodář má spotřebovati všechno své máslo pro své hosty a pro svou rodinu. Co mám dělat, když bych rád sehnal čtyřicet stříbrných medžídijjí, a to co nevidět?«

»Kdo na tebe hartusí? Nejsi přece nikomu nic dlužen.«

»Nejsem a přece jsem. Rád bych se oženil. Dlouho jsem chodil za svou běloučkou. Zdráhala se. Před několika dny se konečně rozmyslila a k sňatku přivolila. Chystal jsem peníze potřebné, jenže její otec žádá mnohem více. Schází mně čtyřicet medžídijjí. Nerad bych svatbu odložil, proto sháním, kde bych jen něco utržil. Vás mně poslal sám Alláh. Dáte-li mně půl medžídijje denně a něco mně přidáte, budu míti bezmála všechny peníze pohromadě. Potom se ožením.«

»Proč jsi to neřekl hned? Kdyby byl náčelník Ísa věděl o tvém záměru, nebyl by tě nutil k slavnostní přísaze.«

»Stalo se, co Alláh chtěl. Svého obličeje nepočerním, nepodvedu ani Alláha ani vás. Kdy odjedeme?«

»Zítra ráno, bude-li to vůle Alláhova.«

»Proč ne již dnes před večerem? Víš, že příprava trvá nejdéle. Dorazíme-li dnes před večerem na Dlážděnou silnici, získáme dobrého půl dne.«

»Nemáme ještě vše pohromadě a mimo to nám vojenský velitel vzkázal, že nás dnes navštíví.«

»Co je vojenskému veliteli do vás? Přece mu nepodléháte?«

»Máš pravdu, jenže dnes po odjezdu krajského správce je vojenský velitel nejvyšším pánem. Neradi bychom ztratili jeho dobrou vůli.«

»Snad se přece jen rozmyslíte. Můj velbloud hladoví. Rád bych odjel. Po poledni se k vám podívám a bude-li to vůle Alláhova, naložím vaše věci a odjedu.«

Úřední slavnost.

Vojenský velitel přišel s prosbou: »Slyším, Múso, že fotografuješ. Zítra je památný den našeho pána sultána, kéž mu Alláh dopřeje vítězství. Budu konati přehlídku zdejšího vojska a úřednictva. Zavděčil by ses velmi jak mně, tak důstojníkům a úředníkům, kdybys nás vyfotografoval. Měli bychom obrázky na památku a některé bych poslal krajskému správci, aby je ukázal v Cařihradě. Poznali by z nich lépe než z jeho správ, co tady vykonal. Má prosba je zároveň prosbou jeho Excelence Hséna Hilmiho.«

»Splním vaše přání a budu vás zítra fotografovati. Chtěli jsme sice časně ráno odjeti do Uádi Músa, odložíme však odjezd až na pozítří.«

»Kéž Alláh zachová ve zdraví tebe i tvé!« odvětil vojenský velitel.

Hněval se Saláme, že má pobýti ještě bezmála půl druhého dne v Keraku: »To by můj velbloud velice zeslábl. Zajdu s ním na pastvu.«

»Učiň, co ti Alláh vnukl. Najdeš-li svědomitého člověka, svěř mu své zvíře a přijď se sem zítra podívat. Uvidíš slavnost, jaké jsi dotud nespatřil.«

»Máš pravdu, Múso, že ho zveš. Uvidí-li, jak se před tebe postaví zemský velitel, důstojníci a úředníci, jak budou poslouchati tvých rozkazů, než je budeš fotografovati, učiní si o nás zcela jinou představu, než jakou má dnes. Bude si

nás mnohem více vážiti, o nás s úctou hovořiti, a to nám na škodu nebude.«

Kdo přišel nazítří první na náš dvůr, byl zase Saláme.

»Našel jsem člověka, který se mnou delší dobu tábořil jako můj soused. Svěřil jsem mu velblouda a přišel jsem se podívat na tu divnou slavnost. Měl bys pro mne nějakou práci, Múso?«

»Zajisté. Budeš nositi tuto kabelku a tuto trojnožku.«

Vojenský velitel pro mne poslal a fotografoval jsem jak vojáky, tak důstojníky a úředníky (obr. 27, 28). Saláme

Obr. 21. — Otec Skandar.

mohl na mně oči nechat. Divil se, jak mne poslouchají nejen prostí vojáci, nýbrž i důstojníci, ba i sám vrchní velitel.

Velbloud Salámův bylo mladé, silné zvíře.

»Snadno unese naše zavazadla,« poznamenal otec Antún.

Do dvou menších měchů jsme dali trochu pšeničné mouky, míšek s rozpuštěným máslem, sůl, sušené fíky, hrozinky, rýži, kávu, cukr, jakož i nevelký kotlík a konvici na vaření kávy, dvě pokrývky, fotografický přístroj a plotny. Ostatní věci, obzvláště drobnější vědecké nástroje, jsem schoval ve svých malých sedlových tlumocích. Otec Antún chtěl jeti na své klisně z plemene kbejše, na mne pak čekal můj hřebec z plemene sakláui žudráni.

Jsem obviněn z krádeže koně.

Vypravili jsme se z domu dosti časně. Otec Skandar na nás svolával požehnání Boží a my sjížděli vesele po svahu severovýchodním. Ještě jsme nebyli ani na dně rokle obepínající Kerak, když jsme zaslechli svá jména a zahlédli dva četníky, kteří nedbajíce o svá hrdla skoro cvalem za námi své koně hnali.

»Otče Antúne! Múso, Múso, zastavte!« Poslechli jsme.

»Obraťte se a zpátky do města.«

»Proč bychom se měli vraceti? Kdo vás za námi poslal?«

»Vrchní soudce chce viděti tebe, Múso.«

»Čeho pak jsem se dopustil? Co mám co činiti se soudcem?«

»Ty nic, otče Antúne, ale tady Músa je obžalován, že ukradl koně. Vrchní soudce nás za vámi poslal, abychom ho zadrželi a třeba násilím předvedli.«

»Cože to pravíš? Já, Músa, že jsem ukradl svého koně?«

»Žalobce praví, že jsi ho ukradl. My o věci rozhodovati nebudeme. To je vyhrazeno soudci. Obrať se, Múso, a jeď, nechceš-li, abychom tě spoutali.«

Nevěděl jsem, zda bdím nebo sním. Nikdy jsem se nenadál, že bych tak klesl, aby mne četníci vedli jako koňského zloděje.

Můj hřebec z plemene sakláui žudráni pocházel od Beni Sachr. Majetník klisny, která jej přinesla, chtěl hřebečka, sotva se vylíhl, zahrabati do písku. Slitoval se nad ním vida, jak pěkně je vyvinut. Co s ním? Beni Sachr měli mladého plemenného hřebce. Soudili, že po léta vydrží. Jako náhradníka chovali jiného, dvouletého. Třetího nepotřebovali. Nač ho měl jeho hospodář pěstovati? Namanul se mu nějaký sedlák z Mádaby a odstávče koupil; dobře je krmil a vychoval z něho plemenného hřebce, uznaného ode všech usedlíků a kočovníků, tábořících západně od Mádaby.

Hřebec nenáležel pouze jemu, nýbrž též jeho příbuznému, bydlícímu v Keraku. Vypůjčil si veliké peníze od hřebcova hospodáře a neplatil ani úroků, ani kapitálu. Hospodář potřeboval značné sumy, aby vyplatil nevěstu pro svého syna. Peněz vypůjčiti nemohl a ani nechtěl; nač by se byl zatěžoval vysokým úrokem, když měl v Keraku půjčený kapitál, který mu nic nenesl? Zašel ke starostovi mádabskému, před-

nesl svou věc a žádal, aby mu před svědky dovolil hřebce prodati. Starosta vyslechl věc, uznal důvod za právoplatný a vynesl nález, jímž bylo hospodáři dovoleno prodati hřebce bez ohledu na podílníka kerackého.

Tou dobou jsem dlel v Mádabě a hledal koně. Naznali jsme s otcem Antúnem, jenž spravoval mádabskou misii, že by se mi vyplatil. Mádabští sedláci mnoho koní neměli a kdo je měli, chovali pouze klisny. Báli se o ně, nechtěli mně jich půjčiti a odhodlali-li se k tomu, nevěděli, co by chtěli. Nejednu výzkumnou vyjížďku jsem odložil, nemaje koně.

»Obrok je jak v Mádabě, tak v Keraku, Múso, laciný. Tržiště je daleko, doprava obtížná, proto u nás nemá ječmen skoro ani ceny. V každém táboře ti koně navečer nakrmí zadarmo; v osadě dáš nějaký malý peníz. Budeš-li míti svého koně, budeš volný jako pták. Nebudeš míti strachu o náhradu. Podívej se, sám jsem si rovněž opatřil tuto klisnu. Vedly mne k tomu tytéž důvody, jaké vedou tebe.«

»Rád bych měl také klisnu, ale není na ni ani pomyšlení. Tolik peněz nemám a vypůjčiti si jich nemohu.«

»Stačí ti hřebec. Je mnohem lacinější než klisna a není tak choulostivý.«

»Jen kde ho vzíti?«

»Budeme se vyptávati a vyzvídati. Snad nějakého najdeme.« Když nám donesli zprávu, že hospodář plemenného hřebce sakláui-žudráni chce své zvíře prodati, vybídl mne otec Antún:

»Domluv jej, Múso!«

Přišli dohazovači a smlouvači, rokovali dopoledne, rokovali odpoledne a pozdě v noci se rozešli, aniž by byli koně koupili. Nazítří se opakovala tatáž hra. Konečně se do věci vložil otec Antún a domluvil koně za obstojnou cenu. Půjčil mně ji celou, nebo lépe, vyplatil mně ji jménem kancléře latinského patriarchátu, jenž byl mým velkým dobrodincem a ochráncem.

»Vyplatíme kupní cenu tady u nás. Všichni, jak jsme zde, zajdeme ke starostovi. Jeho písař vyhotoví kupní smlouvu, poznamená v ní, že hospodář svého hřebce prodal se souhlasem starostovým, že celou sumu obdržel vyplacenu a že veřejně prohlašuje, že kůň náleží pouze a jedině tobě. Podepíše se a všichni shromáždění připojí své podpisy nebo aspoň své pečeti jako svědci.«

Tak se stalo a kupní smlouvu jsem přinesl s sebou do Keraku.

»Je nutno, abychom ji předložili vrchnímu soudci,« poznamenal otec Antún.

»Zajeď pro ni. Víš, kde je, ale spěchej, abys mne uviděl, než mne vrhnou do vězení.«

»Nežertuj, Múso! Je to kousek hodný našeho největšího rýpala. Nikdo jiný tě nežaloval než on. Měl podíl na tvém koni; on je to, kdo si vypůjčil od svého příbuzného v Mádabě velké peníze, kterých dotud nesplatil.«

Neveselá byla moje cesta Kerakem (obr. 29).

»Hleďte, hleďte, Músu vedou četníci. Ukradl koně. Včera poroučel vojákům a dnes poslouchá četníků.«

Vstoupiv do jizby vrchního soudce, pozdravil jsem a ptal se, jakým právem mne k sobě volá.

»Právem spravedlnosti. Byla na tebe podána žaloba a mou povinností je, abych tě vyslechl. Je hřebec, na kterém jsi sem přijel, tvůj, Múso?«

»Zajisté!«

»Tento člověk tvrdí, že to není pravda.«

»Ať to dokáže!«

»Dovedl lidi, kteří dosvědčují, že na něm měl podíl a že se ho ani nevzdal, ani ho neprodal. Jedeš-li ty na jeho koni, že jsi ho nenabyl, leda krádeží!«

»Snad bude dobře s celou věcí počkati, až sem přijde můj přítel, otec Antún. Předloží ti, soudče, kupní smlouvu a sám ti vyloží, co o koupi mého koně ví.«

Sotva vrchní soudce kupní smlouvu přečetl, obořil se na žalobce.

»Jak se opovažuješ tropiti si ze mne blázna? Zaplať svému příbuznému, kolik jsi dlužen a o koně se s ním vyrovnej. Músovi dej pokoj. Uslyším-li, že ho obviňuješ, budeš týden pracovati na silnici, kterou právě opravujeme od brány severní. Odpusť, otče Antúne, a odpusť, Múso, že jsem vaši cestu přerušil. Vraťte se na ni a pokoj Alláhův vás doprovázejž.«

Saláme seděl skrčen v koutku síně soudcovy. Nešlo mu do hlavy: včera byl Músa takovým pánem a dnes ho vedli četníci. Nález soudcův ho upokojil. Músa nekrade koní, a zlí lidé jsou všude, mezi kočovníky i usedlíky.

Bylo již po poledni, když jsme se dali na cestu doopravdy. Dostali jsme se na Římskou silnici, již jsme sledovali skoro k jihovýchodu. Je to pravá cesta Dlážděná, jak jí domorodci říkají.

Obr. 22. — Náčelník Īsa.

»Slyšel jsem od tebe, Múso, že tuto silnici zřídili Římané. Kdo ji vlastně stavěl, římští vojáci nebo zdejší domorodci?«

»Těžko říci. Po zákonu byli vojáci povinni stavěti silnici, jenže nevím, jak jejich velitel tohoto zákona dbal. Mnohdy byli i domorodci nuceni robotovati na silnici a na mostech.«

»Jaký byl účel Římanů, že stavěli tolik důkladných silnic?«

»Účel byl vojenský, hospodářský a politický. Čím lepší silnice, tím rychleji mohli dopravovati své vojsko z jedné

vzdálené provincie do druhé, tím snadnější byly styky obchodní, tím trvalejší blahobyt. Dařilo-li se římským poddaným dobře, měli-li zajištěn nejen svůj život, ale i svůj majetek, neměli chuti k bouřím a k povstáním. Politický vliv římský se prohluboval a šířil.«

»Směli těchto silnic používati pouze vojáci?«

»Nikoliv. Byly sice stavěny za účelem vojenským, ale byla po nich dopravována i pošta a mohli po nich jezditi soukromí cestovatelé.«

»Římané měli i poštu?«

»Jistě důkladnější, než jaká je dnes v říši turecké. Poštou směli jezditi pouze důstojníci, vyšší státní úředníci a čelné osoby, kterým to bylo od císaře dovoleno. Dovážela nejen listy, ale též menší obchodní zásilky a ručila za ně.«

»Zmínil ses o povozech. Měly dvě kola nebo čtyři?«

»Užívali obojích; na daleké cesty dávali přednost velkým povozům na čtyřech kolech. V nich seděli, pracovali a spali.«

»Což nebylo zájezdních hostinců?«

»Jak by ty byly chyběly na římských silnicích? U každé stanice poštovní byl také hostinec. Při hranicích, jako zde, byly stanice opevněny jako vojenské tábory. Posádka v nich nikdy nechyběla.«

»Kolik urazila římská pošta denně?«

»Průměrně 45—60 kilometrů.«

»Byly všechny stanice zaznamenány?«

»Zajisté. Vláda vydávala zvláštní mapy, na kterých byly označeny všechny důležité silnice spolu se stanicemi a vzdálenostmi. Kdo se vydal na cestu, mohl si takovou mapu koupiti. Dala se složiti a strčiti do kapsy.«

Domorodci a římské silnice.

»Jaký užitek měli z těchto silnic domorodci?«

»Jak jsem se již zmínil, zabezpečovala jim silná vláda římská život a majetek. K tomu napomáhaly silnice. Chtěli-li se někam podívati, mohli použíti silnic. Jinak se zdá, že si obzvláště při hranicích kupovali bezpečnost hodně draho. Za vlády byzantské měli povinnost silnice spravovati, pobořené mosty stavěti, nové vojenské tábory zakládati a zadarmo odvážeti stěhující se vojsko.«

»Což ho bylo tolik?«

»Za doby byzantské nikoliv, jenže každý námezdní voják se mohl oženiti. Domorodci musili proto odvážeti nejen jeho, nýbrž i jeho manželku, jeho děti a příbuzné, služebnictvo a veškeren jejich majetek. Mimo to dodávali potahy na nejbližší stanici nebo aspoň státní potahy zadarmo krmili. Jel-li poštou vysoký důstojník, úředník nebo nějaký miláček císařův, zásobovali ho a jeho průvod potravou, nápojem a vším, čeho potřebovali.«

»Což neměli důstojníci a úředníci pevného služného?«

»Jejich služné bylo přesně určeno, jenže nižší důstojníci a úředníci nedostali na penězích nic a vyšší tuze málo. Veškeré služné se jim odvádělo v potravinách, nápojích, šatstvu a obroku. I stolní náčiní dostávali cestou služební.«

»Proč nebrali peněz?«

»Peníze ztrácely na ceně. Nevědělo se dnes, kolik se za ně bude moci koupiti zítra. Bylo by bývalo nutno měniti služné každou chvíli. Tomu stát zabránil zákonem, že vojáci a úředníci budou dostávati místo peněz to, co by si za ně koupili. Veškeré služné bylo pojato do daní. Ty se předpisovaly ročně a vybíraly se v úrodě. Bezmála třetina úrody na ně připadla. Chyba byla, že byly určovány na začátku roku, dříve než se vědělo, kolik se urodí. Ať se urodilo nebo neurodilo, ať byla úroda potlučena nebo zaplavena, ať ji zničily kobylky nebo ji zpustošili kočovníci, kdo obdělávali půdu, byli povinni odvésti tolik, kolik bylo předepsáno. Za řádné dodávky veškeré úrody byla odpovědna města. Ta svěřovala dozor některému z předních občanů, jenž musil mnohdy ze svého dokupovati, jen aby nebyl na jeho spoluobčany uvalen trest.«

»Pak měl takový občan, ručící za daně, škodu.«

»Někdy škodu, ale častěji užitek, poněvadž si vybral, co chtěl.«

»A měšťané neodváděli úrodu?«

»Kdo neobdělával půdu, nebyl povinen odváděti daně. Ostatně i bohatí statkáři se dovedli dani vyhnouti. Pouze venkované a drobní nájemci se hrbili pod tíhou, jaká se na ně nakládala.«

»Spotřebovali vojáci a úředníci celé své služné?«

»Kde by je byli spotřebovali!«

»Co dělali s přebytkem?«

»Prodávali za laciný peníz a tím stlačovali ceny. Soutěžili se sedláky a připravovali je o nutný výdělek.«

»Ti se měli hodně zle.«

»Zajisté. V posledních stoletích vlády byzantské jim přibývalo utrpení. Opouštěli své vesnice, vzdávali se orby a hrnuli se do měst jako řemeslníci nebo dělníci. Ušli sice velkým dávkám, ale opustivše hroudu po otcích zděděnou, vydávali ji na pospas kočovníkům. Úrodné pozemky ležely ladem, vesnice se rozpadaly a černé stany kočovníků se ukázaly tam, kde se před několika málo lety potili pilní usedlíci.«

První muslimové.

Římská silnice vede úrodnou rovinou, na níž jsme uviděli osadu Móte a poopravenou svatyňku, zasvěcenou památce muslimského hrdiny Džafara Tajjára. Saláme zdaleka volal:

»Přimluv se za nás, Džafare! Zajisti nám ochranu Alláhovu; vždyť projíždíme tvým krajem.«

»Kdo byl, Saláme, světec Džafar?«

»Velký hrdina muslimský. Nevěřící mu usekli obě ruce. Alláh mu je nahradil křídly. Odletěl odtud rovnou do ráje.«

»Jací to byli nevěřící?«

»Víš to, Múso, lépe než já. Tvoji krajané Byzantinci.«

»Byzantinci, nebo, jak vy říkáte, Rúm, nejsou moji krajané.«

»Tvůj kmen netáboří s Rúmy?«

»Kdepak! Mnoho a mnoho pochodů dělí území mého kmene od území Rúmů. Víš, Saláme, jistě, že to byli Byzantinci, kdo Džafarovi obě ruce usekli?«

»Zajisté; kdo jiný?«

»Nemohli to býti tvoji vlastní předkové?«

»Uchraniž nás Alláh od zlého! Moji předkové že by byli usekli ruce Džafarovi? Moji předkové že by byli bývali nevěřící?«

»Což myslíš, že tvoji předkové byli vždy muslimy?«

»Zajisté. Vždyť se sem nastěhovali z Hedžázu.«

»To se dá těžko dokázat. Před příchodem muslimů byli nejen zdejší usedlíci, nýbrž i kočovníci křesťany a byli to právě křesťanští kočovníci, kteří se opřeli prvým muslimům. Viděli v nich usedlíky a své odpůrce.«

»Prví muslimové že byli usedlíci?«

»Kde se narodil apoštol Boží, jak vy mu říkáte?«

»V Mekce.«

»Kde založil svou obec a kde byl pochován?«

»V Medíně.«

Obr. 23. — Ze dvora katolické misie.

Obr. 24. — Na hlavní ulici.

»Bydlili v Mekce a v Medíně kočovníci nebo usedlíci?«

»Přisám Alláh, že usedlíci.«

»Tu vidíš sám, kdo byli první muslimové.«

»Jsou to divné věci. My si o tom u ohňů vykládáme zcela jinak.«

Za řeči jsme se z úrodné roviny dostali do kraje zvlněného. Jindy byl rovněž obdělán. Je to patrno z nesčetných

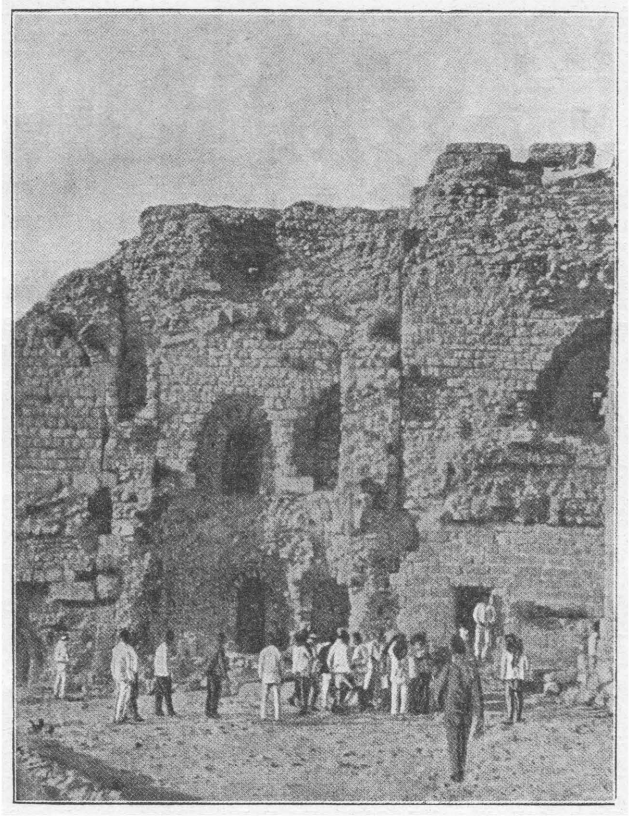

Obr. 25. — V pevnosti.

zahradních zdí a věží. Dnešní usedlíci užívají věží, aby z nich střehli svých rolí. Na mnohých dozrávalo proso; zdaleka se podobalo bujné kukuřici.

Pohraniční pevnosti.

Večer jsme se zastavili v rozsáhlých zříceninách Dát Rás. Pokrývají výšinu, která se na severovýchodě zvolna sklání

k úrodné rovině. Jsou v nich známky dvou měst: staršího v části severní, mladšího v jižní. Mezi oběma vedla široká ulice, do níž se vcházelo výstavnou branou. Starší město bylo nádhernější. Jeho budovy jsou výstavnější (obr. 30, 31).

Hedžájové, jimž okolí náleží, se usazují ve zříceninách. Bourají, co ještě zůstalo, a používají kamení ke stavbě svých nevelkých domků. Všude zejí úzká hrdla hruškovitých cisteren.

Dát Rás ovládá okolí široko daleko. Směrem jižním klesá úrodná rovina k pohraničnímu potoku Hsa.

V Dát Rás jsme zůstali až do desíti hodin před polednem. Opustivše Římskou silnici, zabočili jsme rovinou částečně obdělanou k severovýchodu a sestoupili krátce před polednem v opevněném táboře Mdejbí. Leží ve výšce tisíce metrů a uzavírá od severu přístup do úrodného okolí Dát Rás. Naši pozornost poutaly mohutné zříceniny, ukazující se ještě dále k jihovýchodu. Zajeli jsme k nim. Jmenují se Mhajj a tvořily jindy největší a nejsilnější pevnost jihovýchodního Moabska. Pramenité vody v okolí není, zato však jsou jak v městě, tak při hradbách vyhloubeny nesčetné cisterny.

Všechny význačnější výšiny a kopce byly jindy opatřeny věžemi. Z nich mohlo býti dáno znamení buď kouřem nebo plamenem, když se blížila od severovýchodu nepřátelská četa; všichni kočovníci byli a jsou od usedlíků považováni za nepřátele. Z tábora Mdejbí nebo z města Mhajj mohla přijíti pomoc.

»To Římané znamenitě hlídali hranic své říše,« poznamenal otec Antún.

»Zajisté. Za prvých císařů procházely, ba projížděly stráže ve dne v noci mezi pohraničními věžemi nebo obzíraly kraj s vysokých kopců a upozorňovaly na každého, kdo se k hranicím blížil. Obchodním karavanám byl přechod dovolen pouze na určitých místech. Tam byli celníci, kteří vybírali předepsané clo.«

»To jsou ti bibličtí publikáni?«

»Až do polovice druhého století po Kr. to byli publikáni, kteří měli clo pronajato. Poněvadž často obchodníky i cestovatele přetahovali a zbytečně obtěžovali, bylo později vybírání cla zestátněno. Kdo nepřihlásil zboží clu podléhající, bylo mu zabaveno.«

»A což ozbrojenci, kde ti přecházeli?«

»Těm byl přechod úplně zakázán. Chtěli-li se dostati do říše římské, musili své zbraně v některé pohraniční stanici složiti. Když se vraceli, byly jim opět vydány.«

»Soudíš, Múso, že tato pevnost Mhajj hrála velkou roli nejen za Římanů a Byzantinců, nýbrž i před nimi?«

»Odpověz si na tuto otázku sám. Prohlédni si tyto zříceniny. Málo v nich najdeš římského nebo byzantského; z toho je patrno, že to byla pevnost, kterou Moabci vybudovali a z ní hranic svého království střehli. Je, Saláme, na východě odtud ještě nějaká větší zřícenina?«

»Není, Múso. Tato je poslední; leda nepatrné hrádky a věže najdeme na další cestě. Všechny jsou pobořeny.«

Záhuba prvého vojska muslimského.

»Víš-li pak, Saláme, že toto město Mhajj souvisí se smrtí vašeho patrona Džafara Tajjára?«

»Co tím myslíš, Múso?«

»Jak jsem se již dříve zmínil, byli všichni kočovníci těchto krajů křesťany. Prvých muslimů neměli rádi. Podnikali proti nim nájezdy. Nejednou se dostali hodně blízko k Medíně. Tam se dověděli, že muslimové medínští chystají válečnou výpravu do jejich území. Vrátivše se rychle domů, podali zprávu svým náčelníkům a také byzantskému veliteli Theodorovi. Bojovníci kočovníků se položili táborem u tohoto města Mhajj. Velitel Theodor s malou četou řadových vojáků byzantských sem také přijel a čekal na muslimy. Vypravilo se jich sem tři tisíce a měli čtyři velitele. Táhli velkou cestou obchodní, nebo, jak se jí dnes říká, Poutnickou. V Maánu zaslechli, že jsou křesťanští kočovníci, proti nimž táhnou, varováni. Mnozí ztratili odvahu a radili k návratu. Jeden z velitelů se na ně obořil, připomněl jim hanbu, jakou by na sebe uvalili a přiměl je, že v pochodu pokračovali. Věděli, že křesťanští kočovníci budou zakrátko slaviti památku svých mrtvých.«

»To myslíš, Múso, svátek zahijje?«

»Není pochyby, že to byla zahijje, která se dosud u vás udržela. Jak pak vy tuto památku mrtvých slavíte?«

»Tak jako naši sousedé. Každému, kdo v posledním roce zemřel, obětujeme podle možnosti buď velbloudici nebo ovci.«

»Neobětujete těchto zvířat svým mrtvým, nýbrž vzdáváte se jich v jejich prospěch, poněvadž se o všechno, co snad

nesou, a o jejich maso rozdělí vaši chudí. Takovým nebo jiným způsobem hleděli pomoci svým mrtvým i křesťanští kočovníci, o nichž mluvím.

Jeden z muslimských velitelů povídá:

‚Přepadněme je na tento svátek. Veškerá jejich pozornost bude soustředěna na mrtvé, nevšimnou si nás, živých. Vrazíme mezi ně a Alláh nám dá vítězství.' Ostatní tři velitelé projevili souhlas.

Jenže byl mezi muslimy nějaký zrádce. Donesl křesťanům zprávu, že budou přepadeni ve svátek.

‚To by bylo pěkné,' poznamenal velitel Theodor. ‚Chtějí si zahráti s námi, my si zahrajeme s nimi a vrhneme se na ně večer před svátkem. Jízda se rozdělí. Polovice zůstane v záloze, polovice napadne muslimy. Bude před nimi ustupovati sem k městu. Dají se zlákati a zatím co ji budou pronásledovati, vrhne se jim záloha do týla a poženeme je před sebou do území osídleného.'

Stalo se, jak poručil. Hnali muslimy od této pevnosti až skoro k osadě Móte, již jsme včera minuli. Tam došlo k rozhořčenému boji. Muslimové se postavili k rozhodnému odporu. Jeden z vůdců nesl prapor. Byv zasažen kopím, klesl i s praporem. Nedopadl ještě ani na zem, a chopil se ho vůdce druhý. Seskočiv se své hnědky, přeťal jí žíly na předních nohou a bránil praporu, až byl ubit. Zachytil prapor vůdce třetí. Napřed jej držel v pravici; když mu byla uťata, vzal jej do levice. Když ztratil i ji, sehnul se a přidržoval žerď praporu pod pahýlem svého ramene. Nějaký křesťan ho rozťal v půli. Bylo mu 33 let. Alláh ho odměnil. Místo rukou mu dal dvě křídla; odtud se mu říká Džafar Tajjár, Džafar Letec.

Čtvrtý vůdce Cháled, syn Ualídův, zachránil prapor a hleděl zachrániti z bojovníků, kolik se zachránit dalo, nikoliv obranou, nýbrž útěkem. Tak skončil první nájezd muslimů do tohoto území.«

»Div divoucí, Múso, jak tyto věci znáš a přece nejsi z tohoto kraje,« volal Saláme.

Patron pohostinství.

Ze zřícenin Mhajj jsme putovali dále k jihovýchodu a minuli náhrobek, kolem něhož se kupila veliká hromada kamení.

»Kdo je to zde pochován, Saláme?«

»Náčelník Hadžlán.«

»Proč byla navršena tato hromada?«

»Na památku jeho pohostinství. Ve dne v noci byl jeho stan otevřen každému pocestnému. Za noci hoříval před ním mohutný oheň, jako by zval hladové a unavené, kam mají spěchati, aby si odpočali a se občerstvili.«

»O takových náčelnících jsem již slyšel. Čím se od nich liší Hadžlán?«

»Že se nespokojil pouhým pohostinstvím, nýbrž že nepropustil žádného poutníka, aniž by ho nebyl obdaroval, a co bylo hlavní, aniž by se nebyl postaral o jeho bezpečnost. Snad víš, že je hostitel odpověden tři dni a třetinu za život a ma-

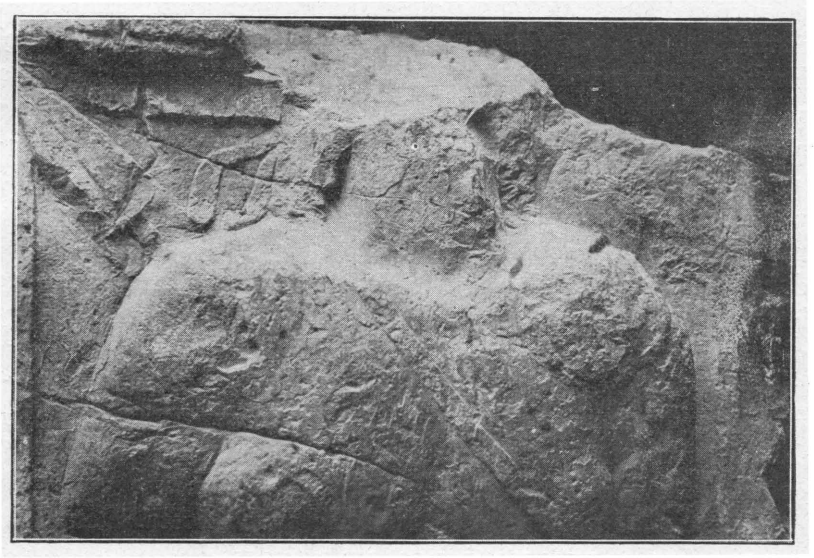

Obr. 26. — Poprsí bojovníka.

jetek svého hosta. Je to povinnost obecně uznávaná, jenže se jí mnohý hostitel rád vyhne. Hadžlán to nikdy neučinil. Hájil svého hosta proti vlastním příbuzným; tím se proslavil a proto ho uctíváme.«

»Znáš příběh, jímž bys vysvětlil to, co jsi právě povídal?«

»Jak bych neznal! Hadžlán měl synovce, který si vyšel na lup ještě se dvěma druhy. Za jeho nepřítomnosti přijeli k Hadžlánovi obchodníci s velbloudy. Snad víš, že se jim říká Akejlové. Zřídili si u něho své bílé stany a chtěli koupiti, co se jim nabídne a co se jim bude hoditi. Hadžlánovi přinesli darem pěkný plášť z velbloudí srsti, jaké se hotoví při Perském zálivu. Nastrojil se do něho. Všichni chválili, jak mu

sluší. Dlouho ho nenosil. Přišel k němu nějaký pocestný. Měl na sobě pouze košili, a ta byla stará a roztrhaná. U nás je hanba opustiti stan bez pláště. Na cestu se bez něho nikdo nevydá. Ukáže-li se pocestný pouze v košili, víme, že byl o svůj plášť oloupen. Hadžlán se smiloval nad chudákem a ještě ani do jeho stanu nevkročil, již mu vhodil na ramena svůj vlastní plášť, jejž teprve včera dostal. Pocestný děkoval a všichni přítomní chválili štědrost náčelníkovu. Host přenocoval a ráno odešel.

Po třech dnech se vrátil synovec Hadžlánův z lupu. Byl velmi spokojen, neboť ukořistil dva velbloudy; na čem si však nejvíce zakládal, byl lepý plášť, který si z lupu jako kořist rovněž přinesl. Víš, co to bylo za plášť? Byl to onen, který Hadžlán svému hostu daroval. Jako rozlícený pardál skočil na svého synovce, strhl s něho plášť, vytasil dýku a byl by ho probodl, kdyby ho nebyli různí mužové odtrhli. Hadžlán zavolal na poplach, příbuzenstvo bylo povinno spěchati mu na pomoc, ale proti komu? Proti jeho synovci, tedy rovněž členu příbuzenstva. Arabové věděli, že bude prolita krev, nepodaří-li se synovci a jeho nejbližším příbuzným uchýliti se do bezpečného útulku. Náčelník každého rodu zavolal na poplach, všichni se spojili, obklopili Hadžlána a ty, kdo se k němu přidali, a prohlásili, že je ze svého středu nepustí, pokud synovec a jeho rodina se vším majetkem neodjedou. Odstěhovali se do Keraku. Dali se pod ochranu velkého náčelníka z rodu Medžálje a čekali, co Alláh určí.

Hadžlán se považoval za mstitele svého hosta. Dotazoval se druhů svého synovce, jak se k plášti dostal.

‚Vraceli jsme se z honby neboli z lupu. Cestu Poutnickou jsme přecházeli v noci. Něco se bokem od nás černalo. Tvůj synovec skočil se svého zvířete a plížil se, aby se přesvědčil, co je to. Vrátil se se zprávou:

„Čtyři mužové tam přenocují. Vedle nich klečí dva velbloudi a leží nějaká zavazadla. Alláh nám posílá tuto kořist. Je noc, nikdo nezví, kdo je obral."

Svázali jsme obě přední nohy svým velbloudům a šli tichounce k neznámým. Neprobudili se, až jsme byli u nich.

„Chcete-li, mužové, zachrániti své krky, ani se nehýbejte!" Tři poslechli, zůstali ležeti. Čtvrtý vyskočil a vrhl se se svou dýkou na tvého synovce, jenže ten držel v ruce pistoli. Vyšla rána a pocestný se svalil s prostřelenou hlavou. Synovec s něho strhl plášť a přehodil ho na svá ramena. Vzali jsme, co

se nám hodilo, a spěchali domů. Nikdo nás nepoznal. Byla temná noc a tváře jsme měli úplně zastřeny. Tak se dostal tvůj synovec k tvému plášti.'

‚Nešťastný chlapec! Zabil mého hosta; tímto pláštěm se k tomu sám přiznal. Pohostinství mně ukládá povinnost, abych věc oznámil příbuzným hostovým a ho pomstil.'

Hadžlán poslal k čeledi, ze které host pocházel, a zanedlouho k němu přijel jeho bratr ještě se dvěma jinými příbuznými.

‚Čeho si žádáte: krve vinníkovy nebo náhrady?'

‚Neradi bychom, Hadžláne, zmenšili počet tvého příbuzenstva krví vinníkovou. Spokojíme se náhradou.'

‚Budiž Alláh pochválen, že vám vnukl tuto myšlenku! Nejste s námi nijak spřízněni, proto byste měli dostati sedm velbloudů. Poněvadž však jsem já jako uražený hostitel rovněž mstitelem, přinutím svého synovce, aby vám dal padesát velbloudů, jako se platí mezi příbuzenstvem, klisnu, ručnici a sto nábojů. Mimo to budu žádati, aby se sestra vinníkova provdala za někoho z vás a zůstala u něho potud, pokud mu neporodí chlapečka. Pak se vrátí k nám. Takovými cestami se ubírali naši předkové, takovými cestami se musíme ubírati i my.'

Někteří příbuzní Hadžlánovi se přimlouvali, aby slevil.

‚Tvůj synovec nevěděl, že přepadá tvého hosta. Slev něco. Nepožaduj aspoň, aby se jeho sestra provdala za jednoho z těchto mstitelů. Víš, že je zasnoubena tomu a tomu. Neodtrhuj duši od duše.'

‚Její bratr je jejím ochráncem. Za tuto ochranu je ona povinna nésti jeho proviny. Duši od duše neoddělím. Její snoubenec ví, že byla tato věc usouzena od Alláha; Jeho vůli se protiviti nebude. Jakmile porodí příbuzným mého zabitého hosta synka a jej odkojí, vrátí se k nám a může se za něho provdati.' To se stalo.

Takový byl, Múso, náčelník Hadžlán. Pochovali ho při jeho stanu a při ohništi, u něhož zemřel, navršili tuto hromadu kamení. My všichni, obzvláště Hedžájové, ho uctíváme jako patrona pohostinství.«

Král David a Moabsko.

Zvlněný kraj pozvolna klesá k pohraničnímu údolí Hsa, do něhož jsme vstoupili u pramene Bzéijje. Pramen tvoří ne-

patrný rybníček. Voda má příchuť slanou a přece ji vyhledávají všechny karavany.

»Je to, Múso, jediná tekoucí voda na cestě z Keraku do Maánu.«

»Vidím, že je tady cesta vyšlapaná; to se po ní asi hodně chodí.«

»Co se vláda usadila v Maánu, skoro se karavanami cesta ani netrhne. Ubírají se po ní všechny nákladní karavany, zásobující posádku a úřednictvo kraje maánského. Vždyť je to jediná cesta, po které mohou kráčeti velbloudi s těžkým nákladem.«

Dali jsme se údolím Hsa k jihovýchodu. Je hodně široké, ploché a místy bažinaté. Vroubeno je křovinami, pod nimiž se všude leskly kaluže vody načervenalé barvy, jako by byly s krví smíšeny.

»Odkud, Saláme, tato krvavá barva?«

»Z půdy, Múso. Všimni si, že je okolí bezmála červené. Hlína se rozpouští a vodu barví; jenže je jedovatá. Běda, kdyby se jí některé zvíře napilo!«

Kopce uzavírající údolí se snižují a konečně se úplně ztrácejí. Údolí přechází v rovinu, kterou protíná cesta Poutnická. Je pustá a prázdná, pouze při řečišti jsme viděli tu a tam nějaký trnitý keř.

»Pamatuješ se, otče Antúne, jak král Méša obětoval svého syna na jižních hradbách kerackých?«

»Jak bych se nepamatoval! Nejednou jsem jižní hradby prohlížel a pátral po místě, na kterém asi byl králevic přinesen v oběť zápalnou. Proč se mne ptáš, Múso?«

»Jelikož soudím, že asi v těchto místech přišlo spojené vojsko izraelské, judské a edomské do Moabska.«

»Proč vypukla ona krvavá válka? Vždyť přece král David Moabska dobyl a je ke své říši přivtělil. Šalomoun ve vší slávě své jistě zůstal pánem Moabska a jeho nástupci je v poddanství udrželi.«

»Z čeho tak soudíš, otče Antúne?«

»Že král edomský pomáhá proti Moabským. To jest přece důkazem, že byl poddaným krále judského.«

»V některých věcech se, otče Antúne, mýlíš. Král David porazil Moaby a krutě se jim mstil. Víš, že dal dvě třetiny zajatců popraviti a jenom jedné třetině daroval život; Moabsko však ke své říši nepřipojil.«

»Proč to neučinil?«

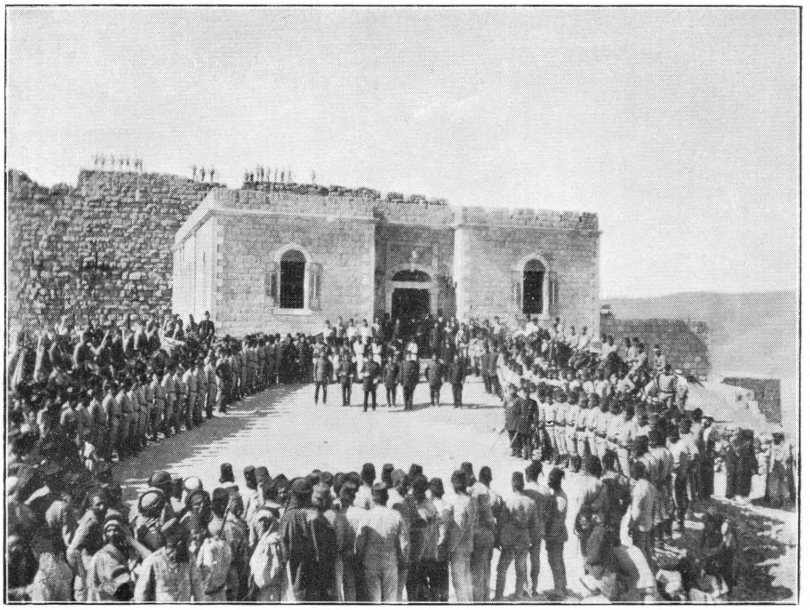

Obr. 27. — Vojáci před pevností.

Obr. 28. — Důstojníci a úředníci.

»Poněvadž byl rozvážný. Věděl, že je do vlastního Moabska, rozkládajícího se mezi Arnonem na severu a tímto údolím Hsa na jihu, z Jerusalema velmi těžký příchod, že by ho stálo mnoho práce a mnoho peněz, kdyby zde měl svou správu udržeti. Proto ponechal Moabům samosprávu a spokojil se ročním poplatkem, jejž odváděli v beranech a ve vlně.

Moabové znali výhodnou polohu své země, proto použili prvých známek slábnutí říše Davidovy, aby se poplatku zhostili. Takové známky se ukázaly za vlády jeho syna Ša-

Obr. 29. — K soudu.

lomouna. Šalomoun hleděl udržeti z říše svého otce, kolik se snadno udržeti dalo a dobrovolně nebo nuceně se vzdal krajů odlehlých. Mezi takové náleželo Edomsko a Moabsko. Moabci mu sotva odváděli poplatek a jistě jej odepřeli, jakmile se po jeho smrti říše Davidova rozdělila na izraelskou a judskou.

Král Méša a jeho nápis.

Teprv Omri, silný král izraelský, šířil svou moc do severního Moabska. Více než bible nám o tom povídá nápis moabského krále Méša, nalezený v Díbánu. Znáš, otče Antúne, tento nápis?«

»Jak bych jej neznal! Zajímal jsem se o Moabsko, jakmile jsem se dověděl, že v něm budu působiti. Četl jsem nápis v Jerusalemě a doptával jsem se na něj v Díbánu, jenže nevím, jestli je pravý. Různí lidé v Díbánu mně tvrdili, že tam kámen s nápisem nikdo neviděl. Teprv nějaký žid z Jerusalema prý jej ukázal jejich náčelníku. Obecný dojem byl, že se náčelník s židem domluvil, jak by kámen co nejdráže prodali. Žid slíbil, že pošle kupce z Jerusalema. Přišli. Jeden nabízel více než druhý. Kdo měl dostati peníze? Náčelník tvrdil, že je kámen jeho, příbuzenstvo soudilo, že je majetkem všech právě jako půda díbánská. Nastaly hádky. Konečně se dohodli, že kámen rozpůlí: horní polovici že prodá náčelník, dolní jeho příbuzenstvo. Udělali velký oheň, přivalili k němu kámen a polili jej, když se zahřál, vodou. Myslili, že pukne v půli; zatím se roztrhl na mnoho kusů. Které jsou z polovice horní, náčelníkovy, a které z dolní? Nové hádky. Nějaký horkokrevný muž hodil několik kusů do cisterny, ze které vážil vodu. Později byly ostatní kusy přece prodány. Dnes, jak vím, jsou slepeny a jsou ozdobou musea pařížského.«

»To jsou zajímavé věci, které mně, otče Antúne, povídáš. Nikde jsem jich dosud nečetl.«

»Až přijdeš, Múso, sám do Díbánu, můžeš se na ně přeptati. Vrať se k válce krále izraelského s moabským.«

»Z nápisu Méšova se dovídáme, že jeho otec vedl těžké obranné boje proti Omrimu. Izraelské vojsko se zmocnilo Mádaby a celého okolí. Moabci byli zajati nebo vypuzeni a Izraelité se tam nastěhovali. Příslušníci kmene Gad se přece jen udrželi v horách západních. Jejich střediska byla Atárús a Nebo, kde měli oltář Hospodinův.

Tři králové proti jednomu.

Po smrti Omriho ustal nápor Izraelitů. Král Méša dobýval města za městem. Obyvatelstvo izraelské dal pobíti a obsadil města svými lidmi. Teprv izraelský král Jehoram se cítil dosti silným, aby zakročil proti Méšovi. Spoléhal na pomoc krále judského, který nejen že s ním byl spřízněn, ale také uznával jeho svrchovanost. Mimo to věděl, že král edomský je podřízen králi judskému a že bude donucen, aby mu přispěl svým vojskem.

Král izraelský vzkázal judskému:

‚Král moabský se ode mne odtrhl. Pojď se mnou proti němu na vojnu.'

‚Zajisté, že půjdu. Co podnikneš, podniknu. Lid můj je lid tvůj. Mé koně jsou tvé koně. Kterou cestou potáhneme?'

‚Cestou pouští edomskou.'

Král izraelský chtěl napadnouti moabské od jihu, ačkoliv měl cestu mnohem schůdnější od severu. Avšak král moabský, obávaje se útoku s této strany, severní hranici své země opatřil pevnostmi a položil do nich silné posádky. O tom izraelský král věděl, proto se rozhodl pro cestu delší a také obtížnější pouští edomskou. Nebyl by se nikdy na ni vydal, kdyby nebyl býval jist, že král edomský potáhne s ním a že ho bude zásobovati potravinami.

Spojená vojska táhla na Jerusalem a Hebron a odtud obchodní cestou k jihu od Mrtvého moře, kde vystoupila průsmykem Dachal na náhorní rovinu edomskou. Nemohla zamířiti rovnou k severu. Hluboká pohraniční rokle Hsa byla pro vojsko neschůdná. Bylo nutno ji obejíti. Králové táhli proto k východu a zabočili k severu tady, kde rokle Hsa přechází v široké údolí.

Záměr krále izraelského se dařil, jenže v severním Edomsku toho léta nenapršelo a když se vojska dostala sem, kudy my jedeme, trpěla žízní. Nebylo vody ani pro lidi, ani pro zvířata. Král izraelský zvolal:

‚Ach, běda, běda! Hospodin pozval nás, tři krále, sem, aby nás vydal v ruce Moabů!'

Eliseus v táboře.

Král judský se ptal: ‚Není zde prorok Hospodinův, abychom se zeptali skrze něho?'

Nějaký bojovník poznamenal: ‚Je tu Eliseus, žák Eliášův. U něho je slovo Hospodinovo.'

‚Kde je jeho stan?'

‚Tamhle dole v údolí.'

I sestoupili tři králové ke stanu, který jim byl ukázán. Eliseus, uviděv krále izraelského, obořil se na něho:

‚Co je mně na tobě? Jdi si ke lživým prorokům svého otce a své matky!'

‚Přimluv se přece u Hospodina, aby nevydával nás, tři krále, v ruce Moabů.'

‚Jako že živ je Hospodin zástupů, jemuž sloužím! Kdyby mně nebylo o krále judského, tebe bych si nevšiml, ba ani bych se na tebe nepodíval. Přiveďte mně hudebníka!' Přivedli mu hudebníka.

‚Zahrej!' Eliseus usedl, zahalil svou tvář a hudebník hrál. Snesla se na Elisea ruka Hospodinova i vzchopil se a zvolal silným hlasem:

‚Toto praví Hospodin: Nadělejte v řečišti tohoto údolí jámu na jámě, neboť toto dí Hospodin: Neuzříte větru, ani deště, a přece se toto údolí napojí a budete píti vy a vojsko vaše a zvířata vaše. Zpustošíte všechna pevná města, vysekáte ovocné stromy, všechny pramenité studnice zasypete a všechna dobrá pole kamením poházíte.'«

»To jsou zajímavé věci. Víš, Múso, že jsem slyšel, že až dosud chodívá vidoucí s vrchním velitelem každé větší výpravy? Vrchní velitel se ho ptá na vůli Hospodinovu a vidoucí, chtěje se jí dověděti, vybízí své učedníky, aby mu hráli, poněvadž prý jen za hudby mluvčí Alláhův k němu sestoupí a jemu vůli Alláhovu sdělí.«

»Abychom se na to zeptali Saláme.«

»Až později. Vraťme se ke zprávě biblické. Víš, Múso, co mínil prorok Eliseus, řka: ‚Neuzříte větru ani deště a přece se toto údolí naplní vodou?'«

»Soudil bych, že po vůli Hospodinově měl spadnouti sporý déšť, snad průtrž mračen, někde na začátku tohoto údolí a prudká bystřina se jím měla valiti.«

»Soudíš správně. Stává se to velmi často v těchto krajích. Mnoho a mnoho kočovníků ztratilo jak život, tak majetek při takových příležitostech. Zřídili svůj tábor ve vyprahlém údolí, mnohdy v samém řečišti; den, dva dni cesty daleko spadl bohatý déšť, neviděli blesku, neslyšeli hromu, necítili vlhkého větru a hle: bystřina naplnila nejen řečiště, nýbrž i údolí, odnesla stany a utopila, kdo se nezachránili.«

»Kde vzniká, Saláme, toto údolí Hsa?«

»Dobrý den cesty odtud.«

»To se mohla snadno na jeho vrchovišti strhnouti bouřka, provázená prudkým lijavcem, aniž by jí byli králové zpozorovali.«

»Zajímavé je, Múso, že Eliseus vybízí krále, aby nadělali v korytě tohoto údolí jámu na jámě.«

»Proč myslíš, že je to zajímavé?«

»Bystřina se převalí tak rychle, jak přijde. Bývá plna suché trávy, vyvrácených křovin a nánosu. Její voda je kalná, nedá se píti. Teprve až přejde a voda se poněkud ustálí, dá se požívati. V plochém řečišti by nebyla zůstala voda buď žádná nebo velice málo, v hlubokých jamách nebo tůních se voda udržela a tři králové a jejich vojsko ji mohli píti.«

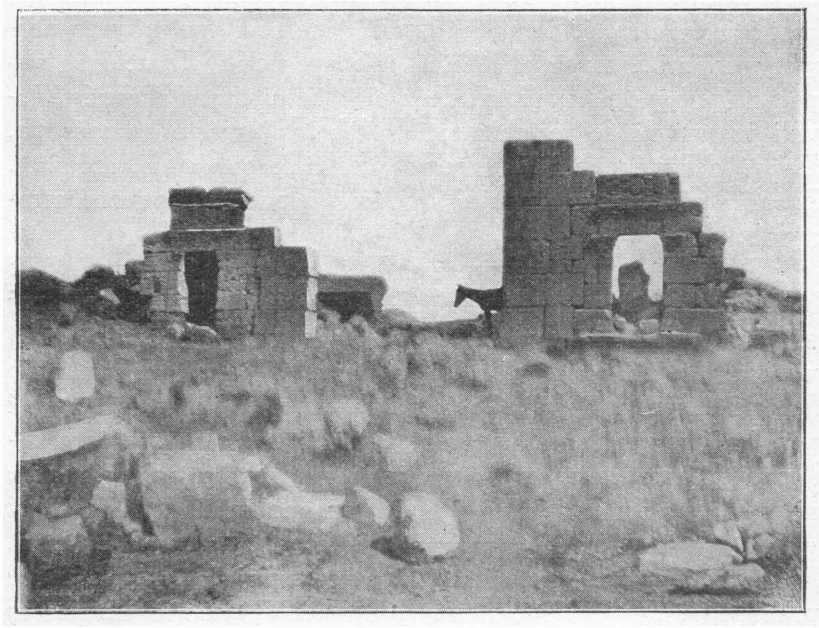

Obr. 30. — Brána v Dát Rás.

»Děkuji ti, otče Antúne, za tvůj výklad. Zaznamenal jsem si jej a jistě ho použiji.«

Moabové poraženi.

»Co bylo, Múso, dále?«

»Ráno, kdy přinášena bývala oběť, hle, vody přicházejí od Edomska a naplnila se země vodami.«

»To je pravda. Vždyť vidíš, že údolí, jímž jedeme, přichází od jihovýchodu, tedy ze stepi, která s Edomskem sousedí a k němu náleží. Co dělal král moabský? Věděl o příchodu tří králů?«

»Jak by nevěděl! Sebral své vojsko a táhl k jihovýchodním hranicím své říše. Jistě se opíral o pevnost Mhajj, již jsme nedávno navštívili. Věděl dobře, že je tudy nejsnadnější a proto pro vojsko jediný možný přístup do jeho země. Zvědové mu přinášeli zprávu o pochodu tří králů. S předními četami se přiblížil až na dohled od tábora svých nepřátel. Ráno, jak zazářilo slunce nad vodami, viděli Moabové naproti vody červené jako krev. Řekli:

‚Krev je to. Jistojistě se tři králové do sebe pustili a došlo mezi nimi k boji. Pojďme pro kořist. Pro kořist, Moabci!' vybízeli jedni druhé. Bez pořádku spěchal kdekdo, aby co nejvíce ukořistil. Jak se přiblížili k táboru, vytrhli Izraelští a napadli Moaby s takovou silou, že před nimi utekli. Pronásledovali je, vnikli do jejich země a dobývali města za městem. Každé dobyté pobořili, úrodná pole pak poházeli kamením. Zavalili všechny pramenité studnice a pokáceli ovocné stromoví.«

»Kruté to byly činy, jimiž tři králové Moabce trestali. Tak by nejednal žádný velký náčelník, který si chce dobytý kraj přisvojiti, proto soudím, že tři králové podnikli pouze trestní výpravu, z níž chtěli dovézti co největší kořist. Vždyť je to hrozné, Múso, co činili. Co to dá našim usedlíkům práce, než posbírají se svých polí kamení a navrství z něho ohrady kolem svého majetku. Rozházeti tyto ohrady po polích znovu, nedá mnoho práce vojsku, jehož je mnoho tisíc. Hodí-li každý voják dva tři kameny, zmizí ohrady a pole se nedá zorati. Podobně je to se studnami. Málo je v našem kraji studnic pramenitých a ty jsou velmi hluboké. Dlouho a dlouho to trvá, než je naši lidé vykopou, ba mnohdy ve skále vylámou. Zaházeny jsou snadněji. Při každé studnici jsou kamenná napajedla. Hodí se do ní, zdi sousedních domků se rozeberou a studna je plná. I ovocné stromy dali tři králové vysekati. To proměnili kraj, kterým táhli, v holou poušť.«

»Víš, otče Antúne, co mně napadá při tvém výkladu?«

»Nevím.«

»Jak rozumně jednal Muhammad, zakladatel islámu, když zakázal svým vojákům vysekávati stromy a zahazovati studnice.«

»Ovšem, že to bylo rozumné, jenže tímto zákazem neměl na mysli blaho obyvatelů dobytého kraje, nýbrž prospěch svých vlastních stoupenců. Chtěli se v kraji trvale usaditi a kraj je měl živiti.«

Oběť zápalná.

»Jak skončila válečná výprava tří králů?«

»Postupovali po jižních hranicích moabských k západu.«

»Což se král moabský nikde nevzchopil k odporu?«

»Po porážce, jakou utrpěl v místech, jimiž projíždíme, neměl ani odvahy, ba ani síly k obraně. Vždyť mu tři králové nedopřáli ani chvilenky oddechu. Aby jim unikl, uchýlil se se zbytkem svého vojska do hlavní pevnosti své země.«

»Vím, která to byla. Byl to náš Kerak.«

»Zajisté, otče Antúne. Vojska tří králů se položila táborem po výšinách, obkličujících Kerak. Jejich prakovníci stříleli na obhájce. Moabský král poznal, že rozhodného útoku neodrazí. Co neučinil? Vyjednával potajmu s králem edomským. Byli sousedé. Edomský král se účastnil války jen z donucení. Věděl, že se jho, které nese, ztíží, bude-li Moabsko popleněno a tím zeslabeno, proto projevil ochotu ujmouti se svého moabského souseda. Vyzval ho, aby se k němu probil. Král moabský vybral sedm set nejlepších bojovníků, kteří mu měli s mečem v ruce otevříti cestu k Edomským. Nepodařilo se to. Co následovalo, znáš, otče Antúne.«

»Jak bych neznal. Nešťastný král přinesl svého prvorozeného syna v oběť zápalnou. Král izraelský svého cíle nedosáhl. Vrátil se s kořistí, ale jeho návrat byl vlastně útěkem.«

Hanebný čin.

Saláme byl rád, když jsme dokončili rozhovor, jemuž nerozuměl. Ukazoval k severu.

»Vidíš, Múso, tu vysokou hromadu kamení?«

»Nejen vysokou, ale i mnoho a mnoho nižších hromádek.«

»Ty nižší, to jsou slunečka cesty. Ukazují, kde jsou nejpohodlnější přechody přes vymletá koryta. Té vysoké si všimni.«

»Co je na ní zvláštního?«

»Na ní nic, ale za ní k severu se před devíti lety něco přihodilo, na co si dodnes s hrůzou vzpomínám. Pověděl bych ti o tom, kdyby tě to zajímalo.«

»Všechno, co souvisí s krajem, kterým projíždíme, a s lidmi, s kterými se stýkám, mne zajímá, proto nečekej na mou výzvu a sám vypravuj.«

»Jak jsem se již zmínil, před devíti lety vpadli Beni Sachr do území kerackého a vraceli se s velkou kořistí.«

»O tom vpádu jsem rovněž slyšel. Naši muslimové na něj dosud nezapomněli; vždyť ztratili všechno obilí, které se jim v okolí Móte urodilo.«

»Nejen obilí, otče Antúne, i mnoho oslů, mezků a koní odvedli nebo odehnali nájezdníci ze kmene Beni Sachr.«

»Což jich Keračtí nepronásledovali?«

»Pronásledovali a k severu od hromady, kterou jsem Músovi ukazoval, je dohonili. Tam tábořili Hkejšové; znáš je, otče Antúne.«

»Zajisté. Někteří je čítají k Beni Sachr, jiní povídají, že tvoří kmen sami pro sebe.«

»Keračtí uzavřeli s Hkejši před krátkou dobou mír. Nadáli se, že nedovolí, aby nájezdníci uchránili svou kořist v jejich táboře. Hkejšové to dovolili a Beni Sachr se vrhli na své pronásledovatele. Byli silnější, poněvadž prý se k nim i mnozí Hkejšové připojili; zaskočili Kerackým cestu. Hrozila jim smrt. Dva z Kerackých hledali útočiště v táboře svých přátel Hkejšů. Zalezli do ženského oddělení stanu náčelníkova. Domnívali se, že jsou bezpečni. Víš, Múso, co se stalo? Nájezdníci si přičapli před stanem, namířili a vystřelili. Za nohy je vytáhli a dobili. Náčelník nehnul ani prstem.«

»To je hanba. Jeho tvář je počerněna a černou zůstane až do jeho smrti.«

Proslulý hřebec.

S večerem jsme byli v poutnické tvrzi Hsa. Je rovněž čtyřhranná, ale menší než Kutráni a hodně pobořená. Vchází se do ní na straně severní úzkou chodbou, končící v nevelkém dvoře. Je v něm studna s dobrou vodou.

Za naší návštěvy byli v Hsa posádkou pouze dva hoši. Upřímně se radovali z našeho příchodu, obzvláště když viděli, že jsme si přivezli své potraviny a že je pohostíme. Večeři jsme si uchystali u brány a pozvali je k ní.

Po večeři Saláme uvařil kávu, chlapci přinesli housle o jedné struně, zvané rebába, a předzpěvovali nám různé písničky. Obdivoval jsem se jejich paměti. Saláme chtěl rovněž zpívati, jenže neznal ani jedinou báseň celou.

»Nech, Saláme, zpěvu. Raději nám něco přednes ze svého života. Vždyť jsme o tobě slyšeli, že jsi prohnaný koňský zloděj.«

»Mohu za to, otče Antúne, že mně Alláh vnukl touhu, abych si každého pěkného koně přisvojil? Jak ho uvidím, nedá mně to, až ho odvedu.«

»Co s ním potom uděláš?«

»Prodám.«

»To bys musil býti již hodně bohat a v Keraku sis stěžoval, že nemůžež sehnati ani čtyřicet stříbrných medžídijjí.«

»Nejsem sám. Mám své druhy. O kořist se dělíme a o mnohou mne jiní připraví. Ze svého lovu na koně jsem nezbohatl a snad ani nezbohatnu.«

»Dostáváš přece dary a poplatky od majetníků vynikajících koní.«

»I o ně abych se dělil; svým druhům dám více, než sám dostanu. Víš, že štědrý hostitel si obyčejně léhá hladový. Bezmála těmito místy jsem projížděl s hřebcem, kterého jsem ukořistil u Beni Sachr. Až do Egypta jsem jej dovedl, draho prodal a z peněz jsem nepřinesl ani měděného plíšku.«

»Vypravuj, jak to bylo.«

»Nějaká čeleď Beni Sachr měla hřebce z plemene sakláui žudráni, z téhož, jako je tvůj, Múso. Nebylo nad něho v celé poušti. Dověděli se o něm obchodníci s velbloudy, Akejlové, kteří u Beni Sachr kupovali velbloudy a hnali je na trh do Egypta. Tam se jich správce nějakého prince dotazoval, zda nevědí o ušlechtilém hřebci, že ho nutně potřebuje.

‚Víme. Ta a ta čeleď Beni Sachr má hřebce, jemuž není rovno v celé poušti arabské.'

‚Kupte jej pro mne. Dobrou odměnu dostanete.'

Cestou z Egypta jeli Akejlové do Damašku a odtud přijeli do území Beni Sachr. Dělali, jako by se vraceli domů. Zastavili se u náčelníka čeledi, které hřebec náležel, a při řeči se ptali, zda by nebyl hřebec na prodej. Jeho hospodář nechtěl ani slyšet. Napsali, jak pochodili. List poslali po nějakém potulném kupci do Damašku a odtud princovu správci do Egypta. Princ si usmyslil, že hřebce dostati musí a vyzval správce:

‚Pojedeš k Beni Sachr. Hřebce odtud přivedeš po dobrém nebo po zlém. Na výlohy nehleď!'

Správce se dostal k náčelníku čeledi, chovající hřebce, získal ho bohatým darem a prosil, aby mu pomohl koně koupiti. Náčelník poslal pro hospodáře. Rozložil mu věc a vysvětlil, že by tolik, kolik správce dá, od nikoho nedostal.

‚Víš, že mám dva společníky. Jednej s nimi. Sám bych byl ochoten koně prodati.' Druhý společník projevil rovněž ochotu, ale třetí si postavil hlavu, že ne a ne. Přednesli věc dědičnému soudci.

‚Není důvodu, proč by hřebec měl býti prodán. Odpor třetího společníka je platný,' zněl nález soudcův.

Náš vůdce hřebce ukradl.

Správce se dověděl o mně. Vzkázal mně, že bychom se mohli sejíti tady v této pevnůstce.

‚Slyšel jsem, že umíš znamenitě loviti koně. Znáš hřebce toho a toho?'

‚Jak bych ho neznal?'

‚Dostáváš něco od jeho hospodáře?'

‚Nikoliv. Beni Sachr táboří daleko od nás, jsou dosti silní, ručí za své koně sami.'

‚Tím je věc snadnější. Můj pán by tohoto hřebce rád měl. Dá ti, kolik budeš chtíti, v Ismaílijji v Egyptě. Podmínkou klade, že nesmí býti poraněn a nesmí zhubnout.'

Nabídka byla dobrá. Uvažoval jsem a dal odpověď: ‚Poskytne-li mně Alláh příznivého větérku, provedu věc; dovedu koně do Ismaílijje, jenže mně musíš opatřiti šest velbloudů: dva si vezmu s sebou ke koni, dva na mne budou čekati u pramene Hosob na jihu od Mrtvého moře a dva u zřícenin a studnic Báred na cestě do Egypta. Na jedné velbloudici bude náklad ječmene, na druhé dva měchy z velbloudí kůže s vodou.'

‚O velbloudice, ječmen a vodu se ti postarám. Sám na tebe budu čekati u studnic Báred.'

Vybral jsem ze svých druhů dva z nejschopnějších a dal se s nimi s oběma velbloudicemi opatrně k dolině Sirhánské. Dostal jsem zprávu, že při ní táboří čeleď, chovající hřebce. Vyzkoumav její tábor, nechal jsem své soudruhy s oběma zvířaty v bezpečném úkrytu čtvrt dne cesty od tábora. Oblékl jsem si dlouhý plášť z gazelích koží, jaký nosí členové kmene Sluba. Obezřele jsem obcházel tábor, pátraje po stanu s hřebcem. Byl postaven v tarfovém křoví kus od ležení. Tři otroci střehli koně. Napajedlo bylo na dostřel od křoví. Ulehnuv, čekal jsem, až k němu koně v poledne povedou. Odemkli železná pouta na jeho předních nohou a šli s ním všichni tři. Po hodné chvíli se hřebec vracel. Byl u něho jen jeden

černoch; dva se někde opozdili. Připlížil jsem se k samému stanu. Jak černoch s koněm došel, vymrštil jsem se a udeřil ho rukovětí své dýky do pravého spánku. Převalil se jako plný pytel obilí. Zacpav mu ústa jeho vlastním šátkem, svázal jsem mu nohy a ruce, tyto na zádech. Vsednuv na hřebce, ujížděl jsem. Chtěl jsem na západ, ale dal jsem se na východ, abych zmátl pronásledovatele. Až jsem dojel na místo, kde se dolina Sirhánská zúžuje a kde vede cesta po ostrých úlomcích lávy, zabočil jsem k západu. Stopy mého koně se ztratily. Dostav ze z lávy, vyjel jsem do kraje, v němž před málo dny Beni Sachr tábořili. Byl plný stop velbloudích a koňských. Zaradoval jsem se: pronásledovatelé mne nenajdou. Vrátiv se velkým obloukem ke svým, zůstal jsem u nich až do večera, aby se hřebec pořádně nasytil.

Hedžájové na stopě.

Za noci jsme se dali k této pevnůstce. Rád bych se byl v ní zastavil, avšak bylo to v době pouti, pevnůstka byla obsazena vojáky, proto jsem se jí raději vyhnul. Ubírali jsme se údolím, jímž jsme sem přišli, k prameni Bzéijje. Tam jsme překvapili pět mužů. Podle šatů byli to Hedžájové. Jak jsem z jejich řeči zvěděl, vyšli si na lup. Zachtělo se jim našich velbloudic a hřebce. Vrhli se na nás, leč my jsme měli lepší zbraně. Jednoho jsme poranili, ostatním zašla chuť; jenže se nás nespustili. Slídili za námi jako šakali za poraněnou gazelou. Údolím jsme dojeli až k průsmyku Bácher. Je velmi příkrý. Žádná karavana se jím nedá; jen stáda velbloudů jím scházejí k vodě. Napájeli tam den před naším příchodem.

‚Budiž Alláh pochválen; snad unikneme Hedžájům.'

‚O velbloudice je hej,' povídá můj kamarád, ‚ale co s hřebcem? Jeho stopy řeknou šakalům, kteří jsou za námi, kudy jsme vyjeli.'

Zamyslil jsem se. Alláh mně vnukl rozumnou myšlenku. Svou dýkou jsem odpáral oba rukávy od své košile. Podívej se, jsou přes tři lokty dlouhé. Omotal jsem jimi kopyta hřebce.

‚Ať si hledají, šakalové. Sotva rozeznají stopy hřebce od stop velbloudích.' A nerozeznali jich. Dostali jsme se na jižní náhorní rovinu a šakali se ani neukázali. Jistě se dali až k průsmyku Nmén, jímž vede Dlážděná, nebo, jak vy jí říkáte, Římská silnice. Na náhorní rovině jsme zamířili k jihozápadu a důkladně si odpočali v rokli poblíž zřícenin Ís.«

»Jak že se jmenují tyto zříceniny?«

»Ís. Proč se na ně ptáš, Múso?«

»Poněvadž mně toto jméno připomíná zemi nebo osadu Ús, ze které Job pocházel, otče Antúne.«

»To abychom se na zříceniny Ís podívali, až pojedeme z Uádi Músa.«

»Dá-li Alláh, na všechno se podíváte.«

»Pokračuj, Saláme.«

»Nějací lidé z Tafíle nás pozorovali. Dostali rovněž zálusk na hřebce, jenže jsme se jim vymotali a průsmykem Dachal sestoupili do propadliny Araba. Vody jsme měli dosti, ječmen však docházel; vždyť jsme jím krmili nejen hřebce, nýbrž i velbloudice. Na pastvu času nebylo.

‚Budou-li jen nové dvě velbloudice čekati u pramene Hosob.'

‚Proč by nečekaly, kamaráde? Správce měl plný opasek zlata a zlato otevře každou cestu.'

‚Jen tu ne, která vede do ráje.'

‚O ráji dnes, kamaráde, nemluvme. Hleďme, abychom našli velbloudice, které na nás u Hosob čekají.'

Územím Azázmů.

Ani u pramene Hosob, ani v jeho okolí nebylo nikoho. Velbloudích stop tam bylo plno, a to čerstvých. Jistě se tam zastavila nějaká nájezdní četa. Kde jsou kamarádi, jichž potřebujeme! Nezanechali nám nějaké znamení? Zkoumaje okolí, zahlédnu převrácený kámen. Kus od něho druhý. Ještě dále třetí. Byl jsem doma. Kameny ležely v jediném směru a povídaly mně, kudy máme jeti, abychom se se svými kamarády potkali. Skryli se v řečišti hlubokého žlebu. Potvrdili mně, čeho jsem se sám domyslil.

‚Zpozorovali jsme zdaleka silnou četu, směřující k našemu prameni. Abychom jí unikli, naplnili jsme rychle oba měchy vodou a uchýlili se sem. Kameny jsme převalili, abys věděl, kde nás máš hledat.'

Rozdělivše ječmen na dvě zvířata a přibravše vody, dali jsme se vesele na náhorní rovinu, náležející Azázmům. Potravy jsme měli dost. Správce neskrblil. Nějací pastýřové nás zahlédli a zvolali na poplach. Z nedalekého stanu se vyřítili bojovníci, ale nic nám neudělali. Kamarádi, kteří na nás čekali u Hosob, byli rovněž Azázmové. Správce to dobře za-

řídil. Najav je, zabezpečil nám volný průchod jejich územím. Doptávali se nás, odkud že vedeme hřebce. Snadno se domyslili, že jsme jej nekoupili.

Věř, otče Antúne, že jsem dostal strach, aby se na nás nevrhli, až jejich území opustíme. Azázmové nemají cti; nechrání ani hosta, ani bratříčka na cestě. Alláh nás chránil, budiž za to pochválen!

U zřícenin a studnic Báred neboli Audža na nás čekal správce s třemi velbloudicemi. Jedna popelavá byla pro něho

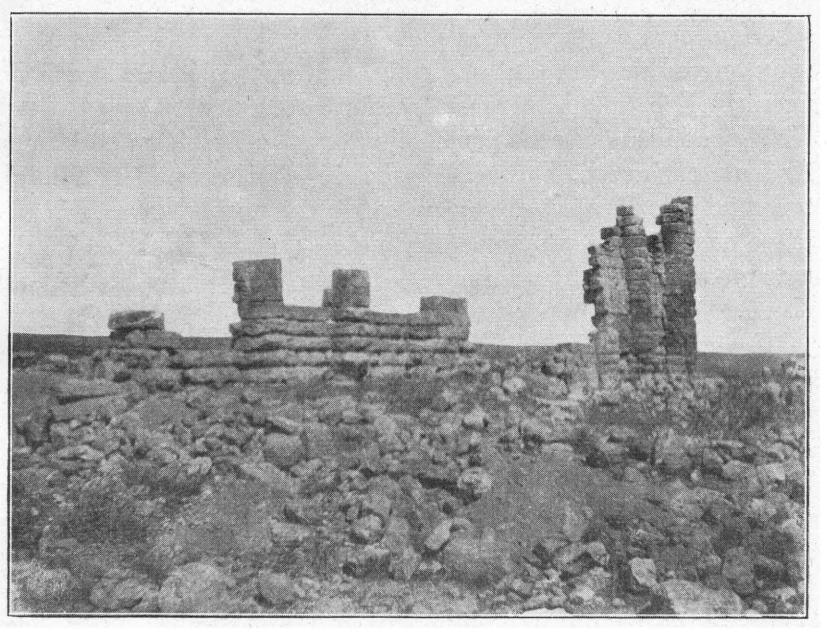

Obr. 31. — Ve zříceninách Dát Rás.

— ušlechtilé zvíře. Nevím, jestli bych se nebyl pokusil ji uloviti, kdyby nebyla náležela mému hospodáři. Najal ji, jakož i dvě ostatní od Terábínů, kteří si přisvojují bezmála celé území mezi studnicemi Báred a Ismaílijjí. Ječmen jsme rozdělili na tři zvířata. Nebyla zatížena; mohla nésti i nás. Nabravše si vody do zásoby, putovali jsme pomalu do Egypta.

Náš vůdce okraden.

Víte, kdo na nás čekal u Ismaílijje? Sám princ. Správce nás předjel a poslal mu zprávu o našem příchodu. Přišel k nám nějaký anglický důstojník. Oči mohl nechati na hřebci.

I princ byl úplně spokojen a naložil přede mne pěknou hromádku zlata. Terábíny rovněž bohatě odměnil. Vraceli jsme se spokojeni. Na své dva kamarády jsem se mohl úplně spolehnouti, proto jsem se nebál, že by mne Terábíni o zlato připravili.

Na východním pomezí Terábínů jsme si najali za průvodce a bratříčka nějakého Azámiho; udělali jsme to chytře, aby se nedověděl od našich dosavadních společníků, že vezeme zlato. Vydávali jsme se za pohaněče, kteří doprovodili obchodníky s velbloudy do Egypta a nyní se vracejí. Takoví s sebou peněz nikdy nenesou. Aby je neztratili, ponechají svou mzdu u obchodníků, kteří jim ji vyplatí, až zase do území jejich kmene přijdou nakupovati.

V propadlině Araba jsme se se svým průvodčím ze kmene Azázme rozloučili. Doslechli jsme, že naši sourodáci přihnali svá stáda do Araby, aby v ní za deštivého období pásli. Nějaký pastýř mně ukázal stany mého příbuzenstva. Moji kamarádi mne opustili; zabočili ke svým, kteří tábořili kus od mých.

Cítě se jako doma, chtěl jsem si za poledního vedra odpočinouti pod nějakým stinným stromem. Spokojeně jsem si ulehl, ale jak jsem procitl! Někdo mně vhodil na hlavu plášť a zacpával mně ústa. Dva jiní mně leželi na prsou a na nohou. Kus mé košile mně vtlačili do úst, svázali ruce i nohy, mým vlastním pláštěm mně otočili hlavu, odřízli opasek se zlatem a zmizeli. Probrav se k úplnému vědomí, shodil jsem po hodné chvíli plášť s hlavy a doškrabal se k nedalekému kameni. Jednu hranu měl hodně ostrou. Přilehnuv, rozedřel jsem o hranu provaz, jímž jsem měl svázány ruce. Potom jsem se zbavil hadru ve svých ústech, uvolnil nohy a pátral po těch, kdo mne připravili o mé zlato. Jako by se po nich země slehla. Bylo to, jak jsem již pravil, na začátku období deštivého. Tou dobou je Araba plná roztodivných čeledí a kmenů a proto také zlodějů a lupičů. Zmizeli, kdo mne okradli a mé zlato zmizelo s nimi.«

Nazítří jsme opustili stanici Hsa a dali se do Uádi Músa, staroslavné Petry.

II.

V JIHOZÁPADNÍM MOABSKU.

Velká péče vládní.

Bylo to začátkem srpna. Přijel jsem znova do Keraku, abych prozkoumal západní pohoří Moabska a Edomska. Koho si vzíti za vůdce? Otec Antún se přimlouval za Džerdžíse, jenž pro misionáře kerácké vařil.

»Mohu tě, Múso, ubezpečiti, že je poctivý a pracovitý. Bude hájiti tvého majetku jako svého vlastního. Je chudák. Od nás mnoho nedostane. Chystáš se na delší cestu. Dopřej mu výdělku.«

»Byl již někdy z Keraku?«

»Dosud nikoliv.«

»Nebude trápen tesknicemi?«

»Snadno je překoná, věda, že mu kyne výdělek.«

»To abych si vzal průvodce znalého kraje.«

»Není toho ani třeba. Chceš západním pohořím. To pojedeš z osady do osady. Zastavíš se se sedláky na mlatech a v ovocných sadech, přidruží se k tobě nějaký pocestný a pojmenuje ti celé okolí.«

»Budiž tedy, ať se Džerdžís chystá.«

Potřeboval jsem nutně doporučení krajského správce. V západním pohoří byla vláda poměrně silná. V každé osadě byli úředníci a četníci. Byli by mne zatkli, kdybych k nim byl přišel bez úředního svolení. Přinesl jsem si rozkaz z Damašku, kde jsem získal přízeň zemského správce, jenže mně tento rozkaz spíše škodil, než prospíval. Stálo v něm, že každý turecký úředník je povinen dbáti mé bezpečnosti a mně pomoci, kdykoliv by toho bylo potřeba. Toho se chytil krajský

správce. Neměl širokého rozhledu, jako jeho předchůdce Hsén Hilmi. Byl to zaostalý Turek, který nenáviděl Evropanů a svou nenávist dával veřejně najevo. Nemoha proti mně vystoupiti, hleděl mně mou práci znesnadniti. Odvolávaje se na rozkaz zemského správce, postavil stráže k domku, ve kterém jsem bydlil. Strážcové mu měli podávati přesné zprávy o každém, kdo ke mně vešel a o čem se mnou mluvil.

Po dlouhém jednání mně krajský správce dovolil, abych se na cestu vydal a slíbil mně doporučení, jenomže je neodevzdal mně, nýbrž mladému četníku Kurdovi, jenž mne měl doprovázeti. Byl velice domýšlivý, ba nadutý. Vždyť jeho otec byl důstojníkem a měl býti zakrátko povolán do Cařihradu. (Obr. 32). Arabsky neuměl, Araby pohrdal a spoléhaje na vliv svého otce, choval se vzpurně a způsobil mně mnoho nepříjemností.

Džerdžís si vzal z domu mezka, jenž nesl naše zásoby, já pak a četník jsme jeli na svých koních. Ještě jsme nebyli ani dole v rokli, uzavírající Kerak a již došlo k rozporu mezi mnou a četníkem. Chtěl se dáti oklikou, když přece vedla směrem, jímž jsem putovati zamýšlel, cesta přímá. Proklínal všechny Evropany a Araby, když jsem se o něho nestaral. Nějaký sedlák z Kufrabby, vracející se domů, nám sloužil za vůdce.

Staré oltáře.

Dospěvše hodně namáhavě na široký hřbet pohoří, táhnoucího se od severu k jihu, uviděli jsme na něm před sebou strom Mése, rostoucí v soujmenných zříceninách.

»Vévodí, Múso, celému okolí, proto jej považujeme za svatý. Často k němu putujeme a na kamenném oltáři pod ním oběti přinášíme,« vykládal sedlák.

Zahnuvše k západu, sestoupili jsme před polednem k silnému prameni. Vyvěrá v zahradách plných smokvoní a olivových stromů, marhaníků a révy. Kousek za ním se rozkládají zříceniny Ajj, v nichž si sedláci právě zřizovali stáje.

»Proč se v nich trvale neusadí?«

»Okolní pozemky jim nenáleží. Obdělávají je na podíly. Každou chvíli mohou býti z práce vypovězeni.«

»Což nejsou z vás?«

»Nikoliv, jsou to lidé od Hebronu. K nám chodí pouze za výdělkem. Tamhle je osada Kufrabba, kde já jsem doma.«

»To nás opustíš?«

»Nikoliv. Moji lidé bydlí nyní pod stanem. V Kufrabbě není človíčka. Jen co vyjedeš na tuto výšinu, uvidíš náš tábor.«

»Nač máte kamenné domky, když v nich nebydlíte?«

»Bydlíme v nich za období deštivého a uchováváme v nich své obilí a nářadí. Za období suchého dáváme přednost stanům, jež zřizujeme na svých rolích. Uspoříme si docházení.«

Po poledni jsme se vrátili na hřbet a sledovali dávnou silnici, která nás dovedla k prastarému oltáři, utvořenému ze

Obr. 32. — Četnický důstojník v úboru čerkeském.

tří mohutných balvanů (obr. 33). Nedaleko nějaký sedlák domlacel. Zanechav práce, přiběhl k nám.

»Co tady hledáte?«

»Zlato,« zažertoval Džerdžís.

»Vždyť i u nás se říká, že je u tohoto oltáře zlato zakopáno, jenže nevíme, kde.«

»To my, bratříčku, také nevíme. Kdo vystavěl tento oltář?«

»Naši předkové.«

»Za jakým účelem?«

»Na oltáři se obětuje.«

»Obětujete na něm i vy?«

»Jak bychom neobětovali? Což nevidíš krvavé skvrny?«

Zahleděl jsem se na oltář. Tak asi vypadaly oltáře, které zřizovali bibličtí patriarchové a na nichž Izraelité dlouho a dlouho obětovali. I bible zakazuje stavěti oltáře z kamene přitesaného. Dotek kovu by byl kámen zneuctil. Daleký byl výhled s místa, na němž jsme stáli. Oltář byl zřízen na výšině, proto mohlo býti místo, na němž oltář stál, zaměněno s oltářem samým. Nejednou bible mluví o výšinách a přece má na mysli oltáře.

K západu se otvírá vyhlídka do mohutné kotliny, v níž se šedaly domky a zelenaly zahrady několika osad, patrný důkaz, že v kotlině vyvěrají četné prameny. Všechny stékají do hluboké rokle a tvoří potok Nméra, biblický Nimrín, končící u Mrtvého moře.

Poplatní sedláci.

Zamířili jsme k osadě Chanzíre, sedící na jižním svahu kotliny. Koně jsme napájeli u pramene, zavlažujícího velkou zahradu. Odtud jsme sestoupili k vesnici Tarín. Měla pouze deset domků a nebylo pochyby, že jejich počet vzroste, až se v ní usadí obyvatelé sousední vesnice Aráku, do níž je přístup velice nesnadný. Ležíť v samém středu kotliny při hlubokém řečišti a je uzavřena se všech stran příkrou skalní stěnou, která kotlinu polokruhem prochází (obr. 34). Rovina mezi touto stěnou a řečištěm je velice úrodná. Zavlažují ji četné prameny, a poněvadž je chráněna před studenými větry severními, mohla by býti proměněna v jedinou nádhernou zahradu.

»Kolik pak lidí bydlí v Aráku?« ptal jsem se pastýře, kolem jehož stáda jsme jeli.

»Nějakých sedmdesát rodin.«

»Proč je tam tolik domků pobořeno? Nevíš, synku, kdo to učinil?«

»Jak bych nevěděl! Vždyť jsem odtamtud. Pokud sem nepřišla vláda, bývali jsme poplatni Medžáljům. Znáš je; však jedeš podle všeho z Keraku. Jednou přišel syn vrchního náčelníka pro poplatek. Naši lidé mu odevzdali, kolik bylo ujednáno. Chtěl víc. Zdráhali se, on se na ně obořil a jednoho zastřelil. Vrhli se na něho a utloukli jeho i jeho průvodce. Na-

stala válka. Naši byli slabší. Medžáljové nám všechno vzali, naše domky pobořili, jen olivových stromů se netkli.«

»Přece vám jen nechtěli škoditi.«

»Nikoliv nám, nýbrž sobě. Vždyť si vymínili veškeren olivový olej.«

»Co pastýř povídá, Múso, je pravda,« rozhovořil se Džerdžís.

»Což ses sám zúčastnil těchto bojů?«

»Nikoliv, ale můj otec při nich byl a mnoho o nich vykládal. Nejen muslimové, i křesťané vytáhli, aby pomstili krev syna svého velkého náčelníka a jeho druhů. Na pochodě zpívali:

Ó orle s hlavou šedivou,
ty, jehož předkové byli křesťany,
živíš-li se masem lidským,
zítra před polednem si pochutnáš.«

»Byl každý z vás povinen účastniti se této války?«

»Každý. Vyjmut byl pouze mladý manžel, který nebyl ještě sedm dní se svou ženou. Omluviti se mohl též manžel, který neměl s prvou ženou chlapce a oženil se s druhou. Měl právo zůstati doma po celý rok, jenže bylo na jeho, chce-li tohoto práva použíti nebo nikoliv. Mnohdy jeho příbuzenstvo ho nutilo, aby zůstal doma a zajistil mu svého potomka.

Nemysli si, Múso, že my, Keračtí, jsme těmto lidem škodili. Obyvatelé Aráku mají hlavu tvrdou. Spoléhajíce se na nepřístupnost své osady, spojovali se se svými sousedy a odpírali poplatek. Nejednou vzdorovali Medžáljům a nejen že jim nic nedávali, nýbrž i podněcovali jiné usedlíky a kočovníky, aby se jim opřeli.«

Zachráněné osady.

»Čím je to, Džerdžísi, že se na západní straně pohoří uchovalo tolik osad?«

»Na to se zeptej sedláka, který tamhle k nám spěchá. Dovolíš-li, dám mu dvě cigarety; on s námi půjde a na všecky tvé otázky odpoví.«

Sedlák pozdravil a celý jeho obličej se smál, když mu Džerdžís nabídl cigarety.

»Svého tabáku mám dosti. Kouřím jej z dýmky, i cigarety si dělám, ale na těchto si přece jen pochutnám.«

»Ty nejsou zhotoveny v Keraku, ty jsou dovezeny zdaleka. Pochutnej si na nich; jak ti říkají v dobrém?«

»Chalíl, a jak se jmenuješ ty, poutníče Nejvýš milostivého?«

»Músa.«

»Vítám tě, Múso, do našeho kraje. Každé tvé přání splním.«

»Právě se tady ptám Džerdžíse, čím to je, že se na této straně pohoří udrželo tolik vesnic, kdežto na straně východní, která je mnohem úrodnější, nejsou leda zříceniny.«

»Odpověď je, Múso, velice snadná. Odkud přicházejí naši největší utiskovatelé — kočovníci?«

»Od východu.«

»Proto ničili vesnice východní.«

»Jakým způsobem je ničili?«

»Vždyť to víš. Brali usedlíkům nejen jejich majetek, nýbrž i jejich životy a nutili je, aby se buď vystěhovali nebo pevný dům se stanem zaměnili. Tato zhoubná činnost se jim dařila, dokud byli v rovině. Rovný je bezmála celý východní svah tohoto pohoří.«

»Máš pravdu. Široký jeho hřbet přechází na východě v rovinu.«

»Tak se kočovníci dostali až na hřbet. Odtud uviděli tyto naše osady. Zachtělo se jim naší úrody, našeho ovoce, jenže jak se jí zmocniti? Podívej se! Bezmála každá naše osada leží ve větší nebo menší kotlině. Příchod k ní se dá snadno brániti. Vábila-li tudíž kočovníky kořist, nelákala je námaha. Tato námaha se proměnila v nebezpečí, jakmile se chystali s kořistí na zpáteční cestu. Je snadnější kořist uchvátiti, než jí uchrániti. Vědouce to, nachystali si již naši předkové na západním okraji plochého hřbetu velké hromady kamení. Když se kočovníci s bohatou kořistí vraceli a pomalu na skalnatou stráň vylézali, váleli na ně naši předkové balvany a mačkali je. Odhazovali kořist a byli rádi, že utekli s holýma rukama. Po několika smutných pokusech jim zašla chuť na naše osady, proto se udržely. Více škody než kočovníci nám tady působili a působí naši různí páni. Před nějakou dobou to byli Medžáljové z Keraku a dnes je to keracká vláda.«

»Proneseš-li jen jednou ještě slovíčko vláda, spoutám tě a poženu tě před sebou jako psa do Keraku,« zadrmolil četník.

»Otevřeš-li, četníku, ještě jednou bez mého svolení ústa, vrátíš se hned do Keraku a napíši zemskému správci, jak jsi se choval.«

»Mou povinností je hájiti vlády.«

»Nikdo jí nenapadá, nikdo jí neškodí, proto mlč a mne nevyrušuj!«

Klnul v různých řečech, ale přece jen se zalekl.

Minuvše olivové zahrady osady Tajjibe, uložili jsme se s večerem u osady Chanzíre. Jejích nějakých osmdesát domků sedí na stupních stráně, uzavírající kotlinu aráckou.

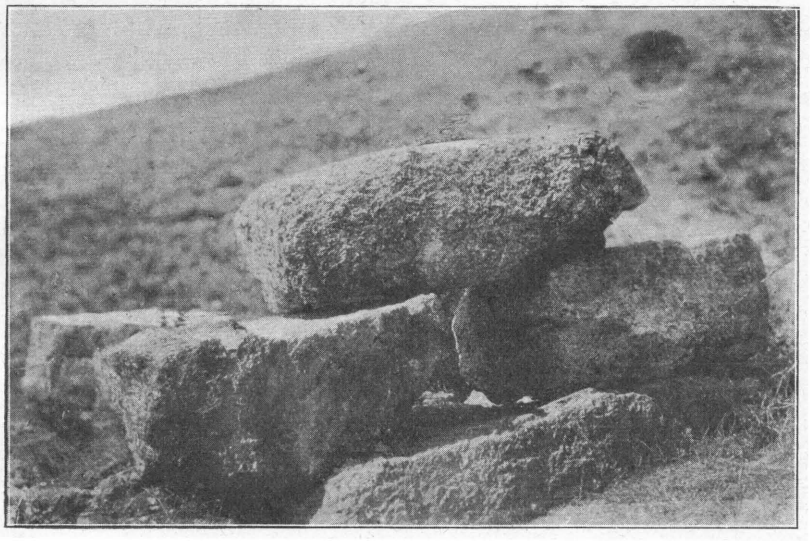

Obr. 33. — Starý oltář.

Bezmála na všech stranách je vesnice obklopena háji oliv, smokvoní a marhaníků.

Sestoupil jsem pohostinu u náčelníka. K večeři jsme měli čerstvý chléb s horkým máslem. Četník byl nespokojen. Dožadoval se masa. Náčelník se omlouval, že jsou stáda daleko a prosil, aby se efendi na něho nehněval, že mu tuto večeři zaplatí.

»Chci náhradu hned.«

Ubohý náčelník, obávaje se msty, vtiskl mu do ruky čtvrt medžídijje. Ráno mu ji Džerdžís nahradil a pohostinství zaplatil.

Spory o dědictví.

Po večeři přišla do jizby, ve které jsme seděli, starší žena. Prosila náčelníka, aby se ujal jejího synka sirotka a dopomohl mu k podílu z dědictví.

»Znám tvou věc, sestřičko, jenže sám rozhodnouti nemohu.«

»Zeptej se tady svého hosta, jak by on rozhodl.«

»Dovolíš, Múso, abych ti spor přednesl?«

»Budu ti vděčen, poněvadž se poučím o cestách, po kterých se vy tady v Chanzíre ubíráte.«

»Manžel této ženy měl dvě zahrady: malou olivovou a větší smokvoňovou. Zemřel bez poslední vůle. Zůstali po něm dva synové. Matka staršího je již rovněž mrtva, matka mladšího sedí tady s námi. Synové náležejí do příbuzenstva otcova. To, nechtějíc majetku drobiti, žádalo a žádá, aby obě zahrady připadly staršímu, mladší ať se spokojí dobytkem, nářadím a nějakými penězi. Matka mladšího a její příbuzní se tomu protiví. Žádají, aby se dědictví rozdělilo.«

»Jak soudíš ty?«

»Tak jako všichni starší a rozumnější moji sousedé. Nemůžeme drobiti svého majetku. Příbuzní této ženy hrozí, že budou žalovati u vlády. Co tomu říkáš?«

»Poslyš, sestro, k vládě nechoďte. Pozbyli byste veškerého svého majetku, spíše než by pronesla svůj nález. Domluvte se po dobrém. Proč byste měli opouštěti cesty, po kterých se vaši otcové ubírali?«

»Když mladší by přece jen rád měl nějaký strom. Olivy a smokvoně rodí každý rok. Živí nás, proč by měly obě zahrady zůstati jednomu a proč by měl druhý jíti s prázdnou?«

»Což kdyby si tvůj syn několik stromů od svého staršího bratra pronajal?«

»To máš pravdu, touto cestou by se mohl ubírati. Budiž Alláh pochválen, že jsem sem přišla. Promluvím se svými příbuznými, a dá-li Alláh, bude pokoj mezi synkem mým a jeho starším bratrem.«

»Je u vás mnoho sporů o dědictví?«

»Kde pak se lidé rádi nehádají a nesoudí o dědictví? Znáš, Múso, pořekadlo: Mhammad bude děditi a Mhammad nebude děditi?«

»Dosud jsem je, Džerdžísi, neslyšel. Jak vzniklo?«

»Nějakému našemu sousedu v Keraku přinesla žena syna, teprve když již hodně zestárl. Pln radosti, šel to oznámiti svým přátelům. Cestou zahlédl odloženého chlapečka, sotva den starého.«

»Což u vás v Keraku odkládají chlapce?«

»Příběh, který ti vykládám, se přihodil dávno a dávno. Tehdy prý odkládali, dnes se to neděje. Milosrdenstvím hnut, donesl jej své manželce, aby ho kojila se svým vlastním synkem. Oběma dali jméno Mhammad. Ruka Hospodinova se zakrátko dotkla hospodáře; těžce onemocněl a před svou smrtí zvolal:

‚Mhammad bude děditi a Mhammad nebude děditi!'

O oba synky pečoval poručník. Když dorostli, pravil vlastnímu synku zemřelého:

‚Mhammad je kdoví čí. Nedávej mu nic a zažeň ho!'

Jenže se druhý Mhammad zahnati nedal.

‚Cože, ty mne zaháníš? Já že jsem synek kdoví čí? Já jsem syn hospodáře tohoto stanu. Ty zde nemáš zhola nic co dělat. Táhni odtud!'

Nastal spor, kdože je vlastní syn hospodářův a tudíž oprávněný dědic. Oba mladíci zašli k soudci nějaké čeledi u Gazy.«

»Proč šli tak daleko?«

»To ví Alláh. Snad to byl soudce proslulý, snad tam měli nějakého příbuzného. K stanu soudcově dospěli po západu slunce. Oba přednesli svou stížnost. Soudce je vyslechl a neřekl nic. Zašed ke své mladé ženě, která vše slyšela, povídá jí:

‚Nevím, komu dáti za pravdu.'

‚Lehni si. Pomohu ti.'

Vyzdobila se, jak nejlépe mohla, a když návštěvníci odešli a v oddílu stanu určeném pro muže pouze oba Mhammadi zůstali, prošla několikráte jakoby namátkou okolo nich. I vzchopil se nalezený Mhammad a přistoupiv k ní, činil jí různé nabídky.

‚Co ti napadá? Této noci abychom se spolu bavili? Máš jistě plnou hlavu starostí, jak můj manžel rozhodne.'

‚Popřej mi této noci, oč tě žádám a po čem toužím, a ďas ať vezme rozsudek!'

Vlastní syn hospodářův to slyšel a poznamenal: ‚Styděl bych se dáti své právo za ledajakou pletku.' Bylo tma. Žena chopila za ruku Mhammada, který se jí dotýkal, a zavolala na svého muže:

‚Hospodáři, soudče, vstaň! Toto a toto udělal tento dareba.'

Soudce dal hned zanítiti oheň, poslal pro stařešiny svého tábora a vynesl nález:

‚Obyvatelé tohoto tábora! Tady jsou ti dva Mhammadi. Tento je pravý syn, kdežto tento je nalezený. Svým jednáním dokázal, že je synek ničí!'«

O život.

Nespali jsme v domku, nýbrž u zahrad, kde měli sedláci své stany. Ráno jsme vystupovali směrem jihozápadním k sedlu, kterým vede stará cesta k jihu. Davše se po ní, sestoupili jsme za krátko ke dvěma mohutným pramenům, které zavlažují zahrady a políčka na mírném svahu jižním. Prohlédnuvše si okolí, dospěli jsme k úseku cesty zvanému Červené Schody. Vine se po hladké skále, v níž byly schody jednou skutečně vytesány. Časem zmizely a dnes je po nich jak sestup, tak výstup obtížný, ba nebezpečný. Zvířata s nákladem tudy jíti nemohou. Naši koně klouzali, a pot se lil nejen s nich, nýbrž i s nás, než jsme měli schody za sebou.

Těšili jsme se, že bude další cesta lepší, jenže jsme na ni nezůstali. Zvěděv od vůdce, jehož jsme si v Chanzíre najali, že vyvěrá nedaleko horký pramen, odbočil jsem od cesty a dostal se na příkrý svah, jehož nažloutlá zvětralá skála se drobila, takže jsme se i s koni svézali, mnohdy několik metrů hluboko. Co teď? Zpět jsme nemohli a cesty vpřed jsme se všichni báli. Četník ztratil rozvahu úplně a Džerdžís částečně. Vůdce nám odešel. Ukázav nám u horkého pramene chodník, kterým se máme dáti, vymluvil se, že nemá času a zmizel. Četník prohlásil, že se nehne s místa a raději že hladem zemře, než by si roztříštil své údy. Džerdžís naříkal o svého mezka a spolu s četníkem klnul chvíli, kdy se mnou Kerak opustil.

Uvázav svého koně k velkému balvanu, hledal jsem, kudy bychom sestoupili. Vyznačoval jsem vhodná místa, stavěl schody a odvaloval balvany. Moji průvodčí shora křičeli, že můj otec bude marně sbírati mé kosti u potoka Keráhi, který tekl hluboko pod námi. Našed a upraviv cestu, vrátil jsem se k svému koni a vyzval své druhy, aby mne následovali. Odmítli. Slézal jsem s koněm sám. Šlo to pomalu a pracně, ale přece jsme oba dorazili zdrávi k vodě. To pomohlo. Vidouce, že se svlékám, abych se vykoupal, zatoužili i oni po chladném

osvěžení, následovali mého příkladu a před polednem jsme byli opět pohromadě.

Odpočívali jsme v háji vrb a topolů na pravém břehu potoka Keráhi, kousek pod pramenem Afra. Keráhi je jiné jméno pohraničního potoka moabského Hsa. Překročivše jej, byli jsme v roklích edomských.

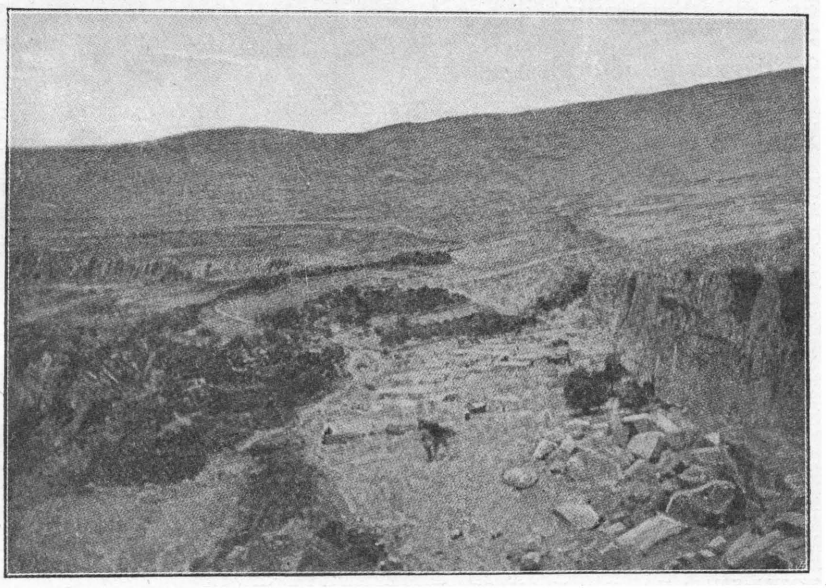

Obr. 34. — Arák od jihovýchodu.

Namáhavý výstup.

Vraceje se z jedné své výzkumné cesty Edomskem, dorazil jsem 7. října cestou Královskou k potoku Keráhi a zamýšlel prozkoumati některé dosud neznámé části jihozápadního Moabska. Měl jsem čtyři vlastní velbloudy. Na jednom jsem jel sám, na druhém můj dobrý průvodčí Abdalláh, na třetím vůdce a čtvrtý nesl naše zavazadla. Výstup od potoka Keráhi, nebo, jak se mu v horní části říká, Hsa, byl po cestě Královské hodně nesnadný. Pobízeli jsme své velbloudice, ale cesty přece jen málo ubývalo. Severní stráň pohraničního údolí, vlastně rokle, dosahuje výše bezmála 700 m. Tvoří dva široké stupně. Nejhorší práci jsme měli, než jsme své velbloudice dostali s prvého stupně na druhý.

Karavany nákladní nemohou přecházeti potok Keráhi po cestě Královské. Ubírají se buď silnicí Římskou nebo zabočí

k východu až na cestu Poutnickou a teprv někde u pevnůstky Hsa se dají na severozápad do Moabska.

S druhého stupně vede cesta na náhorní rovinu hlubokým žlebem a je poměrně pohodlná. Vystoupivše ze žlebu, odpočali jsme si a dostali se na rozvodí tří potoků Keráhi, Módžebu neboli Arnonu a potoka Kerackého. Celé rozvodí jest úrodné a obdělané. Sedláci si právě stavěli domky jak u svatyňky Džafar, tak ve zříceninách Móte. V okolí této vznikající osady pilně orali a seli.

Z Móte jsme sestoupili k prameni Sitt, vyvěrajícímu hluboko v údolí Kerackém. U něho jsme opustili své velbloudy. Abdalláh jich měl stříci; sám jsem zašel do nedalekých starých hrobek, abych je prohlédl a jejich plán načrtl. Všechny jsou ve skále vytesány a z velké části pobořeny, poněvadž v nich za deštivého období pastýři přenocují se svými stády. Dokončiv svou práci, vystoupil jsem do Keraku, kde jsem se ubytoval u svých milých přátel, otců Skandara a Antúna.

Věrnost příbuzenstvu.

Po několika dnech jsem se vydal znovu k jihu. Provázel mne Toufík, mladý syn mého dobrého přítele, náčelníka Ísy. Vrátil se před nedávnem z Cařihradu, kde na útraty sultánovy studoval a slyšev od svého otce o mých cestách, vědomostech a zkušenostech, nedal a nedal, že mne bude doprovázeti.

»Neboj se, Múso, nebudu ti ani na překážku, ani na škodu. Nevezmeš-li mne s sebou, vnutí ti krajský správce četníka. Máš s nimi smutné zkušenosti. Zkus to se mnou. Je pravda, že neznám jména všech údolí, pramenů, kopců a zřícenin k jihu od Keraku; vždyť je majetek mého otce k severu odtud, ale vyhledám ti lidi, kteří se v kraji vyznají, a ti povědí, nač se jich zeptáš.«

»Vezmi ho, Múso! Vezmi mého synáčka,« přimlouval se Ísa. »Kdoví, kdy se mu naskytne příležitost, aby tě doprovázel. Do své smrti si bude pamatovati, že s tebou jel.«

»Z té duše rád bych tvého synáčka s sebou vzal, jen kdybych se nebál, že se mu vyjížďka zakrátko zmrzí. V Cařihradě si navykl na lůžko. Pojede-li se mnou, bude postrádati nejen lůžka, nýbrž i stanu; aby se zahalil do svého pláště a lehl si na tvrdou půdu, mnohdy na kamení. A což zastihne-li nás déšť? Vždyť jej čekáte každou chvíli.«

»Což si, Múso, myslíš, že jsem se v Cařihradě zpovykal nebo že jsem se popanštil? To se velice mýlíš! Čítal jsem dni tamního svého pobytu, jako by to byly dni prožité ve vězení. Toužil jsem po návratu. Nechci býti ani úředníkem, ani důstojníkem; chci býti nástupcem svého tatíčka. Vždyť mimo mne nemá nikoho.«

»Ze srdce mně, synáčku, mluvíš. Budiž Alláh pochválen, že ti dal takového ducha! Slyšíš, Múso, slyšíš, otče Skandare, jak to můj synáček pěkně pověděl? Chce býti nástupcem svého tatíčka. Chce žíti takovým životem, jako já. Budiž za to Alláh pochválen!«

»Jsi hodný, Toufíku, že jsi zůstal věren svému rodu a svým obyčejům. Pojedeme spolu a věru, že se na společnou cestu těším snad více než ty.«

»Na čem pojedeš, Múso?« ptal se Ísa.

»Na klisně. Otec Antún odjel na delší dobu do Jerusalema, jeho klisna je volná; mohu jí použíti a jemu nějakého výdělku dopřáti.«

»Kdy vyjedete?«

»Buď dnes k večeru nebo zítra ráno.«

»To raději zítra, abych se se svým synáčkem ještě potěšil.«

Posvátný strom.

Dali jsme se k prameni Sitt, za nímž na nás čekal Abdalláh s velbloudy.

»Žeň je k Middínu a popásej je. Tam se s tebou setkáme.«

»Kam pojedete vy?«

»Rád bych prohlédl některé osady k západu odtud a potom se dal cestou po horském hřbetu ke stromu Mése, jenž se nám tamhle ukazuje.«

»Kéž vás Alláh zastře svým závojem!«

»I tebe, Abdalláhu, a naše velbloudice. Kéž se s tebou setkáme ve zdraví!«

Zabočivše rovnou k západu, navštívili jsme některé zříceniny, načež jsme se dali ke stromu Mése. Rostl v soujmenných zříceninách ve výšce 1240 m. Zastiňuje pobořenou starou tvrz, vybudovanou z velkých pazourkových balvanů. Před ním je hrubý kamenný oltář.

»Nechoď, Múso, do stínu tohoto stromu,« varoval mne nějaký sedlák z okolí, který nás na výzvu Toufíkovu doprovázel.

»Což je stín tohoto stromu nebezpečný?«

»Není nebezpečný, ale není prospěšný. My všichni uctíváme tento strom jako posvátný. Občas pod ním obětujeme. Slyšel jsem od svých rodičů, že každý, kdo na cestě k nějakému důležitějšímu úkolu vstoupil do jeho stínu, vrátil se s nezdarem. Vyhni se stínu, abys nedával vinu stromu, kdyby se tvá cesta nevydařila po tvé vůli. Znáš kraj, který se ti odtud ukazuje?«

»Jak bych neznal. Kolikrát jsem jím již projel. Tamhle na severu vystupuje kopule Šíhán, k východu od ní je patrna homole s pobořeným zámkem Ál, k jihu od Álu zabraňuje pohraniční pásmo výhled do východní pouště.«

»Přece se do ní můžeš podívat. Upři svůj zrak rovnou k východu. Při západu slunce, když jsou jeho paprsky bezmála vodorovné se zemí, bys na východě odtud uviděl tmavý bod. Je to stanice Hsa na cestě Poutnické.«

»To bych musil míti zrak jako orel.«

»Ó Múso, nejsem orel, a přece jsem nejednou odtud na stanici Hsa pohlížel.«

»Máš-li tak dobrý zrak, pojedeš s námi až do Mádaby, ba až do Damašku.«

»Vždyť bych tam nedošel.«

»Músa má čtyři velbloudy. Posadíme tě na jednoho a budeš nám popisovati kraj daleko široko.«

»Nežertuj, Toufíku. Víš, že jsem sedlák, že na mne čeká orba a setí. Dovolíš-li, vrátím se ke svým.«

»Odejdi v pokoji! Alláh nám pošle do cesty někoho jiného.«

Jedouce po rozvodí k jihovýchodu, sjeli jsme k vesnici Móte a zahlédli čtyři pasoucí se velbloudy.

»Nejsou to, Múso, tvoji velbloudi?«

»Zdá se mně rovněž. Proč se Abdalláh nedal rovnou k Middínu?«

»Jistě mu někdo poradil, že je tady lepší pastva. Byla to dobrá rada. Bude na prospěch nejen velbloudům, nýbrž i nám. Velbloudi se napasou, Abdalláh nám uvaří kávy a s večerem potáhneme společně k Middínu k vodě.«

Zastavili jsme se nedaleko svatyně Džafar Tajjár. Náleží s celým okolím muslimům kerackým. Bezmála na každém druhém poli orali a na některých již seli. Se všech stran vítali Toufíka. Nějaký starší muž k nám přiběhl, chopil Toufíkova koně za uzdu a přisahal, že nepovolí, pokud u něho pohostinu nesestoupíme.

»Můj stan vidíte tamhle. Poctěte mne! Budete ve stínu, odpočinete si a vaše koně rovněž.«

»Staniž se ti po vůli. Do tvého stanu půjdeme a tvého chleba pojíme.« Náš hostitel přistoupil k Abdalláhovi a něco mu šeptl. Abdalláh mně pokynul, abych k němu zajel.

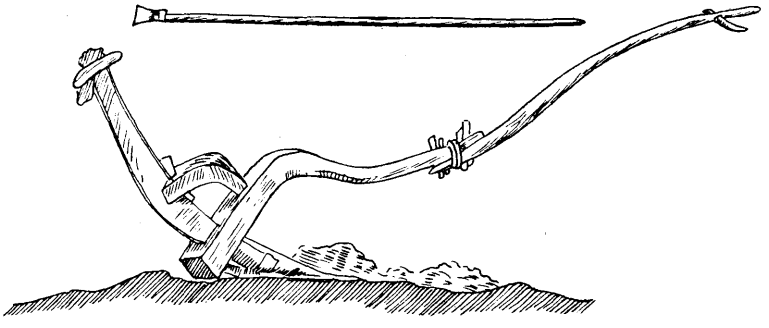

Obr. 36. — Pluh a bodlo.

»Stěžuje si, že mu došla zrnka kávová; zajisté, že dovolíš, abych mu hrstí vypomohl.«

»Beze všeho.«

Abdalláh sáhl dvakráte do našeho míšku s kávou, hostitel si ji zavázal do dlouhého cípu levého rukávu své košile a rozjařen vedl nás k svému stanu. Zdaleka volal na svého dospělého syna:

»Vyčisť stan, prostři koberce a zaniť oheň! Hosté Nejvýš milosrdného se blíží.«

Syn chystal kávu a my ve stanu odpočívali. Hostitel seděl vedle nás.

»Máte hodně práce?«

»Jak bychom neměli. Alláh poslal déšť a jak se zdá, pošle zakrátko druhý; abychom zorali a zaseli.«

»Čí pak jsou všechny tyto pozemky?«

»Naší čeledi. Víš, Múso, že my, muslimové, jsme si přisvojili ornou půdu k jihu a k jihovýchodu od Keraku. Dlouho se naše čeledi nemohly domluviti, který kraj které připadne. Konečně rozdělily celé toto naše území na tolik dílů, kolik bylo čeledí a metaly los. Od těch dob ví každá čeleď, který kraj jí náleží.«

»Role, kterou tvůj dělník právě oře, je tvoje anebo tvé čeledi?«

»To myslíš, je-li mým soukromým majetkem?«

»Zajisté.«

»Mým soukromým majetkem není. Je naší čeledi.«

»Obděláváš každého roku totéž pole?«

»Nikoliv. Každého léta koncem února nebo začátkem března se o pole dělíme.«

»Jakým způsobem?«

»Náčelník naší čeledi rozdělí náš kraj na tolik dílů, kolik je v čeledi rodů. Obchází od dílu k dílu a zástupcové jednotlivých rodů metají los. Dílec, který připadne rodu, rozdělí jeho zástupce na tolik rolí, kolik je v rodu samostatných hospodářů.«

»Kdo je samostatným hospodářem?«

»Kdo má buď vlastní dům nebo vlastní stan.«

»Odměřuje role nebo je určuje od oka?«

»Odměřuje je dlouhým provazem: tolik a tolik provazců délky a tolik a tolik provazců šířky. Hranice se vyznačují kameny. Každý hospodář si vybere nějaký los, buď křemelku nebo kamének, kousek skla, dřívko, vlákno, zrnko a pod. Pamatuje si, co si vybral a několik druhů mu to dosvědčí. Všechny losy se složí do nádoby, která se zavře. Zástupci rodů vyvolávají roli po roli. Chlapeček stojící vedle nádoby, strčí do ní ruku a co vytáhne, ukáže. Komu náleží kamének, dřívko, zrnko nebo vlákno, toho je vyvolané pole. Mnohý hospodář volá:.

‚Vyndej můj los!'

Chlapeček vezme los a ukáže jej se slovy: ‚Tady máš svůj los!'«

»Není vám na škodu, že každý rok obděláváte jiné pole? Vždyť některý hospodář je pilný, jiný lenivý.«

»To je pravda, jenže my dohlížíme, aby každý konal svou povinnost. Proč by měl trpěti škodu, kdo by svůj úhor dobře přeoral, když by se měl spokojiti po rozdělení rolí, která byla jenom podmítnuta? Vlastní příbuzní takového lenocha na něho naléhají, aby pole obdělával svědomitě.«

»Nebylo by lépe, kdybyste si své pozemky rozdělili trvale, aby se staly vaším soukromým majetkem?«

»Potom bychom měli právo je prodávati. Zeptej se tady Toufíka, kolik je to v Keraku a v Jerusalemě lichvářů. Strkali by nám peníze ještě ochotněji, než činí nyní. Zakrátko by nás o naše pozemky připravili. Nyní tak může činiti pouze náčelník čeledi se souhlasem stařešin. I to je škoda, poněvadž se čeleď ochuzuje, ale ještě větší by byla škoda, kdyby některý hospodář prodlužil svůj majetek úplně a své děti ožebračil. Kdo by je živil? Příbuzenstvo? A což kdyby bylo celé příbuzenstvo lehkomyslné? Naši otcové byli pro společný majetek. My zůstaneme na cestě, kterou se oni ubírali.«

Nájemci pozemků.

»Jaké pak vlastnosti má vaše půda?«

»Některá je těžká, některá lehká, některá má barvu červenou, jiná bílou.«

»Které dáváte přednost?«

»Červené. Je úrodnější. Sucho jí tak neškodí, jako bílé. Červená či těžká se hodí lépe pro pšenici, lehká nebo bílá pro ječmen. Jsou u nás také role s půdou úplně temnou. Na těch se znamenitě daří proso.«

»Obděláváte si svou půdu sami?«

»Někteří ano, někteří nikoliv. Mnozí rodové, jako na příklad příbuzní tady mého milého hosta Toufíka, mají veliké statky. Pronajímají je cizím sedlákům.«

»Odkud přicházejí?«

»Hlavně z Palestiny.«

»Pronajímají je za peníze nebo za část úrody?«

»Nikdy za peníze, vždycky za část úrody. Podle jakosti půdy si majetník vymíní čtvrtinu, pětinu, někdy i šestinu úrody. Svůj podíl si odváží hned z mlatu.«

»Vidím ve vašem kraji hodně půdy, která dosud obdělána nebyla. Komu ta náleží?«

»Naší čeledi.«

»Rozděluje se i ona?«

»Nikoliv. Na té paseme společně. Kdo chce, může ji zorati. Po tři léta mu jí nikdo nevezme; teprv potom se stává majetkem společným a dělíme se o ni.«

»Což když takovou neobdělanou půdu pronajmete sedlákovi z Palestiny, kolik si z ní vymíníte?«

»Do tří let nedostaneme nic. Má plno práce, ať má také užitek. Vždyť mrtvou půdu obživil. Teprve po třech letech se s ním dohodneme o určitý díl.«

Zemědělští dělníci.

»Obděláváš ty, hostiteli náš, své pole sám, nebo jsi je pronajal?«

»Orám a seji spolu se synem, ale vypomáhají nám najatí dělníci. Tak dělají bezmála všichni moji sousedé. Dělníci jsou drobní sedláci z hornatých krajů palestinských. Chodí k nám na práci se svými rodinami a kravami. V Palestině za jejich nepřítomnosti hospodaří buď starší syn nebo bratr nebo nějaký příbuzný. My je najímáme buď na orbu nebo na žně. Mzdu stanovíme podle toho, zda mají své potahy a nářadí a zda se živí sami nebo jestli je živíme my a my jim dodáváme potah a nářadí. Dělníci, které najmeme na žně, sami požnou, obilí sklidí, vymlátí, naměří, začež dostanou čtvrtinu úrody.«

»Míváte vždy dobré žně?«

»Ó, kdyby Alláh dal, aby byly vždy dobré! Dobré jsou pouze, pakli v našem kraji aspoň čtyřikráte spoře napršelo. Po prvé asi touto dobou, po druhé v polovici prosince, po třetí koncem ledna nebo začátkem února a po čtvrté koncem března nebo začátkem dubna. Nenaprší-li v říjnu a v prosinci, zničí různé druhy myší zaseté zrno nebo zetlí. Nenaprší-li začátkem února, obilí se nevymetá. Nedostaví-li se déšť koncem března nebo začátkem dubna, zrno zaschne a sklidíme plevy.«

Jak se oře.

»Kdy nastává váš selský rok?«

»V březnu, Múso. To jsou nejkrásnější dni našeho života. Uváži pluh na nákladní sedlo velblouda nebo na mezka (obr. 35, 36) a se slovy: ‚Kéž nám pomůže Alláh a Abraham!' kráčím vesele k své roli. Všechny moje děti jdou za mnou.

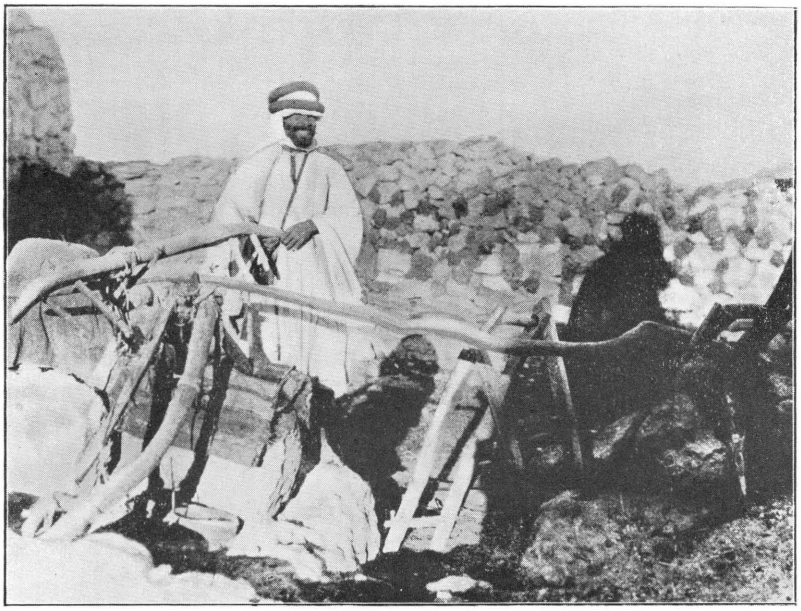

Obr. 35. — Pluh, nákladní sedla a jho.

Obr. 37. — Na mlatě.

U role se zastavím, složím pluh, zarýpnu jeho ostří do ornice, chopím pravicí rukověť, levicí dlouhé bodlo a pobídnu své zvíře, aby protáhlo prvou brázdu. Při tom říkám: ‚Po prvé tě bude drásat, má role, dřevo s plechem. Dáváme se do práce, pozdravivše milého Ježíška.'«

»Ježíška si připomínáte vy, muslimové?«

»Všichni, muslimové i křesťané, Ho ctíme a při své práci vzýváme. Zorav kousek, podívám se za sebe a dím: ‚Rozložil

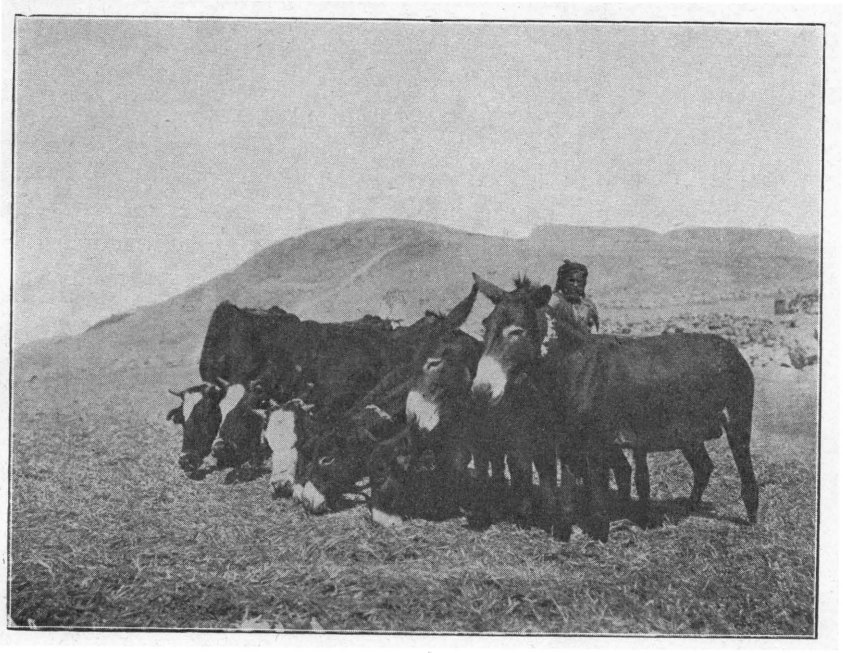

Obr. 38. — Na mlatě.

jsem tě jako knihu. Kéž by na tebe Alláh seslal sporý déšť a mlhu!'

Zastaví-li se zvíře nebo vybočí-li z brázdy, pobídnu je bodlem. Znáš bodlo: dlouhá, tenká tyč, na jedné straně opatřená železem, jímž stírám s pluhu bláto, na druhé tenkým hřebem, jímž zlehka píchám zvíře.«

»Hnojíte své pozemky?«

»Čím bychom je hnojili? Hnoje nemáme, zato však necháváme půdu rok, dva, ba až i tři ležeti úhorem.«

»Kdy podmítáte?«

»Teprve v zimě. Kdo má silný potah, přeorává úhor na jaře, ba i v létě. U nás máme každý silný potah a kdo ho

nemá, musí si najmouti a pole přeorati. Někteří rodové jsou nepořádní. Spokojí se podmítkou a orají teprve na setí. Úroda vypadá podle toho.«

»Vidím, že tvůj dělník orá napříč.«

»Jednou, Múso, oráme na délku, ale vždy ob brázdu, po druhé na šířku, rovněž ob brázdu.«

»Proč vynecháváte?«

»Aby slunce a mráz, déšť a sucho půdu snáze pronikly a ji zúrodnily.«

Jak se seje.

»Kdy sejete?«

»Někteří sejeme pouze na podzim, jiní také na jaře. Na podzim sejeme pšenici a ječmen, na jaře proso a některé luštěniny, které pěstujeme pro dobytek.«

»Při rozsévání také něco říkáš?«

»Ovšem. Naplním rozsévku obilím, vezmu hrst a rozhodím na pětkrát nebo na šestkrát, modle se:

Rozsévám své zrno
a důvěřuji ve svého Pána.
Ó Pane, já je rozhazuji,
a Ty, milostivý, svlažuj!
Ó Bože, já jsem rolník,
Ty však jsi skutečný živitel.

Potom:

Ó živiteli ptáků
v temné noci,
Ty dáš výživu nám a my ji dáme Tobě.

Ó Ty, jenž živíš červy
třebas tvrdým kamenem,
Ty poskytneš obživy nám a my se Ti odměníme.«

»Zaoráváte zrno nebo je vláčíte?«
»Vláčíme je pouze.«
»Vždyť jsem nikde u vás neviděl bran.«
»Tamhle je vidíš.«
»Tam vidím pět haluzí z trnitého stromu sidr.«

»To jsou naše brány. Svážeme je, zapřáhneme do nich mezka nebo osla a hlinou, již brány za sebou táhnou, přikrýváme své zrno.«

Škůdcové úrody.

»Pravil jsi, že máte dobrou úrodu, pakli čtyřikráte do roka spoře naprší. Nemá vaše úroda žádných nepřátel?«

»Jak by neměla! Škodí jí sedm ran dítek izraelských: suchý vítr jihovýchodní, mráz, studený vítr severní, kobylky, zapáchající brouk ledža, drobní červíci a oheň. Suchý vítr jihovýchodní je nejnebezpečnější, vane-li po několik dní v době, kdy se zrno nalévá. Zrno po něm zaschne a je jako pleva. Mráz škodí nejvíce v březnu, poněvadž spálí květ. Studený vítr severní je nejhorší v lednu nebo v únoru. Obilí po něm dostane barvu rezavou a zarazí ve vzrůstu. Kobylky znáš; přináší je silný vítr východní a kde se snesou, tam nic nezůstane. Chraň a opatruj nás od nich Alláh! Brouk ledža zapáchá. Požírá hlavně stébla a klasy. Drobní červíci, jakým říkáme dúde, obežírají kořeny. Zaseté zrno pěkně vzklíčí a vyrazí. Za nějakou dobu usychá. Vytáhneš-li takový uschlý klíček, shledáš, že nemá kořínku. Červíci jej zničili. Ohně se bojíme, když obilí dozrává. Mnohdy nepřítel člověk, mnohdy náhoda nás připraví o úrodu.«

»Kdy u vás uzraje obilí?«

»Jak bych ti to řekl? Čím níže je pole položeno, tím spíše na něm úroda dozrává. U nás v Keracku zraje ječmen koncem května, pšenice v červnu. V Góru u Mrtvého moře žnou ječmen již v dubnu nebo koncem března.«

Žně.

»Bývá u vás veselo ve žních?«

»Jak by nebylo! Přicházejí k nám ženci z okolí Hebronu. Pomáhají, a všichni při práci zpíváme.«

»Čím žnete?«

»Srpy. Dceruško, dceruško má, ukaž tady Músovi naše srpy!«

Děvčátko přineslo tři. Jeden byl podobný našemu, druhý byl jednou tak velký, jako jsou srpy naše a zubatý. Třetí nebyl srp, nýbrž zkřivený nůž, přes půl druhého metru

dlouhý. Všechny měly dřevěné rukověti. Děvčátko přineslo i tenkou hůlečku, již si přidržovalo k levému podloktí.

»Všimni si jí, Múso! Ukazuje ti, jak si při žatí chrání kůži, aby se neprodřela. Víš, že máme ruce holé.«

»Jak ukládáte nažaté obilí?«

»Každou hrst — a je pořádná — svazujeme třemi stébly. Ze tří, čtyř hrstí děláme hromádky, které snášíme na velkou hromadu. K ní dovedeme velblouda nebo mezka a obilí odvážíme na mlat.«

»Pravil jsi, že při práci zpíváte. Rád bych slyšel nějakou písničku.«

»Zazpívej, dceruško, tady Músovi.«

Moji miláčci odtáhli a já zůstávám na slunci sám
a střehu svých zvířat za hvězdné noci rovněž sám.
Ó, kdo kopeš můj hrob, vykopej vedle ještě jeden
a obrať mne obličejem k mému miláčkovi.

»Pěkně jsi, dceruško, zpívala. Dej mně ještě jednu písničku. Snad pro tebe najdu ve svém sedlovém tlumoku něco sladkého.«

»To se budeš míti dobře. Zpívej, děťátko mé!«

Mladíku opálený,
ó proutku ohebný jako rákoska,
proč pak si nedovedeš nevěstu?
Naříká: nemám kdy.

Ó děvče, hrej si se mnou
a vyhraješ-li, vem si mne.
Vyhraji-li já, vezmu si tě jisto jistě,
vyhraješ-li ty, vem si mne.

Zasmála se dceruška a odběhla. Z oddílu pro ženy zavolala:

»Nezapomeň, Múso, na to sladké!«

»Dobře, že mně připomínáš. Abys je měla co nejdříve, zajdi tamhle k Abdalláhovi.«

»K tomu, co pase ty velbloudy?«

»Ano, to je můj Abdalláh, a řekni mu, aby ti dal trochu sladkého.«

Odběhla jako gazelka a za chvilku přiběhla jásavě oznamujíc, že dostala cukru.

»Abych ti, Múso, dopověděl, jak je to s našimi žněmi.«

»Kéž tě, hostiteli, Alláh odmění za tvou dobrotu! Pokračuj!«

»Když je obilí až na nepatrný zbytek dožato, zavolám jako hospodář:

‚Zazpívejte chválu obilí!' Všichni, kdo jsme na poli, zpíváme:

Není boha kromě Boha,
věčně trvá obličej Boží.

Obr. 39. — Mlátička.

Ježíš, syn Ducha Božího,
sedí na trůnu
a čte slovo Boží.

Potom prohlásím tak, aby mne kdekdo slyšel: ‚Na potěchu!' Chudobní kočovníci nebo i moji dělníci žnou zbytek obilí pro sebe. Považovali by mne za lakomce, kdybych celou úrodu chtěl míti pro sebe. Aspoň nějaký zbytek musím ponechati chudině.

Po odchodu chudiny zavolám svou rodinu a své dělníky, aby mne doprovodili k hrobu, do něhož uložíme hromádku obilí. Někdo z nás vykope hrob jako pro mrtvého člověka.

Sám jako hospodář vezmu hromádku, složím ji a uložím do hrobu. Moji lidé ji zahrabou hlinou.«

»Proč pochováváte hromádku obilí?«

»Abychom si zajistili požehnání Alláhovo pro budoucnost. Jeho požehnáni spočinulo na snopku, se snopkem zůstane v půdě a z ní přejde kořeny v klasy, které vyrostou po nové setbě.

Na mlatě.

Teď abych ti ještě pověděl, jak mlátíme. Jistě jsi viděl hodně našich mlatů. Jsou to rovné kamenné plochy. Do nich se zrní nezabořuje a hlinou neznečišťuje. Když svezeme obilí na mlat, přivedeme naň v dobrém roce kozu, ustřihneme jí náčelenku a rozhodíme srst po mlatě. Potom kozu obětujeme Abrahamovi.«

»Jaký je účel této oběti?«

»Abraham má chrániti úrody. Dostane krev a srst, kdežto kůži a maso dáme chudobným a někdy se přiživíme i my. Na mlatě dozírá každý hospodář sám. Postavím si vedle mlatu stan a z domu mně nosí potravu anebo mně dcerka vaří. Střehu obilí. Teprv, když je vymláceno a zrno odvezeno, vrátím se ke svým. U nás mlátí obilí velkou většinou najatí ženci. Z velké hromady svezeného obilí berou náruče a kladou je vedle sebe dokola. Na ně pak pustí svázaná zvířata, osly, mezky nebo krávy, někdy i velbloudy (obr. 37, 38). Honí je po obilí potud, dokud není zrno vyšlapáno.«

»Na mnohých mlatech jsem viděl, že krávy mají zavázané tlamy.«

»Kráva by v jednom kusu žrala. To se jí má překazit. Ostatní zvířata jsou skromnější; chytnou sem tam několik klasů, ale nepožírají jich od rána do večera.«

»Tamhle na mlatě stojí mlátička.«

»My u nás máme jenom takové. Jsou to obyčejně tři hrubé, poněkud zahnuté desky, které jsou po délce spojeny. Každá je provrtána a v dírkách jsou upevněny ostré kaménky. Na některých mlátičkách jsou místo kaménků přiraženy ostré pásky železa (obr. 39, 40).«

Mlátička, kterou jsem si prohlížel, byla bezmála půl páta metru dlouhá.

»Zapřáhnou se k ní dva mezci nebo dvě krávy. Mlatec si na ni stoupne a honí zvířata dokola. Čas si ukracuje a chuti si dodává různými písničkami.«

»Umíš nějakou?«

»Jednu jsem si zapamatoval:

Ó, kdybych věděl, Káhiro, kdo tě vystavěl,
jak příjemně chladno je ve tvých horních pokojích a jak čerstvá je tvá voda.«

»Co to napadlo mlatci, že zpíval o Káhiře?«

»Dostal se tam asi s kupci velbloudů, zalíbilo se mu tam a tady, v horkém slunci, jsa zalit potem a polepen ostrými plevami, vzpomínal, jak dobře by mu bylo, kdyby byl v horních pokojích káhirských a pil tamní čerstvou vodu.

Z vymláceného obilí odhazují mlatci klasy, které nebyly rozdrceny a vějí zrní. U vátí musím býti vždy. Nikdy nevějeme v úterý nebo v pátek. Rovněž se zdržujeme této práce 9., 19., 21. a 29. dne v měsíci. Jsou to dny neblahé. Bojíme se, aby nám úrody neubylo, aby se na nás pozemští duchové nerozhněvali.«

»Které pak dni jsou nejpříznivější?«

»Nejpříznivější je noc s neděle na pondělek, se středy na čtvrtek nebo s pátku na sobotu. Tu se dáváme do práce s radostí. Východně od vymláceného obilí očistí mlatci kamenitou plochu a já jako hospodář vyhodím první lopatu zrna proti větru, řka:

Ve jménu Boha milosrdného a milostivého! Ó Alláh, kéž se nyní rozšíří Tvé požehnání po této hromadě! Ó Pane můj, ó Bože můj!«

»Zpívají tvoji lidé při vátí rovněž?«

»Při každé práci. My neděláme nic těžšího, abychom při tom nezpívali. Při vátí zpívají, co se jim namane. Často a často slýchám:

Ó Abu Hréro, opatřuj pokrmem rodinu!
Ó Pane náš, nezapomeň na nás
ve své trpělivosti a dobrotě!

Po vátí sbírají klasy, které ještě nebyly úplně vymláceny, rovnají je na mlat a odstraňují plevy. Čisté zrno přihazují na hromadu. Jak je navršena, poznamenám ji křížem, aby se jeho ramena protínala na jejím vrcholku.«

»Což není-li zrno úplně čisté?«

»Tu nezbývá, než abychom je stočili na říčici (obr. 41, 42). Čistého obilí odměříme prvou mírku Abrahamovi. Po třikrát z ní trošku uberu a rozhodím zrnka na hromadu. Potom ji dosypu a odevzdám buď strážci svatyňky Džafarovy, již tady vidíš, nebo chudým. Druhou mírku naměřím pro Arona.«

»Což vy až tady uctíváte Arona? Navštívil jsi jeho hrob?«

»Již třikrát jsem jej viděl a jednou jsem se u něho pomodlil. Strážce hrobu Aronova z Uádi Músa přichází až k nám, sbírá mírky a odváží si je domů. Má se z nich dobře se svou rodinou.«

»Kdo u vás měří obilí? Některý z mlatců nebo ty sám?«

»Vždy sám hospodář. Donesou mně měch z kozí srsti a mírku. Běda, kdyby někdo při měření vyslovil jméno, připomínající ďábla, nebo řekl slova:

‚Přisám Alláh, to máte pěknou úrodu; to je požehnání!'

Rovněž nesmí pískat a nesmí užíti slova, jímž zaháníme psa.«

»Proč to?«

»Slova připomínající ďábla by na nás mohla uvaliti zlobu ukamenovaného satanáše. Pískání nebo slova eks-eks by proti nám popudila některého pozemského ducha. Ostatní rčení by projevila žárlivost, závist nebo lakotu. Požehnání Alláhovo by odletělo nejen s mé hromady zrní, nýbrž i s mé role. Nejlépe je při měření nepromluviti ani slova. Požehnání je němé.

Do měření se dávám v poledne nebo při západu slunce nebo o půlnoci. Touto dobou bývá vítr nejslabší, nemůže požehnání odnésti.

Postavím se severně od hromady obilí a pomodliv se, obrátím se k jihu a měřím. Některý z mlatců mně přidržuje měch. Je-li plný, čekám, až jej odstaví, zaváže a přinese druhý. Abych požehnání nezaplašil, položím mírku do hromady a vložím do ní několik zrnek. Kdo jde okolo té chvíle, kdy čekám na druhý měch, volá:

‚Kéž k tobě zavítá požehnání!'

Vždy dva měchy se naloží na jednoho mezka, jenž je odváží na sýpku. Sýpky jsou buď suché, hruškovité cisterny nebo suché místnosti v našich domcích. Ve skalních cisternách netrpí tak zrní od myší, jako v domech.«

»Jakou pak míváte úrodu?«

»Různou, Múso, velmi různou. V nejlepších letech dává u nás jedna mírka pšenice až čtyřicet mírek, ječmene až

dvacet pět mírek. Obyčejná je úroda, dostanu-li z jedné mírky dvanáct mírek pšenice, ale jsem spokojen, když dá pšenice sedm a ječmen deset.«

Abdalláh na mne kýval. Zašel jsem k němu.

»Slyším, Múso, že náš hostitel nemá vody. Zůstaneme-li u něho přes noc, aby si ji vypůjčil a tu víš, že se koně pořádně nenapijí. Nebylo by lépe, abychom se přece jen dali k Middínu?«

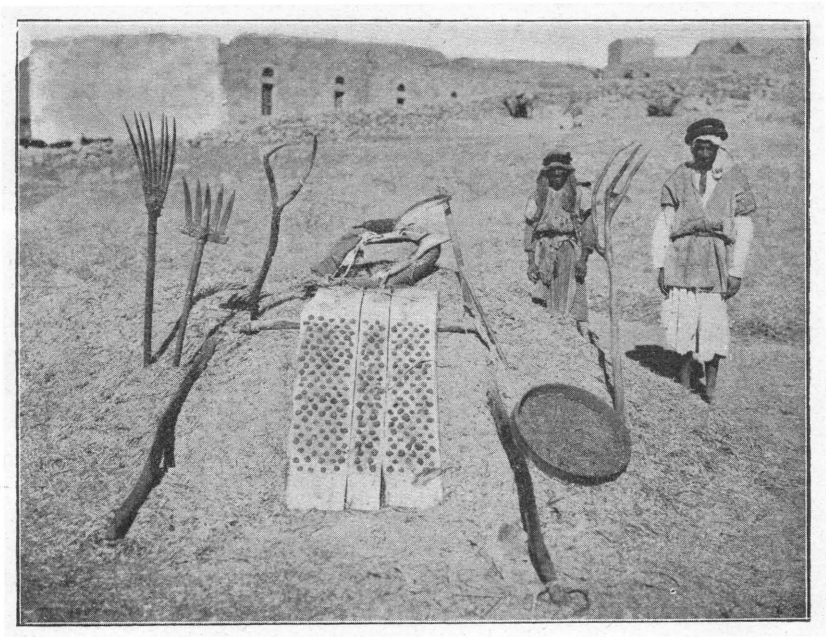

Obr. 40. — Mlátička a jiné nářadí mlatební.

»Máš pravdu, Abdalláhu. Zůstaneme-li na noc ve stanu, nevyspím se, kdežto u Middínu si oddechnu. Přichystej velbloudy a dej se na cestu. Zakrátko tě dohoníme.«

Toufíkův prvý nájezd.

U Middínu jsme přenocovali. Ráno jsme dostali návštěvu. Nějaký muž ze kmene Hedžája přivedl svého jízdního velblouda k napajedlu a spoutav mu levou přední nohu, přisedl k našemu ohni dotazuje se, zda bychom nepotřebovali bratříčka. Byl bych se rád podíval na kopec Máhri, stoupající k východu od nás 1070 m. S něho jsem si chtěl prohlédnouti

kraj a načrtnouti mapku. Věda, že Toufík místních jmen nezná, vyptával jsem se našeho hosta a přesvědčiv se, že je rozvážný, ujednal jsem s ním, že nás doprovodí. Abdalláh měl zůstati s velbloudy na našem tábořišti, kde jsme se s ním chtěli večer shledati.

Ujížděli jsme vesele po tabulovém temeni. Kraj se nám otvíral na všechny strany. Na západě nám kynul strom Mése, na severozápadě posvátná kopule Šíhán, daleko na severu ostrá homole Ál a za nimi se modraly pohraniční hory moabské. Toufík byl naladěn bojovně:

»Touto cestou jsem jel, Múso, na svůj prvý nájezd. Nebyl to vlastně nájezd, nýbrž spěchali jsme na pomoc svým vyloupeným krajanům, abychom osvobodili jejich stáda.«

»Kdo je přepadl?«

»Beni Sachr.«

»Což jsou Beni Sachr vaši největší nepřátelé?«

»Těžko říci; jednou si na nás vyjedou oni, po druhé Huétáté a tady krajané našeho vůdce nám také nic nedarují. Neorají, nesejí a přece chtějí sbírati obilí. Nejraději útočí na naše mlaty, odnesou, co je vymláceno, a odeženou kdejaké naše stádo, které se jim do cesty namane.«

»Nyní za vlády jste přece bezpečnější.«

»Opak je, Múso, pravda. Vláda tvrdila, že nás bude chrániti, ale k činu se neodhodlala. Sedí v Keraku a my abychom střehli svých rolí a stád sami. Vidíš strážce tamhle na tom kopci? Krčí se za hromadou kamení. Kdyby uzřel podezřelou četu, blížící se od východu, vzkřikne: ‚Jezdci! Jezdci! Ó příbuzenstvo!' Kdo to na polích nebo v táboře zaslechne, volá: ‚Kde jsou rekové? Kde je výkvět mládeže?'

Na koních se ženeme proti nepříteli. Dohoní-li nás náčelník nebo velitel, jásáme před ním:

‚My jsme tvoji příbuzní, my jsme ochránci stád, jimž říkáme Džarda,' a zanotíme:

Na pomoc, ó náčelníku, tvá výzva nás přivolala.
Přijeli bychom třeba zdaleka;
slyš, jak řinčí drátěná košile
na proslulých hnědkách.

Jak jsme zahlédli nepřítele, volali jsme: ‚Na ně, na ně, ó jezdci! Rozhodila je ruka rozsévačova!'

S jakou radostí jsme odháněli osvobozená stáda. Zvíře za zvířetem jsme odevzdávali svým druhům, kteří s nimi spěchali k našim. Přivolávali nám:

‚Nová doveďte, nová! Nejen naše, nýbrž i jejich!'

Odpovídali jsme: ‚Vzhůru bradu, krev teče, krev teče. Na ně, na ně!'

Není nad lov na nepřítele, není nad nájezd.«

»Kdo pak vynikl z vašich jako válečný hrdina?«

»Můj příbuzný Misleh. Sám jsem ho nepoznal, ale tatíček mně o něm mnoho vykládal. Vedl naše od vítězství k vítězství. Zahynul u Tafíle. Byl umlčen přesilou. Po jeho smrti jako by nám byl Alláh zavřel bránu k vítězství. Není u nás hrdiny, který by se mu vyrovnal. Ne nadarmo zpíváme:

Ó Mislehu, náš mladý náčelníku, všichni se tě báli,
a opustil jsi nás bezmocné, jako jsou bezmocné zapuzené ženy.
Ó mladý náš náčelníku, jak jsme ti důvěřovali,
a dnes — proč jsi nás opustil? Bez tebe jsme jako stany bez tyčí oporných.«

Pohraniční cesta.

Na kopec Máhri jsme vystoupili před polednem. Byla na něm vybudována z velkých balvanů pozorovací věž. Pod ní vede stará karavanní cesta směrem jihovýchodním k dřevní světové cestě obchodní a později Poutnické. Vůdce mne upozorňoval na pramen Nájem.

»Všechny karavany a všichni kočovníci, kteří se stěhují, jej, Múso, navštěvují.«

»To vyvěrá blízko nějaké cesty?«

»Zajisté. Od něho k severozápadu vede pohodlná cesta k Rabbě, kde tatíček Toufíkův tábořívá.«

Tato cesta mne zajímala. Rabba byla hlavní město moabské, i byl bych rád věděl, kudy vedla a kde k němu odbočovala cesta, která je spojovala s důležitou obchodní silnicí, směřující z jihozápadní Arabie do Syrie. Soudil jsem, že Izraelští, stěhující se do země Zaslíbené, se touto cestou dostali až na samé pomezí osídlených krajů moabských.

»Zajedeme k prameni Nájem.«

»Kéž ti Alláh dopřeje dne v dobrém, Múso! Tento zájezd je velmi nebezpečný. Nemohu tě doprovázeti, ale také tě ne-

mohu zdržovati. Učiň, co za dobré uznáš. Pojedeš-li, počkám na tebe a budu obzírati kraj na všechny strany. Kdybych uviděl něco podezřelého, zavolám na poplach.«

»Děkuji ti, Toufíku, za péči, jakou o mne jevíš, leč tvůj pokřik na poplach by nám hrubě neprospěl. Zmizíme za tímto kopcem, nebudeme viděti tebe, a ty ztratíš z dohledu nás.«

»Neboj se, Toufíku, o Músu. Dovedu ho skrytými dolinami. Vyhneme se nebezpečí a kdybychom je přece uviděli, unikneme na západ. Vždyť pramen Nájem není tak daleko a moji krajané táboří na cestě k němu. Lépe by bylo, kdybys na nás čekal severně odtud. Černá se tam kotlina; v ní jsou rovněž naši. Jeď k nim a podej jim o nás zprávu.«

»Vyhovím sobě i vám. Hodinu zůstanu tady a potom se dám do tábora; kéž vás Alláh zastře svým závojem!«

»Kéž pokoj Alláhův spočine na tobě, Toufíku!«

Jeli jsme klusem, kde to bylo možno. Místy byla cesta hodně obtížná. Slunce pražilo. Bylo 36° C a má klisna byla žízniva.

»Proč jsi ji nenapojil u Middínu?«

»Bylo chladno. Nechtěla píti.«

»Napije se u pramene. Zanedlouho k němu dojede.«

Zastavili jsme se u něho po poledni. Nájem není pramen, nýbrž studna s pramenitou vodou. Je vyhloubena ve výši 960 m. Můj vůdce měl pravdu: hluboko vyšlapaná, proto jistě prastará cesta vede kolem něho. Přichází od severozápadu, tedy od hlavního města moabského a směřuje k jihovýchodu. Byl jsem rád, že jsem o ní zvěděl. Po ní jistě putovali Izraelité, jakož i velké obchodní karavany, udržující styky s Moabskem.

Zamířivše objevenou cestou k severozápadu, setkali jsme se s Toufíkem a spěchali k Middínu, kde měl Abdalláh pro nás večeři již připravenu.

III.

U MRTVÉHO MOŘE.

Nikdo nechce s námi.

Velmi rád bych byl navštívil západní okolí Keraku a dostal se k Mrtvému moři. Otec Antún hořel touhou, aby mne doprovázel, jenže kde vzíti vůdce? Z Kerackých s námi nechtěl jíti nikdo.

»Což nevíš, otče Antúne, že touto dobou při Mrtvém moři dlí smrt? Chtěl bys nás, své ovečky, vydati jí na pospas?«

»Bez vůdce, Múso, přece nepojedeme. To abychom tuto výpravu odložili na zimu.«

»Ty by ses v zimě k Mrtvému moři dostal snadno. Pro mne by to bylo mnohem obtížnější. V zimě abych studoval. Což nemohli by se tvoji lidé přeptávati na tržišti? Snad se najde nějaký cizinec a dá se zlákati vyhlídkou na odměnu.«

»Řeknu našim, aby se poohlédli.«

Za několik dní k nám přišel obstarožný muž, jménem Ajd. Pozdraviv, začal:

»Slyšel jsem, že hledáte bratříčka na cestu. Znám celé okolí. Znají mne všechny čeledi. Nic se vám nestane, pokud budu s vámi. Kam byste rádi?«

»K Mrtvému moři.«

»Uchraniž mne Alláh od ukamenovaného ďábla! Proč lezete do náručí smrti?«

»Alláh nám tuto myšlenku vnukl a povinností naší je, abychom se Jeho vůlí řídili.«

»To je pravda, ale snad vás Alláh nenutí, abyste v Góru na pobřeží Mrtvého moře dlouho prodlévali. Chcete-li k němu

pouze nakouknouti, pojedu s vámi, slíbíte mně však, že se nikde u moře nezastavíte.«

Nemohouce najíti lepšího, vzali jsme Ajda. Otec Antún ujišťoval:

»Nestarej se, Múso. Postará se o nás Alláh sám.«

Ajd jel na mezku, jenž nesl naše nepatrná zavazadla, a my na koních.

Napříč Kerakem.

Odjeli jsme 26. srpna po třetí hodině odpolední starým vojenským cvičištěm a závodištěm Mejdán.

»Škoda, že jsme tudy nejeli před nějakými šesti sty lety, otče Antúne.«

»Myslíš, že za tehdejší doby zde bylo více života?«

»Zajisté. Kerak byl sídlem mocného vládce neboli krále. Zdaleka široka se sem sjížděli hrdinové a účastnili se velkých závodů. Ženy a dívky se tísnily pod stany z nádherných látek a obdivovaly se rytířům, zápasícím oštěpem a kopím, nebo šíleně letícím k vytčenému cíli. Vítěze odměňovali a tisíce a tisíce diváků provolávalo jeho jméno a roznášelo jeho slávu od osady k osadě, od stanu ke stanu.«

»Nevyzpytatelné jsou cesty Alláhovy! Tehdy taková sláva a dnes, jaká bída! Cvičiště je pusté a v jeho okolí ani chaloupky; jen hromady zřícenin,« poznamenal otec Antún.

»Vidíš, Múso, nejen že zbořili křesťanské chrámy, i ty, které křižáci vystavěli, ale ani svých vlastních mešit neuchovali. Tato, kolem níž jedeme, leží v ssutinách. Přichází rozkaz za rozkazem, aby ji krajský správce znova vystavěl. Nemá se k tomu. Muslimové a křesťané zde bydlili a bydlí a ani jedni, ani druzí neměli domu, určeného k bohoslužbě.«

Poustevník.

Obtížný byl sestup do údolí Kerackého. Teče jím dosti silný potok, jenž žene několik menších mlýnů.

»Pozoruj, Múso, jeskyně, které se nám jeví po obou stranách. Prozkoumal jsem je důkladně. Některé jsou přirozené, jiné umělé.«

»Víš-li pak, otče Antúne, že v jedné z těchto jeskyní je poklad?«

»Slyšel jsem o něm.«

»Kdo jej tam uložil?« ptal jsem se.

»Nějaký vládce tohoto kraje.«

»Když víte, že je tam poklad, proč jej nevykopete?«

»Bojíme se. Nějaký cizinec se dal do kopání a skutečně se dostal až k pokladu. Zajásal, vida před sebou meče a dýky, jejichž rukověti byly z ryzího zlata a vykládány drahými kameny. Mimo to našel celé hromady dukátů a různých šperků, jakými se zdobila knížata. Skládal poklad do svého měchu. Nemohl ho ani pozvednout. Když jej konečně pozvedl, propadla se země a pozřela cizince i s pokladem. Od těch dob se nikdo nepokusil po něm pátrat.«

»Máme zde poustevníka, Múso. Bydlí tamhle v té jeskyni, ze které vyčnívá kousek provazu.«

»Odkud sem přišel?«

»Byl vypuzen z nějakého kláštera u Jerusalema. Utekl sem a tady se usadil. Naši pravověrní sousedé ho zásobují chlebem a vodou. Poustevník spustí provaz, oni naň uváží košík s dárky a on si jej vytáhne. Do jeho jeskyně se lze dostati pouze po provaze. Vytáhne-li jej, je jist, že ho nikdo nenavštíví.«

Údolí se ponenáhlu zúžuje. Na pravém břehu klesají stěny kolmo bezmála až k samému řečišti, na levém zbývá úzký pruh, jenž je však kousek k západu rovněž uzavřen srázными skalami. Mezi nimi zeje pouze průchod pro řečiště. Nepatrný chodník se vine oklikami k sedlu, s něhož se opět sestupuje.

Uctívají Abrahama.

Se sedla jsme viděli Hebron.

»Kdo navrstvil tyto hromady kamení?«

»Poutníci. Spatřivše město Hebron, posvěcené pobytem a hrobem Abrahamovým, zvedají po kaménku a pokládají je na hromádku se slovy: ‚Budiž pozdraven, Chalíle!' Víš, Múso, naši lidé říkají Abrahamovi Chalíl, Miláček Boží.«

Zraky naše utkvívaly na rozbrázděném pohoří Judském. Spadá k moři ve třech stupních. Na jeho hřbetě se bělají nebo šedají různé osady a daleko na severozápadě trčí jako prst ukazující k nebi vysoká úzká věž na hoře Olivetské.

Mrtvé moře se nám jevilo v celé délce jako temně modrá, klidná plocha, posetá jasně bílými skvrnami. Bílý poloostrov vniká jako jazyk do modré vody, odrážeje se ostře od svého

okolí. Severní hranice Mrtvého moře zářily jemnou červení. Na jihozápadě sálaly zlatě žlutou barvou vysoké pilíře a jehlany solného pohoří Usdum, jako by ani nebyly spojeny se svým plně červeným pozadím. Hřbet Judského pohoří se ponenáhlu zahaloval šatem fialovým.

Všude po březích Mrtvého moře, obzvláště k jihu a jihovýchodu, se černaly tmavé skvrny.

»To jsou oasy, Múso,« vysvětloval otec Antún. »Jen si všimni, jak se nad nimi i nad mořem zachvívá horký modrý vzduch, plný výparů.«

Cesta nebyla snadná, vzhůru dolů, se skály na skálu. Pot se s nás jen lil, když jsme krátce před večerem přišli opět do rovnějšího kraje. Mrtvé moře bylo jako by polito barvou zelenou, pohoří Judské hýřilo všemi odstíny barvy modré. Poloostrov Lisán zářil jasnou červení.

Při Mrtvém moři plno života.

Slunce již zapadlo, když jsme se uložili u potoka Drá ve výšce 150 m pod hladinou moře Středozemního. Břehy potoka jsou porostlé keři topolovými a vrbovými, jakož i rákosím. Horké vlhko nám zrovna zaráželo dech. Abychom se ochladili, ulehli jsme přímo k vodě a položili do ní celé tělo; jen hlava ležela na trávníku. Na spánek a na odpočinek nebylo ani pomyšlení. Sta, ba tisíce větších i menších komárů sedělo na naší tváři. Rukama se odehnati nedali. Zahalení hlavy nic nepomohlo; prolézali kdejakou skulinou. Jen pohřížením jsme se jich na chvilku zbavili, ale právě jen na chvilku.

»Zanítíme ohýnek. Jeho kouř zaplaší tyto krvežíznivé dravce.«

»Uchraň nás Alláh od ohně,« varoval Ajd. »Komáry zaplašíme a lupiče přivoláme. Nejsme v úkrytu. Ležíme při samé cestě a obyvatelé Góru, jak okolí Mrtvého moře říkáme, neznají cti.«

Časně ráno jsme se dali na cestu směrem jihozápadním. Při východu slunce jsme byli u pobořené věže Drá. Hladina mořská se leskla temnou modří, nad níž se zachycoval závoj par. Poloostrov Lisán měl opět svou bílou barvu. Stromy jednotlivých oas byly ještě černé. Vpravo i vlevo, na keřích i v trávě, byla hejna koroptví a různých holubů.

»Domníval jsem se, že při Mrtvém moři není života.«

»Kdo ti to, Múso, řekl, byl lhář. Nikde na náhorní rovině není tolik ptactva a zvěře, jako tady při Mrtvém moři,« vysvětloval Ajd. »Zakrátko se přesvědčíš.«

Konečně jsme dospěli k samému moři. Rád bych se byl vykoupal, ale těžká byla cesta do vody. S počátku jsem se brodil močálem, přelézal nesčetné naplavené kmeny a odumřelé keře, avšak nelitoval jsem námahy (obr. 44). Voda byla příjemně chladná, jenže se sotva hýbala. Na kůži působila

Obr. 41. — Čistí obilí na říčici.

palčivě. Byl jsem červený jako uvařený rak. Otec Antún se vody bál a Ajd jeho bázeň zdůrazňoval:

»Žádná voda není člověku prospěšná. Lépe je udrhnouti kůži pískem než mýti ji vodou. Po vodě se zachladíš, po písku nikoliv. O vodě tohoto moře se vykládá, že je jedovatá a že působí různé neduhy. Měj se, Múso, na pozoru, abys nedostal zimnici nebo aby se ti nerozbolel hrtan.«

Sledovali jsme východní břeh moře. Je plochý a z velké části obdělaný. Vyvěrajíť na něm četné prameny, jejichž voda zavlažuje pole.

»Tři až čtyři žně mívají hospodáři, kteří tyto pozemky obdělávají. Zimu neznají, sucho rovněž ne, půda je dobrá,

vzduch vlhký, pšenice uzrává o dva měsíce dříve než u nás na náhorní rovině. Podívej se, tady již je seto jistě po třetí a posuď, kde jsi viděl proso tak bujné, jako je toto.«

Před polednem jsme se zastavili u hrobu šejcha Sáleha.

»Je to tvůj krajan, otče Antúne.«

»Jak to, můj krajan. Je od Jerusalema nebo z Keraku?«

»Narodil se v Keraku.«

»Proč ho uctívají? Proč mu zřídili náhrobek tady?«

»Již za živa pomáhal ovcím a kozám. Chodili k němu kočovníci i usedlíci. Vydělal si pěkné peníze. Jednou za období zimního, kdy kdekdo pase svá stáda tady při moři, vypukla mezi ovcemi nějaká nákaza. Poslali pro šejcha Sáleha. Byl churav, ale přece jen si dal říci a přijel, aby ovce léčil. Pomáhal jim, sobě však uškodil. Na tomto místě umřel a byl na něm pochován. Uctíváme ho jako patrona ovcí a koz.«

»Což může pomáhati i nyní, když je mrtev?«

»Proč by nemohl? Kdo potřebují jeho pomoci, putují k jeho hrobu a přinášejí mu chléb a mléko. Mléko na hrob vylijí, chléb na něm nechají, anebo, mají-li ho nedostatek, hned si jej od šejcha vyprosí. Je rád, že na něho nezapomínají, a léčí jejich neduživá zvířata i po smrti.«

Mrtvé moře roste.

Kousek za hrobem jsme překročili potok Nmér. V bibli se mu říká Nimrín. Zavlažuje rozsáhlou oasu. Za ní je břeh zarostlý oleandry a tarfou.

»Jak to, Ajde, že tyto keře a stromy stojí v mořské vodě?«

»Po silných deštích přináší Jordán a ostatní potoky velice mnoho vody do moře, jež stoupá a zaplavuje břehy. Kdekoliv tady kopeš, všude se dokopeš soli. Voda vyluhuje solné součástky půdní, půda klesá, následkem toho zůstává déle a déle vodou pokryta, až konečně propadá moři úplně. Šíří se pomalu, avšak vytrvale.«

»Teď si vysvětluji, Múso, jak asi zmizelo město Segor. Doptával jsem se na ně různých lidí, kteří se v okolí Mrtvého moře znamenitě vyznají. Ani jeden nic nevěděl o zříceninách Segoru.«

»A přece bylo, otče Antúne, město Segor proslaveno. Římané v něm měli svou posádku. Býval v něm křesťanský biskup. Muslimové se obdivovali úrodnosti jeho okolí. Křižáčtí

králové jerusalemští je několikráte navštívili, a dnes po něm není památky.«

»Napadá mně, Múso, že je moře pohltilo.«

Na nízkém pobřeží rostou tisíce a tisíce keřů oleandrových a tarfových. Na mnohých místech je obklopuje moře.

»Povídal jsi, Múso, že při tomto moři není života. Podívej se na tyto oleandry a tarfy, co je to na nich hnízd holubů.«

»Přiznávám se, Ajde, že jsem ještě nikdy neviděl takové spousty těchto ptáku, jako zde.«

Neslyšeli jsme skoro ani svých slov. Holubi vrkali, cukrovali a štěbetali na silných keřích, obklopených vodou Mrtvého moře.

Pokud jsme jeli na samém břehu, osvěžoval nás aspoň poněkud chladný vánek, jak jsme však břeh opustili, nebylo možno ve vlhkém horku ani dýchati.

Po poledni jsme se zastavili na hranici oasy Sáfije (obr. 45), abychom si ve stínu rozložitého stromu tarfy odpočali. Teploměr ukazoval ve stínu 45° C a jak vlhký byl vzduch! Suché horko je skoro příjemné, vlhké je však nesnesitelné. Ani my, ani naše zvířata jsme nejevili hladu, zato nás trápila veliká žízeň.

»Nepij, Múso, nepij,« varoval otec Antún. »Ať si vodou neuškodíš.«

»Když nemohu ani jazykem hýbati a vody je zde hojně.«

»Jenže tě neosvěží; je příliš teplá a slaná.«

»Vykoupu se.«

»Kéž tě Alláh uchrání od zlého!« varoval Ajd.

»Nemohu vydržeti, musím do vody.« Vlezl jsem do ní, ale byla tak horká, že jsem ji hned opustil.

Na další pouti jsme dospěli k potoku Keráhi, u něhož si zřídili sedláci, jimž se říká Gauárne, osadu z palmových listů. Doptával jsem se jich na město Segor. Nic o něm nevěděli. Jméno samo jim bylo známo.

»My ho užíváme ve svém válečném pokřiku.«

»Jak zní?«

»Buďte reky, obyvatelé Segoru!«

»To vy jste tedy potomci měšťanů segorských a nic nevíte o domech, jež vašim předkům náležely?«

»Ba věru, že o nich nic nevíme, leda by to byly domy, které lze občas spatřiti v jihovýchodní zátoce moře. Což, kamaráde, neleželo to naše město Segor tamhle pod skalou,

ze které potok Keráhi vchází do naší nížiny? Tam jsou přece hromady zřícenin.«

»Nezavedl bys nás k nim?«

»Slíbil jsi mně, Múso, že se na břehu Mrtvého moře nikde nezastavíš. Nedáš-li se ihned do hor, dám se do nich sám. Nerad bych, aby moje dítky ztratily otce a živitele.«

»Odlož, Múso, svou návštěvu tamních zřícenin,« přimlouval se otec Antún. »Podívej se na naše koně. Od včerejška do úst nevzali, pot s nich teče, sotva se vlekou. Zhynou, zůstaneme-li déle v tomto nezdravém kraji.«

»Budiž Alláhovi poručeno, vraťme se do hor.«

Jaké je Mrtvé moře.

Projížděli jsme rozsáhlými a velmi úrodnými poli, které zavlažuje potok Keráhi a dostavše se ke žlebu Suéhef, stoupali jsme pracně po jeho levém břehu. Cesta je místy vytesána do skály, místy vystavěna, někde je dobře zachovalá, jinde je odplavena. Na takových místech nám dalo hodně práce, než jsme vyvedli své unavené koně (obr. 46). Úplně zmořeni jsme se zahalili do svých plášťů a ulehli na cestě. Na večeři nikdo nepomýšlel. Po nějaké chvíli jsme se vzchopili a určili stráže. Ajd se nabídl k první.

»Obyvatelé Góru jsou zlí. Mohl by se z nich někdo za námi plížiti a nám něco vzíti. Nemyslím, že by se jim zachtělo našich zvířat, ta by jim dole zahynula, ale bylo by škoda, kdybychom ráno nenašli svých sedlových tlumoků, nebo kdyby byly vyprázdněny. Vy spěte! Vzbudím tě, Múso, jak tamhle ta hvězda klesne k obzoru.«

Byla bezmála půlnoc, když mne Ajd probudil. Odpočinek a obzvláště sušší a chladnější vzduch mne sice osvěžily, avšak zdálo se mi, že mnou zachvívá zimnice. Otec Antún nemohl spáti.

»Hlava mne bolí, nemohu jí ani unésti. Raději usednu. Můžeme si popovídati o Mrtvém moři a o jeho dějinách. Noc rychleji uplyne, než kdybych se na lůžku převaloval. Jak říká hebrejská bible tomuto moři? Nazývá je Mrtvé?«

»Nikoliv. Hebreové mu říkají moře Slané.«

»My, Arabové, mu říkáme moře Lotovo. Kdo rozšířil jeho název moře Mrtvé?«

»Svatý Jeroným. Jak v překladu bible latinské, tak ve svých výkladech užívá názvu moře Mrtvé.«

»Bylo známo také klasikům?«

»Zajisté, a to hodně dávno. Pokud se pamatuji, již Aristoteles, učitel Alexandra Velikého, vykládal, že je voda tohoto moře solí tak zhuštěna, že se do ní neponoří ani člověk, ani zvíře, třebas by byli svázáni a do něho vhozeni; žádná ryba že v něm nežije, a kdo v něm pere špinavé šaty, že je vyčistí bez mýdla a bez jakéhokoliv lučebního přídavku.«

»To by si mohl někdo zaříditi obchod s vodou tohoto moře; vydělal by veliké peníze. Jenže se mně zdá, že Aristoteles

Obr. 42. — Čisti obilí na říčici.

sám vody Mrtvého moře při prádle neužíval a v jejích vlastnostech se mýlil. Ale dosti s takovými anekdotami. Povídej, Múso, co o moři víš.«

»Největší jeho délka je 78 km, největší šířka 17 km. Jeho hladina leží bezmála 394 m pod hladinou moře Středozemního.«

»To jsme v obrovské prohlubni, spíše v propadlině. Jak hluboké je Mrtvé moře?«

»Není všude stejně hluboké. V severní části tvoří propast až 793 m pod hladinou Středozemního moře, v jižní pod poloostrovem Lisán, jenž se tamo bělá, nepřesahuje hloubka

ani 6 metrů. Místy je v něm vody sotva na metr. Pravil jsi, otče Antúne, že jsme v prohlubni nebo v propasti a máš pravdu. Vždyť náhorní rovina, na níž leží Kerak a její západní horský okraj spadá k Mrtvému moři 1200 m, ba až 1400 m hluboko.«

»Čím to, že je voda tohoto moře tak slaná?«

»Znáš potoky a prameny přicházející s vaší náhorní roviny. Jsou všechny sladké?«

»Nikoliv. Některé jsou slané, jiné hořké, některé studené, jiné opět horké.«

»Vidíš, jsou bohaté různými látkami nerostnými, přinášejí jich proto spoustu do Mrtvého moře. To se neustále vypařuje, proto houstne a má nejen mnoho solí, avšak chová i nesmírné poklady vzácných minerálních látek.«

»Voda v moři Středozemním je přece také slaná. Žijí v ní ryby a v jiných mořích rovněž. Proč v Mrtvém moři není ani ryb, ani raků, ani jiných živočichů?«

»Poněvadž voda Mrtvého moře obsahuje šestkrát tolik soli jako voda mořská. Navštívil jsi ústí Jordánu?«

»Jednou jsem si k němu zajel.«

»V Jordánu je hojně ryb, ale každá zahyne, kterou rozvodněný Jordán do moře zanese.«

Z dějin Mrtvého moře.

»Učili jsme se v biblické dějepravě o záhubě Sodomy a Gomorhy a jiných osad. Co říkáš tomuto biblickému vypravování?«

»Je v podstatě pravdivé, jenže se netýká vzniku celého Mrtvého moře, nýbrž pouze jeho jižní části. Na úsvitu dějin nebylo moře tak veliké, jako dnes; pouze asi jeho severní polovice již tehdy stávala. Kde se dnes rozkládá polovice jižní, tam byla jindy rovina velice úrodná, zavlažovaná četnými potoky a chráněná před studenými větry západními a severními. Podle prastaré pověsti, jejíž ohlas se v bibli zachoval, stávalo na této úrodné, obdělané rovině pět měst, z nichž jsou obzvláště známa Sodoma, Gomorha a Segor. Čtyři města zahynula, nebo, jak pověst praví, převrhla se do hlubin.«

»Jakým způsobem se převrhla?«

»Sám jsi se zmínil, že četné prameny, vyvěrající v okolí Mrtvého moře, jsou horké, přicházejí tudíž z dutin kůry zemské, kde jsou zahřívány ohnivou látkou, o níž se domní-

váme, že až dosud tvoří jádro naší země. Při zemětřesení se pohnula vrstva, na které města, o nichž mluvíme, stála, a spadla do některé dutiny. Z ní unikaly různé plyny, obzvláště petrolejové a asfaltové, jež se zapálily buď samy nebo bleskem nebo lidským ohněm. Všechno, co bylo v dosahu tohoto přírodního zjevu, se zahalilo plameny a kouřem, celé okolí pak se naplnilo zápachem sirným. Tak vykládáme zánik čtyř měst, která druhdy při Mrtvém moři ležela.«

»Výklad tento může býti správný; vždyť je tady v okolí hojně pramenů petrolejových a naftových a smola se ukazuje ve velkých kusech na moři. Na síru sem chodí z celého okolí.

Podívej se, Múso, na Mrtvé moře. Jako by spalo. Nevím proč, ale kdykoliv jsem se na ně za večera díval, vždy ve mně budilo představu odpočívajícího dítěte. Kdy ty jsi je viděl po po prvé?«

»Krátce po svém příchodu do Jerusalema. Zašel jsem si k večeru na horu Olivetskou a zarazil se, pohlédnuv dolů do propadliny Jordánské a ulpěv svým zrakem na Mrtvém moři. Zdálo se mně, že je blizoučko, i vybídl jsem svého druha, abychom k němu ještě zaběhli, než bude dáno znamení zvoncem ke spánku. Vysmál se mně, že nedovedu odhadnouti vzdálenost. Neptal jsem se ho již na nic, neboť moře mně učarovalo. Po něm se rozkládala noc, kdežto vrcholky východních hor ještě sálaly ohněm a zářily různými barvami. Nikdy nezapomenu na tento dojem. Tehdy se také ve mně ozvala touha, abych se do hor moabských podíval.«

»Tamhle, bezmála západně od nás se něco žlutá.«

»To jsou asi solné hory Usdumské. Slyšel jsem, že se v nich dosud ukazuje solný sloup ženy Lotovy.«

»Je to možné?«

»Ukazovalo se jich mnoho a ukazovaly se na různých místech. Jihozápadní pobřeží Mrtvého moře se skládá ze solných hor. Déšť a sucho, horko a větry rozpouštějí sůl a tvoří z hor nižší nebo vyšší pyramidy, sloupy a obelisky. Mnohé z nich bývají prapodivných útvarů. Jaký div, že v nich člověk vidí i podoby lidské a že na nich utkvívala pověst o ženě Lotově. Jiní poutníci ji hledali při ústí Arnonu, neboli, jak se dnes říká, Módžebu.«

»Tam přece nejsou hory solné.«

»Ale je tam na tisíce skalních jehel, pyramid, jehlanců a obelisků, které jsou pevnější a rovněž připomínají tvary člověka.«

»Kde stál doopravdy sloup ženy Lotovy?«

»To nevíme a nikdy se toho nedovíme. Již koncem čtvrtého století tvrdil biskup segorský, že se sloup ženy Lotovy před několika lety ztratil v moři.«

Lot a Moabové.

»Bible a moji krajané spojují Mrtvé moře s Lotem. My, Arabové, je nazýváme Lotovým a bible vykládá, že Lot při něm býval. Odkud se k němu Lot nastěhoval?«

»Lot podobně jako jeho příbuzný Abraham přitáhl se svými čeleděmi z Mesopotamie. Tábořili v jižní Palestině. Po nějaké době vznikly mezi nimi různice. Oba náčelníci, chtějíce zachovati přátelství, se rozhodli, že se rozejdou. Abraham se svými chtěl zůstati v zemi Zaslíbené, Lot pak si vybral okolí Mrtvého moře, jakož i náhorní rovinu, na niž se vracíme. Za deštivého období pobýval při Mrtvém moři, kde měl v Sodomě dům, za suchého zůstával se svými stády a čeleděmi na náhorních rovinách východních.«

»To chápu. Jak kočovníci, tak usedlíci z těchto náhorních rovin i dnes žijí a jednají jako Lot. Za období suchého a proto horkého bývají na rovinách, za deštivého a tudíž chladného sestupují sem k Mrtvému moři a do Araby. Vody je zde dost, pastvy rovněž a netrpí ani oni, ani jejich stáda mrazy, studenými větry a mnohdy i sněhem. Což za Lota nebyly naše náhorní roviny ještě obydleny?«

»Měly již tehdy své obyvatelstvo, své osady, chrámy a cesty, jenomže se toto obyvatelstvo ponenáhlu dostalo do područí čeledí Lotových, jimž se říkalo Moabci a Ammonci. Obě dospěly ke zřízení státnímu. Království moabské mělo za hlavní město Rabbu, kdežto králové ammonští sídlili v dnešním Ammánu.«

Vzpoura proti velkému králi babylonskému.

»Učili jsme se, že babylonský král přitáhl až sem k Mrtvému moři, zajal Lota a odvedl ho s celou rodinou do Babylonska; Abraham že vysvobodil nejen svého příbuzného, nýbrž i ostatní zajatce a že se mu za to dostalo požehnání od Melchisedecha, krále jerusalemského.«

»Tak asi to stojí v biblické dějepravě a nějak podobně se to též událo. Celá Syrie a tudíž i Moabsko, Edomsko a jižní

Palestina, neboli, jak bible říká, Negeb, byly podřízeny velkému králi babylonskému.«

»Což neměly svých vlastních králů?«

»Měly, jenže tito králové byli povinni odváděti roční poplatky. Velký král babylonský občas zajíždíval do Syrie, aby tam udržoval pořádek a trestal, kdo proti němu kuli pikle nebo zůstávali poplatky dlužni.«

»Odkud znal velký král babylonský smýšlení jednotlivých králů a náčelníků syrských?«

Obr. 43. — Měří obilí na mlatě.

»Od svých zástupců neboli konsulů. Měl je ve všech význačnějších městech a jejich povinností bylo, aby mu podávali zprávy o všem, co se dělo.

V jižní Syrii vypuklo povstání. Podnět k němu dalo pět městských králů, kterým náleželo území sousedící na jihu s Mrtvým mořem. V jejich čele stál král sodomský. K povstalcům se přidala i města ležící jižně od Sodomy, ba i náčelníci tamních kočovníků.

Velký král babylonský dlel tou dobou v severní Syrii. Navštívilo ho několik jiných králů, jemu poplatných. Uslyšev o povstání Sodomských, rozhodl se, že se proti nim

hned vydá. Tři z králů poplatných ho doprovázeli. Táhli východně od Mrtvého moře velkou obchodní cestou, procházející Moabskem a Edomskem až k přístavu Elath na Rudém moři. Odtud zabočili propadlinou Araba, která se tamo dole černá, k severu a podnikali trestné výpravy proti jednotlivým neposlušným knížatům a náčelníkům. Spojenci krále sodomského se postavili na odpor na jižní hranici svého území. Byli poraženi a dali se na útěk. Král sodomský spadl do studnice asfaltové, ale nezahynul. Spolu s ostatními hledal spásu v horách, z nichž jsme předevčírem přišli a do nichž se dnes vracíme. Vítězové vzali poraženým stáda a majetek, obzvláště potraviny a zajali všechny, kdo se útěkem nezachránili. Mezi zajatci byl též náčelník Lot s celým svým příbuzenstvem.

Abraham na pomoc Lotovi.

Nějaký sóukmenovec Lotův spěchal k Abrahamovi, jenž tehdy tábořil u Hebronu. Utíkal pěšky. Cesta byla velmi obtížná, poněvadž vystupovala do hor, dorazil k němu tudíž teprv druhého dne. Abraham, uslyšev o zajetí svého příbuzného Lota a o porážce králů, s nimiž byl spřátelen, považoval za svou povinnost, aby se pokusil o jejich vysvobození. Nejednal ukvapeně. Zajistiv si pomoc svých hebronských spojenců, vybral ze svých bojovníků 318 mužů. Ti, jakož i četa spojenců ho měli doprovázeti. Ostatní své lidi ponechal, aby střehli stád a chránili jeho majetku. Z Hebronu zamířil rovnou k Sodomě, aby vyzvěděl, kterou že se dali nepřátelé cestou. Mimo to věděl, že poražení a vykořistění obyvatelé pěti měst podniknou, co bude v jejich moci, aby kořist nepříteli odňali; nadál se tudíž, že se s ním spojí.

Trestní výprava velkého krále se dála v období deštivém. Za suchého období by se nebyl mohl odvážiti do výhně propadliny Araba a Mrtvého moře. Potrestaní a vyloupení obyvatelé se hrnuli znova do Araby a spěchali za svými ukořistěnými stády. I oni hleděli získati zpět, co jim bylo vzato. Není pochyby, že zpovzdáli sledovali velkého krále a jeho družinu a že se připojili k Abrahamovi. Mohlo jich býti několik tisíc. Abraham je vedl. Někteří jeli na oslech, velkou většinou šli pěšky.

Velký král babylonský nelenil. Věda, že bude pronásledován, chvátal propadlinou Jordánskou k severu. Byl nej-

méně o tři dny napřed. Abraham vyslal zvědy, kteří mu zakrátko podávali zprávu o pohybech velkého krále; spěchal, aby ho dohonil. Podařilo se mu to u města, kterému se později říkalo Dan, při samých pramenech jordánských. Zvědové vykládali, že se velký král se svou družinou a s celou kořistí utábořil při samém městě. Jistě se již kojil myšlenkou, že se poražení neodhodlali ho pronásledovati. Ukázalo se, že se mýlil a že je snáze kořisti dobýti než jí uchrániti.

Abraham čekal, až se babylonský král se svými lidmi a s kořistí uloží ke spánku. Rozdělil své spojence. Slabší oddíl přepadl kořist, kdežto se silnějším se Abraham vrhl na velkého krále. Velký král se svou družinou útoku neodrazil. Byl donucen k ústupu. Obávaje se, aby se domorodci nepřidali k útočníkům, ustupoval až kousek severně od Damašku. Dále ho Abraham nepronásledoval. Vrátil se k Danu a dohonil oddíl vracející se s kořistí. Vysvobodil Lota, celé jeho příbuzenstvo, jakož i všechny zajaté obyvatele pěti měst a jejich majetek.

Neubíral se propadlinou Jordánskou, nýbrž cestou vedoucí západním pohořím. Nadál se, že tam najde více potravin pro zajatce a pastvy pro stáda. U Jerusalema mu vyšel vstříc tamní král Melchisedech. Na poděkování přinesl Hospodinu v oběť chléb a víno a požehnal Abrahamovi. U Hebronu se s Abrahamem loučil jak Lot, tak král sodomský, jenž nabízel Abrahamovi podíl z kořisti. Nevzal pro sebe nic. Nechtěl, aby se Sodomci chlubili, že ho obohatili, žádal však, aby dali příslušný podíl jeho spojencům hebronským.«

»Jak zcela jinak chápu dnes tyto události, když znám náhorní roviny moabské, pobřeží Mrtvého moře a značnou část doliny Jordánské. Hebron leží tamhle někde v pohoří Judském. Jako bych viděl Abrahama, jak spěchá se svými dolů k moři Mrtvému, jak sbírá rozprchlé obyvatele sodomské a jak s nimi obezřele táhne podél Jordánu k severu. Každý šlechetný náčelník by se dnes zachoval, jako se zachoval on,« poznamenal otec Antún. Po chvíli se ozval:

»Denice se ukázala, což, Múso, nedáme se na cestu?«

»Než odjedeme, mohli bychom pojísti. Dostávám hlad.«

»Sáhni do tlumoku a vem si, co chceš. Vždyť jsme včera skoro ani nejedli.«

»Měli jsme přece suchý sýr a chléb. Dal jsem je do svého tlumoku; tady jich není.«

»Podívám se do svého.« Ani tam potravin nebylo.

»Ajde, Ajde, probuď se k dobrému! Nevíš, kde jsou naše potraviny?«

»Budiž Alláh pochválen, neztratily se.«

»Pověz mně, kde jsou!«

»V mém břichu, otče Antúne. Dostal jsem hlad a snědl jsem všechno za tu dobu, co jsem dlel na stráži.«

»Kéž bys ve zdraví zažil! Pro nás nezbylo nic, půjde se nám zato levněji.«

»Aspoň vody bychom se mohli napíti.« Ani té nebylo.

»Vylil jsi ji, Ajde, nebo vypil?«

»Nač bych ji vyléval? Byla to dobrá voda, již jsme přinesli z Keraku. Dopil jsem ji.«

Hladový pastýř.

Pohoří, jímž jsme vystupovali, se zvedá ve třech stupních. Nejhůře se nám šlo při přechodech. Jsou zavaleny zlomky skal, takže jsme nemohli jeti, nýbrž byli nuceni koně vésti. Pot se s nás jen lil a hlad a žízeň nás přece jen trápily. Nikde pramen, nikde možnosti, abychom si k snědku něco opatřili.

Podobně jako my trpěl i nějaký mladý pastýř. Volal na nás a slabým hlasem úpěnlivě prosil, abychom mu dali něco jísti.

»Již dva dny a dvě noci jsem neměl v ústech. Den a noc jsem nepil.« Jeho zamlžený zrak a vpadlé skráně svědčily o pravdivosti jeho slov.

»Rádi bychom ti, bratříčku, pomohli, ale hle, sami nemáme ani potravin, ani vody.«

»Oznamte mým příbuzným v osadě Chanzíre nebo v táboře, který zahlédnete, že se přede mnou otvírá brána smrti.«

»Co zde děláš?«

»Pasu tamhle ty krávy. Z tábora mně posílají za sedm až deset dní mouku a sýr. Před třemi dny jsem snědl svůj poslední chléb a předevčírem jsem vypil vodu. Čekám na nové zásoby, dotud marně. Krávy mléka nemají, vždyť je pastva skrovná a traviny jsou suché.«

»Kde je napájíš?«

»K vodě je ženu vždy v noci. Poslední noci jsem již neměl síly, abych s nimi šel. Našly ji samy.«

»Pojď s námi.«

»Nemohu, nedošel bych.«

»Svezeme tě.«

»Nemohu opustiti těchto krav. Jen, bratříčkové moji, spěchejte, spěchejte, ať jsem vysvobozen od smrti.«

»Potěš se radostnou zprávou, že budeš míti do poledne potravu i nápoj.«

»Kéž by to Alláh dal! Kéž by to Alláh dal!«

Asi uprostřed druhého stupně jsme objížděli velkou jeskyni.

»Leží v ní velbloud,« vykládal Ajd.

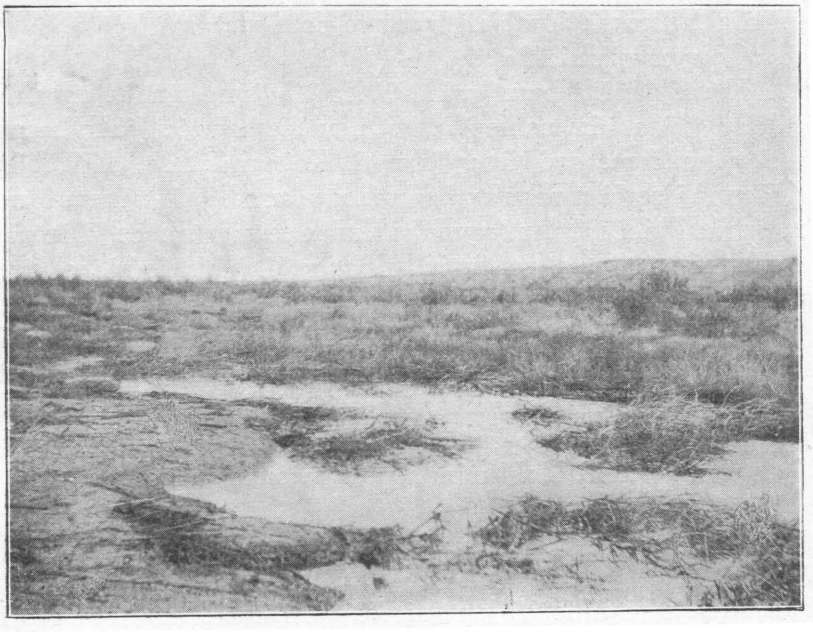

Obr. 44. — Na břehu Mrtvého moře.

»Co by tam dělal?«

»Hlídá poklad.«

»A kde se pase a napájí?«

»Není živý, je zkamenělý, avšak obživne, jakmile někdo po pokladu sáhne. Přerazí každého.«

»Což je poklad vidět?«

»Říkají, že ano. Sám jsem ho neviděl.«

Zahlédli jsme vlevo nevelký tábor. Otec Antún k němu zajel, aby pověděl o hladovém pastýři. Za chvilku spěchal muž s uzílkem a míškem vody dolů.

»Nezahyne, chudák,« poznamenal Ajd. »Budiž Alláh pochválen!«

Nářky usedlíků.

Vystoupivše na náhorní rovinu, zastavili jsme se ve vesnici Chanzíre. Bydlí v ní na sto rodin. Leží na cestě z Moabska do Hebronu a Jerusalema.

»Dobře by se nám žilo,« vykládal náš hostitel. »Naše role nejsou velká, ale zahrady máme bohaté. Mnoho bychom mohli vydělati obchodem. S obyvateli Góru žijeme v míru, kupujeme od nich, prodáváme jim, čeho potřebují. Mohli bychom zásobovati celé okolí zbožím dovezeným z Jerusalema a Hebronu. Vydělali bychom na něm.«

»Co vám překáží?«

»Kruté daně a berní výběrčí. Trpěli jsme mnoho od Medžáljů a vláda nám neulevila. My nemůžeme utéci, jako kočovníci, nemůžeme své úrody skrýti. Kočovníků se vláda bojí. Kočovníci se jí mohou vyhnouti, my, usedlíci, uniknouti nemůžeme. Výběrčí daní vymáhá, kolik se mu zachce, a četníci a úředníci se nás neujmou. Dostávají od výběrčího svůj podíl.«

Na všech obyvatelích bylo patrno, že jsou ubozí. Jejich domky jsou maličké a bídné, avšak přece nás přijali přívětivě a dali se nám najísti. Náš hostitel byl dárkem, jakého se mu dostalo, tak spokojen, že se nabídl, že nás kus doprovodí. Bylo mně to milé. Mohl nám aspoň pojmenovati celé okolí.

Pozemský duch trápí člověka.

Chtěl jsem zabočiti k rokli, ke které mne vábil otvor připomínající dveře umělého pohřebiště.

»Nechoď tam, Múso. Nepracovaly tam ruce lidské. Je to jeskyně, kterou zhotovil Alláh a je nebezpečná.«

»Proč by byla nebezpečná? Jsou v ní hadi?«

»Kdepak hadi! Jsou v ní,« a přistoupiv ke mně samému, zašeptal »duchové.« Rovněž šeptem jsem se ptal:

»Což tady bydlí mnoho duchů?«

»Podívej se jen, co je tady roklí, rozsedlin a roztodivných skal. Jsou to pravá sídliska pozemských duchů. Nemáme od nich ani ve svých osadách pokoje.«

»I v kamenných domech vás obtěžují?«

»A jak nás trápí! Tamhle v té chaloupce bydlili dva sirotci, bratr a sestra. Sestra byla starší a vychovávala svého bratříčka. Když vyrostl, neženil se ze strachu, aby jeho

manželka nedělala zle sestře. Jednou pracoval se sestrou na poli tamhle u těch zřícenin. Vidíš, jaká rozsedlina za nimi zeje? U samé rozsedliny našli nemluvně, děvčátko. Sestra se nad ním smilovala a vychovala je jako matka. Když dorostlo, sama radila bratrovi, aby se s ním oženil. Dlouho a dlouho do něho mluvila, než přivolil. A co se nestalo. Po svatbě mladá manželka vyhnala svou švagrovou. Její muž mlčel. Myslil si:

‚Dobrotou jí napravím hlavu.'

Utěšoval sestru a přinášel jí, co jen mohl. Víš, Múso, co se stalo? Jednou v noci si lehla jeho žena na něho, zaťala své zuby do jeho krku a ssála z něho krev. Nemohl se hnouti, pouze vzdychal a vzdychal. Jeho sestra bydlila v domku hodně daleko od něho. Něco jí říkalo:

‚Běž a podívej se, co je s bratrem!'

Vyskočila z lůžka a utíkala k chaloupce bratrově. Naslouchá. Nic se nehýbalo.

‚Proč jen ten můj bratr tak těžko dýchá a stená?'

Pootevřela tichounce dveře a vidí, že švagrová leží na bratrovi a ssaje mu krev. Zvolala na poplach. Mladá žena odskočila a zmizela. Všichni jsme viděli stopy oslích nohou. Nebyla to žena, byl to pozemský duch.«

»Nemohl bys s námi, hostiteli, jíti až do Kufrabby?«

»Proč bych nešel? Mám tam práci. Vyřídím ji a budu spokojen, že jsem prospěl nejen sobě, ale i vám.«

»Za tvou námahu tě odměníme.«

»Odměnili jste mne již dost. Nezasluhuji odměny nové, ale, dáte-li mi něco, odmění vás Alláh.«

Vesnice poplatná křesťanům.

»Vesnice Kufrabba, k níž se nyní blížíme, je větší než Chanzíre?«

»Jak by nebyla. Bydlí v ní nějakých 320 rodin.«

»Jsou mezi nimi také křesťané?«

»Před několika lety tam nebyl křesťan ani jeden. Dnes se tam znova usazují,« vysvětloval otec Antún. »Zvláštní je, co naši katolíci vykládají. Všichni jsou přesvědčeni, že v Kufrabbě jednou panovali židé. Zda je to pravda, říci nemohu. Našel jsi o tom něco v knihách?«

»Nikoliv. Za doby Machabejských a za krále Herodesa Velikého náleželo toto úbočí k Judsku, ale nikoliv trvale. Vy-

pukly-li občanské války v Judsku, zmocnili se ho Nabatejci, pánové Uádi Músa, neboli, jak říkáme, Petry. Pochybuji, že by se tady v Kufrabbě židé byli udrželi.«

»Jisto však je, Múso, že byla Kufrabba jednou osídlena křesťany.«

»Z čeho to soudíš, otče Antúne?«

»Obyvatelé Kufrabby odváděli od nepaměti dávky našim křesťanům. Křesťané považovali polovici rolí kufrabbských za svůj majetek. Říkají:

‚Naši předkové se odstěhovali do Keraku a v Kufrabbě zanechali své nájemce neboli dělníky, proto od nich právem požadujeme pětinu veškeré úrody.'«

»Odváděli tuto pětinu dobrovolně?«

»Jen z donucení. Vrchní náčelník keracký jezdíval do Kufrabby s velkým průvodem a vymáhal pro křesťany pětinu a pro sebe a pro svou družinu velké dary. Zato však jich chránil před nájezdníky a lupiči.«

Hostina pozemských duchů.

»Povídal jsi mně, hostiteli, jaké trápení máte v Chanzíre s pozemskými duchy. Obyvatelé Kufrabby mají od nich pokoj?«

»Nikdo, kdo poblíž těchto žlebů a roklí bydlí anebo táboří, nemá od pozemských duchů pokoj. Ptáš se mne na Kufrabbu. Žil tam nějaký mladík. Vzal si za manželku svou příbuznou, hezounké děvče. Sedmé noci po svatbě byl velice žízniv. Povídá:

‚Dones mně vody!'

Jeho mladá žena vyskočila z lůžka a šla pro vodu. Uslyšel její úzkostlivý výkřik a již jí neuviděl. Zmizela. Manžel ji hledal. Nezbylo po ní ani památky. Bezmála si zoufal. Konečně se odebral k vidoucímu.

Vidoucí dal manželu popsaný lístek papíru a vybídl ho, aby zašel do rozervaných a pustých skalisk na levém břehu potoka Hsa, nebo, jak se mu říká v dolní části, Keráhi. Znáš jej, Múso?«

»Zajisté, že jej znám.«

»Tam měl čekat. Učinil, jak vidoucí radil, a čekal na tom hrozném místě. Chvilku po západu slunce zahlédl mlžné postavy. Vylézaly z rozsedlin, zářezů, žlebů a žlíbků. Byli to

pozemští duchové. Vítali svého náčelníka. Jak si sedl, rozkázal:

‚Doneste, čeho potřebujeme k večeři.'

Duchové zmizeli a vraceli se s chlebem, masem, suchými fíky a hrozny. Jen jeden jediný nepřinesl nic.

Považ, Múso, že manžel toto všechno viděl a slyšel.

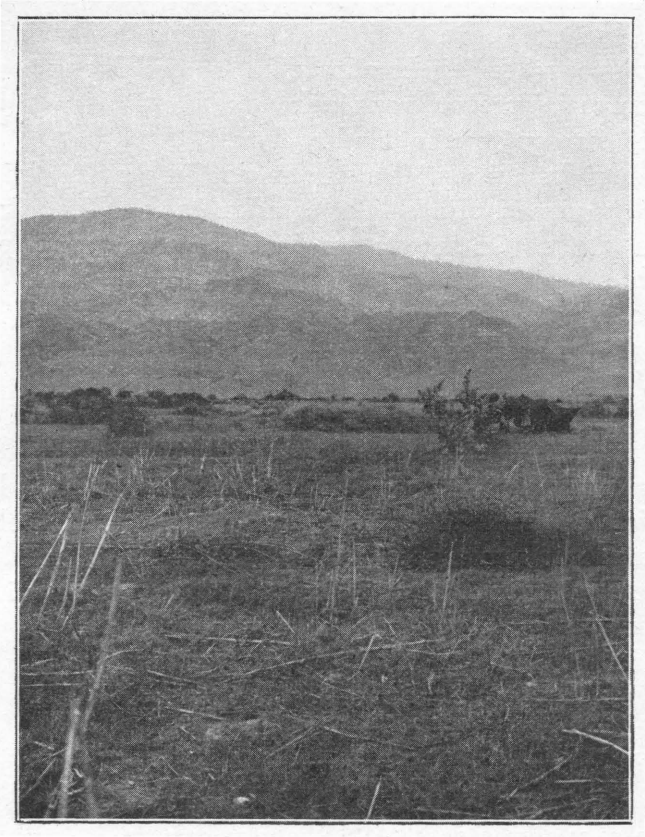

Obr. 45. — Pole v oase Sáfije.

Zle se obořil náčelník duchů na onoho, který přišel s prázdnou.

‚Kde jsi byl, lenochu? Jistě jsi někde seděl a spal, místo abys něčím přispěl k hostině, k níž rovněž zasedneš!'

‚Nenadávej mně lenochů, nevytýkej mně, že jsem spal. Zašel jsem do Keraku, do okrsku křesťanského, a chtěl jsem si vzíti, čeho potřebuji, v domě starostově. Starostova žena se modlila a kříže dělala. Taková hrůza mne pojala, že jsem byl rád, že jsem utekl.'

‚Věřím ti, že jsi se lekl kříže. Nehrozí nám větší nebezpečí než od toho, kdo nás znamením kříže požehná.'

Proto, Múso, chceme-li se ubrániti moci zlého ducha, voláme na jméno Alláhovo a při tom děláme kříž.«

»I vy, muslimové?«

»Zajisté. Proč bychom nepoužili znamení kříže, když je v něm taková moc?

Jak duchové povečeřeli, dodal si utrápený manžel odvahy, přistoupil k jejich náčelníku a podal mu popsaný lístek. Sotva jej přečetl, rozkázal:

‚Hned mu vraťte jeho mladou ženu.'

Jeden z duchů odletěl a jak se potěšil manžel, když mu za chvíli v náručí přinesl jeho mladou ženu. Náčelník mu ji odevzdal a té chvíle nebylo památky ani po něm, ani po jeho duchách.«

Za řeči cesty ubývalo a slunce ještě ani nezapadlo, když jsme byli doma v Keraku.

Bez vůdce.

Za svého pobytu v Keraku jsem často slyšel vykládati o velkých zříceninách zvaných Dejr, Klášter, ležících mezi potokem Kerackým a potokem Beni Hammád. Odhodlal jsem se, že je navštívím a odtud že zajedu k Mrtvému moři a prozkoumám poloostrov Lisán, jakož i jeho okolí.

»Vůdce si, Múso, nehledej,« napomínal mne náčelník Ísa. »Vezmi s sebou otce Antúna a já vás povedu.«

»Nepojedeš přece s námi až dolů na Lisán.«

»Bude-li to vůle Alláhova, pojedu. Dosud jsem rozhodnut, že vás dovedu až k prameni Ibn Hammád. Je horký, vykoupám se v něm a snad Alláh jeho vodou zničí červa, který ohlodává kořen mého zdraví. Kdejakou zříceninu, kdejaký kopec a údolí ti ukáži a pojmenuji. O nápise ti povím.«

»Nějaký nápis jsi našel?«

»Zajisté. Dosud jsem se o něm ani nezmínil, ale tebe k němu zavedu. Víš, že kraj od Rabby na západ je můj. Znám v něm kdeco.«

»Kéž tě Alláh odmění za tvou dobrou vůli! Ty nám budeš vůdcem, budeš nás chrániti.«

»Přisám Alláh že budu!«

»Potřebujeme však ještě člověka, který by na svém mezku vezl nějaká naše zavazadla. Koho bys radil?«

»Ze zdejších lidí si neber nikoho. Cestou k vám jsem potkal nějakého Huétiho. Dováží zboží potulným kupcům, kteří obchodují s jeho krajany. Znám ho mnoho let. Je chudák, ale poctivec. Tamhle dřepí. Otec Antún by s ním mohl ujednati smlouvu.«

»Co nám bude platný, když se na pobřeží Mrtvého moře nevyzná?«

»S hlavních cest nezbloudí. Najde ti nějakého tamního domorodce, který ti poví, co věděti chceš. Hleďte se vypraviti zítra v poledne. Je to šťastný den, proto se váš úkol zdaří. Stavím se pro vás.«

U náčelníka Ísy.

Nazítří před polednem k nám přijel vládní úředník s četníkem. Představil se a sdělil, že s námi pojede, poněvadž má práci v táboře náčelníka Ísy. Nebyli jsme tomu rádi.

»Není, Múso, zlý, je však zvědavý a dotěrný. Z tábora Ísova se mu nebude chtíti. Četníka nám uváže, aby se ho zbavil, a sám si bude hověti a vyjídati Ísu,« poznamenal otec Antún. Obavy naše se splnily.

Z Keraku jsme odjeli před polednem 12. května rovnou k severu. V pravé poledne jsme se zastavili ve zříceninách Dejr. Leží na výšině uzavřené hlubokými roklemi. Polohou připomínají Kerak. Staré město bylo ohrazeno mohutnými hradbami, zesílenými v rozích pevnými věžemi.

»Zanedlouho bude, Múso, tento Dejr, Klášter, znovu obydlen. Moji sedláci si tady již nyní staví domky a stáje. Nač by se vraceli do Palestiny? Ať zůstanou zde. Půdy mám dost, sám ji obdělávati nebudu, našim lidem se do práce nechce, proč by se neuživili? Neukřivdím jim a oni neukřivdí mně. Teď tě zavedu k nápisu.«

Hořel jsem nedočkavostí. Neznámý nápis blízko hlavního města moabského mne nesmírně vábil. Bohužel, že se zrodil v hlavě mého dobrého Ísy. Hledal jsem nápis hodně dlouho a velmi pečlivě, ale nebylo ho. Jen několik kmenových znaků Hamájdů bylo vyryto v kamenné plotně. To byl asi nápis. Když jsem si této plotny nevšímal, zastyděl se Ísa za svůj omyl a tvrdil, že jistě někdo jeho nápis odnesl.

Zamířivše k severovýchodu, sestoupili jsme před stanem náčelníka Ísy. Nutil, abychom usedli, že nás pohostí kávou (obr. 47), avšak sotva jsme se přivítali s jeho příbuznými,

vsedli jsme znova na své koně a dali se do zřícenin Rabba, bývalého hlavního města moabského.

Některé staré budovy byly přestavěny na domky sedláků, jinde dělníci nějakého podnikatele rozkopávali základy a přitesané balvany čedičové, jakož i mramorové desky odváželi do Keraku.

»Přisám Alláh, Múso, že jsem na některých takových bílých mramorových deskách viděl opravdové nápisy,« ubezpečoval Ísa.

»Nezůstal tady někde schován ani jediný?«

»Nezůstal. Podnikatel ze strachu, aby mu vláda práci nezakázala a mramorové desky nezabavila, dal vyleštiti každou desku s nápisem.«

Okolí Rabby je velice úrodné.

»Jediná chyba je, že tu není vody. Dávám čistiti jednu starou cisternu za druhou, jen abych měl dostatek vody pro své nájemce, dělníky a jejich dobytek.«

Zdaleka jsme viděli, že se u Ísy chystá masitá večeře. Dva muži drželi na ramenou stanovou tyč, na níž visel tučný skopec. Třetí s něho stahoval kůži.

Zajatec.

Před stanem Ísova otroka se válela divná postava. Byl to muž úplně nahý, v kozelce svázaný. Nohy měl spoutány železy, do jakých se zamykají přední nohy vzácných koní. Ruce měl svázány v loktech a přitaženy v zápěstí ke kotníkům. Kolem krku měl zasmyknut kožený pás, jenž byl připevněn k přednímu provazu stanovému. Převalil-li se, stahovala se smyčka a zadržovala mu dech. Mimo to se stanový provaz pohnul a černoška vyběhla s hůlkou, hrozíc, že ho přetáhne, nezůstane-li ležet tiše. Několik jehňat stálo u něho a lízalo ho. Bezmála při každém líznutí vzkřikl.

»Co je to za tvora, který tamhle leží?«

»Zloděj. Dvakrát jsme ho v táboře chytili, dvakrát jsme mu nabili a ho propustili. Slíbil, že dá pokoj. Dnes ráno ho chytili po třetí, svlékli ho, svázali ho, jak vidíš, a připoutali k provazu stanovému. Hlavu, tvář a stydké části těla mu namazali řídkým těstem. Jehňata mají těsto velmi ráda. Lízají je a při tom mu vytrhávají vlasy a chlupy, proto řve.«

»Je to ukrutný trest. Nemáte jiného, mírnějšího?«

»Tento je nejmírnější. Nedá-li pokoj a bude-li sebou zmítati, přinutí ho moji černoši, aby vykopal hlubokou díru. Potom ho do ní vhodí a hlinou zaházejí, takže bude vyčnívati jen horní část těla. Ruce mu sváží dozadu a pomaží ho těstem. Ať se ovce a jehňata baví.«

»Vidíš, že ho netrápí pouze ovce, nýbrž i tisíce a tisíce much.«

»Za noci přijdou komáři. Ti mu způsobí větší bolest, nežli ovce.«

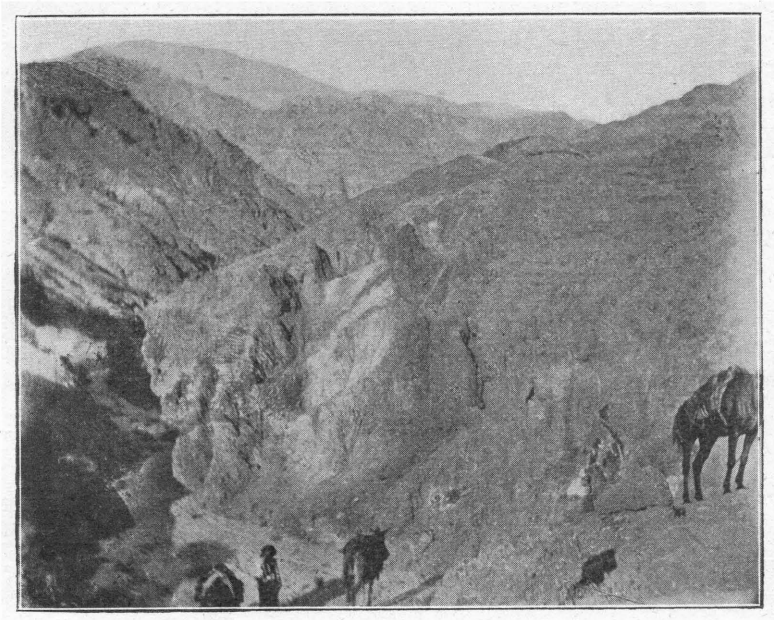

Obr. 46. — Špatná cesta.

»Nebylo by, Íso, lépe, kdybys mu dal nějakou práci?«

»Jakou asi?«

»Zmínil jsi se, že potřebuješ vody, že dáváš staré cisterny čistiti jednu za druhou. Ať vybírá kamení, štěrk a hlínu, jimiž je cisterna zasypána. Můžeš určiti, kolik jich má vyčistiti; buď jednu nebo dvě nebo tři, a slíbiti mu, že ho propustíš, jakmile svou práci vykoná. Přičiní se, jen aby se co nejdříve dostal domů a přitom z toho budeš míti prospěch.«

»Nápad je dobrý, Múso, jen víš, tenhle dareba by utekl. Nemůže přece míti nohy v poutech. Musí slézti do cisterny a z ní vylézti. Bez pout tady nevydrží.«

»Máš zde plno lidí. Tvoji černoši nic nedělají. Ustanov jednoho, aby na něho dohlížel a pohroz zajatci, že černoch na něho střelí, dá-li se na útěk.«

»Pojď sem, Sáleme, pojď sem! Uvolni veškerá pouta toho dareby. Ať se umyje a obleče. U tebe se nají a přespí. Ručíš, že neuteče. Zítra ráno ho zavedeš k té a té cisterně, dáš mu potřebné náčiní a řekneš mu mým jménem, že nedostane svobody, pokud ji nevyčistí. Jakmile bude s prací hotov, může se vrátiti ke svým; kdyby se mu zachtělo svobody, že po něm střelíš.«

»Tvůj rozkaz spočívá, náčelníku, na mé hlavě a jasně se jeví před mým okem.«

Staré mince.

»Tady tento dělník by ti, Múso, rád ukázal nějaké staré peníze.«

»Kde jsi je našel?«

»V Rabbě. Rozkopávám základy pro podnikatele a všechno, co zde mám, jsem tam sebral.« Z cípu svého levého rukávu vysypal přede mne dobrou hrst měděných mincí.

»Pravíš, že vše, co na této hromádce je, jsi nalezl v Rabbě.«

»Přisám Alláh, že mluvím pravdu.«

»Je to div divoucí! Tyto dva plíšky nejsou peníze. Jsou to medailky, jaké se rozdávají ve francouzských školách v Jerusalemě. Toto jsou známky, které se v některých hostincích vydávají na pivo, a to všechno že jsi vykopal v Rabbě?«

Dělník se zasmál. »Nevěděl jsem, efendi, že rád žertuješ. Něco jsem tam vykopal, něco jsem nasbíral v Jerusalemě, odkud pocházím.«

Mezi penízi bylo několik mincí arabských a několik římských. Domníval jsem se, že najdu i nějakou raženou v Rabbě nebo v některém jiném městě moabském, nenašel jsem však ani jedné.

»Víš co, mladíku? Nabídni tyto mince evropským poutníkům, s nimiž se v Jerusalemě setkáš. Dají ti více, než bych ti mohl dáti sám.«

»To máš pravdu, efendi, ačkoliv bych byl rád aspoň něco prodal, abych si něco vydělal.«

»Vezmi si tuto stříbrnou minci, dávám ti ji darem.«

»Dobrý začátek! Kéž Alláh rozmnoží tvé jmění!«

»Proč jsi pátral po mincích, ražených v některém městě moabském?«

»Poněvadž jsou vzácné a velicē důležité, otče Antúne.«

»Což si mohla města raziti vlastní mince? Nenáleželo toto právo pouze císařům římským a byzantským?«

»Výhradně císařové razili mince zlaté. Po dlouhou dobu neměli ani králové velké říše perské svých zlatých mincí. I u nich kolovaly dukáty římské. Některá města měla právo raziti mince stříbrné, kdežto raziti mince měděné bylo dovoleno městům všem. Velká musea evropská a americká hledí míti mince římské pokud možno všechny, proto vyvažují zlatem měděné peníze některých zapomenutých osad pohraničních, jakých je plno tady v Moabsku nebo v sousedním Edomsku.«

»Dobře, že to vím. Naši katolíci mně občas přinesou hrst mincí. Budu si jich nyní bedlivěji všímati a najdu-li nějaké, které pocházejí z těchto krajů, odevzdám je patriarchátu v Jerusalemě.«

»Správce tamních sbírek ti bude jistě vděčen, otče Antúne.«

Čeho jsme se v Keraku báli, stihlo nás nazítří ráno. Úředník nám nabízel četníka.

»Děkujeme ti, efendi, za tvou velikou pozornost, ale četník náleží k tobě. Je zde mnoho cizích sedláků, kteří z jeho přítomnosti poznají, jaké přízni se těšíš u krajského správce.«

»Vzdám se ho, rád se ho vzdám. Chcete do kraje, v němž je plno lidí zlotřilých. Bude chrániti vás a vašich koní.«

»Jsme zvyklí cestovati pod ochranou Alláhovou. Náš průvodčí roznese všude, že jsme vyjeli ze stanu náčelníka Ísy, jeho sůl že je na našem jazyku a že tudíž on ručí za náš život a za náš majetek. Proč by se tvůj četník obtěžoval?«

»Krajský správce poručil, aby vás četník doprovázel a rozkazu krajského správce se nikdo protiviti nemůže.«

»Ani nám nenapadne, efendi, abychom se protivili rozkazu jeho Excelence. Vyslov mu naše díky! Sami mu vyložíme, jakou službu nám prokázal, svěřiv nás ochraně tohoto četníka.«

»Dostali jsme se, Múso, do pasti. Nevěřím, že by byl krajský správce tento rozkaz vydal, než co naplat? Četník půjde s námi.«

»Alláh pomůže.«

U horkého pramene.

Po snídani jsme zamířili k západu a sjížděli k horkému prameni Ibn Hammád. Cesta vede úrodnými rolemi, na nichž nájemci Ísovi žali pšenici a ječmen.

»Tak brzo, Íso, dozrála pšenice?«

»Nezapomínej, Múso, že jsme již několik set metrů pod náhorní rovinou. Tato svažitá stráň je otevřena horkým větrům, přicházejícím od Mrtvého moře, proto na ní obilí mnohem rychleji dozrává než nahoře v okolí Rabby.«

»Máš pravdu, otče Antúne,« přitakal náčelník Ísa. »Nezapomeň připomenouti, že jsme měli letos v březnu a v dubnu málo deště. Ječmen se nalil, pšenice však poněkud zaschla. Zrno není, jak by mělo býti. Poloha a letošní sucho jsou příčinou, že tady žneme o čtrnáct dní, ba o měsíc dříve než nahoře.«

»Kdo jsou tito kočovníci, pomáhající žencům?«

»Jsou to členové Beni Atijje. Jsou velmi chudobní. Rádi si přivydělají. Podívej se, jak jejich dítky pilně sbírají klasy, jenom že se mně zdá, že jejich otcové a matky schválně hodně klasů ztrácejí nebo nesežatých nechávají. Jsou to chytráci!«

»Dopřej jim zisku!«

»Alláh naspořil mně, proč bych nenaspořil jim?«

Úzká rovina na obou březích potoka Ibn Hammád byla rovněž obdělána. Projížděli jsme jí až k jejímu západnímu konci, kde je přehrazena mohutnými skalisky, na něž jsme s bídou vystupovali. Překročivše skaliska, sjeli jsme k horkému prameni Ibn Hammád. Vyvěrá s velkou silou ze skalní stěny a je 37.5° C teplý. Leží již 45 m pod hladinou moře Středozemního.

Nad pramenem byla zřízena z větví chatrč, v níž se právě nějaký nemocný koupal. Již zdaleka jsme slyšeli jeho křik.

»Pane náš, vládče duchů, Šalomoune, synu Davidův! Zahřej vodu, zahřej ji, aby se se mne pot lil. Chlad mne ovívá, to ty, pozemský duchu, neplníš vůle svého pána. Pane všech lékařů, Šalomoune, synu Davidův, potrestej ducha, kterému jsi tento pramen svěřil. Málo topí, málo topí.«

»Cestujte v pokoji,« loučil se s námi Ísa. »Pobudu tady a vrátím se do stanu.«

»Kéž Alláh odmění tvou dobrotu! Kéž prodlouží dny tvého života!«

Okolo pramene rostou bujné stromy. Nejčetnější jsou štíhlé topoly, jejichž dřevo se prodává v Keraku za velké peníze. Potřebují ho při stavbě stropů. Za pramenem se údolí zúžuje v rokli, jíž není možno projíti. Bylo nutno, abychom se dali na jižní rozvodí. Dostali jsme se na pohodlnou cestu

Obr. 47. — Náčelník Īsa pije kávu.

dopravní, vedoucí z Rabby, dřevního hlavního města moabského, k poloostrovu Lisán a dále na západ do Palestiny. I tato cesta byla chráněna. Tu a tam stály věže, v nichž asi dlívali strážci, kteří podávali zprávu o blížícím se nebezpečí. Podobně mohli i cestující, byvše napadeni, uniknouti do některé věže. Nejnižší část cesty je velmi obtížná. Měkký, bílý slín se drobí a déšť a vítr odnesly umělou silnici.

Zamířivše k jihozápadu, stanuli jsme zanedlouho u zbytků budov. Jen základy měly postaveny z kamení. Stěny byly

asi dřevěné nebo z palmových listů uvité. V horkých, uzavřených jizbách by obyvatelé nebyli vydrželi. Dobrou pitnou vodou byli zásobováni z potoka Ibn Hammád. Tekla do města umělým vodovodem.

Pilní sedláci u Mrtvého moře.

Od zřícenin jsme putovali starou silnicí k jihu na úrodné pozemky Mezra (obr. 49); velkou většinou byly osety pšenicí. Jejich úroda byla chráněna ploty z trnitých keřů.

»Není široko daleko nad sedláky z pobřeží Mrtvého moře. Půdu obdělávají velice rozumně, vodu přivádějí zdaleka, zavlažují svá pole, jaký div, že mívají čtyři ba i pět žní do roka,« povídal vůdce.

»Již koncem března přivážejí k nám do Keraku čerstvý ječmen a v polovici dubna můžeme jísti chléb z jejich pšenice,« přidával otec Antún. »Podívej se na jejich pole, Múso. Před dvěma měsíci požali ječmen, pole zorali, oseli prosem a jak již vyrostlo. Tamhle pěstují zeleninu a všude vidíš zelenou píci, jetel nebo vojtěšku.«

»Vozí zelenou píci rovněž k vám do Keraku?«

»To by se jim nevyplatilo. Potřebují jí pro své krávy. Jistě uvidíme stáda hovězího dobytka.«

»Žádný kočovník nemiluje svého území jako zdejší sedlák. Hájí ho proti všem nepřátelům. Cizinců rádi nemají a věru nevím, jak nás přijmou, poněvadž nás nedoprovází nikdo z nich.«

Dívali se na nás zasmušile, ba nepřátelsky; ani jediný nepozdravil, a taktak že poděkovali, když jsme jim přáli pokoje. Nezváni a nevítáni jsme se přiblížili k většímu stanu, seskočili se svých koní, odsedlali je a uložili svá zavazadla při ohništi. Hospodář nepromluvil a ani rukou nehnul, aby nám pomohl. Jeden za druhým se trousili zvědaví návštěvníci. Každý měl v ruce tlustou hůl, některý s těžkou asfaltovou hlavicí, jiný se železnou sekerkou. Sedli si před stan v polokruhu, opřeli se rukama i bradou o hůl a nevraživě na nás pohlíželi. Nějaký stařec s vyraženým levým okem potichu vykládal:

»Jistě je to vláda. Nedoprovázel by jich četník, kdyby to nebyla vláda.«

»Jaká pak vláda? Toho jednoho znám. Je to otec Antún. Sám jsem u něho byl pro lék.«

»Je-li to otec Antún, je ten druhý také křesťan nebo žid. Co tady chtějí? Zlořečení cizinci! Jistě přišli, aby naše kraje shlédli, je koupili a nás odtud vypudili.«

»Kéž vám dá Alláh dobrého večera! Pravdu jsi děl, mladíku. Jsem otec Antún, jsem křesťan a tady můj kamarád Músa je rovněž křesťan. Není žid. Neposlala nás sem vláda. Tohoto četníka nám vnutil nějaký efendi, který něco vyřizuje v táboře náčelníka Ísy. Zeptejte se tohoto našeho vůdce. Dosvědčí, že mluvím pravdu. Přišli jsme sem, abychom se na váš kraj podívali, ale nikoliv, abychom jej koupili nebo abychom vás odtud vypudili. Nemáme na to peněz. Alláh nám vnukl myšlenku, abychom si prohlédli poloostrov Lisán a každý z vás ví, že je člověk povinen splniti, co mu Alláh vnukne. Vůle Alláhova nás sem dovedla a Jeho vůli se protiviti nebudete.«

Sedláci se bojí.

Zdálo se nám, že zamrzlé srdce našeho hostitele taje; vyzvalť paní svého stanu, aby mu donesla paliva, že zanítí oheň. Sám zašel pro kávové konvice.

»Co myslíš, otče Antúne, nemohl bych fotografovati?«

»Snad by bylo dobře, kdybys ještě počkal. Nevíme, co počnou.«

»Jenže slunce se snižuje a ráno bychom rádi odjeli.«

»Zkus to; kdyby se rozhněvali, schováš přístroj.«

Zvědavě si mne prohlíželi, když jsem upevňoval stativ a zkoumal v přístroji, zda je přesně postaven.

»Co to dělá Músa? Co zamýšlí? Čaruje?«

Otec Antún je chlácholil: »Cožpak já jsem čarodějník? Šel bych s Músou, kdyby čaroval? Chce si vzíti obrázek vašeho tábora, aby mohl svým krajanům ukázati, jak vy tady žijete.«

»Co je jeho krajanům po nás? My jich neznáme, ať se nestarají o nás.«

»Vy ani nevíte, jak vypadá území, ve kterém Músa táboří,« navazoval otec Antún, aby trochu podnítil jejich zvědavost.

»Jak by vypadalo? Území jako území. V jednom je mnoho vody, v druhém je jí málo, v jednom je kamení, v druhém půda úrodná.«

»Zcela jinak je to v území Músově. Tam je vody dost, ale tato voda zimou tak tvrdne, že je možno po ní choditi.«

»Nevěděli jsme, otče Antúne, že lžeš. Kdo to jakživ slyšel, aby zimou voda tvrdla a unesla člověka.«

»Zeptejte se kohokoliv v Keraku, zda jsem kdy selhal. Povídám vám to, jen abyste pochopili, že vypadá území Músovo zcela jinak než vaše. Vy si nedovedete představiti kraje, jehož voda zimou tak ztvrdne, že unese člověka i s koněm.«

»Člověka i s koněm že by unesla? Ó Alláh, ó Alláh, ani po smrti nám neukazuj takového území.«

»Jak jsem pravil: Jako vy si nedovedete představiti území, jehož voda mrzne, tak krajané Músovi nikdy neviděli rolí, které by daly za rok pateru úrodu. Músa s sebou vezme obrázek těchto vašich rolí a ukáže jej svým krajanům (obr. 50).«

»Nic s sebou bráti nebude; rozlámeme mu jeho přístroj!«

Na štěstí jsem sklapl dříve, než ke mně doběhli a sám jsem přístroj schovával. Dva přistoupili k četníkovi:

»Ty zastupuješ vládu?«

»Koho jiného bych zastupoval?«

»Řekni nám pravdu: proč sem tito dva křesťané přišli?«

»Vláda je sem poslala, aby rozměřili vaše pozemky a celé vaše okolí.«

»K čemu? Chce je snad prodati?«

»Bůh chraň! Kdopak by koupil tuto výheň? Vláda chce prokopati hluboký a široký příkop z velkého moře u Gazy až sem. Studená voda moře Středozemního naplní toto vaše moře, pokryje váš kraj a rozšíří se hluboko k jihu až k Akabě a moři Rudému.«

»Jaký bude míti vláda užitek ze studené mořské vody?«

»Velké lodi po ní budou jezditi a v Keraku bude přístav.«

»Kde my se octneme? Co bude s našimi poli?«

»Vaše pole budou pokryta vodou a vás vláda usadí v území Hedžájů.«

»Hedžájové jsou naši největší nepřátelé!« Jako diví vyskočili mužové:

»Pryč odtud, pryč, vy škůdcové naši! Nedovolíme, abyste náš kraj přeměřovali. Zastřelíme a ubodáme každého dělníka, který by chtěl kopati příkop odtud až k velkému moři u Gazy.«

Dalo nám mnoho práce, než jsme rozvášněné muže udobřili. Všechna zásluha příslušela otci Antúnovi. Chytil mladíka, který u něho byl pro léky, dal se pod jeho ochranu a tím přiměl jeho příbuzenstvo, aby se nás ujalo. Zaručili se

za nás a tvrdili, že voják lhal. Směli jsme zůstati, ale rádi nás neměli.

Nikdo mně nechtěl dáti odpovědi, když jsem se dotazoval po zříceninách, ba zabraňovali nám, abychom se dali k moři. Četník cítil potřebu, aby ukázal, že zastupuje vládu. Doptával se na jména největších křiklounů a hrozil, že je všechny udá, a že pro ně přijede s trestní četou. Kdyby ho nebyli obklopili příbuzní, kteří se za nás zaručili, byli by ho rozhněvaní mužové, jejichž jména si zaznamenával, snad

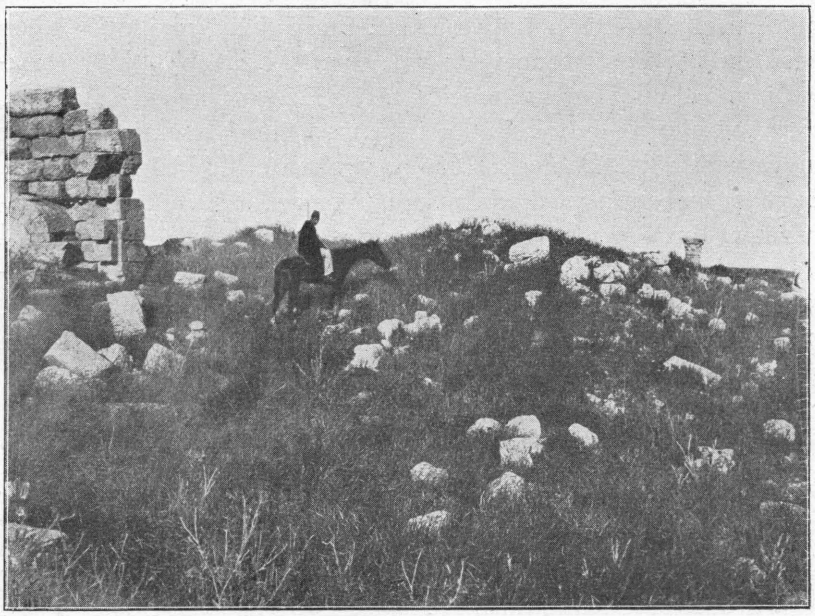

Obr. 48. — Rabba od západu.

utloukli. Známý otce Antúna nás sám pobízel, abychom ze stanu odešli. Chtěl nás doprovázeti. Jeho příbuzní zakřikli, aby se vrátil a počkal, až Alláh hněv ukonejší.

Mrtvé moře a lidé.

Dali jsme se sami směrem severním k moři. Teprve po hodné chvíli se k nám přidružili dva chlapci, pasoucí poblíž krávy. Od tábora nebylo k moři ani dva kilometry, jeli jsme však dobré tři čtvrti hodiny. Každé pole jsme objížděli, nemohouce projeti trnitým plotem, zřízeným na ochranu před dobytkem a divokými sviněmi. Nějakých 200 m od moře končí

pole a nastává neproniknutelná houšť, pokrývající bažinaté pobřeží. Čím blíže k moři, tím měkčí byla půda. Po každých 30 m bylo patrno, že půda klesá o 5—8 cm. Okraje těchto stupňů byly zřejmé.

Starší synek, který nás doprovázel, vykládal, jak tyto stupně vznikají:

»Jsou to, Múso, kéž ti dá Alláh dobrého večera, zbytky záplav. Při poslední velké záplavě před několika lety vystoupila mořská voda až tam, kde je poslední stupeň na jihu. Zůstala dlouho státi a když v létě zmizela, našli jsme, že je pruh půdy, který pokrývala, nižší než jižní okolí. Od těch časů na něj vystoupne voda rok co rok i za obyčejného rozvodnění. Má jej ve své moci a těší se, že při nejbližší zátopě si přisvojí pruh nový. Válka trvá mezi námi a mořem, avšak moře je silnější. Pohleď, Múso, k východu. Můj děd vykládal, že mezi mořem a východním pohořím vedla široká cesta k severu k Jordánu. On po ní chodíval a na výpravy jezdíval a dnes tudy nikdo neprojde. Na mnohých místech cesta zmizela, moře ji pokrylo. Při této bývalé cestě vyvěraly ještě před pěti lety dva mohutné prameny asfaltové. Toho roku se země zatřásla a prameny zmizely.«

»Což zde v okolí nejsou prameny asfaltové?«

»Jsou, ale bezmála všechny pokrývá moře. Na jaře uvidíš veliké kusy smoly na moři. Vítr je žene k břehu, kde je sbíráme a odvádíme náčelníkovi.«

»Co s nimi dělá náčelník?«

»Prodává je kupcům z Hebronu nebo z Jerusalema.«

Na samém pobřeží se zvedal široký násep naplavených kmenů, větví a křoví. Ještě za ním skoro 40 m v moři stály suché keře oleandrové.

Uvázali jsme koně u břehu a brodili se do moře. Voda byla čistá, průhledná, 24° C teplá.

»Nekoupejte se v ní, nekoupejte se v ní,« volali naši dobrovolní průvodčí. »Zlí duchové jsou tady nablízku.«

Vykoupavše se, odpočívali jsme chvíli na břehu.

Jak vzniklo Mrtvé moře.

»Dobrý mladíku, nevíš, jak toto moře vzniklo?«

»Můj dědeček mně vykládal, že vzniklo následkem kletby. Jednou vyšel náš pán Muhammad, kéž milost Boží na něm

spočine, se svými učedníky k sedlákům, bydlícím v pevných domech v městě, které dnes moře pokrývá. Cestou vkročil jako host do domu nějakého muže. Byl bohatý, ale lakomý. Aby dal najevo, že si svých hostů váží, chtěl jim připraviti masitý oběd, jenže mu bylo líto, aby zabil ovci nebo kozu. Jeho soused měl velkého psa. Chytil ho, zabil, kůži stáhl, maso rozkrájel a vařil v kotli. Nějaká žena se na něho dívala. Slitovala se nad hosty. Jak je upozorniti? Bála se pomsty svého bohatého souseda. Jdouc kolem nich, myslila v srdci svém:

‚Jaká hanba! Takoví hosté a k obědu dostanou maso psí!'

Náš pán Muhammad četl v jejím srdci, ale neříkal nic. Když byl oběd hotov, přinesli sluhové hostitelovi velkou plochou mísu, pokrytou chlebem, na němž spočívala hromádka vonícího masa. Hostitel jim povelel, aby ji postavili před Muhammada. Co náš pán Muhammad neučinil! Vzal svou velbloudí hůlečku, dotkl se masa a pravil: ‚Pryč!' a hle, maso oživlo, proměnilo se v psa, jenž vyskočil a utekl. Muhammad a jeho průvodčí si sedli na koně a beze slova ujížděli. Když se přiblížili k domu, ve kterém bydlila žena, která je na psí maso upozornila, pravil jí vážně Muhammad:

‚Všímej si každého rána své chlebové peci. Jak v ní uvidíš modrou vodu, chop se toho, co máš nejraději, a prchej do hor, aniž by ses ohlédla.'

Žena si zapamatovala tato slova a bedlivě pozorovala spodek své chlebové peci. Jednoho rána v ní spatřila modrou vodu. Chopila svého synáčka a utíkala do pohoří. Jenže byla zvědavá. Byla by ráda věděla, co se děje za ní. Ohlédla se a viděla, jak moře zalévá město, z něhož unikla a celé jeho okolí. Zhrozila se toho. Chtěla se dáti znova na útěk, nemohla však s místa, zkameněla.«

Krávy u Mrtvého moře.

»Pěkně jsi nám to, synku, pověděl. Chceš-li si zasloužiti odměnu, doveď nás k některému jinému táboru.«

»Proč se nevrátíte k onomu, ze kterého jste vyjeli?«

»Náš četník se s jeho obyvateli nepohodl, neradi bychom měli mrzutosti.«

»To máte pravdu. Není nad dobrou vůli. Tamhle za těmi stády krav je menší tábor. Můj dědeček v něm bydlí. Můžete sestoupiti u něho.«

»Kéž ti Alláh dopřeje dlouhého věku! Správně soudíš a pěkně mluvíš. Snad by nás mohl tvůj dědeček zítra doprovázeti.«

»Je-li to vůle Alláhova, proč by s vámi nešel? Každý výdělek je dobrý.«

Projížděli jsme velikými stády krav.

»Tolik jich chováte?«

»Mívali jsme jich ještě víc. Loni na ně přišla nějaká nemoc, avšak i dnes jich má každý hospodář patnáct až dvacet.«

»Takových, Múso, na náhorní rovině keracké nenajdeš,« vysvětloval otec Antún. »Od našich krav se liší velkou hlavou a jemnou kostrou. Dávají mnoho mléka, které je velmi tučné. Jejich majetníci zpeněží dobře jak máslo, tak kůži a maso, ale živých zvířat prodati nemohou. Nikde jinde v Moabsku se nedaří.«

»Proč, mladíku, nechováte ani koně, ani ovce, jen krávy a kozy?«

»Rádi bychom je chovali. Píce by bylo pro ně dost, jenže nemohou odolat komárům a moskytům. Za krátkou dobu zahynou.«

Utrpení sedláků u Mrtvého moře.

»Odkud vy, obyvatelé tohoto pobřeží, vlastně pocházíte?«

»My jsme zde od pradávna. Naši dědové zde bydlili, tato pole obdělávali a my jsme je po nich zdědili. Odnikud jsme se nenastěhovali.«

»Snad tvoje příbuzenstvo, mladíku, ale nikoliv příbuzenstva jiná,« vmísil se do řeči otec Antún. »Kdo se nepohodnou se svými příbuznými nebo se dopustí nějaké viny, pro niž jsou ze svého příbuzenstva a kmene vypuzeni, všichni se utíkají sem k Mrtvému moři nebo do Araby.«

»U nás je několik takových rodů, avšak nejsou s námi spřízněni.«

»Nikde jsem neviděl zbraně. Což nepodnikáte nájezdů?«

»Nájezdy nepodnikáme a války nevedeme, proto zbraní ani nemáme.«

»A což když vás nájezdníci nebo lupiči přepadnou?«

»Za suchého období to neučiní. Obávají se smrti, o níž pevně věří, že tady při moři bydlí a za období deštivého jsou rádi, když mohou vedle nás tábořiti a svá stáda po-

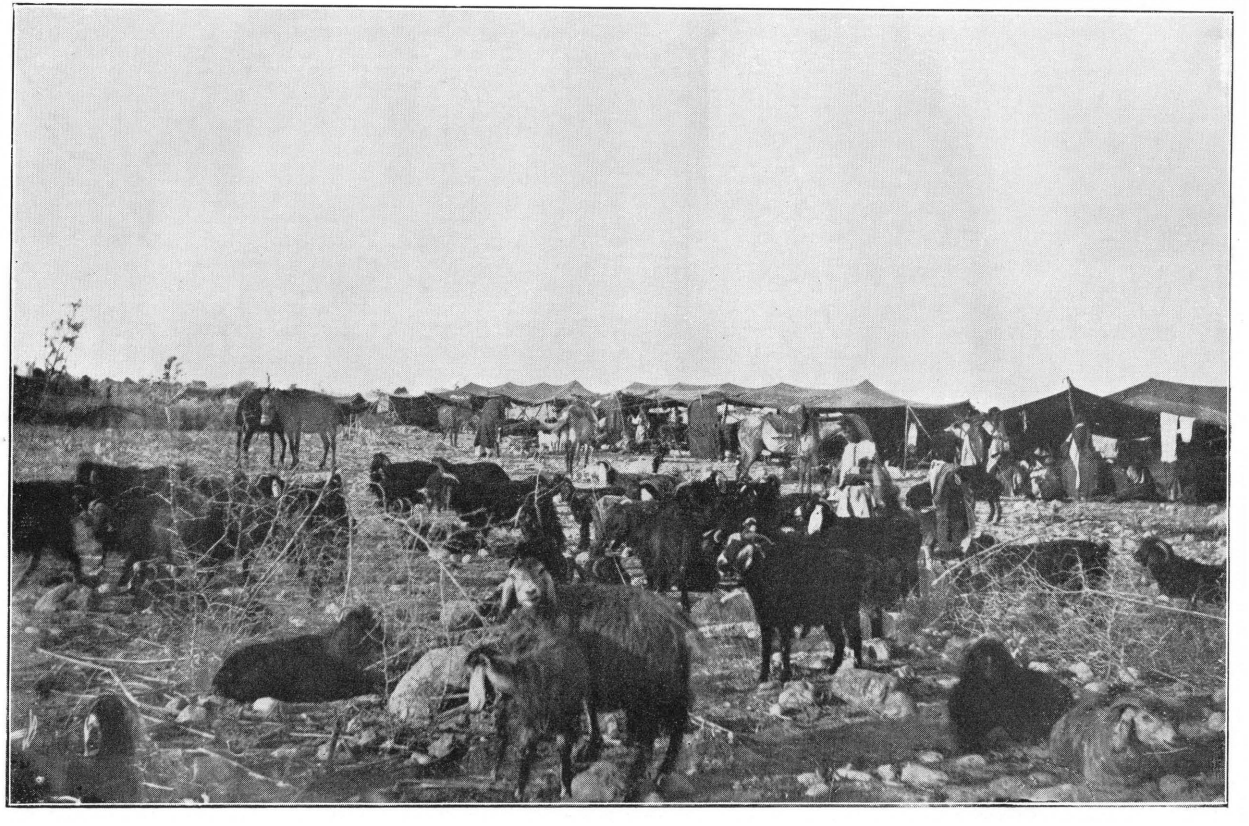

Obr. 50. — Tábor při Mrtvém moři.

pásati jako naši sousedé. Mimo to chráníme svého života a svého majetku poplatky.«

»Komu jste poplatni?«

»Každému, Múso, nad nímž slunce vychází,« odpovídal otec Antún. »Kdo k nim přijde, každého aby hostili, obzvláště v období deštivém, kdy obyvatelé východních a západních krajů u nich pásávají svá stáda. Běda, kdyby se zdráhali! Poslední kozu a krávu aby pro své nemilé hosty zabili; vždyť jsou to obyvatelé pobřeží Mrtvého moře. Hlavní poplatek

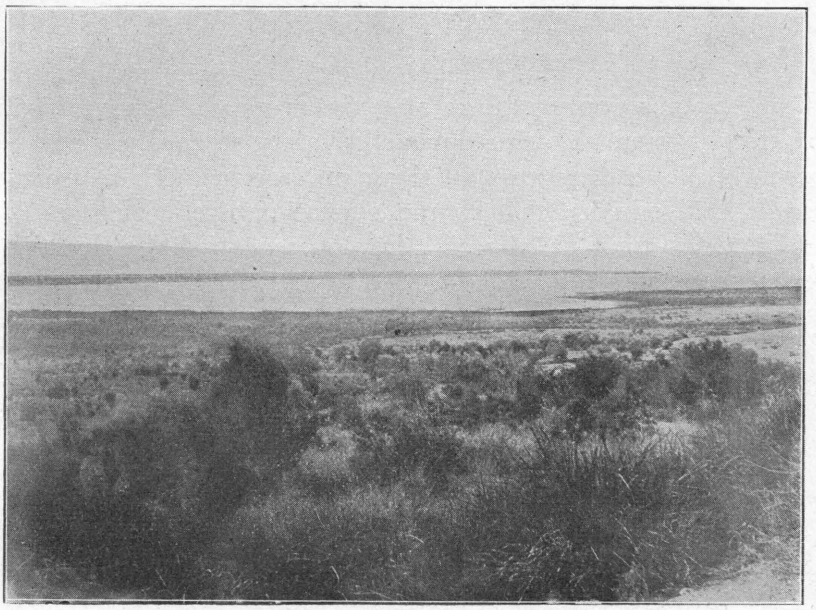

Obr. 49. — Pozemky Mezra při Mrtvém moři.

odváděli od nepaměti kmeni Amr, pod nímž naši obyvatelé keračtí, muslimové i křesťané, po staletí úpěli.«

»Jak veliké pak jsou tyto poplatky, otče Antúne?«

»Pokud vím, z každého stanu odvádějí 1 medžídijji, 11 mírek pšenice, 11 mírek ječmene a 11 mírek prosa. Velký náčelník kerackÝ přijíždíval ročně s družinou a vymáhal pro sebe zvláštní dary: 100 medžídijjí, 400 mírek pšenice, 300 mírek prosa, a on nebyl sám. Byli tady také náčelníci jiných sousedních kmenů.«

»Co vláda? Neujímá se jich?«

»Snad jim poněkud ulevila, ale nevím, nebudou-li výběrčí vládní horší, než byli náčelníci. Ostatně vyděrači najdou

vždy cesty, po nichž se po straně dostanou k majetku těchto ubohých sedláků.«

»Pravdu díš, otče Antúne, jsme ubozí. Vydírá nás, nad kým slunce vychází a přece máme svou půdu rádi; vždyť jsme ji zdědili po svých otcích.«

Děd našeho vůdce nás sice nepřijal s velkou radostí, ale přece jen nás přivítal a chlebem a kravským mlékem pohostil.

Na poloostrov Lisán.

Nazítří nám dalo mnoho práce, než jsme našli muže, který by nás doprovodil ke zříceninám na poloostrově Lisán, o kterých jsme se večer dověděli. Každý se zdráhal, buď že nechtěl nás cizince prováděti svým krajem, nebo že se mu zdála býti odměna malá a přece jsme nabízeli celou medžídijji, tedy sumu na pobřeží Mrtvého moře velikou. Konečně se nás ujal včerejší vůdce a přemluvil svého děda, aby s námi šel. Vedl nás pozemky směrem severozápadním. Na rolích sedláci dožínali poslední pšenici. S polí jsme sjeli do doliny táhnoucí se od severu k jihu a oddělující vlastní poloostrov od východního pobřeží. Dolina byla pokryta vrstvou bílé soli.

»Několik let a tato dolina zmizí. Jako chlapec jsem na ní nikdy neviděl bažin a dnes, jak se rozšiřují. Pohltí ji moře. A přece není mrtva. Podívejte se, co na ní roste stromů a keřů a co je to ptáků v jejich korunách.«

Měl pravdu. Zpívali, vrkali a cukrovali jako o závod. I gazely a divoké svině jsme zahlédli.

Konečně jsme se přiblížili k nevysoké žluté stěně vlastního poloostrova Lisán.

»Sestupte se svých koní a veďte je, nechcete-li, aby si zlomili nohy. Snad by bylo lépe, kdybyste je svěřili mému vnukovi a šli se mnou pěšky.«

Učinili jsme, jak radil a pracně vystupovali na příkrou stráň. S ní jsme slézali do úzké rokle uzavřené druhou strání, neboli stěnou. Nemohli jsme jíti jedním směrem. Bylo nutno, abychom obcházeli drobící se skalní útesy a proplétali se z rokle do rokle. Nejednou jsme stanuli před zářezem 5—15 m hlubokým a 2—10 m širokým. Všechny stěny se skládají z drobivého slínu. Náš vůdce nebyl ani jednou na rozpacích, kudy se dáti.

»Jak to, že se zde tak dobře vyznáš?«

»Jak bych se nevyznal? Sbírávám tady síru nebo honím gazely.«

Hodně unaveni jsme se konečně octli pod pahorkem asi 14 m vysokým, na kterém stávala nevelká budova (obr. 51). Byla to prvotně asi tvrz, která střehla Dlážděné silnice vedoucí nějakých 400 m jižně od východu na západ. Po vojácích se v tvrzi usadili křesťanští mniši. Proměnili ji v klášter.

Bezmála toutéž cestou jsme se vrátili ke stanu svého vůdce. Žádali jsme ho, aby nás ještě kus doprovázel.

»Mám nutnou práci. Tady můj vnuk vás vyvede na cestu vystupující na pohoří.«

Dospěli jsme na ni v poledne.

»Zde se s vámi rozloučím. Nezabloudíte.«

»Kdepak bychom tady zabloudili,« ubezpečoval průvodčí, který s námi šel z Keraku. »Po této cestě jsem jel již dvakrát. Dovedu svou družinu, kam bude chtíti.«

Cesta Mrtvým mořem.

Odměnivše mladíka, dali jsme se k jihovýchodu rovinou porostlou různými trnitými stromy. Dovedla nás ke dvěma velkým vodním nádržkám. Druhá nádržka byla celá obrostlá mohutnými sykomorami. Z obou rozváděli dřevní sedláci vodu do rozsáhlých zahrad. Od druhé nádržky jsme se dali k východu do hor. Vystupovali jsme po široké Dlážděné silnici, vedoucí osadou Kufrabba do Keraku.

»Nemysli, Múso, že tato Dlážděná cesta končí tady u této nádržky. Podívej se; vine se dále poloostrovem Lisán až k jeho západnímu konci (obr. 52). Odtud byl ještě před nemnoha lety možný přechod mořem k Hebronu. Od starších lidí jsem nejednou slyšel, že byla cesta dosti široká, jenže ji na některých místech pokrývalo moře. Aby s cesty nesešli, vyznačovali nebezpečná místa dlouhými tyčemi.«

»Sám jsem několikráte slyšel o této silnici vedoucí Mrtvým mořem,« ozval se otec Antún. »Náš starý katolík Hanna Kalanze (obr. 53) mně o ní vykládal. Jeho otec si vyšel na lup, nebo, jak naši lidé říkají, na lov do okolí Hebronu. Zachtělo se mu klisny náčelníka Džehalínů. Připlížil se k ní v noci a odvázal ji, jenže měla přední nohy zamknuty v železných poutech. Nemoha jich odemknouti, omotal je

svým šátkem na hlavu, aby neřinčela. Kobyla mohla dělat jen krátké krůčky, neušla daleko. Náčelník se probudil a nevida své klisny, zvolal na poplach a rozběhl se se svými sousedy po okolí. Otec Hannův měl ještě dva kamarády. Čekali na něho hodný kus. Uslyševše pokřik, vzali nohy na ramena a ti tam. Hannova otce Džehalínové chytili.

‚Má klisna se ti zalíbila? Nejsi hloupý. Aby ti laskominy na ni přešly, pomůžeš mně zorati můj úhor.' Zapřáhl Hannova otce do pluhu a bodlem ho nutil, aby tahal. Oral první den, oral druhý, až třetího dne klesl. Těžce se roznemohl. Soudruzi se vrátili k svému příbuzenstvu; tábořili tehdy na jihu od Mrtvého moře. Bylo to v období deštivém. Nastěhovali se tam a pásli svá stáda. Pověděli, proč svého kamaráda opustili, a příbuzenstvo čekalo, že se po nějaké době vrátí. Domnívali se, že byl chycen, než věděli, že si ho Džehalínové neponechají. Uplynulo čtrnáct dní, uplynuty tři neděle, uplynul měsíc a Hannův otec nepřicházel. Vyslali zvědy. Vrátili se se zprávou, jak byl chycený týrán, jak těžce onemocněl a jaký je z něho ještě mrzák. Zaskřípěli zuby a slíbili Džehalínům pomstu. Čekali, až nastanou horké dny a vrátí se se svými stády na náhorní rovinu.

‚Vypravíme se proti Džehalínům na koních. Vody je všude dost a pastvy rovněž; překvapíme je, svého příbuzného vysvobodíme, pomstíme a ujedeme do našich hor, než se nadějí. Kdyby se naše stáda pásla ještě zde, mohli by se Džehalínové s jinými hebronskými kmeny na ně vrhnouti a nám je ukořistiti.' Bylo jich 68, všichni na koních, křesťané i muslimové, neboť i muslimům se zželelo jejich krajana.

Náčelník Džehalínů se nenadál trestního nájezdu příbuzenstva svého zajatce. Překvapili ho, odrazili jeho bojovníky a vzali mu nejen všechna stáda koz, nýbrž i osly a mezky, na něž naložili, co se jim ve stanech hodilo. Hannova otce vysvobodili a uložili v ženských nosítkách, jež nesl silný mezek. S veselou se vraceli. Svůj úkol splnili a přesily se nebáli, jenže se přepočítali. Náčelník Džehalínů zvolal na poplach, jeho pokřik se donášel z tábora k táboru a odevšad mu spěchaly na pomoc větší a menší čety bojovníků na koních. Potkaly se s některými kmeny hebronskými, vracejícími se ze zimních pastvisk pod Mrtvým mořem a z každého kmene se k nim přidali bojovníci, jichž nebylo třeba, aby střehli vlastních stád. Naši Keračtí uviděvše, že jsou pronásledováni přesilou, opustili ukořistěná stáda koz a hleděli

zachrániti osly, mezky, své koně a své životy. Spěchali, seč jim síly stačily, k Mrtvému moři.

‚Po jižním pobřeží se dáti nemůžeme,« povídal jejich velitel. ‚Tam by nás zaskočili, obklíčili a pobili. My jsme neživili nikoho, oni by se řídili naším příkladem. Dáme se cestou Mrtvým mořem.'

‚Je nebezpečná, místy jí není viděti, místy se boří a je velice úzká.'

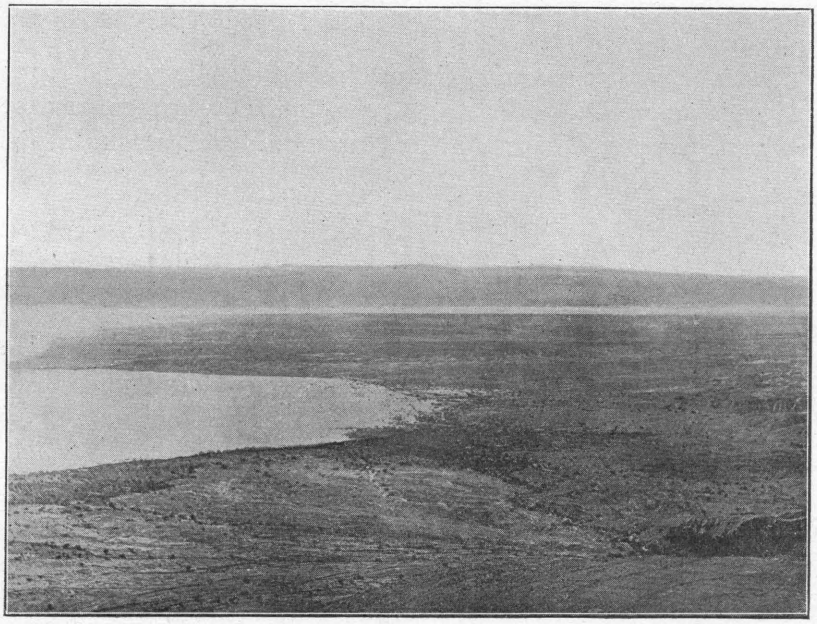

Obr. 52. — Jižní část poloostrova Lisán.

‚Chcete smrt jistou nebo možnou?'

‚Jsi náš velitel. Kam půjdeš ty, půjdeme i my.'

Velitel zamířil k Mrtvému moři, zastavil se u cesty jím vedoucí a velel svým lidem, aby se po ní dali. Osli a mezci nechtěli na ni vstoupiti.

‚Nestarejte se o ně. Každého uhoďte, ať se rozběhnou. Jejich hospodáři je budou hledat, poněkud se opozdí. Na cestu a na východ. Před vámi je život, za vámi je smrt.'

Když poslední vjel na nebezpečnou cestu, pustil se na ni velitel rovněž. Za chvíli se ukázali pronásledovatelé na západních kopcích. Zařvali vztekem, že jim kořist uchází a vystřelili po našich několik ran. Nikoho nezasáhli, byli daleko.

Náčelník Džehalínů s několika nerozvážnými se vrhl na cestu a spěchal za našimi. Se zlou se potázal. Naši Keračtí cestu rozšlapali, takže se místy úplně probořila a ztratila. Mimo to jejich velitel, jeda poslední, vytahoval kůl za kolem a házel je do vody. Džehalínové se dostali asi doprostřed a nemohli dál. Ale ani zpět se všichni nedostali. Co z cesty nezničili naši, rozmačkali oni. Dvanáct prý se jich utopilo a ostatní se vrátili tak ustrašeni, že několika hrůzou vlasy zbělely. To byla poslední výprava našich Kerackých, která se ubírala cestou vedoucí z poloostrova Lisán mořem rovnou na západ.

V létě, kdy se Hanna Kalanze narodil, někdy 1830, prý se země zachvěla a poslední díl cesty zmizel. Od těch časů se nikdo nedostal z Lisánu na koni na západ do Judska.«

Přístavy Mrtvého moře.

Zatím co otec Antún vypravoval, vystoupili jsme hodně vysoko. Když dokončil, bezděky jsme se zastavili a náš vůdce nám ukazoval přesně, kudy cesta poloostrovem Lisán vedla. Severozápadní rameno poloostrova zasahuje jako jehla hluboko do vody mořské a tvoří s břehem východním pěkný obloukovitý záliv.

Město, jehož zříceniny jsme včerejšího dne prohlíželi, bylo jeho přístavem. Západní strana Lisánu nemá zálivu. Spadá jako zeď kolmo do moře. Na jižní straně byly zálivy dva, z nichž západní je menší. Západní polovice Lisánu je úplně holá. Pouze na severním konci jeho dlouhého ramene stojí vysoký strom.

Ve středověku bylo Mrtvé moře plno lodic, na nichž se převáželo zboží z Judska do Moabska. Z Jerusalema se dopravovalo do Jericha a odtud k moři, kde se nakládalo na lodice a převáželo k poloostrovu Lisán. Sem si pro ně jezdili obchodníci keračtí. Rytířský řád hospitalský měl za křižácké vlády v Moabsku výsadu svobodného dovozu a vývozu po Mrtvém moři.

Hostiný dům.

Před večerem nás Dlážděná silnice dovedla ke stanům obyvatelů vesnice Kufrabba. Bylo ji viděti nedaleko. Sedláci znali otce Antúna, chodili k němu pro léky, měli ho rádi,

proto ho zvali a vítali jako milého hosta. Náčelník nás nutil, abychom sestoupili u něho.

Usedlíci v okolí Keraku, ať bydlí v domech nebo ve stanech, mívají pro hosty buď obecný dům nebo obecný stan a starají se o ně po pořádku. Jen když k nim zavítají hosté obzvláště vážení, požaduje buď náčelník nebo ten či onen občan, aby ho host poctil. Usedlík, na němž je řada hostiti, se tomu ovšem protiví, volá na pomoc své příbuzenstvo, kteří se všichni brání a hrozí pomstou, budou-li připraveni o milost, jakou jim Alláh poslal.

»Je to hra, Múso, nebo lépe, je to komedie. Přijímají hosty, poněvadž jsou sami na pohostinství odkázáni, jakmile opustí svůj tábor nebo svou vesnici. Málokterému přiroste host k srdci. Nás si váží, jednak, poněvadž by si rádi zajistili ode mne léky, jednak poněvadž vědí, že si večeři dobře zaplatíme.«

Ráno nám nikdo nenabízel snídani. Sedli jsme na své koně a spěchali do Keraku. Noc byla chladná a mnou třásla horečka. Bál jsem se těžké nemoci. Po koupeli v Mrtvém moři jsem se asi zachladil, bolelo mne v krku a hrtan se mně zanítil, že jsem nemohl ani hltat, ba ani dechu popadat. Užíval jsem studených obkladků, kloktal slanou vodou, bolest však neustávala. To byla příčina, proč otec Antún naléhal, abychom nejeli dále k jihu, nýbrž abychom se od poloostrova rovnou vrátili.

»Neměl jsi se koupati v moři, Múso,« vytýkal náš vůdce. »Slyšel jsi mladíka; varoval tě, ale kdepak, abys poslechl. Pozemští duchové sídlící v moři tě nyní trestají za tvou opovážlivost. Kéž by tě jen otec Antún brzo vyléčil!«

Po návratu do Keraku jsem ulehl a za několik dní mně bylo opět dobře.

»Budiž Alláh pochválen!« volal náčelník Ísa, když mne navštívil. »Pozemští duchové z Mrtvého moře ustoupili tvému Spasiteli.«

IV.

ZÁPADNÍM POHOŘÍM.

Město útočištné.

Kerak leží na širokém hřbetu pohoří táhnoucího se od Hermonu po východní straně propadliny Jordánské a moře Mrtvého až k moři Rudému. Toto pohoří mne velice zajímalo. Udrželiť se v něm po mnoho staletí židé, vládcové judští nebo jerusalemští v něm vystavěli několik pevností, uchýlily se do něho zbytky křesťanů původu židovského a značná jeho část náležela Hamájdům, jejichž zvyky a obyčeje bych byl rád prozkoumal. Jaký div, že jsem se rozhodl, že se na svém návratu do Mádaby dám cestou jím vedoucí. Velice mne potěšil otec Antún sdělením, že pojede se mnou. Měl se účastniti duchovních cvičení v Jerusalemě, kam jsem chtěl i já z Mádaby odjeti.

Za vůdce jsme si našli nějakého Mhammada, příslušníka kmene Hamájde. Přivezl do Keraku dřevo na svém mezku, vracel se s prázdnou, byl rád, že si něco přivydělá. Zkoumaje jeho místopisné znalosti, našel jsem, že zná území jižně od potoka Hejdán výborně, na sever odtud jen povrchně.

»Nestrachuj se, Múso! Pošle-li mne Alláh s tebou, popíši ti kraj odtud k Hejdánu jako dlaň své ruky. Za Hejdánem ti dovedu nějakého jiného bratříčka.«

Po poledni 15. září jsme zamířili z Keraku rovnou k severu ke zříceninám Bejt Ledža, Domu Útulku.

»Proč jim, Mhammade, tak říkají?«

»To ví Alláh. Staří lidé našeho kmene vykládají, že prý se do tohoto města jindy utíkávali, komu hrozilo nebezpečí smrti, buď že náhodou nebo vědomě někoho zabil nebo

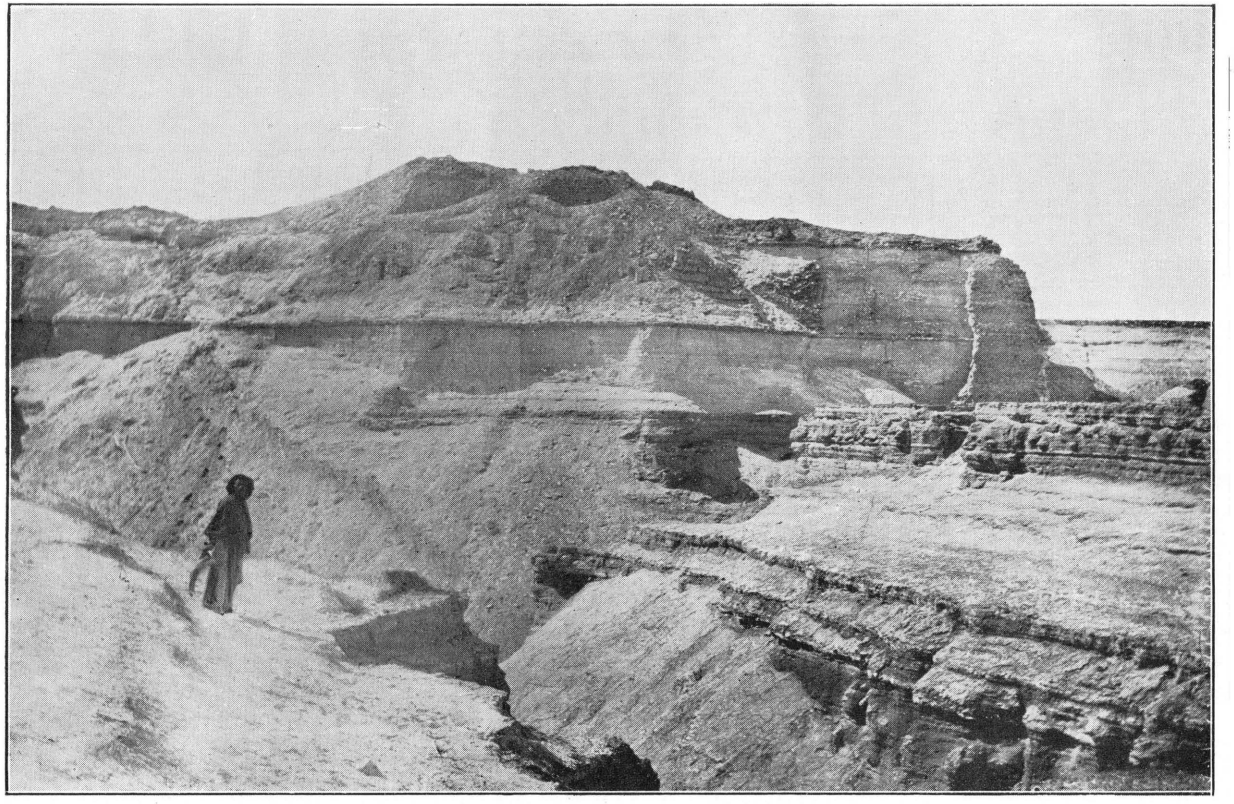

Obr. 51. — Zříceniny na poloostrově Lisán.

smrtelně urazil, ustřihnuv mu knír nebo oholiv mu bradu. V městě byl jist před mstitelem, poněvadž bylo uznáno právo, že žádný mstitel nesmí vkročiti do města skýtajícího útočiště.«

»Co ti, otče Antúne, připomínají tato slova Mhammadova?«

»Biblická města útočištná. Vždyť co Mhammad povídá, bezmála úplně souhlasí se záznamy biblickými.«

Betel — Dům Boží.

Kousek k východu od zřícenin Bejt Ledža stojí olivový strom, zastiňující nevelkou kulatou ohradu, zřízenou z hrubého kamení. U samého kmene stromu leží na dvou balvanech velký plochý kámen. Ve větvích olivy byly zavěšeny útržky šatů. Jak jsme jeli kolem, usedl na strom velký orel. Chtěl jsem jej v letu fotografovati, proto jsem vybídl vůdce:

»Hoď po něm kaménkem, aby vzlétl.«

»Kéž mne Alláh uchrání od zlého. Dopustil bych se hříchu, kdybych na tento strom hodil kaménkem.«

»Což je posvátný?«

»Nevidíš krvavých skvrn na plochém kameni pod ním? Přinášíme na něm oběti. Je to místo posvátné. Alláh by mne potrestal, kdybych zneuctil Jeho Dům.«

»Což nazýváte toto místo Dům Boží, Bejt Alláh?«

»Zajisté. Alláh zde bydlí a chrání, kdo se pod jeho ochranu dají. Sedláci z okolí tady uchovávají své pluhy. Podívej se, jaká je jich tady hromada. Nikdo se jich netkne, nikdo je neodnese.«

»Často jsem přemýšlel, proč naši lidé uctívají stromy. Tady náš vůdce nazývá tento strom a ohradu, kterou zastiňuje, Domem Božím. V bibli několikráte přichází týž název Betel, Dům Boží. Rovněž se bible často zmiňuje o posvátných hájích. Jak dospívá člověk k tomu, aby měl nějaký strom za posvátný.«

»Ve stepi nebo v poušti se to dá snadno vysvětliti. Dospěje-li kočovník po dnech, ba týdnech k zelenému stromu, zaraduje se. Vidí v něm život, strom mu poskytne stín, jehož v poušti postrádal, dá mu snad ovoce, po němž po dlouhou dobu toužil a dovolí mu, aby si z jeho suchých ratolestí zanítil ohýnek. Úctu ke stromu přenáší kočovník z pouště do území osídleného a usadí-li se, soustředí ji na tom neb na onom stromě. Je zajímavo, že v území osídleném, jako tady

v Moabsku, každý posvátný strom zastiňuje nějakou zříceninu nebo ohradu. Zdejší lidé chodí, jak sami říkají, ve stopách svých předků. Muslimové uctívají proto, co jejich předkové za posvátné měli.«

»Rozumím ti, Múso. Naši muslimové nebo křesťané věří, že pod každým posvátným stromem je buď oltář nebo náhrobek nějakého světce. Jejich předkové křesťané na těch místech asi měli chrám nebo kapličku, právě jako pohané, kteří zde bydlili před nimi. Z toho by plynulo, že úcta k posvátným stromům je v našich krajích prastará.«

»Nejenom ve vašich krajích, i v našich, otče Antúne. Naši pohanští předkové uctívali rovněž stromy. Křesťanští misionáři takových stromů nevysekali, nýbrž zavěsili na ně kříž nebo obraz, aby dali úctě jiný předmět.«

Za Domem Alláhovým neboli za posvátným stromem olivovým jsme se ubírali k severu silnicí dlážděnou čedičem a ohraničenou zídkami na metr vysokými.

»Co soudíš, Múso, je to římská silnice?«

»Nikoliv. Římané stavěli a dláždili zcela jinak. Mimo to nikdy svou silnici neuzavírali zídkami. Toto je asi práce starých Moabců.«

»Proč ji uzavřeli zídkami?«

»Podívej se na okolní pozemky. Je na nich hodně kamení. Posbírali je a místo, aby je dávali na hromadu kolem svých rolí, vozili je sem k silnici a stavěli zídky. Ušetřili orné půdy a zajistili ji před škodou od zvířat touto silnicí se ubírajících. Ani velbloudi, ani ovce této zídky nepřekročili, nemohli proto obilí okusovati nebo šlapati.«

Zbytky lesů.

Před večerem jsme minuli rozsáhlé zříceniny Sarfa a ocitli se ve skalnatém kraji, porostlém tu a tam mohutnými terebinty, jakož i nízkými duby s velkými korunami. Četné kmeny byly opáleny. Jinde stály kratší nebo delší pařezy, rovněž napolo ohořelé.

»Proč pálíte, Mhammade, tyto stromy?«

»Abychom měli dřevěné uhlí nebo dřevo, které v Keraku draho prodáváme.«

»To přece není třeba, abyste kmeny opalovali.«

»A přece je toho třeba. Oheň nám usnadní práci. Zanítíme jej u samého kmene a přikládáme, až kmen hodně ob-

hoří a strom se zlomí. Čekáme půl roku i déle, a jak uschne, osekáváme větve, roztínáme kmen a jak jsem pravil, buď prodáváme dřevo nebo z něho pálíme uhlí. Co se vláda v Keraku pevně usadila, stouply ceny, proto mizejí silné stromy.«

»Kdybyste aspoň mladých nekáceli a nepálili.«

»Tenké kácíme, poněvadž jich usedlíci potřebují na stropy a my na různé hospodářské nářadí.«

»Nemyslíš, Mhammade, že hubíte svůj vlastní blahobyt? Kolik byste to vydělali, kdybyste stromků šetřili!«

»O zítřek se stará pouze Alláh. My se staráme o dnešek.«

»Dalo by se, Múso, toto pohoří znova zalesniti?«

»Jak by ne. Okolí ti to dosvědčuje, otče Antúne. Kdyby nic nepodsazovali a jenom dovolili, aby rostly a se volně vyvíjely stromy vypučivší ze semene dubového a terebintového, za nějakých padesát, šedesát let by zde byly pěkné houštiny. To by zde však nesměli pásti své kozy a nesměli za léta nebo podzimu spalovati suchou trávu. Co nezkousají kozy, zničí oheň. Pouze rozumná a spravedlivá vláda by mohla vzkřísiti staré lesy.«

»Bohužel, že naše vláda taková není. Zahněme vlevo. Tamhle se černají naše stany. Poctíte mne a budete dnes mými hosty.«

»Odměniž tě Alláh za tvou dobrotu, Mhammade. Ty budeš hostem naším. Víš, že jsme se potravou zásobili. Prodej nám obroku pro naše koně a doveď nás k nějaké studnici s čistou a chutnou vodou. Napojíme své koně, napijeme se, povečeříme a lépe se vyspíme, nežli ve stanu plném návštěvníků.«

»Pravdu máš, otče Antúne. Ačkoliv bych měl velikou radost, kdybyste v mém stanu povečeřeli, učiním, jak si přejete. Pramene tady není, nedaleko je však pramenitá studnice Džerra se znamenitou vodou. Napijeme se jí a zajedeme kus k severu, kde jsou naše mlaty. U nich se uložíme. Koně si budou moci po ječmeni ještě pochutnati na čerstvých plevách nebo na slámě a my si na ní měkce usteleme.«

Domorodci Hamájde.

»Odkud vy, Hamájde, pocházíte, Mhammade?«

»Odnikud, my jsme zde byli již ode dávna a dávna. Naši otcové vykládají, že naši předkové byli první, kdo tuto půdu obdělávali, osady zakládali a v nich bydlili. Všechny po-

zemky od pohoří Šera na jihu až po horu Nebo na severu byly naše. Kočovníci se na nás tlačili, z přečetných osad nás vypudili a my, chtějíce uchrániti holý život, jsme zaměnili kamenný domek se stanem z kozí srsti. Naši pokrevenci bydlí v několika málo osadách jižně od potoka Hsa, nebo, jak se mu také říká, Keráhi.«

»Známe tyto osady vašeho kmene. Navštívili jsme je na své cestě do Uádi Músa.«

»Tady na severu od Keraku jsme do nedávna neměli ani jedinou osadu. Nyní se již usazujeme v několika.«

Napojivše koně a zásobivše se vodou, zajeli jsme k mlatům, u nichž jsme se utábořili. Koním jsme spoutali přední nohy a uvázali je k železným kolíkům, zaraženým pevně do země, vody jsme měli dost, suchých zvířecích výkalů leželo opodál hojnost.«

»Připravíme si večeři, jakou jsme na svých vyjížďkách, Múso, nikdy neměli.«

Naše večeře nám chutnala znamenitě: vařené kuře a salát z okurek a rajských jablíček. Měli jsme radost, že jsme se dostali do území dosud velmi málo známého, že jsme měli spolehlivého vůdce a že jsme dýchali čistý vzduch širého kraje.

Křesťanští obchodníci.

Jasně modrá obloha hořela při západu slunce zlatem a purpurem. Klenula se nad námi a obrážela se v Mrtvém moři, jakož i v bílé půdě poloostrova Lisán. Moře bylo tak blizoučko, že jsme měli sto chutí si k němu zaběhnouti a se v něm vykoupati. Ponenáhlu se barvy měnily a obrazy se stávaly ještě vábnější. Moře se lesklo černí, v níž tu a tam vynikaly velké červené plochy. Poloostrov zářil jako by byl polit roztaveným železem a nad ním a nad mořem se zachvíval lehounký, namodralý závoj. Náhle vystoupily ze všech hlubokých žlebů šedé mlhy, šířily se a zahalily jak poloostrov, tak moře.

Náš oheň ponenáhlu uhasínal. Poněvadž nebylo nebezpečí, zahalili jsme se do svých plášťů, popíjeli černou kávu a naslouchali steskům svého vůdce.

»Všichni nás utlačují. Hlavně nám škodí obyvatelé Keraku a dnes Mádaby. Tisknou nás od severu, tisknou nás od

jihu a částečně i od východu. Berou nám půdu násilím nebo lstí. Nyní vláda zabraňuje násilí, ale nikoliv lsti.«

»Jak by vás mohli křesťané z Keraku nebo Mádaby lstí připravovati o vaši půdu?«

»Náčelník potřebuje peněz. Křesťanský obchodník z Keraku nebo Mádaby mu je nabídne na vysoké úroky.«

»Proč si nevypůjčí u muslimů?«

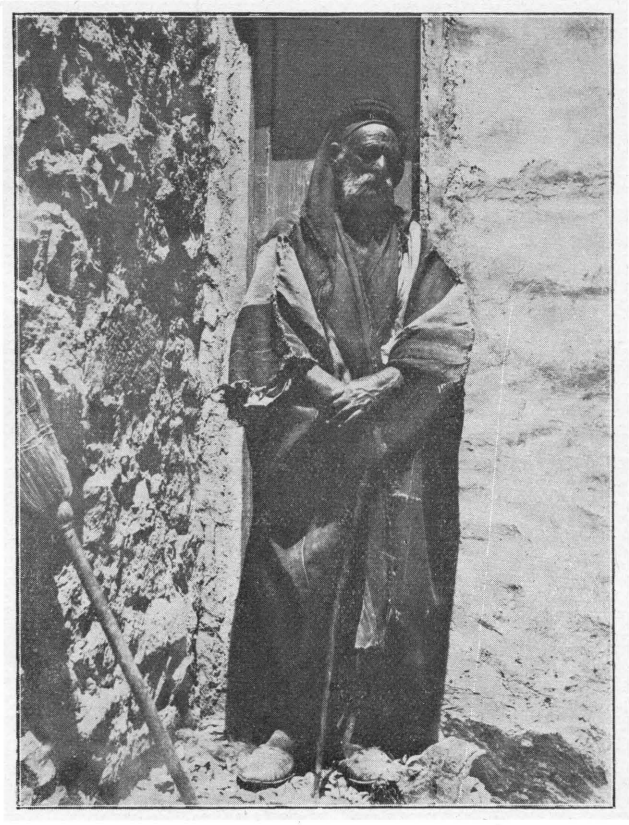

Obr. 53. — Hanna Kalanze.

»Buď nemají nebo nechtějí půjčiti. Úroků neberou. Považujíť úrok za hřích. Raději peníze schovají, než by je vydali nebezpečí. To vaši křesťané jednají zcela jinak. Úrok za hřích nepovažují a hodně na půjčených penězích vydělají. Chce-li si náčelník vypůjčiti sto medžídijjí, aby přinesl dar a vyplatil hned úrok. Obchodník si strhne 25, ba někdy až 45 medžídijjí, takže náčelník, vypůjčivší si 100 medžídijjí, dostane pouze 75 nebo 55. Úroky má platiti začátkem jara,

kdy mají ovce a kozy mladé. Zaplatí je, když má peníze. Nemá-li jich, vypůjčí si na úroky. S této výpůjčky si obchodník rovněž srazí úroky do nejbližšího jara. Do dvou let bývá náčelník dlužen mnohem více, než skutečně dostal. Dobrou vůli svého věřitele si zajišťuje dárkem, skopcem, máslem, vlnou. Za několik let vzroste dluh a náčelník vidí, že jej nikdy nezaplatí. Obchodník nenaléhá na zaplacení. Praví, že se spokojí pronájmem některého pozemku. Po několik let dává tento pozemek od svých sedláků obdělávati. Dluh roste. Vždyť nájemné z pozemku nestačí na úrok, obzvláště, když si náčelník ještě nové a nové peníze vypůjčuje.«

»Vypůjčuje náčelník pro sebe nebo pro svou čeleď?«

»Nikdy pro sebe. Nikdo z nás se nemůže zadlužiti. Obchodník by nám nepůjčil mnoho peněz, věda, že vlastních pozemků nemáme. O stáda nebo stany nás připraviti nemůže. Náčelník vypůjčuje pro svou čeleď jednak, aby vypomohl těm, kdo byli vyloupeni, nebo aby složil cenu za prolitou krev nebo zaplatil pokutu uloženou od vlády; jiných podobných příčin a důvodů je mnoho.

Po nějaké době věřitel, jenž dostal od náčelníka pozemek do nájmu, zažaluje dluh. Podplatí soudce, ten dá odhadnouti pronajatý pozemek a přiřkne jej jemu. Takovým způsobem ztrácí čeleď kus po kuse ze svých nejlepších pozemků.

Kde se ještě držíme, je kraj Díbánský, nebo, jak my říkáme, Kúra. Na severu i na jihu je uzavřen hlubokými roklemi, které našim usnadnily, že dosud se zbraní v rukou odrazili všechny, kdo je chtěli o tento kraj připraviti. Ale i tamní náčelníci jsou již zadluženi a usadí-li se vláda v Díbánu, dostanou lichvářští obchodníci zakrátko do svých rukou, co se jim bude líbiti.«

»Nenadávej, Mhammade, křesťanům lichvářů. I židé jsou lichváři.«

»Židů, otče Antúne, neznám, ale vaše křesťany lichváře znám dobře. U nějakého vašeho obchodníka jsem koupil látku na šaty pro svou matku a paní mého stanu. Nestála ani dvě medžídijje a dnes po roce na mně lichvář vymáhá pět medžídijjí. Na míšek rozpuštěného másla, který jsem mu donesl, zapomněl.«

»Proč si nevypomáháte mezi sebou?«

»Alláh nám nedal důvtipu. Hašteříme se a druzí nám berou, co máme.«

»Vždyť vaši soukmenovci v některých osadách na jihu mají své obchody. Odjakživa v nich bydlili, nikdy se z nich nevystěhovali, učí se čísti a psáti.«

»Jsou chytřejší a opatrnější než my. Až my se usadíme, budeme následovati jejich příkladu, jenže se bojím, že již bude pozdě. Ó Alláh, proč nadržuješ jedněm a zapomínáš na druhé?«

Našeho vůdce bolí oči.

»Nějak mne pobolívají oči. Nemáš snad, otče Antúne, s sebou nějaký lék?«

»Proč jsi se, Mhammade, nezmínil v Keraku? Byl bych jej vzal.«

»V Keraku jsem měl oči zdravé, ale teď mne nějak pobolívají.«

»Snad sis je zachladil. Namočím šátek do vody, vyždímám a přiložím ti jej na oči.«

»Chraň mne Alláh, abych zimu léčil zimou. Nemáš-li jiného léku, tu se budu léčiti po našem způsobu. Zahřeji si oči zde při ohni.«

»Nedělej to, Mhammade! Kouř z těchto dobytčích výkalů velice pálí. Podráždí ti oči, zčervenají ti a bolestí sotva vydržíš.«

»Nestarejte se o mne! Váš bratříček není budiž k ničemu!«

Přede dnem nás probudil nářek Mhammadův:

»Oči mne bolí, oči mne bolí, oslepnu. Nic nevidím a přece jsem si je celou noc léčil.«

»Co jsi dělal?«

»Jak jste usnuli, přiložil jsem kravinců, zahalil ústa a nachýlil obličej do kouře. Nadál jsem se, že to pomůže. Abych neusnul, popíjel jsem kávu, a hle: nyní se bolestí ani necítím.«

»Neříkal jsem ti, abys oči neléčil kouřem?«

»Kouřem jsem je léčiti měl, avšak nikoliv kouřem těchto kravinců, nýbrž kouřem oleandrového dřeva. To bych si je byl jistě vyléčil; vždyť není lepšího léku, bolí-li oči, nad toto dřevo. Naložíme a pojedeme. Cestou na bolest trochu zapomenu. Pomoz, ó Alláh, služebníčku svému!«

Posíleni a osvěženi vyhoupli jsme se do sedel a ujížděli rychlým krokem k severu. Probouzející se slunce vysílalo své paprsky pouze na nejvyšší vrcholky Judského pohoří.

Leskly se zlatem. Hladina Mrtvého moře byla ještě pohřížena v temnotu. Husté výpary ji zahalovaly. Čím výše slunce stoupalo, tím řidší byly výpary, až konečně zmizely. Barva moře se jasnila, a najednou zazářila celá jeho hladina, jako by byla polita roztaveným železem. Kdekterý žleb roztrhaného Judského pohoří se v něm obrážel.

U dvorce Šalomounova.

Zastavili jsme se u čtyřhranného dvora, zasvěceného Šalomounu, synu Davidovu. Vkročili jsme do něho od východu. K jeho severní straně je přistavěno několik domků. Jižní stranou vedou dveře do větší místnosti. Uprostřed dvora je zřízen z tesaného kamení náhrobek bezmála 7 m dlouhý a přes půl druhého metru široký. Snad náležel některému knížeti nebo správci kerackému. V domcích bydlili jeho strážcové a v místnosti jižní se modlili. Nyní v ní chovají Hamájde ječmen a pšenici, jakož i různé nářadí. Nebojí se, že by je kdo ukradl; místo je pod ochranou Šalomouna, syna Davidova. Kolem hrobu pochovávají Hamájde své mrtvé, při čemž často nadzdvihnou ploché kameny s náhrobku a mrtvého vloží dovnitř. Při východní straně náhrobku je utvořen z kamení polokruh. V něm jsme viděli hromádky soli, na kamenech pak malé skvrny olejové a velké krvavé. Všude ležely nebo byly zavěšeny různé ozdoby z velbloudích uzd, jakož i četné lelíky, patrné známky úcty, jakou návštěvníci k tomuto místu chovají.

»Kdo je zde pochován, Mhammade?«

»Sám náš pán Šalomoun, syn proroka Davida, kéž požehnání Alláhovo na něm spočine!«

»Jak se dostal sem? Vždyť přece sídlil v Jerusalemě, jehož bílé domy tamhle září.«

»Uchýlil se sem ve svých starých letech a kochal se krásnou vyhlídkou na Mrtvé moře, na hory a na oblohu. Zde v roklích a žlebech, které před sebou vidíš, usadil různé duchy pozemské a odtud jim velel. Zde zemřel, zde byl pochován a zde působil a působí i po smrti zázraky. Víš přece, že mu Alláh udělil již za živa moc nad lidmi, pozemskými duchy, ptáky, ba i větry. Odtud ze svého hrobu vidí na své město Jerusalem a na své poddané. Na duchy tady usazené může zavolat. Hned jsou u něho. Ptáci hnízdí ve stromech a při vodě, přelétají nad jeho hrobem na východ i na západ. Větry

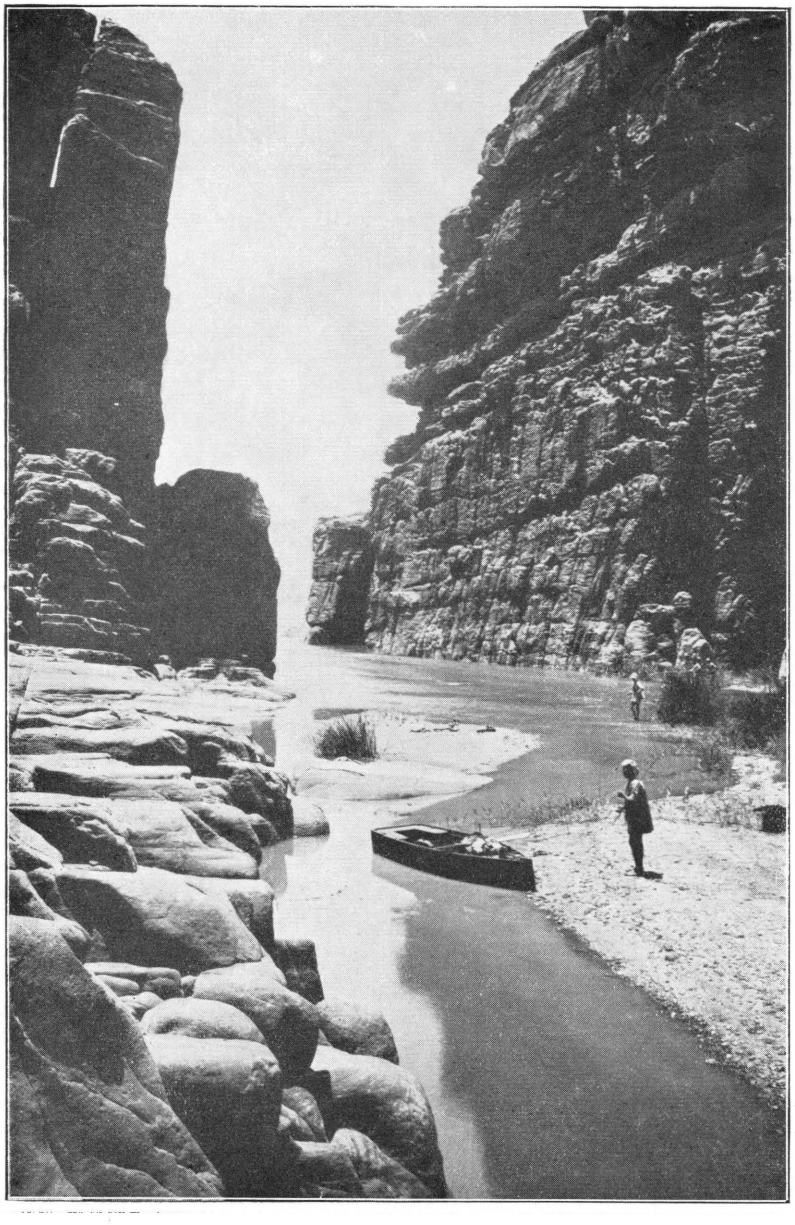

Obr. 56. — Z Arnonu k Mrtvému moři.

ho ovívají; vždyť jsou hory Hebronské nižší než pohoří naše. Dolinou Jordánskou a propadlinou Araba vanou sem větry severní i jižní, i východní může míti, pakli by jich měl zapotřebí. Dobré místo si vybral náš pán Šalomoun, syn proroka Davida, kéž požehnání Alláhovo na něm spočine!«

»Putujete sem v určité dny, nebo když vás potřeba k tomu přiměje?«

»Pravidelně sem putujeme každý čtvrtek odpoledne, ale navštěvujeme Šalomouna, když někdo onemocní nebo i z ji-

Obr. 54. — Dvorec Šalomounův.

ného důvodu, a přinášíme dary jeho mocnému duchu. Prosíce o pomoc, vyléváme olej na východní okraj náhrobku, kameny tohoto polokruhu posypáváme solí nebo za modlitby zabijeme kozu nebo ovci a její krví pomazáváme čtyři rohy náhrobku.«

»Co děláte s masem?«

»Uchystáme si z něho večeři buď zde nebo doma.«

»Co znamenají tyto různé ozdoby a lelíky?«

»Jsou to důkazy vděčnosti nebo slibu nebo také přímluvy za zemřelé. Pochováme-li zde někoho ze svých, ustřihne si paní jeho stanu, je-li ještě mladá, nebo jeho dcera nebo mladší sestra lelíky a daruje je mocnému Šalomounu, aby se ujal zesnulého.«

Od náhrobku Šalomounova až k silnému potoku Škék byla cesta dosti pohodlná. Náš zrak ulpíval na bujné oase, zdobící severovýchodní okraj poloostrova Lisán, jakož i na temné zeleni, věnčící jižní pobřeží Mrtvého moře.

»Máš pravdu, Mhammade, Šalomoun si vybral překrásné místo pro svůj poslední odpočinek. Z Jerusalema takové vyhlídky neměl.«

Ukradené ovce.

Při potoku Škék jsme chvilku odpočívali. Je ověnčen divokými smokvoněmi, platany, tamarišky a oleandry. Zaslechli jsme hovor a za chvilku uviděli několik mužů. Mhammad se na ně zadíval a ujišťoval nás:

»Žádný strach. Jsou to moji krajané, jen jeden je cizí.«

»Kam jdou? Co chtějí?«

»Za chvilku nám to povědí. Dovolíte-li, družino, nabídnu jim vaší kávy.«

»Své kávy, Mhammade, jim nabídni! Není rozdílu mezi tvým a naším, pokud jsi s námi.«

»Fáúre, co tady robíš? Tvoji Beni Amr táboří na východě od Keraku a ty piješ z tohoto potoka daleko na severozápadě od nich.«

»Vidíš, jaké jsou cesty Alláhovy, otče Antúne. Dovedl mne po nich až sem.«

»Proč se touláš mezi Hamájdy?«

»Několik mužů přepadlo mého pastýře. Vzdálil se od stád ostatních a pásl na samých hranicích Hamájdů. Tvrdili, že spásá jejich území. Bitím ho zapudili a stádo 62 ovcí odehnali. Měl jsem je poznamenány. Víš, že jsem chudák; takové ztráty bych nebyl oželel. Zašel jsem k vrchnímu náčelníku Hamájdů. Nevěděl o nich, ale ubezpečil mne, že se přičiní, abych je dostal, jen když je najdu. Dal mně tyto muže za průvodce. Chodíme od tábora k táboru, od stáda ke stádu a hledáme můj majetek.«

»Proč jste zamířili sem na západní svah pohoří?«

»Kdo mé stádo odehnal, jistě je nepase na východním svahu pohoří, nýbrž je zahnal někam do úkrytu. Drahujeme je již druhý den.«

»Alláh vám otevře bránu a najdete je.«

»Kéž by to Alláh dal, jenže mám strach, že kořistitel žene mé stádo k severu.«

»Což ho nikdo nezadrží?«

»Pochází jistě z Hamájdů. Jejich území sahá ještě hodně daleko na sever. Pokud bude v něm, je mezi svými. Vymluví se, že ovce skoupil a že je žene na prodej do Jerusalema. Na hranicích svého území si může najmouti bratříčka ze kmene sousedního, až se dostane k Jordánu. Překročí-li řeku, bude v bezpečí.«

»Proč jsi neoznámil věc vládě? Mohla poslati zprávu do Mádaby a do Jerusalema a četníci by byli tvé stádo zadrželi.«

»Jisto je, že by byli zadrželi nejenom stádo moje, nýbrž i několik jiných, jenže bych z něho nebyl nic měl. Byli by mé ovce snědli, spíše než bych byl dokázal, že je to můj majetek. Nás, chudáky, utiskuje kdekdo.«

Za viny otců.

»Však jste se nás vy, Beni Amr, nautiskovali dost. Odplácíme vám, co jste našim otcům půjčili.«

»Můžeme my za činy svých otců? Proč nás Alláh stíhá za to, co jsme nezavinili? Dal nám velkou moc. Naši otcové jí zneužili a nám, dětem, z toho brní zuby.«

»Kterým směrem půjdete, Fáúre?«

»Směrem vaším, otče Antúne.«

»To je dobře. Bude nám veseleji, popovídáme si. Zmínil ses o svých předcích; nemohl bys nám pověděti, co o nich víš?«

»Vím toho hodně. O otcích našich se vykládá u našich ohňů. Radujeme se z minulosti, když nám přítomnost působí pouze zármutek.«

»Sám jsem o vás, Beni Amr, v Keraku mnoho slyšel. Rád bych se dověděl, co víš ty, proto tě prosím, otevři ústa svá a mluv.«

»Zapřisaháme tě, Fáúre, povídej,« vybízeli i Hamájde. »My jsme nejednou naslouchali výkladům o válkách svých předků s tvými. Pochytíme mnoho od tebe a ty snad od nás.«

»Vyhovím, otče Antúne, tvému přání. Jsi dobrodinec mého kmene. Žádný nemocný od tebe neodejde s prázdnou.

Beni Okba a velký šeríf.

Jak všichni víte, pocházím ze kmene Beni Amr. Původně to nebyl kmen, nýbrž pouze rod velikého kmene, jemuž se

říkalo Beni Okba. Beni Okba, Synové Okbovi, tábořívali někde při Rudém moři, prý až v severním Jemenu nebo někde u Mekky. Náš náčelník se tehdy jmenoval Hazzá. Byl poplatný velkému šerífovi z Mekky. Ročně mu odváděl čtyři hřebce.«

»Kdo je velký šeríf?« ptal se jeden z Hamájdů.

»Je to pán neboli emír Mekky. Šeríf, urozený, se mu říká, poněvadž pochází z rodu Hasana, vnuka apoštola Božího, kéž na něm spočine milost Boží. Šerífů je mnoho. Kdo jim v Mekce poroučí, je velký šeríf.

Jednou povídal velkému šerífovi jeho rádce: ‚Beni Okba by mohli odváděti ročně padesát ušlechtilých klisen a tisíc velbloudů. Vždyť jsou bohati.'

‚Které pak jsou jejich nejlepší klisny?' ptal se šeríf. Jmenovali mu je a on si je zapsal. Když náčelník Beni Okba přivedl čtyři hřebce, obořil se na něho velký šeríf:

‚Vy, Beni Okba, nezůstanete v našem území, nedáte-li mně ročně, kolik vám uložím.'

‚Kolik ukládáš?'

‚Padesát ušlechtilých klisen a tisíc velbloudů.'

‚Jakýchkoliv klisen?'

‚Nikoliv. Dovedeš mně tu a tu a tu.' Velký šeríf každou určil jménem.

‚To nám nezpůsobí žádných obtíží,' povídá náčelník. ‚Vždyť je to jedno, jsou-li klisny u nás nebo u tvé urozenosti. Ty nás chráníš a obhajuješ. Dovol, abych klisny sebral a tobě je přivedl.'

‚Běž v pokoji!'

Vraceje se, ptal se Hazzá své družiny: ‚Co říkáte velkému šerífovi? Přijmete mlčky tento nový poplatek?'

‚Což jsme bázliví usedlíci?'

‚Rozumím vám, kamarádi. Rozjeďte se po táborech. Ať se hned stěhují k severu. Všichni bojovníci ať přijedou ke mně. Budeme chrániti ostatních. Žádného hlídacího psa ať ženy s sebou neberou, všechny ať uváží ke kolíkům na starých tábořištích. Štěkotem budou dávati najevo, že se naši neodstěhovali a oklamou tak každého, kdo se nepřiblíží až k nim.'

Marně čekal velký šeríf na náčelníka s klisnami.

‚Co je s náčelníkem Beni Okba? Ujistil mne, že požadované klisny dovede, a ještě tu není.'

Nějací potulní kupci mu přinesli zprávu, že jsou tábořiště Beni Okba prázdná. Zavolal na četu svých bojovníků:

‚Zajeďte se podívati, co je na tom pravdy!'

‚Našli jsme pouze psy a stopy, vedoucí k severu!'

‚Ihned rozhlaste válečnou výpravu! Sám vás povedu a běda kmeni Beni Okba! Vždyť oni utíkají z dosahu naší

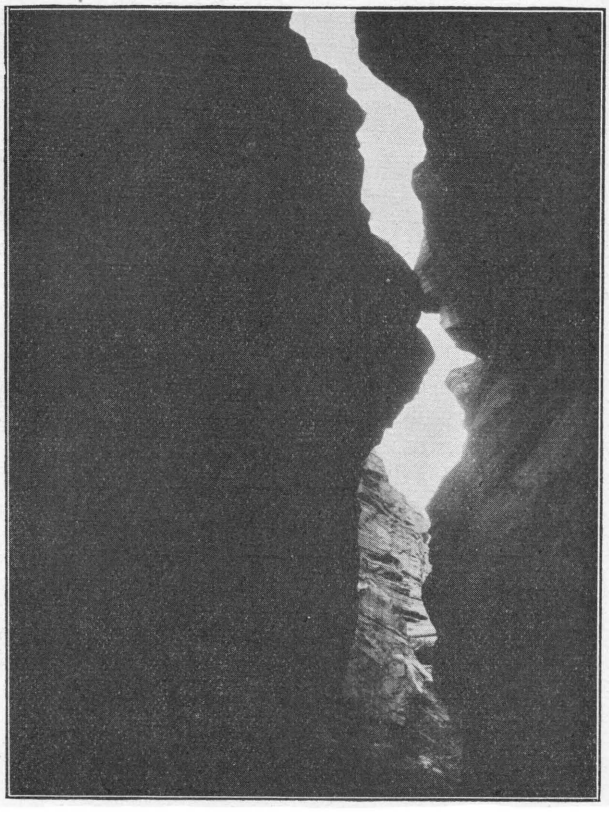

Obr. 55. — Rokle Arnonu.

moci. Nepustíme jich. Ztratili bychom roční poplatek a mimo to bojovníky, kdyby nás někdo napadl.'

Zvědové, které šeríf vyslal před svým vojskem, hlásili, že nějací Beni Okba táboří v údolí porostlém bujným křovím. Noví zvědové pronikli pěšky až do údolí a přesvědčili se, že je tam zřízen pouze válečný tábor; žen a dítek tam nebylo, jen sem tam nějaká chystala pokrm. Ostatní se stany a stády putovaly k severu.

Náčelník Hazzá měl rovněž své zvědy. Od nich se dověděl, že se velký šerif blíží, a to s velikou mocí. Svolav všechny bojovníky k ohni, vzal do ruky kousek masa, zdvihl a volal:

‚Ó Beni Okba, víte, že je velký šerif velmi udatný a že má mnoho bojovníků. Chceme-li se zachrániti, musíme ho zabíti. Toto je maso šerífovo. Kdo je vezme a sní?'

Nikdo se nehýbal. Tu přistoupila nějaká starší žena, která náčelníka poslouchala, kývla na svého synka a volala:

‚Synku, nevychovala jsem tě jako berana na prodej. Vychovala jsem tě pro den, jako je tento. Běž a vezmi maso z ruky náčelníkovy!'

Synek popošel, chopil se masa pravicí a drže levicí ostří svého kopí, prohlásil: ‚Ať se stane vůle rodičů!' Snědl maso, načež poznamenal:

‚Vždyť já velkého šerifa neznám!'

‚Ukážeme ti ho!'

Pět jezdců vyjelo s mladíkem naproti velkému šerifovi. Přiblíživše se k nepříteli, schovali své koně a vylezli opatrně na pískový kopeček, s něhož pozorovali, ležíce na břichu, okolí. Pod kopečkem byla v řečišti tůň, naplněná dešťovou vodou. Bojovníci šerifovi v ní chtěli napojiti svá zvířata. V poslední řadě přijel velký šerif. Kouřil ze své dýmky.«

»Odpusť, Fáúre, že tě přerušuji. Cožpak již tehdy kouřili?«

»Slyšel jsem, otče Antúne, od svého děda, že velký šerif kouřil z dýmky. On to jistě slyšel od svých rodičů. Naši otcové nelhali.«

»Ale vždyť tabák dovezli teprve z Ameriky.«

»Proč, otče Antúne, našeho Fáúra přerušuješ? Může míti pravdu. Číňané kouřili. Je možno, že čínští muslimové donesli semeno tabáku do Mekky a že velcí šerifové kouřili dávno, než byla Amerika objevena.«

»Odkud měl velký šerif semeno a tabák, ví pouze Alláh, ale naši otcové ho viděli, jak kouřil,« ujišťoval rozhorleně Fáúr.

»Nehněvej se, bratříčku Fáúre. Músa věc vysvětlil. Věřím, že máš pravdu.«

»Jak bych pravdu neměl? Či si myslíš, otče Antúne, že naši otcové lžou?«

»Špatný bych byl člověk, kdybych si myslil něco takového; jen mne napadlo, že by nám mohl tabák šerífův pověděti, před kolika sty lety se tvoji Beni Okba z jeho území stěhovali.«

»To jsi mně tedy nedal onu otázku, pochybuje o pravdivosti mých slov?«

»Uchraniž mne Alláh od podobné myšlenky! Odpusť mně, Fáúre, a pokračuj.«

»Opustil jsem svých šest soukmenovců, jak leželi na pískovém kopečku a pozorovali velkého šerífa, blížícího se k tůni dešťové vody. Byli zahrabáni do písku i s hlavou; pouze oči, chráněné šátkem, z něho vyčnívaly. Bojovníci šerífovi jich nezahlédli.

‚Který je šerif?' ptal se mladík, který snědl maso šerífovo.

‚Tamhle ten, co kouří, to je velký šerif. Prohlédni si ho dobře, abys ho poznal.'

‚Poznám ho i za temné noci. Nyní opatrně dolů.'

Svezli se pískem na druhou stranu, připlížili se ke svým ukrytým koním a hajdy k svému náčelníku. Potěšil se Hazzá, uslyšev, že velký šerif napájí pokojně v nedaleké tůni.

‚Překvapíme ho. Vrhneme se na něho, než se naděje a donutíme ho k ústupu.'

Stalo se, jak si Hazzá přál. Bojovníci, napájející svá zvířata, se rozprchli jako poplašené koroptve. Pouze velký šerif se svou družinou, kteří ještě byli v sedle, odolávali útoku. Mladík, který snědl maso, pobodl svého oře a hnal se na šerífa. Zasadil mu ránu kopím, smetl ho se sedla a dobil ho. Vtom se na něho vrhla družina šerífova a rozsekala ho šavlemi. Členové této družiny bojovali pouze šavlemi a jmenovali se proto šavelníci. Od těch dob se říká onomu místu, kde velký šerif padl, Šavelník. Dovede-li tě, Múso, Alláh někdy tak daleko k jihu, zeptej se na Šavelníka. Každý ti jej ukáže a potvrdí ti pravdu toho, co povídám já, to jest Fáúr.

Sultán keracký a jeho neteř.

Smrt šerífova zastrašila jeho bojovníky. Hleděli se zachrániti útěkem. Zbavivše se nepřítele v týle, stěhovali se Beni Okba k severu a utábořili se v přímoří jihovýchodně od Akaby. Snad znáš, Múso, toto místo?«

»Dosud jsem tam nebyl, dá však Alláh, že je navštívím. Je to přístav na severním konci Rudého moře. Za starých časů se mu říkalo Elath.«

»V těch dobách náležela Akaba s přímořím pod vládu sultána kerackého. Proti jednomu sultánu povstal nějaký jeho příbuzný a vypudil ho. Vypuzený hledal se svou neteří útulek u Dáúda, vrchního náčelníka Beni Okba. Postavil svůj stan vedle jeho stanu a tábořil s ním jako soused.«

»Nevíš, Múso, který to mohl býti sultán neboli král kerackým?«

»Snad to byl, otče Antúne, král David, jeden z potomků Saladinových. Zemřel roku 1258 a několik let před smrtí hledal se svou rodinou útočiště u kočovníků. Je možno, že tito kočovníci byli Beni Okba.«

»Vidíš, otče Antúne, knihy povídají, že mám pravdu, jak Músa dosvědčuje.«

»Pravdu mluvíš, o tom jsem nikdy nepochyboval a nepochybuji.«

»V území Beni Okba po delší dobu spoře nenapršelo. Trpíce hladem, vypravili svého vrchního náčelníka Dáúda s jeho příbuzným náčelníkem Masúdem do Gazy, aby tam nakoupili obilí. Neteř králova vzkázala Dáúdovi:

‚Vezmi mne s sebou do Gazy. Odtud se dostanu do Egypta a pokusím se, abych sehnala pomoc pro svého strýčka.'«

»Pravdu díš, Fáúre. Neteř vypuzeného krále jednala zcela správně. Měl v Egyptě mocné příbuzné, jenže mezi nimi nebylo svornosti. Toho použili jejich tělesní strážcové, říkalo se jim mamlúci, a zmocnili se vlády. Není pochyby, že rádi vyhověli neteři. Vždyť se jim naskýtala příležitost, aby rozšířili svou moc až do území kerackého.«

»Dáúd neteři odpověděl: ‚Tvé přání leží na mé hlavě a před mým okem.'

Princezna jela s ním, sedíc v lepých nosítkách, jež nesl silný velbloud. Ubírali se propadlinou Araba a zastavili se u pramene Hosob.

‚Zahrejme si v šachy!' vyzval Masúd Dáúda.

‚Proč bychom si nezahráli?' Vytáhl hru ze svého tlumoku a dali se do ní. Družina princeznina je dohonila. V jejím čele kráčel velbloud s nosítky. Sluha jej přiměl, aby poklekl. Princezna spala. Rychlým pohybem klekajícího velblouda se probudila a poodhrnula záclonu, aby viděla, co se stalo. Tu zahlédl Masúd její spanilý obličej. Se slovy ‚Přisám Alláh,

Obr. 57. — Od Mrtvého moře k Arnonu.

že musí býti má!' odhodil šachy a skočil k nosítkám. Dáúd se zastal své chráněnky. Rozpoutal se boj, při němž bylo zabito čtyřicet ušlechtilých klisen plemene kbejše a mnoho jezdců. Masúd a několik jeho druhů si zachránili život rychlým útěkem.

Princezna hledala pomoc pro svého strýce nejen v Egyptě, nýbrž i v okolí Gazy. Mezi bojovníky, kteří se k ní přidali, vynikal náčelník čeledi Uhédát. S jeho podporou se vypuzený sultán vrátil do Keraku, jenže zakrátko zemřel. Náčelník čeledi Uhédát se oženil s princeznou a stal se pánem Keraku a všech krajů mezi Gazou a Mrtvým mořem.

Beni Okba opanují Keracko.

Jeden z potomků náčelníka Uhédátů se jmenoval Emejáš. Tábořívaí velice rád v pohoří aš-Šera, kde se bavil lovem. Jeho poddaní ho neměli rádi. Bouřili se proti němu a toho použili naši Beni Okba.

‚Proč bychom se nemohli usaditi v pohoří aš-Šera? Je v něm plno osad. Jejich sedláci by pracovali pro nás. Proč bychom trpěli hladem? Proč bychom posílali pro potraviny a obilí až do Gazy? Vzhůru do boje proti Emejášovi!'

Beni Okba se stěhovali se všemi stany a stády k hranicím království Emejášova, do něhož podnikali nájezdy. Na jednom takovém nájezdu chtěli přepadnouti tábor Emejášův. Jejich zvědové se vrátili se zprávou:

‚Emejáš je již poplašen!'

‚Odkud to víte?'

‚Vítr k nám donášel řehot jeho koně jako hukot hromu. Emejáše samého jsme neviděli, ale slyšeli jsme jeho hlas. Nic si nezadá s řehotem nejsilnějšího hřebce. Jistě nás napadne.'

‚Co si počneme?' radili se nájezdníci Beni Okba.

‚Vrhněme se na něho,' vybízeli jedni.

‚Tento nájezd není příznivý, vraťme se,' soudili jiní.

‚Ustoupíme k napajedlům Džafar. Ráno si tam promluvíme,' rozhodl velitel.

Nazítří ráno se nájezdníci shromáždili u ohně velitelova.

‚Kavárníku, naplň číšku,' kázal velitel. Stalo se. Velitel vzav číšku do své pravice, volal:

‚Slyšte, Beni Okba! Podnikli jsme nájezd proti Emejášovi. Pošpinili bychom svou tvář, kdybychom se vrátili, nenapadnuvše ho. Vysmívali by se nám: „Vyjeli si proti Emejá-

šovi a když se k němu přiblížili, dostali strach a vrátili se s holýma rukama. Jak jinak? Vždyť Emejáš je silný a pochází z Uhédátů, pokrevních příbuzných apoštola Božího."

Chcete, aby se takhle o nás mluvilo? Chcete, aby bílá naše tvář byla pošpiněna?'

‚To nechceme, to nechceme.'

‚Hle, v této číšce není káva, nýbrž krev Emejášova. Kdo chce vypíti jeho krev?'

Nikdo nesáhl po číšce. Velitel opakoval svá slova; nikdo se nehlásil. Tu promluvil velitel po třetí:

‚Hle, v této číšce není káva, nýbrž krev Emejášova. Kdo ji vypije, dostane mou dceru za manželku.' Tu vyskočil mladík, který měl jeho dcerku rád, vzal číšku a s nadšením proslovil:

‚Já vypiji krev Emejášovu!' Vypiv kávu, číšku rozbil.

Všichni se vyšvihli na svá zvířata. Velitel je rozdělil na tři skupiny: jezdce na koních, kteří měli podniknouti útok, jezdce na velbloudech, kteří měli prchati s ukořistěnými stády a zálohu, která měla napadnouti pronásledujícího nepřítele.

Emejáš zvěděl od svých stráží, že nájezdníci ustoupili. Jistotou ukolébán, nedal jich pronásledovati. Zle se mu to vyplatilo. Byl útokem Beni Okba překvapen a jejich jízda ukořistila zakrátko velká stáda velbloudů, koní, koz a ovcí. Několik jezdců přihnalo kořist ke skupině na velbloudech, která s ní hned prchala. Jezdci na koních se vrátili, aby odrazili útok vzpamatovavších se bojovníků Emejášových. Ti se vrhali do boje jednotlivě podle toho, jak rychle se který vypravil a jak spěšný byl jeho kůň. Se zlou se potázali. Beni Okba měli přesilu. Rozumnější bojovníci Emejášovi zakřikovali své ukvapené soudruhy.

‚Nevydávejte se smrti! Počkejte, až se všichni srazíme a Emejáš se nám v čelo postaví.' Dojel k nim na svém válečném oři. Měl na sobě brnění zdobené pštrosím peřím a jeho družina byla rovněž obrněna. Klidně, jako by jel na zábavu, kouřil z dýmky. Dospěv v čelo svých bojovníků, odhodil dýmku. To bylo znamení k útoku. Mladík, vypivší číšku kávy, se dostal až k němu a bodl ho svým kopím do prsou, jenže se ostří svezlo po brnění a mladík se svalil s rozpoltěnou hlavou. Rozťal mu ji Emejáš. Druhové mladíkovi se zhrozili tak rychlého konce svého kamaráda. Zarazili se. Sotva to zpozoroval jejich velitel, volal:

‚Kdo viděl Emejáše? Kdo viděl Emejáše, vyřiď mu, že tady stojí, kdo na něho čeká.'

‚Ty, kdo na mne čekáš, věz, že já čekám na tebe,' odvětil Emejáš hlasem hromovým a spěchal vstříc veliteli Beni Okba. Bojovníci se oddělili a se zbraní v ruce přihlíželi souboji obou velitelů. Emejáš rozvášněn se slovy: ‚Ó, jak daleko jsou tvoji příbuzní! Ó, jak o tebe naříkají!' vrazil svým kopím na velitele. Uhnul mu; Emejáš tak tak, že se se sedla nesvezl. Náš velitel se přitočil a bodl ho kopím do krku tam, kde se brnění dotýkalo přílbice. Ostří proniklo, krev vystřikla a Emejáš ležel pod svým ořem.

‚Radujte se, ó Beni Okba! Radujte se! Na ně, na ně! Dolů s našimi nepřáteli, dolů s nimi!' volali naši bojovníci a vrhli se na ustrašené soukmenovce Emejášovy. Rozprášili se, hledíce se zachrániti útěkem. Beni Okba ukořistili stany, jejich zařízení a koně. Kořist vypravili ke svým, sami však se nevrátili. Jejich rozvážný velitel to nedovolil. Vida bezhlavost nepřátel, poručil:

‚Několik z vás se rozjede po táborech Beni Okba. Ať se všichni stěhují do území těchto Uhédátů. Budeme je vytlačovat a jejich území se stane naším. Sám s ostatními bojovníky zůstanu, kde jsem.'

Uhédátů nebylo mnoho. Udržovali domorodé kmeny v poslušnosti nikoliv počtem, nýbrž důmyslem svého velkého náčelníka. Když padl a žádný z jeho nástupců se mu nevyrovnal, vzpírali se domorodci a Uhédáté se vrátili do svého vlastního území v okolí Gazy, kde bydlí dodnes. Nejen oni, nýbrž i kmenové druhdy jim poddaní byli nuceni uznati svrchovanost Beni Okba a odváděti jim poplatky.«

»Vědí, Múso, dějiny něco o Beni Okba v území kerackém?«

»Zajisté, otče Antúne. Egyptský král Bíbars nařídil, že má býti hned usmrcen příslušník Beni Okba, který by připravil usedlíky o vodu některé cisterny. Z toho plyne, že Beni Okba již ve století třináctém v území kerackém byli a že usedlíkům velice škodili. Když přihnali svá stáda k nějaké osadě, u níž nebylo ani pramene, ani potoka a vyčerpali veškerou dešťovou vodu uchráněnou v cisternách, nezbylo usedlíkům, leda aby se vystěhovali. Opakovalo-li se to dvě, tři leta za sebou, přestali usedlíci obdělávati půdu, stali se kočovníky a živili se pouze chovem ovcí a koz.«

»Nový důkaz, otče Antúne, že mluvím pravdu já, to jest Fáúr ze kmene Beni Okba.«

»Pořád ještě se, Fáúre, hněváš, že jsem pochyboval o pravdivosti tvých slov? A přece spočívá tvůj hněv na domněnce nemající podkladu.«

»Pěkně vypravuješ. Mnoho nového jsem se od tebe dověděl. Pověz nám, jak Beni Okba v Keraku vládli.«

Beni Okba v oase Džouf.

»Beni Okba nevládli pouze v Keraku a v území Gazy; oni šířili svou moc i daleko na východ. Hleděli se zmocniti oasy Džouf. Ta byla tehdy Sirhánů.«

»Kdo jsou Sirhánové, Fáúre?«

»Příslušníci skupiny Šammar. Vystěhovali se ze svého území na sever, obsadili Džouf a dolinu, která dotud nese jejich jméno, a dnes táboří při Hauránu. V dobách, o kterých mluvím, se jmenoval jejich náčelník Adijje. Dvě léta se bránil bojovníkům Beni Okba, konečně však podlehl jejich přesile a bohatá oasa Džouf se stala majetkem naším. Velký náčelník Beni Okba pocházel toho času z rodu Abu Orejne. Tábořival v deštivém období daleko na východě. V Džoufu měl správce s nečetnou stráží. Toho využitkoval Adijje, aby se Džoufu opět zmocnil. Donesloť se mu, že tamní správce na svého vrchního náčelníka, nebo, jak se tehdy říkalo, emíra, nevraží. Hleděl se s ním domluviti. Poslal k němu nějakého bojovníka — jmenoval se Asmi —, který měl podnítiti nejen správce, nýbrž i usedlíky k povstání. Asmi dojel do Džoufu o půlnoci. Byl by rád vnikl do hradu, jenže se spustil liják a před hradem tekla divá bystřina. Vehnal do ní svou plašící se klisnu. Uprostřed klopýtla a Asmi volal o pomoc. Správce hradu ho zachránil a ptal se ho po jménu. Asmi mu je neudal.

‚Pojď k nám,' vybídl ho správce.

‚K vám nepůjdu, ale dejte mně nějakou nádobu, abych napojil svou klisnu.'

‚Ať se napije z bystřiny.'

‚Plaší se. Vidí ve vodě odlesk kopí Abu Orejnova.'

Správce pochopil, že tento neznámý jezdec nesmýšlí dobře s jeho pánem. Zahleděv se na něho, uviděl v jeho očích důkaz, že se nemýlí. Uvítal se s ním, hostil ho a podal mu zprávu o všem.

‚Usedlíci oasy jsou se mnou za jedno. Nasytili se vlády Abu Orejnovy. Rádi by se vrátili pod vaši správu, jen by si přáli, abych já zůstal správcem.'

‚Proč bys nemohl spravovati Džouf ve jménu našeho náčelníka? Jak Abu Orejne porazíme, snadno se o ostatním dohodneme.'

Asmí se vrátil spokojen k Sirhánům, kteří se hned chystali k útoku. Leč někdo se dověděl o zamýšlené vzpouře a co věděl, Abu Orejnovi prodal. Zrádci jsou všude.

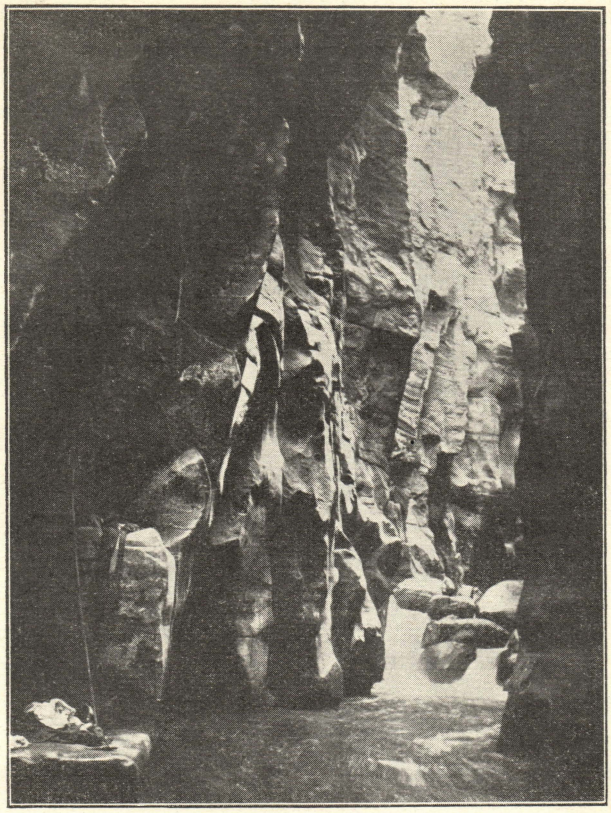

Obr. 58. — V rokli Arnonu.

Abu Orejne vzbouřence předešel, vrhl se na ně a vlastním kopím probodl Asmiho. Sirhánové byli úplně poraženi. Nezbylo jim, než uznati nadvládu Beni Okba a odváděti jim roční dary. Zrádný správce z Džoufu utekl. Šlo mu o život.

Současně s porážkou Sirhánů vyslali obyvatelé úrodných krajů, prostírajících se jižně od Damašku a západně od Hauránu své zástupce k Abu Orejnovi, aby jim poslal svého správce.

‚Z tvého území vedou důležité obchodní cesty naším územím do Damašku. Ty jsi přísný a spravedlivý. V tvém území není ani zlodějů, ani lupičů. U nás se jimi hemží každá cesta a osada. Zaveď u nás pořádek, zajisti náš život a náš majetek. Rádi tě budeme poslouchati a tobě poplatky odváděti.'

‚Dobře mluvíte. Splniž se vůle Alláhova! Vypravím k vám svého správce s četnou družinou. Zakrátko budou všechny vaše cesty a osady čisté. Kteří zloději a lupiči nenechají svého řemesla nebo neutekou, ztratí život.'

Tak se stalo, že moc našich Beni Okba sahala od Damašku až po Rudé moře a od Džoufu až po Gazu. Kníže Beni Okba táboříval nejraději v Džoufu a v dolině Sirhánské. Měl 1200 obrněných jezdců jako tělesnou stráž. Svůj kmen rozdělil a jednotlivým čeledím přiřkl určité kraje. Měly v nich tábořiti a na domorodce dozírati. Sám je navštěvoval jednou za rok, zkoumal jejich zprávy a přijímal od nich poplatky. Kerak s okolím dostal do své správy Eben Kejsúma, náčelník čeledi Amr. Sídlíval na hradě kerackém. V městě bydlili tehdy povětšině křesťané.

Medžálje do Keraku.

Stalo se, že u křesťanů kerackých hledal útočiště nějaký člen rodu Medžálje z Hebronu. Zabil svého příbuzného, i nezbylo, než aby se se svým příbuzenstvem vystěhoval a v městě útočištném se usídlil. Za takové město měli tehdy Kerak.«

»Vím o tom, Fáúre. Čeleď Dáúdijje mu poskytla útulek a ochranu.«

»Sám, otče Antúne, dosvědčuješ pravdu mých slov.«

»Dosvědčuji a dosvědčovati budu, jen se již na mne nehněvej!«

»Příbuzenstvo zabitého odmítlo náhradu peněžitou. Chtělo krev vinníkovu. Mstitel se nějak vplížil do Keraku a dostal se do ulice, ve které bydlili Dáúdijje. Někdo ho poznal a zvolal na poplach:

‚Ó Dáúdijje, chraňte svých chráněnců! Mstitel po nich slídí.' Vrhli se na něho:

‚Živ odtud neodejdeš. Co nevíš, že bychom pošpinili svou čest, kdybychom dovolili, abys prolil krev některého z těch, kdo u nás našli útočiště? Zabijeme tě.'

Nějaký rozvážný stařec volal: ‚Nerozmnožujte krve. Ať slíbí, že přijme výkupné.'

‚Přijmeš výkupné? Mluv, chceš-li zachrániti svůj krk.'

‚Přijmu výkupné, jen když se urovná tento spor a můj mrtvý se uklidní ve svém hrobě.' Výkupné bylo zaplaceno, spor urovnán, ale vinník se do Hebronu nevrátil. Zůstal i se svým příbuzenstvem Medžálje v Keraku. Vzal si za manželku děvče svých ochránců a živil se, jak se živili oni. Tak se dostali Medžálje do Keraku. Je to pravda, otče Antúne?«

»Pravda pravdoucí.«

Hamájde a vrchní náčelník keracký proti knížeti.

»V okolí Keraku tehdy tábořili Beni Hamíde nebo, jak se jim také říká, Hamájde.«

»Nemáte nám říkati Hamájde. Je to urážka, jako kdyby nás bylo málo a byli ledajací chudáčci. My sami si říkáme Beni Hamíde, Synové Hamídovi, nejsme žádní Hamájde.«

»Říkejte si, jak sami chcete, nás nechte, abychom vám říkali, jak chceme my. Jisto je, že jste vy, Hamájde, již tehdy všichni poslouchali Eben Kejsúmu.«

»Nejen my, všichni ostatní domácí kmenové ho poslouchali. Vždyť byl silnější.

Stalo se, že nějaký náčelník z rodu Eben Kejsúma odepřel dary svému knížeti a přepadal všechny karavany, které se k němu ubíraly nebo se od něho vracely. Hleděl se státi nezávislým. Tehdejší kníže Sejf povídá:

‚Podívám se s několika jezdci do okolí Keraku, abych viděl, co náš příbuzný Eben Kejsúma dělá. Osedlejte, družino, koně!' Sotva zajel kníže Sejf se svými kus za Džouf, dohonil ho jeho syn Mundir. Měl pod sebou tříletého hřebce.

‚Tatíčku, vezmi mne s sebou! Tatíčku, vezmi mne s sebou!'

‚Vrať se, synku, se mnou nepojedeš. Povídám ti, vrať se!' Mundir se vrátil, ale jenom na oko. Plížil se dolinami za otcem. Teprv, když se setmělo, přišel mu na oči a škemral:

‚Tatíčku, vezmi mne s sebou!'

‚Snad je to řízení Alláhovo, abys se mnou, synku, jel.'

V Keraku sestoupil kníže pohostinu u křesťanů. Eben Kejsúma tábořil pod stany hodný kus cesty k jihu. Zvěděv o návštěvě knížete, radil se s náčelníky Hamájdů. Tehdy jim náležel i kraj mezi Kerakem a potokem Keráhi.«

»I dále ještě k jihu byly všechny kraje naše,« poznamenal jeden z našich Hamájdů.

»Pravdu díte. Já jsem jen chtěl vysvětliti, jak to bylo, že se Eben Kejsúma radil s náčelníky Hamájdů. Ptal se jich:

‚Co si počneme? Jak se dovídám, prohlásili křesťané keračtí a někteří kmenové tábořící k severu, že zůstanou věrni knížeti. Co učiníte vy, Hamájde? Půjdete se mnou nebo půjdete proti mně?'

‚S tebou půjdeme, Eben Kejsúmo, s tebou půjdeme; vždyť jsi jako náš.'

‚Půjdete-li se mnou, zaskočíme knížete za návratu. Přichystejte se.'

‚Čekati na nás nebudeš. Přichystáni budeme hned.'

Třetího večera pravil kníže: ‚Hostiteli, rád bych povečeřel časně. Koním založte hned!'

Eben Kejsúma měl v družině knížete svého donašeče, jenž uslyšev slova knížete, vsedl na kůň a spěchal k svému pánu.

‚Kníže odjede hned dnes večer. Zaskočíme ho.'

Kníže neodjel večer, nýbrž teprv za ranních červánků. Krátce po východu slunce se na něho vrhl Eben Kejsúma se svými stoupenci Hamájde. Byla jich hromada, kdežto s knížetem byla pouze hrstka; nevzalť celé své stráže s sebou. Vida, že se neubrání, vybízel své druhy:

‚Utíkejte! Utíkejte!'

Kníže a vidoucí.

Čilý synek Mundir se trochu opozdil a jeho hřebec nemohl stačiti ostatním. Dohonil ho Sálem, syn Slímána Uábsiho z vás, Hamájdů.«

»Známe ho, známe ho.«

»Sálem měl pod sebou klisnu, dodnes se o ní vykládá.«

»Byl to nejrychlejší kůň, jakého jsme my, Beni Hamíde, kdy měli.«

»Mundir se nezalekl. Otočiv svého hřebce, zamířil na Sálema svým kopím a se slovy: ‚Já jsem jezdec Spravedlivého, já jsem Mundir,' bodl svým kopím Sálema, shodil ho se sedla, vhoupl se na jeho místo a hnal se za svými. Prchali ke stanům svých přátel a zachránili se.

Sálem nebyl mrtev, byl pouze poraněn. Jeho druhové ho dovezli do stanu jeho otce Slímána Uábsiho.«

»Pravdu díš, Fáúre, pravdu díš. Slímán byl široko daleko ctěn jako vidoucí. Mluvčí Alláhův s ním obcoval a podával

Obr. 60. — Horký pramen v údolí Zerka.

mu zprávy o věcech, které byly ostatním tajné. Tato milost Alláhova se v rodu Uábsiho dotud uchovala. Jen pokračuj.«

»Slímán se ptal svého syna: ‚Kdopak tě poranil?'

‚Chlapec, jehož jsem ani tuze nedbal.'

‚Co volal, když ti zasadil ránu?'

‚Já jsem jezdec Spravedlivého, já jsem Mundir.'

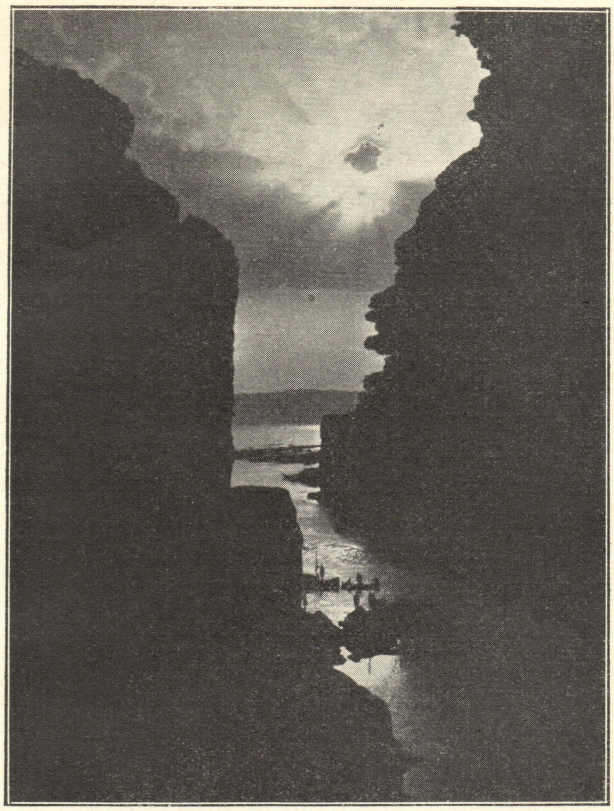

Obr. 59. — Z rokle Arnonu k západu.

‚Ach, to byl Mundir, mladší synek knížete. Neponecháme mu své klisny. Zajedu pro ni.'

Sedl si na jízdní velbloudici a spěchal ke knížeti. Před stanem, ve kterém kníže seděl, přiměl své zvíře, aby pokleklo. Kníže znal Slímána, věděl, že může prospěti, ale také uškoditi. Bál se, aby od něho nebyl proklnut.

‚Vítám tě, Slímáne, vítám tě. Co tě k nám přivedlo? Co bys od nás rád?'

‚Však víš.'

‚Vím, že jsi můj nepřítel a že jsi přijel pro svou klisnu. Byla mezi předními, kdo nás přepadli.'

‚Vol: buď mou klisnu nebo svého synka!'

‚Ale, ale, nehněvej se, pane můj! Dávám se pod tvou ochranu a dávám se pod ochranu tvých předků, po nichž jsi zdědil milost, jakou chováš.'

Kníže se bál kletby Slímánovy. Vždyť mohl svou kletbou zničiti jeho syna, jak hrozil, proto mu vrátil klisnu.

Usedlíci z Keraku vypuzeni.

Náčelníci Hamájdů poštívali u Eben Kejsúmy na obyvatele Keraku.

‚Daruješ jim, jak se k tobě zachovali? Knížete se přidrželi, tebe zradili. My na tvém místě bychom jich v Keraku nenechali.'

Rozhorlil se Eben Kejsúma a prohlásil: ‚Vypravíme se do Keraku a vyženeme odtud všechny usedlíky.'

Stalo se, jak pohrozil. Usedlíci se vystěhovali do okolí Hebronu. S nimi byl též rod Medžálje, jehož náčelníkem byl toho času Chalíl. Široko daleko byl znám pro svou rozvahu, odvahu a štědrost. Měl velice sličnou dceru. Mladý kníže hebronský ji uviděl i vzkázal Chalílovi:

‚Moji předkové a tvoji předkové byli bratří. Proč bychom příbuzenstvo neosvěžili? Duše má přilnula k duši tvé dcery a jak se právem domnívám, její duše lpí na mé. Neodděluj duši od duše. Dej mně svou dcerku za manželku.'

‚Zavolejte mou dceru: Slyš, dcero! Tito posli přišli od knížete hebronského. Rádi by tě k němu odvedli. Lne-li tvá duše k duši jeho, běž s nimi.'

‚Půjdu, tatíčku.'

Kníže hebronský se oženil s dcerou Chalílovou. Tím vzrostla velice vážnost Chalílova. Kníže ho prohlásil za vykonavatele své vůle. Poněvadž byl kníže ochráncem vystěhovalců hebronských, měl Chalíl mezi jejich náčelníky prvé místo. Mimo to byl i vrchním velitelem hebronského vojska.

Hamájde zpyšněli. Usedlíci keračtí byli jejich největší odpůrci. Po jejich vypuzení se stali Hamájde pány, neboť byli mnohem četnější než soukmenovci Eben Kejsúmovi. Nejednou se mu vzepřeli.«

»Pravdu měli,« poznamenal náš vůdce. »Věděli, že jsou silnější, věděli, že by se bez jejich pomoci neudržel. Dobře dělali, že mu svou sílu a moc někdy ukázali.«

»Jednou se Eben Kejsúma odebral do území Tafíle, aby tam, jak povídal, vybíral poplatky. Vpravdě se chtěl domluviti s tamními náčelníky, jak by si od Hamájdů pomohl. Dozor na věci kerácké svěřil svému přednímu otroku.

‚Povídám ti, z mého stanu neodcházej! Všeho, co se děje v něm a v jeho okolí, si bedlivě všímej! Znáš nebezpečí, jaké nám hrozí.'

Hamájde proti velkému náčelníku.

Náčelníci Hamájdů přišli k Eben Kejsúmovi na návštěvu. Dělali, že nevěděli o jeho odjezdu, zatím se chtěli míti za jeho nepřítomnosti dobře. Otrok dal pro ně zabíjeti zvíře za zvířetem, ženy jim vychystávaly a náčelníci si nic neodpírali. Jednou po půlnoci vlezl jeden z nich do oddílu pro ženy a plížil se k mladistvé manželce Eben Kejsúmově.

‚Dnes mně není dobře,' vymlouvala se lstivě běloučká manželka. ‚Neodcházej! Můj muž má všeho dosti, zle ti u nás nebude. Na mne si počkej!'

Náčelník, jmenoval se právě tak jako já, uvěřil a se slovy ‚Tak tedy počkám,' odešel. Manželka nelenila, vstala, kývla na otroka a pravila mu:

‚Ještě této noci zajeď pro svého pána! Zeptá-li se tě, proč jsi stan opustil, řekni mu, že jsem ti poručila, abys mu vyřídil:

„Ledajaký hřebec obtěžuje ušlechtilou klisnu.'"«

»Toto jsi nemusil vykládat, Fáúre. Proč odhaluješ špínu našeho náčelníka?«

»Nesmím ani přidati, ani zamlčeti. Slyšeli jste vy, Hamájde, jak mne otec Antún podezříval z nepravdy?

Eben Kejsúna se již vracel z Tafíle a tábořil nad osadou Arák. Otrok ho dohonil před východem slunce. Vyslechnuv vzkaz své manželky, velel: ‚Na kůň a cvalem domů!' Náčelníků Hamájdů již nezastal. Přece jen zpozorovali odjezd otrokův a pátrajíce po příčině, zvěděli od Fáúra, co udělal.

‚Kéž Alláh pošpiní tvůj obličej, Fáúre! To jsi nám pěkně nadrobil.'

‚Přisám Alláh, že pomstím pohanu způsobenou mému stanu,' horlil Eben Kejsúma.

‚Pomsti, náčelníku, ale neukvapuj se,' napomínal otrok. ‚Nezapomínej, že jsi sám se svými soukmenovci Beni Amr slabý. Popudil jsi proti sobě knížete. Zamíchá-li se do boje, podlehneš.'

‚Vychoval jsi mne, mým poručníkem jsi byl a mým nejlepším rádcem jsi zůstal. Co myslíš, že bych měl učiniti?'

‚Vyprav hned posly s bohatými dary ke knížeti. Vzkaž mu:

„Jsem ještě mladý, nerozvážný. Co jsem učinil, učinil jsem z hlouposti. Lituji své zpozdilosti. Odpusť mně ji a věz, že ti zachovám věrnost a poslušnost."'

‚Neměl bych knížeti pověděti o zamýšleném boji s Hamájdy?'

‚Proč bys měl svůj vzkaz zeslabovat? Kníže by se mohl domnívat, že tě k němu ponoukal strach. Zůstane-li kníže v Džoufu, vyrovnáš se s Hamájdy. Jak sám jsi pravil, získal jsi spojence na jihu. Na severu je máš rovněž.'

Kníže byl rád, že se Eben Kejsúma vrátil na cestu poslušnosti. Odpustil mu a zůstal v Džoufu.

Beni Amr vypudili Hamájdy.

Hamájde tušili, co je čeká, proto se ohlíželi po spojencích, jenže nikdo neměl chuti se jich zastati. Zpráva o činu náčelníka Fáúra se roznášela a každý počestný muž ho odsuzoval. Eben Kejsúma si hleděl na radu svého starého otroka zajistiti pomoc svého soukmenovce Eben Tbejta, jenž poroučel pod Damaškem. Sám se k němu vypravil s velkou družinou. Jeli na koních. Každá klisna byla zahalena kusem černé stanové látky. Jak se přiblížili na dohled, volali lidé Eben Tbejtovi:

‚Co je to za jezdce? Jejich klisny jsou zahaleny látkou stanovou. To byli jejich majetníci potupeni. Jsou slabí a hledají pomoc.'

Eben Tbejt se dívá a dívá: ‚Ale, vždyť ten první to je náš příbuzný Eben Kejsúma. Ten k nám nejde za nějakou hloupostí. To musí býti veliká věc, která ho přiměla, aby nás vyhledal. Hned se rozjeďte po táborech a svolejte všechny náčelníky.'

Eben Kejsúma pověděl, co se stalo.

‚Hanba, hanba, odvratiž Alláh od nás toto zlé! Stanové látky dolů! Roztrhejte je! Po kousku vezměte každému náčelníku čeledí na nás závislých! Pochopí, co to znamená.'

Pochopili. Se všech stran se valili na koních a na velbloudech. Eben Tbejt je vedl. Utábořili se u pramene Ledžún. Hamájde je očekávali u Šíhánu.«

»Zajisté, že je naši předkové očekávali. Byli dobře připraveni. Jak jsme od svých otců slyšeli, vypravili svá stáda

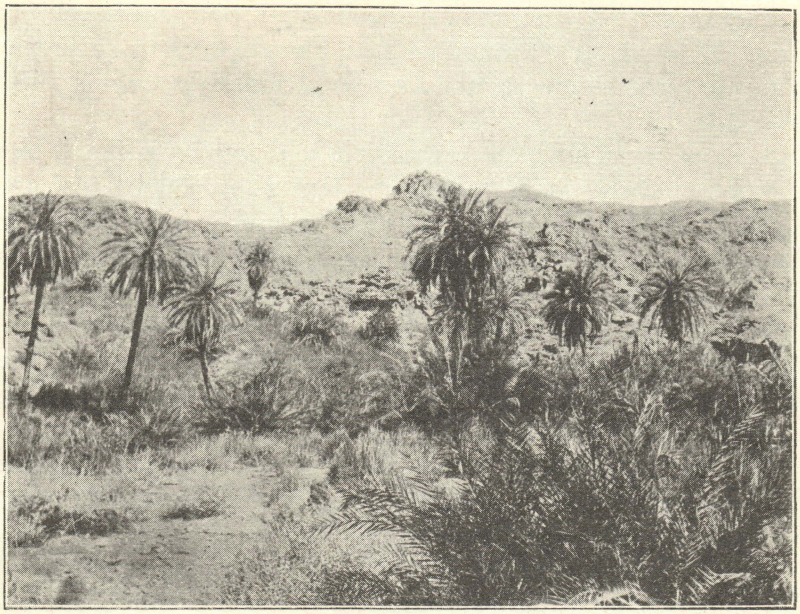

Obr. 63. — Palmy v údolí Zerka.

se ženami a dětmi přes potok Módžeb na sever. Pouze bojovníci zřídili válečný tábor tamhle pod Šíhánem. Tolik odvahy v nich bylo, že mladší bojovníci napadli stáda vaší čeledi.«

»Napadli, leč vrátili se bez zubů. Naši jim je vyrazili.«

»Jak by se byli mohli udržeti? Eben Kejsúma je tlačil od jihu, Eben Tbejt od východu. Hleděl jim zameziti ústup k Šíhánu, ale nezamezil. Naši mladíci se prosekali ke svým.«

»Jenže se jich nevrátila ani polovice.«

»Přece se vrátili. Vaši spojení bojovníci se vrhli na naše, naléhali na ně po několik dní, unavili se, ve svých útocích ustali a naši se uchýlili horami na sever, až se dostali k řece Jordánu. Tam se dali pod ochranu náčelníka kmene Sardijje.«

»Pověděli jste nám vy, Beni Hamíde, co se stalo s vašimi. Nechte nyní Fáúra, aby vypravoval o svých a o vypuzených obyvatelích kerackých.«

Usedlíci se vrátí do Keraku.

»Keračtí, dlící ve vyhnanství v Hebronu, se potěšili zprávou, že jejich zapřisáhlí nepřátelé Hamájde byli vypuzeni. Po poradě pravili:

‚Vypravme dvacet mužů s bohatými dary k náčelníku Eben Tbejtovi. Je rozumnější než Eben Kejsúma, jenž nás vypudil. Snad se mu zachce Keraku a bude rád, že nás získá za spojence.'

Poslové vystěhovalců kerackých jeli podél jižního břehu Mrtvého moře k osadě Chanzíre; tam se dověděli, že Eben Tbejt táboří u Kutráni na cestě Poutnické. Vyhýbajíce se lidem Eben Kejsúmovým, spěchali k němu. Odevzdavše mu své dary, prosili:

‚Ó Beni Okba, smilujte se nad námi a zahojte naše rány! Vypudili nás z našeho města. Dlíme jako cizinci v cizím území; naše děti naříkají, naše ženy nás prosí, abychom se vrátili domů. Náš kraj nás přitahuje.'

‚Poshovte, poradím se se svými soukmenovci,' dal jim Eben Tbejt za odpověď. Radil se s ostatními náčelníky a o výsledku povídal poslům kerackým:

‚Zítra ráno si vezměte všechny mezky a osly, které jsme ukořistili od Hamájdů a dovezte na nich své rodiny a své zásoby do Keraku.'

‚Nepostaví se proti nám Eben Kejsúma?'

‚Nestarejte se o něho. O něho se postará Alláh a my. Hleďte, abyste byli se svými při jižním pobřeží Mrtvého moře toho a toho dne.'

Po odchodu Kerackých sebral Eben Tbejt všechny své bojovníky a jel s nimi na osadu Chanzíre k jižnímu konci Mrtvého moře. Tam je postavil v úkrytu a pouze s pěti jezdci vyhledal stan Eben Kejsúmův, zřízený nedaleko polí Mezra. Bylo to na začátku období deštivého.

Eben Kejsúma přijal přátelsky svého příbuzného a spojence. Dobře se poměli, klidně se vyspali a ráno, uvolnivše slinu, pokuřovali a dívali se po okolí. Na jihu zahlédli nějakou karavanu.

‚Co je to tam za lidi?' ptal se Eben Kejsúma.

Pastýř, vracející se od jihu, oznamuje: ‚Jsou to Keračtí. Stěhují se domů.'

‚Na kůň, otroci! Zeptejte se jich, jakým právem se vracejí!'

Eben Tbejt se přimlouval: ‚Ale, vždyť jsou to chudobní sedláci. Nikdy ti nebyli na škodu, vždy jenom na prospěch.'

‚Bez mého souhlasu do Keraku nevstoupí. Kdo je v Keraku pánem, Eben Kejsúma nebo Eben Tbejt?'

‚Neukvapuj se, bratře! Jsou pod mou ochranou. Což nevidíš, jak se kopí a brnění mých lidí blyští za nimi a okolo nich? Chceš, aby k vůli těmto usedlíkům tekla krev? Chceš, aby se Hamájde vrátili a aby se kníže rozpomenul na to, co jsi mu vyvedl?'

Eben Kejsúma zaskřípěl zuby a mlčel. Keračtí dleli po tři léta ve vyhnanství v Hebronsku. Po tři leta ležely úhorem role, které obdělávali. Nebyl to jejich majetek. Měli půdu pronajatu od Eben Kejsúmy a od Hamájdů. Co si vzali z Hebronska, snědli cestou. V Keraku zásob nenašli. Eben Tbejt jim pomáhal:

‚Pošlete své velbloudy a mezky, nebo nemáte-li svých, vezměte si mé a dovezte si živobytí z území, které sám spravuji.'

Hamájde si hledí vynutiti návrat.

Zpráva o návratu Kerackých dodala odvahy Hamájdům. ‚Vrátili-li se oni, proč bychom se nemohli vrátiti i my? Mezi Eben Kejsúmou a Eben Tbejtem je roztržka. Potřebujeme silného klínu. Zarazí-li se mezi ně, uvolní nám cestu domů. Jak sladká by byla pomsta na Eben Kejsúmovi.'

Jejich touha vzrostla, když se dověděli, že Eben Tbejt se svými bojovníky z Keraku odtáhl. Naléhali na svého ochránce, náčelníka kmene Sardijje, aby jim dopomohl k návratu do jejich ztraceného území. Dlouho se vzpíral. Bálť se, aby se na něho Beni Okba nevrhli a ho rovněž nevypudili. Po dlouhých prosbách si dal říci a vytáhl v čele tisíce bojovníků. Položil se táborem u Ledžúnu. Za ním putovaly ženy a dítky Hamájdů se stády. Chránili jich jejich bojovníci, kteří tvořili zadní čety. Na odpor se jim postavil pouze Eben Kejsúma se svou čeledí Amr, jakož i bojovníky kerackými.

Keračtí zřídili válečný tábor nedaleko Ledžúnu. Jejich stáda se pásla u Middínu a tam také tábořily jejich ženy

a dítky. Hamájde se svými ochránci se vrhli na Beni Amr a hnali je před sebou k Middínu. Ženy, vidouce zdaleka ústup svých mužů, spěchaly pro velbloudy a mezky, strhovaly stany a nakládaly je i s nářadím, jen aby něco uchránily. Nezbylo jim času.

Rozzuření Hamájde a Sardijje se dostali do tábora a jásali, jakou kořist že odvlekou. Vbíhali do jednotlivých stanů a nedbajíce odporu žen, rvali jim z rukou koberce, ba strhovali s nich i šperky.

Nějaký muž zahlédl, jak bojovník sardijský bije jeho ženu, poněvadž nechtěla pustiti koberec. Rozzuřen zvolal na poplach; jeho příbuzní bojovníci se na chvíli zastavili, přiskočili k němu, ženy se chopily stanových tyčí, tloukly kořistitele a hle: Alláh odvrátil od našich záhubu a pronásledovatele proměnil v pronásledované. Rozzuřený muž zabil bojovníka, bijícího jeho manželku a odrazil i několik jeho druhů, kteří mu spěchali na pomoc; jeho příkladu následovali jiní a za chvilku Keračtí a naši Beni Amr hnali spojené bojovníky Hamájdů a Sardijjů až k Ledžúnu.«

»Však se naši hrdinové nedali strhnouti Sardijji k útěku. Postavili se vám na odpor.«

»Pokusili se o odpor, aby uchránili svého válečného tábora, jenže neodolali nárazu našich.«

»Jak mohli odolati, když Sardijje nevytrvali? Válečný tábor byl zřízen od našich žen. Sardijje křičeli:

‚Proč bychom vydávali své klisny a své hlavy smrti? Dovedli jsme Hamájdy do jejich území, svůj úkol jsme splnili, pojedeme domů; domů, ke svým, Sardijje!'

Prchali. Naši Beni Hamíde za nimi. Prosili, aby se zastavili aspoň u zámku Bšejr, kde byla naše stáda, ale kde. Sardijje utíkali. Byli to pěkní spojenci a ochránci. Kéž Alláh pošpiní jejich tváře!«

»Naši Beni Amr a Keračtí si vzali vše, co našli ve válečném táboru u Ledžúnu, a mnohá stáda Hamájdů se dostala rovněž do našich rukou. Beni Amr spojeni s Kerackými opanovali zakrátko celé území. Nikdo se proti nim nepostavil. Od potoka Hejdán na severu až po pramen Nedžel u Šóbaku na jihu jim poroučel Eben Kejsúma. Pobýval v okolí Keraku, kdežto na jihu měl svého správce. Býval jím obyčejně některý jeho příbuzný.

Obr. 61. — Horký potok v údolí Zerka.

Obr. 62. — Rašelinná půda v údolí Zerka.

Zpupnost velkého náčelníka kerackého.

Jeden náčelník z rodu Eben Kejsúma ustanovil v jižní polovici svého území správcem svého nevlastního bratra. Jmenoval se Saláme. Byl rozumný, ujímal se poddaných a napomínal svého bratra a vrchního náčelníka, aby si s nimi nezahrával.

‚Alláh mně dal sílu a moc. Proč bych jí nepoužil? Má ruka je dlouhá, má šavle ostrá. Ať se přede mnou hrbí! Kdo se nepokoří dobrovolně, učiní to násilím!'«

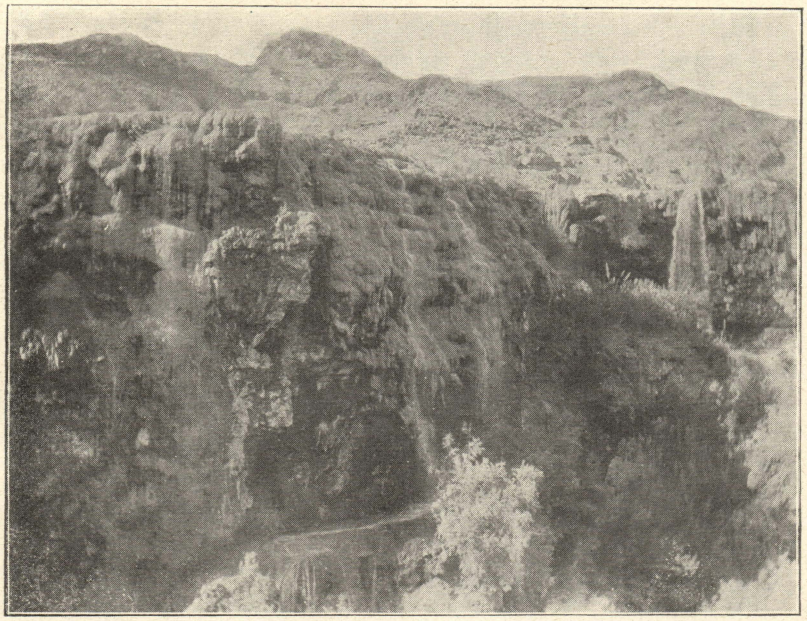

Obr. 64. — Horký a studený pramen v údolí Zerka.

»To se zdá, Fáúre, že tvoji předkové hodně zpyšněli.«

»Zpyšněli, Múso, budiž Alláhovi žalováno. Poslal nám Alláh vánek štěstí, my jsme nešli s ním, nýbrž proti němu. Zpyšněli jsme, velice jsme zpyšněli.

Eben Kejsúma jako všichni náčelníci tohoto území tábořival za deštivého období velice rád u Mrtvého moře. Stany svého příbuzenstva a své družiny zřizoval u polí Mezra. Již jsem se o nich jednou zmínil. Znáš je, Múso?«

»Znám. Navštívil jsem je s otcem Antúnem. Jsou nesmírně úrodná.«

»Jak by nebyla. Vždyť dávají až pět úrod za jediný rok. Eben Kejsúma měl všeho dost. Zásobovaliť ho nejen sedláci od pobřeží Mrtvého moře a s náhorních rovin našich, nýbrž i obchodníci, kteří jeho územím procházeli nebo v něm kupovali a prodávali. Byli zvyklí platiti clo stanovené dávným zvykem. Eben Kejsúma toto clo zvyšoval a zvyšoval i poplatky, jaké měli odváděti usedlíci a kočovníci. Reptali proti němu a chystali se ke vzpouře. Saláme, jenž spravoval jižní polovici jeho území, ho navštívil u Mrtvého moře, aby mu pověděl o hrozícím nebezpečí a poprosil ho, aby se přece jen mírnil. Eben Kejsúma vyslechl, co mu jeho nevlastní bratr pověděl, a bez odpovědi se natáhl na své lůžko a spal. Ráno si dal přichystati snídani: podpopelný chléb s mlékem. Snídával sám a bylo velkým vyznamenáním, pozval-li někoho, aby pojedl s ním. Dosud zval vždy svého nevlastního bratra, byl-li přítomen. Toho dne, o němž mluvím, ho nepozval. Saláme se dlouho díval, jak jeho bratr láme chléb a zapíjí jej mlékem.

‚Nepozveš mne, abych pojedl s tebou?'

‚Kousek podpopelného chleba a hlt mléka na pobřeží u Mrtvého moře není pro každého,' dostal za odpověď. ‚Pekou pro tebe beránka. Pochutnej si na něm sám.'

Saláme se pečeně ani nedotkl. Vsedl na svého oře a ujel do Tafíle. Jak tam dorazil, vypravil svého důvěrníka se vzkazem k Eben Tbejtovi:

‚Chceš-li něco podniknouti proti mému bratru, nebudu ti ani pomáhati, ani překážeti.'«

»To zradil svého bratra.«

»Nezradil ho, Múso. Šlo mu o nás, Beni Amr. Bál se, aby se poddaní proti nám nevzbouřili a nás nevypudili. Že ke vzpouře dojde, nebude-li jeho bratr odstraněn, věděl. Myslil si: Eben Tbejt ho odstraní, poddané kmeny upokojí a my, Beni Amr, jim budeme i nadále poroučet.

Nedočkal se výsledku boje, k němuž dal podnět. Umřel zanedlouho a byl pochován jižně od Keraku. Jeho hrob je znám dodnes.

Velký náčelník pokořen.

Eben Tbejt porozuměl vzkazu Salámovu. I k němu došly zprávy o chystané vzpouře proti Beni Amr. Řekl si: ‚Zachráním ono velké území svým soukmenovcům a pomohu jim

od Eben Kejsúmy. Jenže, jak získám souhlas svých náčelníků? Přece jen se chystám k občanské válce. Našich poddaných je mnoho. Nepodnítí je občanská válka proti nám všem? Abych si pomohl nějakou lstí.' Přemýšlel a konečně zavolal k sobě svého předního otroka a povídá mu:

‚Zajeď k Eben Kejsúmovi a řekni mu: „Můj hospodář tě prosí, aby směl za zimy tábořiti při jižním pobřeží Mrtvého moře. Na jaře odtáhne a tvé území zůstane tvým územím."'

‚Zažene mne,' poznamenal otrok.

‚Vím to, ale běda ti, kdybys o tom jen hlesl! Až se vrátíš, oznamuj: „Eben Kejsúma dovolil, abychom přezimovali v přímoří!"'

Otrok spěchal k Eben Kejsúmovi.

‚Jistě ode mne něco chceš. Pověz mně, co je to,' přivítal ho Eben Kejsúma.

‚Můj hospodář tě prosí, aby směl přezimovati v přímoří. Na jaře odtud odtáhne a tvé území zůstane tvým.'

‚Odpočiň si a ráno ať tě zde nevidím. Svému hospodáři řekni, že mu vezmu vše, jak se tady ukáže.'

Otrok po návratu hlásal ve stanu a v táboře:

‚Eben Kejsúma dovolil, abyste přezimovali u Mrtvého moře.'

Ihned naložili stany a všechny zásoby, vsedli na koně a na velbloudy a stěhovali se k jižnímu konci Mrtvého moře. Eben Tbejt věděl, co mu hrozí, i chystal se k boji. Pozvav k sobě nejlepší bojovníky, řekl jim:

‚Podnikneme nájezd po vůli Milostivého.'

‚Lehký či těžký?'

‚Přisám Alláh, že těžký.'

‚To abychom přichystali své drátěné košile.'

‚Přichystejte.'

Jakmile se přiblížili k pozemkům Mezra, na nichž Eben Kejsúma tábořil, dal zastaviti a hlásil svým bojovníkům:

‚Eben Kejsúma napadne vaše stáda, Beni Okba, neboť není pravda, že dovolil, abychom tady přezimovali. Oblecte si drátěné košile, vezměte zbraně a ty, dceruško moje, si sedni do těchto ozdobných nosítek. Povedeš nás k vítězství nebo k smrti!'

Na nejbližším tábořišti rozvázali kožené měchy, ve kterých měli své drátěné košile a přílby uschovány. Byly obloženy suchou džade. Je to bylina měkká, vydávající pronikavou vůni. Svou ohebností chránila kůži od tření a svou vůní zapu-

zovala moly. Ráno si bojovníci oblékli drátěné košile a přílby, ale zahalili je plášti a šaty. Dcerka Eben Tbejtova si sedla do ozdobných nosítek. Její kamarádky ji doprovázely v nosítkách jiných nebo na velbloudech.

‚Kdy vyjedeme?' ptali se bojovníci náčelníka.

‚Jakmile nastane chvíle, připravená od Alláha. Jen mějte strpení. Vy, obrněnci, obklopíte naši vůdkyni, mou dcerku, a její družinu.'

Stan Eben Kejsúmův byl zřízen na kopečku nad pozemky Mezra. Východní vítr k němu donášel pronikavý zápach. Jeho dcerka vyšla před stan, ssála tento zápach do nozder a zvolala:

‚Tatíčku, jistě jsou to bojovníci Eben Tbejtovi. Jen oni uchovávají svá brnění obložená džadou. Vůně džady, jakož i vůně jejich těl a jejich brnění zapadá do mého nosu.'

‚Vzhůru do sedel!' velel Eben Kejsúma a cválal se svou stráží na východ. Bezmála všichni kouřili z dlouhých dýmek. Jak zahlédli nepřítele, odhodili dýmky pod strom, obrostlý suchou travou. Doutnající tabák zapálil trávu, od ní chytil strom, východní vítr rozdmychával oheň, kmen obhořel, zlomil se, koruna spadla a shořela. Dodnes tam stojí obhořený zbytek. Což ti jej tvůj vůdce neukázal?«

»Měli jsme za vůdce muže, který se v podrobnostech nevyznal. Sedláci z Mezra nás vlídně nepřivítali, proto jsme se od nich nic nedověděli.«

»Došlo k urputnému boji. Eben Kejsúma byl nerozvážný a ukrutný, ale statečný. Tři klisny byly pod ním zabity, dříve než zahynul sám. Nějaký mladík ho probodl. Jeho druhové prchli, jeho příbuzenstvo je následovalo a táboří dnes při Jordánu.«

»To tedy rod Eben Kejsúmův v Keraku nezůstal?«

»Nezůstal a zůstati nemohl. Eben Tbejt a rozhněvaní poddaní by byli jeho členy utloukli. U Jordánu táboří jako sousedé kmene Sardijje. Až tam zavítáš, přeptej se na ně. Povědí ti snad více, než vím sám.

Bývalí páni keračtí vypuzeni.

Eben Tbejt v Keraku nepobyl. Ustanovil v území kerackém svého správce, sám pak se vrátil ke svým pod Damašek. Mohli jsme znova opanovati všechny zdejší usedlíky, kdyby nám správce Eben Tbejtův nebyl překážel. Kdo z nás, tedy z Beni Amr, se pokusil, aby naše poddané poslušnosti

naučil, byl od správce pronásledován jako podezřelý. Hleděl nás zeslabiti, aby svou moc posílil. Nadál se, že se stane naším pánem, s námi že ovládne celé území kerackė a od Eben Tbejta že se odtrhne.

Keračtí byli rádi, že jsme se my, různé čeledi Beni Okba, mezi sebou svářily. Věděli, že nás občanská válka zeslabuje. Toužili sami po větší moci a po vlastních pozemcích. Co neudělali. Vyjednávali tajně se zapuzenými Hamájdy a pozvali je, aby se vrátili, že si budou vzájemně pomáhati. Hamájde

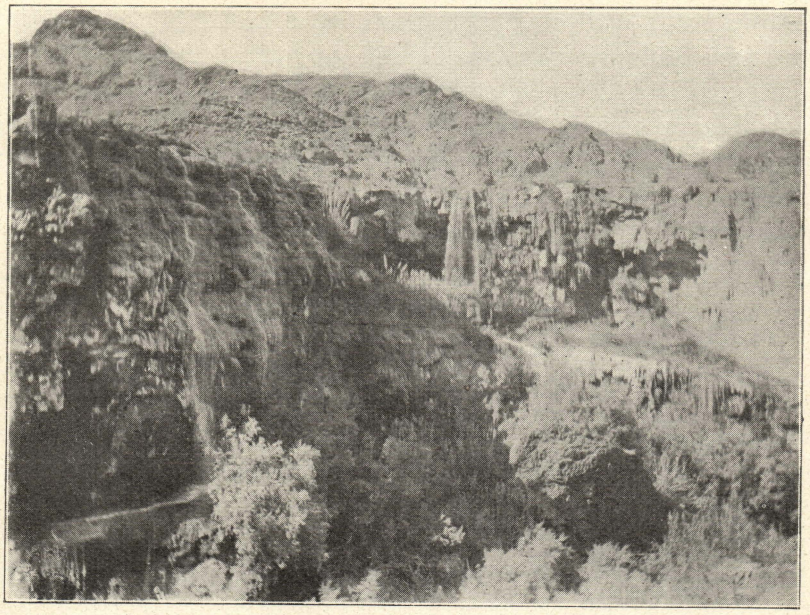

Obr. 65. — Horký a studený pramen v údolí Zerka.

dlouho nelenili. Dali se na pochod a Keračtí jim vytáhli vstříc. Vedl je udatný náčelník Chalíl z rodu Medžálje. Do velké bitvy se nepustil, zato však napadal tábory našich Beni Amr a zajímal naše stáda, kde jen mohl. Hamájde následovali jeho příkladu. Náš měsíc zapadal, jejich vycházel.

Júsuf, jeden z nástupců Chalílových, naši záhubu dokončil. Za jeho vlády škorpili se naši Beni Amr, tábořící u Tafíle s Huétáty. Júsuf toho využil. Spojiv se s Huétáty na jihu a s Hamájdy na severu, tísnil nás jak od severu, tak od jihu, naléhal na nás od západu a vytlačoval nás do kamenitého a neúrodného území východního. Naši se bránili, ale

kde se mohli ubrániti přesile! Huétáté vypudili moje soukmenovce úplně z jihu. Hamájdům a Júsufovi se to nepodařilo. Přece se nás částka udržela.«

»A což Eben Tbejt, nepomohl vám? Vždyť jste byli jemu poplatni.«

»Za bojů s Júsufem jsme mu již poplatni nebyli. Měl tehdy sám plno práce, aby se ubránil svým vlastním poddaným.«

»Kde byl kníže Beni Okba?«

»Toho již nebylo. Vytiskli a zahubili ho Rualové. Naši předkové se nemohli nadíti pomoci, leda od Alláha a od sebe. Alláha rozhněvali svou zpupností, sebe zeslabili občanskými válkami. Vidouce záhubu, hleděli zachrániti životy a stáda. Ustupovali na sever a zastavili se u Aduánů. Myslili, že se jich Aduáni ujmou. Poskytli jim na nějakou dobu pohostinství, ale tlačili je ze svého území k Jordánu. Báli se, aby se našim u nich nezalíbilo a aby je nepřipravili o nejlepší pastviny.

Vzrůst moci Medžáljů.

U Jordánu naši Beni Amr zůstati nemohli. Nebyli zvyklí tamnímu horku. Pobývali sice za období deštivého u Mrtvého moře, na jaře však odcházeli vždy se svými stády na tyto náhorní roviny. Při Jordánu by byli za období suchého zhynuli všichni.«

»Kam se odstěhovali?«

»Překročivše Jordán, popásali svá stáda v poušti mezi Jerusalemem a Mrtvým mořem. Je to pustý kraj. Hrozila-li jim u Jordánu smrt horkem, hrozila jim východně od Jerusalema smrt hladem. Bídou donuceni vypravovali posla za poslem k náčelníku Júsufovi do Keraku, prosíce, aby jim dovolil návrat. Teprve po šesti letech vyhověl jejich prosbě. Plni radosti naložili své bídné stany a zbytek svého majetku na svá vyhublá zvířata a spěchali, co mohli, podél jižního konce Mrtvého moře do své vlasti. Nová záhuba je zastihla. U samého Mrtvého moře byli zaskočeni od Terábínů a oloupeni o většinu svých stád. Jako žebráci se vrátili moji Beni Amr do území kerackého, v němž jindy poroučeli jako neomezení vládci.

Náčelník Júsuf nám vykázal za pobyt kamenité území na východ od Aderu; zajisté, že je, Múso, znáš. Otce Antúna se ani neptám. Sám jsem ho v něm několikráte vítal.«

»Znám je, Fáúre, projel jsem jím několikráte. Polí v něm nemáte a pastva není valná.«

»Ani pramenité vody v něm není.«

»Což vám nenáleží Ledžún anebo napajedla Hanačén a Middín?«

»Middín a Hanačén si přisvojují Hedžájové. Ledžún nepustí ze svých rukou Medžáljové a tvoji příbuzní křesťané. My jsme odkázáni na cisterny, a když v nich vody není, dožebráváme se jí u svých sousedů. Náčelník Ísa je naším dobrodincem. Souhlasí, abychom napájeli svá stáda v pramenech, vyvěrajících na západních svazích jeho majetku.

Keracký náčelník Júsuf dovolil Beni Amr zůstati v zemi, ale úplně si je podřídil. Konali mu vojenskou službu, čímž jeho moc velice vzrostla. Hleděl učiniti poplatnými všechny usedlíky mezi Kerakem a Maánem. Zápasil o prvenstvo s náčelníkem velké oasy Tafíle. Moji soukmenovci při těchto zápasech krváceli a nové Júsufovy poddané v poslušenství udržovali.«

»Kolik je vás, Beni Amr?«

»Málo nás, Múso, tady zůstalo; sotva nějakých sto rodin. Kdo nemohli snésti utrpení, vystěhovali se nebo utekli ke svým přátelům u Damašku. Víš, že Júsuf dal pronásledovati každého z našich, kdo se bez jeho vědomí stěhoval? Roby z nás učinil. Budiž Alláh pochválen, že sem poslal vládu. Vydírá nás sice, ale přece jen zlomila panovačnost, ba ukrutnost rodu Medžálje.«

Křesťané a Hamájde.

»I z nás, Beni Hamíde, si chtěl Júsuf vytvořiti námezdné vojáky.«

»Vždyť jste mu přece pomohli k jeho vítězství nad Beni Okba.«

»Jenže jsme z něho nic neměli,« vykládal nejmladší z našich druhů. »Obávaje se, abychom s ním nesoupeřili nebo se proti němu s Huétáty nespojili, utiskoval nás, kde jen mohl. Naši dědové vykládají, že oni to byli, kdo nejúrodnější pozemky, jaké v Keracku jsou, obdělávali.«

»To myslíš role okolo Rabby?«

»Zajisté. Byly naše a čí jsou dnes?«

»Medžáljů.«

»Ano, Medžáljů. Vzali nám je nikoliv lstí, nýbrž násilím. Mnoho naší krve vyteklo okolo Rabby a přece jsme musili ustoupiti. Keračtí byli silnější.«

»Kdy pak byl Júsuf náčelníkem v Keraku, když ho vaši dědové pamatují?«

»Před nějakými osmdesáti, devadesáti lety.«

»Je to pravda, Múso. Sestavuje rodokmen velkých náčelníků kerackých, dospěl jsem rovněž k těmto číslům.«

»Ani křesťané keračtí nám, Beni Hamíde, pokoje nedali. Co zakoušeli od svých sousedů muslimských, spláceli nám. Muslimové si vzali úrodné kraje na jihu, jihovýchodě a na severu od Keraku. Křesťanům dali kamenitá pole mezi Aderem a Kerakem. Když jim na obživu nestačila, nechtěli jim přidati ze svého, nýbrž vybídli je, aby vzali nám, Beni Hamíde, čeho potřebují. Júsuf jim se svými muslimy při tom pomáhal. Vytiskli nás od cesty Královské na západ, takže se dnes držíme pouze v pohoří.«

»Vždyť máte překrásné role v Díbánsku, nebo, jak vy říkáte, v kraji Kúra.«

»Máme, ale třeseme se o ně. Nebýti hluboké rokle Módžebu, brali by nám křesťané keračtí i tamní půdu.«

»Pěkně ty křesťany kerácké malujete.«

»Proč povídáš, malujete? Jejich tváře nešpiníme. Co vykládám, je pravda. Dosvědčí to všichni moji druhové a myslím, že ani Fáúr, ani otec Antún toho nepoprou.«

»Křesťané keračtí jsou lidé jako vy. Chce se jim jísti, touží po pozemcích a po majetku. Brali a berou vám, slabším, čeho jim jejich silnější sousedé odpírali a odpírají.«

»Svými slovy potvrzuješ, otče Antúne, slova má.«

»Kdybys jen, kamaráde, věděl, co křesťané keračtí zkusili. Všechny osady, všechny pozemky jim náležely a o všechno byli připraveni.«

»Jim že náležely? Naše byly. My, Beni Hamíde, jsme byli jejich majetníky.«

»A což nemohli býti naši křesťané rovněž jejich majetníky? Vy, Beni Hamíde, tvrdíte, že jste jednou drželi celý východní svah pohoří, po němž nyní jedeme, od Rudého moře až po Mádabu a horu Nebo. Snad máte pravdu. Máte-li ji, pak mám pravdu také já. V celém kraji, na který vy činíte nároky, bydlili křesťané a jej obdělávali.«

»To myslíš, otče Antúne, že my jsme byli také křesťany?«

»Nemyslím, ale jsem o tom přesvědčen. Kdo byl první, kdo do těchto krajů přivedl muslimy?«

»Náš pán Džafar Tajjár, k jehož náhrobku u Móte putujeme.«

»Kdo se mu opřel? Kdo ho zahubil?«

»Tvoji krajané Byzantinci, nebo, jak my říkáme, Rúmové.«

»Mýlíš se, kamaráde. Moji krajané žili od pradávna u Jerusalema, kde jsem se sám narodil. Jsem Arab jako ty. Nikdy

Obr. 66. — Zříceniny Hauára.

jsme nebyli Byzantinci. Džafarovi se postavili na odpor zdejší obyvatelé, usedlíci, velkou většinou však kočovníci. Ti byli křesťany. Po Džafarovi sem přivedli muslimy jiní a jiní vůdcové, opanovali všechny kraje a podrobili si jejich obyvatele. Tito obyvatelé byli křesťany. Někteří křesťany zůstali, jiní se stali muslimy. Tak tomu bylo i u vás, Beni Hamíde. Sám jsi pravil, že vaši soukmenovci bydlí dodnes v několika osadách na jih odtud. Ti zůstali křesťany déle, nežli oni z vás, kdo kočovali. Jednou vládl v těchto krajích velký král muslimský. Říkalo se mu Saladin. Za jeho panování byly všechny osady vašeho dřevního území křesťanské. Kerak byl osídlen pouze křesťany, Šóbak rovněž.«

»Pak byli i naši příbuzní křesťany. Vždyť Šóbak dotud náleží Beni Hamíde.«

»Tak vidíš, že i vy, Beni Hamíde, jste příbuzní našich křesťanů kerackých.«

»V Keraku jsme nikdy nebývali.«

»Správněji bys mohl říci: Naši dědové nevědí, že by nám byl Kerak kdy náležel, ale jistě tam vaši bývali, když bylo celé okolí jejich.«

Zbytky dřevního obyvatelstva křesťanského.

»Křesťané keračtí nejsou všichni tamního původu. Ptej se jednotlivých čeledí. Povědí ti, že se tam stěhovaly odjinud. Pouze dvě, Kda a Bašábše, vykládají, že v Keraku bydlily odjakživa.«

»Znám je. Vím, že nejsou připuštěny k přísaze, domáhají-li se nějaké role. Jinak by si přisvojily kdejaký pozemek.«

»Myslíš si, že by přisahaly křivě?«

»Nikoliv. Dotvrzovaly by pouze to, co od svých dědů slyšely, že ony byly totiž jednou pány v Keraku.«

»A není to možné? V Keraku jednou vládli křižáci. Křižáci byli křesťané, jim náleželo celé území kerácké. Nemohou býti Kda a Bašábše jejich potomky?«

»Kdo byli křižáci?«

»Byli to křesťanští Frankové, kteří se zmocnili Jerusalema a vystavěli keracký hrad.«

»Zůstali v Keraku nebo byli odtud vypuzeni?«

»Byli vypuzeni od Saladina, o němž jsem před chvílí vykládal. Jenže někteří v Keraku přece zůstali. Vždyť si nejeden křižácký bojovník vzal za manželku dceru domorodého usedlíka a nejeden synek domorodý se oženil s dcerkou křižáka. V čeledích Kda a Bašábše může býti krev těchto křižáků, i mohou právem přísahou potvrzovati, že jim nebo lépe jejich dědům všechny role kerácké náležely.«

»Pravil jsi, otče Antúne, že Kerak a celé jeho území jednou náleželo křesťanům. Jak to, že o ně přišli?«

»Slyšel jsi, co Fáúr vykládal. Z toho můžeš posouditi, jak za těchto dlouhých válek usedlíci trpěli a jak byli křesťané keračtí zeslabováni. Hynuli ve válkách a ubývalo jich, že mnohé čeledi se přidávaly k vám, k muslimům. Dnešní křesťané keračtí tvoří pouze zbytek někdejších jejich kvetoucích obcí.«

»Že se neopřeli náčelníku Júsufovi?«

»Tehdy jich již bylo málo; netvořili ani třetinu obyvatelstva kerackého. Byli by snad zvítězili, kdyby zde bylo zůstalo delší dobu vojsko egyptské a kdyby si bylo bývalo počínalo spravedlivěji.«

»O Egypťanech jsme od svých otců mnoho slyšeli. Nevzpomínají na ně v dobrém.«

»Ani muslimové, ani křesťané od nich nezakusili nic dobrého. Odešli, rozvrátivše blahobyt a podkopavše pořádek.«

»Kdo jej obnovil?«

»Kdo založil dnešní moc Medžáljů? Byl to Júsuf anebo některý z jeho nástupců? Z vypravování Fáúrova bychom soudili, že to byl Júsuf, kdežto naši otcové vykládají o Abdalkáderovi.«

»Mají pravdu. Vládl přes čtyřicet let po odchodu vojska egyptského a obnovil moc svého rodu od potoku Módžeb na severu až po potok Keráhi na jihu.«

»Vložil na nás těžké jho. Dotud jsme se ho nezbavili,« vzdychal nejstarší z Hamájdů. »Několikráte jsme se o to pokusili, ale jeho syn a nástupce, železný Mhammad, pokračoval v jeho šlépějích.«

»Abychom se zastavili v tomto táboře,« upozorňoval Fáúr své soudruhy.

Z tábora vyběhl starší muž a chytil uzdu klisny otce Antúna a zatáčel k svému stanu, prose a zapřisahaje, abychom byli jeho hosty.

»Nenuť nás, štědrý muži, jehož jméno neznáme. Alláh ti poslal hosty jiné. Tato družina k tobě jistě zavítá, kdežto my půjdeme svou cestou. Kéž najdeš své ovce, Fáúre!«

»Kéž dospěješ ve zdraví do Jerusalema, otče Antúne.«

Skrýše lupičů.

Sami jsme se ubírali k severu. Na všech kopcích se kupily hromady kamení. Za mnohou bylo viděti strážce. Střehli stád před lupiči a nájezdníky.

»Odkud se tu berou lupiči nebo nájezdníci? Vždyť sem není příchodu od východu.«

»Od východu sem také nikdo nejde. Uvidíš, jak hluboké jsou rokle před námi, kolik je v nich jeskyní. Zdržují se v nich nájezdníci, nebo lépe lupiči z povolání. Tvoří čety pět až deset mužů, slídí po stádech, odhánějí je do svých úkrytů

a za noci je dopravují k Jordánu, kde mají své kupce, kteří je prodávají v Jerusalemě. Jsou horší nežli praví nájezdníci, poněvadž slídí po kořisti jako dravci ve dne v noci. Zahlédnou-li někde osamoceného strážce nebo pastýře, plazí se k němu, omráčí ho, zacpou mu ústa, ováží hlavu pláštěm, spoutají mu ruce i nohy a zmizí s jeho stádem, spíše než se o nich v okolí kdo doví. Toho skuteční nájezdníci nikdy nedělají.«

»Zdejší kočovníci se jim nebrání?«

»Bojí se jich. Vždyť mnozí chudobnější příslušníci čeledí tady tábořících jsou členy takových lupičských čet. Slyšel jsi Fáúra, že hledá své ovce. Sotva je najde. Kdo mu je odehnal, odevzdal je některé z těchto lupičských tlup a ta již ví, kde ovce uchrániti a jak je překupníkovi dodati.«

»Co je s tebou, Mhammade? Pokud šel s námi Fáúr se svou družinou, neotevřel jsi ani ústa; nyní stenáš a naříkáš, Bolí tě oči?«

»Ach, jak bolí. Tatíčku můj, proč jsi mne zplodil? Proč se mám já, ubožák, trápiti?«

»Nenaříkej, Mhammade. Alláh ti pomůže. V noci ti dám na oči studený ovinek a bolest poleví.«

»Nikdy nepřijmu studeného ovinku. Přišel bych o oči. Jen kdybych měl oleandrového dřeva. Jeho kouř by mně pomohl. Tatíčku můj, tatíčku můj! K čemu toto trápení?«

Domlouvali jsme mu, ale marně. Bál se, že oslepne nebo že zemře a chvěl se po celém těle. Co chvíli si sedl na zem a nechtěl dále. Když jsme kus ujeli, vyskočil, utíkal za námi a dohoniv nás, dal se do nového nářku. Divil jsem se, že taková nepatrná bolest tělesná podlomí odvahu muže, který se několikráte beze strachu díval smrti v tvář.

Nad propastí.

Cesta byla horší a horší. Blížili jsme se černé propasti, již protéká potok Módžeb, biblický Arnon (obr. 55). Bylo nám překročiti vysoký, ale úzký výběžek pohoří, podobný kalenici. S velkou bídou jsme se dostali na jeho hřbet. Hrůza nás naplnila, když jsme pohlédli před sebe do hlubiny; a měli jsme do ní slézti.

Mhammad zapomněl na bolest.

»Zastiň nás svým závojem, ó Alláh! Ó proroku Šalomoune! Ó králi a pane všech duchů, pošli je, aby nás chránili! Ó du-

chové našich předků, smilujte se nade mnou, svým ubohým potomkem! Vraťte mně jasný zrak! Potřebuji ho, abych položil svou nohu na místo bezpečné. Vyčisťte hlavu mého mezka ode všech zbytečných myšlenek! Kam se to díváš? Nač myslíš? Přitahuje tě pastva? Což, bloude, nevidíš, že je zeleň na druhé straně propasti? Kam to stoupáš? Slyšíš, jak lomozí kamení, na něž jsi neopatrně šlápl? Pravou přední nohou vykroč, levou přední pouze nadnes.«

Držel mezka za ocas, chválil a nadával, naříkal a žaloval bezmála současně. Slézali jsme pozvolna směrem východním. Chodník se táhne po zvětralé vápencové stěně, která se drobila. Ulámané kousky a kusy mizely rychlostí střely v propasti; jediný chybný krok a byli bychom v ní zmizeli rovněž. Na místech poněkud bezpečnějších jsme odpočívali; vždyť se lil pot nejen s nás, nýbrž i s našich koní.

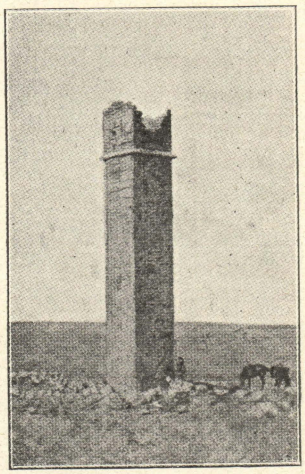

Obr. 67. — Kostelní věž.

Za odpočinku jsme pohlíželi dychtivě na uzounký, ale hluboký skalní průsek, kterým se potok Módžeb, starý Arnon, vine až k samému Mrtvému moři (obr. 56, 57). K severu zela rozbrázdněná rokle, kterou si vylámal potok Hejdán. K východu bylo na značnou dálku patrno řečiště Módžebu. Je ohraničeno skalními balvany a věncem zelených a růžových keřů oleandrových. Nad řečištěm se žleb Módžeb rozšiřuje, jeho stráně nejsou k východu tak příkré a jsou posety oasami, z nichž spěchají v pěnících se vodopádech nesčetné potoky a potůčky. Vápencová skaliska těchto strání jsou tu a tam prolomena modrými vrstvami. Skalnatý hřbet dělící Módžeb od jeho pravého přítoku, potoka Hejdán, byl temně červený, kdežto sopečné kamení uzavírající řečiště jako by bylo na místech, na kterých spočívalo slunce, polito čerstvou krví. Věru, příroda zde hýřila a hýří svou nádherou.

Krátké byly chvíle odpočinku. Bylo nutno znova vpřed a dolů. Závrať se mne zmocňovala a propast přitahovala. Namáhal jsem se ze všech sil, abych se do ní nedíval. Měl jsem strach o svého koně. Nebyl zvyklý tak hladkým a nebezpeč-

ným chodníkům a přece, jak se držel. Nepotřeboval jsem ho ani vésti. Šel za mnou jako pes; dvakrát i třikrát ohmatal pravou přední nohou, než levou vykročil. Klisna otce Antúna se rovněž chovala znamenitě. Konečně jsme dospěli k překrásné oase, zavlažované čtyřmi silnými prameny. Půda byla obdělána, a rostlo na ní bujné proso; všude hustá tráva, rákosí, mandloně, terebinty a oleandry. Tu a tam pobořené domky plné koroptví a holubů. Pobyli jsme v oase přes poledne. Potřebovali jsme oddechu všichni.

U potoka Arnonu.

Obtížná cesta další nás konečně dovedla k potoku Módžeb, biblickému Arnonu (obr. 58). Jeho řečiště je tak úzké, že si voda jen s námahou razí cestu mezi kolmými stěnami čedičovými. Kus k západu od místa, kde jsme přecházeli, se vypíná nad ústím Hejdánu skalisko, v němž je plno přirozených a umělých jeskyní.

»Navštívil jsem je, Múso,« vykládal Mhammad, když si byl na radu otce Antúna přece jen několikráte oči namočil do vlažné vody. »Ve dvou nebo ve třech jsem viděl vyrytý kříž.«

»To v nich jistě bydlili poustevníci,« poznamenal otec Antún. »Že se odvážili do takových roklí.«

»Činili to úmyslně, jednak aby zbavili pověrčivé křesťany strachu z pozemských duchů, jednak aby se více káli. V těchto jeskyních se neměli zle. Horko jim bylo, je pravda, vody však měli v potoku Hejdán dostatek a v oasách na jeho pravém břehu mohli pěstovati zeleninu i ovoce. Poutníků k nim přišlo málo, ale snad je zásobovali potravinami občané nejbližších vesnic. Podivíš se, otče Antúne, řeknu-li ti, že se o těchto mniších uchovala zmínka v jedné knize napsané koncem šestého století. Tehdy byli poustevníci žijící u potoka Hejdán obtěžováni nájezdníky neboli lupiči kočovníků. Bouřili se proti byzantské vládě, že jim odepřela poplatky. Svůj hněv hojili na ubohých byzantských poddaných. Pěšky a koňmo procházeli zdejším krajem a brali, co kde našli. Obírali i věřící putující k těmto poutníkům.«

Po krátkém odpočinku jsme překročili Módžeb, nebo, jak se mu v bibli říká, Arnon a stoupali na pravý břeh (obr. 59). Výstup byl obtížný, ale nikoliv nebezpečný. Cesta vede okolo veliké jeskyně, při níž stojí mnoho bujných stromů aran,

jejichž kůra se sbírá, poněvadž dává znamenité tříslo. Se skalního hřbetu jsme pracně slézali k potoku Hejdán. Slunce již zapadlo, když jsme k němu dorazili. Teklo jím více vody než Módžebem. Pravý břeh Hejdánu ustupuje k severu a tvoří prostrannou kotlinu neboli nakloněnou rovinu, která je zavlažována četnými prameny. Na západě je uzavřena strmou strání, jež postupujíc hodně k jihu zúžuje řečiště Hejdánu, takže se po ní vrhá dolů a tvoří krásný vodopád. Přenocovali jsme u něho.

Hustým doubím.

Časně ráno jsme byli na pochodu. Cesta nás vedla svahy porostlými hustým doubím, jakož i divokými marhaníky. S východem slunce jsme byli na výšině, se které jsme zpozorovali na severozápadě dolinu, v níž se kupí zříceniny Mčáuer, památné to pevnosti Machaerus. Za zříceninami se ukazovalo hlubokými zářezy některých žlebů tiché lesknoucí se Mrtvé moře, uzavřené na západě pohořím Judským. Horu Olivetskou bylo jasně viděti, rovněž i značnou částku Jerusalema. Bílé domy zářily v paprscích vycházejícího slunce.

Rádi bychom si byli najali nového vůdce, ale Hamájde, do jejichž táboru jsme vkročili, bezmála na náš pozdrav ani neodpověděli a nás pouze úsměšky odbývali.

»Co mají proti nám,« ptali jsme se Mhammada.

»Co by měli? Jste křesťané, příbuzní jejich věřitelů a vyssavačů.«

»Nemáš známého, který by nás vedl dále? Oči tě bolí a jak jsi sám pravil, za Hejdánem se nevyznáš. Tvůj známý by nás dovedl do Mádaby; poslali bychom ti po něm léky.«

»Nač byste mně je posílali? Donesu si je sám.«

»Pojedeš s námi? Vždyť neznáš jmen kopců, údolí a zříceniny.«

»Některá znám, na jiná se doptám; přece někoho potkáme. Zůstanu-li zde, abych čekal na léky kdo ví jak dlouho. Půjdu-li s vámi, budu je míti již zítra ráno. Zachovej mi, ó Alláh, můj zrak aspoň do zítřka! Kam chcete nyní?«

»Již v Keraku jsme ti pravili, že bychom rádi navštívili horké prameny Zerka. Znáš k nim cestu?«

»Znám jejich polohu. Byl jsem u nich několikrát, ale vždy jsem šel od východu, nikdy od jihu.«

»Zeptej se někoho, abychom nezbloudili.«

»Nestarejte se. Polohu znám, směr rovněž. Neoslepnu-li, kéž mne Alláh uchrání od tohoto zlého, jistě vás tam dovedu.«

Horké prameny.

Dovedl nás cestou necestou k potoku Zerka. Sestup k němu byl hodně obtížný. Vychází z nepřístupné soutěsky a směřuje rovnou k západu. Jeho hladina je vroubena hladkými, asi metr vysokými skalisky. Na levém břehu cesty nebylo. Jak přejíti s levého břehu na pravý? Mhammad seděl a naříkal. Horké paprsky sluneční a prach přinášený větrem západním rozjitřily jeho oči. Bolely ho a volal, že nic nevidí.

»Nezbývá, Múso, leda abychom si pomohli sami. Vystavme hrázi. Kamení je zde dosti,« vybízel otec Antún.

Koně jsme uvázali k velkým kamenům na břehu levém, vlezli do potoka, snášeli kameny a stavěli z nich nikoliv hrázi, nýbrž dva schody: levý, aby po něm koně a mezek sestoupili do potoka, pravý, aby po něm vystoupili.

Po pravém břehu jsme jeli podlouhlou rovinou. Na jejím východním okraji vyvěrá horký pramen (obr. 60); několik kroků dále k západu druhý; za ním je pramen třetí. Tvoří silný potok a má vodu 39° C teplou (obr. 61). Přichází od severu z hluboké rokle. Od něho k západu je půda rašelinná (obr. 62), vroubená četnými palmami (obr. 63). Pod palmami, jakož i za nimi je plno horkých pramenů. Nad posledním k západu bylo zřízeno z větví lože, na něž Hamájde kladou nemocného. Tento pramen se vrhá bezmála 15 m hluboko k potoku Zerka. Ještě dále k severu vyvěrá pramen studený a hned vedle něho horký (obr. 64, 65). Oba spadají se skalního výběžku, jejž zdobí krápníkovými útvary.

Rád bych se byl dostal pod vodopád studeného pramene; vždyť se se mne pot jen lil, ale pravý břeh potoka Zerka byl tak zarostlý sítím a různými popínavými bylinami, že jsem po velké námaze od svého záměru upustil. Od tohoto pramene vede po pravém břehu potoka úzký chodník ještě k jiným, které jsou rovněž horké a ústí bezmála až do samého Mrtvého moře.

Otec Antún pro nás chystal oběd: silnou černou kávu; na nic jiného jsme neměli chuti.

»Dobrý by byl hrnek čaje: škoda, že jsme jej s sebou nevzali,« připomínal. »Horký sladký čaj hasí žízeň, silná káva uspává.«

Obr. 68. — Mádaba od západu.

»Nemáme-li čaje, musíme se spokojiti kávou. Uspí-li nás, odpočineme si trochu a osvěženi půjdeme dále.«

Iberský poutník v lázních.

Popíjeje kávu, dotazoval se otec Antún: »V Jerusalemě jsem slyšel o knize, ve které se popisuje pouť nějakého biskupa do Mádaby a odtud k těmto pramenům. Víš něco o ní?«

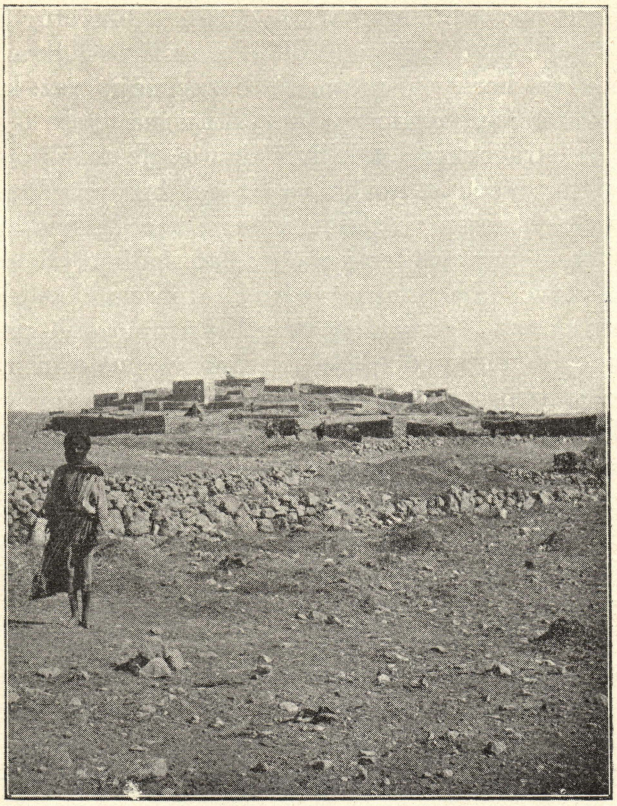

Obr. 69. — Mádaba od severozápadu.

»Četl jsem ji,« otče Antúne. »Je to životopis Petra Iberského, jenž kolem r. 480 navštívil tyto horké prameny, jimž se tehdy říkalo Baaru.«

»Proč se jmenoval onen biskup Iberský?«

»Poněvadž pocházel z Iberie či Gruziňska v Kavkazu. Jeho otec tam kraloval. Poslal svého synka Petra jako rukojmí na dvůr svého vrchního pána císaře byzantského. Petr

nebyl nucen bydliti v Cařihradě. Mohl se volně pohybovati, jenže nesměl byzantskou říši opustiti. Stav se mnichem, žil v klášteře mezi Gazou a jejím přístavem. Ve starších letech byl vysvěcen na biskupa tohoto přístavu. Zemřel po r. 483 a byl ve svém klášteře pochován.

Několik let před svou smrtí se vydal do severního Moabska a zastavil se v Mádabě. S ním byl jeho žák, který popsal jeho život. Vypravuje:

Z Madáby jsme se odebrali k horkým pramenům Baaru. Doprovázeli nás čelní mužové mádabští a přečetní jiní lidé, jakož i vojáci, kteří byli v Mádabě a okolí posádkou. Nadáli se, že použijí horkých pramenů bezpečněji, než kdyby se k nim vydali sami. Prameny vytryskují na místě osamělém, proto je ze strachu málokdo navštěvuje. Je to hluboký žleb uzavřený na všech stranách vysokými horami. Horké prameny vyvěrají nejen ve žlebu, nýbrž i shora se do něho řítí. Vypařujíce se, naplňují celé okolí hustou mlhou jako mrakem kouře. Takové tam panuje vedro, že obyvatelé navštěvují toto místo pouze v zimě a to ve velkém množství ze strachu před loupeživými kočovníky. Ale ani v zimě tam nemohou dlouho zůstati pro vedro; odcházejí tudíž brzo do svých domovů. Div divoucí: za návštěvy blaženého kmeta chladný vánek mírnil vedro a přece tam byl krátce před Nanebevstoupením Páně. Všichni se divili, volajíce:

‚Ještě nikdy jsme zde nezažili podobného zázraku.'

Návštěvníci horkých pramenů Baaru si objednávají rákosí, rostoucí na svazích potoka Arnon a dávají si z něho stavěti lehounké chaty. Když jsme do Baaru přišli, nikdo v těchto chatách nebydlil. Rákosí bylo úplně suché, vyprahlé. Nějaký návštěvník chystaje si jídlo počínal si tak neopatrně, že jeho chata chytila. Zakrátko vyšlehly plameny z chat ostatních. Všechny lehly popelem a div divoucí, nikomu se nic nestalo. Jen jedno nákladní sedlo oslí shořelo.

Horké prameny Baaru jsou pověstné množstvím much, které trápí jak lidi, tak zvířata. Za návštěvy blaženého kmeta mouchy zmizely.

V břehu žlebu Baaru je jeskyně, z jejíž stěny vyvěrají asi loket od sebe dva prameny: jeden studený, druhý horký, a to tak vřelý, že v něm nikdo ruky nezdrží. Oba prameny se stékají uprostřed jeskyně a plní dutinu, v níž se může člověk pohodlně koupati. Její voda není ani studená, ani vřelá a má účinek blahodárný.

Při horkých pramenech Baaru jsme slavili svátek Nanebevstoupení Páně. Potom jsme se vrátili do Mádaby. Z každého dvorce, z každé vesnice, kolem níž jsme se ubírali, vycházeli obyvatelé, aby blaženého kmeta pozdravili a jeho požehnání si vyprosili.

Mádabští vítají iberského poutníka.

V Mádabě nezůstal bezmála nikdo. Všichni vyšli ve slavném procesí vstříc svému dobrodinci. Mezi předními, kdo kmeta vítali, byl nějaký důstojník. Uchýliv se k nám, prosil nás:

‚Přimluvte se u blaženého kmeta. Nemám dětí.'

‚Požádej našeho hostitele. My nemůžeme kmeta obtěžovati.' Řídě se naší radou, poprosil hostitele a přiblíživ se k blaženému kmetu, padl před ním na tvář chystaje se k prosbě. Blažený kmet jí nepotřeboval. Spíše než důstojník promluvil, pravil mu blažený kmet:

‚Náš Pán Ježíš Kristus budiž s tvým potomstvem!'

Divil se nejen důstojník, ale divil se i náš hostitel, oba však věřili kmetu a hle: důstojník se stal otcem mnoha dětí.

Zpráva o slibu, jakého se dostalo důstojníku od blaženého kmeta, se roznesla nejen po Mádabě, nýbrž i po celém okolí. Hrnuli se k němu i jiní, kdo podobně trpěli. Mezi prosebníky byl nějaký mladý muž, který zahnal svou manželku tvrdě, že je neplodná. Její otec navštívil blaženého kmeta, pověděl mu o tom, co se stalo a prosil, aby manžela napomenul. Kmet zavolal k sobě manžela a otcovsky mu domlouval. Zaplakal manžel a prohlásil:

‚Rád bych ji vzal zpět, jen kdyby měla děti. Po dětech toužím, proto jsem ji zahnal.'

‚Děti bys chtěl míti? Proto jsi svou zákonitou manželku zapudil? Poslechni mne, synáčku! Dbej mých šedin a smiř se s ní! Mám plnou důvěru, že ti Pán dopřeje, po čem toužíš.'

Mladý manžel poslechl, se svou manželkou se smířil a hle: sedm synů a dvě dcery s ní měl.

Blažený kmet pobyl v Mádabě několik dní a upevnil její obyvatele ve svaté víře. Potom se vydal na zpáteční cestu. V nějaké osadě slavil svátky svatodušní a z ní putoval do Jerusalema.«

»To i my půjdeme po stopách biskupa Petra Iberského,« poznamenal otec Antún; »odtud do Mádaby a potom po vůli

Hospodinově do Jerusalema. Znáš, Mhammade, cestu do Mádaby?«

»Jak bych jí neznal? Dvakrát jsem po ní šel. Jen kdyby mne oči nebolely, vedl bych vás rovnou, jako když střelí. Leč i tak se přičiním, abychom dnes přenocovali až v Mádabě. Dáš mně, otče Antúne, lék a mé bolesti se utiší.«

»Jen nás tam doveď! Sám se o tvé oči postarám. Alláh pomůže, vyspíš se, a ráno můžeš míti oči zdravé.«

Cestou necestou.

Před večerem jsme opustili horká vřídla potoka Zerka, starého Baaru a hleděli se dostati nejkratší cestou do Mádaby. Mhammad sice tvrdil, že ji zná, než zakrátko jsme se přesvědčili, že to nebyla pravda. Zbloudil, ztratil rozvahu a oči ho znova rozbolely. Sedl si vedle svého mezka a dal se do nářku.

»S místa se nehnu. Chce-li mne Alláh z tohoto světa odvolati, ať si smrt sem pro mne přijde.«

Dali jsme mu studené ovinky na oči. Až si odpočal a bolesti trochu ustaly, sedl si na své zvíře s očima zavázanýma. Vzali jsme ho doprostřed a hledali cestu sami. Když se stmívalo a my pravé cesty ještě nenašli, radil otec Antún, abychom přenocovali.

»Bloudili bychom a svá zvířata zbytečně unavovali. Snad nám Alláh pošle ráno do cesty poutníka, který nám ukáže, kudy bychom měli jeti. Snad osvětlí náš rozum, napadne nám, kudy se dáti.«

S Mhammadem nebylo řeči. Naříkal, ba plakal. Chladného ovinku se již nebál. Sám cítil, že mu dělá dobře, proto nechtěl přivoliti, abychom mu jej sdělali.

Do Mádaby jsme se dostali až v poledne, ačkoliv je z ní k horkým pramenům Zerka sotva šest hodin.

V.

VE STŘEDNÍM MOABSKU.

Nový misionář.

Bylo to začátkem června. Přijel jsem z Jerusalema do Mádaby, abych zkoumal střední Moabsko. Pohostinu mne přijal nový tamní misionář a farář Don Giuseppe Manfredi, rodilý Ital a kněz latinského patriarchátu. Jeho pomocníkem a učitelem chlapecké školy byl Basil Búlos, kněz maronitský. Maronité se zovou křesťané, bydlící v Libanonu. Jsou spojeni s katolickou církví římskou, ale mají svého patriarchu a užívají při službě Boží starého jazyka syrského.

Otec Júsuf, jak domorodci říkali svému faráři, se ve své rozsáhlé farnosti a jejím okolí nevyznal a byl by si ji rád prohlédl, proto mne žádal, aby mne směl doprovázeti. Rád jsem projevil svůj souhlas. Byl to skromný a svědomitý kněz, jenž mnoho řečí nenadělal a hleděl, kde jen mohl, své vědomosti prohloubiti a rozšířiti. Umluvili jsme, že prohlédneme kraj mezi Mádabou a potokem Módžeb neboli Arnon. Měli jsme jeti územím mých přátel Beni Sachr. To působilo obtíže.

»Koho si vezmeme za vůdce?« ptal se otec Júsuf.

»Což by nás z tvých farníků nikdo nevedl? Vždyť se přece vyznají v okolí a rádi si něco vydělají.«

»Jen kdyby se nebáli o svou kůži. Beni Sachr na ně velice nevraží.«

Usedlík a kočovník.

»Proč jste se znepřátelili s Beni Sachr?«

»Nějaký člen kmene Beni Sachr si počínal vyzývavě a jeden z našich ho uhodil.«

»To je ovšem zlé. Jak se to stalo?«

»Vypůjčil si od jednoho z našich obchodníků peníze. Znáš, jak to chodí. Měl platiti vysoké úroky a nemaje jich, přinesl dárek a prosil, aby mu obchodník poshověl. Dárek se zdál býti věřiteli malý. Vrátil jej dlužníkovi.

‚Ročního kozelce jsi mi donesl? Nech si ho a splať, co jsi dlužen. Kdybys znal, co se sluší, byl bys mně přihnal dvouletou ovci.«

‚Můj kozílek stojí dvě medžídijje, dvouletá ovce by byla laciná za osm. Pět medžídijjí jsem si vypůjčil. Měl bych tento dluh dary přeplatiti?

Kdo koupíte tohoto kozílka? Dostanete jej lacino, za půl druhé medžídijje si jej vezměte. Prodal jsem něco rozpuštěného másla za půl medžídijje, budu míti dvě a zaplatím tomuto vydřiduchovi úrok. Vždyť chce z pěti medžídijjí dvě medžídijje. Nedivíte se tomu, lidé?'

Nikdo se tomu nedivil. Víš, jací naši jsou. Kočovníky nemají rádi, po výdělku dychtí. Ani jeden z nich nebyl při dlužníkovi. Všichni se dali na stranu svého krajana věřitele. Nabízel jim kozlíka za jednu medžídijji. Nechtěli ho. Bdui se dopálil a nadával. Obchodník a věřitel se rozhněval rovněž a velel mu, aby dluh hned zaplatil a se ztratil.

‚Víš přece, že nemám peněz. Pověděl jsem ti to.'

‚Nemáš-li peněz, vezmeme si, co máš. Držte kozílka a chopte se bduiho. Svlékneme ho z jeho šatů a uhradíme si svůj dluh.'

Bdui se bránil a někdo ho udeřil po tváři, že mu vystřikla z nosu krev. Toho se lekli. Krev za krev. Pustili ho. Utekl bez kozelce a přisahal, že se pomstí. Náš starosta vyslal hned dva rozumné muže ke knížeti Beni Sachr s prosbou, aby věc nepokládal za vážnou. Vrátili se se zprávou, že si to kníže rozmyslí. Dosud nevíme, jak se rozhodne. Mnozí jeho náčelníci chtějí válku. Jestli nám ji vyhlásí, pocítí naši lidé nejednu bědu.«

»Podle tvých slov, otče Júsufe, válka dosud vyhlášena není a kdoví, zda vyhlášena bude. Znám knížete Talála. Je muž rozvážný a šlechetný. Nechce krve. Až se uražený dlužník a jeho příbuzenstvo z hněvu trochu vybouří, vrátí se jim klid a rozvaha a řeknou si, že bude lépe věc vyříditi smírně.«

»Náš starosta je rovněž pro smírné vyřízení. Věřitel chce dluh odpustiti a spáchanou urážku desíti medžídijjemi na-

hraditi. Dá i více, jen aby mu jeho krajané nevytýkali, že je svou vyděračností vehnal do bídy.«

»Nemohl bys, otče Júsufe, na své farníky působiti, aby kočovníků nevydírali? Nemohli by se spokojiti desíti ze sta? Je třeba, aby trvali na čtyřiceti nebo pětačtyřiceti a ještě vymáhali různé dárky?«

»Vytýkal jsem jim to. Vymlouvají se:

‚Kdypak dostaneme vypůjčené peníze? Kočovník rád si vypůjčuje, ale nerad platí. Hledíme si z úroků a darů uhraditi kapitál.' Snad mají pravdu, snad nikoliv. Jsem teprv velmi krátkou dobu mezi nimi. Nemám zkušenosti, nemohu proto souditi. Mimo to nezapomínej, Múso, že naši katolíci byli po staletí bez jakékoliv náboženské výchovy. Zůstali křesťany podle jména. Svým životem a svými názory se od svých sousedů muslimů neliší. Z mých předchůdců tady v Mádabě nebyli někteří pravými misionáři. Všímali si věcí, po kterých jim nic nebylo a zanedbávali svou povinnost pastýřskou. Dá mně hodně práce, než napravím, co pokazili.«

»O těchto věcech si, otče Júsufe, pohovoříme jindy. Dnes je nutno, abychom porokovali o vůdci, jehož potřebujeme. O kom soudíš, že by nás mohl doprovázeti? Za svých dřívějších návštěv tady u vás v Mádabě jsem hovořil se Slímánem. V kraji se vyzná, je odvážný, nemohli bychom si ho vzíti?«

»Máš pravdu. Slímán je odvážný nejen šavlí, ale i jazykem. Hraje si na velkého reka. Kraj zná, jenže nevím, sníží-li se k mezku. Abychom si přece vzali nějakou pokrývku a něco potravin a vše naložili na mezka. Slímán by s námi jel, avšak pouze na své klisně jako bojovník. Promluvím s ním a ty se ho vyptej na kopce, údolí a zříceniny, abys věděl, bude-li ti na prospěch nebo nikoliv.«

Těžká domluva.

Již za svých dřívějších vyjížděk jsem si načrtl mapku kraje, prostírajícího se jižně a východně od Mádaby. Mimo to jsem svůj náčrtek doplnil údaji svého přítele Bardžasa, bratra knížete Talála z Beni Sachr, mohl jsem proto snadno Slímána zkoušeti. Hlavní cesty, zříceniny a kopce znal, v menších si často a často odporoval.

»Nestrachuj se, Múso! Alláh nám přivede do cesty nějakého kočovníka a ten nám poví, co dnes nevíme.«

»Dopřeje-li ti, Slímáne, Alláh, abys nás vedl, na čem pojedeš?«

»Jsem bojovník. Na čem bych jel, než na koni?«

»Kdo poveze naše pokrývky a nějaké zásoby?«

»To ví pouze Alláh. Ještě jsem nikdy obchodníkům nic nedovážel. Pohaněčem mezků jsem nebyl a chcete-li mezkaře, ohlédněte se po něm. Buďte s pokojem!«

Zvednuv se, hrdě odcházel, táhna svůj plášť za sebou.

Otec Júsuf se mne očima ptal, co počíti. Znal jsem věci v Mádabě. Byl jsem přesvědčen, že Slímán a jeho příbuzenstvo odradí kdekoho, aby nás doprovázel. Na můj pokyn volal otec Júsuf na Slímána, aby se vrátil:

»Nebuď tak prudký, Slímáne! Nikdo od tebe nechce, aby ses stal mezkařem. Hovořili jsme pouze o pokrývkách a zásobách. Byly by na prospěch nejen nám, nýbrž i tobě. Pojedeš-li na koni, necháme pokrývky doma a vezmeme si potravin, pouze kolik uložíme do svých sedlových tlumoků. O ostatní se postará Alláh.«

Nová potíž nastala s úmluvou o mzdě:

»Kolik bys, Slímáne, chtěl denně?«

»Ani měděného plíšku. Pro tebe, našeho otce a tady pro Músu vycedím poslední kapku krve. Pro vás mně není žádná útrapa velká. Nic od vás nevezmu a zadarmo s vámi pojedu.«

»Měj přece, Slímáne, rozum! Znáš nás, víš, že zadarmo nic nechceme. Písmo svaté praví, že je dělník hoden své mzdy.«

»Nic nechci a přisám Mesiáši, že od vás nic nevezmu. Kdy vyjedeme?«

»Zítra ráno, je-li to vůle Alláhova.«

»Půjdu, abych přichystal všechno na cestu. Zůstávejte s pokojem.« Pomalu odcházel. Vysoké podkůvky jeho červených jezdeckých bot cvakaly; pojednou cvakot umlkl.

»Čeká, abych za ním vyšel a mzdu ujednal,« šeptal mi otec Júsuf.

»Ujednej, ale jen tolik, kolik dávám jiným. Nad půl medžídijje nechoď. I půl medžídijje je mnoho. Jsou rádi, když vydělají čtvrt medžídijje za den. Jaká pak to bude únava, pojede-li s námi?«

Po hodné chvíli se otec Júsuf vrátil zakaboněn.

»Víš, kolik chce?«

»Jak bych nevěděl. Vím, že požaduje mzdu za celou vyjížďku, a to napřed, a mzda bude hodně vysoká, poněvadž

Obr. 70. — Mádaba od jihu.

odhaduje nebezpečí, jakému se vydává se svou klisnou. Nežádá aspoň 20 medžídijjí?«

»Žádá 25 a stále tvrdí, že nedostane-li tolik, pojede s námi zadarmo.«

»To znamená, že z nás chce vyždímati, kolik bude možno, věda, že nechci a nemohu mařiti svého času.«

»Nevyznám se, Múso, ještě ve zdejších lidech. Co soudíš, nebylo by lépe nabídnouti mu deset medžídijjí za celou cestu a vyplatiti mu je hned? Snad by se s nimi spokojil.«

Obr. 71. — Mosaiková mapa Palestiny.

»Jenže nevím, zdali by pozítřku nezdrhl. Zůstane-li s námi, bude si stavěti svou hlavu a působiti nám takové potíže, že budeme spěchati zpátky do Mádaby, jen abychom se ho zbavili.«

»Pojď, Múso, se mnou. Ujednával jsi se zdejšími lidmi častěji mzdu, nežli já. Promluv s ním!«

Slímán seděl na schůdkách farního domu a poklepával krátkou hůlečkou o svou pravou červenou botu. Na nás se ani nepodíval.

»Kéž ti dopřeje Alláh dobrého odpoledne, Slímáne! Otec Júsuf mně praví, že s námi jeti chceš, a to zadarmo. Tento tvůj úmysl svědčí o tvé veliké štědrosti. Přijímáme tvoji na-

bídku a budeme rádi, ba hrdi, budeš-li naším vůdcem na celé naší cestě. Nejen zde v Mádabě, nýbrž i všude jinde budeme vykládati, že nás provázíš zadarmo.«

Slímán nafoukl tváře a zhluboka oddechl.

»Za tvou velikou dobrotu ti nabízíme dárek. Nevyrovná se ani zdaleka tomu, co ty dáváš nám, ale přece jen ti bude památkou. Po návratu z této vyjížďky ti otec Júsuf odevzdá za každý den tvého pobytu s námi na cestě půl medžídijje. Nevezmeš-li tohoto dárku v penězích, koupí za ně otec Júsuf pro tebe nebo pro tvůj dům, co za dobré uzná.«

»Žádného daru nechci a nikam nepojedu,« odpověděl Slímán a odešel.

»Co nyní, Múso? Mám poslati pro někoho jiného?«

»Bylo by to marné. Nechej Slímána! Poznal jsi, že by s námi jel velice rád; láká ho možné nebezpečí. Mimo to ví, že stoupne u svých krajanů ve vážnosti, když se vydá do území Beni Sachr. Nebojí se ani o svou klisnu, ani o svůj život. Loňského roku byl zde přítomen, když jsem se od Beni Sachr vrátil. Slyšel od Bardžasa, jak si mne kníže váží a jak mne všichni mají rádi. Z toho poznal, že nás bude kníže chrániti a že nám vrátí, co by nám některý jeho soukmenovec vzal. Slíbené peníze mu rovněž vrtají v hlavě. Kde jich vydělá? Potřebuje času, aby vše uvážil a své požadavky snížil. Za hodinu, za dvě jistě vzkáže nebo přijde.«

Než jsme v noci ulehli, pravil mně otec Júsuf:

»Pravdu jsi měl, Múso. Slímán třikrát vzkázal a dvakrát sám přišel. Nyní již žádá tři čtvrti medžídijje na den.«

»Do rána se vyspí a spokojí se jistě půl medžídijjí.«

»Myslíš, že zítra vyjedeme?«

»Je-li to vůle Alláhova, vyjedeme jistě.«

Kmen vytlačuje kmen.

Sotva se ráno ukázaly první červánky, seskočil Slímán se své klisny před farou, uvázal ji a tloukl na dveře, abychom se chystali k odjezdu. Spěchali jsme na koních k východu do zřícenin Hauára (obr. 66). Byly obydleny sedláky palestinskými, kteří obdělávali okolní role pro své pány, Beni Sachr.

Celé zvlněné okolí Mádaby se nazývá Kraj Osad, poněvadž je pokryto zříceninami četných samot, vesnic a měst, jež svědčí, že na něm od pradávna pečlivě hospodařili.

»Škoda, že jsme slabí, že si nemůžeme přisvojiti pozemky východně od Mádaby. Jsou úrodnější než ony, které nám náš otec patriarcha koupil.«

»Nemohli byste je koupiti? Beni Sachr svých pozemků prodati nechtějí?«

»Kdepak Beni Sachr! Jsou bohatí a silní. To nejsou jako naši západní sousedé Belkáuijje a Hamájde, to jsou chudáci, těm se můžeme postaviti a je přinutiti, aby nám pozemky prodali za cenu, jakou si sami stanovíme. Beni Sachr se dosud bojíme. Až bude v okolí osad více, budeme se jim moci opříti, ovšem, ujme-li se nás vláda.«

»Náleží východní okolí Mádaby Beni Sachr odjakživa?«

»Nikoliv. Beni Sachr se chlubí, že je vzali Aduánům a mají pravdu. Setkáš-li se, Múso, s Aduány, zeptej se jich na to. Řeknou ti, že jednou ovládali celý tento kraj až k Módžebu. Byli z něho vytisknuti od Beni Sachr, kteří se ustavičně tlačí sem do území úrodného.«

»Pokud vím z knih, tábořívali Beni Sachr daleko na jihu, a to v poušti, nikoliv v území, které bylo jindy obděláno a osídleno. Kdo je odtud vytlačil?«

»Jejich sousedé, Rualové a Huétáté. Huétáté jim zabírali pastvisko za pastviskem, studnici za studnicí od jihu a Rualové od východu. Beni Sachr nezbylo, než aby ustupovali do území, jímž my projíždíme.«

»Jak daleko sahá nyní území Aduánů?«

»Pouze po úpatí pohoří, které se tamo na severu černá. Znáš je?«

»Projel jsem jím loni dvakrát. S Aduány jsem se tam málo stýkal. Hleděl jsem prohlédnouti několik zřícenin, jejichž jméno se připomíná v bibli.«

Hranice Gileadu.

»Jak se říká v bibli pohoří, které dosud zůstalo majetkem Aduánů?«

»Gilead, otče Júsufe.«

»Jak daleko sahá Gilead na severu?«

»Až po potok Jabbok, nebo, jak se dnes jmenuje, Zerka.«

»Zerku znám. Vyvěrá u Ammánu, bývalého hlavního města Ammonska. Byli Ammonci příbuzní Moabců původem a náboženstvím?«

»Podle bible ano. Byla to původně jako Moabci čeleď podřízená náčelníku Lotovi, příbuznému Abrahamovu, která si Gilead podrobila a založila království s hlavním městem Rabbath nebo, jak se dnes říká, Ammán.«

Za řeči jsme dojeli směrem jihovýchodním do rozsáhlých zřícenin Umm al-Ualíd, dřevního města, vybudovaného na mohutné výšině. Za nimi jsme jeli údolím, ve kterém jsme našli několik přehrad. Jejich budovatelé zachycovali dešťovou vodu, již rozváděli příkopy do zahrad a ovocných sadů.

»Zde jindy více pršívalo, než nyní,« poznamenal otec Júsuf.

»Snad, pokud bylo celé západní pohoří zalesněno, ale rozdíl nebyl velký. I nynější deště bývají vydatné a naplnily by svou vodou všechny tyto rybníky, kdyby byly vyčištěny. Tato voda sběhne údolím do potoků a do Mrtvého moře a přece by mohla divy tvořiti na této úrodné, avšak suché rovině.«

Cesta nás dovedla do zřícenin Zejnab, jež kdysi vynikaly ozdobnými stavbami. Většina staviva byla upotřebena při budování nádherných zámků Zíza a Mšatta, jejichž zříceniny se nám ukazovaly na východě při cestě Poutnické.

Nesčetné studnice.

Za Zejnabem kraj pustne. Holé vápencové skály a stráně se bělají, údolí se prohlubují a zúžují. Krátce po poledni jsme byli v údolí Tamad, v němž je, jak Slímán ujišťoval, přes tisíc studní.

»Je to možné?«

»Kdo vyhloubí ve štěrku a hrubém písku řečiště jámu na půl až půl druhého metru, přijde na vodu. Je to voda dešťová, která se na skalnatém dně řečiště po dlouhou dobu udržuje pod ochrannou přikrývkou štěrku a písku. Údolí přichází od východu, jeho úvodí je dosti rozsáhlé. Prší-li vydatně, stéká se do něho vody mnoho.«

Těšili jsme se na čerstvou vodu, jenže větérek k nám donášel ostrý zápach.

»Uchraniž nás, ó Alláh, od zlého!« zvolal Slímán. »Cítíš, Múso, zápach?«

»Jak bych necítil. Kobylky připravily o občerstvení nás i naše zvířata. Jistě nalezly a napadaly v tisících do studánek a otrávily je.«

»Snad nebude tak zle. Snad nebudou všechny studánky znečištěny.« A byly. Ze studánek, v nichž hromady kobylek hnily, kazila voda vodu ostatní, takže jsme se nikde nedokopali čerstvé. Měla barvu nažloutlou a zapáchala.

Kostelní věž.

Zklamáni a proto smutni jsme se dali k jihu ke zříceninám Umm ar-Rasás, jež nás od rána zvaly svou vysokou věží

Obr. 73. — Školní mládež v Mádabě.

(obr. 67). Stojí severně od nich. Je úzká, čtverhranná. Asi v polovici je ozdobena kamenným obrazem kříže. Byla to kostelní věž, která však sloužila i k pozorování okolí. Sousední chrám je zbořen. Pouze základy hlavní lodi se uchovaly. Točitým schodištěm se vystupovalo na vrch věže, odkud byl široký rozhled. Až s pohoří Gileadského jsem ji viděl, a to je bezmála den cesty vzdáleno.

Město Umm ar-Rasás ovládalo jindy úplně příchod k úrodné a dosud obdělané rovině Kúra, prostírající se mezi potokem Módžeb na jihu a Uále na severu. Tímto městem vede jediná pohodlná cesta, spojující sever s jihem.

Potřebovali jsme vody pro sebe a pro své koně, proto jsme spěchali k jihu a zastavili se po západu slunce u pramene Saíde. Sotva jsme koně napojili a jim přední nohy spoutali, někdo na nás zavolal. Slímán odpověděl.

»Kdo že je to?«

»Nějaký příslušník kmene Salájta. Sedí tamhle na kopci za hromadou kamení na stráži. Náleží jim území, prostírající se k jihu odtud, proto dává pozor, neblíží-li se od severu nějaká nájezdní nebo lupičská četa.«

»Pozvi ho, aby s námi povečeřel. Stal by se naším hostem, neodvážil by se na nás.«

Slímán ho volal nejméně pětkrát. Strážce neodpovídal a k nám nesešel.

»Nevěří nám, proto se nás bojí. My jsme tři, on je pouze jeden.«

»Což kdyby v noci své místo opustil, posilu přivedl a nás přepadl.«

»To je možné, leč Alláh nás uchrání od zlého.«

»Je dobře, Slímáne, že se spoléháš na ochranu Alláhovu, avšak Alláh chce, abychom se chránili sami, proto budeme v noci pilně stříci svých koní. Kdo chce míti prvou stráž? Chceš ty, Múso?«

»Spávám před půlnocí nejlépe, proto bych rád, kdyby na mne přišla stráž druhá nebo až třetí.«

»To dostane Slímán stráž prvou, ty si můžeš vzíti druhou a mně zbude třetí,« rozhodl otec Júsuf.

Na cestě k Machaeru.

Nic podezřelého jsme za noci neslyšeli, nikdo nás nevyrušil. Spánkem posíleni jsme spěchali rovinou k severozápadu a slezli před polednem k potoku Uále, ověnčenému kvetoucími oleandry. Nad místem, na němž jsme chvíli odpočívali, se vypínaly zbytky tvrze Iskandar.

»Nedávno v ní nějaký příslušník kmene Hamájde vykopal pěknou sochu, jenže ji jeho soudruzi rozbili,« vykládal Slímán.

»Proč to učinili?«

»Nemohli se dohodnouti, zač ji prodají a jak se o peníze rozdělí, proto ji zničili.«

Pod tvrzí na levém břehu potoka je kamenná jehla, 2 m vysoká, přes půl metru široká a 30 cm silná, jistě zbytek dávného obětiště.

Po poledni jsme dospěli na Římskou silnici, která nás dovedla do zbořeného města Libb. Leží na křižovatkách silnice Římské, vedoucí od severu k jihu a vyšlapané cesty jiné, přicházející od východu z pouště a směřující ke zříceninám Mčáuer, zbytkům veliké pevnosti Machaerus. Dali jsme se po ní na západ. Místy je dlážděna, místy čedičovými zídkami ohrazena. Pátrali jsme po táboru Hamájdů, abychom si koupili obrok pro své koně. Nějaký rod Hamájdů tábořil nedaleko cesty, po níž jsme jeli. Hrubě nás nezvali, abychom u nich pohostinu sestoupili.

»Což si Hamájde neváží hostů?«

»Vítali by nás, kdybychom nebyli křesťané z Mádaby. Nás, Mádabských, rádi nemají.«

»Co je popouzí proti vám?«

»Jejich dluhy. Bezmála kdekterý je u nás zadlužen a tu víš, Múso, že žádný dlužník nemá rád svého věřitele.«

Koupivše ječmen, spěchali jsme dále k západu a utábořili se, když slunce zmizelo, v nehlubokém údolí.

Moabský stát.

Nazítří ráno jsme zamířili k severu k horkým pramenům Zerka neboli Baaru, kde jsme načrtávali podrobnou mapku celého okolí. Vedro v hlubokém žlebě, uzavřeném vysokými skalisky, bylo nesmírné. Jednotlivé prameny jsou přes 40° C teplé a mimo to vál dusný vítr jihovýchodní, který drobounkým pískem plnil vzduch, takže tvořil hustý závoj, jenž sluneční horko ještě stupňoval. Byl již večer, když jsme své práce ukončili a do Mádaby se vraceli.

»Kde jsou, Múso, kdo se v těchto horkých zřídlech koupali?« začal Slímán. »Odešli, odejdeme i my; vždyť nic netrvá věčně.«

»Přece něco, Slímáne.«

»Vím dobře, koho máš na mysli, otče Júsufe. Nadarmo jsem nechodil do školy k otci Skandarovi. Alláh je věčný. On se díval a dívá jako dnes na všechny kmeny, které se zde vystřídaly.«

»Které pak z bývalých zdejších kmenů znáš, Slímáne?«

»Naši dědové povídají, že zde nejdéle panovali vaši předkové, Frankové.«

»Víš přece, že nejsem Frank, jsem Talján, Ital, a Músa je Čech.«

»To je možné, leč oba náležíte k Frankům. Vždyť kmenové Talján a Čech bydlí s Franky.«

»Budiž, ať si tedy bydlí. Jenže Frankové v tomto území neporoučeli ani devadesát let. To bylo, když Alláh dopřál vítězství křižákům nad muslimy a svěřil jim na nějaký čas Jerusalem. Tvoji předkové, Slímáne, zde byli doma dávno před Franky a zůstali zde i po nich.«

»Což Frankové nejsou ze kmene Římanů?«

»Jsou i nejsou, Římané tady poroučeli sotva tři sta let.«

»Kdo přišli po nich?«

»Byzantinci, nebo, jak vy jim říkáte, Rúmové.«

»To měly naše kraje mnoho pánů.«

»Zajisté. Snad jich ani všech neznáme.«

»Jsou, Múso, Moabci prvý historický národ v těchto zemích?«

»Podle pramenů dosud známých jsou, otče Júsufe.«

»Odkud přišli? Vím, že je bible spojuje s Lotem a tudíž s Abrahamem.«

»Činí tak právem. Byli krví i jazykem spřízněni s čeleděmi, které Abraham dovedl do země Zaslíbené. Odštěpili se od něho a vystěhovali se do těchto krajů, jimž dali své jméno.«

»Byly před nimi tyto kraje již obydleny?«

»O tom není nejmenší pochyby. Čeleď moabská si je ponenáhlu podrobila, právě jako rod Medžáljů, přistěhovavší se poměrně před nedávnem z Hebronu do Keraku, si podrobil kraje mezi potokem Módžeb na severu a potokem Hsa na jihu. Čeleď Moabců ovládala území ještě další. Potok Hsa tvořil jeho hranici na jihu, kdežto na severu sahalo daleko za Módžeb až tamhle k tomu severnímu pásmu.«

»To myslíš jižní úbočí biblického pohoří Gileadu a Ammonska?«

»Správně soudíš, otče Júsufe. Moabové utvořili vlastní stát, měli své krále, hrazená města, dospěli k vysoké vzdělanosti a účastnili se jak světového obchodu, tak tehdejší světové politiky.

Obr. 72. — Katolická misie.

Důležitější obchodní cesta za těch starých dob vedla při východní hranici jejich státu. Velcí králové asyrští, chtějíce ovládnouti světový obchod, usilovali, aby dostali pod svou svrchovanost každý stát, kterým světový obchod procházel. Moabci byli rozumní. Vědouce, že by své nezávislosti neuhájili, hleděli si zajistiti samosprávu a uznali svrchovanost velkých králů asyrských a babylonských, proto nebyli od-

Obr. 74. — Školní mládež v Mádabě.

vlečeni do zajetí jako jejich západní sousedé Izraelité nebo Judští.

Jenže měli Moabové ještě jiného nepřítele, mnohem bližšího a tudíž nebezpečnějšího. Byli to arabští kočovníci, kteří se ze sousední pouště bez ustání tlačili do jejich země. Chodili k nim na práci a za obchodem, stávali se hospodářskými dělníky, nájemci rolí, zanechávali svého potulného života a usazovali se po vesnicích. Rozmnoživše se, spojili se se svými bratry, kteří ještě v sousední poušti kočovali, napadli své dosavadní pány moabské, svrhli jejich jho a sami se ujali správy země.

Ze sousedních kmenů arabských vynikali nejvíce Nabatejci, tábořící na křižovatkách důležitých obchodních cest. Ponenáhlu se zmocnili obchodního provozu a dostali nejen sousední kočovníky, nýbrž i usedlíky pod svou správu. Dávali Moabským výdělek, zajišťovali jim život a majetek a následek toho byl, že se s nimi Moabové pokrevně příznili a že arabština nahrazovala starou aramejštinu. Jenže nebylo ústřední vlády a správy. Jednotlivá města tvořila samosprávné státečky a měla vlastní knížata, která ovšem uznávala svrchovanost nabatejského krále.

Machabejci v Moabsku.

V pohoří, z něhož jsme právě vyjeli a které ohraničuje Mrtvé moře na východě, se udrželo obyvatelstvo židovské. Machabejci se ho ujímali a hleděli opanovati nejen pohoří, nýbrž i severní Moabsko. Několikráte se zmocnili Mádaby, aniž by se v ní však byli udrželi trvale. Jejich moc klesala, kdežto moc Nabatejců rostla. Rozumným knížatům machabejským nezbylo než hledati s nimi dohodu. Pohoří zůstalo Židům, kdežto náhorní rovina, ve které leží Mádaba, byla vrácena svým pravým majetníkům Nabatejcům. Jižní hranici državy židovské tvořilo ústí Arnonu, dnes Módžebu. Hlavní pevností této državy byl Machaerus, dnešní Mčáuer.«

»V knihách Machabejských se činí často zmínka o Moabsku a o Mádabě. Mádabští zabili bratra kteréhosi knížete machabejského a za to byli krutě potrestáni.«

»O čem se zmiňuješ, otče Júsufe, událo se za machabejského knížete Jonathana. Po porážce a smrti knížete Judy roku 161 hleděl jeho bratr a nástupce Jonathan zachrániti ze svého příbuzenstva všechny, kdo nebyli schopni boje. Vypravil je s různými zásobami pod ochranou svého jiného bratra za Jordán k Nabatejcům, již mu slíbili, že jim poskytnou útulek. Cestou se potkala výprava Machabejských s nájezdní četou Beni Amr, kteří tehdy bydlili a tábořili v Mádabě a okolí. Považujíce Machabejské za kořist jim od Alláha poslanou, přepadli je, pobili a zásoby odvlekli.

Zarmoutil se kníže Jonathan, uslyšev o záhubě drahých členů svého příbuzenstva. Slíbil Beni Amr pomstu. Po nějakém čase k němu došla zpráva, že přední člen kmene Beni Amr bude slaviti svatbu. Bral si za ženu dceru kanaanského

stařešiny z nějaké osady, ležící v západním pohoří. Snad to byla osada, jejíž zříceniny se dnes jmenují Mchajjet. Tehdy se jí říkalo Nebo podle hory, na jejímž úpatí leží. Zaradoval se kníže Jonathan, když mu zvědové přinesli tuto zprávu.

‚Sám Hospodin nám posílá takovou příležitost. Použijeme jí a pomstíme krev svých drahých.'

Vypravil se s vybranou četou přes Jordán a ukryl se v pohoří při cestě, kterou se měl svatební průvod ubírati. Příbuzní nevěstini vedli ji a její družičky do Mádaby. Ženich s družbami a četným příbuzenstvem jí vyjeli naproti. Hudebníci doprovázeli oba průvody. Všichni byli dobře ozbrojeni, neboť nedůvěřovali Židům, jenže kníže Jonathan byl rozvážnější a odvážnější než oni. Zaskočil je v horském žlebě a vrhl se na ně s takovou silou, že se o obranu hrubě ani nepokusili. Kdo se nerozprchli po horách, byli pobiti a Machabejští se vrátili s velkou kořistí. Pomstili krev svých příbuzných.«

Stará Mádaba.

»Mádaba před námi, jsme doma. Budiž Alláh pochválen!« oznamoval otec Júsuf.

Zříceniny dřevního města Mádaby pokrývají mohutné skalnaté návrší, které přechází na severozápadě bezmála v rovinu, kdežto na ostatních stranách k ní spadá dosti příkře. Město tvoří obdélník, natažený od severu k jihu (obr. 68, 69, 70). Bylo uzavřeno silnými hradbami, zesílenými četnými věžemi. Nezachovaly se z nich leda základy. Podobně je tomu i s ostatními budovami veřejnými i soukromými. Ani jedna nezůstala celá. Za mého pobytu v Mádabě byly patrny základy devíti kostelů. Všechny, ba i soukromé budovy byly ozdobeny mosaikami. Snad v žádném městě Orientu jsem nenašel tolik mosaik a tak nádherných, jako v Mádabě. Znázorňovaly nejen různé události žalostné a radostné z denního života, ale také zvířata a rostliny.

Podlaha chrámu vybudovaného při severním konci města byla vyložena mapou celého biblického světa (obr. 71). Všechna důležitější města a místa zaznamenaná v bibli byla znázorněna různobarevnými kaménky. Nejen jména byla napsána, nýbrž i hlavní stavby městské vyznačeny, kraje oživeny zvířaty a ptáky, řeky pak rybami. Bohužel, že byla při

stavbě dnešního kostela pravověrného větší část této mapy zničena, takže se zachoval jen nepatrný zbytek, znázorňující kus Palestiny.

Nová Mádaba.

Škoda, že nebyla Mádaba náležitě prozkoumána před rokem 1880, kdy byla znovu osídlena křesťany. Dovedl je misionář otec Skandar z Keraku. Stavěli si domky a stáje, při čemž ničili, co se ze starých památek ještě udrželo.

Katolická misie neboli fara (obr. 72) s kostelem a chlapeckou a dívčí školou byla vybudována na nejvyšším místě návrší a její chrám (obr. 73), dohotovený r. 1904, ovládá širé okolí.

Místo dřevních hradeb je dnes Mádaba obehnána náspem z popelu. Dřeva není, dovoz uhlí by přišel draho, proto selky mádabské hotoví z drobné slámy, kravinců, hlíny a vody velké koláče, jež dávají sušiti a jimiž potom topí. Co neshoří — a je toho mnoho — vynášejí za osadu a sypou na hrázi, která se rozšiřuje a zvyšuje. Za deštivého období se nedopalky a popel ssedají, hráze tuhne, možno po ní choditi a na ní seděti. Poněvadž převyšuje jak okolní rovinu, tak i domky osady, je s ní pěkný výhled. Možno pozorovati nejen život v osadě, nýbrž i každého, kdo se k ní blíží nebo z ní odjíždí. Všichni, kdo nemají nic na práci nebo pracovati nemohou, vysedávají na hrázi a baví se pozorováním okolí a příslušnými poznámkami. I nemocné vynášívají na hrázi. Zřídí jim lehký, otevřený stánek, jehož střecha je chrání před úpalem slunečním nebo před lehčím deštěm. Nemocný leží ve stanu, rozhlíží se po okolí, kolem něho sedí jeho přátelé, kteří ho přišli navštíviti, a rokují.

Obcházeje Mádabu po popelné hrázi, maně jsem si vzpomněl na trpitele Joba. Bydlil v osadě Ís, jejíž zříceniny leží kousek od dnešního města Tafíle v severním Edomsku. Když onemocněl a jeho stav se nelepšil, vynesli ho jeho příbuzní na takovou hrázi a položili ho do malého stanu. Jeho přátelé seděli kolem a s ním luštili záhadu: Proč trpí člověk vůbec a spravedlivý zvláště. Bohužel, že ji nerozluštili.

Za jihozápadním rohem městských hradeb byla za doby římské vybudována vodní nádržka. Úplně se uchovala. Kdyby byla bývala vyčištěna, mohla zásobovati novou Mádabu po

mnoho měsíců vodou. Jenže obyvatelé na to nemyslili. Rozebírali její zdi, z kamenů krásně přitesaných stavěli různé budovy — a přece potřebuje Mádaba vody, neboť ani v ní, ani v jejím okolí není jediného pramene, jediné živé studnice. Obyvatelé čistí nesčetné staré cisterny, opatřují je těžkými, železnými poklopy, jsou-li naplněny vodou, střehou cisteren jako oka v hlavě a mají-li vody nadbytek, prodávají ji za veliké peníze.

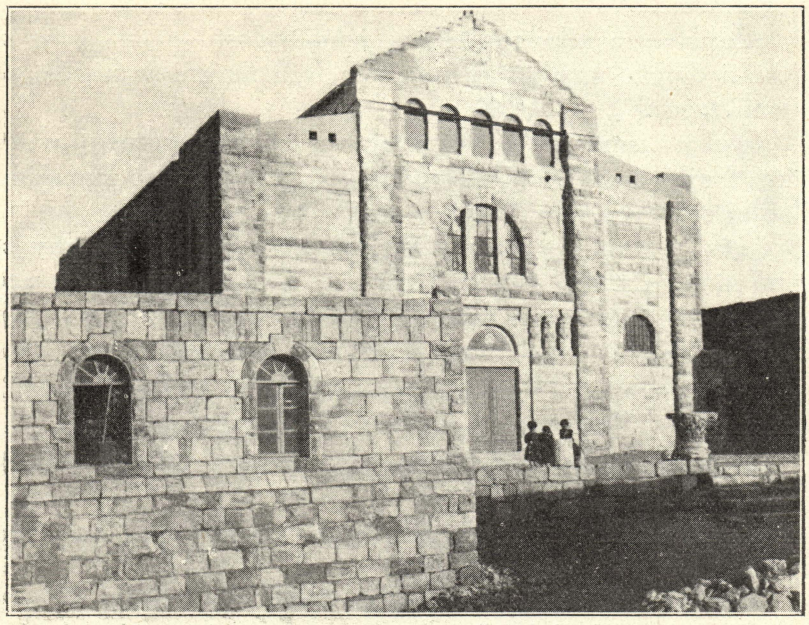

Obr. 75. — Katolický chrám v Mádabě.

Kousek k západu od městských hradeb stával klášter a kostel. Jsou úplně rozbořeny. Katolíci mádabští si tam zřídili svůj hřbitov. Při něm postavili dva sloupy a položili na ně architrav (obr. 76). Na tomto hřbitově byl pochován neúnavný misionář a farář otec Júsuf, jenž v prosinci r. 1903 podlehl hlavničce.

Úrodný svah mezi hřbitovem a starou nádržkou vodní vysázeli Mádabští po přání prvého krajského správce vinnou révou. Dobře rostla a byla by vydala velký užitek, kdyby byl krajský správce déle zůstal v Keraku. Byl však již v srpnu 1896 přesazen, jeho nástupce hleděl nahrabati peněz, vymáhal daně z každého vinného keříku, vinice zanikla.

»Což, otče Júsufe, nemohli bychom si zajeti středním Moabskem až na jeho jižní hranice? Navštívil jsem onen kraj několikrát, ale přece bych jej měl ještě zkoumati. Neníť má mapa úplná a pátrám po několika historických místech, která mně za mých dřívějších návštěv ušla.«

»Kdy odjedeme?«

»Jakmile nám pošle Alláh vhodného vůdce. Slímána si již nevezmeme.«

»Zajisté, že nikoliv. Nebýti jeho hrdosti, mohli jsme se dostati daleko k jihu. Zatím jsme byli nuceni vrátiti se po dvou dnech.«

»Nabyli jsme zkušeností a na tuto výpravu se připravíme lépe. Nejlépe by se nám hodil nějaký člen kmene Hamájde. Zeptej se svých návštěvníků, nevědí-li o někom.«

»Těch se ptáti nebudu. Odradili by nám ho, jen aby se nám sami za vůdce vnutili. Zítra ráno si zajdeme na popelnou hrázi a uvidíme, kdo k nám do Mádaby od jihu nebo od jihozápadu přijede. Tam odtud k nám nechodí leda Hamájde.«

Alláh nám přál. Potkali jsme nějakého člena Hamájdů. Jmenoval se Mahmúd a přijel si vypůjčiti dvě medžídijje.

»Což, Mahmúde, nebylo by lépe, kdyby sis tyto peníze vydělal?«

»Přisám Alláh, že by to bylo lépe, ale kdo mně tady ten výdělek dá?«

»My dva. Rádi bychom se podívali do vašeho území a třeba i kousek dále. Pojedeš-li s námi jako vůdce, budeš míti za čtyři dny dvě medžídijje a snad i více.«

»Hned s vámi pojedu. Kdy vyjedete?«

»Škoda, přeškoda, že máš pod sebou klisnu. Potřebovali bychom mezka.«

»Nač byste ho potřebovali?«

»Aby vezl naše pokrývky a potraviny.«

»Použijeme pohostinství ve stanech. Dají nám pokrývky a nakrmí nás.«

»Neradi bychom obtěžovali, proto si chceme vzíti své potraviny: trochu mouky, rýže, cukru, kávy.«

»Což si budeme sami kávu vařiti?«

»Nejenom kávu, i ostatní jídla.«

»Dobře máte, družino, že si chcete sami vařiti. Utábořime se, kde se nám bude líbiti, a nebudeme čekati, co nám jiní

dají. O mezka není zle. Co si s sebou vezmeme, naložíme na tuto klisnu. Ve svém stanu, do něhož pojedeme rovnou, si vezmu mezka. Jste-li připraveni, mohli bychom vyjeti hned.«

»Pojeď s námi. Poobědváš, naložíme a vydáme se do brány, kterou nám Alláh otevře.«

»Což vyjedeme nyní po poledni?«

»Čím dříve, tím lépe. Nerad bych, aby nám naši lidé odloudili tohoto vůdce, poslaného od Alláha.«

Jak hubí lesy.

Po poledni 25. června jsme spěchali na koních k jihu. Ubírali jsme se Římskou silnicí. Místy je dláždění úplně zachováno. Vede úrodnou rovinou s červenou prstí. Na některých rolích dožínali poslední zbytky pšenice.

Před večerem jsme dorazili do rozbrázděné pahorkatiny, z níž se valily mohutné mraky kouře.

»Co je to za požár, Mahmúde?«

»Pastevci zapálili suché traviny a dřeviny, aby popelem pohnojili půdu.«

»Proč to dovolujete? Takové požáry přece ničí každý stromeček, který na jaře vypučel.«

»Máš pravdu, Múso. Rozbrážděné tyto pahorky se obdělati nedají. Mohly by býti celé pokryty bujnými lesy.«

»Proč se nepřičiníte, aby na nich lesy vyrostly?«

»Když jsme děti; nejsme muži. Navštívil jsi, Múso, naše území? Našel jsi zbytky nějakého lesa ve východních rovinách?«

»Sem tam v údolí nějaký strom terebintový. Po dubech a ostatních stromech lesních ani památky. Zato v západním pohoří, jehož výběžky nyní projíždíme, jsem viděl mnoho bujných dubů, terebintů a husté háje různých jiných stromů.«

»Máš pravdu. V našem pohoří je mnoho hájků, sečí a osamocených stromů. Za několik málo let by mohlo býti zalesněno, jen kdyby nebylo ohňů.«

»A což kozy?«

»Kozy jsou snad ještě horší než ohně, poněvadž požírají mladé výhonky dříve, než se jich dotkne požár.«

Římské milníky.

Již se stmívalo, když jsme se zastavili u sedmi římských milníků, většinou v půdě zasypaných. Sedm římských ve-

litelů upravovalo a opravovalo tuto silnici, což zaznamenali na kamenných sloupech.

»Zůstaneme zde, vyhrabeme milníky a otiskneme nápisy.«

»Půjde to těžko, Múso. Nemáme motyky a prsty zaschlou hlínu neodstraní.«

»Pokusíme se. Co se nám nepodaří dnes, podaří se nám někdy jindy. Zajedeme si sem z Mádaby.«

Pracovali jsme dlouho a pilně. Vypomáhali jsme si železnými kolíky, k nimž jsme uvazovali své koně. Vykopali jsme všechny milníky, jenže výsledek se nevyrovnal námaze. Milníky byly vyhlodány, nápisy skoro nečitelné.

Brzo ráno jsme dospěli k potoku Uále a sice tam, kde přes něj Římané stavěli most. Kousek k západu od mostu vyvěrá horký pramen Hammám, kteréž jméno odtud přechází i na potok. Jeho dolní část se zove Hejdán.

Poslední úrodná pole Hamájdů.

Vystoupivše na jižní náhorní rovinu, octli jsme se v bývalém kraji díbánském. Dobré dvě třetiny tohoto kraje jsou velice úrodné. V severozápadním koutě jsme našli tábor Hamájdů a sestoupili před stanem strýce našeho vůdce.

»Viz, Múso, práci pozemských duchů,« upozorňoval strýc ukazuje k západu do rozbrázděných roklí potoků Hejdán a Módžeb. »Všechny tyto skalnaté hrady a zámky stavěli duchové pro svého pána Šalomouna, kéž požehnání Boží na něm spočine.«

»Což tady bydlí duchové?«

»Kde jinde, Múso? V těchto roklích a trhlinách se jim daří nejlépe. Lidská noha do nich vkročiti nemůže. I kozy se jim vyhýbají.«

Jižní stěny, uzavírající Hejdán, jsou bezmála kolmé. Severní stráň se zvedá ve dvou širokých stupních, na nichž vyvěrají četné prameny a živí nádherné oasy.

Z tábora Hamájdů jsme zamířili k jihozápadu rolemi, na nichž právě žali překrásnou pšenici. Pozdravovali jsme je slovy:

»Kéž Alláh dopřeje zdraví vašim břichům!«

Vesele nám odpovídali, zvouce, abychom jim pomohli. Všude stály osamocené stany. Hospodáři je zřídili u svých rolí, aby nemařili času přecházením. Žali velkými, ozubenými

srpy. Nažaté obilí odváželi na západní svah, jenž příkře spadá k nakloněné rovině, po které jsme jeli.

»Proč nemlátíte u svých pozemků?«

»Abychom uchránili obilí před nájezdníky. Přicházejí od východu. Tam je cesta otevřená, volná; od severu, jihu a západu není přístupu. Vidíš tyto hluboké rokle? Kdyby nám stráže nad nimi sedící oznámily příchod nájezdní čety,

Obr. 76. — Na katolický hřbitov.

umačkali bychom ji kameny, dříve než by se k nám vyplazila. Nahoře na rovině bychom se neubránili.«

»Kdo jsou vaši největší nepřátelé?«

»Křesťané mádabští a keračtí.«

»Ti přece nepodnikají nájezdy.«

»Nájezdníkům se ubráníme, ale křesťanským vydřiduchům zdejším nemůžeme odolati.«

»Kteří pak kočovníci vás napadají?«

»Všichni, komu se našeho obilí zachce, Huétáté, Hedžájové i Beni Sachr. Neorají, nesejí, nežnou, nemlátí, ale pro zrní si přijedou.«

»Bujnou to máte pšenici, kéž Alláh požehná půdu, která ji rodí.«

»Celá rovina díbánská je úrodná, ale tato nakloněná její část západní je nejúrodnější.«

»Proč to?«

»Poněvadž na ni anděl Alláhův spouští nejvíce deště. Kolikrát k východu odtud na rovině jen šplíchne, kdežto tyto naše role zavlaží vydatný déšť.«

Nějaký mladý hospodář za námi běžel hodnou chvíli a prosil a prosil, abychom přijali jeho pohostinství:

»Dopřejte mně přece milosti, kterou Alláh zaručuje každému, kdo přijme pocestného.«

»Kéž Alláh odmění tvou štědrost! Čeká na nás hostitel jiný; strýc tohoto Mahmúda.«

»Aspoň čísku kávy byste u mne mohli vypíti. Pohovořili bychom si.«

»Připravili bychom tě o čas; beztoho ho máš málo. Rád bys požal svou pšenici.«

»Máme již požato, nyní mlátíme.«

»Nemůžeš opustiti mlatu. Jsi hospodář; abys střehl svého obilí.«

»Paní mého stanu dlí u mlatu. Sám bych si s vámi pohovořil a trochu odpočinul.«

»Až někdy jindy se stane po tvé vůli. Dnes nám Alláh otevřel bránu jinou.«

Zlým duchem posedlý.

Objevše západní svah díbánský, vrátili jsme se do stanu strýce Mahmúdova, kde nás hospodyně překvapila horkými, teninkými lívanci. Po poledni jsme zamířili k jihovýchodu a minuli menší zříceniny.

»Velikou sochu jsme zde našli,« vykládal Mahmúd.

»Komu jste ji prodali?«

»Nikomu. Zhrozili jsme se jí, proto jsme ji rozbili.«

»Proč jste se jí zhrozili?«

»Vždyť to byla socha nějakého pozemského ducha nebo nějakého strašidla.«

»Proč jste tak soudili?«

»Tělo měla lidské a hlavu býčí. Báli jsme se, že by nám mohla škoditi, proto jsme ji roztloukli. Tyto zříceniny, Múso, jsou synům Adamovým velice nebezpečné. Nejlépe je, když se jim vyhnou. V jedné staré cisterně se zdržuje pozemský duch, který na sebe bere různé podoby. Za noci se ukazuje nejraději v podobě hada, jehož hlava září.«

»Viděl jsi ho?«

»Já, to jest Mahmúd, nikoliv, ale můj tatíček, kéž se Alláh nad ním slituje. Hledal nějakou suchou cisternu. Chtěl ji vyčistiti a do ní své obilí uložiti. Spouštěl se z cisterny do cisterny. Vstoupiv do oné, ve které se pozemský duch zdržuje, uviděl před sebou hada s hořící hlavou. Nevrátil se. Hledali jsme ho a našli ho v cisterně bez sebe. Vzkřísili jsme ho, jenže nemohl rozumně mluviti. Poznali jsme, že ho posedl duch, kterého ve studni vyrušil.«

»Uzdravil se?«

»Nikoliv. Zemřel.«

»Náhle nebo stonal?«

»Stonal dlouho a těžce. Zlý duch na něho dotíral, zuřil, pěny mu z úst lítaly. Aby nám neuškodil, spoutali jsme mu nohy železy jako koni, svázali mu ruce a přece sekal zuby a kousal každého, kdo se k němu přiblížil. Bili jsme ho dlouho a dlouho.«

»Tvého otce jste bili?«

»Nikoliv. Rány neplatily mému otci, nýbrž duchu, který ho posedl. Bití nepomáhalo. Tu se starší z příbuzenstva usnesli, že je nutno, abychom mého tatíčka z útrap působených duchem vysvobodili. Sypali jsme mu na hlavu horký popel, až odešel. Kéž se Alláh nad ním slituje!«

Nad Arnonem.

V půli odpoledne jsme minuli Díbán, bývalé středisko celého tohoto kraje. Hamájde pochovávají ve zříceninách díbánských své čelné muže.

Odtud jsme se dali rovinou ke zříceninám Aráer. Sedí na výběžku, spadajícím bezmála 800 m hluboko k potoku Módžeb. Zamířivše k východu, jeli jsme po samém okraji úrodné roviny nad žlebem Módžebu (obr. 77).

Modrá, skoro temná páska starého Arnonu se v hloubi ztrácela ve věnci zelených křovin. Vpravo i vlevo od ní trčely skalnaté pilíře, pyramidy, obelisky, hrající různými bar-

vami. Některé byly jako by polity roztaveným železem, jiné sálaly bílým žárem, kdežto jiné byly zahaleny růžovým závojem. Vedle nich nebo nad nimi se zvedaly hnědé nebo namodralé stěny, zdobené jasnějšími a tmavějšími svislými pruhy podle toho, jak na ně dopadaly nebo je míjely paprsky zapadajícího slunce. Obraz nezapomenutelný. Mahmúd vzdychal a šeptal:

»Jak mocný jsi, ó Alláh!«

Zatáčky Římské silnice byly patrny obzvláště na jižním svahu potoka. Sváděly ji do hloubky 800 m a přes 800 m ji zase vyváděly na náhorní rovinu jižní — a přece měla býti tato silnice sjízdná i pro vozy. Římané byli umělci! Ve stavbě silnic jich dosud nikdo nepředčil.

První křesťané v Díbánsku.

Ve zříceninách Lehún, dívajících se rovněž dolů do potoka, se usadilo několik křesťanských rodin z Keraku.

»Vítáme tě, vítáme tě, otče Júsufe!« Hlásili se k němu, neboť měli do Mádaby mnohem blíž než k otci Skandarovi do Keraku.

»Co zde děláte?«

»Sbíráme některé rostliny a pálíme z nich popel, jejž prodáváme mydlářům v Gaze a v Náblusu.«

»Vyděláte si na chléb?«

»Budiž Alláh pochválen, vyděláme. Najíme se, a ještě nám něco zbude. Rádi bychom si najali tato pole. Podaří-li se nám to, usadíme se zde. Kromě orby bychom si něco přivydělali pálením mydlářského popelu.«

»Myslíte, že vám Hamájde pozemky pronajmou?«

»Kdepak, Hamájde! Víš, jak nás nenávidí! Jenže tyto pozemky má v zástavě náš krajan, obchodník keracký.«

»Což si některý náčelník Hamájdů od něho vypůjčil peníze?«

»Vypůjčil a vypůjčuje. Dluh roste. Náčelník nemá ani na splátky úroků, proto dal tuto půdu v zástavu.«

»Dosud není obdělána. Dá vám mnoho práce, než přinese úrodu.«

»Prvá tři léta z ní nebudeme platiti nájmu. Úroda přece jen zaplatí naši námahu a potom dáme, kolik obchodník bude chtíti. Snad se spokojí šestinou nebo pětinou úrody.«

»Zachovejž vás Alláh v pokoji!«

»Kéž zastíní Alláh, otče Júsufe, svým závojem tebe a Músu!«

»Proč zapomínáš na našeho vůdce Mahmúda?«

»Pochází z Hamájdů. Nemá rád nás a my nemáme rádi jeho.«

»Máš pravdu, člověče. Nešťastni budeme, kdy se na rovině díbánské usadíte. Za vámi přijdou jiní a za nějaký čas nám zbudou pouze skalní hrady a zámky, které duchové vystavěli pro našeho pána Šalomouna.«

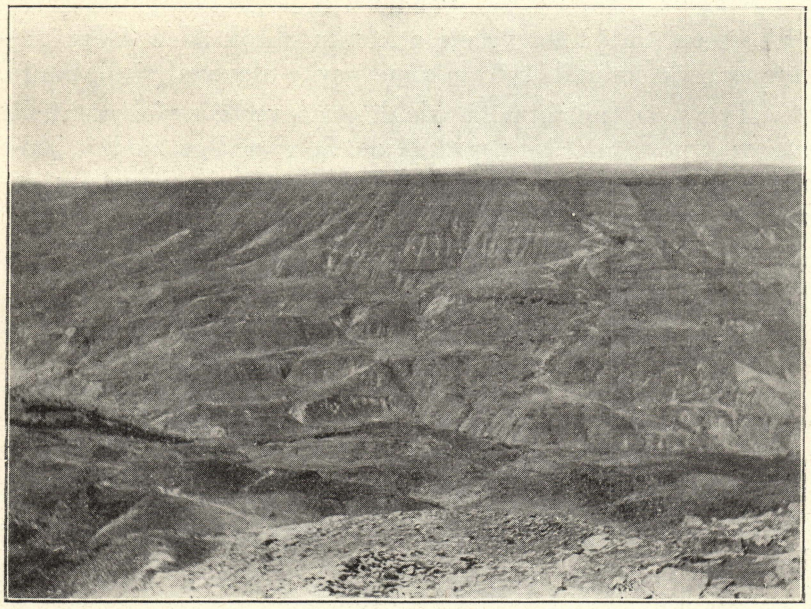

Obr. 77. — Módžeb od severu.

Nouze o vodu.

Zamířili jsme k severu. Neměli jsme vody ani pro sebe, ani pro koně.

»Vidíš, Mahmúde, ujišťoval jsi nás, že najdeme všude v cisternách vody dosti.«

»Mýlil jsem se, otče Júsufe. Který pak syn Adamův se nezmýlí?«

Naši koně žízní řehtali; vždyť nepili, leda ráno v Uále. Je pravda, našli jsme mnoho cisteren plných vody, ale všechny byly zavaleny velkými kameny nebo zamčeny. Bez svolení majetníkova jsme nesměli kámen odvaliti. Ještě jedna

chyba byla. Mahmúd slíbil, že s sebou vezme kožené čerpadlo. Zapomněl je ve stanu svého strýce.

Pojednou se můj hřebec zarazil, vztyčil uši, ssál vzduch nozdrami a dal se do klusu, ba do cvalu. Přes žlíbky a kamení spěchal k severozápadu. Sám se zastavil u rozsáhlých zřícenin, v nichž bydlilo několik rodin sedláků palestinských, které obdělávaly Hamájdům pozemky. Měli vodu, ale nechtěli mně ji ani ukázati. Když mne moji druhové dohonili, prosili jsme o vodu a nabízeli peníze. Odmítli.

»Lakomci! Bojí se, že bychom u nich přenocovali a že by byli nuceni dáti nám večeři a koním obrok. Kéž Alláh proklne ty, kdo zplodili tyto lakomé psy!« ulevoval si Mahmúd.

Když se úplně setmělo, ulehli jsme vedle svých koní. Za noci se k nám blížili dva Hamájde. Že to nejsou zloději, jsme poznali z jejich volných pohybů. Mahmúd je přátelsky pozdravil. Byli to jeho příbuzní.

»Kde táboří vaši beduové?« ptal se jich otec Júsuf.

»My nejsme beduové, my jsme Arabové.«

»Odpusť, kamaráde, přeřekl jsem se; nechtěl jsem tě uraziti. Opakuji svou otázku: kde táboří vaši Arabové?«

»Před tvým obličejem, otče Júsufe. Dnes se stěhovali a slyšel jsem od nich, že se utáboří tamhle v té dolině. Nepojedete s námi?«

»Kdybychom věděli jistě, že tam táboří, dali bychom se s vámi, ale do nejista se nevydáme. Kéž pokoj Alláhův vás doprovází!«

»Kéž Jeho pokoj zůstane s vámi!«

»Proč se hněval tvůj příbuzný, Mahmúde, když se otec Júsuf ptal po vás jako po beduích?«

»My nejsme bedu, nepěstujeme velbloudů a netáboříme ve vnitřní poušti. Jak jsi viděl, zabýváme se orbou a chovem dobytka, právě jako usedlíci keračtí a mádabští. Kdybys některému z nás řekl, že je bdui, urazil by se.«

»Pravdu máš, Mahmúde. Kdo z našich usedlíků bydlí pod stany, říkají si Arabové. Slovo bdui zaznívá příhanou. Řekne-li někdo z našich: ‚Co pak tady chce tento bdui?' značí to asi: ‚Co pak tady chce tento ledajaký chlap?'«

»Dosti hovoru. Budeme v noci na stráži nebo nebudeme?«

»Nevěřím těmto palestinským sedlákům; aby se za námi neplížili.«

»Koní nám přece nevezmou, ani tvého mezka.«

»O koně se nebojte, jako já se nebojím o svého mezka, ale bojte se o svá zavazadla. Takový chlap se připlíží, z tlumoku něco vytáhne a odejde, aniž byste ho zpozorovali. Ráno hledejte, kde jste to ztratili, nebo kdo vám to vzal. Bylo by dobře, kdybychom aspoň po půlnoci svých věcí střehli. K ránu bývá spánek nejtěžší, poněvadž je chladno největší. Nebo odjedeme, jak se vyhoupne denice?«

»Odjedeme, Mahmúde. Kdo poslední usne, rozhlédne se po okolí. Kdo se probudí, učiní totéž. Kdo první uvidí denici, vzbudí ostatní a pojedeme k vodě.«

Zelenina a ryby.

V sedle jsme byli velmi časně. Tábor, o kterém nám naši návštěvníci večer povídali, jsme našli, jenže v něm nebylo vody. Byl zřízen teprv s večerem a ženy se s vodou ještě nevrátily. Sestoupili jsme k potoku Uále, kde jsme si odpočali u velké kamenné jehly, staré masseby, podobné oněm, které jsme našli u Aderu.

Jeli jsme po levém břehu potoka k západu. Všude byly patrny staré příkopy, jimiž se rozváděla voda po úrodné půdě.

»Popatř, Múso, na tyto příkopy a strouhy. Kde jsou ti, kdo je kopali? Jak důmyslní byli, když toto celé území proměnili ve velké zahrady. Co zeleniny by se tady dalo pěstovati! Půda je úrodná, vody je dosti a Mádabští by nám zeleninu dobře zaplatili.«

»Proč si, Mahmúde, nezařídíš zahradu?«

»Zařídil bych si ji, Múso. Neštítím se práce. Celé příbuzenstvo by mně pomáhalo, jen kdybychom byli jisti, že to, co vypěstujeme, bude skutečně naše. Dnes sotva uchráníme úrody ze svých polí. Polí je mnoho, nájezdníci se mohou rozděliti; kdybych však tady zařídil zahradu, kdejaký nájezdník, ba kdejaký zloděj bude mířiti sem, aby si vzal, co jinde nenajde. Zajisti nám život a majetek a uvidíš, jak náš kraj bude zanedlouho vypadati.«

Náhle se jižní i západní stráně přiblížily k řečišti a uzavřely je mohutnými skalisky, jimiž se potok stěží prodíral. Bylo nám vystoupiti na výšiny pravého břehu, odkud jsme slézali dosti bídně k potoku Hammám, jak se Uále dále k západu jmenuje. Je věnčen přečetnými vrbami, divokými smok-

voněmi a oleandry. Místy tvoří bažiny porostlé sítím. V potoku, obzvláště v prohlubních, se hemžily ryby.

»Lovíte, Mahmúde, ryby?«

»Někteří je loví, jiní se jich bojí.«

»Proč se jich bojí?«

»Říkají, že se živí lidským masem.«

»Což kdy někoho sežraly?«

»Nejednu mrtvolu rozkousaly; i živého člověka napadají. Jenom si sedni do tůně nebo do ní spusť nohy. Jako střely k tobě přiletí a budou drbati do tvé kůže. Což nemohly by ji rozkousati a tvé maso ohlodati?«

»Pravil jsi, že by Mádabští dobře zaplatili zeleninu. Ryby bys jim neprodal?«

»Sám bych byl tvým odběratelem, Mahmúde. Každý pátek a čtyřicet dní před našimi svátky velikonočními bych se živil se svými pomocníky tvými rybami. I v jiných dnech v roce bych je od tebe kupoval a jistě se nemýlím, řeknu-li, že by si na ně zvykli i mnozí z mých lidí. Mohl bys míti výnosný obchod.«

»Pochybuji, otče Júsufe, že bych mohl tvému přání vyhověti. V období deštivém bys přijal ryby, které bych ti donesl, ale v období suchém bys je jistě vrátil; zapáchaly by. Odtud do Mádaby je pěkný kus cesty. Ryba se rychle rozkládá. Zaváněla by, než bys ji dostal.«

»Proč by sis nemohl koupiti v Jerusalemě dva dřevěné věderce a ryby převážeti ve vodě?«

»O tom budu, otče Júsufe, přemýšleti. Rád bych si něco přivydělal.«

Biblické masseby.

Po poledni jsme byli v dolině, ve které stálo a leželo mnoho kamenných jehel.

»Bylo zde nějaké velké obětiště, nebo byly snad tyto kamenné jehly postaveny při hrobech?«

»Bez vykopávek nelze odpověděti na tvou otázku, otče Júsufe. Masseby stávaly u oltářů, tedy na obětištích, ale je možno, že domorodci považovali i své hroby za obětiště. Vždyť dosud zasazují do hlavy hrobů kamennou plotnu a zabíjejí na ní svá zvířata.«

Za dolinou se rozkládají zříceniny osady Krejját. V bibli se jim říká Kerijóh. Při nich rostl mohutný terebintový strom.

»K čemu je, Mahmúde, ta veliká kamenná deska pod tímto stromem?«

»Je to oltář, Múso.«

»Komu přinášíváte na něm oběť? Alláhovi, nebo tomuto stromu?«

»Pouze Alláhovi, nikdy stromu. Je pravda, že věříme, že v posvátných stromech dlí nějaký pozemský duch, ale každý duch je tvor Alláhův, Múso. Co dáváme tvoru, náleží vlastně

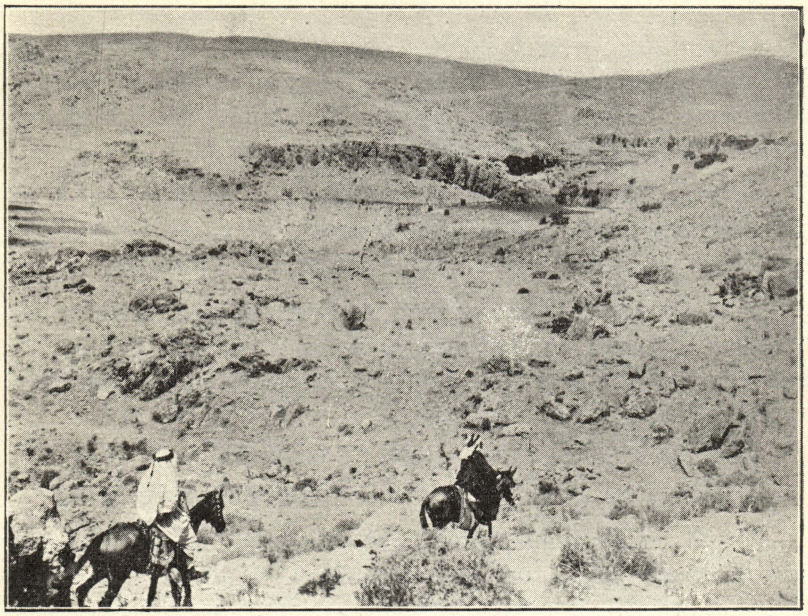

Obr. 78. — Pustým krajem.

tvůrci. Duch bydlící v tomto terebintu je patronem celého okolí.«

I na další cestě jsme pozorovali přečetné kamenné jehly. Ubírali jsme se Dlážděnou cestou vedoucí od východu na západ a křížící u zřícenin Libb silnici Římskou. Místy je uzavřena nízkými zídkami. Dovedla nás do rozsáhlých zřícenin židovské tvrze Machaerus. Byli bychom si tvrz rádi prohlédli, ale Hamájde, tábořící nedaleko, nám to nedovolili. Náš vůdce Mahmúd měl nějakou hádku s tamní čeledí.

Jak vidoucí rozhoduje.

»Nezůstávejme zde. Nerad bych, aby zlé, které by mohlo potkati mne, potkalo i vás.«

»Co jsi jim udělal?«

»Mnoho jsem neudělal. Jak jsme se stěhovali, ztratil se mně menší koberec. Vyvolával jsem ztrátu v táboře našem i v táborech sousedních. Nikdo se nepřihlásil. Zanedlouho jsem se dověděl, že můj koberec zdobí stan jednoho zdejšího Araba. Byl u nás na návštěvě a vraceje se, našel můj spadlý koberec, smotal jej, ukryl pod pláštěm a prostřel jej ve svém stanu. Tvrdil, že je jeho, že jej koupil od nějakého potulného obchodníka. Udal jsem věc jeho náčelníku. Vyslechl nás.

‚Oba můžete míti pravdu. Koberec jako koberec. Pro tebe, Mahmúde, jej netkali. Mohli utkati dva stejné a jistě jich utkali více. Ten druhý stejný mohl míti onen obchodník a tento můj soused jej mohl od něho koupiti.'

Nejsa spokojen s nálezem náčelníkovým, šel jsem k dědičnému soudci a přednesl jsem mu věc. Pozval mého odpůrce, který přednesl svou. Soudce uvažoval a pravil:

‚Takový spor byl již rozhodnut. Podle tohoto platného rozhodnutí bys měl ty, Mahmúde, dovésti svědky, jak se tvůj koberec s tvého mezka svezl a jak jej tvůj odpůrce zvedl a pod svým pláštěm ukryl.'

‚Kde bych vzal takové svědky? Není jich.'

‚Nemáš-li jich, zůstane koberec tomu, kdo jej má.'

‚Pravdu máš, soudče náš, ale právo je přece jen na mé straně. Prohlašuji a prohlašovati nepřestanu, že koberec, jehož se dožaduji, je můj a že si ho tady můj krajan přivlastnil neprávem.'

‚K náčelníkovi jsi mne vlekl, k tomuto dědičnému soudci jsem musil jíti, oba rozhodli v můj prospěch a ještě mne budeš špiniti? Nepřestaneš-li, věz, že vím, kdo mně od tebe pomůže,' a toho se bojím.«

»Koho měl na mysli tvůj odpůrce?«

»Uábsiho. Táboří s nimi tady. Zůstaneme-li v některém stanu na noc, můj hněv mně nedá, řeknu, co si myslím o tom, kdo má můj koberec, on poběhne k Uábsimu, a Uábsiho se bojím.«

»Proč se ho bojíš?«

»Což ho neznáš?«

»Jméno Uábsi je mně známo. Říká se tak rodu, ve kterém zůstává trvale milost Alláhova viděti, co je tajné jiným.«

»To je Uábsi, o němž mluvím. V jeho rodě je vždy někdo, jemuž Alláhův mluvčí buď za dne nebo ve snu za noci povídá, co je jiným tajné.«

»To nemluví se všemi členy jeho rodu?«

»Nikoliv. Pouze na jediného přechází tato milost, někdy na syna, někdy na synovce, někdy na vlastníka. Zajde-li můj odpůrce k Uábsimu, může ho za odměnu přimět, aby mne proklnul.«

»Koupená kletba přece neškodí.«

»Každá kletba škodí. Utkví ti v mysli, ničí tvou radost a tím zkracuje dny tvého života.«

»Což kdybys zašel k Uábsimu ty, nemohl by on rozhodnouti ve tvůj prospěch?«

»Pochybuji, že by to učinil. Nezabývá se rozepřemi, týkajícími se pouze dvou; jen když je třetí obviněn, dožadujeme se jeho pomoci.«

»Jak to myslíš?«

»Kéž ti dá Alláh dobrého odpoledne, Múso! Vysvětlím ti to, aniž bych urážel tebe nebo otce Júsufa. Otec Júsuf by obviňoval tebe z loupeže nebo z vraždy, aniž by měl právní svědky. Ty bys svaloval vinu na někoho třetího, řekněme na mne, Mahmúda. Tu bych navrhl, abychom šli my všichni tři k Uábsimu. Každý bychom mu dali po medžídijji a na večer by si vzal provazce, jimiž přidržujeme šátek na hlavě. Tyto tři naše provazce si položí Uábsi pod hlavu a spí na nich. Ráno je vyhodí před stan a vyzve nás, abychom vstali a každý si svůj provazec vzali. Při tom by pozoroval, jak se který z nás bude tvářiti. Vinník bývá zaražen. Zalekne se rozhodné chvilky a nemůže ani vstáti; tím se prozradí a Uábsi na něho ukáže.«

Kde duchové staví.

Od tábora Hamájdů jsme sestupovali k jihu chodníkem, který nás dovedl do kotliny, zavlažované několika silnými prameny. Byla zarostlá hustými stromy, jakož i bujnou travou, na níž se naši koně pásli. Z kotliny jsme se bez velké únavy dostali až k potoku Hejdán, totožnému s Uále a octli se 60 m pod hladinou Středozemního moře. Vody jsme měli dostatek, paliva rovněž. Přichystali jsme si chutnou večeři, ale bylo nám líto koní, kteří zůstali bez obroku. Za noci jsme velmi málo spali. Tisíce a tisíce moskytů nás znepokojovalo.

Nebylo snadné překročiti ráno potok Hejdán. Jeho řečiště je ohraničeno ostrými skalisky čedičovými, jakož i zlomky lávy. Peřeje čedičové a homole i jehlany, které je obkličují, připomínají hrad.

»I zde duchové stavěli našemu pánu Šalomounovi obydlí.«

»Usadil se v něm?«

»Nikoliv. Dal přednost hradům jiným, ze kterých viděl na své dřívější sídlo Jerusalem. Tento hrad daroval svému ministru Rijášimu. Tam, kde vidíš nyní napravo i nalevo pouze kamení a skaliska, se rozkládaly nádherné zahrady. Nebylo chutnějších datlí nad ony, které trhal ministr Rijáši ve svých sadech.«

»Kde jsou tyto sady?«

»Zmizely. Rijáši zpyšněl, nechtěl poslouchati svého pána Šalomouna, proto byl vypuzen a jeho hrad a sady se proměnily v holé skály.«

Stráně uzavírající Hejdán na severu vystupují pozvolna v několika stupních. Široké stupně jsou posety většími a menšími oasami, zavlažovanými bohatými prameny. Po levé straně Hejdánu se zvedá příkrá stráň, po níž se vine úzký chodník. Jeli jsme po něm. Jindy to byla pohodlná cesta, místy uměle podezděná, jenže se časem hodně vydrobila, takže je pochod nejen namáhavý, nýbrž i nebezpečný (obr. 78). Dostavše se po dobrých dvou hodinách na stráň, octli jsme se na úzkém hřbetu, s něhož jsme se obdivovali okolí. Strmá skaliska, bezmála tisíc metrů vysoká, zářila na východě barvou červenou, na severu šedou, na jihu bílou. K západu seděly nesčetné rozeklané pahorky, mezi nimiž se vine potok Módžeb jako namodralá páska. Ztrácel se za výběžkem, na který mne Mahmúd zvlášť upozornil.

»Řekl bys, Múso, že na něm stával hrad a že byly všechny jeho svahy jediná zahrada?«

»Odkud pak bral pán tohoto hradu vodu, aby zahradu zavlažoval?«

»Tekla mu vodovodem z tamhle toho pramene.«

»Byl to umělec, kdo hrad budoval a zahradu zařídil.«

»Nebyl to nikdo jiný než náš pán Šalomoun, kéž spočine na něm milost Alláhova! Duchové mu hrad vystavěli, vodovod zřídili a zahradu štípili. Vodovod procházel tisícem roklí a tisícem zářezů a přece se z něho ani kapka neztratila.«

Těžký byl sestup se hřbetu k potoku Módžeb, obzvláště poslední úsek k samému řečišti (obr. 79). Kde jsem loni našel dobrou cestu, ležely hromady naplaveného kamení a vyrvaných oleandrů a topolů. Nikde pastvy pro naše zvířata. Stěží jsme se dostali k potoku a ještě tíže jsme jej přecházeli na jižní břeh. Měli jsme strach, aby některému koni

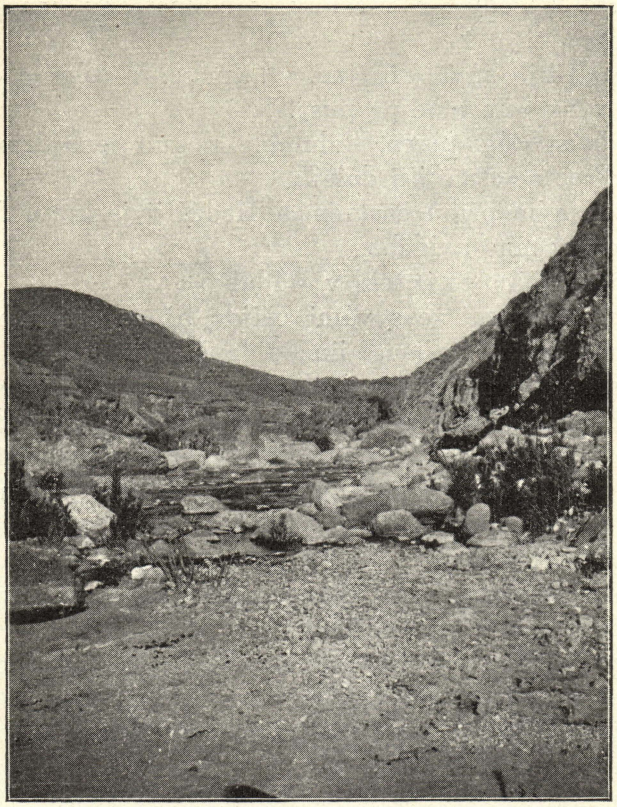

Obr. 79. — Arnonem k východu.

nezapadla noha mezi balvany, nebo aby nesklouzl a se nepolámal. Odpočívali jsme bezmála do poledne. Byl-li sestup namáhavý, byl výstup obtížný, kraj pustý, vzduch horký. Místy se naši koně svézali; jejich ploché podkovy nenalézaly opory na hladkém skalisku.

Úplně zmořeni jsme vystoupili na jižní náhorní rovinu. Rovnou naproti na severní straně Módžebu vyvěral silný pramen.

»Není horký, ale není ani studený,« vykládal Mahmúd. »Jeho voda léčí různé choroby koz. Nemá-li koza mléka nebo je-li hořké, vedeme ji k tomuto prameni, přineseme nějakou oběť jeho duchu, načež kozu obkládáme pokrývkami namočenými ve vodě, až se uzdraví.«

Na rovině jsme se ubírali úrodným zvlněným krajem, který se táhne od kopule Šíhán k západu. Ponenáhlu přechází v holou, šedou pahorkatinu. Všude staré zahradní zdi. Všechny jsou z čediče a všechny jsou opatřeny hruškovitými cisternami.

»Nezazlívejte mně, družino, vrátím se. V dobrém jste mne přijali, v dobrém mne propusťte.«

»Neopustíš nás přece, Mahmúde, pokud nenajdeme jiného vůdce. Proč nechceš jíti dále?«

»Mezi mým příbuzenstvem a Medžálji je krev. Zabili by mne, kdyby mne uviděli.«

»Proč jsi nám to neřekl v Mádabě?«

»Nevěděl jsem, že s vámi přijdu až za Módžeb. Myslil jsem, že si někde najmete jiného, lepšího vůdce.«

»Zůstaň s námi aspoň až dojdeme do tábora katolíků kerackých. Slyšel jsem, že je zřízen jihovýchodně od Šíhánu.«

»Rád bych, družino, ale můj krk je mně milejší než co jiného. Vám zde nebezpečí nehrozí. Vyjedete-li tamhle na tu výšinu, uvidíte tábor, který hledáte, nebo potkáte pastýře a dovíte se od něho.«

Mahmúd si nedal říci; vyplatili jsme mu mzdu a něco přidali; poděkoval a ujížděl k severu.

Bloudili jsme, než jsme tábor našli. Katolíci keračtí vítali otce Júsufa, ale ze srdce jejich slova nevycházela.

»Co máte proti němu?« ptal jsem se nějakého svého starého známého.

»Nezná nás a my neznáme jeho. Naši otcové Skandar i Antún mají ruku vždy otevřenou, on ji dosud zavírá. Jinak jsou s ním v Mádabě spokojeni, jak od nich slyším; jen kdyby svou ruku otevřel.«

Nevěrná manželka potrestána.

Ráno nebylo v táboře vody. Naši koně řehtali žízní.

»Zajeďme k vodě,« vybídl jsem otce Júsufa.

»Kdo nás k ní dovede? Hostiteli, neukázal bys nám cestu k vodě?«

»Nač byste se unavovali. Odpočiňte si v chládku. Ženy zde budou za chvíli a koním nalijí.«

»Proč bychom olupovali tebe a tvé o vodu, kterou ženy na svých zádech přinesou? Horka se nebojíme. Ukaž nám cestu, napojíme koně a prohlédneme si okolí.«

»Pojedu s vámi. Má klisna je rovněž žíznivá.«

»Ke které pak vodě náš povedeš, Sáleme?«

»K napajedlu Bálú.«

»To navštívíme i soujmenné zříceniny.«

»Pojedeme okolo nich.«

Všechny domy v Bálú, jakož i tvrz byly vybudovány z čediče. Od nich vede umělá cesta k soujmennému prameni, vyvěrajícímu v hlubokém žlebě.

»Vidíš tyto temné skvrny?« ptal se mne Sálem, když jsme byli koně napojili. »Od čeho bys řekl, že jsou?«

»Zdá se mně, že od krve.«

»Poznáš, čí to byla krev?«

»Nerozeznám krve jednotlivých zvířat. Jistě že bylo nějaké obětováno.«

»Není to krev zvířecí, je to lidská. Člověk obětoval člověka, bratr vlastní sestru, jen aby zachránil čest svého rodu.«

»Je to možné?«

»Stalo se to. Důkaz vidíš před sebou. Jmenovala se Farha. Byla provdána za jednoho z naší čeledi. Nebylo nad ni v celém Keraku. Nějaký muslim se po ní díval. Jeho duše sestoupila do ní a její duše do něho. Co se stalo, stalo se a opakovalo se to několikrát. Někdo upozornil jejího bratra. Nevěřil.

‚Farha že by se tak zapomněla?'

‚Hlídej ji a přesvědčíš se.' Hlídal ji a přesvědčil se. Tábořili nedaleko a ona se scházela se svým milencem u Rabby, kde byl jeho stan. Bratr znal svou povinnost, jen ji hleděl vykonati v ústraní. Jeho sestra šla pro vodu. Nějak se opozdila a ostatní byly již pryč, když ona svůj měch plnila a jej u tohoto kamene chystala. Bratr ji dohonil. Radostně ho vítala, zarazila se však, pohlédnuvši do jeho očí. Pistole se mihla a ona klesla. Tady na tomto kameni dosud lpí její krev. Milenec Farhy se dověděl, co ji potkalo. Dostal strach o svou vlastní krev. Uprchl k Hamájdům. Bratr Farhy ho nepronásledoval. Zašel k jeho příbuzným a pravil:

‚Ubírám se cestou vyšlapanou od svých předků. Jděte po ní i vy a vykonejte svou povinnost. Nedáte-li se na cestu na-

šimi předky určenou, než tento měsíc zapadne, zabiji jednoho z vás a zabíjeti vás nepřestanu, pokud své povinnosti nesplníte.'

‚Půjdeme cestou, po které naši předkové chodili. Sám se vydám za svým bratrem a vykonám, co vykonati mám.' Zašel k Hamájdům a vlastního bratra zastřelil.«

»Pravil jsi, Sáleme, že Farha byla provdána. Nebylo povinností jejího muže, aby jí hlídal?«

»Bylo, jenže za nic nestál. Poněvadž své povinnosti neplnil, zastoupil ho bratr jeho ženy, odstranil ji a manžel nedostal náhrady.«

»Proč byl zabit i její milenec?«

»Poněvadž rušil právo manželovo. Nic nevadí, že byl manžel netečný. Příbuzenstvo Farhy bylo i v tomto případě povinno manžela pomstíti. Křivda jemu způsobená se dala smýti pouze krví.«

Jedinečná osada.

Napojivše své koně, dali jsme se k náhrobku Atijje.

»Kdo pak to byl?«

»Velitel nájezdních čet. Ani z jedné výpravy se nevrátil bez kořisti, ani na jedné nebyl zaskočen. Škoda, že umřel tak mladý.«

»Co se mu stalo?«

»Nějaký obchodník s ovcemi mu přinesl darem revolver. Neznal jeho soustavy a hle, vyšla rána a zasáhla ho do břicha. Dlouho se svíjel, než ho Alláh vysvobodil. Tady ho pochovali. K jeho hrobu putují všichni, kdo chtějí býti náčelníky lupičů nebo nájezdníků. Vyžadují si jeho pomoci u Alláha.«

»Cožpak Alláh pomáhá lupičům? O nájezdnících nemluvím, to jsou řádní bojovníci, ale lupiči jsou přece jen lupiči.«

»Jaký je rozdíl mezi nájezdníky a lupiči? Nájezdníci tě přepadnou ve dne i v noci právě jako lupiči. Mohou-li tě překvapiti, jistě tě nevarují. Lup je lov. Kdo je chytřejší a odvážnější, zvítězí. Kdo je nerozuma a bázlivec, dá se přelstíti. Alláh nikdy nepřál bázlivým hlupákům. Odtud vás, družino, dovedu do osady, jaké není na světě.«

»Co to mluvíš, Sáleme?« ozval se otec Júsuf.

»Pravdu pravdoucí. Obyvatelé této osady neznali ani léta, ani zimy, mohli míti stále jaro a každý měsíc žně.«

»Že by byla taková osada v tomto kraji?«

»Byla a dosud je, otče Júsufe.«

»V období deštivém je tady zima, kolikrát mrzne po mnoho dní. Zkusil jsem to v Mádabě. V období suchém je horko, že nemohu dechu popadati. Žně jsou tady na této náhorní rovině dvakrát za rok a druhé nejsou hlavní.«

»Říkej si, co chceš, otče Júsufe. Osada, o které povídám, se jmenuje Azzúr a jí podobné není ani v okolí Keraku, ani v okolí Mádaby.«

Obr. 80. — Relief v Kasru.

Směrem severním jsme dospěli do Azzúru v poledne. Osada je úplně zachovalá, jako by se byli její obyvatelé před nedávnem vystěhovali. Leží na náhorní rovině, která spadá dosti příkře k širokému a dlouhému stupni, pokrytému hlubokou a velmi úrodnou prstí.

»Toto je osada, o které jsem, otče Júsufe, mluvil. Naši předkové v ní bydlili od nepaměti.«

»Kdo je vypudil?«

»Hamájde. Tehdy byli silní, dnes jsou slabí, proto bychom se rádi vrátili do domů svých otců, jež zůstaly, jak vidíš, skoro neporušeny.«

»Proč se sem nevrátíte? Proč se v Azzúru neusadíte? Kdo vám překáží? Snad vláda?«

»Vláda by si dala říci; měla by z nás jen prospěch, kdybychom se zde usadili a pozemky k Azzúru náležející obdělávali. Jistě by nám dala několik četníků, kteří by zajišťovali bezpečnost pošty. Víš, že bývá voják nesoucí poštu z Damašku každou chvíli přepaden a o své zvíře nebo o svou zbraň oloupen.«

»Souhlasí-li vláda, proč se nestěhujete?«

»Bojíme se Medžáljů. Nějaký cizinec Azzúr navštívil a pověděl jim, jak výhodné podnebí mají pozemky k němu náležející, proto Medžálje k němu upírají zraky.«

»Čím se liší podnebí pozemků azzúrských od ostatních?«

»Naše pozemky mají podnebí jedno, azzúrské mají troje. Na náhorní rovině, na níž nyní stojíme, jsou zimy studené jako v Keraku nebo Mádabě. Na širokém a dlouhém úrodném stupni, jejž vidíš pod sebou, nikdy nemrzne. Leží o několik set loktů hlouběji a je chráněn úplně před studenými větry severními a západními. Do Módžebu odtud nevidíš. Pod Azzúrem se řečiště rozšiřuje a tvoří prostrannou kotlinu. Půda je v ní dobrá a podnebí horké, bezmála jako pobřeží Mrtvého moře. Majetník Azzúru může tudíž pěstovati různé plodiny a může bráti každý měsíc úrodu. Medžáljové jsou tak posedlí Azzúrem, že nechtějí dovoliti, abychom obdělávali pustou půdu k němu náležející. Ustanovili zde své vlastní stráže a povolali od jihu čeleď Beni Atijje, jež nyní v okolí Azzúru táboří a stíhá každého nepovolaného hosta.«

Mocný nepřítel.

Vrátivše se do tábora katolíků kerackých, našli jsme v něm vlivného náčelníka Ibráhíma z rodu Medžálje. Pozdravil nás dosti přívětivě a doptával se nás, kde že jsme byli. Náš hostitel Sálem na nás kýval, abychom byli opatrni. Nerozuměli jsme mu a upřímně vyložili, že jsme navštívili Azzúr a že se nám líbil.

Zaklnul Ibráhím. Proklínal praděda, děda a otce našeho hostitele a průvodčího a zakázal nám návštěvu zřícenin v okolí kerackém. Snažili jsme se ho udobřiti. Marně. Odešel, aniž by se byl rozloučil. Smutné vyhlídky.

»Nepovídal jsem vám, otče Júsufe, že jsou Medžálje jako posedlí na Azzúr? Nepřipomněl jsem vám, že Beni Atijje za-

hánějí každého nepovolaného hosta? Proč jste si to neuvědomili? Proč jste nemlčeli? Pocítíte zlost Ibráhímovu. Sám se o něho nestarám, ale vás je mně líto.«

»Kdo poroučí v území kerackém, vláda nebo Medžálje? Vláda se na nás neopováží a Medžáljům nedovolí, aby proti nám něco podnikli. Naši konsulové by se nás zastali.«

»Vaši konsulové jsou v Jerusalemě a vy jste zde. Kéž vám Alláh vaši cestu urovná!«

Vdaná žena.

Stan našeho hostitele byl plný návštěvníků.

»Ukázal jsem Músovi místo, na němž byla Farha zabita. Músa se divil, jako by jí byl litoval,« vykládal náš hostitel Sálem. »Cožpak v území, ve kterém tvůj kmen, Múso, táboří, tak netrestáte ženy a jejich milence?«

»My nemáme ani moci, ani práva. U nás trestá vláda podle zákona, jaký jsme si sami dali. Náš zákon nepožaduje smrti ženy a jejího milence.«

»Bídný je váš zákon. Takového bychom my nesnesli. Šavle se neotupí leda k vůli ženám, neboť všechny ženy jsou hříšnice. Farha zhřešila, její milenec s ní, proto zahynuli.«

»Vy jste přece všichni katoličtí křesťané a mluvíte o ženách jako muslimové.«

»Mezi námi a muslimy není rozdílu. Muslim si ženu kupuje, my rovněž. Žena je jeho majetek, může ji zabíti. My i muslimové říkáme: Žena je za dne nákladní oslicí, a za noci ženou. Manžel může bíti svou ženu jak chce, jen když neteče její krev. Říká se: Maso ženy je jejího muže, kosti však jejího příbuzenstva.«

»Zabije-li manžel svou ženu, prolévá její krev, její příbuzenstvo ho tudíž může trestati.«

»Trestá ho pouze, zabije-li ji bez právního důvodu. Cizoložství je důvod ode všech uznaný.«

»Vaše ženy mnoho vytrpí. Vždyť jsou odkázány na dobrou nebo zlou vůli svých mužů. Nemůže si utrápená žena stěžovati svému příbuzenstvu?«

»Stěžuje si, ale příbuzenstvo ji posílá zpět. Vždyť by musilo vrátiti její věno.«

»Není pro ni východiska z utrpení?«

»Nemůže-li snésti svého stavu, jde k čelnému muži a řekne:

‚Dávám se pod tvou ochranu. Moje příbuzenstvo mne nutí, abych se vrátila k svému muži, avšak nechci, proto se dávám pod tvou ochranu.'

Zůstane u svého ochránce, jenž je povinen vyjednávati s jejím manželem. Často manžel lituje svých skutků a vzkáže své manželce:

‚Má duše se od tebe odděliti nemůže.' Tu jí ochránce domlouvá, aby se přece jen vrátila.

‚Bude-li tě ještě bíti, věru, že ho potrestám.'«

»Propouštíte své manželky?«

»Než k nám přišel otec Skandar, propouštěli jsme je jako muslimové. On se tomu protivil, tvrdě, že je sňatek manželský nerozlučný. Hledíme mu vyhověti. Vždyť je tak jak tak škoda ztratiti ženu. Odejde-li, pozbude hospodář věna a dělnice.«

»A není vám líto dětí? Potřebují přece matky a bolí je, když vidí, jak s ní zacházíte nebo když ji vyháníte.«

»Ubíráme se cestou, po které kráčeli naši otcové. Co uznávali oni za dobré, nemůžeme míti my za hřích.«

»Komu náleží děti, matce nebo otci?«

»Jak by mohly náležeti matce? Ani jedno není její. Všechny dítky jsou otcovy. Jeho příbuzenstvo by nedovolilo, aby si matka vzala některé dítě a posílila tím příbuzenstvo své.«

»Což žena nevstupuje do příbuzenstva mužova?«

»Její příbuzenstvo by jí nepropustilo; ona zůstává i nadále ve svém příbuzenstvu. Všechny dítky, které porodí, jsou členy příbuzenstva jejího manžela. Každý z nás touží, aby měl hodně synů. Zdární synové zvyšují náš vliv, posilují příbuzenstvo, čeleď i kmen.«

»Děvčátek rádi nemáte?«

»Máme. Kdopak by jich neměl rád? Ale přece jen si naříkáme, když manželka rodí jen a jen děvčátka. Víš, co se, Múso, stalo nedávno v nějaké katolické osadě severně od Mádaby?«

»Jak bych to věděl, Sáleme? Od loňského léta jsem té osady nenavštívil.«

»To znáš tamního otce faráře?«

»Znám ho. Dostal se tam před dvěma lety. Pracoval svědomitě a pokud vím, měli ho jeho farníci rádi.«

»Dnes ho nenávidí; lépe, dnes se ho bojí. Před nedávnem prosili našeho otce patriarchu, aby ho přesadil.«

»Proč? Z jakého důvodu?«

»Ve své žádosti udali, že od té doby, co je u nich jejich dnešní farář, rodí jejich manželky pouze děvčátka a jejich klisny jim přinášejí jen hřebečky.«

»Na takové důvody přece náš otec patriarcha nepřistoupí a faráře neodvolá.«

»Nevím, nevím. Víš, naši tamní krajané mají horkou krev a tvrdou hlavu. Na konec své žádosti připsali, že přestoupí k církvi pravoslavné, nebude-li jim vyhověno.«

Obr. 81. — Cestou k údolí Tamad.

»Co Sálem povídá, je pravda,« přitakal otec Júsuf. »Náš otec patriarcha je na vážkách, ale sám farář oné osady ho prosí, aby ho odvolal. Zná neústupnost svých farníků.«

»Když již mluvíme o dětech, neškodí jim pozemští duchové?«

»Komu by neškodili! Nejhůře se má dítko narozené v pátek. Matka i otec se bojí, že bude nešťastné, proto shánějí kohouta. Není-li ho v okolí, spokojí se kozílkem. Kohouta nebo kozílka obětují, dítě jeho krví pokropí a ptáka nebo zvíře zahrabou na tom místě, na němž se děťátko narodilo. Běda, kdyby někdo z masa obětovaného zvířete něco snědl!«

»Pěkně jsme si popovídali. Odpočiňte si, hosté, uvažujte o hrozbách náčelníka Ibráhíma a co vám mluvčí Alláhův ve snu řekne, podle toho jednejte.«

»Nemohl bys nás, Sáleme, doprovoditi?«

»Kam chcete jeti?«

»Ke zříceninám Kasr, které tamhle vidíš.«

»Tam s vámi zajedu, ale odtamtud se vrátím. Nerad bych se setkal s Medžálji.«

Nepřítel hrozí.

Dali jsme se úrodnou rovinou k jihozápadu a zastavili jsme se ve zříceninách Kasr. Zajímaly mne četné, dosti dobře zachovalé reliefy (obr. 80). Mezi nimi vynikal obraz muže zahaleného řásným rouchem. Jeho hlava byla ozdobena zářící korunou. Chystal jsem se, že nejpěknější reliefy ofotografuji. Nebyl jsem hotov ani s prvým, když tu přicválali dva četníci, doprovázeni nějakým členem čeledi Medžálje.

»Vsedněte na kůň a hned pojedete s námi.«

»Vítáme vás, četníci. Jste mužové vládní. Učili vás pozdravovati. Zastavili jste se u nás bez pozdravu. Co tomu řekne vrchní velitel četnický v Keraku, až mu o tom zprávu podám?«

»Zapomněli jsme pozdraviti.«

»Každý může zapomenouti. Pozdravte a ptejte se.«

Dlouho otáleli; konečně oba pozdravili a starší opakoval rozkaz:

»Na kůň a s námi!«

»Kdo vás poslal?«

»Ten, kdo zde poroučí,« odpověděl člen rodu Medžálje, kterého jsem náhodou znal.

»Ptám se vás, četníci, kdo vás poslal?«

»Náčelník Ibráhím. Přenocovali jsme v jeho táboře a on nám rozkázal, abychom vás k němu přivedli.«

»Ty časy minuly, kdy tady náčelník Ibráhím poroučel. Dnes zde poroučí náš pán sultán, kéž mu Alláh dopřeje vítězství. Vy jste od něho placeni. Vy jste povinni jeho moci a jeho vlády chrániti. Chráníte jí, když posloucháte náčelníka Ibráhíma?« Mlčeli.

»Co se s vámi stane, udám-li krajskému správci v Keraku, že vy dva — jaká jsou vaše jména? — obtěžujete pokojné pocestné, kteří mají od vysoké vlády dovoleno, aby si její území prohlédli?«

Mladší voják se na mne zadíval a pojednou vykřikl:

»Uchraniž nás Alláh od zlého! Vždyť toto je Músa, jenž v Keraku fotografoval vrchního velitele a všechny důstojníky!«

»Že by to byl Músa, o němž jsem tolik slyšel?«

»Je to on, je to on, přisám Alláh, že se nemýlím!«

»Zapomeň, Múso, co se stalo! Neudávej nás! Zmýlili jsme se a nikdo, ani Alláh, netrestá pro omyl. Jeď spokojeně do brány, kterou ti Alláh otevře.«

Pozdravili, obrátili se a ujížděli klusem ke Keraku. Člen rodu Medžálje klusal za nimi nadávaje a hroze, že se vrátí zanedlouho s lepší pomocí.

»Radím vám, družino, abyste co nejrychleji opustili tento kraj. Náleží Medžáljům. Mohli by proti vám poštvati své sedláky nebo dělníky a zle byste se měli. Sám se vrátím. Tamhle vidíte pramen Ledžúnský. Hedžájové u něho napájejí a chcete-li mermomocí ještě dále k jihu, někdo z nich vás doprovodí.«

Ušlechtilý osel.

U pramene Ledžún jsme se ptali statného muže:

»Nedoprovázel bys nás?«

»Je-li to vůle Alláhova, proč bych s vámi nešel?«

»Sedni si na svého osla a pojeď.«

»Mám dobré nohy.«

»Nestačil bys nám, my na koních a ty pěšky.«

»Poslechnu tedy a pojedu na oslu. Kam byste rádi?«

»Rovnou tamhle k té zřícenině, sedící na hřbetu, uzavírajícím obzor na jihu.«

»Není to hřbet, je to severní svah náhorní roviny, která se snižuje až k potoku Hsa na jihu. Znáš ji?«

»Znám. Projel jsem ji několikrát. Je poseta zříceninami.«

»Byla jindy celá obdělána a bezmála celá náležela nám, Hedžájům. Muslimové keračtí nás připravili o její část nejúrodnější.«

»S Medžálji se nestřetneme?«

»Vyhneme se jim. Sám jich rovněž rád nemám.«

»Kde napojíme koně?«

»Pod zříceninami Middín. Je tam několik pramenitých studnic.«

»Čí jsou?«

»Naši otcové vypravují, že je to majetek náš, ale muslimové keračtí si je rovněž přisvojují. Jsou silnější a proto je trpíme. Válčiti s nimi nemůžeme.«

»Máš pěkného osla. Kde jsi jej koupil?«

»Naskytla se mně vhodná příležitost, že jsem k němu přišel levně v Maánu.«

»Maánští se zabývají chovem oslů?«

»Chovem ne, ale obchodem. Chovem se zabývají některé čeledi Huétátů.«

»Od koho kupují chovné osly?«

»Od Slubů. Znáš Sluby?«

»Dosud jsem se s nimi nesetkal. Slyším, že je to kmen tábořící bezmála v celé poušti. Kdekdo prý jím opovrhuje.«

»Co jsi slyšel, je pravda. Jejich obličej není čistý, ale osly mají dobré. K osvěžení krve používají oslů divokých.«

»Což žijí v poušti divocí osli?«

»Žili, avšak ani naši dědové jich již nepamatují. Dodnes se udrželi divocí osli pouze daleko odtud na východě mezi řekami Eufratem a Tigridem. Slyšel jsi o nich?«

»Slyšel ve škole. Bude-li to vůle Alláhova, navštívím je a napiji se z nich.«

»Já jsem z nich již pil.«

»To jsi byl tak daleko?«

»Jak by ne. Účastnil jsem se nájezdu. Hledali jsme nějaké kočovníky nad oasou Džouf. Nebylo jich tam. Potkali jsme Sluby a ti nám povídali, že se utábořili den cesty na východ. Jeli jsme za nimi. Ani na novém jejich tábořišti jsme jich nenašli. Bylo viděti, že putovali dále na východ. Náš velitel povídá:

‚Vrátíme se, kamarádi, s prázdnýma rukama, nebo budeme stopovati kořist dále?'

‚Za kořistí! Bez kořisti se nevrátíme.'

Dostali jsme se až k Eufratu. Ani u něho nebylo tábora. Nějaký pocestný nám pověděl o brodu. Bylo tehdy vody málo. Bylo to v měsíci, kterému keračtí říkají únor. Přešli jsme Eufrat a pátrali jsme v poušti, která se rozkládá za ním. Stopy nás dovedly až k druhé veliké řece. Říká se jí Tigris. U ní jsme zahlédli ty, které jsme hledali. Obklíčili jsme je a přepadli, kdy bývá spánek nejsilnější, za jitřenky. Vzali jsme jim všechny velbloudy, několik koní a stany.«

»Uchránili jste kořist? Nevyrvali vám jí?«

Obr. 82. — Potok Hsa u průsmyku Nmén.

»Alláh nás zastínil. Byl to osamocený tábor Anezů. Neměli v okolí příbuzných. Ti byli všichni v poušti daleko na sever. Nemohli nás pronásledovati. Vrátili jsme se ve zdaru.«

»Mnoho takových výprav jsi podnikl?«

»Dvaceti jsem se dosud účastnil. Alláh mne chránil a hle, můj synek se účastnil jedné jediné a Alláh ho opustil. Nedovolil, aby mu vál větérek štěstí.«

»Kdy to bylo?«

»Letošního jara, když se mohli již i velbloudi pásti na čerstvé trávě. Vyjel s několika mladíky, jako byl on, na ná-

Obr. 83. — Ve zříceninách Dát Rás.

jezd proti Huétátům. Tábořili někde pod Maánem. Zůstal tam, nevrátil se. Tohoto osla mám místo něho. Vzal jej v táboře, který přepadl, odevzdal jej svým druhům, střehoucím kořisti a rozběhl se za kořistí jinou. Koule, Alláh ví, kdo ji vypálil, ho zastihla, i nevrátil se. Všichni synové Adamovi se ženou za smrtí jako v dostizích. Někteří k ní dospějí spíš, jiní později, ale za cílem se všichni shledáme.«

Umíněnost oslova.

»Tvůj osel kráčí tak rychle, jako naše koně.«

»Předběhl by je, kdybych ho nechal. Silný je, hbitý, rychlý, ale hlavu má tvrdou.«

»Kdo poroučí, jezdec nebo on?«

»S počátku jsme dlouho spolu zápasili. Mermomocí chtěl, abych já poslouchal. Padla dýka na kámen. Nejednou mně pěkně zahrál, ale přece jsem svého uhájil a dnes, když chce, poslouchá.«

»Dobře pravíš, když chce, a chce asi pouze tehdy, když je s tebou spokojen, když jedeš směrem, který se mu líbí a ve společnosti, po jaké touží.«

»Což jsi ty, Múso, také již zápasil s našimi osly?«

»S několika u Jerusalema i zde, ale žádný zápas nenapial tak mé síly jako onen, který se odehrál nedaleko k západu odtud.«

»Zajímají mne tvé zkušenosti s našimi osly. Pověz o tom zápasu.«

»Povídej, Múso! Se mnou si osli již také zahrávali. Rád bych zvěděl, jak jsi pochodil ty.«

»Jen se mně, otče Júsufe, potom nevysmívej! Nikdo se rád nechlubí svou smutnou zkušeností. Chtěl jsem si zajeti z Mádaby do Keraku na krátkou návštěvu. Měl jsem navštíviti otce Antúna, jenž tam byl sám. Otec Skandar byl poněkud churav, proto odjel do Jerusalema, kde se chtěl léčiti. Měl silného osla.«

»Má ho dosud. Znám ho dobře, hnědý s temnou páskou v křížích. Koupili mu ho rovněž v Maánu.«

»Dojel na něm do Jerusalema, kde ho nechtěl ponechati, poněvadž se bál, že ho budou špatně krmiti, nebo že mu ho pokazí. Poslal jej po sedlákovi, který ho doprovázel, do Mádaby, a vzkázal mně, že na něm mohu jezditi do libosti. Můj hřebec tehdy trochu kulhal. Zchvátil si levou přední nohu. Potřeboval klidu, osel otce Skandara se mně proto znamenitě hodil. Vyjel jsem z Mádaby s nějakou družinou po poledni. Jeli jsme klusem a dorazili před půlnocí k Šíhánu. Tam jsme si na chvíli lehli. Po půlnoci moji druhové vstali a nutili k odjezdu. Chtěli býti s východem slunce v Keraku. Před odjezdem jsem se díval při světle sirky na přístroj, jímž měřívám výšku.«

»To myslíš na barometr?«

»Ano, otče Júsufe. Zapamatoval jsem si, kolik ukazoval, vhoupl se do sedla a strkal jsem barometr do tlumoku. Moje družina již odjela, můj osel ji hleděl dohoniti, dal se proto do cvalu. Pěkně se nám jelo. Noc byla chladná, jasná, naše

zvířata jako by věděla, že se blíží k obroku, klusala, ba cválala bez pobídky.

Když se rozednívalo, vytáhl jsem svůj zápisník, abych poznamenal výšku barometru u Šíhánu. Potom jsem sáhl pravicí do tlumoku, abych viděl, kolik ukazoval té chvíle. Nemohl jsem barometr nahmatati. V pravé polovici mého tlumoku nebyl. Hledal jsem tedy v levé, také tam nebyl. Jistě jsem jej vytrousil, ale kde? Bez barometru jsem cestovati nemohl a byl to dobrý přístroj; stál mne velké peníze.

‚Rád bych se, družino, vrátil. Něco jsem ztratil.'

‚Kéž ti Alláh otevře oči, abys ztracenou věc brzo nalezl. Spěchej! Chvilku na tebe počkáme.'

Obracel jsem osla, on však nechtěl. Dva z družiny mně přispěchali na pomoc, zasadili mu několik ran, i dal se do cvalu k severu. Za běhu občas stočil hlavu a mrkal, kde že je moje družina. Jak se ztratila z dohledu za nějakou výšinou, zastavil se osel a že vpřed nepůjde. Pobádal jsem ho po dobrém, lehtal jsem ho na lopatkách, stiskal jsem ho patami, konečně jsem ho kopal, bil rukou, vpřed nechtěl. Otočil se, a kdybych nebyl býval pevně držel uzdu, jistě by byl cvalem uháněl k mé družině. Nějakou chvíli se točil na jednom místě. Konečně si přece dal říci a klusal k severu, jenže dlouho nevytrval. Po desíti krocích poklekl v klusu na obě přední nohy. Tohoto počinu jsem se nenadál. Sletěl jsem po jeho krku na zem. Štěstí bylo, že jsem měl oprať omotánu kolem levého zápěstí. Byl by mně utekl. Vzchopiv se, dal jsem mu, kolik jsem za dobré uznal, a táhl ho k severu. Nedal se pobízeti. Šel za mnou, ba klusal. Dodav si odvahy, vyhoupl jsem se znova do sedla. Neustal v klusu, ale za chviličku znova poklekl na přední kolena a znova mne shodil. Tentokráte se nenamáhal, aby utekl. Klidně stál a s úsměškem se díval, jak se sbírám. Tak jsme si spolu hráli až do východu slunce. Neurazil jsem snad ani dva kilometry; barometru jsem nenašel. Bylo nutno, abych jel až k našemu nocležišti. Doléhala na mne myšlenka, že jej tam jistě najdu, poněvadž jsem jej do tlumoku řádně nevložil. Jak se dostanu k Šíhánu? Pot se se mne jen lil, na nohou jsem sotva stál a bylo to ještě mnoho a mnoho kilometrů.

Nevím, jak mně napadlo, abych osla zalechtal pod sedlem. Stočiv pravici, dostal jsem se pod sedlo, zalechtal ho a hned ruku stáhl. Střihl ušima, otočil hlavu a zrychlil klus; jenže zpozoroval pohyb mé ruky a shazoval mne, jako

předtím. V kapse jsem měl pero. Zastrčil jsem je do sedlové podušky hrotem dolů. Kdykoliv jsem cítil, že by mne osel shodil, přisedl jsem na ně a ono ho trochu bodlo. Sám jsem se nenadál tak blahodárného účinku. Stříhal ušima, zdvihal hlavu i ocas a uháněl cvalem k severu. Jak ustával, bylo třeba jen dosednutím přitlačiti pero a osel byl ve vzduchu. Za krátkou dobu jsem byl na našem nocležišti a děkoval Alláhovi, že jsem tam našel ztracený barometr. Byl nepoškozen. Cesty zpět ubývalo velmi rychle. Osel chtěl domů a když zmenšoval rychlost, pero ho povzbudilo. Jenže se v Keraku všichni divili, co že se mu stalo. Byl mokrý jako myš. Od té doby mně nikdy neodporoval.«

Již se stmívalo, když jsme se s velkou bídou propletli mezi skalisky a utábořili se u pramene, vyvěrajícího pod zříceninami Middín. Vůdce nás opustil.

»Moji lidé táboří tamhle na severovýchodě. Vrátím se k nim. Vy mne, družino, nepotřebujete. Ráno zde najdete vůdců plno, jen buďte na stráži, aby vás někdo nevyloupil. Tamhle je větší jeskyně. Postavte své koně do ní a uložte se před nimi. K otvoru přivalte několik velkých kamenů, aby se koule přes vás přenesla, kdyby na vás bylo vystřeleno.«

»Snad nebude tak zle. Alláh nás ochrání.«

»Jen střezte sebe a střezte svých koní. Koně postavte do levého koutu. Do něho koule zvenčí vypálená nezalétne.«

Učinili jsme, jak nám vůdce radil. Spáti se nám nechtělo. Po půlnoci jsme zaslechli šramot — dva muži se plížili k naší jeskyni.

»Je-li vám život milý, nepřibližujte se. Uchraňte toho, co je vám nejdražší,« zvolal otec Júsuf.

Nepřítel vítězí.

Mužové ještě nezmizeli, když se zablesklo proti nám a koule se rozpleskla o skálu. Ležíce za balvany, odpověděli jsme. Přestřelka trvala hodnou chvíli. Naše zbraně a obzvláště naše náboje byly lepší. Útočníci se přesvědčili, že nás nikdo z našeho útulku nevypudí, proto odešli.

Ráno jsme zůstali ve svém úkrytu, až přišly pro vodu ženy sedláků, kteří se v Middínu usazují. Stěžovaly si, že není v celém okolí jiné pramenité vody. Kobylky kdejakou navštívily a otrávily. Slétají a slézají se k vodě, mackají jedna druhou, mrtvoly zahnívají, voda není k pití.

Vystoupivše do osady Middín, uviděli jsme jezdce, který se k nám od západu cvalem blížil. Byl to nějaký můj známý z Keraku.

»Pokoj Alláhův s vámi! Otec Antún vzkazuje otci Júsufovi a tobě, Múso, abyste hned odjeli z území kerackého. Náčelník Ibráhím přijel včera v poledne jako vzteklý do Keraku, popudil své příbuzenstvo, a to vymáhá na krajském správci, abyste byli zatčeni. Prohlížíte prý naše kraje bez vědomí vlády.«

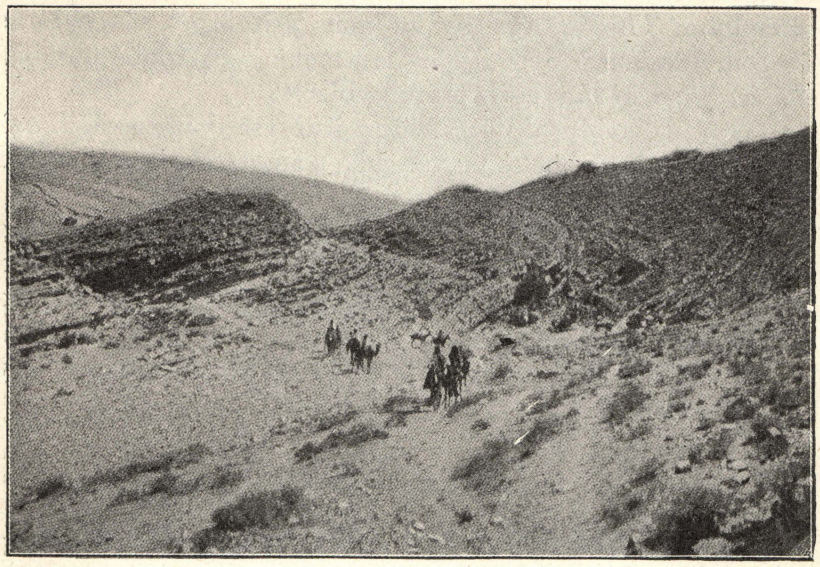

Obr. 84. — Průsmykem Charaze.

»Krajský správce je rozumný muž. Zatknouti nás nesmí. Mám s sebou rozkazy od zemského správce z Damašku. Ukáži je četníkům a půjdeme volně svou cestou.«

»Otec Antún mně uložil, abych vám připomněl, že náčelník Ibráhím a jeho Medžálje popudí proti vám Hedžáje a Salájty. Nezatkne-li vás vláda, budete jistě vyloupeni a nedej Alláh, snad zabiti od náhončích Medžáljů.«

»Mám mezi Medžálji mocného přítele, náčelníka Ísu. Ujme se mne.«

»Jistě by se tebe, Múso, ujal, kdyby věděl o nebezpečí, jaké ti hrozí. Táboří na svých pozemcích u Dejru. O tom, co se děje v Keraku, snad ani neví. Než se k němu zpráva donese, než se vypraví a tě najde, co všechno se vám může při-

hoditi. Jsi rozumný muž, Múso. Znáš tyto kraje déle a proto lépe, než otec Júsuf. Nezapomínej, že jsi odpovědný nejen za sebe, ale také za něho.«

Chvilku jsme uvažovali. Bylo vyloučeno, že bychom mohli klidně pracovati, pokud se náčelník Ibráhím neuklidní. Vzdorovati jemu a vzdorovati Medžáljům? Byl to zápas, který mne nelákal. Vláda by se mne jistě ujala, jen aby podala Medžáljům nový důkaz, že jejich časy již minuly. Ale což, napomohu-li k jejich pokoření, nebudou se mně mstíti, až do Moabska znova zavítám? Nebudou se mstíti mým přátelům kerackým? Otec Antún by za mne jistě trpěl. A co bude s otcem Júsufem? Medžálje by mu mohli i v Mádabě působiti obtíže. Snad to sám cítil, proto vybízel:

»Vraťme se, Múso! Otec Antún jistě vše dobře uvážil, než nás varoval. Dívejme se na věc jeho očima a hleďme se odtud dostati co nejrychleji.«

»Děj se vůle Alláhova! Nač bychom si zavírali bránu k další práci? Kam jsme nedospěli letos, dospějeme snad za rok. Vyřiď otci Antúnovi náš pozdrav a naše díky. Kéž ho Alláh odmění za jeho obezřelost!«

»Jeďte v pokoji,« odvětil posel a ujížděl k západu, my pak k severu.

Hledáme vůdce.

Cestou se k nám přidružil nějaký člověk ze kmene Hedžája. Jel napájeti své osly a mezky k Ledžúnu. Jeho starší synek hnal dosti veliké stádo ovcí a koz k témuž prameni. Cesty pěkně ubývalo. Z hovoru s ním jsem poznal, že je rozumný a že zná dobře okolí, proto jsem ho vybídl u Ledžúnu, aby nás doprovázel.

»Rád bych, družino! Mám nějakou práci u našich, kteří táboří bokem od vaší cesty; jen kdo odežene má zvířata domů?«

»Což nestačí tvůj synek na ovce i na tvé mezky a osly?«

»Stačil by, kdyby nebylo tamhle těch dvou ušáků. Rádi odběhnou a dlouho to trvá, než je chytíme a na správnou cestu přiženeme.«

»Tamhle přicházejí jiní mužové. Snad jsou to tvoji soukmenovci. Požádej některého z nich, aby se s tvými zvířaty vrátil.«

»Mohu to udělat. Jsou to naši lidé.«

Za chvíli hlásil: »Alláh mne zbavil mých starostí, pojedu s vámi.«

Naše zavazadla naložil na svého mezka hned, jak se s námi setkal, proto jsme se nebavili a radostně odjeli. Jenže naše radost dlouho netrvala. Pojednou vůdce povídá:

»Hle, hle, moji příbuzní se přestěhovali. Podle zpráv, které k nám přišly včera ráno, měl jsem je hledati někde u zámku Bšejr, a zatím vidím jejich tábor tamhle v dolině. Líbilo se mi u vás, družino! Nehněvejte se, že vás opustím. Mám práci v tomto táboře a abych se přiznal, bojím se jíti dále k severu. Není tam asi nikdo z našich a se Salájty, jejichž území za zámkem Bšejr počíná, máme nějaké rozmíšky. Lépe bude pro mne i pro vás, když si najmete za vůdce nějakého příslušníka tohoto kmene.«

»Kde ho najdeme? Netáboří některý s tvými zdejšími krajany?«

»Možná, že táboří; jistě nevím.«

»Což abychom s tebou zajeli do tábora a poohlédli se, není-li tam nějaký člověk ze Salájtů.«

»Můžete to učiniti, ale nabízím vám své dobré služby. Uvařte si zde kávu a já zajedu do tábora a přeptám se; než si kávu uvaříte a ji vypijete, podám zprávu nebo vám dovedu nového vůdce.«

»Kéž tě Alláh za tvou dobrotu odmění a tvé potomstvo rozmnoží,« volal na něho otec Júsuf.

Nasbírali jsme paliva, zanítili oheň a vařili si kávu.

»Někdo za námi jede,« upozorňoval otec Júsuf. »Kéž by nám v něm Alláh poslal spolehlivého vůdce!«

Oba jsme se zvedli a zastínivše oči pravou rukou, vyhlíželi k jihu.

»Vítám vás, vítám vás,« křičel zdaleka neznámý muž. Pobídl svých pět mezků, seskočil a skokem k nám uháněl.

»Kde se tu bereš, Chalíle?« tázal se otec Júsuf.

»Vracím se domů do Mádaby.«

»Sám? Nebojíš se?«

»Koho bych se bál? S Hedžáji a Salájty jsem spřátelen. Mám mezi nimi své ochránce. Tamhle je tábor Hedžájů a před námi za zámkem Bšejr táboří Salájtové. V nebezpečí se mohu uchýliti k těmto nebo k oněm. Mimo to mám, jak vidíš, dobrou ručnici Martini a tady revolver na šest ran.«

»Uchránil bys sebe, avšak všech svých pět mezků bys jistě do Mádaby nedovedl, kdyby tě lupiči přepadli.«

»Za dne se na mne neodváží a v noci o samotě nezůstanu. Vyhledám pohostinství v některém táboře. Kam vy, otče Júsufe a Múso?«

»Domů do Mádaby.«

»Budiž Alláh pochválen! Od rána mně cosi říkalo, že se dostanu domů spokojeně. Můj vnitřní hlas se nemýlil. Byl to jistě mluvčí Alláhův, který mně našeptával, co se přihodí. Přihodilo se to. Budiž Alláh ještě jednou pochválen. Proč jste se tady zastavili?«

»Jel s námi nějaký příslušník kmene Hedžája. Měl práci tady v tom ležení a slíbil, že se nám poohlédne po nějakém vůdci, proto na něho čekáme. Vypij s námi číšku kávy a pojedeme.«

»Přisám Alláh, že ji vypiji. Mám kávu rád a od rána jsem jí neokusil.« Vtom vyjížděl z tábora náš dosavadní vůdce. Byl sám, nikoho nenašel.

»Díky tobě, Alláh, že již nikoho nepotřebujeme! Zavolej na něho, Chalíle, aby se vrátil, že pojedeš s námi.« Chalíl to učinil a vydali jsme se na cestu.

Chovatel ušlechtilých koní.

»Jak jsi pochodil v Keraku?«

»Budiž Alláh pochválen, dobře! Ze zboží, které jsem tamnímu obchodníku z Jerusalema dovezl, se mně nic neztratilo a dostal jsem slušnou mzdu. Ohlížel jsem se po nějakém nákladu k nám do Mádaby nebo až do Damašku nebo Jerusalema. Nenaskytlo se mně nic vhodného. Ještě není vymláceno, není peněz. Obchody nejdou. Radili mně, abych asi týden nebo dva počkal. Nač bych tam utrácel, když mohu vyživiti své mezky doma zadarmo. Nenajdu-li zaměstnání v Mádabě, odjedu hned do Jerusalema. Tamní velcí obchodníci, vědouce, že se blíží doba hlavních trhů po výmlatu, posílají zásoby potulným kupcům, prodávajícím v našich krajích; rádi mne uvítají a dobře zaplatí.«

»Jak to, Chalíle, že jsi opustil orbu a stal se obchodníkem?«

»Alláh to tak zařídil, Múso. Od malička mne něco pudilo do světa. Nemohl jsem doma vydržeti. Jako malý chlapec jsem prosíval tatíčka, aby mně dovolil poháněti ovce a kozy, které obchodníci u nás koupili a do Jerusalema nebo do Da-

mašku dopravovali. Několikráte byly moje prosby odměněny bitím, několikrát mně tatíček přece jen dovolil. Snad to byla chyba.

Potulný život jsem si oblíbil. Nemohl a nemohl jsem vydržeti v našem domku v Keraku. Věda, že tatíček nepřipustí, abych se věnoval úplně obchodu, prosil jsem ho, zda bych nesměl chovati klisny. Víš, otče Júsufe, před nějakými čtyřiceti, třiceti lety bylo v Keraku a okolí mnohem více koní, než dnes. Docházeli k nám zdaleka kupci, kteří platili za dobré koně pěkné peníze, a to nejen za klisny, nýbrž i za hřebce. Tatíček si povídal:

‚Věnuje-li se Chalíl úplně svým koním, zapomene na toulky světem a zůstane mně doma,' proto přivolil a ze mne, to jest Chalíla, stal se chovatel koní.

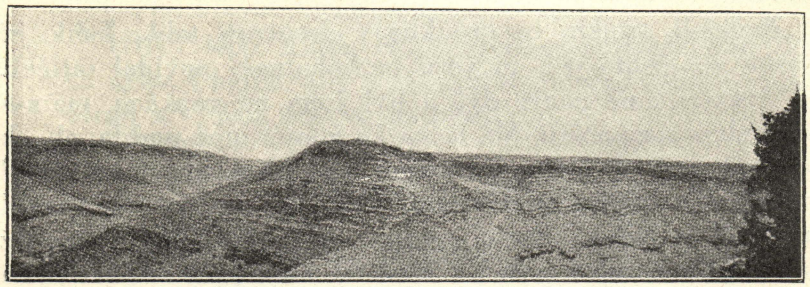

Obr. 85. — Zříceniny Mdejjene.

Měli jsme tehdy dvě klisny, jednu z plemene kbejše a druhou z plemene obejje. Nenáležely pouze nám, nýbrž ještě třem našim příbuzným. Hleděl jsem, abych choval klisny, které by byly pouze naše, proto jsem prosil tatíčka, aby přikoupil asi dvě nebo tři sotva odstavené kobylky. Vyložil jsem mu, proč, a on pochopil. Než jsme je koupili, obcházeli jsme všechny muže, o kterých bylo známo, že znají vlastnosti koní, a dotazovali jsme se každého, která z klisen v našem okolí je nejlepší. Dva z nich — však již zemřeli, kéž se Alláh nad nimi slituje — si mne oblíbili a jezdili se mnou od klisny ke klisně, vysvětlujíce mně vlastnosti dobré i špatné. Důvěřuje jim, koupil jsem ona hřibátka, která mně doporučili, a pěstoval je jako oko v hlavě. Vyrostly z nich tři stará klisny, které náležely pouze mému otci a mně. Moji dva staří rádci mne upozornili na hřebce u nějaké čeledi Huétátů, ten že je jediný v celém okolí, který má všechny dobré vlast-

nosti. Zavedl jsem klisny k němu, ačkoliv to bylo daleko a hrozilo nám mnohé nebezpečí. Klisny mne potěšily: dvě přinesly kobylky a jedna hřebečka, avšak tak silného a pěkně rostlého, že jsme z něho měli všichni radost a rozhodli jsme se, že ho ponecháme naživu. Vyrostl u nás a utržil jsem za něho pěkné peníze.

Potíže s chovem.

Náš chov prospíval. Všichni jsme byli úplně spokojeni, jenže čím ušlechtilejší byly klisny, které jsme chovali, tím větší nebezpečí jim hrozilo. Medžálje dostali nejednou zálusk na tu nebo onu naši klisnu. Nedáš-li jim jí, budou tě sužovati nebo týrati. O pět hlav nás takovým způsobem připravili.

‚Budeš-li, synku, za své klisny dostávati tolik, kolik jsi dostal za těchto pět, tu věru nezbohatneš,' povídal tatíček.

Zůstaly mně pouze dvě a byl jsem na vážkách, mám-li svůj chov rozmnožiti. Má láska ke koním mne pudila, abych vytrval, můj obchodnický rozum mně říkal, abych se ohlédl po nějakém jiném zaměstnání. Než jsem se rozhodl, ukradl mně někdo jednu klisnu, a sice tu pěknější. Tehdy jsme již nebývali v Keraku, nýbrž v Mádabě, kam jsme se s tatíčkem přestěhovali.

Obě mé klisny se pásly v ječmeni. Není pro koně lepšího krmu nad mladý ječmen. Od začátku března až do polovice dubna jsem nedával svým klisnám žádnou jinou píci. Uvázal jsem je do ječmenného pole, kde se mohly napást po chuti. Jak spásly kus, zarazil jsem jejich kolíky dál.

Byla-li doba ječmenné pastvy svátkem pro koně, byla všedním dnem pro mne. Nikdy jsem snad neměl tolik strachu. aby mně nebyly ukradeny jako za ječmenné pastvy. Železná pouta jsem jim na nohou ponechati nemohl, poněvadž by byly pouty umačkaly více ječmene, než ho spotřebovaly k svému nasycení. Bez pout mohly býti klisny snadno uloupeny; abych je byl hlídal ve dne v noci.«

»Což jsi je ponechával v ječmeni i v noci?«

»V březnu, pokud ještě bývaly mrazy, jsem je vodil domů, ale v dubnu jsem jim dopřál klidného odpočinku v poli. Nevím, jak se to stalo. Šel jsem za přirozenou potřebou a než se naději, někdo se vyhoupne na mou nejlepší klisnu, vytrhne oprať s kolíkem a uhání k východu. Skočil jsem na klisnu

druhou a za ním. Letěl jsem o závod, jenže klisna ukradená byla rychlejší. Najednou kde se vzali, tu se vzali, tři muži na koních se vyřítili na mne. Vida, že bych se neubránil, hleděl jsem se zachrániti útěkem. Klisna byla pryč.

Klisna ukradena.

Dotud mně nebyla žádná ukradena; abych se za lupiči ani nepustil, to by byla zbabělost. Rozhodl jsem se, že podniknu vše, abych klisnu vypátral a ji zpět dostal. Vzav si nějaké peníze, sedl jsem si na dobrého osla a vydal se na zvědy.

Dobře bylo, že jsem mohl klisnu stopovat. Naše podkovy jsou ploché a mají uprostřed vejčitý otvor. Kousek podkovy na levé přední noze mé klisny se vylomil, takže byl vejčitý otvor po jedné straně rozšířen. Pátral jsem po otiscích této podkovy. Našel jsem je na cestě Poutnické. Ukazovaly k severu. Dotazuje se u různých kočovníků a usedlíků, přesvědčil jsem se, že jedu po pravé stopě. Má klisna jela přede mnou. Dospěl jsem za ní až do Damašku. Tam se mně její stopa ztratila.

Čtrnáct dní jsem chodil v Damašku z chánu do chánu vyzvídaje opatrně, zda tam taková a taková klisna nestála. Nikdo mně o ní nic nepověděl. Nějaký můj známý damašský obchodník mně povídá:

‚Nestála-li tvá klisna v chánu, buď se v Damašku ani nezdržela, anebo se uchýlil její lupič do domku nebo zahrady svého některého spojence.'

‚Pochybuji, že by byl z Damašku hned odjel. Nikde nedopřál klisně oddechu, byla hodně unavena a mimo to si snad i lupič řekl, že se nikde tak snadno nezbaví pronásledovatele jako v tomto velkém městě.'

‚Možná, že máš pravdu. Víš, co bych ti, Chalíle, radil? Přeptávej se u kavárníků a menších obchodníků u jednotlivých bran. Snad si některý na tvou klisnu vzpomene.'

‚Tvá rada je dobrá. Budu se jí říditi.'

Navštívil jsem bezmála všechny brány. U některé jsem proseděl celý den, jen abych vyzvěděl, co se vyzvěděti dalo. Teprv u východní jsem našel bezpečnou stopu. Nějaký kavárník mně povídal:

‚Ano, klisnu takovou a takovou jsem viděl. Její jezdec se u mne zastavil, vypil dvě číšky kávy a ujel, nezaplativ. Kéž Alláh proklne rodiče toho psa!'

‚Kam jel?'

‚Kam by jel touto branou, leda silnicí k Homsu?'

Zaplativ ve svém chánu, osedlal jsem svého osla a spěchal do Homsu. Kavárník povídal, že klisnu viděl předevčírem. Nebylo možno, abych ji před Homsem dohonil. Těšil jsem se, že zase uvidím otisk známé podkovy. Teprv krátce před Homsem mně Alláh dopřál této radosti. Napršeloť trochu, voda utvořila na silnici kaluž, která ovšem účinkem paprsků slunečních a větru brzo zmizela. V měkkém povlaku bláta, které po vodě zůstalo, jsem našel otisk své podkovy. Budiž Alláh pochválen! Má kobylka je přede mnou.

V Homsu mně nastala práce jako v Damašku, jenže dlouho netrvala. V třetím chánu mně o mé klisně pověděli. Její majetník tam pobyl den a noc a odjel, jak se z jeho poznámek dověděli, do Haleba. Spěchal jsem za ním. Stopy mé klisny mne vedly až skoro k Halebu, kde zmizely. Tam byla silnice velice rozježděna, nemohl jsem proto očekávati, že by se byl udržel jediný otisk kopyta mé kobylky bez porušení.

Ukradená klisna ve státním hřebčinci.

V Halebu jsem zůstal po tři neděle. Pátral jsem v chánech, v branách, u soukromníků, nikde ani zmínky o mé klisně. Sluha v chánu, ve kterém můj osel stál, se mne doptával po práci, jakou v Halebu mám. Dlouho jsem mu nechtěl pověděti, domnívaje se, že je nejlépe, uchovám-li své tajemství sám sobě. Neznámý člověk je může zraditi a spíše ti uškodí než prospěje. Konečně, když jsem již nevěděl, kudy kam, sdělil jsem mu, že hledám svou ukradenou klisnu.

‚Prošel jsi všechny chány? Doptával jsi se v okolí všech bran?'

‚Doptával.'

‚To by bylo divné, abys nebyl o svém zvířeti uslyšel ani zmínky, kdyby bylo bývalo sem přivedeno! Víš, jakou myšlenku mně Alláh právě posílá?'

‚Jak bych věděl?'

‚Jistojistě je tvá klisna ve státním hřebčinci, který najdeš dobrý den cesty odtud k jihu. Velitel tohoto hřebčince je spol-

čen s jedním zdejším boháčem. Kupují ušlechtilé koně a spolu je prodávají. O jejich obchodech se šuškají prapodivné věci.'

‚Děkuji ti, kamaráde, za tvá upřímná slova. Hned se tam vypravím.'

Druhý den po poledni jsem viděl hřebčinec před sebou. Nějakých padesát klisen se páslo v dolině zavlažované potůčkem. S jakou radostí jsem zvolal na jméno Alláhovo, když jsem mezi nimi poznal svou klisnu. Buď mne ucítila, nebo uviděla, buď jak buď, vesele zařehtala. Chtěl jsem k ní, ale

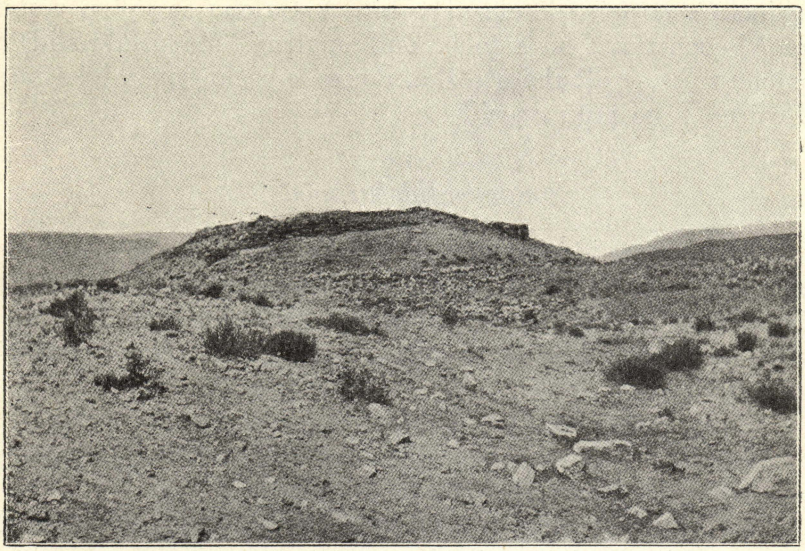

Obr. 86. — Zříceniny Aráer.

čtyři vojáci, střehoucí stáda, mně hrozili, že mne zastřelí, pakli se přiblížím.

‚Proč bych se nesměl přiblížiti? Vždyť tamhle ta klisna je moje. Sami jste slyšeli, že mne poznala a zařehtala.'

‚Táhni odtud, ty špinavý bdui! Známe my ptáčky, jako jsi ty.'

Věda, že s vojáky nepořídím, zajel jsem do hřebčince a žádal, abych směl mluviti s velitelem. Odháněli mne, strkali do mne, nadávali mně; nedal jsem se odbýti. K veliteli mne nepustili. Když před večerem hnali klisny s pastvy, sestoupil velitel k vratům, aby si je prohlédl. Přiskočiv, přednesl jsem svou věc.

‚Spoutejte tohoto tuláka! Mohl by nám v noci naši nejlepší klisnu ukrásti!' Vrhli se na mne čtyři, spoutali mne a strčili do nějaké temné díry. Ráno mne propustili s hrozbou:

‚Velitel rozkázal, abychom po tobě střelili, jak se nablízku ukážeš!'

Zajel jsem do nedaleké vesničky, abych něco pojedl a svého osla nakrmil. Tamní hostinský vyzvídal, kdo že jsem a co hledám. Postěžoval jsem si upřímně.

‚Je-li ti tvá kůže milá, bratříčku, vrať se do Haleba a přednes svou věc tamnímu vrchnímu soudci. Zde se spravedlnosti nedočkáš. Hrozí ti koule nebo bití. V Halebu se vyhni domu a příbuzenstvu toho a toho. Buď opatrný! Má všude slídiče a jeho ruka je dlouhá a těžká. Pouze k vrchnímu soudci měj důvěru! Je to muž svatý!'

Soudce a falešní svědci.

Se slzami v očích jsem se loučil se svou klisnou — byla opět na pastvě — a jel do Haleba. Tam jsem šel rovnou do úřadovny vrchního soudce. Byla otevřena. Každý, kdo měl něco na srdci, mohl do ní vejíti. Čekal jsem dlouho, než na mne přišla řada.

‚Co tě, synku, ke mně přivádí?'

‚Kéž ti Alláh dopřeje odpoledne v dobrém, náš soudče a pane. Přicházím k tobě pro spravedlnost.'

‚Tvůj šat a tvá řeč mně povídají, že jsi zdaleka; jistě tě ke mně přivedla věc veliká.'

‚Zajisté veliká, spravedlivý soudče náš.'

‚Otevři ústa a povídej.'

Pověděl jsem mu vše, nic jsem nezatajil. Soudce se zamyslil, zastřel si oči pravicí a dlouho mlčel. Konečně povídá:

‚Alláh je mocný; co chce, to se stane. Vrať se domů a přiveď s sebou ke mně tři muže, kteří tebe a tvou klisnu znají a dosvědčí, že byla tvá. Vím, že od tebe žádám nemalou námahu, že ti vzejdou velké výlohy. Rozmysli si: Záleží-li ti na tvé klisně, přiveď sem svědky.'

‚Duše má přirostla k mé kobylce. Vylíhla se u mne. Sám jsem ji krmíval. Je mně snad milejší, než některá z mých dcerušek. O pět klisen mne připravili Medžáljové, nerad bych pozbyl této šesté. Svědky přivedu.'

A přivedl jsem je. Soudce vyslechl mne i svědky a jejich výpovědi zaznamenal. Potom vypravil rychlého posla k ve-

liteli hřebčince s výzvou, aby se k němu dostavil ve věci té a té klisny. Trvalo to týden, než se velitel u soudce ukázal. Nepřijel sám. Dovedl s sebou pět mužů. Soudce mu vyložil, čeho se domáhám a co tři očití svědkové potvrdili. Velitel se zasmál:

‚Čekal jsem, že se tento dareba pokusí, aby tvou Excelenci podvedl.'

‚Neužívej, veliteli, slov urážlivých!'

‚Odpusť, Excelence, již se nezapomenu. Čekal jsem, že se tento člověk pokusí, aby tě podvedl. Abych jeho pokus zmařil, dovedl jsem tyto muže. Ptej se jich, co oni ví o klisně, o kterou jde.'

Soudce se jich po řadě dotazoval — a co se nedověděl! Muž, sedící vpravo od velitele, se vydával za majetníka mé klisny; on že ji veliteli prodal. Ostatní čtyři mužové byli ochotni přísahou stvrditi, že klisnu i majetníka znají od malička, že byla jeho a že ji jako svou prodal. Soudce se na mne zadíval, smutně pokynul hlavou a pravil:

‚Slyšel jsi, Chalíle, výpovědi těchto mužů. Co tomu říkáš?'

‚Všichni lhali.'

‚Jako jsem prosil velitele, aby neurážel tebe, tak prosím, abys neurážel těchto mužů. Věřím tobě, ale nemaje jiných důkazů, jsem nucen věřiti i jim. Je člověk člověku podoben, proč by nemohla býti podobna klisna klisně?'

‚Jaký je tvůj nález, spravedlivý soudče? Nedovolíš přece, abych byl já, chudák, utištěn?'

‚Nálezu nepronesu. Pátrej po jiných důkazech, že ty máš pravdu a tito mužové nepravdu. Najdeš-li je, přijď ke mně a rozhodnu. Pokud se tak nestane, bude tento spor spáti' — a spí až dosud. Boháč halebský se ujal velitele a hleděl mne a mé druhy z Haleba vyštvati. Bojíce se, abychom nebyli zavřeni, vrátili jsme se smutně domů.

Z chovatele koní obchodník.

Ztráta tolika kobyl mne úplně zbavila radosti z chovu koní. K orbě jsem se nevrátil. Má dvojí cesta do Haleba a pobyt tam mně rolnickou práci ještě více znechutily, i rozhodl jsem se, že se věnuji obchodu. Tatíček se neprotivil; odešel již na onen svět; kéž mu tam Alláh otevře bránu rajskou!«

»O ukradené klisně jsi se nedověděl nic?«

»Sluha z chánu, ve kterém jsem v Halebu pobýval, mně vzkázal po nějakém obchodníku, že již je má klisna pryč. Hned po mém odjezdu ji velitel prodal nějakému Francouzi, který v okolí koně kupoval. Dovedl prý ji s jinými do přístavu, kde byly naloženy na loď. Ztratil jsem ji — a kolik věcí lidé neztratí.«

»Tvá zkušenost, Chalíle, je velice zajímavá. Ukazuje, jak těžko se vám žije.«

»Dnes se náš stav přece jen lepší. V Mádabě není Medžáljů a od té doby, co se vláda pevně usadila v našich krajích, přestávají útisky muslimů a kočovníků. Co to, Múso, že nic nezaznamenáváš? Viděl jsem tě v Mádabě a slyšel od svých krajanů, že sotva vyjedeš, pořád se doptáváš na to a na ono, abys prý si namaloval mapku kraje, kterým se ubíráš. Tento kraj tě nezajímá? Či si jeho mapku nenačrtneš?«

»Již ji mám, Chalíle. Projel jsem tudy, nevím, kolikrát. Znám každou zříceninu, každý žlíbek, proto vyzvídám od tebe. Tvé zkušenosti jsou mně neznámé a lákají mě proto více, než co jiného.«

Zejd a jeho klisna.

»To bych ti mohl pověděti něco i ze zkušeností svého známého Zejda.«

»Měl také co činiti s koňmi?«

»Zajisté. I jemu byla klisna uloupena, jenže ji nejenom vypátral, nýbrž i dovedl.«

»Ven s tím, co víš, Chalíle!«

»Tvé přání, otče Júsufe, je mně rozkazem. Povím, co jsem od Zejda slyšel. Neuberu, ani nepřidám:

Můj kamarád Zejd je muslim. Koně měl rád, jako já, leč nepěstoval jich pro obchod. Měl jedinou klisnu, již opatroval jako oko v hlavě. Tábořil u Móte, znáš přece, Múso, kde leží.«

»Nevyrušuj se, Chalíle! Znám území, rozkládající se na jihovýchod od Keraku, jako okolí Mádaby.«

»Zejd tedy tábořil u Móte, kde jeho dělníci dožínali pšenici. Tábor byl hodný kus od rolí a mlatu, aby snad nějaká jiskra nezapálila úrody. Všichni koně se pásli dobrých pět set kroků od tábora v dolině, pokryté hustou, zaschlou travou. Dva synci na ně měli dohlížeti. Ostatní lidé byli na polích a na mlatech. Synci se bavili metáním kaménků z praků na

cíl. Hra je zajímala více než jejich povinnost. Klisny měly přední nohy zamčeny v poutech, v okolí bylo plno lidí, který lupič by se odvážil za dne tak blízko k táboru?

‚Pojednou zahoukla rána,' vykládal mi Zejd. ‚Všichni jsme slyšeli ránu, velké pozornosti jsme jí však nepřikládali, když se neozval pokřik na poplach. To jistě někdo vyplašil vlka a střelil po něm.

Naše ženy odešly před večerem do stanů, aby přichystaly večeři, a nemálo se divily, proč se chlapci nevracejí s koňmi. Byl přece čas, aby dostali obrok. Volaly, dívaly se, chlapců nikde. Paní mého stanu něco nedalo, vyběhla na výšinu, aby se podívala po klisnách. Všechny se pásly pohromadě, ale o jejich strážcích ani slechu. Zavolala na mne a zamávala rukávem své košile, ukazujíc směrem, kde byly klisny. Jistě se něco přihodilo.

„Nechte, kamarádi, práce, a pospěšte za námi!"

Utíkali jsme k paní mého stanu.

„Klisny se dosud pasou a chlapců, kteří jich střehli, není nikde!"

Bodlo mne u srdce. Dívám se po své klisně z plemene sakláuijje žudránijje. Nebylo jí nikde. Sběhnu do doliny, něco se přede mnou zalesklo: železná pouta mé klisny. Zámek byl rozstřelen. Lupič se k ní přiblížil, odtáhl pouto od kopyta a koulí zámek rozdrtil. S klisnou ujel. Kde jsou chlapci? Leželi nedaleko ve skalní rozsedlině. Ruce a nohy měli spoutány a hlavy svými plášti otočeny a zavázány. Vyprostivše je z plášťových pout, uslyšeli jsme, co se stalo. Metali z praků, nic nepozorujíce. Náhle se vrhl na každého z nich neznámý muž, zakryl mu ústa, aby nekřičel, omotal plášť kolem hlavy, ovázal a spoutal na nohou i na rukou.'

„Potom nás tady uložili. Mluviti jsme nemohli a v úzkém zářezu jsme se nemohli ani pohnouti. Kamení nás dřelo, jak jsme se jen otočili anebo dopředu nebo dozadu šplhali."

Lupiči pronásledováni.

Zatím již jeden z mých kamarádů zvolal na poplach. Má klisna byla pryč. Nutno lupiče pronásledovati. Kterým směrem? Okolí doliny, ve které se klisny pásly, bylo skalnaté, kamenité. Stmívalo se. Za dne by bylo bývalo těžko, abychom našli stopy, za tmavé noci to bylo nemožno. Někteří sousedé vybízeli:

„Na koně a za nimi!"

„Neukvapujme se! Pojďme do mého stanu. Povečeříme, pohovoříme si a Alláh pošle jistě svého mluvčího, aby nám oznámil, co bychom měli podniknouti.«

„Škoda času; nesmíme zmařiti ani chvilky."

„Lépe chvilka zmařená s rozvahou než získaná bez rozvahy!"

Po večeři se náš rozum uklidnil a prodloužil.

„Co myslíš, sousede, kterým směrem se lupiči mé klisny dali?" ptal jsem se starého, zkušeného souseda, sedícího po mé pravici.

„Dali se nejkratší cestou k místu, na němž by klisnu ukryli nebo prodali. Pochybuji, že by ji ukryli. Nikdo z usedlíků a kočovníků našeho kraje by jí neposkytl útulku. Obával by se pomsty tvé a tvého příbuzenstva. Lupiči budou hleděti tvou klisnu prodati. Prodati ji mohou usedlíkům buď v Damašku a Jerusalemě, anebo v Gaze a v Egyptě. Míří-li odtud do Damašku a Jerusalema, dali se rovnou na východ, míří-li do Gazy a Egypta, dají se k západu."

„Co soudíš o směru východním?"

„Soudím, že se nedali na východ. Od nás k východu je plno lidí. Na všech polích a mlatech se pracuje. Neproplížili by se ani ve dne, ani v noci, obzvláště když tvůj poplašný pokřik byl již opakován ve všech táborech a u všech mlatů. Po mém soudu zbývá jim jediná cesta na západ k jižnímu konci Mrtvého moře a odtud dále do Gazy. Abys nic nezameškal, vyprav tři, čtyři muže svého příbuzenstva hned dnes v noci k Hedžájům a požádej je, aby za odměnu střehli napajedel při severních hranicích svého území. Lupiči musí k vodě. Za cestou Poutnickou jí není, napajedlům při hranicích Hedžájů se tudíž nevyhnou. Hlavní pozornost věnuj, Zejde, cestě k jižnímu konci Mrtvého moře. Vezmi si dva, tři kamarády a nejezděte na koních, nýbrž na mezcích. Cesta je neschůdná, horko je při Mrtvém moři veliké. Mezci vydrží víc než nejlepší klisny. Zásobte se na několik dní a nezapomínej na peníze. Nevíš, kdy se vrátíš. Vypraviti se můžete hned. Lupiči použijí noci. Jejich stopy najdete teprve v bažinách na jihu od Mrtvého moře."

Osedlali jsme mezky, zásobili se a odjeli ještě před půlnocí. Byli jsme čtyři. Každý jsme měl ručnici Martini a še-

desát nábojů. Peněz jsem vzal, kolik jsem u příbuzenstva sehnal. Mnoho toho nebylo.

„Kterou pak cestou se dáme?"

„Na vesničku Chanzíre. Je nejkratší, třebas byla obtížná."

Po půlnoci jsme byli v Chanzíre. Nějaký usedlík vyšel ven ze svého domku a prohlížel si nás. Pozdraviv ho, ptal jsem se:

„Nejeli tudy nějací jezdci?"

„Přisám Alláh, že jeli. Byli tři. Jsou to vaši kamarádi?"

„Zajisté. Toužíme po nich víc než oni po nás."

„Rozumím ti, poutníče Spravedlivého. Kéž vám Alláh otevře bránu k tomu, po čem toužíte!"

Těžko se nám slézalo do propadliny Araba, ale mezci kráčeli obezřetně.

„Hůře se jede lupičům. Ti jistě šli pěšky a své koně vedli."

Na samém úpatí horského svahu jsme našli ohníček a kolem něho stopy tří koní. Lupiči si vařili kávu. Sedláci, obdělávající půdu při jihovýchodním konci Mrtvého moře, na nás volali. Odpověděli jsme na jejich pozdrav, ale nezastavili se. Stopy lupičů byly patrny. Směřovaly k západu. Horko bylo nesmírné. Na štěstí jsme byli na úpatí hor Judských již před polednem. U menšího pramene dopřáli lupiči krátkého odpočinku svým zvířatům. Kousek za ním jsme se zastavili i my, abychom si prohlédli nové stopy. Naši lupiči se setkali s četou, ve které bylo osm koní a šest mezků. Ujížděli společně k západu.

„Kdo jsou tito lidé?"

Jeden mínil to, druhý ono, až konečně se nám zdálo býti pravdě nejpodobnější, že družina, jedoucí před námi, se skládá z obchodníků s koňmi, kteří dodávají svá zvířata do Egypta. Mezi obchodníky mohou býti také lupiči. Obchodníku je jedno, jakým způsobem si zvíře přisvojil. Za uloupenou kobylku nedá ani desetinu peněz, které by vyplatil majetníku. Byli jsme přesvědčeni, že je naše družina dobře ozbrojena, že od ní násilím nic nedostaneme.

„Víte co, kamarádi, vezměte tuto mou ručnici a náboje a vraťte se domů. Nepomůže-li mně k mé klisně chytrost, násilí mně k ní cesty neotevře."

Zdráhali se, ale konečně si dali říci a jeli domů. Před vevečerem jsem zahlédl tábor své družiny. Spoléhajíce se na svou sílu, krmili klisny ječmenem, vezeným na mezcích, za-

nítili tři veliké ohně a chystali si večeři. Ulehl jsem hodný kus od nich v dolince, v níž se můj mezek pásl.

Do Egypta za uloupenou klisnou.

Nazítří jsem se dal za nimi a následoval je až do Gazy. Víš, u koho tam sestoupili? U muftiho, nejvyššího vykladače zákona našeho. Má veliký dům s rozsáhlými zahradami a dvory. Postavili do nich nejen své klisny, nýbrž i své mezky a pobyli v Gaze bezmála tři neděle. Co jsem měl počíti? Zajíti k soudci? Jak by mne byl přijal, když mufti, nejvyšší vykladač zákona, byl ochráncem lupičů? Ani slovem jsem se neprořekl. Věděl jsem, že má kobylka bude dopravena do Egypta. Umínil jsem si, že jí nespustím s očí, a že mně snad Alláh přece jen pomůže, abych se s ní vrátil.

Po třech nedělích přijela do Gazy druhá veliká karavana. Bylo v ní 26 koní. Ječmen pro ně nevezli mezci, nýbrž velbloudi. Vykládali, že nakoupili koně v Halebu a v Damašku. O jejich koupi jsem si myslil, co jsem si myslil. Po desíti dnech se všichni chystali do Egypta. Přidal se k nim velký zástup různých obchodníků, kteří vezli zboží ze Syrie a Palestiny do Egypta a chtěli se vrátiti se zbožím tamním.

Nějakému obchodníku z Damašku padl mezek. Bydlil v témže chánu jako já. Vida, že nemám nákladu, žádal mne, zda bych zboží na své zvíře nenaložil. Svolil jsem a tak se ze mne, Zejda, stal pohaněč mezka. Řekl jsem si:

Vydělám si na živobytí a zmizím v této karavaně. Nikdo si mne jako pohaněče nevšimne. Svůj šat jsem zaměnil s oděvem, jaký se nosí v Gaze, hned po svém příchodu. Jediné, co mne mohlo prozraditi, bylo moje nářečí. Muže, který jel na mé klisně, jsem nikdy ve svém životě neviděl. Domnívám se, že ji ukradl některý z našich domácích koňských zlodějů a on ji od něho buď koupil nebo k prodeji převzal.

O cestě z Gazy do Káhiry vykládati nebudu. V Káhiře koupil klisnu se čtyřmi jinými správce hřebčince nějakého prince. Hřebčinec stál na pokraji oasy Fajjúm.'

Nevím, Múso, zda jsi ji již navštívil. V Egyptě jsi přece byl.« —

»Egypt jsem projel různými směry, ale do Fajjúmu jsem se dosud nedostal, její polohu však znám. Leží skoro jižně od Káhiry a sousedí na západě se širou pouští, které se říká Sahara. Nevyrušuj se, Chalíle, a povídej, co ti vykládal Zejd.«

»‚Co jsem si měl počíti? Můj kraj mne k sobě přitahoval. Toužil jsem po svém synáčku, po své matičce, po svých rolích, ale zdálo se mi, že bych začernil svou tvář, kdybych se vrátil bez kobyly. Bylo mně jako mstiteli. Po zralé úvaze jsem mezka prodal, přestrojil se za kočovníka ze Sahary a táhl s nějakou karavanou do Fajjúmu. Za Fajjúmem jsem se dal najmouti za pastýře velbloudů nějakého zámožného kočovníka. Svou klisnu jsem neztratil ani s mysli, ani s očí. Své stádo jsem napájel ve Fajjúmu i měl jsem příležitost, abych

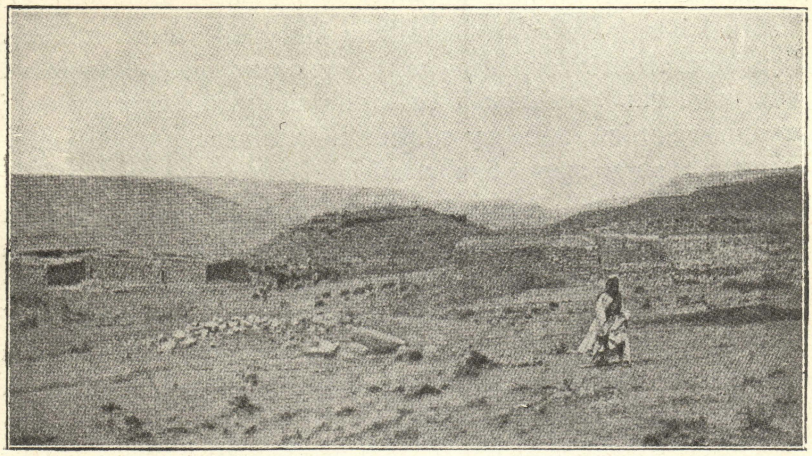

Obr. 87. — Nová osada Aráer.

se opatrně pozeptal, jak se klisna má. Když mně byla uloupena, byla shřebná. Zaradoval jsem se, avšak též zarmoutil, uslyšev, že přinesla zdatnou kobylku.

Uplynul rok jeden a blížil se ke konci druhý. Můj hospodář mně úplně důvěřoval a zasvěcoval mne do různých svých plánů. Přišli k němu dva kupci koní. Měli je dodati nějakému pašovi do Tripolis.'

Je prý to město u samého pobřeží daleko na západ od Fajjúmu. Zeptal bych se Músy, zda je již navštívil, ale nechci, aby mně zase vytkl, že vypravování přerušuji.

‚Můj náčelník choval rovněž koně, jenže se kupcům hrubě nelíbili.

„To tady ve Fajjúmu v hřebčinci princově jsou jiné klisny. Ty kdybychom mohli míti. Na těch bychom vydělali."

Šuškali a šuškali s mým náčelníkem, až se domluvili. Když jsem nazítří vyháněl své stádo na pastvu, přišel za mnou náčelník, pokynul mi, abych se zastavil. Přičapl jsem si, zatím co se velbloudice popásaly, a on mně otevřel své srdce.

„Jsi rozvážný a odvážný. Nikde tady příbuzenstva nemáš. Mohl by sis mnoho vydělati, kdybys mně dopomohl, abych ulovil šest klisen z princova hřebčince."

„Které pak to jsou? Znám je všechny."

Vyjmenoval mi je a mezi nimi byla i má kobylka s dcerou.

Jakou mu dáti odpověď? Mluvčí Hospodinův se mne ujal a vybídl mne, abych projevil svůj souhlas.

Víš, Chalíle, co mně napadlo? Má klisna znala můj hlas. Volával jsem na ni jako na psíka a jako psík za mnou běhala. Byl jsem přesvědčen, že na můj hlas dotud nezapomněla a že mne poslechne. Vrhnou-li se lupiči na stádo princovo a já budu mezi nimi, proč by se mně nemohla naskytnouti příležitost, abych se svou klisnou neujel?

Náčelník mne vybízel, abych hleděl získati jednoho z otroků střehoucích klisen, když jsou na pastvě. Slíbil jsem to. Nebyla to práce těžká. Znal jsem se s ním, neboť on to byl, kdo mně podával zprávu o mé kobylce, ovšem že nevěděl, že jsem já její majetník. Úmyslně jsem se nikdy nepřiblížil ke své kobyle, aby mne snad nezahlédla a ke mně nepřiběhla, nebo řehotem mne nepozdravila.

O věci jsem již s náčelníkem nerokoval, nýbrž chodil se vším ke kupcům, kteří si postavili svůj bílý stan na rohu našeho tábora. K nim jsem dovedl černocha. Dali mu mnoho zlata a slíbili mu, že ho vezmou s sebou, podaří-li se lup. Podařil se.

Zejd prchá s klisnou a hříbětem.

Bylo to za období deštivého. Napršelo spoře a tráva rostla nejen na lukách zavlažovaných z nilských kanálů, nýbrž i v dolinách východních. Černoch zahnal k večeru stádo do takové doliny. Nikdo si toho nevšiml. Od let nebyli ve Fajjúmu koně uloupeni. Poslední lupiči byli chyceni a oběšeni. Jejich těla klátící se nad branou fajjúmskou byla výstrahou všem budoucím. Naši kupci byli cizinci. Vědouce, že mají v náčelníkovi tichou, přece však mocnou záštitu, odvážili se lupu. Četa jízdních velbloudů z Tripolska na ně čekala půl

dne cesty a s ní chtěli zachrániti nejen svou kořist, nýbrž i své krky.

Vrhli jsme se na stádo při samém západu slunce a odehnali jsme je celé. Zavolal jsem na svou klisnu. Střihla ušima, zdvihla ohon, poskočila a již byla u mne. Vyšvihnuv se do sedla, prchal jsem s ní k severozápadu.

„Každý jiným směrem!" velel starší z kupců. „Tam a tam, kde na nás čekají velbloudi, se sejdeme." Když v oase zahoukly prvé rány na poplach, byli jsme již daleko. Setmělo se, nebylo strachu, že by nás pronásledovatelé dohonili.

Místo k severozápadu jsem zabočil k severovýchodu. Přinutiv svou klisnu, aby cval zaměnila s klusem a konečně s krokem, uslyšel jsem, že někdo za mnou ujíždí. Bodlo mě u srdce; aby tak někdo ze sluhů kupcových se dal týmž směrem jako já. Ohlédnu se: za sebou vidím tmavou podobu zvířete. Jezdce jsem na něm vypátrati nemohl. Zastavím se; má klisna tichounce zařehtá. Dostala podobnou odpověď. Budiž Alláh pochválen! Dcerka utíkala za matkou. Pod sebou jsem měl svou kobylku a za ní její dcerku. Nahnuv se ze sedla, poceloval jsem ji a ona mne radostně olízala. Snad jí matka řehotem pověděla, kdo že jsem.

Ráno jsem našel tábor kočovníků. Dívali se na mne podezřele, ale nikdo proti mně nic nepodnikl. Znali mého náčelníka a uvěřili mně, že jedu s jeho koňmi na trh do Káhiry; jen se divili, že mne pustil samotného.

„Měl jsem dva kamarády. Opozdili se. Až k vám dojedou, povězte jim, kterým směrem jsem se dal."

Nakrmiv a napojiv u nich svá zvířata, spěchal jsem dále na východ.

Zejd doma.

Dva měsíce to trvalo, než jsem se dostal z Egypta. Přidružil jsem se k velké karavaně, vezoucí zboží do Damašku. Alláh mně přál. Jeli s ní dva Akejlové. Kupovali u nás velbloudy a můj otec staršímu prokázal velkou službu, ba zachránil mu život. Zvěděv, že jsem syn jeho dobrodince, vzal mne pod svou ochranu a slíbil, že mne zdravého doprovodí až do mého stanu. Dodav si odvahy, pověděl jsem mu, proč jsem stan opustil a co jsou to za koně, které vedu.

„Prosím tě, úpěnlivě, otče můj, ochraň nikoliv pouze mne, nýbrž i tato má zvířata. Mufti v Gaze zná mou klisnu; ne-

vím, neužije-li různých nástrah, aby se jí zmocnil a mne zahubil."

„Neboj se, synáčku. Gaze se vyhneme. Mufti je velice mocný, leč i kdyby proti tobě vystoupil, mne nezmůže. Znám zákony a mám mocné přátele jak v Jerusalemě, tak v Damašku."

Půl dne cesty před Gazou obchodníci s velbloudy odbočili se mnou k východu. Vrátili se ke karavaně teprv u Jaffy. Zůstal jsem s nimi až do Damašku. Chtěl jsem domů ke své rodině; vždyť se již blížil třetí rok ke konci, co jsem ji opustil.

„Bezmála tři léta jsi vydržel v cizině. Napni svou trpělivost a počkej ještě měsíc," vybízel mne můj ochránce. „Za měsíc se vypraví poutníci do posvátného Hedžázu. Přidáme se k nim a pojedeme s nimi až ke stanici Hsa. Tam jistě budou tvoji lidé a s nimi se vrátíš pod ochranou Alláhovou do svého stanu."

Řídě se touto rozumnou radou, jel jsem s poutníky až do stanice Hsa. Kolem ní bylo několik set našich lidí. Nabízeli poutníkům ke koupi pšenici, ječmen, sušené fíky, kozelce a skopce. Jaká byla moje radost, když jsem mezi nimi uviděl, víš, Chalíle, koho? Svého nejstaršího synka. Nepoznal mne, svého tatíčka. Vždyť jsem měl cizí šat a hodně jsem se změnil, poznal však mou klisnu. Přiskočiv, chopil se levicí její uzdy a pravicí tasil dýku.

„A mne, synáčku, nepoznáváš?" Jen Alláh ví, jakou jsme měli oba radost. I můj otec byl přítomen. Objímali jsme se a líbali. Všichni jsme zvali mého dobrodince obchodníka s velbloudy, aby zavítal do mého stanu.

„Bylo to mým úmyslem, ale nyní, když ti, synku, Alláh poslal lepšího ochránce, není potřeba, abych svůj úmysl splnil. Zůstanu u poutníků až do Medíny, města, ve kterém je apoštol Boží Muhammad pochován a odtud se vrátím buď s jinými poutníky anebo s nějakou karavanou do své vlasti Kasímu v srdci pouště."'

Dokončil jsem, Múso, příběh Zejdův. Opakuji, že jsem se přičinil, abych nic nepřidal a nic neubral.«

»Pěkně, Chalíle, vypravuješ. Zaznamenal jsem si vše, co jsem od tebe slyšel a až to svému příbuzenstvu přečtu, vzpomenou na tebe i na západě.«

»Kéž by na nás vzpomínali pouze v dobrém.«

»Znáš, Múso, tuto věž?«

»Viděl jsem ji již několikrát, ale nic zvláštního jsem o ní neslyšel.«

»Jmenuje se Chádem, věž Sluhova. Proslulý lékař Bšejr, jemuž náležel zámek, který jsme minuli, měl mladistvou ženu. Velice ji miloval, jenže se jí zprotivil. Nemohla snésti zá-

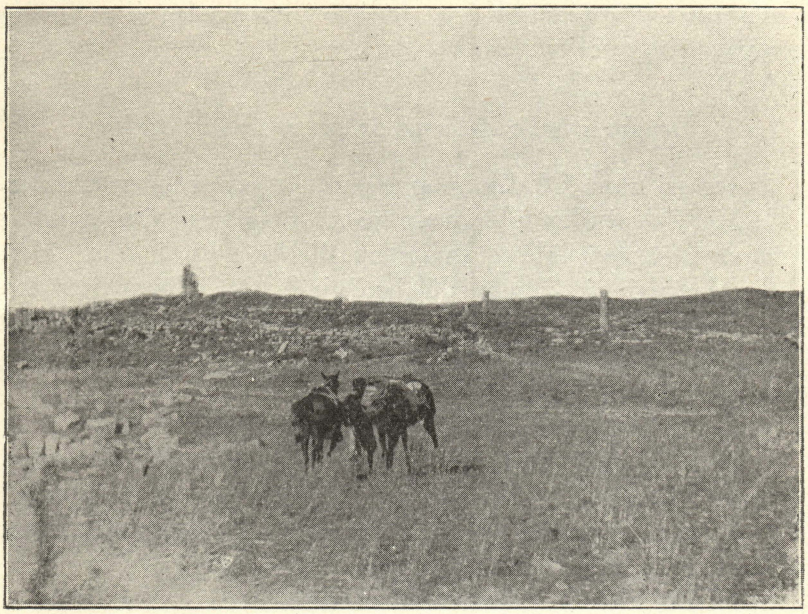

Obr. 88. — Rabba od západu.

pachu jeho léků. Prosila ho, aby si obral nějaké jiné zaměstnání. Když se zdráhal její prosbu splniti, pravila:

‚Tvrdíš, že mne máš rád. Zatím máš raději své smrduté léky nežli mne. Buď mne propusť nebo dovol, abych bydlila někde jinde. U tebe bych zemřela.'

Bšejr jí nechtěl vyhověti, vlastně jí vyhověti nemohl, neboť byla jeho duše v ní. Po nějakém čase jeho mladistvá žena utekla. Dohonil ji; žádal a žebronil, aby se vrátila. Odmítala.

‚Nechceš-li mne propustiti, dovol, abych bydlila někde jinde,' opakovala stále a stále.

‚Dám ti vystavěti obydlí kousek od svého.'

I dal zbudovati tuto věž a v ní usídlil svou milovanou ženu. Jeho věrný otrok měl jí býti strážcem a ochráncem. Žena se brzy utrápila a sluha věž zdědil.«

Cesta od zámku Bšejr se vyhýbá každé prohlubni. Všechny rokle obchází na východě. Je jediná, po níž se mohou ubírati velké obchodní karavany, udržující spojení mezi jižním a severním Moabskem, mezi jihozápadní Arabií a Syrií. Obtížnější sestup a výstup jsme měli při přechodu údolí Charaze, východní hlavy potoků Módžeb. Smutná byla naše cesta pustou rovinou Kúra. Jedině Chalíl nám ji svým vypravováním zpříjemňoval.

Opálená nebo oholená brada příčinou války.

»Ani jsi nám, Chalíle, nepověděl, co je nového v Keraku.«

»Nic zvláštního, ale přece něco. Přijel od jihu posel se zprávou, že prý lidé z Tafíle opálili kníry nějakému členu rodu Medžálje, jenže nevěděl jistě, je-li tato zpráva pravdivá. Je-li pravdivá, bude válka. Nebýti vlády, již včera by byli Medžálje vytáhli do Tafíle a ostatní muslimové by jim byli jistě spěchali na pomoc.«

»K vůli takové maličkosti aby byla válka?«

»Není to maličkost, otče Júsufe, je to urážka a potupa větší nežli smrt. Nedá se smýti krví jednoho, nýbrž mnohých. Vždyť teprv vláda ukončila válku mezi křesťany kerackými a Džehalíny. Víš přece, otče Júsufe, kde táboří.«

»Nevím, ale snad Músa bude vědět.«

»Znám jejich území k jihu od Hebronu. Jednou jsem jím projel.«

»Křesťané keračtí že vedli po léta válku s Džehalíny, bydlícími pod Hebronem?«

»Zajisté, otče Júsufe.«

»Kdo k ní zavdal příčinu?«

»Hanna Kalanze, katolík z Keraku. Jeho rod po léta nevraží na Džehalíny. Vždyť to byli Džehalíni, kdo jeho otce nutili k robotě. Stalo se mezi nimi, co se stalo. Džehalínové prolili novou krev a Hanna se vydal s několika druhy, aby vykonal pomstu. Potkali nějakého příslušníka Džehalínů.

‚Jsi ty z příbuzenstva toho a toho?'

‚Přisám Alláh, že nejsem.'

‚Nic se nezaříkej! Mně se zdá, že jsi. Zde tasím svou dýku. Držím ji všemi pěti prsty. Přiměj mne, abych prst za prstem

zdvihl a dýku pustil. Jmenuj předky, dělící tebe od vinníka, jehož krev hledám.'

Jmenoval a hle, dělilo ho od vinníka víc než pět předků, dýka upadla na zem a Hanna ji zastrčil do pochvy. Dlouho se potuloval Hanna se svou družinou v okolí Džehalínů. Veřejně se ukázati nesměli. Džehalínové byli na křesťany kerackė tak rozhněváni, že by je byli jistě všechny povraždili. Konečně, když se již druhům Hannovým zmrzoval pobyt ve skrýších, potkali nějakého skutečného příbuzného vinníkova, jenže měl pouze jedno oko.

‚Můj příbuzný měl dvě oči,' povídá Hanna. ‚Tento mrzák nemůže býti náhradou.'

‚Víš co, Hanno, nezabijeme ho, ale oholíme mu svými noži půl hlavy a půl brady,' radil jeden z jeho druhů. Chytili ubožáka, drželi ho, a Hanna mu oholil půl hlavy a půl brady. Krev tekla potůčkem. Oholený spěchal ke svým. Džehalínové zaskřípěli zuby a zvolali:

‚Tak to nenecháme. Tuto urážku pomstíme. Do boje, synové Džehalínů, do boje!' Vypověděli válku nikoliv pouze katolíkům, nýbrž všem křesťanům kerackým.«

Válka s Džehalíny.

»Řekni mně, Chalíle, jak jste vedli válku, když bydlíte tak daleko jedni od druhých?«

»Není to, Múso, daleko. Nejkratší cesta do Hebronu a Jerusalema vede z Keraku územím Džehalínů. Mohli si počkati na naše obchodníky, je obrati a zabíti. Mimo to podnikali loupežné nájezdy, nebo, jak my říkáme, lovy do našeho území.«

»Vaše kozy a ovce přece nesháněli dolů k Mrtvému moři a nevyháněli do svých hor.«

»My chováme také mezky, osly a krávy. Nejednou nám tento náš dobytek vzali a odehnali. Nezapomínej, Múso, že v zimním období kdejaký kočovník se hledí dostati na pobřeží Mrtvého moře a do propadliny, které říkáme Araba. Znáš ji.«

»Znám ji, Chalíle. Táhne se od moře Mrtvého až k Rudému. Podobá se úplně dolině, jíž protéká Jordán.«

»Na pobřeží Rudého moře a v Arabě je plno pramenů. Od východu a od západu tam stéká dešťová voda s náhorních rovin, nikdy tam nemrzne, nikdy tam nepadá sníh, trávy a různých vytrvalých bylin všude plno. Běž si v deštivém období Arabou až k Rudému moři, nevyjdeš ze stanů a stád. Tam

jsme chodívali pásti nejen my, nýbrž i Džehalínové, a tam jsme sváděli hlavní bitky. Do nějakých dlouhých bojů jsme se nikdy nedali, ale vzájemně jsme pěšky napadali své tábory; Džehalínové naše, my jejich. Mnoho a mnoho krve vyteklo, než smyla pohanu, kterou Hanna Kalanze způsobil, oholiv půl hlavy a půl brady. A co majetku jsme ztratili! Za jediného deštivého období nám Džehalínové vzali 250 ovcí.«

»Co s nimi dělali?«

»Prodali je obchodníkům, kteří je hnali do Gazy a odtud do Egypta.«

»Kdypak jste jim vy nejvíce uškodili?«

»Bojem nikdy. Jsou silnější nežli my; zato byli naši lidé lstivější. Džehalínové jako všichni jejich sousedé se živí hlavně chovem ovcí a koz. Neprodávají jich překupníkům. Začátkem jara se sami vypravují se všemi stády, která mají na prodej, do Egypta, a ženou je až do Káhiry. Jednoho léta jsme se pilně vyptávali, kdy že se do Egypta vypraví. Dověděvše se, kterého dne odejdou, počítali jsme, za kolik neděl se vrátí. Když se tato doba blížila ke konci, vypravilo se padesát našich do jejich území.

Džehalínové vyloupeni.

Džehalínové hnali toho léta do Egypta na šest tisíc hlav ovcí a koz. Dobytek byl v ceně, utržili proto jistě veliké peníze. Tyto peníze jsme jim chtěli vzíti. Bylo třeba, abychom je zaskočili. Věděli jsme, že se Gaze vyhnou. Tamní lidé jich neměli rádi. Sami skupovali ovce po okolí, hněvali se proto na Džehalíny, že jim obchod kazí. Obyčejně půl dne cesty pod Gazou Džehalínové zahnuli na severovýchod ke svým. Cesta vede přes několik dosti hlubokých údolí, ba žlebů. V některých je voda. Soudili jsme, že se na noc uloží u vody. Naši zvědové pozorovali jejich postup a podali nám zprávu, až se uložili ve žlebě, který se nám hodil. Byli opatrni. Na výšině nad žlebem byla navršena hromada kamení. K té poslali jednoho kamaráda, aby seděl na stráži. Bylo jich nějakých třicet mužů. Naši byli v přesile, zbraně jsme měli stejné. Velitel Kerackých povídá:

‚Je nutno, kamarádi, abychom umlčeli tamhle tu stráž. Kdo to provedou, dostanou dvojí podíl z kořisti.' Hlásilo se jich deset.

‚Dva stačí.' Metali los a dva se vypravili. Strážce byl buď unaven, nebo si v Egyptě zvykl na opojné nápoje. Usnul. Naši k němu přilezli jako hadové a strčili mu jeho vlastní šátek do úst, aniž by byl vykřikl nebo se bránil. Svázali ho, jeden ho vzal na ramena a druhý povídá:

‚Řekni veliteli, že zůstanu tady na stráži. Je možno, že velitel Džehalínů se poohlédne, nehrozí-li žádné nebezpečí. Uvidí-li stráž, vrátí se spokojen, ulehne a naše práce bude snadnější.'

Stalo se, jak kamarád předvídal. Velitel Džehalínů vystoupil ze žlebu, obcházel kol dokola a vida, že mu strážce kývá rukou, vrátil se klidně ke svým. Náš kamarád se díval, jak si lehl, a ostatní s ním.

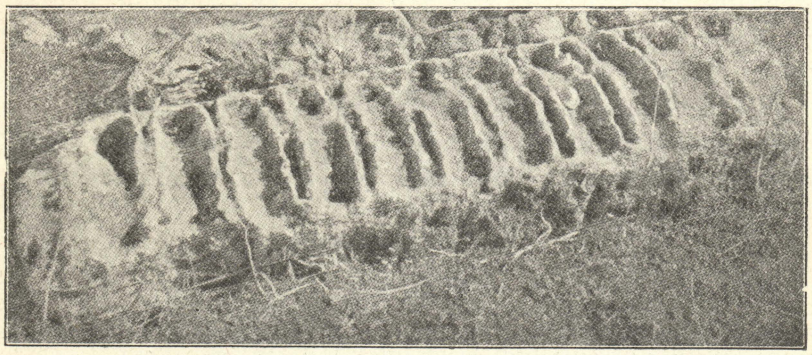

Obr. 89. — Relief v Rabbě.

Velitel poslal našeho druha, který donesl zajatce, aby se zeptal strážce, kdy bychom měli útok podniknouti. Čekali jsme do půlnoci:

‚Nyní spí Džehalínové hlubokým spánkem. Proměňte se každý v hada. Polovička z vás vyleze na oba břehy, polovička se rozdělí: jedni polezou do rokle od severu, druzí od jihu. Neprolévejte více krve, než je třeba. Až budete u spáčů, lehněte si každý na svého; vy, kdo budete na březích, přispěchejte na pomoc a hleďte, ať nikdo neuteče. Obereme je, svážeme a zmizíme.'

Stalo se, jak velitel kázal. Tři zabodli, několik poranili. Z našich nezahynul nikdo, pouze dva se vrátili s lehkými ranami. Džehalínům jsme vzali nejen peníze, nýbrž i šaty a zboží, které z Egypta vezli, naložili na mezky, a spěchali domů. Nepřátelé leželi spoutáni se šátky v ústech. Nemohli

se ani hnouti, ani křičeti. Nějaký pastýř je našel, jak rosa opadla. Teprv potom zavolali na poplach. Nikdo se jich neujal. Byli přepadeni v území cizího kmene; do svého měli ještě dobrého půl dne. Než tam doběhli, a než se jejich bojovníci vypravili, dostali se naši do Araby.

Uviděli své pronásledovatele, když se již blížili k našim horám. Prchali cestou, vedoucí k Chanzíre. Leží při ní veliká jeskyně. Někteří říkají, že v ní zkamenělý velbloud střeže pokladu. Bojí se jí. Za nebezpečí, jaké jim hrozilo, přemohli naši strach, uchránili do jeskyně celou svou kořist, obsadili okolí a čekali na Džehalíny. Vztekem a touhou, aby kořist vyrvali, zapomněli na ostražitost a přihnali se na svých koních až na dostřel. Několik ran je přivedlo k rozumu. Aby se zachránili, obrátili se, a spěchali zpět. Koně klouzali, někteří si polámali nohy, jiné naši ukořistili. Velkou většinou se vrátili pěšky.

Naši čekali u jeskyně až do rána a potom nastoupili vítězný pochod domů. Mimo peníze a osly s nákladem dovedli ještě osm klisen. To bylo největší vítězství našich ve válce s Džehalíny.«

Divný lék.

»Uchraniž mne Alláh od zlého, co to vidím? Jeden z mých mezků kulhá. Co se mu stalo? Zašlápl si kamínek do otvoru podkovy?«

Seskočil, zvedl mezku levou zadní nohu, prohlížel podkovu i kopyto, nikde nic nenašel a mezek přece kulhal.

»Jistě že neopatrně stoupl mezi dva kameny a pohnul si kotníkem. Zastavte se, družino! Mé zvíře potřebuje klidu. Odpočine si, odpočineme si i my!«

»Rádi bychom se, Chalíle, zastavili, ale kde vezmeme vodu? Pojedeme aspoň k údolí Tamad. Tam vodu najdeme, napojíme svá zvířata, napijeme se a odpočineme si. Sám také odpočinku potřebuji. Zachvívá mnou zimnice.«

»Staniž se, otče Júsufe, jak povídáš. Pojď, mé zvířátko, stoupej na tři nohy; čtvrtou odpočívej. U vody tě napojím, nakrmím a tvou bolavou nohu měkkým šátkem omotám. V Mádabě tě, jak se patří, vyléčím.«

»Jak ho míníš léčiti?«

»Pošlu ženu, která je pod mou nohou, aby si vyprosila v každém domě kousíček másla.«

»Což ho doma nemáte?«

»Máme, budiž Alláh pochválen, o máslo u nás nouze není, než chci-li másla užíti jako léku, je nutno, abych je vyžebral po kousku od svých sousedů. Sám zajdu k našemu hřbitovu. Pod ním je mnoho krátkých hadů, jejichž kůže přechází do červena, říkáme jim proto červení. Chytnu jednoho.«

»Neuštkne tě?«

»Červení nejsou jedovatí. Donesu jej domů, má žena dá vyžebrané máslo do kotlíku, přistaví k ohni, a když se zpění, vhodíme do něho živého hada. Po půl hodině se had úplně rozvaří a lék je hotov. Jak zchladne, vezmu kousek vlny a natru toto své zvířátko mezi ušima, jakož i mezi zadníma a předníma nohama. Mastnou vlnu obložím kolem bolavého kotníku a ováži nějakým hadříkem. Zbytkem podělí žena, která je pod mou nohou, všechny hospodyně, od kterých máslo dostala.«

»Co s ním dělají?«

»Každá je povinna snísti, co dostane. Jinak by lék neúčinkoval.«

»Chalíl má pravdu, Múso. Nejednou jsem viděl, jak naši lidé takový lék připravovali a o zbytek se rozdělili. Domlouval jsem jim, že je to pověra. Vysmáli se:

‚Naši otcové chodili touto cestou a hříchu se nedopouštěli. Proč bychom my ji měli opustiti a vzdáti se léku, který prospívá všem našim zvířatům, koním, mezkům, oslům, kravám, ovcím i kozám?'«

»Což by neprospíval, kdyby ho nejedli?«

»Říkají, že by ztratil svou moc.«

»Jistě by ji ztratil,« dosvědčoval Chalíl.

»Jak se zdá, máš své mezky velice rád.«

Koní ubývá, mezků přibývá.

»Lásku, kterou jsem měl ke svým koním, věnuji těmto svým zvířátkům. Jsou mnohem prospěšnější, nežli koně. Živí celou mou rodinu i mne a ještě si pěkný peníz uložím. Koní u nás v Mádabě ubývá, mezků přibývá. Ubývá koní od několika let, ale od té doby, co se u nás pevně usadila vláda, přestávají je chovati i jejich největší milovníci. Jen kdo by se rádi vyrovnali náčelníkům kočovníků, nevyjedou leda na koni. Ostatní dávají přednost oslům a mezkům. Osli jsou užitečnější než koně. O mezcích ani nemluvím.«

»Proč jste dříve chovali více koní než mezků?«

»Potřebovali jsme koní k obraně a k vyrvání kořisti. Dnes máme v Mádabě vládu a četníky. Ti nás chrání. My jim pomáháme, jen když je nutně potřeba, a to pouze, pokud jim vláda nepošle posilu. Bezpečnost našeho života a majetku roste, proto se koní vzdáváme. Jejich chov se nevyplácí.«

»Mohli byste přece s nimi pracovat v poli, orat, svážet.«

»Myslíš jako Čerkesi, kteří se usadili v Ammánu? Ti orají, svážejí a mlátí pouze koňmi. Stavějí si dvoukolové vozy a na nich svážejí obilí. Mají zcela jiné mlátičky, nežli my. Jsou to čtyři ostrá kola za sebou, jimiž drou slámu a vytlačují obilí. Jejich otcové se ubírali jinými cestami, nežli otcové naši. My vozů dosud neužíváme. Snad si na ně naši vnuci zvyknou. Koní k hospodářským pracím nemáme; oráme a mlátíme pomocí mezků, oslů nebo krav a obilí svážíme na mezcích nebo na velbloudech. Chudobní kočovníci nám je na tu dobu rádi pronajmou.«

»Co je u vás v Mádabě dražší: ušlechtilá klisna nebo mezek?«

»Než k nám přišla vláda, měla ušlechtilá klisna cenu tří dobrých mezků. Dnes za ni nedostaneš ani dva. Cena koní klesá, cena mezků stoupá.«

»Odkud dovádíte mezky?«

»Chováme si je sami. Obyčejnou klisnu a silného osla opijeme a zavřeme do tmavé místnosti, jinak by se nespářili.«

Nedostatek píce pro hovězí dobytek.

»Kolik u vás stojí kráva?«

»Za tohoto churavého mezka, kéž ho Alláh uzdraví, bych dostal tři i čtyři krávy. Viděl jsi krávy sedláků u poloostrova Lisán a Mrtvého moře?«

»Viděl.«

»Co jim říkáš?«

»Jsou pěkně rostlé, silné, mají hebounkou srst a dávají prý mnoho a tučného mléka.«

»Tři naše krávy by vlezly do jedné takové z pobřeží Mrtvého moře. Naše jsou slabých kostí, drsné kůže, malé, jakoby zakrslé. Mléko mají velmi tučné, avšak dávají ho málo. Sedláci při Mrtvém moři mají čerstvou píci po celý rok. Viděl jsi, kolik pěstují jetele a vojtěšky. U nás se čerstvá píce proměňuje v suché seno již v květnu. Od května do února

Obr. 90. — Nový domek v Rabbě.

se naše krávy živí pouze suchými travinami nebo tuhými dřevinami. Když jsem za obchodem navštívil Jaffu, podivil jsem se, vida u tamních sedláků — povídali, že jsou z Německa — hromady suchého sena. Ptal jsem se jich:

‚Nač sušíte tuto trávu?'

‚Krmíme jí svůj dobytek.'

‚Nenamáháte se zbytečně sušením? My u nás ji necháváme státi.'

‚Čím krmíte svůj dobytek?'

‚Krmíme jej pouze v lednu nebo v únoru, a to suchou slamou nebo plevami.'

‚Z toho vám vaše krávy mnoho mléka nedají.'

‚Od října obyčejně nenadojíme ani kapky mléka.'

‚Proč přestanou dojiti?'

‚Trpí hladem. V září bývá tráva, která uschla na stojatě, tak vyprahlá, že se láme a vítr ji odnáší. V lednu není po ní ani památky; pouze u kamenů se ještě drží ve způsobě plev, které vítr ukládá jako závěje. Krávy mají hlad. Aby nezhynuly, nutí se do suché slámy nebo do plev. Teprve koncem února a začátkem března se mohou napásti na čerstvé trávě.'

Zasmál se mně německý sedlák: ‚Po léta trpíte vy a váš dobytek. Nenapadlo vám, že by se vám vyplatilo, kdybyste zelenou trávu posekli, usušili a se jí na zimu zásobili?'

‚Dosud nám to nenapadlo. Povím o tom svým krajanům, ale pochybuji, že by si dali říci. Řeknou mi: „Naši předkové chodili těmito cestami. Proč bychom je opouštěli a dávali se na cesty jakýchsi přistěhovalců německých?"

Nedostatek píce je příčinou, proč za období deštivého spěcháme se svým dobytkem k Mrtvému moři; z Mádaby je to však mnohem nesnadnější, než to bylo z Keraku. Při jihovýchodním pobřeží Mrtvého moře jsme měli dědičné právo na pastviny. Při jeho severovýchodním konci tohoto práva nemáme. Jsme odkázáni na dobrou vůli různých kočovníků, obzvláště Aduánů. Necítíš, Múso, zápachu?«

»Jak bych necítil!«

Hyena na hodech.

»Uchraň nás Alláh od zlého! Jistě nenajdeme v Tamadu vody; kobylky ji asi otrávily.«

Rychle jsme sjeli k řečišti údolí Tamad (obr. 81), jak se říká východní části potoka Uále. Malých studánek v něm

bylo na sta, do všech však zalezly a zapadly kobylky. Hleděli jsme se dostati na druhý břeh co nejrychleji. Nový zápach. Naše zvířata jako by se něčeho lekla; zabočila vlevo, vyhýbala se hřbitovu. Z jednoho hrobu vyčnívala noha až nad koleno. Byla úplně ohlodána, odtud ten zápach. Nějaké šedé zvíře se mihlo mezi skalisky. Hyena; vrací se ke svým hodům. S pomocí svých družek vytáhne i nohu druhou, ba dostane se k břichu a k hlavě...

»Smiluj se, ó Alláh, nad tímto svým tvorem a nedovol, aby ho roznesly zbabělé hyeny!«

»Proč tuto mrtvolu lépe nezahrabali?«

»Spěchali, a vidíš následky. Žádný spěch nevede ke zdaru. Ne nadarmo nás učili naši rodiče říkat: Klidnou rozvahu dává Nejvýš milostivý, ukvapený spěch vnuká ďábel. Zbaviž nás, Alláh, od zlého!«

Otec Júsuf nemocen.

»Přenocujme, Múso a Chalíle! Má horečka roste, sotva se držím v sedle,« vybízel otec Júsuf.

»Popros Alláha, aby tě posílil. Překonej svou únavu a zůstaň v sedle, otče Júsufe. Čím spíše budeme doma, tím dříve budu moci léčiti svého mezka a Músa tebe.«

Po chvíli prosil otec Júsuf znova: »Kamarádi, aspoň chvilku si odpočinu; klesnu, nevydržím.«

Právě jsme přejížděli hlubší údolí. Skočiv se sedla, chopil jsem klisnu otce Júsufa za uzdu, pomohl jsem mu sestoupiti a lůžko upraviti. Chvěl se zimou. Zamotal jsem ho do všech pokrývek, i svůj plášť jsem na něho položil. Léku nechtěl.

»Ráno vezmu chinin, ale nyní mně, Múso, nedávej nic. Všechno bych zvrhl.«

Chalíl jako by byl ztratil řeč. Neustále hladil churavou nohu svého mezka a mne se doptával, kdy že vyjedeme. Ani jeden, ani druhý jsme oka nezamhouřili. Pahorkovitý kraj, ve kterém jsme přenocovali, se svažuje k potoku Uále. Údolí nejsou příliš široká, ale dosti hluboká. Poskytují útulek různým četám nájezdním i loupežným. Vždyť jimi vedou cesty k vodě. Naši koně a Chalílovi mezci byli zdaleka viditelni. Uzamkl jsem přední nohy našich koní pouty. Chalíl učinil totéž svým mezkům.

»Zastiň nás, Alláh, svým závojem, aby nás nepřekvapila silnější četa! Kdo sedí a odpočívá, je v nevýhodě před tím,

kdo je v pohybu. Jedeš-li, Múso, snadno se nájezdníkovi vyhneš nebo ho odrazíš. Opočíváš-li, jako my, v tomto hlubokém údolí, můžeš býti napaden dříve, než se naděješ a na obranu postavíš.«

»Jenomže, když jedeš, je tě zdaleka vidět; to my jsme přece jen v úkrytu.«

»Kde je úkryt v těchto krajích? Byli jsme my sami, kdo jsme směřovali k vodě? Nejela k ní nějaká jiná družina? Nezpozorovali nás? Nesledují nás? Víš ty, jestli tamhle na břehu za tím kamenem po nás neslídí nějaký lovec? Ulovil by nás, než bychom se nadáli. Odvrať od nás, ó Alláh, všechny nástrahy!«

Nebyla ani půlnoc a Chalíl naléhal, abychom odjeli. »Jistojistě se za chvilenku vyhoupne denice. Pojedeme s ní a než se východní obloha začervená radostí nad novým dnem, budeme se blížiti k Mádabě.«

»Měj, Chalíle, přece soustrast s otcem Júsufem! Před chvílí se poněkud upokojil, snad usnul. Odpočine si a udrží se v sedle.«

Za chviličku šeptal Chalíl:

»Vzbuď ho, Múso, vzbuď ho! Pojedeme.«

»Až se ukáže denice; ať se trochu prospí.«

Sotva se denice ukázala, prosil Chalíl sám otce Júsufa, aby vstal, že se dáme na cestu. Potácel se chudák jako opilý.

»Krev mně buší, v uších mně duní, sotva se na nohou držím. Nevím, nesvezu-li se se sedla.«

»Alláh ti pomůže. Pohyb tě trochu osvěží a silná vůle tě udrží.«

Bylo osm hodin ráno, když jsme sestoupili ve faře mádabské a otec Júsuf ulehl. Až do Mádaby jsme bezmála ani nepromluvili.

Nespokojení četníci.

Vracel jsem se z Edomska Římskou silnicí. Doprovázeli mne moji přátelé Hájel a Bachít z Beni Sachr. Všichni jsme jeli na velbloudech. Dva četníci nás střehli. Kníže Talál mne vybízel:

»Pojedete od nás do Uádi Músa a odtud k severu do území kerackého a mádabského. Tamní usedlíci a kočovníci nás nenávidí. Jistě by obtěžovali mé příbuzné a ztěžovali práci tobě. Mají strach z vlády. Použij tohoto strachu a vem si

od vlády četníky. Bude tě to státi peníze, ale ušetříš mrzutostí nám i sobě a urychlíš svou cestu.«

»Budu se, bratře Talále, říditi tvou radou a četníky si vezmu. Dosud mně ani jeden z nich neprospěl. Všichni, kteří mne doprovázeli, mně byli na obtíž, ale abych nevydával zbytečnému nebezpečí tvé příbuzné a jejich velbloudy, vezmu si četníka.«

»Dva si vezmi, Múso. Budou dodávati odvahy jeden druhému. Kdyby s vámi bylo zle, mohl by jeden odjeti a pomoc přivolati.«

»Věříš, bratře, těmto svým slovům? Bude-li s námi zle, žádný četník nám pro pomoc nepojede ze strachu, aby nebyl od našich útočníků zaskočen a vyloupen nebo zabit.«

»Alláh vás zastře svým závojem. Moji příbuzní jsou stateční. Máte dobré zbraně, ale přece ti radím, aby sis vzal četníky dva. Jednoho budeš potřebovat, aby odháněl usedlíky a kočovníky od vašeho tábora, druhého, aby dozíral na pasoucí se velbloudy.«

K pohraničnímu potoku Hsa jsme sestoupili Římskou silnicí 29. června průsmykem Nmén (obr. 82). Jeho řečiště je v těch místech 40—70 m široké, rákosím, oleandry a tarfou porostlé. Bylo v něm málo vody. Po vydatných deštích je přechod nemožný, poněvadž valí-li se řečištěm bystřina, nelze se vyhnouti bažinám a peřejům.

Vystupujíce na pravý břeh, dostali jsme se na široký stupeň, proměněný od sedláků v úrodná pole. Pšenici a ječmen měli již sklizeny a vymláceny, pouze proso a tabák nás poutaly svou bujností. Sedláci bydlili ve vesnici Ajna, jednak ve starých zříceninách, jednak ve 14 nových domcích.

»Zastavme se, Múso! Velbloudi se trochu popasou, naše koně rovněž a tady sedláci nám uvaří trochu kávy.«

»Zastavte se, sluhové vládní! Nikdo vám nepřekáží. My pojedeme na náhorní rovinu. Dohoníte-li nás živí, jistě nás nedohoníte zdraví,« odpovídal Hájel.

»Hrozí tady smrt?«

»Jak by nehrozila. Zeptejte se, koho chcete. Každý hledí, aby touto oasou projel co nejrychleji. My jsme jejím obyvatelům nikdy nic nevzali, a nikdy jsme se zde nezastavili. Nejen že jejich obličej zaviňuje nezdar, ale mouchy a komáři z jejich bažin šíří smrt.«

»Je pravda, Hájele, co povídáš, nebo hledíš četníky jen zastrašiti?«

»Nezapírám, že je chci postrašiti, leč pravdou. V okolí této vesničky sídlí duch, který posílá na každého návštěvníka zimnici.«

»Zdejším sedlákům neškodí?«

»Nikoliv. Přinášejí mu oběti, dávají mu krev každého obětního zvířete, které zabijí, proto jich šetří, kdežto cizince zapuzuje a neutekou-li, zabíjí.«

Za vesnicí se zvedá skalní stráň bezmála 200 m vysoká. Římská silnice ji jednak obchází, jednak je v ní vylámána. Vystupuje do hlubokého žlebu, jímž pozvolna dospívá na ná-

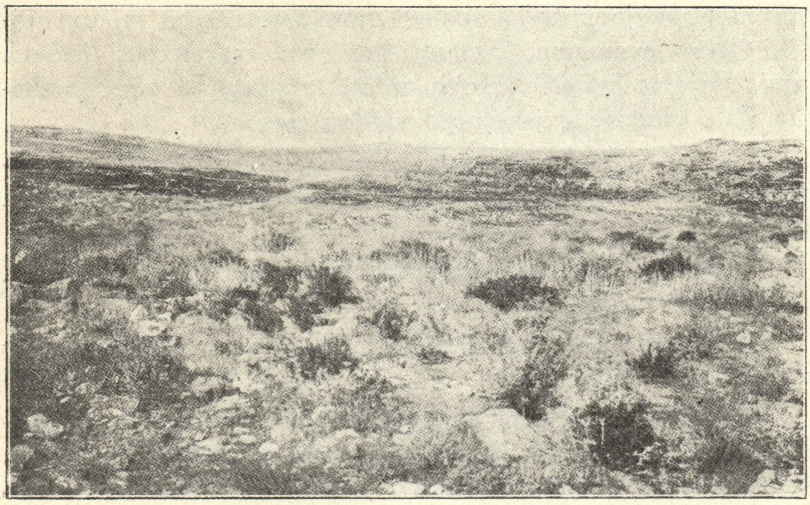

Obr. 91. — Díbán od východu.

horní rovinu moabskou. Byli jsme na smrt unaveni, když jsme se na ni dostali. Velbloudice našly pastvu, my však ulehli bez večeře, poněvadž nikde nebylo paliva. Oba četníci bručeli, ba potichu nadávali.

»Těžká je služba, k jaké nás vláda odsoudila. Naše koně nemají obroku, my nemáme večeře.«

»Kolik měsíců jste, sluhové vládní, nedostali služného? My vám odměnu za vaši námahu dlužni nezůstaneme. Od Músy dostanete jistě víc, než vám vláda vyplatí za měsíc. Vidíte, že jsme rovněž bez večeře. Nenadáváme; proč vy reptáte? Což abyste se poohlédli po svých?« vybízel je Bachít. »Sedněte na své koně, zajeďte k východu nebo k západu; jistě najdete někde tábor. V něm vás sedláci s velkou radostí uví-

tají. Zabijí vám tučného berana, navaří vám sladičkého čaje, upraví vám měkounké lůžko. Najedeni a napiti se natáhnete a budete děkovati Alláhovi, že vás zbavil takové těžké služby. Nezalíbí-li se vám v táboře, proč byste nemohli jet až do Keraku? Tamní četnický velitel vás jistě pochválí, až se doví, jak jste se chovali k nám a s jakou srdnatostí jste od nás utekli.«

»Nezlob, Bachíte! Kdo povídá, že od vás chceme utéci? Je nám líto našich koní, že jsou bez obroku.«

»Dostali ho včera, že ho ani nesežrali. Dnes ráno jste je ještě přikrmovali, v poledne rovněž. Do rána hladem nezahynou a nějací zdejší sedláci vám jistě naplní míšky nejpěknějším ječmenem. Neučiní-li to oni, vezmete si ječmen sami. Najdete jej na každém mlatě. Sedláků se přece nebojíte. Jste vláda a oni se před vládou třesou.«

»Tito sedláci nikoliv. Tady jsou muslimové keračtí a Hedžájové; dosud svých šíjí před vládou nesklonili. Nevím, jak nás přivítají.«

»Nebojte se, služebníčkové, nic se nebojte! Pojeďte s námi, my vás uchráníme!«

»Vaši Beni Sachr jsou daleko a Keračtí a Hedžájové vás nenávidí více než nás.«

»Mýlíte se. Naši Beni Sachr táboří před námi. Dnes odpoledne k nim dorazíme. Jak Keračtí, tak Hedžájové se třesou před naším knížetem. Neodváží se na nás ani křivě pohlédnouti.«

»Múso, urči stráže,« vybízel mne závodčí.

»Kdopak by dnes v noci konal stráž?« ozval se Bachít. »Všichni jsme unaveni a máme vás.«

»Hedžájové jsou proslulí zloději koní. Mohli by nás o naše připraviti.«

»Vládních koní se přece nedotknou.«

»Tito nejsou vládní. Jsou přece naším soukromým majetkem. Víš, že vláda nám, četníkům, koní nedá. Sami si je musíme koupiti, sami živiti. Říká, že vládní koně by nám nevydrželi ani měsíc. Dá nám nějaký příspěvek na koně a na jeho výživu; jinak se o něho nestará. Padne-li, jen my z toho máme škodu.«

»Náleží-li klisny vám, máte povinnost jich stříci. My svých velbloudů hlídati nemusíme. Mají vpálen znak našeho kmene

a každý příslušník kmene Hedžája si dobře rozmyslí, než nám je vezme, obzvláště když kníže táboří v jejich území. Vložte svým klisnám pouta, zamkněte je a natáhněte se vedle nich.«

»Kdo má moje pouta? Kde jsou moje pouta?« doptával se závodčí.

»Dosud nikdo z nás tvých pout nehlídal. Kam jsi je dnes ráno dal, tam je jistě najdeš.«

»Sám jsem je v poledne upevňoval za svým sedlem. Teď tam nejsou.«

»Nestrčil jsi je do svého sedlového tlumoku?« ptal se jeho druh.

»Hmatal jsem v pravém i v levém. Nemáš je ty ve svém? Družino, podívejte se do svých zavazadel; snad jsou má pouta v některém.«

»U nás svých pout nehledej! Nejsme tvoji sluhové, ale také nejsme zloději. Pokud jsi s námi na cestě, jsi náš bratříček. Žádný příslušník kmene Beni Sachr bratříčka neoklame. To si pamatuj, než nás ještě vybídneš, abychom se poohlédli po tvých věcech,« promluvil Hájel a závodčí umlkl. Šeptal svému druhu:

»Jistojistě se mně svezly a do vody spadly u potoka. Víš, jak se má klisna plašila. Vzpínala se na zadních nohou, dostala se do křoví a nějaká větev pouta strhla. Podívej se, obě tkaničky jsou přetrženy. Abych si sedl a své klisny střehl. Věda, že je bez pout, ani bych strachem neusnul.«

Tábořili jsme ve výšce 1100 m. Po půlnoci se zvedl západní větérek. Rostl a k ránu se proměnil v pravý vichor. Byl vlhký a chladný. Zima pronikala až do kostí a přece bylo posledního června. Oba četníci se chvěli zimou.

»Půjčte nám, družino, nějakou pokrývku. Zmrzneme.«

»Proč jste si nenechali své pláště? Včera ráno jste je naložili na mezka nějakého sedláka, aby vám je odvezl do Tafíle, že zbytečně své koně zatěžujete. Nyní by vám byly dobré.«

»Nic jim, Bachite, nevytýkej! Půjčím každému dvě pokrývky. Máme jich dosti. Jsou synové Adamovi, jako my. Zachladí-li se, dostanou střídavou zimnici. Vrátí se domů nemocni a budou na nás jistě naříkat.«

»Alláh tě osvítil, Múso. Na tvou dobrotu jistě nezapomeneme.«

Ráno jsme se vydali na cestu s radostí. Všichni jsme měli prsty zkřehlé. Spěchali jsme pěšky, jen abychom se co nejdříve dostali do zřícenin Dát Rás.

»Tam najdeme, kamarádi, útulek před tímto dravým větrem. Uvaříme si snídani, občerstvíme se a budeme spěchati ke svým,« utěšoval Hájel.

Před pěti lety jsem navštívil Dát Rás po prvé. Tehdy byly mnohé budovy ještě úplně zachovalé (obr. 83). Potom se v nich usadili sedláci, stavěli si v nich domky a stáje a mnohou a mnohou památku zbořili.

Zatím co Abdalláh chystal snídani a Bachít dozíral na pasoucí se velbloudy, prohlížel jsem s Hájelem zříceniny.

»Pohleď, Múso, zda se poloha tohoto města nepodobá poloze Mádaby. Leží rovněž uprostřed rozsáhlé úrodné roviny, jenže je odtud mnohem širší rozhled nežli z Mádaby. Znáš tamhle ten kopec na jihovýchodě, z něhož jako by sálal červený oheň?«

Starými městy.

»Jak bych ho neznal? Je to skalní věž Tuíl Šhák, jíž jsme se nedávno zblízka obdivovali.«

»Máš pravdu. Je to Tuíl Šhák. Je vidět na dva dny cesty od jihu.«

Po snídani jsme jeli směrem skoro severním k římskému táboru Umm Hamát. Zmizí zanedlouho rovněž, poněvadž se v něm usazují sedláci.

V poledne jsme dospěli k městišti Nachl. Jsou to snad nejrozsáhlejší zříceniny jižního Moabska. Nikde jsem nenašel mohutnějšího staviva, jenže se nezachovala ani jediná budova. Zdá se, jako by bývalo toto město násilím rozbořeno. Leží na rozvodí. K jihu se snižuje úrodná rovina k pohraničnímu potoku Hsa neboli Keráhi; k východu je tato rovina více zvlněna. Její údolí končí v řečišti Sultán, které tvoří nejdelší rameno potoka Módžeb neboli Arnon. K severu přechází úrodná rovina ve vápencová vyprahlá skaliska, rozbrázděná nesčetnými žlíbky a žleby. Dešťová voda se jimi valí rovněž do potoka Módžeb.

Za zříceninami Nachl jsme našli vydatnou pastvu pro velbloudy.

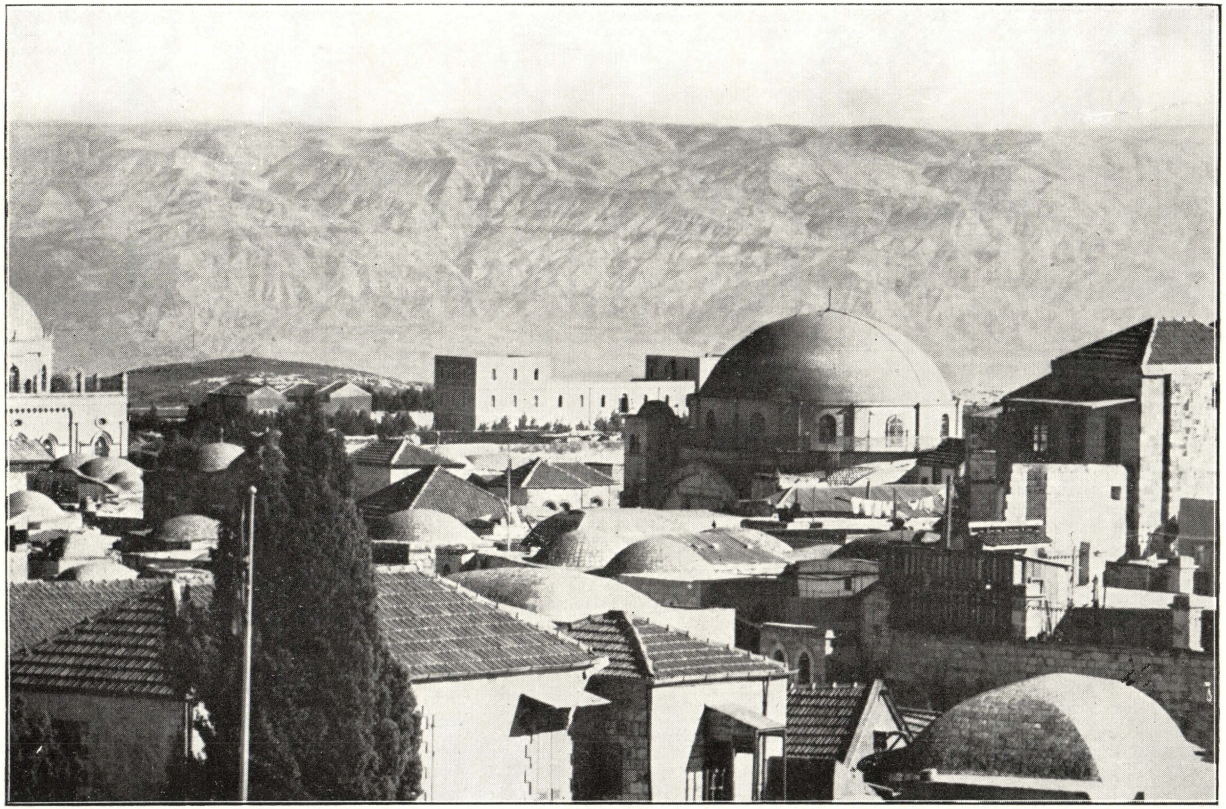

Obr. 92. — Z Jerusalema za Mrtvé moře.

»Zastavme se zde, kamarádi! Dopřejte svým zvířatům, aby se nasytila. U našeho tábora dnes večer jistě nic nenajdou. Všechno bude spaseno anebo jako palivo vytrháno.«

»Nezastavujme se zde, Hájele! Pojeďme ještě kousek tamhle do té kotliny. Něco se tam černá. Jistě jsou to hromady paliva, na kterých si Hedžájové za období deštivého upravili svá lůžka. Bez námahy si tam uchystáme oběd.«

Poobědvavše, nastoupili jsme v pravé poledne pochod k severovýchodu. Hledali jsme tábor svých přátel Beni Sachr, a sice vládnoucího rodu Eben Fájez. Nějaký pastýř nám povídal:

»Napájejí v Hanačén.«

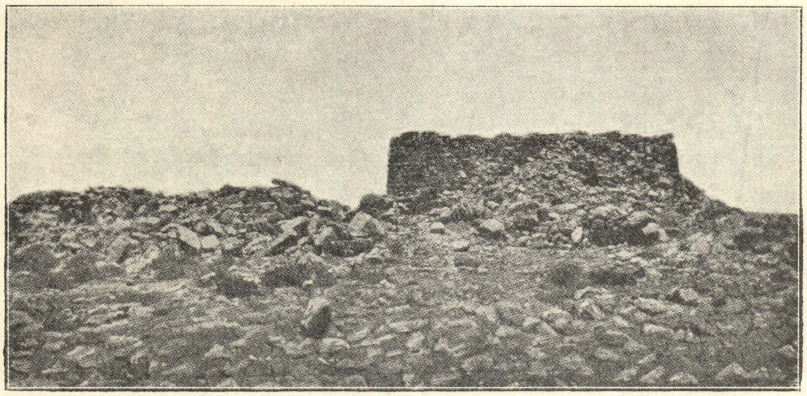

Obr. 93. — Ve zříceninách Ál.

Z toho jsme soudili, že bude jejich tábor nedaleko. S výšiny, na niž jsme vystoupili, jsme zahlédli tábor.

»Jistojistě je to náš. Podívej se na stan Találův na sedmi tyčích.« Odhadoval jsem, že je k němu něco přes 6 km.

»Brzo tam dospějeme. Mohli bychom navštíviti zříceniny, sedící před námi. Leží bezmála úplně v našem směru.«

»Proč bychom jich nenavštívili? Nic si nezajedeme.«

Jenže jaká to byla cesta. Projížděli jsme krajem, skládajícím se z úzkých a krátkých žlebů a žlíbků, na jejichž bílých, drobících se stráních nic neroste. Co nám dalo práce, než jsme se dostali k nevelké zřícenině. Své velbloudice jsme vedli; klouzaly a my s nimi. Místy jsme se obávali, že spadneme všichni do hlubiny.

Ve zříceninách nebylo nic zvláštního. Navštívil jsem je, abych odtud nakreslil mapku okolí, a spojil je s jinými, je-

jichž polohu jsem přesně určil. Od zřícenin bylo nutno dolů, do údolí Hanačén. Sestup byl ještě nebezpečnější než výstup.

»Kéž Alláh ochrání naše zvířátka! Hleď, Múso, jak opatrně si vykračují.«

Divoká bystřina.

Bez nehody jsme se dostali do údolí. Jeli jsme jím k severu. V řečišti se všude udržuje voda pod vrstvou naplaveniny. Je pouze 4—10 m široké, ohraničené stěnami, které místy vystupují na 6—40 m.

»Měl bys, Múso, viděti bystřinu, jaká se tudy valí, spadne-li vydatný déšť v okolí skalní věže Tuíl Šhák. Odnáší, co se jí do cesty postaví. Není to dlouho, vzala si 22 stanů Hedžájů se vším zařízením a s dětmi. Jen mužové a ženy se s bídou zachránili.«

»Copak měli Hedžájové svůj tábor v samém řečišti?«

»Několik stanů bylo v řečišti, jiné po jeho bocích. Bystřina donesla veliké množství vyvrácených keřů, štěrku a písku, utrhla se skála, která před námi v tomto hlubokém řečišti leží, nános se zastavil, voda se vzdula, rozlila se po březích a celá tato rokle se proměnila v jedinou hučící bystřinu. Smrt slavila hody, kéž se Alláh slituje nad těmi, kdo tady zahynuli.

Vraceli jsme se tehdy z nájezdu. Zabočili jsme sem, abychom napojili svá zvířata. Pokud na tomto světě budu, nezapomenu nářku žen a mužů. Jako šílení běhali od zátoky k zátoce pátrajíce, zda někde nenajdou mrtvolu svého dítěte. Tamhle na tom tabulovém skalisku jsem, Múso, viděl 15 mrtvol, jednu menší než druhou, jednu více zohavenou než druhou. Proud je vrážel do skal. Všechny údy měly polámány a mnohé i lebky rozraženy. A kolik ovcí a koz zahynulo! Odtud až k Mrtvému moři sbírali na březích mrtvé lidi a padlá zvířata.

Zpráva o neštěstí Hedžájů se šířila od ohně k ohni. Jindy čekáme, až takoví ubožáci přijdou a požádají o podporu. Na tyto jsme nečekali. Bratr Talál prohlásil ve svém stanu:

‚Kdo máš rád své děti, pomoz chudákům!' Skládali jsme, kolik jsme mohli; kusy stanové látky, stanové tyče, velbloudy, ovce, kozy, pšenici, rýži jsme jim posílali. Mezi postiženými bylo několik pověstných lupičů. Na naše stáda podnikli několikráte lov. Někdo z našich poznamenal:

‚Trest Alláhův je stihl!'

Zle se na něho obořil bratr Talál: ‚Mlč, chlape, a nemáš-li srdce, hned se z mého stanu kliď!'

Budiž Alláh pochválen. Tamhle v té zátoce jsou naši.«

Talál rovná spor.

Celý tábor nás vítal. Objímali nás, líbali, žebronili, abychom byli jejich hosty. Kníže Talál, zapomněv na svou důstojnost, spěchal k nám skokem. Tmavé jeho oči zářily upřímnou radostí:

»Budiž Alláh pochválen, že jste se vrátili všichni zdrávi! Věř, Múso, že jsem o vás měl strach. Ve svém území a v širé poušti východní se tak nebojím, jako v roklích Uádi Músa a mezi těmi pofouchlými usedlíky a sedláky.«

»Co zde děláš, bratře Talále?« ptal jsem se ho, usednuv po boku v jeho stanu.

»Medžálje keračtí vyloupili našeho pastýře. Jeho příbuzní přepadli tábor Medžáljů, několik jich zabili a s kořistí se vrátili. Medžálje se obrátili na krajského správce z Keraku o pomoc. Vyzval mne, abych spor po dobrém ukončil.«

»Okolí Hanačén nenáleží přece Medžáljům.«

»Zajisté, náleží Hedžájům, ale Hedžájové jsou poplatni jak Medžáljům, tak nám.«

»Jak věc vyrovnáš? Pomůže ti vláda?«

»Té se vyhneme. Snědla by nás. Věc je jasná. Medžálje začali. Ukamenovaný satan, kéž mne Alláh uchrání od zlého, které působí, jim vnukl, aby přepadli našeho pastýře. Poslechli ho a byli potrestáni.«

»Zabili pastýře?«

»Nikoliv.«

»A přece pravíš, že tvoji lidé několik Medžáljů zabili a s kořistí se vrátili. To byl velký trest.«

»Trest je větší, je pravda, ale nezasloužili si ho? Proč začínali?«

»Co chtějí Medžálje?«

»Náhradu za zabité muže a všechny ovce a kozy, které jim naši odehnali.«

»Dáš jim, co požadují?«

»Odkud bych to vzal? Od příbuzných vyloupeného pastýře nic nedostanu. Medžálje mu odehnali všech jeho 36 velbloudů a pořádně mu natloukli.«

»Ukořistěné velbloudy nevrátili?«

»Vrátili, ale teprve po nájezdu našich, až je k tomu vláda přinutila. Skřípějí zuby a litují, že vlády poslechli a velbloudy vrátili.«

»Chudáci Medžálje! Několik mužů jim tvoji lidé zabili a poranili, na 500 ovcí a koz jim odehnali a ty nemáš chuti jim dáti náhradu.«

»Chuť mám, ale odkud mám vzíti tuto náhradu?«

»Zajmi aspoň ovce a kozy a vrať jim je, když nezaplatíš prolité krve.«

»Kde jsou dnes kozy a ovce ukořistěné Medžáljům! Naši je hned prodali nějakému obchodníku. Hnal je s jinými do Damašku.«

»Nemohl bys na příbuzenstvo vyloupeného pastýře přece naléhati, aby Medžáljům nějakou náhradu dalo?«

»Kde je najdu? Uchýlili se do sopečného území Hauránu. Tam jsou v bezpečí. Vláda se neodváží poslati proti nim své četníky nebo vojáky. Jejich koně by si zlámali nohy v neschůdné lávě a četníci nebo vojáci by mohli býti postříleni.

Co mohu sám učiniti, učiním. Slíbím vládě, že se pokusím, aby příbuzenstvo napadeného pastýře Medžáljům nějakou náhradu dalo, avšak přímo prohlásím, že za ni neručím. Vládě nezbude, než aby se tímto slibem upokojila. Nejsouc ještě silná v Keraku, neopováží se vystoupiti proti nám, Beni Sachr. Medžáljům samým přeje, aby byli pokořeni, a tato věc je hodně pokoří. Krajský správce oznámí do Damašku, že jsme se smířili, věc usne a za rok, za dva se na ni zapomene. Takových spících sporů je u nás mnoho a mnoho. Pokud byli Medžálje silni, pomáhali si sami. Svou nesvorností umožnili vládě, aby se pevně usadila v Keraku. Co si nadrobili, sami jedí.«

Nemocní a ranění.

Nazítří jsem měl bezmála od rána do večera co dělat s návštěvami nemocných. Jen dvě hodiny jsem věnoval svým studiím národopisným. Zhrozil jsem se, jak se rozmáhají mezi Beni Sachr choroby oční. Dobrá polovice dětí si naříkala na oči. Dva synové Találovi byli již napolo slepí.

»Sám jim, bratře, pomoci nemohu. Je to těžká a nebezpečná nemoc. Vyprav je za mnou do Jerusalema. Postarám se, aby byli přijati do řádné nemocnice a tam léčeni.«

Ujali se jich milosrdní bratří v Tantúru, kde pobyli mnoho neděl.

Raněných bylo v táboře Találově dvanáct. Vodili mne od jednoho k druhému. Každý ležel v koutě, zavěšeném pevnými látkami, aby k němu ani vzduch, ani světlo neměly přístupu.

»Bojíme se hvězd a zlého zápachu. Nic tak nejitří ran jako světlo slunce, měsíce nebo hvězd a zápach některých osob a věcí.«

»Vždyť v tom horku nemocný nemůže ani dýchat, jeho rány se paří a proto více bolí.«

»Ať trpí, jen když se uchrání od toho, co by mu jistě přitížilo.«

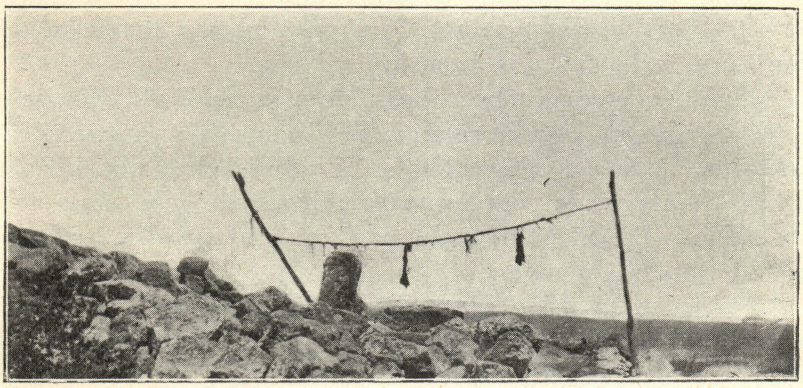

Obr. 94. — Ženské copy nad hrobem.

»Kdo jim způsobil tyto rány?« ptal jsem se mladíka, který mne doprovázel.

»Šammarové. Vrátili jsme se před čtyřmi dny.«

»A za tu dobu se rány tak zhoršily?«

»Vždyť jsme byli deset dní na cestě, než jsme sem dorazili. Dnes je patnáctý den, co naši lidé tyto rány utrpěli.«

Dobrá polovice raněných byla zasažena koulí, dva šavlemi a ostatní kopím. Rány kopím byly nejhorší, obzvláště v masitých částech těla. Široké ostří kopí nejenom bodá, nýbrž i řeže. Rány se těžko hojí; hnisají. Na všech ranách jsem našel velbloudí srst, namočenou ve velbloudím moči. Srst byla prosáklá hnisem. Zápach byl nesnesitelný. Příbuzní několika poraněných nechtěli dovoliti, abych ránu vyčistil, a přece hnis pronikal i obvazy. Bylo třeba, aby jim sám Talál domluvil.

Velice mně bylo líto silného mladíka, jemuž kopí projelo masitou částí pravého stehna. Do rány bylo možno strčiti celou ruku. Pánevní kost byla patrna. Vše hnisalo. Nemocný úpěl, když jsem rozřezané maso od hnisu čistil a ránu desinfikoval. Vyplnil jsem ji cupaninou, ošetřil co nejlépe a dal matce poraněného tolik čisté cupaniny, jakož i léků, kolik jsem mohl a prosil Talála, aby sám dohlédl, aby ránu každý den čistili a obvazovali. Slíbil, že dohlédne. Poraněný mne chytal za ruku, aby ji políbil.

»Múso, Múso, nerad bych odešel z tohoto světa. Hle, jsem tak mladý! Pomoz mně a Alláh ti pomůže!«

»Alláh ti jistě pomůže. Měj důvěru v Něho. Nedovoluj, aby tvé lůžko zavěšovali, jako dosud. Poodhrň si stanovou látku, ať k tobě přijde čistý vzduch. Pros svou matku, aby ti každý den ránu čistila tak, jak jsem ji čistil sám.«

»Díval jsem se na tebe, Múso. Zuby jsem skřípěl. Měl jsem chuť vzkřiknouti, aby tě zahnali. Bál jsem se tě; nyní se tě již nebojím. Cítím, jak se mi ulevilo. Vím, že jsi chtěl pouze moje dobré. Sám povedu matčinu ruku, aby mně mou ránu tak obsloužila, jako jsi učinil ty. Škoda, že do ní nevidím a sám si všechno udělati nemohu.«

»Dobré srdce máš, Múso. Kéž tě Alláh ve zdraví tvému příbuzenstvu navrátí,« poznamenal Talál, když jsme se po poledni vraceli do jeho stanu.

Zpěv při práci.

K večeru jsme napájeli velbloudy. Studnice v řečišti Hanačén nejsou hluboké. Vody v nich bylo přes půl metru a stále dotékala. Bachít vlezl do studnice a podával vodu Abdalláhovi, jenž ji naléval do široké, ale plytké cínové mísy. Tři synci Beni Sachr, mladí moji kamarádi, odháněli žíznivé velbloudice. Pouze tři směly píti najednou. Bachít i Abdalláh zpívali při napájení krátké písničky.

»Proč zpíváte, Bachíte?«

»Aby nám práce rychleji ubývalo a aby velbloudice klidně pily. My, lidé, i naše zvířata jsme na takové popěvky zvyklí. Kdybych přestal zpívat, bude se mi zdáti napájení obtížné. Velbloudice se zarazí, budou se ohlížeti, jako by něčeho postrádaly. Sta a sta takových písniček znám a nové a nové si skládám. Není to žádné umění, jen když se trochu rýmují a čas uchází. Některé jsou jistě prastaré. Od svého dědečka

jsem slýchával, jak je říkával, a můj dědeček odešel, když mne ještě vozili v tlumoku velbloudím.«

»To ti nebylo ani šest let.«

»Možná, že ani pět.«

»Zapamatoval jsi si ty písničky od té doby?«

»Byly to prvé písničky, kterým jsem se naučil. Dědečka jsem měl rád. Otec propustil mou matku, provdala se za jiného a o mne nepečoval, leda můj dědeček. Jak jsem byl rád, když mne ponejprv pozval, abych hnal velbloudice k napajedlu. Vzal jsem si hůlku delší, než jsem byl sám a odháněl je, aby se netlačily a do studny nespadly nebo mísu s vodou nepřevalily. Jak jsem slyšel zpívat dědečka, opakoval jsem jeho slova a naučil se mnohým písničkám.«

Smutné mládí.

»To jsi měl, Bachíte, smutné mládí.«

»Ba smutné. Má matka se nemohla dohodnout s mým otcem. Nevím proč, vím jen, že ji otec často a často bil a že ona, tisknouc svou tvář k poduškám, dlouho do noci plakávala. Nejednou jsem ji těšil:

‚Matičko, až já budu velký, budu tě brániti. Nedovolím, aby tě někdo tloukl.'

‚Kdy to bude, synáčku? Kde budu do té doby já, tvá matka. Nevím, jak dlouho toto utrpení snesu.'

‚Což tě tatíček nemá rád?'

‚Měl mne velice rád. Alláh ví, proč jeho duše z mé odešla. Hospodařím, jak nejlépe mohu, stan udržuji v pořádku, nikde není v něm díry, kdejakou trhlinu hned zalátám. Šaty jeho spravuji, peru, chystám, o čem vím, že to má rád, hosty častuji podle svých sil, nekřičím, nejsem umíněná a přece mne bije. Nemá mne rád. Jsi maličký, synáčku, nerozumíš tomu. Až porozumíš, snad již tvá matička trpěti nebude.'

To jsem si, Múso, zapamatoval z doby, kdy u mne matička ještě byla. Pojednou odešla. Dala se pod ochranu otce Hájelova a Találova. Nebyl tehdy ještě knížetem. Několikrát jsem ji navštívil v jeho stanu. Jak se to otec dověděl, zlobil se a když jsem to udělal po třetí a po čtvrté, bil mne. Vím, že k nám potom přišel ochránce mé matičky, křičel s otcem, načež on prohlásil, že ji propouští. Přišla se svým ochráncem k nám do stanu, vzala si svůj majetek, naložila na své dvě velbloudice a chystala se, že odjede ke svému příbuzenstvu.

Utekl jsem za ní prose, aby mne vzala s sebou. Objala mne a líbala. Otec přiskočil, vytrhl mne jí z náručí a vlekl mne do stanu. Plakal jsem až do večera a od večera do rána. Onemocněl jsem. Když jsem přišel k vědomí, ležel jsem ve stanu svého dědečka. Bydlil se svým mladším ženatým synem. Ani strýček, ani tetička nebyli zlí, ale kdo o mne pečoval, byl můj dědeček. Škoda, přeškoda, že mne nevychoval. Odešel z tohoto světa.«

»Co bylo příčinou jeho odchodu?«

»Podnikl nájezd proti Rualům. Z nájezdu se nevrátil. Kéž mu Alláh otevře bránu rajskou! Jsou to smutné vzpomínky, Múso. Až někdy budeš u nás, povím ti víc ze svého života. Nyní pojďme do stanu Találova. Černoch mi dává znamení, že již je večeře.«

Ženy nás doprovázejí.

Ráno jsme se chystali k odjezdu. Nebylo snad v táboře muže, který by nebyl přišel se s námi rozloučiti. Jen kdyby se byli spokojili loučením! Chtěli pomáhat. Radili, napomínali, zkoumali popruhy a sedla, odvažovali naše zavazadla. Nepomáhali, nýbrž zdržovali.

»Což, Talále, neměli bychom poslat četníky do Keraku?«

»Je pravda, Múso, že jich nepotřebujete. Jsou to chudáci, vezmi je až do Mádaby. Najedí se a dostanou větší odměnu.«

Po celou dobu našeho pobytu v táboře Találově četníci ani nemukli. Seděli v koutku stanu, pozdravovali každého návštěvníka, pomáhali ochotně černochu vařícímu kávu, ale obecného hovoru se neúčastnili. Tázali-li se na něco, nedostali odpovědi.

»Kéž vás Alláh doprovodí cestou míru a pokoje, Múso! Vrať se brzo k nám, abychom se spolu potěšili. Víš, že dlíš hluboko v srdcích našich.«

Ponenáhlu se k nám přidružovali noví a noví poutníci. Přes sto žen a dětí s námi jelo na velbloudech.

»V táboře není potravin,« vysvětloval Hájel. »Můj bratr vypravil ženy do našich vesnic, aby mu ubylo hladových krků. Nastává nyní práce na mlatech. Je potřeba, aby někdo na naše nájemce a dělníky dohlížel, aby nám neodnášeli obilí. Ženy nás zastanou a nasytí se lépe než tady v táboře.«

»Pojedou s námi až do Mádaby?«

»Nikoliv. Oddělíme se za průsmykem Charaze.«

Putovali jsme směrem severovýchodním vápencovou pouští pokrytou černým štěrkem. Hájel tiše popěvoval:

Ó oko, toužící po spánku,
věz, se spánkem nikdo nevede obchod;
kdo vede válku s nepřítelem,
ten ani v noci oka nezamhouří.

Ó oko, toužící po spánku,
spánek nepřináší kořisti;
kdo má mnoho, sužuje se,
kdo nemá nic, spí.

Průsmykem.

V poledne jsme chvíli odpočívali u zámku Bšejr. Za průsmykem Charaze (obr. 84) jsme se rozdělili. Ženy a otroci táhli k severu, my pak k západu. Chtěli jsme navštíviti zříceniny Mdejjene (obr. 85), které pod jménem Ir několikrát v bibli přicházejí. V této osadě čekal moabský král Balak na věštce Balaama, jejž pozval, aby zlořečil Izraelitům.

Mdejjene je nejstarší pohraniční tvrz moabská na východě. Leží na ostrohu neboli výběžku roviny, která spadá příkře do dvou žlebů a souvisí pouze úzkým sedlem s rovným okolím. Po Moabech Arabové a hlavně Římané vystavěli východně od Mdejjene několik věží, aby chránily vstup do úrodného kraje díbánského průsmykem Charaze. Tento průsmyk byl uměle rozšířen a urovnán. Dnes je zavalen velkými balvany, proto je cesta obtížná, ba neschůdná. Větší nájezdní čety se jím nikdy neubírají, poněvadž v něm mohou býti snadno zaskočeny. Obcházejí jej na východě. Od Charaze k západu se táhne hluboká rokle, jíž teče potok Módžeb, biblický Arnon, do Mrtvého moře.

Přenocovali jsme ve žlebě pod zříceninami Mdejjene. Těžký byl výstup na náhorní rovinu díbánskou. Naše velbloudice klouzaly, náklady se jim svézaly. několikráte jsme je zastavili, překládali, ba zavazadla vynášeli.

Zálusk na úrodný kraj.

Dostavše se na úrodnou rovinu jeli jsme po jejím jižním okraji k západu. Vlevo hluboko pod námi se táhla stříbrná páska Arnonu, dnešního Módžebu.

»Divím se, Hájele, že jste si vy, Beni Sachr, tento úrodný kraj ještě nepřivlastnili. Je otevřen k východu, souvisí úplně s vaším územím a přináší mnohem větší úrodu než vaše role k severu odtud. Tam nemáte nikde pramenité vody; zde je jí dosti, jak v Módžebu na jihu, tak v Uále na severu.«

»Několikráte jsme se o to, Múso, pokusili, jenže se žádný z našich pokusů nezdařil. Jen se podívej na tento kraj. Nalevo od nás zeje rokle Módžebu, 2000 loktů hluboká. Na severu je kraj díbánský uzavřen žlebem Uále, nějakých 600 loktů hlubokým. Na západě se Uále spojuje s Módžebem. Nepodobá se kraj díbánský, jímž projíždíme, obrovské pevnosti? Zříceniny Mdejjene, jež jsme včera navštívili a pod nimiž jsme přenocovali, jsou takový kraj díbánský v malém. Jako ony souvisí s okolní rovinou pouze úzkým sedlem, tak je tento kraj spojen s naším územím krkem, šířícím se k východu. Pouze s této strany je přístup snadný. Tvoří tudíž tvrz, která se dá snadno hájiti a proto velmi těžko ztéci. Před několika lety, za života mého otce, kéž se Alláh nad ním slituje, si naši náčelníci dlouho a dlouho šeptali. Konečně prohlásil otec:

‚Otroci, rozjeďte se po jednotlivých táborech. Všichni ať se stěhují směrem k Umm ar-Rasás. Napájeti budou v Módžebu na jihu a v Uále na severu.' Náš tábor se stěhoval první. Počkávali jsme na ostatní a zastavili se u zřícenin Umm ar-Rasás, však vidíš vysokou jejich věž tamhle na severu.

‚Vyberte nejhorší stany. Vybudujeme z nich válečné ležení u Díbánu. Všichni bojovníci s námi! Chlapci a starci, ženy a děti si zřiďte tábory mezi Díbánem a Umm ar-Rasás. Stáda budete pásti nablízku, napájeti v Módžebu a Uále.'

Účelná obrana.

Stalo se, jak se otec s náčelníky dorozuměl a rozkázal. Válečným táborem jsme se položili hodný kus západně od Díbánu. Silné stráže rozestavěl tatíček od Aráeru nad Módžebem až po Barzu nad Uále.

Hamájde, jimž jsme chtěli díbánský kraj vzíti, tábořili na úrodném svahu západně od našeho ležení. Stráže měly překaziti, aby se nám nedostali do zad. Čekali jsme, že na nás podniknou útok, aby nás ze svého území vypudili. Čekali jsme marně. Zvěděvše o našem záměru, zřídili si na samém

okraji svahu několik dlouhých kamenných hrází. Za nimi leželi a na nás stříleli, jakmile jsme se přiblížili. Dvakrát jsme podnikli útok na koních. Ani jedna z našich klisen se nedostala přes hrázi. Při prvním útoku jsme ztratili sedm koní, při druhém jedenáct. Bojovníci byli zabiti čtyři a přes třicet jich bylo poraněno.

‚Pojďme na ně pěšky!'

‚Jakživi jsme pěšky neútočili. Bylo by hanba, abychom následovali příkladu nepřítele,' rozhodli náčelníci.

‚Chceme-li tento úrodný kraj opanovati, je nutno, abychom jeho dotavadní majetníky vypudili. Na koních to nejde, musí to jíti pěšky. Chystejte se k útoku.'

V husté řadě jsme vyrazili a dostali se za zpěvu až k prvé hrázi. Několik našich padlo, než jsme ji přelezli. S jásotem jsme se vrhli na druhou. Neuvážili jsme, že vpravo a vlevo na dostřel jsou hráze jiné, za nimiž rovněž leželi Hamájde. Zatím co jsme útočili čelem, stříleli nám do boku nebo do zad. Ustoupili jsme s velkou ztrátou.

Žízeň nutí útočníky k ústupu.

‚Vyhladovíme je,' rozhodli náčelníci. ‚Proč bychom zde nemohli tábořiti po několik měsíců? Pastvy je zde dost, zrní v cisternách rovněž, vodu máme jak v Módžebu, tak v Uále. Až se přesvědčí, že nemáme úmyslu odtud odtáhnouti, odejdou sami a díbánský kraj bude náš.

Můj otec kýval povážlivě hlavou, nechtěl se však protiviti veřejnému mínění. Hamájdům díbánským přišli na pomoc jejich soukmenovci, jak od severu, tak od jihu. Co neudělali: obsadili levý břeh Módžebu a pravý břeh Uále, nikoliv pohromadě, nýbrž po jednom, po dvou. Zalezli do skrýší, lehli si za balvany nebo si z kamení zřídili nevelké ohrady. Čekali na naše stáda a na naše ženy. Jak někdo z našich slezl k vodě, střelili po něm. Ženy pouze strašili, ani jednu z nich nezabili; zato naše zvířata padala jako u řezníků. Pastýři se strachem rozprchávali, o padlá zvířata se nestarali, Hamájde si je klidně přitahovali a na nich si pochutnávali. Krmili jsme je svými vlastními stády. Dva mladí náčelníci přišli k mému otci:

‚Naše stáda trpí žízní, naše ženy a dítky nemají co píti. Zažeňme šakaly zabraňující nám cestu k vodě.'

‚Mýlíte se, bratři. Nejsou to šakalové, jsou to diví vlci nebo pardálové. Jakým způsobem je chcete zahnati?'

‚Obsaďme kus potoka Uále a zajištěme si napajedla.'

‚Tu by bylo nutno, abychom zřídili druhý válečný tábor severně od Uále a mimo to, abychom úplně uzavřeli cestu Hamájdům proti vodě. Pochybuji, že by se nám Hamájde postavili na odpor. Vyhnou se našemu válečnému táboru na náhorní rovině nad Uále, jako se mu vyhýbají zde. Víte, co udělají? Obejdou Módžeb a průsmykem Charaze se nám dostanou do zad a budou kořistiti naše stáda i naše stany.'

‚Zdá se mně, bratře, že jsme se přepočítali. Na tuto díbánskou tvrz jsme slabí. Co radíš?'

‚Dotud nic. Rada přijde sama.'

‚My se přece jen pokusíme, abychom si v Uále zajistili nějaké napajedlo.'

‚Pokuste se bratří! Jste mně rovní, máte tutéž moc.'

Dva náčelníci, s nimiž otec jednal, získali ještě tři jiné, vzali své bojovníky z válečného tábora a položili se s nimi na náhorní rovině, jíž vedou od severu cesty k Uále. Hamájde, vidouce jejich postup, vyklidili své skrýše v úseku, který naši náčelníci chtěli obsaditi. Jásali, že se jim to podařilo a zvali pastýře a ženy, aby šli pro vodu a napájeli stáda. K Uále se nahrnulo na tisíce velbloudů, koz a ovcí. Toho použili Hamájde. Napadli naše od severu, roztrhli řetěz mladých náčelníků a stříleli do stád. Přes 200 zvířat zůstalo ležeti a náčelníci utekli se svými bojovníky. Báli se, aby nebyli obklopeni. Ženy a dítky volaly po návratu, náčelníci se k nim přidali a po pěti nedělích jsme se vystěhovali z kraje díbánského, v němž jsme chtěli zůstati navždy.«

Nová osada křesťanská.

Před zříceninami Lehún povídal Hájel: »Jaká je zde pěkná pastva. Naše velbloudice jsou hladové. Nasytily by se a my bychom mohli vypíti trochu sladkého čaje.«

»Budiž, Hájele! Než uvaříte čaj, prohlédnu si zříceniny.« Bylo v nich již osm domků zbudováno. Jejich obyvatelé mne zdaleka pozdravovali. Byli to katolíci z Keraku.

»Což vám Hamájde tyto pozemky přece jen pronajali?«

»Kdepak by nám je byli Hamájde pronajali! Náš krajan obchodník, kterému je zdejší náčelník mnoho dlužen, si je

vymohl od vlády do zástavy. Obděláváme je pro něho za čtvrtinu čistého výnosu.«

»Jen se mně zdá, že máte letos slabou úrodu.«

»Velmi slabou. Nenapršelo řádně koncem března a začátkem dubna. Obilí se sotva vymetalo. Zaschlo. Alláh dá, že bude napřesrok lépe.«

V poledne jsme byli u zřícenin Aráer (obr. 86), sedících na výběžku náhorní roviny, která spadá přes 600 m hluboko

Obr. 97. — Kukaň v Mádabě.

k potoku Módžeb. Zříceniny tohoto biblického města se skládají ze dvou částí: menší západní tvořila pevnost, ve větší východní bydlili měšťané a obchodníci. Je to patrno z velkých nádvoří a skladišť. Též Aráer je opět obydlen. Deset domků již bylo vybudováno, jiné byly rozestavěny (obr. 87). Sedláci čistili pilně staré cisterny, jichž bylo nejen ve zříceninách, nýbrž i v okolí velmi mnoho.

»Vždyť máte vody dost v potoku pod sebou.«

»Jenže bychom potřebovali čtyř hodin, než bychom ji přinesli. Stráň je příkrá, chodník tvoří nesčíslné zatáčky, ani člověk, ani zvíře by nevydrželi každý den dolů do takové propasti a nahoru.«

Z Aráeru jsme se dali Římskou silnicí ke zříceninám Díbán, kde jsme se na chvilku zastavili. Přidružil se k nám nějaký mladý člen kmene Hamájde. Jel na statném mladém oslu.

»Kde jsi jej koupil?«

»Přivedl jsem si jej z lovu.«

»Kde jste lovili?«

»U Huétátů. Bylo nás pět. Každý jsme ukořistili dva osly. Alláh nás chránil, beze škody jsme se vrátili domů.«

»Což vy také podnikáváte lovy?«

»Bez lovu bychom nemohli býti naživu.«

»Jak jste se dostali až do území Huétátů? Vždyť je přece hodně vzdáleno.«

»Bylo to loni na začátku jara. Všechny naše kraje dostaly sporý déšť; pastvy a vody bylo všude dost. Dali jsme se tady od Díbánu na dvou mezcích k Umm ar-Rasás a cestou Poutnickou jsme se ubírali k jihu. Mezky jsme si vzali, aby nesli trochu potravin a abychom se občas svezli, kdyby nás bolely nohy. U Beni Sachr jsme loviti nechtěli. Je to nebezpečné. Jsou naši sousedé, hned by proti nám podnikli odvetný nájezd. Nějaký poutník nám povídal, že jedna čeleď Huétátů táboří pod stanicí Hsa. Znáš ji, Múso?«

»Navštívil jsem ji.«

»Nad touto stanicí je rovina prorvána četnými výmoly. Aby bylo patrno, kde jsou přechody, navršili u nich kočovníci hromádky kamení. Říkáme jim Slunečka Cesty. Tyto výmoly a hromádky se nám dobře hodily. V jednom výmolu jsme skryli své mezky a za nejvyšší hromadu nakupenou na výšině si lehl náš kamarád. Sám jsem šel na výzvědy. Uviděv tábor, položil jsem se za hromadu kamení a opatrně si jej prohlížel. Po dvou hodinách jsem nabyl přesvědčení, že v táboře není bezmála ani mužů. Jistě jsou někde na nájezdu. To se nám dobře hodí. Stád u tábora nebylo. Daleko na západě jsem zahlédl dva, tři velbloudy; tam tedy pásli.

Čekali jsme, přiženou-li navečer. Nepřihnali. Na velbloudy jsme namířeno neměli. Chtěli jsme osly, jichž Huétáté chovají hojně. Kde ti jsou? Dověděl jsem se to zrána. Nějaká žena je hnala směrem ke mně. Jako had jsem se svezl s výšiny a spěchal na výšinu vzdálenější, abych ji odtud pozoroval. Vpravo ode mne byla kotlina plná trávy. Tam hnala

osly. Bujnější byli svázáni po dvou, ostatní pobíhali volně. Žena si sedla nad kotlinu a střehla zvířat. Před polednem se rozhlédla po okolí a sběhla k táboru, snad aby se napila a něco pojedla. Budiž Alláh pochválen, že mně poslal takovou příležitost. Deset nejlepších oslů jsem si vybral. Na tohoto, který je pode mnou, jsem si sedl a hnal devět ostatních před sebou. Dováděli, ale nerozutekli se. Zdálo se mně, jako by se řídili příkladem tohoto svého vůdce. Kamarád, ležící za hromadou kamení na kopci mne zdaleka uviděl, zavolal na ostatní, pospíšili ke mně i s mezky a uháněli jsme k jihozápadu. Na kamenité ploše — je tam několik takových — jsme se několikrát zatočili a slezli do výmolů, jimiž jsme se proplétali k severu. V nejhlubším jsme se ukryli, abychom čekali, budeme-li pronásledováni nebo nikoliv. Nikdo naším směrem po ukořistěných oslech nepátral. Jak se setmělo, dali jsme se na cestu, napojili osly u studny Náem a dostali se pod záštitou Alláhovou k nám.«

»To vám Alláh věru přál, vy lovci.«

»Divím se Huétátům, že svých zvířat lépe nestřehli. U nás by se to nestalo,« poznamenal Hájel.

»I u vás se to, Hájele, děje. Několikráte jsme od vás dovedli kořist, kterou jsme si vzali bezmála uprostřed tábora.«

»Určí-li Alláh, i nejbdělejší oko oslepne.«

Ztráta běloučké.

Po nějaké chvíli náš mladý průvodčí zazpíval:

Mám lkát, o koho?
Nejsem bratr ani jejího otce, ani její matky,
a přece, jak lká mé srdce
o miloučkou, kterou jsem nedostal.

Aspoň desetkrát mladík opakoval tuto písničku. Potom stáhl šátek přes oči a jak se mně zdálo, slzel.

»Proč pláčeš?«

»Znal jsem ji od malička. Pocházela z naší čeledi, tábořící nad Kerakem. Kdykoliv jsem mohl, navštívil jsem ji a ona vzkazovala mně. Nikdo si jí nevyhradil. Její bratr svolil, aby si mne vzala. Výplatu za ni jsem měl bezmála celou; scházelo mně jen několik málo medžídijjí. Přišel k nám nějaký obchodník kupovati ovce a kozy. Potřeboval pastýře. Nabídl jsem se, že bych s ním šel za hotové peníze. Poháněl jsem

jeho stádo odtud do Damašku. Putovali jsme velice pomalu, poněvadž obchodník cestou přikupoval. Třikrát vyšel nový měsíc, než jsem se vrátil. Spěchal jsem, jak jsem jen mohl. Peníze jsem měl, ba vydělal jsem více, i koupil jsem své běloučké výbavu. Svatba se měla slaviti hned. Podivil jsem se, jak smutně mne doma ve stanu vítali.

‚Co se stalo? Kdo odešel?'

‚Z nás nikdo.'

‚Snad otec nebo matka mé běloučké?'

‚Potěš tě, synku, Alláh! On dává, On bere. My, tvorové, se Jeho vůli protiviti nemůžeme.'

Sedl jsem na osla a ujížděl k čeledi své běloučké. Neviděl jsem jí.

‚Kde je?' ptal jsem se jejího bratra.

‚Odešla; před dvěma dny jsme ji pochovali.'

‚Aspoň její hrob mně ukažte.'

‚Dnes nikoliv, snad za půl roku.'

‚Proč bych ji nemohl pozdraviti v hrobě?'

‚Hrozí ti u něho smrt. Což ti doma neřekli, že Alláh na nás poslal neštovice? Zemřela na ně a její šaty jsme položili na hrob. Hrozí z nich smrt.'«

Za potokem Uále jsme přenocovali. Zvali jsme mladíka, aby s námi povečeřel. Nechtěl.

»Moji příbuzní táboří nedaleko. Nač bych vás obtěžoval? Kéž Alláh urovná vaši cestu!«

Před polednem jsme byli v Mádabě.

Krev záštitou nového domu.

V polovici října jsem se vypravil z Middínu, abych prozkoumal okolí Římské silnice až k potoku Módžeb a odtud se dostal do Mádaby. Měl jsem své velbloudy, jichž střehl sluha Abdalláh. Sám jsem jel s počátku na klisně, již jsem si vypůjčil od otce Antúna. Chtěl jsem s Toufíkem, synem svého přítele náčelníka Ísy, zajížděti napravo i nalevo. Toufík měl klisnu od Módžebu zavésti do Keraku.

Bylo již hodně před večerem, když jsme opustili Middín a ubírali se všichni pohromadě k severu Římskou silnicí, u níž jsme také přenocovali. Vede bezmála po úpatí západního pohoří a zároveň po východní hranici území jindy osídleného. K západu lze viděti nesčetné zříceniny dvorců, osad a měst. K východu je jich málo. K západu půda vystupuje, k vý-

Obr. 95. — Na selském dvorku.

Obr. 96. — Pec v Mádabě.

chodu se snižuje. Západní obzor uzavírá pozvolný svah mohutného horského hřbetu, kdežto k východu je úplně otevřen a oko přelétá nesčetné kopce, srázy a holé kamenité plochy, většinou barvy bílé.

Následujícího dne jsme si po východu slunce prohlíželi velké zříceniny hlavního města Rabba (obr. 88, 89). Leží na výšině, směřující k severovýchodu. Bylo ohraničeno silnou zdí, opatřenou četnými věžemi. Základy jsou dotud patrny.

Obr. 98. — Lidé v Mádabě.

Kolem města a v něm jako všude jinde v Moabsku jsou menší a větší nádržky a cisterny.

Hlavní město Moabska se jindy jmenovalo Ar. Taktéž se říkalo okolí, ba celému kraji až po potok Arnon, dnešní Módžeb, na severu. Zajímavé je, že se v Rabbě udrželo velmi dlouho pohanství. Ještě kolem roku 400 se obyvatelé vzpírali křesťanům. Jejich odpor dlouho netrval a Rabba, nebo, jak jí klasikové také říkali, Areopolis, se stala sídlem metropolity.

Křižáci obnovili arcibiskupství a dali Rabbě jméno Petra Deserti, jenže arcibiskup sídlil v Keraku.

»Je celá Rabba vaše?« ptal jsem se Toufíka.

»Jak zříceniny, tak okolí náleží mému tatíčkovi. On dává stavěti domky pro své sedláky. Tento byl dokončen minulý

týden (obr. 90). Tatíček sezval příbuzné a přinesl děkovnou oběť. Jeho černoch vynesl tučnou zdravou ovci na plochou střechu, nahnul jí hlavu nade dveře a obětoval ji. Její krev je dotud patrna.«

»Proč ji obětoval právě nade dveřmi?«

»Aby pozemský duch nevnikl do domu.«

»Což nemůže vniknouti i jinými skulinami nebo uzavřenou zdí?«

»Může, ale dveřmi přece jen vchází nejsnadněji.«

Ve zříceninách je plno polámaných sloupů a hlavic, jakož i kamenů s různými ozdobami.

Toufík mne zval do stanu svého otce; neměl jsem velké chuti, ale vida nezbytí, posadil jsem se do oddělení pro muže a čekal na oběd. Náčelník Ísa nebyl doma. Dlel návštěvou někde u Móte.

»Mají tam nějakou různici, i prosili tatíčka, aby přijel a ji urovnal.«

Před večerem jsem zajel s Toufíkem na nedaleký kopec Marád. Je s něho možno přehlédnouti celou jižní polovici Moabska od zámku Ál na severovýchodě po kopuli Šíhán na severu a strom Mése na jihu. Celý kraj, který jsem viděl, byl obdělán.

»Kolik to zde bývalo jindy lidí, Múso! Kdyby tak všichni povstali, ani místa by zde neměli. Jak dlouho to potrvá, než vzkřísíme každou píď této úrodné, ale mrtvé půdy!«

»Přičiníte-li se, Alláh vám požehná a za vašich vnuků může býti velká část půdy vzkříšena.«

»Jen kdybychom měli někoho, kdo by nám zajistil život a majetek.«

Přenocovali jsme u pramene Járút, kde na nás čekal Abdalláh s velbloudy. Stan Toufíkův stál nedaleko.

Rozvaha a vytrvalost Medžáljů.

»Jak jste se vy, Medžálje, dostali k těmto pozemkům? Váš předek pocházel z Hebronu. Hledal útočiště v Keraku. Byl to utečenec a vy, jeho potomci, jste dnes pány.«

»Alláh rovnal cesty našim předkům, budiž za to pochválen. Náš předek hledal útočiště v Keraku, jeho příbuzenstvo rovněž. Oženil se v Keraku a zůstal tam i se svým příbuzenstvem.

Pomáhal svým ochráncům, šířil a prohluboval svůj vliv a jeho moc rostla. Nebýti vlády, mohli bychom dnes kraj od Módžebu na severu až po Hsa na jihu nazývati územím Medžáljů. Za Abdalkádera, mého děda, byli jsme zde skutečně neomezenými pány. Naše slovo platilo a naše šavle řídila.«

»Je pravda, Alláh tvým předkům pomáhal, avšak oni se také poctivě přičiňovali.«

»Kdekdo v Keraku vykládá o rozvážnosti a vytrvalosti mých předků. Napřed se spojili s Hamájdy proti Beni Amr. Porazivše je, rozdělili se se svými spojenci o jejich pozemky. Cítíce, že jsou dosti silní, postavili se proti svým spojencům Hamájdům a vzali jim, co se jim líbilo. Statek mého otce kdysi náležel zčásti Beni Amr, zčásti Hamájdům. Dnes jak Beni Amr, tak Hamájde závistivě naň pohlížejí. Se vztekem se dívají na to, co bylo kdysi jejich.«

»Nespojují se dnes Hamájde s vládou proti vám?«

»Spojují a vláda je tomu ráda, jenže co zmůže vláda proti nám? My jsme jí pomohli do Keraku, ona nám zaručila různé výsady.«

»Myslíš, že své sliby dodrží?«

»Pokud nebude dosti silná, bude plniti, k čemu se nám zavázala. Hůře bude, až se zde úplně zajistí. Potom uvidíme, co nám mluvčí Alláhův vnukne.«

»Obděláváte vy, Medžálje, také půdu?«

»Žádný člen rodu Medžálje se ještě nestal sedlákem. Máme své nájemce a dělníky. Pracují pro nás a my si bereme čtvrtinu úrody.«

»Jinde se spokojí majetník pětinou i šestinou.«

»Jinde je jinde a u nás je u nás. Naše půda je nejlepší v celém kraji.«

»Kdo platí daně?«

»Dosud jsme jich byli ušetřeni. Je to jedna z výsad, které nám vláda zaručila. Daně neplatíme a své nájemce chráníme před nájezdy i před vládou. Nikde se nemají nájemci tak dobře, jako u nás. Jinde vymáhá vláda desátek, výběrčí, úředníci a četníci vynucují něco pro sebe, takže místo desetiny ubohý sedlák odvádí pětinu, ba i čtvrtinu vládě a mimo to ještě pětinu nebo čtvrtinu majetníku půdy. Kolik mu zůstane? Zač pracuje? K nám se nájemci hrnou, jiní je s bídou shánějí. Kéž by tento stav potrval!«

Jak vypadá Moabsko.

Nazítří jsme zamířili s Toufíkem k severu a vystoupili na vrchol Šíhánu. Je 1060 m vysoký. Všechny jeho svahy byly jindy proměněny v zahrady. Nízké zídky chránily úrodnou prst před odplavením. Vrchol byl uměle rozšířen v plošinu, na níž zřízena čtyřhranná budova: obětiště a tvrz.

Celé Moabsko se nám ukazovalo od temných hor starého Gileadu, dnešního Ammánska, na severu až za strom Mése na jihu a po pahorkatinu, uzavírající cestu Poutnickou na východě. Moabsko je obrovská kotlina, podoby vejčité. Nejdelší je od severu k jihu. Na západě je tato kotlina uzavřena mohutným horstvem, táhnoucím se od Hermonu k Rudému moři; na severu jižním svahem zmíněných hor Gileadských neboli Ammonských; na východě rozsáhlými výšinami, přecházejícími v arabskou poušť a na jihu širokým stupněm, jejž vysílá západní pohoří k východu. Střed kotliny protíná od východu na západ hluboká rokle starého Arnónu, do níž stéká všechna dešťová voda z Moabska. Západní polovice je úrodná a byla jindy obdělána, východní tvořila povětšině i za starověku step. Nikde v kotlině, posázené jednotlivými kopci, které se mnohdy seskupují v pahorkatinu, se neukazoval ani jediný háj, ba ani jediný strom — a přece není holá, ani vyprahlá. Lidé a dobytek nedovolí, aby stromy vyrostly.

Po stopách Římanů.

Sjevše dolů, objížděli jsme Šíhán po východní straně, vyhýbajíce se starým zahradám a pobořeným domům. Před polednem jsme se setkali s Abdalláhem. Toufík se rozloučil, vzal s sebou klisnu, zamířil k jihu, kdežto my pracně sestupovali Římskou silnicí k Módžebu. Bezděky jsem se obdivoval důmyslu římských stavitelů. Pod námi zela propast 700 m hluboká. Závrať mne pojímala, když jsem se do ní zahleděl. Jak do ní sejdeme? Nesklouznou naši velbloudi? Neztratí jejich náklad rovnováhu? Nepřivodí je k pádu? Římané tudy jezdili vozmo. Která vláda obnoví tuto starou Římskou silnici? Bude kdy obnovena?

Asi v polovici stráně jsme se na chvilku zastavili u pobořeného římského tábora. Římští vojáci, rození někde ve Francii nebo snad na Balkáně, střehli silnice a cestujících. Nájezdníci již tehdy poškozovali silnice a přepadali pocestné.

Dole u potoka Módžeb jsme odpočívali dobré dvě hodiny. Vystupovali jsme pěšky. Velbloudice se stěží hrabaly, zavazadla je stahovala, nejednou jsme je překládali a nejednou jsme těžké měchy na svých zádech vynášeli. Pot se lil nejen s nás, nýbrž i se zvířat, když jsme se konečně octli na náhorní rovině v kraji díbánském. Slunce se chýlilo k západu,

Obr. 100. — Manželé v Mádabě.

unaveni jsme byli a nikomu se nechtělo dále. Přenocovali jsme západně od Aráeru.

»Je nutno, abychom byli za noci na stráži,« upozorňoval Abdalláh.

»Koho se bojíš?«

»Každého, kdo tudy jede a kdo nedaleko bydlí nebo táboří. Nemůžeme důvěřovati ani Hamájdům, ani pocestným. Nemohou sedláci, kteří se usazují tamhle v Aráeru, k nám za

noci přijíti a s něčím odejíti? Velbloudy nám nevezmou, ale máme zbraně a mnoho zavazadel.«

»Zůstanu na stráži před půlnocí.«

»Jen nezapomeň, Múso, a vzbuď mne, jak přijde má hodina.«

Útrapy Izraelitů v Moabsku.

Pozlehnuv se na nacpaný měch, seděl jsem za velbloudy a dumal. Nade mnou hvězdnaté nebe, pode mnou temná rokle biblického Arnonu, vlevo zbytky biblického města Aroeru, za mnou Díbán. Biblické postavy táhly před mým zrakem a mluvily a jednaly jako živé.

Od rokle Arnonské až daleko na sever se usadili příslušníci izraelských kmenů Ruben a Gad. Domorodců nevyhubili. Spokojili se nadvládou. Zajistili si převahu v nejdůležitějších městech, obdělávali pozemky v okolí a pásli svá stáda ve východních stepích. Moabci, jimž kraj severně od Arnonu jindy náležel, žehrali na Izraelské a snažili se je odtud buď vypuditi anebo aspoň sobě podrobiti. O totéž usilovali jejich ammonští pokrevenci a sousedé Moabců. Izraelité je vytiskli ze západní polovice jejich království, takže jim zůstalo okolí jejich hlavního města Rabbath, neboli, jak se mu dnes říká, Ammán.

Pokud kmeny izraelské držely pohromadě, odolávaly spojenému nátlaku Moabců a Ammonců. Když však nastaly i mezi nimi různé třenice a kmenové, usadivší se v zemi Zaslíbené, nedbali svých bratří východně od Jordánu a Mrtvého moře, rozšířili jak Ammonci, tak Moabci svou moc až k Jordánu. Z bývalých pánů stali se poddaní a jejich noví vládcové z nich hleděli učiniti roby. Tlak budil protitlak.

První, kdo povstali, byli izraelští obyvatelé Gileadu, tedy hornatého kraje, rozkládajícího se na západ od vlastního Ammonska. Střediskem povstalců bylo opevněné město Mispa, v němž byl zároveň hlavní oltář Hospodinův. Vůli měli dobrou, avšak jejich síly byly slabé. Chyběl jim velitel.

Jefta vyhnán z domu otcovského.

Tou dobou vynikal mezi Gileadskými Jefta. Narodil se z nevěstky. Jeho matka, odkojivši ho, poslala ho do domu jeho otce; po právu náležel do jeho příbuzenstva. Otec se ho ujímal a zahrnul ho četnými dary, jenže brzo umřel. Hlavou jeho

rodiny se stal nejstarší syn. Domluviv se s bratry, bral Jeftovi ponenáhlu vše, co od otce dostal. Viděli v něm cizince. Jeho matka byla cizinka a k tomu ještě dcera kdo ví koho. Nechtěli uznati syna, kterého s ní zplodil jejich otec, za sobě rovna. Nechtěli, aby krev jejich rodiny a tím celého příbuzenstva byla znečištěna. Jefta se bránil:

»Otec můj je otec váš. On mne zplodil, proto do jeho příbuzenstva náležím. Dožaduji se dědictví po svém otci. Rušíš právo, když mně dědictví odpíráš a majetek darovaný otcem mně bereš.«

»Ubírám se cestami, po kterých kráčeli naši otcové,« odpovídal nejstarší bratr. »Nedovolím, aby byl majetek příbuzenstva ztenčen, proto nemohu uznati tvého práva na dědictví a beru ti, co ti otec daroval. Víš, že se říká: Otec daruje, ale dědic bere. Já jsem jeho dědic a já ti beru, co ti dal. Nejsi-li spokojen, obrať se k dědičným soudcům.«

Jefta zašel k dědičným soudcům. Přednesl svou věc a přednesl ji i nejstarší bratr.

»Nemáš práva na podíl po otci a nemáš práva na dary, které ti tvůj otec udělil. Byly tvým majetkem, pokud otec žil. Staly se majetkem jeho nejstaršího syna, jakmile umřel. Otec nemá práva zkracovati svých zákonitých dědiců dary a rozdělováním svého majetku za živa.«

»Smím zůstati v domě svého otce?«

»Zeptej se svého příbuzenstva. Nechce-li tě příbuzenstvo, nemáš domu. Dům tvého otce je dnes domem tvého nejstaršího bratra. Otec odešel a tobě nezbývá, než abys odešel rovněž.«

Jefta mezi kočovníky.

Jefta, muž velmi silný a bojovný, uznal, že je nález dědičných soudců správný, proto se mu podřídil. Nemoha zůstati v domě otcově, vystěhoval se ze země gileadské a usadil se v okolí dnešního zámku Túba na východním pomezí království moabského a ammonského. Okolí Túby náleželo tehdy ismaelskému kmeni Massa. Jeho náčelník přijal Jeftu za svého souseda. Domluviv se s odvážnými mladíky kmene Massa, podnikal s nimi Jefta kratší a delší nájezdy hned do Ammonska, hned do Moabska. Ani z jednoho nájezdu se nevrátil bez kořisti. Vykládalo se o něm u ohňů a jeho sláva se roznášela ke kočovným sousedům nabatejským na jihu a ke-

darským na severu. Se všech stran se k němu hrnuli bojovníci, toužící po nebezpečí a po kořisti. Ale nejenom kočovníci si vážili Jefty. I mezi usedlíky rostla jeho sláva. Moabci a Ammonci se ho báli. Vždyť nebyli jisti, kdy jich sám nebo někdo z jeho velitelů napadne a o majetek připraví. Pokoušeli se různým způsobem, aby ho zaskočili, několik odvážných nájezdů proti němu podnikli, vše marné. Jefta jako by měl mezi nimi své zpravodaje, vyhnul se, i když byli jisti, že ho konečně do svých rukou dostanou.

Jefta měl skutečně zpravodaje jak mezi Moabci, tak mezi Ammonci. Těmito zpravodaji byli jeho utištění sourodáci, příslušníci kmenů Ruben a Gad. Nenáviděli svých ukrutných pánů. Toužili po dřívější nezávislosti, proto měli radost z každého neúspěchu svých utiskovatelů a přičiňovali se, aby neúspěchů přibývalo. Na začátku nájezdů Jeftových byli trpní. Zanedlouho se rozhodli, že se jich účastní činně. Kdo jen mohl, opouštěl svou osadu, svůj dům a své stádo a hleděl se dostati k Jeftovi. Nač měl orat, sít, žít a mlátit, když mu zrno nezůstalo? Proč měl za zimy a léta stříci svých stád, když si je jiní přisvojili? Z robů izraelských rostli odvážní bojovníci.

Jefta řídí boj za nezávislost.

Stařešinové izraelští, bydlící v Gileadu, nabádali k odporu. Jejich výzva nedocházela ohlasu. Povstali proti Ammoncům, bojovali s nimi po léta, ale bez úspěchu. Svým odporem své jho leda přitužovali.

»Dejte nám rozvážného vůdce a seskupíme se kolem vás jako jeden muž,« vzkázali mladí mužové svým stařešinům.

»Koho vzíti za vůdce? Z dosavadních se žádný neosvědčil.«

»Což Jefta? Je z nás, nahání našim utiskovatelům strachu, má vycvičené čety; ty by mohly býti jádrem našich pluků a on naším vrchním velitelem. Jistě by nás vedl k vítězství. Pošlete k němu.«

Bratří Jeftovi se vzpírali. Obávali se jeho pomsty. Odpor byl konečně překonán a stařešinové vypravili k Jeftovi poselstvo se vzkazem:

»Pojď, buď naším velitelem a bojuj proti Ammonským!«

»Vy jste mne přece vyhnali z domu otce mého a vzpomněli jste si na mne teprve nyní, kdy je s vámi zle.«

»Potřebujeme tebe ve svém boji proti Ammonským. Bez-

Obr. 99. — Lidé v Mádabě.

toho na ně podnikáš nájezdy. Postav se nám v čelo jako vrchní velitel. Posílíš sebe i nás.«

»Chcete se vpravdě podříditi mému velení v boji proti svým utiskovatelům?«

»Chceme a jistojistě se podřídíme.«

»Že mne uznáte za vrchního velitele za války, věřím, ale uznáte mne vrchním velitelem, když vaše nepřátele přemohu?«

»Uznáme. Hospodin, jenž toto slyší, je svědkem mezi námi, že své sliby splníme. Pojď s námi!«

Jefta opustil své a vydal se potají s posly do Gileadu. V Mispě před oltářem Hospodinovým byla uzavřena smlouva mezi ním a jeho krajany.

Vrátiv se do Túby, chystal se k boji. Uvažoval a radil se se svými čelnými stoupenci.

»Svým krajanům Gileadským chceš pomoci a nám, příslušníkům kmenů Ruben a Gad, nepomůžeš? Je utiskují Ammonci, nás Moabci. Proč bychom nemohli zahájiti boj za svobodu proti oběma?«

»Jsme na ně slabí; neubráníme se.«

»Nájezdy jsme s tebou podnikali jak proti Ammoncům, tak proti Moabcům. Obojí na nás několikráte políkli, mnohokrát se proti nám vypravili a unikli jsme jim. My jsme ochotni zůstati při tobě, dopomůžeš-li ke svobodě našim soukmenovcům. Máš-li v srdci pouze Gileadské, ať si oni prolévají svou krev.«

»Nemohu vás ztratiti. Bez vás bych ničeho nedocílil. Vy máte cvičiti své bratry, vy je máte vésti proti utiskovatelům. Gileadských je u mne málo, není na ně spolehu a jejich krajané doma jsou otroci, nikoliv bojovníci. Znám je ze svých mladých let a viděl jsem je v Mispě. Uvážím o věci, pomodlím se k Hospodinu a co mně jeho anděl vnukne, učiním.«

Nepřátelů přibývá.

Nazítří svolal své druhy k nové poradě.

»Dobře jste mně radili. Zahájím boj za svobodu všech svých příbuzných izraelských od Arnonu na jihu až po Jabbok na severu. Odvrhneme jho jak ammonské, tak moabské.«

Zaradovali se jeho druhové. »Budiž Hospodin pochválen, že vyslal anděla svého, aby ti tuto myšlenku vnukl. Včera jsi se bál, že nejsme dosti silní. Dnes se již nestrachuješ.«

»Vypravím posly k našim sousedům kočovníkům a vyzvu je od Nabatejců na jihu až po Kedary na severu, aby chystali velké nájezdy, ba válečné výpravy do území svých sousedů Moabců a Ammonců. Poslechnou ochotně mé výzvy. Vždyť je v mých četách mnoho a mnoho jejich pokrevenců. Boj mají rádi a po kořisti touží. Ammonci a Moabci se zaleknou a postaví své bojovníky na východní pomezí, aby střehli cest vedoucích z pouště do jejich území. Tím se nám uleví na západě.

Vy, druhové moji, se vydáte potajmu ke svým krajanům v Gileadu a severním Moabsku. Budete putovati od tábora k táboru, od osady k osadě, od města k městu a budete vybízeti odvážné muže, aby se k vám přidali. Budete je cvičiti a tvořiti z nich čety, jako jsou čety naše. Až budete připraveni, podáte mně zprávu a vzpoura vzplane. Tebe jmenuji svým zástupcem na severu; ty budeš vytlačovati Ammonce z Gileadu, já pak budu říditi boj od jihu. Odtud nám hrozí větší nebezpečí. Dovídám se, že král moabský větří, co chystáme a že táhne se značným vojskem na pomoc svým posádkám v našich bývalých městech. To dovoliti nesmíme. Je nutno, abychom ho zdrželi spíše než se Nabatejci a ostatní kmenové ismaelští, s námi spojení, připraví k nájezdu.«

»Jakým způsobem ho chceš zdržeti?«

»Budu ho varovati. Hned dnes k němu vypravím své posly.« Poslové odešli a moabskému králi, jenž se se svým vojskem blížil k průsmyku Charaze, vyřídili vzkaz Jeftův:

»Co je mezi námi, že jsi proti mně vytáhl, abys pustošil mou zemi?«

»Země není tvá,« dal v odpověď král moabský. »Vzali mně ji tvoji předkové, když vystoupili z Egypta. Přisvojili si ji od Arnonu až za pohoří Gileadské.«

»Nevzali ji tobě,« bránili se poslové Jeftovi. »Vzal ti ji amorejský král Sihon. Naši předkové porazili Sihona, ponechali si jeho majetek a po mnoho a mnoho pokolení v těchto krajích tábořili. Tvoji předkové se nepokusili, aby jich dobyli. Uznali, že jsou naším majetkem, jako my uznáváme, že je majetkem vaším území na jihu Arnonu. Nám dal tyto kraje Hospodin, Bůh náš, právě jako vy jste dostali své od boha svého. Náš pán Jefta se neprohřešuje proti tobě, ty

však se proviňuješ proti němu, hroze mu nespravedlivou válkou.«

Ukvapený slib.

Moabský král svůj pochod zastavil, ale svého vojska nerozpustil. Jefta věda, že mu bude bojovati na dvou stranách, žádal úpěnlivě za pomoc svých izraelských bratří palestinských. Odepřeli mu ji.

»Ubráním se oběma nepřátelům? Na koho smím spoléhati? Na čety, s nimiž jsem podnikával nájezdy. Ty jsou v bojích vycvičeny a dobře ozbrojeny. Moji krajané v severním Moabsku a Gileadsku úpějící pod cizí nadvládou jsou zotročeni. Nemají ani odvahy, ani vytrvalosti, ani zbraní. Podlehnu-li, neuvrhnu jich do otroctví ještě krutějšího? Od koho se mohu nadíti pomoci? Pouze od Hospodina. Jakým způsobem si ji zajistiti? Slibem:

Dáš-li, Hospodine, mé nepřátele do rukou mých, kdo vyjde prvý ze dveří domu mého a potká se se mnou, až se budu vraceti jako vítěz, toho přinesu tobě v oběť zápalnou.«

Svůj slib přednesl hlasitě před svými druhy.

»Zapamatujte si, čím jsem se Hospodinu zavázal a připomeňte mně tento závazek, kdybych se zdráhal jej splniti tak, jak zněl.«

Nezávislost obnovena.

S netrpělivostí čekal na zprávy jak od kočovníků, tak od svých stoupenců mezi usedlíky. Došly bezmála současně. Všichni kmenové od Nabatejců až po Kedary oznamovali, že jsou hotovi k nájezdům neb válečným výpravám, že čekají pouze na povel.

Poslové z území kmenů Ruben a Gad, jakož i z Gileadu přinesli radostnou zvěst, že jsou dobrovolnické čety utvořeny, dosti dobře vycvičeny a ozbrojeny.

»Čekají, až je zavoláš, aby povstaly proti svým utiskovatelům.«

»Vraťte se vy ke svým kočovníkům, vy pak ke svým usedlíkům a oznamte, aby dne toho a toho se dali do svého díla.«

Kedarové napadli Ammonce, Nabatejci, Massa a jiní kmenové pak se vrhli jako divé šelmy na pastýře a usedlíky

moabské. Moabskému králi nezbylo, než aby rychle ustoupil od průsmyku Charaze a odrážel rozvášněné kočovníky. Jefta se svou družinou z pouště vtrhl k Arnonu a obsadil se svými věrnými všechny přechody od jihu na sever. Se zbytkem spěchal od osady k osadě, od tábora k táboru, sbíral čety povstalců a pobíjel posádky moabské, nebo je tlačil od jihu na sever. Jeho zástupce v Gileadu činil totéž s tamními povstalci Ammoncům a hnal je k jihu.

Zanedlouho osvobodil Jefta se svými příslušníky kmeny Ruben a Gad od Aráeru nad Arnonem, u něhož jsem seděl, až k Hesbánu. Tam se setkal se svými četami gileadskými.

Velký byl jásot osvobozeného lidu a ze všech hrdel zaznívala chvála Hospodinu. Ve vítězném průvodu se ubíral Jefta do Mispy, kde se mezitím ubytovala jeho jediná dcerka. Stařešinové všech čeledí se sešli v Mispě, kde ho měli slavnostně uvítati jako vítěze a prohlásiti ho za svého knížete. Nekonečný byl průvod, v jehož středu kráčel Jefta se svými věrnými k oltáři Hospodinovu. Před ním obnovili stařešinové svůj slib a kmenové Ruben a Gad, jakož i obyvatelé gileadští ho pozdravili jako svého knížete.

Slib vykonán.

Spokojen se svým dílem odcházel Jefta od oltáře Hospodinova. Ubíral se do domu, ve kterém bydlila jeho rodina.

»Kdo prvý z něho vykročí, aby mne uvítal? Koho přinesu Hospodinu v oběť zápalnou?«

Jak se zachvěla celá jeho bytost, když uviděl, že prvá z něho vykročila a s ním se potkala jeho jediná dceruška. Jiných dětí neměl. Spatřiv ji, roztrhl roucho své a řekl:

»Běda mně, dcero! Porážíš mne, ba uvádíš mne do neštěstí. Vždyť jsem Hospodinu slíbil, že mu obětuji toho, kdo prvý z mého domu mně vstříc vykročí.«

»Otče můj, otevřel jsi ústa svá k Hospodinu. Učiň mně, co jsi slíbil, když ti Hospodin pomohl, abys pokořil naše nepřátele. Jen za jedno tě, tatíčku, prosím, dovol mně, abych směla dva měsíce choditi po horách a oplakávati s družkami své panenství.«

Se slzami v očích odvětil Jefta: »Jdi, dcero má!« Propustil ji na dva měsíce. Chodila se svými družkami po lesích, lkajíc slovy a popěvky, že odejde z tohoto světa bez potomstva, tedy bez naděje, že posílí své příbuzenstvo a že zachová své jméno.

Zpráva o slibu Jeftově se roznesla po všech krajích izraelských. Ze Silo, kde byl tou dobou svatostánek, se vypravil k němu starý kněz, aby ho napomenul:

»Není tobě, kníže, dovoleno, abys obětoval dcerušku svou. Zakázal to Hospodin ústy našeho zákonodárce Mojžíše.«

»Hospodin rozkázal našemu otci Abrahamovi, aby mu přinesl svého jednorozeného synáčka.«

Obr. 101. — Žena s dítětem.

»Pouze na zkoušku mu to rozkázal. Přesvědčiv se o jeho poslušnosti, nedovolil, aby oběť vykonal.«

»Náš otec Abraham by byl svého syna jistě v oběť zápalnou přinesl. Naši sousedé Moabci a Ammonci obětují svým božstvům, co mají nejdražšího, své děti. V bídě největší, kdy mně bylo dáti se do boje se dvěma silnými nepřáteli, slíbil jsem Hospodinu, že se zřeknu toho, kdo prvý z mého domu mně po vítězství vyjde vstříc. Hospodin mně dopřál vítěz-

ství, musím mu dáti, co jsem slíbil, třebas to byla má dceruška, mé jediné dítě.«

Kdejaký čelný muž z Gileadu a severního Moabska se dostavil do Mispy. Všichni uznávali, že je nutno, aby Jefta svůj slib splnil. Což nejednali tak jejich sousedé Moabci a Ammonci? Neměli by oni dopřáti Hospodinu, Bohu pravému, čeho jejich sousedé dopřávali modlám?

Po dvou měsících se vrátila dceruška Jeftova k svému otci do Mispy. Na tamním oltáři ji vlastní rukou přinesl Hospodinu v oběť zápalnou.

Kde jsi, dceruško Jeftova? Dotud na tebe vzpomínáme v krajích, v nichž jsi žila a v nichž tvůj otec bojoval.

Nápis Méšův.

Chvěl jsem se zimou. Nebylo ani 7° C. Ráno jsme se zastavili u Díbánu (obr. 91). Jeho zříceniny pokrývají dvě skalnaté výšiny, které úrodné okolí jen o málo přečnívají. Skládalo se tudíž město Díbán ze dvou částí, severní a jižní. Byly odděleny a samostatně opevněny. Město severní je starší a výstavnější. Na jeho náměstí je kaplička zasvěcená památce Chalílově. Chalíl říkají domorodci Abrahamovi. Nedaleko od ní byl nalezen proslulý kámen Méšův.

Moabský král Méša znova vybudovav Díbán dal v něm zříditi oltář svému národnímu bohu. Při něm postavil čedičový kámen s nápisem, v němž rozvláčně a vychloubavě líčí své úspěchy. Kámen byl nalezen 1868. Chtěli jej míti Němci a Francouzi. Jejich náhončí popouzeli proti sobě. Z toho vznikly hádky mezi domorodci. Rozehřáli kámen a polili vodou. Roztrhl se.

»Do této cisterny vhodili několik kousků toho proklatého kamene,« upozorňoval nějaký příslušník kmene Hamájde. »Ostatní odvezli cizinci do Jerusalema.«

Dnes jsou zbylé úlomky nápisu Méšova zasazeny do sádry a uchovány v Louvru v Paříži.

Veškerá údolí sousedící s Díbánem byla přehradami proměněna v nádržky dešťové vody. Neníť v okolí ani jediného pramene.

Prohlédnuvše si Díbán, spěchali jsme Římskou silnicí do Mádaby.

VI.

KDE BYL SV. JAN KŘTITEL SŤAT.

Staré poustky.

Rád bych byl prozkoumal severní polovici území Hamájdů. Za vůdce se mně nahodil příslušník tohoto kmene. Jmenoval se Mhammád.

»Západní, hornatou část znám, Múso, dokonale. Ve východní, sousedící s cestou Poutnickou, jsem několikráte tábořil, ale abych pravdu řekl, neznám jmen všech žlíbků, údolí, kopců a zřícenin. Nestarej se! Mé příbuzenstvo žije v přátelství s tamními Salájty. Někoho z nich najdu. Pojede s námi, nebo, propustíš-li mne, s tebou a zodpoví všechny tvé otázky.«

Opustili jsme Mádabu 22. června na koních.

»Vezmi si, čeho nejnutněji potřebuješ. Před námi jsou moji krajané, poskytnou nám pohostinství a našim koním obroku. Zanecháš-li po sobě u nich nějakou památku, budou velebiti tvou štědrost.«

Zamířili jsme k jihozápadu do pohoří, které se táhne od Hermonu až k Rudému moři. Na západě spadá příkře k propadlině Jordánské, k moři Mrtvému, jakož i k propadlině Araba a k moři Rudému. Na východě přechází pozvolna ve zvlněnou úrodnou rovinu. Údolí vedoucí z něho k východu jsou plytká a široká. Jak údolí, tak rovina byly jindy obdělány, což je patrno z nesčetných mlatů zřízených na rovných skalních plochách. Každý mlat je uzavřen zdí navršenou z kamení nasbíraného na ploše, na které se mělo mlátiti.

Před polednem jsme se zastavili v jeskyních Abu Stár. Některé jsou přirozené, jiné umělé. Tvoří dvě řady ve skalní

stěně pravého břehu. Ze spodní řady je aspoň 10 m do řečiště. Horní je od ní oddělena vrstvou přes 3 m silnou a je uzavřena skalním stropem přes 2 m silným. Místy je patrno, že byla stěna uměle přitesávána a vyzděna, aby byl přístup z údolí úplně zamezen. Jen po provazech se mohl nějaký návštěvník dostati do některé jeskyně a po provazech si mohl vytahovati potravu a nápoj. Dva malé kříže svědčí, že v jeskyních bývali křesťanští poustevníci.

V poledne bych se byl rád zastavil ve stínu velikého stromu terebintového, ale Mhammád varoval:

»Je osídlen duchem a nevím, jak by nás přijal. Běda synu Adamovu, který by si ulomil s tohoto stromu větev nebo utrhl s něho ovoce!«

Krátce po poledni jsme dospěli k mohutnému kuželi Atárús. Ovládá široké okolí. Nesl mohutnou pevnost, jakož i velkou osadu. Po několik století náležela tato pevnost Židům a hájila jejich území před východními sousedy Nabatejci. Svahy kužele jsou porostlé terebinty. Četné terebintové keře svědčí, že se jim daří, třebas byla půda skalnatá; jen kdyby je pastýři a uhlíři schválně neničili.

V sídle Heroda Velikého.

Starou silnicí přicházející daleko od východu jsme se dali ke zříceninám Mčáuer, proslulé židovské pevnosti Machaerus. Skládají se ze dvou částí: města a tvrze. Tvrzi se říká Mešneka, Šibenice. Město leží v kotlině, tvrz západně od něho na skalním kuželi přitesaném a mohutnými podezdívkami rozšířeném. Se žádné strany nesouvisí s okolím, cesta do něho byla proto příkrá a mohla býti snadno zatarasena. Velké nádržky a četné cisterny cibulovité zásobovaly obhájce vodou. Měli-li potravin dostatek, mohli dlouho vzdorovati nepříteli sebe silnějšímu.

Zastaviv se při západní straně tvrze, zahleděl jsem se na tichou, tmavě modrou plochu Mrtvého moře. Leží hluboko a je vroubeno jasným pobřežím, od něhož se tu a tam odrážela temná skvrna, bujná oasa. Pohoří, na němž jsem stál, spadá bezmála kolmo k Mrtvému moři, kdežto protější země Judská z něho vystupuje pozvolna. Tu a tam se v ní bělaly města a osady. Na hoře Olivetské ukazovala teninká vysoká věž k nebesům. Kousek od ní vlevo zářily domy jerusalemské (obr. 92). Blíže k nám se leskla věž kláštera milosrdných bratří

Obr. 103. — Žena tká.

v Tantúru. Betlem, okolí Hebronu, jakož i velká částka bývalého kraje idumejského byly patrny.

K jihu od Betlema jsem si dlouho prohlížel kužel Fardejs. Svým útvarem mně připomínal kopec Mešneka, na němž jsem stál. I Fardejs byl uměle přitesán, podezdívkami zesílen a rozšířen. Na umělé plošině takto vytvořené si vybudoval král Herodes Veliký palác, v němž bydlíval a v němž byl i pochován. Nedal budovati i tvrz, v níž jsem stál?

Obr. 102. — Chlapci bez šátku na hlavě.

Na Mešneku nás doprovázelo několik Hamájdů, lidí chudobných a velice nedůvěřivých.

»Neříkej jim, Múso, že jsi křesťan a že pocházíš z Mádaby. Možná, že tě některý pozná; potom nezapírej, ale sám o sobě nevykládej. Nemají rádi tvých souvěrců a krajanů. Jsou to vydřiduši, kteří nás připravují o poslední náš majetek.«

»Co hledá Músa? Nepátrá po pokladech? Pojďme s ním. Kdyby nějaký našel, rozdělíme se.«

Bohužel, že nebylo o pokladech ani památky. Snad žádné zřícniny moabské nejsou tak rozmetány, jako Machaerus. Kámen nezůstal na kameni. Dlouho vzdorovala tato pevnost židovská Římanům po pádu Jerusalema. Římský vojevůdce

nechtěje odtáhnouti s hanbou dal východní příkop zasypat. Potom se obhájci neubránili. Kdo nebyli pobiti, byli odvlečeni do zajetí a římské vojsko vyvrátilo město i pevnost ze základů.

Mhammád mne zavedl k bratru své manželky nebo, jak jí říkal, paní svého stanu. Uvítal nás srdečně jako hosty od Alláha poslané; vyběhl na nedalekou výšinu a volal a kýval na svého synka, aby se již se stádem vrátil. Vybral tučného skopce, kterého jsme měli míti k večeři. Věda, že nebude hotova ani za dvě hodiny, opustil jsem stan a zašel do zřícenin Machaeru. Usednuv na nevelký přitesaný kámen, upřel jsem svůj zrak na fialkové Mrtvé moře, zapomněl na své okolí a pohřížil se do událostí, jejichž dějištěm bylo památné místo, na kterém jsem seděl.

Jak se Herodes dostal k vládě.

Židé se drželi a udrželi v západním pohoří moabském. Byli to hlavně příslušníci kmene Gad. Měli v něm několik silných tvrzí. Králové machabejští zesílili tvrz Machaerus a jejich nástupce, král Herodes Veliký, při ní vybudoval město a nad ním pevnost s nádherným palácem. Nejednou zde dlel a rozhlížel se po své říši i po své vlasti, kraji idumejském. Nebylť Herodes původu židovského. Jeho rodný kraj se rozkládal při Hebronu. Machabejští ho dobyli a jeho obyvatele přinutili, aby se stali Židy. I předkové krále Herodesa Velikého přijali náboženství židovské z donucení. Jsouce rozvážní a podnikaví, domohli se za krátko veliké moci.

Idumejčík Antipater, otec Herodův, byl správcem židovské provincie idumejské. V Judsku tehdy zápasili dva členové rodu machabejského: slabý král a velekněz Hyrkan II. a jeho silný bratr Aristobul. Rozvážný, vypočítavý a vytrvalý Antipater podporoval Hyrkana. Nadál se, že se tento slabý král a velekněz stane nástrojem v jeho rukou. Jednaje ve shodě s králem nabatejským, odebral se s Hyrkanem II. do Petry, hlavního města říše nabatejské. Hyrkan si chtěl zajistiti pomoc Nabatejců proti Aristobulovi. Slíbil, že vrátí králi nabatejskému dvacet měst, která mu jeho otec vzal, dopomůže-li mu k trůnu, s něhož ho Aristobul svrhl. Král nabatejský vytáhl se silným vojskem, porazil Aristobula a oblehl ho na hoře chrámové v Jerusalemě.

Tou dobou obsadili Římané Damašek a jejich vůdce Pompeius se tlačil k jihu do Palestiny a do říše nabatejské. Jak Hyrkan, tak Aristobul se ucházeli o jeho pomoc. Za velké peníze se Pompeius rozhodl pro Aristobula a rozkázal králi nabatejskému, aby se svým vojskem ustoupil; poslechl, byl však na zpátečním pochodu od Aristobula napaden, při čemž utrpěl veliké ztráty.

Na výzvu Pompeiovu dostavili se na jaře 63 k němu do Damašku nejen Hyrkan a Aristobul, nýbrž i zástupci židovského lidu. Ti nechtěli ani jednoho ani druhého. Žádali, aby bylo království machabejské zrušeno a bývalá ústava obnovena. Pompeius váhal.

»Rozhodnu, až se vrátím z výpravy proti králi nabatejskému. Ty, Aristobule, mne budeš doprovázeti.«

Aristobul se bál, aby nebyl zrádně zajat a do Italie odvlečen, proto uprchl. Pompeius se rozhněval a místo proti Nabatejcům namířil s římskými pluky proti Jerusalemu, do něhož se Aristobul uchýlil. Nemoha spoléhati ani na veškeré obyvatelstvo jerusalemské, zalekl se Aristobul zřejmého odporu a spěchal k Pompeiovi s prosbou, že mu město vydá, zastaví-li pochod svého vojska. Pompeius očekával, že Jerusalemští otevrou brány na důkaz, že se podřídí jeho nálezu. Dověděv se, že brány zavřeli a k obraně se chystají, dal Aristobula zatknouti a spěchal před město rozvrácené půtkami občanskými. Byly v něm dvě strany: Aristobulova, která vyzývala k boji, kdežto jeho odpůrci hlásali, že otevrou brány. Bylo jich více, brány otevřeli a římské pluky po prvé procházely ulicemi. Nenáleželo jim však město celé. Stoupenci Aristobulovi se uchýlili do okolí chrámu, jež bylo silně opevněno. Pompeiovi nezbylo, než aby je obléhal. Teprv po třech měsících zdolal jejich odpor. Dostal se na chrámoviště od severu v sobotu koncem podzimu r. 63. Na 12.000 Židů zahynulo utrpením a rukou rozhněvaných vojáků římských. Pompeius vstoupil nejen do chrámu, v němž kněží konali oběť, nýbrž i do velesvatyně. Neplenil a pleniti nedovolil; ba naopak dbal, aby nebyly náboženské úkony rušeny.

Aristobul se na svobodu nedostal. Kráčel před vozem, ve kterém Pompeius slavnostně do Říma vjížděl. Hyrkan II. byl potvrzen za velekněze, ale neměl světské moci; bylť římským vasalem. Židovský stát založený od Machabejských netrval ani osmdesát let.

Farizeové byli spokojeni. Měli soudní samosprávu ve věcech církevních a osobních. Nepodléhali světskému králi a o slabého velekněze Hyrkana II. se hrubě nestarali. Byl úplně v rukou svého ministra Antipatra.

Antipater ustanovil svého pětadvacetiletého syna Heroda správcem v Galileji. Herodes si počínal úplně samostatně. Nedbal nejvyšší židovské rady v Jerusalemě, v níž rozhodovali farizeové. Nejvyšší rada žádala, aby se zodpovídal ze svých činů. Měl se dostaviti ke stání v rouchu smutečním. Přišel v purpuru a se silnou stráží tělesnou. Nejvyšší rada považovala jeho chování za urážku. Rozkázala, aby byl zatknut, ale jeho otec mu pomohl k útěku. Zakrátko se objevil před Jerusalemem se svým vojskem. Chtěl nejvyšší radu potrestati. Na prosby otcovy se vrátil do Galileje a nikdo se mu již do jeho správy nemíchal.

Vláda Herodova.

Antipater byl otráven r. 43. Herodes považoval za svou povinnost, aby svého otce pomstil, což také s velkou ukrutností učinil. S Římany jednal tak opatrně, že si za krátko přisvojil v Judsku moc, jako měl jeho otec. Když se r. 40 Parthové Jerusalema zmocnili a Hyrkana II. zajali, uprchl Herodes ke králi nabatejskému do Petry, dožaduje se útulku. Byl mu odepřen, poněvadž se král bál, že by proti sobě popudil Parthy. Herodes utekl do Egypta a odtud se odebral do Říma, kde byl zakrátko prohlášen za krále Judska. Titul měl, tři léta však trvalo, než se v červenci r. 37 Jerusalema zmocnil. Byla to velká rána pro Židy cítící národně a nábožensky — Idumejčík jejich králem.

Herodes byl pěkně rostlý, silný, rozvážný a vytrvalý; odvážný lovec, jistý střelec a výborný jezdec. Byl však zároveň prchlý, krutý, sobec, nemající uznání s jiným. Proléval krev svých nejbližších příbuzných, jen aby uhájil svého trůnu. V Římě byl vypočítavý, podlízavý, znamenitý politik. Věda, že bez Římanů nic nezmůže, přiklonil se k nim a hájil jejich zájmů mnohdy na úkor svých vlastních poddaných. Mohl to činiti. Vždyť nebyl Žid, necítil ani národně, ani nábožensky.

Farizeové ho rádi neměli, ale přece se mu snáze poddali než králi židovské krve. Nadáli se, že se nebude míchati do věcí církevních. Saduceů, stoupenců vypuzeného rodu Machabejských, nenáviděl. Mnohé dal popraviti, jiné hleděl získati

bohatými dary. Sami ho rovněž rádi neměli. Velekněze dosazoval a sesazoval libovolně. Nejraději za ně vybíral židy z Alexandrie, kteří byli řecké osvětě bližší než jerusalemští.

Herodes stavěl pevnosti a měl silné vojsko námezdné, aby zkrušil každé povstání. Vykonal mnoho. Dostal příjmení Veliký, ale spokojen nebyl nikde. Když se rozšířila zpráva, že těžce onemocněl, jásali jeho poddaní. Zemřel v Jerichu a po-

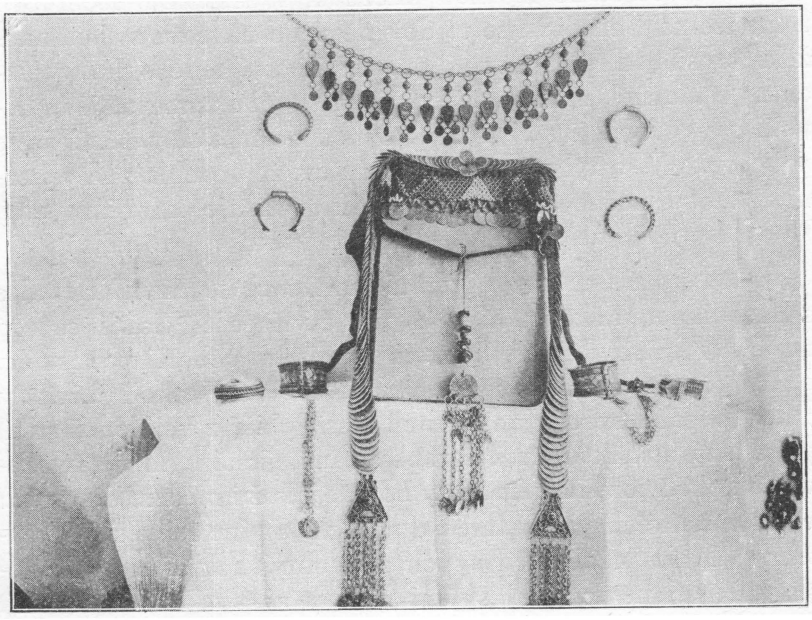

Obr. 104. — Různé šperky.

chován byl na svém zámku ve dnešních zříceninách Fardejs u Betlema.

Herodův syn a sv. Jan Křtitel.

Ještě druhý Herodes je těsně spiat s Machaerem, v němž jsem seděl, Herodes Antipas, nebo krátce Antipas, syn Heroda Velikého. Byl knížetem v Galileji a Pereji, k níž náležela severozápadní část Moabska. V mnohém se podobal svému otci, jenže se mu nevyrovnal vytrvalostí. Perea, západní hornatá část Moabska, sousedila s Nabatejci. Chtěje si zajistiti jejich přízeň, vzal si za manželku dceru jejich krále. Náboženské povinnosti plnil horlivě. Nadržoval farizeům, proto žaloval na

Piláta, že pohanskou výzdobou svého paláce v Jerusalemě židy pohoršuje. Bezmála na každé svátky velikonoční chodil do Jerusalema.

Herodes Antipas dovršil již padesátý rok svého života, když před jedním ze svých četných zájezdů do Říma navštívil svého nevlastního bratra a zamiloval se do jeho manželky Herodiady. Domluvil se s ní, že po návratu z Říma svou manželku propustí a s ní se ožení. Herodias, majíc velkou radost, že se stane mocnou kněžnou, se někomu pochlubila a manželka Herodova se to dověděla. Po návratu svého manžela prosila, aby jí dovolil navštíviti své lepé sídlo v Machaeru. Manžel, nemaje tušení, že ví o jeho záměru, jí to dovolil a vypravil ji s četnou družinou do města, v němž jsem odpočíval. Jak byl překvapen, uslyšev, že uprchla pod ochranou nabatejského správce sousedního kraje k svému otci. Herodes věděl, že dojde k válce mezi ním a Nabatejci.

Hned po útěku své zákonité manželky se oženil Herodes s Herodiadou, ačkoliv již měla přes čtyřicet let. Usadil se s ní na čas v městě Livias, ležícím na úpatí pohoří moabského nedaleko severního konce Mrtvého moře. V okolí Liviady tehdy působil svatý Jan Křtitel. Nosil plášť z velbloudí srsti, přitažený opaskem, živil se kobylkami, jichž bylo v zavlažovaném okolí jordánském vždy hojně, jakož i medem divokých včel, hnízdících ve skalních dutinách. Svým oděvem a životem se hrubě nedělil od svých chudobných krajanů, ale nesmírně nad ně vynikal svými názory a svou neohrožeností. Hlásal pravdu bez ohledu, zda narazí nebo někoho urazí. Připravoval na příchod zaslíbeného Mesiáše a tepal různé zlořády úředníků Herodových. Účastnil se skvělého uvítání, jaké měšťané Liviady připravili svému pánu a jeho manželce Herodiadě, jenže nevelebil ani Heroda, ani jeho manželky. Jasným a zvučným hlasem volal:

»Nesluší se tobě míti manželku bratra tvého!«

Sv. Jan Křtitel ve vězení.

Zarazila se Herodias a zarazil se i její manžel. Aby tak Jan Křtitel vyvolal proti němu povstání. Kdyby vypuklo současně s útokem krále nabatejského, bylo by veta po jeho državě v krásné Pereji. A což, kdyby bylo skutečně pravda, že zaslíbený Mesiáš přijde? Kolik členů bývalého vládnoucího rodu dal jeho otec, Herodes Veliký, popraviti, jen aby udržel

svůj trůn! Zachránil přece jen nějaký člen tohoto rodu svůj život? Nebude se ucházeti o trůn Davidův? Nové nebezpečí, které ohrožovalo nejen Pereu, nýbrž i Galileji, nový důvod, aby byl Jan Křtitel uvězněn. Dal ho zatknouti a dopraviti do Machaeru. Vysoko v horách při hranicích nabatejských bude nejméně nebezpečný.

Svatý Jan Křtitel nebyl trvale uvězněn. Bylo mu dovoleno choditi po pevnosti, nesměl ji však opustiti. Herodes sám za svých častých návštěv sv. Jana k sobě zval, s ním se radil a mnoho na jeho slova dal. Leč z nejdůvěrnějších porad si odnášíval varovnou větu:

»Nesluší se tobě míti manželku bratra tvého!«

Sv. Jan Křtitel měl mnoho stoupenců a učedníků. Putovali po Galileji, chodili do Jerusalema, sledovali činnost zaslíbeného Mesiáše a čekali, kdy že se prohlásí králem, kdy že obnoví království svého otce Davida. Nemohouce se dočkati, vraceli se k svému mistru do Machaeru a podávajíce mu zprávu o všem, co viděli a slyšeli, dotazovali se ho, zda se snad přece jen nemýlil v tom, jejž v Zajordání pokřtil. Svatý Jan, chtěje rozplašiti jejich pochybnosti, vyslal je k Mesiáši s otázkou:

»Jsi-li ty ten, který přijíti má, nebo jiného čekati máme?«

Smrt předchůdce Páně.

Herodias nenáviděla Jana a její nenávist rostla. Vědouc, jak mnoho dává její manžel na jeho slova, obávala se, že by mohl vystřízlivěti ze své vášně a ji propustiti.

»Je nutno, abych se toho karatele zbavila. Kdy? Jakým způsobem? Nesmím se ukvapiti. Musím počkati, až se naskytne vhodná příležitost.«

Naskytla se, když Herodes slavil v Machaeru své narozeniny. Pozval k nim četné velmože, hostil je s nádherou královskou a přichystal jim bujné radovánky. Mladistvá dcerka jeho manželky před hostmi tančila. Byli nadšeni jejími výkony. Pochlebovali jí a velebili Heroda. Jídlem a nápojem jsa rozjařen, slíbil, že ji královsky odmění, jen ať si vyžádá, čeho by si přála.

Šla na radu k své matce. Od ní uslyšela:

»Pokud zůstanu u svého nynějšího manžela, budeme se míti dobře obě. Výhodně se provdáš. Propustí-li mne, octneme se v bídě. Znáš muže, od kterého nám hrozí největší nebez-

pečí. Znáš karatele, volajícího k mému manželu a tvému nevlastnímu otci:

‚Nesluší se tobě míti manželku bratra tvého!'

Požádej za jeho hlavu. Nespokoj se slibem. Žádej stručně, ale pevně:

‚Chci, abys mně dal hned na míse hlavu Jana Křtitele!'«

»Rozumím ti, matičko, a našeho nepřítele zničím.«

Jako srnka sběhla do síně a zatočivši se před hosty, poklonila se před Herodem a pronesla stručně, ale pevně:

»Chci, abys mně dal hned na míse hlavu Jana Křtitele!«

Zachvěl se Herodes. Je-li přece jen prorok? Jak krutý trest zastihl krále izraelské a judské, kteří se dopustili menších věcí proti prorokům Božím, a já, já bych měl tohoto Jana Křtitele dáti popraviti? Ale nemohu zpět. Vždyť jsem se zavázal přísahou, že její přání splním. Co by si řekli moji hosté? Kde by byla moje čest?

»Běž a dones na míse hlavu Jana Křtitele,« rozkázal svému přednímu dvořanu.

Svatý Jan Křtitel se procházel kolem hradeb pevnostních. Hluboko pod sebou viděl Mrtvé moře, vpravo od něho Jordán. Před ním v pohoří judském se bělaly domy betlemské a kus od nich sálaly stříbrnou nádherou paláce jerusalemské.

Navštívím ještě kdy tato místa? Setkám se s tím, který po mně přijíti má? Již přišel. On poroste, mne ubude. Buď vůle Tvá, Hospodine!

»Jene, náš pán a král tě hledá.«

»Jdu k němu.«

Dostal se k němu, ale nikoliv celý. Dvořenín se vrátil s mísou, na které ležela jeho hlava. Učedníci Janovi pochovali mrtvé tělo v Machaeru. Snad jsem seděl na jeho dřevním hrobě.

Herodes, přesídliv z Machaeru do Galileje, slyšel častěji a častěji o působnosti zaslíbeného Mesiáše. Svým životem a svým kázáním připomínal Jana Křtitele.

»Což aby byl Jan vstal z mrtvých? Neměl bych ho uvězniti a popraviti?«

Učedníci varovali Krista Pána:

»Odejdi z Galileje, Herodes tě chce zavražditi.«

Herodes se toho neodvážil. Nebylo noci, v níž by nebyl viděl ztrnulé oko Jana Křtitele, upírající se na něho s krvavé mísy. Nechtěl k vraždě přidávati vraždu. Přál si velice, aby Krista Pána viděl. Vždyť v něho věřila i manželka jednoho

z jeho dvořanů. Vzkazoval mu, ale Kristus neposlechl a Heroda nenavštívil. Teprv za velikonočních svátků v Jerusalemě se setkal Herodes s Kristem. Poslal ho k němu Pilát. Kristus Pán pocházel z Nazaretu, Herodes byl jeho pánem, měl proto vykonati rozsudek knížat kněžských. Nechtěje zatěžovati svého svědomí, poslal ho zpět. Bál se hněvu Božího a jeho strach nebyl zbytečný. Zanedlouho byl od vlastního bratra své manželky obžalován u římského císaře, že se spolčuje s nepřáteli říše a že zbrojí k povstání. Římský císař ho poslal r. 39 do vyhnanství do Francie. Ztrnulé oko svatého Jana Křtitele ho neopouštělo ani ve dne, ani v noci. Zmizelo teprve, když byl Herodes popraven.

Opuštěné lázně.

Švagr našeho vůdce nás ráno doprovázel k horkému prameni a zříceninám Zára. Před východem slunce jsme se dali rolemi, osetými prosem, k západu, minuli tvrz Machaerus a sestupovali starou cestou mezi zbytky zahrad a vinic. Místy byla cesta vydrobena, větrem a deštěm odnesena, ale přece jen byla zřejmě patrna. Okolí pusté, jen holé skály bez trávy, bez keřů.

»Kdo stavěl, Múso, tuto cestu? Dala mnoho práce a byla bez užitku.«

»Proč myslíš, hostiteli náš, že byla bez užitku?«

»Končí u samého moře a nemá spojení ani na sever, ani na jih.«

»A což, nemohla míti spojení přes moře? Tuto silnici stavěli králové, kterým náleželo město a pevnost u tvého stanu. Oni byli pány celého vašeho pohoří od Módžebu na jihu až daleko na sever.«

»Když byli pány tohoto pohoří, mohli jezditi dnešní silnicí Královskou k Mádabě a odtud sestoupiti pohodlně k Jordánu. Proč si dali tolik práce s touto silnicí?«

»Mádaba a úrodná rovina, prostírající se na východ od tohoto pohoří, jim nenáležely. Měly jiné pány, kteří jim mnohdy cestu svým územím uzavřeli.«

»Proč si nevybudovali cestu od zřícenin, u kterých je můj stan, rovnou k severu?«

»Byla by bývala ještě pracnější než tato, po níž jedeme. Víš, co je tam hlubokých roklí, kolik by to bývalo potřeba mostů. Na cestě, po níž slézáme, není most ani jeden.«

»Není ho potřeba. Nač by zde byl? Vždyť cesta vede po širokém, nakloněném hřbetě a nepřekračuje žádný žleb.«

»Vidíš, hostiteli náš, páni vašeho pohoří sídlili v Jerusalemě. Aby si zajistili svobodné spojení s touto svou državou, vystavěli tuto silnici k moři. Na jejím konci vybudovali přístav. V něm bylo plno lodí, které dopravovaly je a vše, čeho bylo třeba, k Jerichu a od Jericha sem.«

»Nyní rozumím této cestě. Budou se moji krajané diviti, až jim věc vysvětlím. Kolikrát jsme se ptali druh druha: Kdo jen tuto cestu stavěl? Jaký byl její účel? Mnozí myslili, že to byl náš pán Šalomoun, syn Davidův, kéž milost Boží na něm spočine, a on že poručil svým duchům, aby ji zřídili.«

»Nikoliv duchové, nýbrž lidé, zdejší usedlíci, budovali tuto cestu, a to nikoliv na rozkaz Šalomounův, nýbrž na rozkaz králů, kteří vládli v Jerusalemě bezmála 900 let po jeho smrti.«

»Tak dlouho trvá již svět, Múso?«

»Ještě déle.«

»Jak dlouho teprv trvá Alláh, jenž stvořil nejenom svět tento, nýbrž i svět onen, do něhož všichni spěcháme.«

Po třech hodinách jsme dorazili k pramenům Zára. Vyvěrají 285 m pod hladinou moře Středozemního. Náš vůdce mně ukazoval prameny dva: jeden, jehož voda je 43° C teplá, tvoří dosti silný potok. Byl jindy zachycován do nádržky a odtud rozváděn. Druhý pramen je obrostlý ostrým sítím, jímž jsem se k němu nedostal. Jiné horké prameny prý vytékají dále k severu a k jihu. Četné nevelké zříceniny svědčí, že bylo jindy toto místo obydleno a hojně navštěvováno. Nemocní z Palestiny, Řekové i Římané je znali a na ně spěchali. Říkali mu Kalirrhoe. V bibli sluje Zara. Horké prameny zavlažovaly velké palmové háje, jejichž sladké a šťavnaté ovoce bylo na lodicích dováženo do Jericha a odtud do Jerusalema.

Herodes Veliký, těžce onemocněv, dal se dopraviti po lodi do přístavu Zara a odtud v nosítkách k horkým pramenům. Hledal u nich zdraví. Nenašel ho, ba ani ho najíti nemohl. Trpělť snad duševně více než tělesně. Těžké chmury ležely na jeho duchu. Viděl stíny těch, které odpravil, své vlastní manželky, svých dvou synů a nejstarší syn čekal na smrt. Vrátiv se ze Zary do Jericha, dal ho popraviti. Zakrátko sám zemřel.

»Navštěvujete někdy tyto prameny? Hledáte v nich uzdravení?«

»Nepamatuji, Múso, že by se byl sem nějaký nemocný odebral. Schůdnější a chladnější jsou pro nás prameny Zerka. Jistě jsi je navštívil.«

»Dvakrát jsem u nich byl, znám je.«

»Sem nechodí nikdo, leda lupiči se zde za období deštivého zdržují.«

Za malou chvilku jsem se přesvědčil o pravdě slov vůdcových. Za sítím obkličujícím druhý pramen vyčnívalo několik kolů. Domnívaje se, že jsou to opálené zbytky nějakých stromů nebo keřů, nevěnoval jsem jim zvláštní pozornosti. Jak jsem se podivil, když se najednou nedopalky pohnuly a odběhly. Nebyly to ohořelé kmeny, nýbrž rohy velkého stáda kozorožců, již za sítím klidně odpočívali, nejlepší důkaz, že považují okolí pramenů Zára za svůj revír, že v něm nebývají vyrušováni.

Vrátili jsme se cestou, kterou jsme přišli.

Herodův pohřeb.

Často jsem se ohlížel na zemi Zaslíbenou, kde můj zrak poutal kužel Fardejs, sedící jižně od Betlema. Připomínal mně Heroda krále. Do svého zámku na Fardejsu jezdíval Betlemem z Jerusalema. Na Fardejsu onemocněl. Nejlepší lékaře k sobě povolal. Bál se smrti, proto se jí bránil. Radili mu do lázní. Dovezli ho k horkým pramenům, od nichž jsem se vracel. Neulevilo se mu. Smrt se blížila. Jásot jeho poddaných se šířil. Tento jásot ho dráždil až k šílenství.

»Já trpím, chvěji se před smrtí, a oni jásají a radostí tančí, a přece jsem pro ně tolik vykonal. Jaký to lid! Počkejte, vy nevděčníci! Budete na zprávu o mé smrti naříkat, jako jste snad nelkali nikdy. Vzkažte všem čelným mužům mé říše, ať se pod ztrátou hrdla dostaví bez prodlení sem do Jericha.«

Zakrátko mu oznamovali:

»Všichni čelní mužové poslechli tvého rozkazu a jsou zde v Jerichu. Co jim poručíš, velký králi?«

»Zaveďte je do divadla. Jak umru, dejte je všechny povražditi. Běda vám, nevykonáte-li mého rozkazu!«

»Buď ubezpečen, velký králi, že tento rozkaz vykonáme, jako jsme vykonali všechny jiné.«

A nevykonali ho. Slavný byl průvod, v němž vezli jeho mrtvolu z Jericha na Fardejs. Nikdo o něho neplakal. Radovali se, že ukrutník zmizel.

V roklích.

Po dobré půlhodině jsme zabočili rovnou k jihu k silnému prameni Atún, u něhož jsme odpočívali. Po poledni jsme se dali směrem severovýchodním, zkoumajíce severní úvodí Módžebu a Hejdánu a přenocovali jsme ve stanu Mhammádově.

Noc jsem měl neklidnou. Stan byl pln návštěvníků, kteří seděli a klábosili až přes půlnoc. Sotva odešli, hrnuly se na jejich místa ovce a kozy. Byly nespokojeny, že jsem se uložil, kde ony léhávaly. Čekaly, až odejdu. Když jsem se k tomu neměl, poléhaly si vedle mne, ba na mne. Dvakrát, třikrát jsem je zahnal.

»Nech je, Múso, nech je, aspoň tě zahřejí.«

Zahřívaly mne, je pravda, ale dodávaly mně spolu sta, ba tisíce krvežíznivých příživníků.

Nazítří jsme putovali krajem neobdělaným, ale četnými terebinty porostlým, bezmála k východu a sestoupili jsme k potoku Hammám. Byl 4—6 m široký a skoro půl metru hluboký, ověnčený oleandry. V postranních nepřístupných roklích vyvěrají četné horké prameny. Jejich voda ohřívá potok Uále, pročež se mu říká Hammám, Horký.

Moc náčelníkova.

Byli bychom rádi podle potoka k východu, což však nebylo možné, protože se řečiště zúžuje, stěží se prodírajíc mezi vysokými skalisky čedičovými.

»Nezbude, Múso, než abychom vystoupili tady na pravý břeh.«

»Jaká je cesta před námi?«

»Hodně obtížná. Břeh je příkrý, několik žlíbků jej prorývá, cesta však vede rovnou k potoku Uále. Nebylo by lépe, abychom zabočili vlevo a vyhnuli se oné části potoka Uále, kterou přechází Dlážděná, neboli, jak ty, Múso, říkáš, Římská silnice?«

»Proč se jí máme vyhnouti?«

»Bojím se, že je tam vláda a je-li tam vláda, je tam i náš náčelník. Bude mne nutiti do roboty.«

»Což váš náčelník má právo nutiti vás k robotě?«

»Práva nemá; jeho nutí vláda a on nutí nás.«

»Nač potřebuje vláda vaší roboty?«

»Máme odvážeti telegrafní tyče do území kerackého.«

»Nemůže se náčelník této robotě vyhnouti?«

»Na chvilku může, avšak na dlouho jí neunikne. Vláda by ho pronásledovala a týrala vším možným způsobem.«

»A což vy kdybyste se ho ujali?«

»Jsme slabí, vláda je silná.«

»Řekni mně, Mhammáde, bojíte vy se svého náčelníka?«

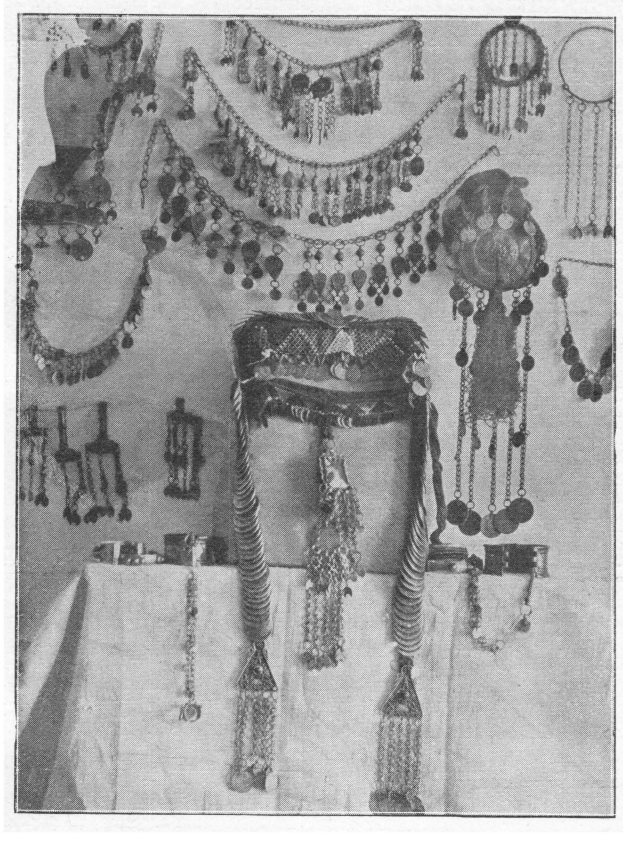

Obr. 105. — Různé šperky.

»Proč bychom se ho báli? Otec má u nás větší právo než náčelník. Otec může zabíti syna i dceru. Běda náčelníkovi, který by někoho zabil nebo zabíti dal. Otec je pánem ve své rodině; běda náčelníku, který by se míchal do jeho věcí.«

»Čím je váš náčelník?«

»Náš náčelník zastupuje čeleď nebo kmen navenek. V čeledi nebo kmeni má tolik moci, kolik si svou osobností nebo svým příbuzenstvem zajistí.«

»Poznáte zdaleka náčelníka? Má nějaké zevní znamení?«

»Kde by ho měl. Šatí se jako my, zbraně má jako my a živí se, jak může. Nosí-li někdy lepší šaty nebo má-li lepší zbraň, to je jistě dostal od nějakého potulného obchodníka nebo vydřiducha.«

»Jaké jsou jeho povinnosti?«

»Náčelník ostříhá práva své čeledi a svého kmene. Víš, Múso, my nemáme zákonů, ale máme zvyky a obyčeje a ty určují cesty, po nichž se máme ubírati. Chodíme cestami, po kterých chodili otcové naši. Povinností náčelníkovou je, aby dbal, aby nikdo z nás s této cesty nevybočil. Kdo vybočí, proviňuje se proti svému příbuzenstvu, své čeledi, svému kmeni, musí býti napomenut, a neposlechne-li, pokárán.«

»Zakládáte si přece tolik na svobodě. Pěkná to svoboda, když nesmíte odbočiti od cesty, kterou chodívali vaši otcové!«

»Kdo od ní odbočí, zaviňuje nepořádek. Svoboda není nepořádek. Každý z nás cítí, co je právo a co je proti právu. Kdo odbočí od cesty našich otců, bloudí. Mohl by svésti jiné. To dovoliti nesmíme. Velmi zřídka jsme v pochybnosti, jak bychom se měli zachovati v té neb oné záležitosti. Tu jdeme ke znalci svého práva, k dědičnému soudci, předneseme mu věc, on ji rozváží a nález pronese. Jeho nález se rozhlásí a platí za právo v případech podobných.«

»Spoléhá se náčelník na svou moc osobní nebo na moc své čeledi nebo svého kmene?«

»Jeho osobní moc je nepatrná. Pouze ve svém příbuzenstvu ji může ukázati, a ani to není snadné. Nemá-li většinu svého příbuzenstva za sebou, je bezmocný. Kde vystoupí, vystoupí za čeleď, za kmen a musí býti přesvědčen, že má za sebou veřejné mínění. Nedbá-li veřejného mínění, opře se mu jeho příbuzenstvo, čeleď, ba kmen. Se všech stran se volá na poplach, hrozí boj. Tu se vloží do sporu rozvážní mužové. Domlouvají oběma stranám, hledíce upraviti cestu k dorozumění.«

Kdo může býti uvězněn a kdo vyobcován.

»Povídal jsi, že náčelník nemá práva někoho zabíti nebo popraviti. Může někoho vyobcovati ze kmene?«

»Zajisté, ale i zde vykonává vlastně, k čemu ho veřejné mínění nutí. Žádné příbuzenstvo a proto také žádná čeleď a žádný kmen nestrpí v sobě zbabělce a zloděje, nebo muže, který se oženil s černoškou.«

»Kohopak nazýváte zlodějem?«

»Kdo ze zvyku okrádá své soukmenovce. Proviňuje se proti svému příbuzenstvu, a to požaduje, aby byl vyobcován.«

»Proč nestrpíte mezi sebou muže, který si vzal za ženu černošku?«

»My jsme bílí, svobodní. Chceme zachovati svou bílou barvu a svou svobodu. Černoši byli odjakživa otroky, neměli osobní svobody. Nasákli otroctvím a svou zbabělostí a černou barvou by nás kazili a špinili.«

»Našel jsem na jihu od Mrtvého moře čeledi, ba kmeny, u nichž jsou sňatky mezi bílými a černými dovoleny.«

»Tyto čeledi a kmeny se bezmála všechny skládají z takových vyobcovanců.«

»Co děláte s mužem, který vás zradí za peníze vašemu nepříteli?«

»Takového u nás nebylo. Neslyšel jsem, že by se byl někdo tak hluboko spustil.«

»Co byste s ním udělali, kdyby se dopustil takové zrady?«

»Kdo by se o jeho zradě přesvědčil, zabil by ho.«

»Takového by tedy váš náčelník mohl dáti popraviti.«

»Zajisté, ale nedošlo by k popravě. Zmizel by spíše, než by se náčelník o něm dověděl.«

»Máte vězení?«

»Kde bychom je vzali? Teprv nyní si stavíme sem tam domky. Po staletí jsme bydlili pod černými stany. V těch vězení zříditi nemůžeme a ani ho nepotřebujeme.«

»Nyní, když je zde vláda, věřím, že ho nepotřebujete, ale nepřihodilo se za dřívějších dob, že jste někoho uvěznili?«

»To leda zloděje nebo nájezdníka, když se nám podařilo ho zajmouti po druhé nebo po třetí. Napoprvé jsme ho propustili s nádavky. Po druhé jsme ho uvěznili na dva, na tři dny ve stanu.«

»Přece máte vězení.«

»Nemáme vězení, jaké si vystavěla vláda v Mádabě nebo Keraku. My zloděje nebo nájezdníka spoutáme a necháme ležet několik dní ve stanu. Potom ho propustíme, varovavše ho, aby se u nás již neukázal. Ukáže-li se po třetí, zamkneme mu nohy do železných pout a nutíme ho k práci.«

»Jakou pak práci u vás koná?«

»Vždy se nějaká najde. Odhazuje kamení s pole, opravuje kus cesty anebo staví kolem pozemku kamennou hrázi.«

»Váš náčelník živí četné hosty. Činí to ze svého nebo mu odvádíte nějaké daně?«

»Daní u nás není. Nebylo náčelníka, který by byl daně vymáhal. Je pravda, že máme uznání a vidouce, že by náš náčelník přišel na mizinu, pošleme mu občas tučného kozla nebo berana, trochu obilí, rýže, kávy, cukru nebo tabáku. I nějakou medžídijjí mu vypomůžeme. Má-li mnoho hostů a víme-li, že mu potraviny nestačí ani pro jeho vlastní rodinu, vzkážeme mu: ‚Dnešní večeři uchystáme my.' Večeři přineseme do jeho stanu a on ji předloží hostům.«

»Kromě od vás nedostane náčelník od nikoho nic?«

»Dostává od potulných kupců. Některý mu dá medžídijji, jiný plášť, košili nebo trochu kávy. Mimo to obchodníci obilím a kozami a ovcemi mu rovněž dávají dárky za dovolení, aby směli v jeho čeledi nebo v jeho kmeni kupovati.«

»Což karavany, které procházejí vaším územím, neplatí nějaká cla?«

»Než k nám přišla vláda, vybíral náčelník z jejich zboží nějaké peníze, jenže to nebylo clo, nýbrž vlastně poplatek za ochranu, jakou jim náčelník poskytl. Ručil, že žádný z jeho soukmenovců karavanu nepřepadne a nevyloupí.«

»Má náčelník právo, aby sám někomu něco vzal?«

»Odkud by takového práva nabyl? Naši otcové je neuznávali a my bychom je nestrpěli.«

»Přece jsem slyšel, že ten neb onen náčelník vzal tomu neb onomu pěkného mezka, osla, ba i klisnu.«

»Co jsi slyšel, může býti pravda. Každý z nás je člověk. Mnohý má velké trápení, potřebuje pomoci náčelníkovy. Náčelník by pošpinil svou tvář, kdyby si dal pomoc zaplatiti. Pomůže a je rád, že se pověst o jeho pomoci roznáší od tábora k táboru. Stane-li se, že sám přijde do úzkých a že potřebuje za dar některému velkému náčelníku nebo velmoži v Keraku nebo v Jerusalemě či v Damašku pěknou klisnu, mezka nebo osla a sám takové nemá, zajde k tomu, jehož se ujal, a řekne mu:

‚Potřebuji tvé klisny,' nebo ‚tvého zvířete,' a vezme si je, aniž by čekal na jeho souhlas. Žádný z nás by se mu neopřel.«

»Není náčelníka, který by své soukmenovce z lakoty odíral?«

»Buď by ho za náčelníka neuznali, nebo by se ho zbraní zbavili.«

»Vy, Hamájde, si trpce stěžujete na křesťanské vydřiduchy z Damašku a Mádaby. Pokud vím, vypůjčují od nich peníze hlavně vaši náčelníci. Neškodí vám, připravujíce vás o nejlepší částky vašeho společného majetku?«

»Těžko o těchto věcech mluviti. Žádný náčelník nedělá první dluh pro sebe; vypůjčuje peníze pro svou čeleď nebo kmen. Že si z vypůjčených peněz něco nechá nebo že vypůjčí více, než bylo potřeba, je možné. Vykládá se o tom, nikdo však se nepokusil to dokázati. Na důkaz je potřeba dvou očitých svědků. Kde je vezmeš? Nezapomínej, Múso, že naši náčelníci nás zastupují navenek. Někteří z nás se něčeho dopustili a mají učiněnou škodu nahraditi. Od nich by náčelník peněz nedostal. Vypůjčí si je a ručí za ně celá čeleď nebo celý kmen. Nikoho z nás nemůže náčelník přinutiti, aby na zaplacení veřejného dluhu přispíval. Jak se ho má zbaviti? Leda zástavou nebo prodejem našeho společného majetku. Není to náčelník, kdo nám kope jámu. My sami si ji kopeme a spolu mu pomáháme, aby ji vykopal hlubší, než třeba.«

Na robotě.

»Že jsem měl pravdu, když jsem navrhoval, abychom se potoku Uále vyhnuli. Podívej se, jaké jsou tam dole hromady telegrafních tyčí a jak vojáci bijí nejen mezky, nýbrž i jejich majetníky.«

»Proč je bijí?«

»Sedláci a kočovníci neumějí nakládati takové dlouhé tyče. Mnozí je vidí ve svém životě po prvé. Velbloudi, mezci a osli se před nimi plaší. Vojáci ztrácejí trpělivost a místo, aby jim klidně ukázali, jak by si měli počínati, nadávají a tlukou. Tak nás vychovává naše vláda. Napracují se, chudáci sedláci a kočovníci, než na svých zvířatech tyto hromady odvezou! Vždyť je telegrafních tyčí několik set a jak neschůdnou cestu mají před sebou! Odtud aby vystupovali na náhorní rovinu díbánskou, od Aráeru aby slézali do propasti Módžebu a znovu vylézali na náhorní rovinu kerackou. Nejedno zvíře dostane převahu a spadne i se svým nákladem do propasti; nejeden hospodář si zlomí ruku nebo nohu, vyvažuje těžké nákladní tyče. Je to rozum, že vláda dala dopraviti tento náklad sem? Proč jej neposlala po cestě Poutnické,

odkud by byl býval dovoz mnohem snadnější a proto i rychlejší? Skryjme se, Múso. Nerad bych, aby nás zpozorovali tamhle ti vojáci. Rozjíždějí se po celém okolí, pátrajíce po táborech a nutíce jak sedláky, tak kočovníky k robotě.«

»Na nás by se přece neodvážili.«

»Zatknou nás a povedou nás k okresnímu správci. Tam abychom čekali, až na nás přijde řada. Ty ukážeš rozkazy zemského správce z Damašku nebo snad vysoké vlády v Cařihradě, ale mne mohou zatknouti a k práci nutiti.«

»Nedovolil bych to. Jsi můj vůdce a jako takový u mne zůstaneš!«

»Přece jen bude, Múso, nejlépe, když se skryjeme a odtud ujedeme.«

»Mluvil jsi o okresním správci. Od kdy je díbánský kraj okresem?«

»Od letošního deštivého počasí. Všiml jsi si toho černého domku v Uále? Vystavěli jsme jej z roboty a okresní správce v něm sídlí. Budiž Alláh pochválen, že nás od prokletých sluhů vládních vysvobodil,« ulehčil si Mhammád, když jsme se konečně zastavili u potoka daleko na východ od telegrafních tyčí.

Ulovili jsme vlka.

Něco se šustlo v nedaleké houštině oleandrové.

»Pozor, Múso, dravec!« Ručnici jsem měl po ruce. Dravec se ukázal, koule mu sedla za levou lopatku. Svalil se. Byl to dorostlý vlk.

»Co tady dělal?« ptali jsme se oba. Ožíral maso s mezka, ležícího za oleandry. Padl teprve dnes ráno.

»Čí je?« zvídal Mhammád a pátral po vypáleném znamení. »Není to náš, je vládní, vojáci na něm jezdili. Umořen odběhl asi včera od ostatních, v noci se na něho vrhli vlci, nasytili se a odběhli. Tento přišel jistě zdaleka. Přitáhla ho krev a maso. Zastihl ho jeho osud. Draví ptáci ho za chvíli roztrhají. Podívej se, dva supi již nad ním krouží. Jen Alláh ví, jak se o něm dověděli.«

Vtom sběhl s pravé strany k potoku mladší muž.

»Před kým prcháš, Sanade?«

»Před vojáky. Můj mezek se splašil, utekl a já za ním. Dva vojáci se za námi rozběhli. Budiž Alláh pochválen, že mezka nedohonili!«

»Kdepak, tvůj mezek je velice rychlý. Kam utekl?«

»Kousek nad námi sběhl k potoku. Buď jej najdu tam nebo na pravém břehu. Někde se s ním skryji a počkám, až bude robota skončena.«

»Nechtěl bys úlovek?«

»Přisám Alláh, každý lov je mně milý.«

»Tady můj bratříček Músá zastřelil vlka. Vezmi si ho.«

»Dáte mně ho s kůží nebo pouze maso?«

Obr. 106. — Nastrojená žena.

»Co s kůží, Mhammáde? Na svých klisnách ji vézti nemůžeme, plašily by se. Ať si vezme vlka i s kůží. Až mne k vám Alláh někdy po druhé zavede a najdu ve stanu Sanadově vydělanou kůži svého vlka, požádám ho, aby mně ji daroval.«

»Přisám Alláh, že ji dostaneš, jen se do mého stanu vrať!«

Strach z roboty.

Potok Uále vzniká u silného pramene Kalbe. Od něho k východu není v údolí stálé vody. My jsme se dali v poledne vyprahlým řečištěm starou, místy uměle upravenou cestou,

která vede hned po pravém, hned po levém břehu. Údolí se poněkud rozšiřuje a přechází v úrodnou dolinu. Opustivše ji, zamířili jsme na náhorní rovinu, kde jsme našli osamocený stánek nějakého příslušníka kmene Salájta. Zastavili jsme se před ním doufajíce, že v něm koupíme ječmen pro své koně a snad i najdeme vůdce.

»V tomto kraji se, Múso, nevyznám tak dobře, jako v onom, ze kterého jsme přijeli. Povídal jsem ti to hned v Mádabě, proto by bylo dobře, kdybys s hospodářem tohoto stanu promluvil a vzal si ho za vůdce.«

Nebylo řeči ani s hospodářem, ani s hospodyní. Třásli se strachem. Domnívali se, že jsme vysláni od vlády, abychom je přinutili k robotě. Jakou radostí se zajiskřily jejich oči, když se přesvědčili, že jejich strach byl zbytečný.

»Pospěš si, paní mého stanu, zadělej na čerstvé lívance, pohostíme tyto své hosty. Neodejdete, pokud nepojíte. Přisám Alláh, že si svou pravici spíše useknu, než dovolím, abyste z mého stanu bez oběda odešli.«

»Nechceme tě, bratře, obtěžovati. Máš-li ječmen, prodej nám ho pro naše koně; máš-li čas a dobrou vůli, doprovoď nás tímto krajem. Upozorníš Músu na každou zříceninu a odpovíš na jeho otázky.«

»Jak rád bych vám vyhověl, poutníci Nejvýš milostivého! Nemáme políčka a proto dosud ani zrnka ječmene. Teprve po výmlatu si ho koupíme nebo za nějaké zvíře vyměníme.«

Vidoucí a ztracená zvířata.

»Pojď s námi jako vůdce.«

»Podívej se na můj stan. Stojí úplně o samotě. Kdybych odešel a vojáci k němu přišli, jeho paní se jim neubrání. Kus s vámi pojedu, abych skryl svá zvířata a o větším táboře vám povím. Najdete jej pod zříceninami Ráma. Víš, Mhammáde, kde leží?«

»Jak bych nevěděl. K jihu odtud.«

»Nemilá věc se mně přihodila. Tvůj krajan, tábořící nedaleko, mne připravil o pět ovcí,« zahovořil náš hostitel.

»Jak se to stalo?«

»Hledal své. Zaběhly se mu. Našel je u mých a odehnal s nimi pět, o kterých jistojistě vím, že náležejí mně. Měl jsem je poznamenány. On vlnu natřenou mou barvou vystřihl a namaloval si znamení své. Všichni v jeho stanu tvrdí, že

jsou to ovce jeho a obviňují mne, že si neprávem chci přisvojiti zvířata cizí. Ptal jsem se ho, proč má vlnu vystřiženo jen pět ovcí, kterých se domáhám. Odpověděl, že to učiní i ostatním, aby bylo patrno, že jsou všechny jeho. Ještě jsem neodešel z jeho stanu a již spěchal se svým synem a dvěma dcerkami, vystřihoval svým ovcím vlnu na týchž místech, na kterých ji mělo vystřiženo těch pět mých a pomaloval je, takže nebylo lze rozeznati jednu od druhé. Rozhněvav se, spěchal jsem k jeho náčelníkovi, žádaje, aby mně dopomohl k právu.

‚Přiveď mně, synku, dva věrohodné svědky, kteří dokáží, že viděli mého souseda, jak ti tvé ovce odháněl, jak jim vlnu s tvým znamením vystřihoval a jak je přebarvoval.'

‚Takové svědky ti dovésti nemohu!'

‚Tu se nemohu zabývati touto pří.'

Vrátil jsem se s nepořízenou.«

»Co si počneš? Necháš své ovce mému krajanu anebo půjdeš k soudcům dědičným?«

»Co by mně byli soudci dědiční platni? Jak zmizí vojáci z našeho kraje, zajedu se svým synkem k Uábsimu. Zaplatím mu, kolik bere a požádám ho, aby věc vyšetřil. On povolá tvého krajana a přinutí ho k přísaze.«

»Znám přísahu, jakou požaduje Uábsi. Obžalovaný, tedy v tvé věci můj krajan, položí pravici na hlavu Uábsiho a řekne šestkrát: ‚Přisám Alláh.' Potom po sedmé: ‚Přisám Alláh a při životě tvém, ó ty Uábsi, při daru vědění, uštědřeném tobě a tvému příbuzenstvu, že jsem zmíněných pět ovcí tomu muži před tebou sedícímu neodehnal, že jsem jeho znamení nevystřihl a že jsem je svým znamením neoznačil.'

Jistojistě, že můj krajan tuto přísahu nesloží. Vždyť je obecně známo, že kdo u Uábsiho křivě přisahá, nehne se s místa a do sedmi dnů zemře.«

»Jsem přesvědčen rovněž, že se tvůj krajan lekne a že mně mých pět ovcí pošle, jakmile mu Uábsi vzkáže.«

Po obědě nás náš hostitel doprovázel kus k jihu. Hnal svou velbloudici někam do úkrytu.

Jeli jsme kolem hrobu mladé ženy Alje, která proslula svou udatností, neboť vedla bojovníky Beni Sachr, když je chtěl v třicátých letech minulého století pokořiti egyptský velitel Ibráhím paša. Na jejím hrobě byla navršena velká hromada kamení, na němž leží přečetné lelíky, jakož i různé ozdoby,

důkaz, že památka Alje ještě nevyhynula. Ctili ji za živa a ctí ji po smrti.

Mojžíš vede syny izraelské.

Ubírali jsme se východním pomezím kraje díbánského, pro dějiny biblické velmi významného. K jihu se před námi černala hromada zřícenin Mešrejž. Svou polohou a svým jménem jsou totožné s biblickým městem Kedemot, jež dávalo jméno celému okolí. Kolem něho se hrnuly zástupy lidu izraelského, stěhujícího se z Egypta do země Zaslíbené.

Mojžíš vedl syny izraelské velkou cestou obchodní po východním pozemí Edomska. Nad dnešní stanicí Hsa dorazil na jihovýchodní hranice moabské. Zamýšlel opustiti cestu obchodní, směřující k severu, a dáti se k severozápadu, aby se přiblížil k jižní obdělané polovici Moabska, zvané podle hlavního města Ar. Hromádky kamení, jimž se říká Slunečka Cesty, ukazovaly přechody přes četné výmoly, přes které se bylo Izraelitům ubírati.

Mojžíš vzal s sebou Hobaba z rodu Raguelova z madianské čeledi Kén, aby mu byl vůdcem a ochráncem. Příslušníci jeho čeledi, jako dnes Akejlové, doprovázívali velké obchodní karavany, jimž také půjčovali velbloudy. Aby zajistili život a majetek nejen svůj, nýbrž i svých karavan, měli v každém kmeni své bratříčky. Odváděli jim ročně určité dary. Každý bratříček byl povinen vrátiti, co jejich členům nebo jejich karavaně někdo z jeho krajanů vzal.

Mojžíš, maje Hobaba s jeho rodem a četnými členy jeho čeledi s sebou, byl jist, že Izraelští nebudou od sousedních kmenů obtěžováni, musili však býti na stráži, aby nebyli přepadeni nájezdníky kmenů vzdálenějších nebo lupiči usedlíků. Hobab vysílal každého rána několik členů svého rodu, aby prozkoumali okolí a podali zprávu, kde je dobrá pastva, kde jsou napajedla a které místo by se nejlépe hodilo za tábořiště.

Izraelité táhli ve třech skupinách: v čele postupovala skupina vybraných bojovníků; hodný kus za ní pohybovala se zvířata nákladní, doprovázená ženami a dětmi, kdežto vzadu hnali pastýři stáda, střežená bojovníky. Stáda tvořila řadu aspoň 20 km dlouhou a 5 km hlubokou. Čím delší řada, tím více pastvy našla zvířata, avšak tím snáze mohla býti od nájezdníků uloupena. Na obou bocích stád projížděli strážci a volali na poplach, jakmile uzřeli něco podezřelého. Na je-

jich výzvu spěchali bojovníci zpředu i zezadu, aby odrazili nepřítele.

Nikdy netábořili všichni Izraelité na místě jednom a nikdy nenapájeli z jedné studnice. Mnoho a mnoho vody potřebovali pro sebe a pro svá stáda, proto si každý kmen nebo každá čeleď zajišťovaly studnice a při nich zřizovaly tábory. V ústředním táboře dlel u svatostánku Mojžíš s Josuem a se svými předními pomocníky.

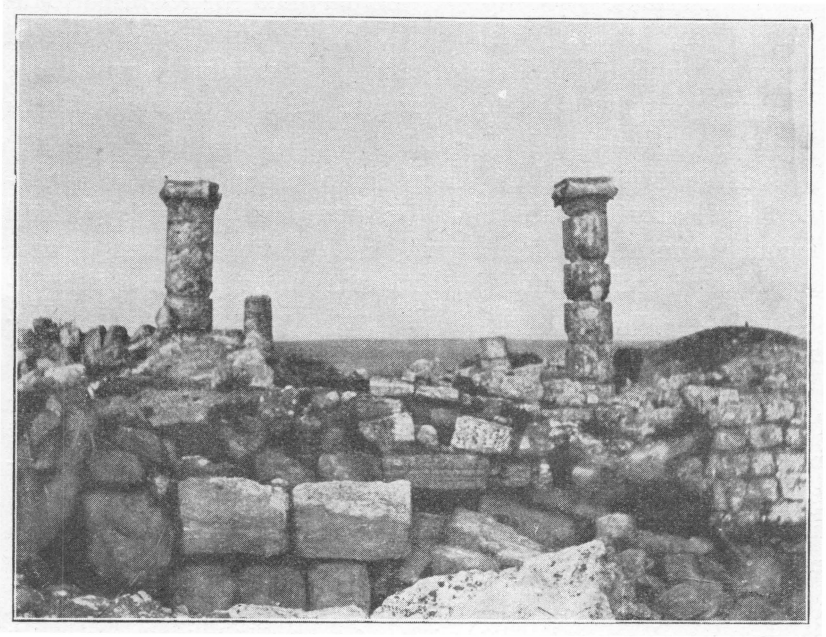

Obr. 107. — Zříceniny Súk.

Průchod odepřen.

Dostav se na jihovýchodní pomezí Moabska, dal Mojžíš zříditi ústřední tábor u Sluneček Cesty a vypravil posly k Balakovi, králi moabskému. Žádal ho, aby dovolil Izraelitům putovati při samém pomezí svého obdělaného území Ar a aby nepřekážel svým poddaným, kdyby chtěli s Izraelskými obchodovati. Balak byl s Izraelskými ve spojení již od delší doby. Vzkázalť mu Mojžíš z Kadeš Barnea, že by se rád dostal jeho územím k severnímu konci Mrtvého moře, aby odtamtud vkročil do země Zaslíbené. Balak nejen že proti tomuto záměru nic nenamítal, ba byl mu rád. Připravilť ho před krátkou dobou o severní polovici jeho říše amorejský král Sihon

a usadil se v Hesbánu. Balak se těšil, že Izraelští buď sami nebo jako jeho spojenci Sihona vypudí a tím mu ke ztracenému území dopomohou. Přijal posly Mojžíšovy se všemi poctami, projevil souhlas s každým jeho přáním a poslal mu hojně potravin, šatů, ba i zbraní.

S radostnou nadějí, že se přece již brzo dostanou do země Zaslíbené, opustili Izraelité Slunečka Cesty a dali se k napajedlům Hanačén, prameni Ledžún, zámku Bšejr a průsmyku Charaze. Vystoupivše jím na náhorní rovinu díbánskou, nebo, jak se jí tehdy říkalo, Kedemot, zřídili na ní pouze tábor ústřední. Ostatní tábory se černaly kolem zámku Bšejr a pramene Ledžún. Tam se také popásala veškerá stáda.

Ústřední tábor stál na jihovýchodním pomezí severní polovice království moabského, již opanoval amorejský král Sihon. S ním Mojžíš dosud nevyjednával. Poradiv se s Josuem a ostatními stařešinami, jakož i se svým vůdcem a ochráncem Hobabem, vypravil k Sihonovi dva soukmenovce Hobabovy s prosbou:

»Dovol mně projíti svou zemí! Potáhneme cestou veřejnou. Neuchýlíme se od ní ani na pole, ani na vinice a nebudeme píti vody ze studnic. Potáhneme cestou veřejnou, pokud neprojdeme tvým územím. Za peníze nám dodávej pokrmu, abychom měli co jísti, a vody, abychom měli co píti; jenom nám dovol projíti.«

Sihon nedovolil. Věda, že Izraelité hledají nová sídliska, obával se, aby nezůstali v jeho území. Vždyť odtud mohli snadno podnikati válečné výpravy do země Zaslíbené a dobývati tam kraje za krajem. Mimo to správně uvažoval, že by našli spojence jak v jeho ujařmených poddaných Moabech, tak v Madiancích, které si povolal na pomoc proti Moabcům. Věděl, že Mojžíš pobyl dlouhá léta mezi Madianci, že je s nimi spřízněn a že má s sebou náčelníka Hobaba z rodu Raguelova s jeho čeledí. Hobab mohl snadno získati madianské spojence Sihonovy pro Mojžíše, a Sihon, opírající se pouze o své Amorejce, byl by stěží vypudil Izraelity, rozloživší se po jeho území. Proto se rozhodl, že jim ani vstup do svého území nedovolí a sbíral své vojsko.

Mojžíše a jeho pomocníky nikterak nepřekvapilo, že Sihon prosbu zamítl. Vědouce, že se stěží některý jiný král odhodlá, aby jim dovolil svobodný průchod, rozhodli se, že dále

k severu nepotáhnou a že si vymohou průchod územím Sihonovým silnou rukou.

Průchod vynucen.

Josue povolal do zbraně všechny muže, kteří s ní uměli zacházeti. Dvě třetiny chtěl vésti proti Sihonovi, kdežto třetí třetinu rozdělil: větší část měla stříci stád a táborů, menší pak dostala za úkol vyhnati posádky Sihonovy z kraje Kedemot, prostírajícího se mezi potokem Arnon na jihu a potokem Uále na severu. Hobab vypravil několik svých soukmenovců k náčelníkům madianským, tábořícím v území Sihonově, s výzvou, aby se buď nastávajícího boje neúčastnili nebo se přidali k Mojžíšovi. Srdce náčelníků nepřilnulo k Sihonovi, ale nemohli ho opustiti ze strachu, aby nebyly jejich osady a tábory od vojska Sihonova popleněny. Oznámili, že se rozhodnou, až se naskytne vhodná příležitost.

Moabský král Balak vzkázal domorodému obyvatelstvu v říši Sihonově, aby podporovalo Mojžíše a jeho Izraelské proti svým utiskovatelům. Tohoto vzkazu nebylo ani třeba. Moabové čekali na chvíli, v níž by jako jeden muž proti Sihonovi povstali. S jejich pomocí byly posádky Sihonovy v kraji Kedemot zakrátko buď vypuzeny nebo pobity. Izraelské čety tudy postupující obsadily levý břeh potoka Uále a jejich krajané se tam mohli se svými stany a stády stěhovati.

Vojsko izraelské, vedené Josuem, táhlo cestou obchodní okolo města Kedemot, dnešního Mešrejž, ke studnicím v údolí Tamad a odtud k Sihonově pohraniční pevnosti Jahsa, dnešnímu Umm al-Ualíd. Mojžíš dal zříditi ústřední tábor na téže cestě obchodní u Mattane, dnes Mdejne při samém údolí Tamad. Tam chtěl čekati na výsledek rozhodné bitvy.

Čelní mužové izraelští sestoupili do řečiště Tamad a spatřili tu a tam kaluže. Chtějíce je prohloubiti, rozhrnovali štěrk a písek svými těžkými holemi, vyhazovali jej rukama, plnili své nádoby a napájeli stáda, která jim sloužila k výživě. Někdo z nich složil písničku, kterou ostatní prozpěvovali a která se v bibli dosud udržela:

Vystup, studnice, zpívejte jí,
studnici, kterou knížata kopala,
kterou čelní mužové vyryli
svými žezly, svými holemi.

Ostatní Izraelité se rozložili po celém kraji Kedemot a jejich stáda se v něm pásla.

Rozhodná bitva byla svedena u Umm al-Ualíd. Madianci přešli k Izraelským, Sihon byl na hlavu poražen. Zpráva o vítězství Josuově se roznesla po celém území, domorodci povstávali proti svým utiskovatelům a zakrátko byl kdejaký Sihonův voják vypuzen nebo zabit.

Mojžíš, nechtěje vydávati v nebezpečí ženy, dítky a stáda svého národa, přeložil ústřední tábor do Díbánu, kde zůstal, až mu Josue zvěstoval, že je již každé nebezpečí zažehnáno. Potom se bral cestou Královskou k severu, překročil potok Jaél, dnešní Uále, tábořil nějakou dobu v Almon Diblatajim, dnešním Dléle a potom v Bamot Baal, dnešním Kuejžijje, až dal tábor koncem dubna zříditi trvale v rozsáhlé kotlině Ujún Músa pod horou Pisga, dnes Sijága.

Izraelité pomáhali domorodcům při žních a výmlatu a zásobovali se obilím. Jejich stáda se popásala nejen ve východní stepi a západním pohoří, nýbrž i na požatých rolích, na nichž zůstalo hojně slámy. Píce měla dosti, vody rovněž, spravila se a odměňovala své hospodáře mlékem, masem a vlnou.

Dva kmenové nechtějí do země Zaslíbené.

Z kmenů izraelských byli to obzvláště Ruben a Gad, kteří dávali přednost chovu koz a ovcí před orbou. Dobyté území Sihonovo se jim zalíbilo i byli by v něm rádi zůstali. Svým ženám a dítkám mínili zříditi bezpečné příbytky v některých hrazených městech, kdežto sami chtěli stříci svých stád a dozírati na domorodce, kteří by pro ně obdělávali pozemky vzaté Sihonovi a jeho stoupencům. Jejich náčelníci přišli k Mojžíšovi, řkouce:

»Krajiny tyto mají četná pastviska a my, služebníci tvoji, máme velmi mnoho dobytka. Prosíme tedy, abys nám je dal v majetek a nevedl nás přes Jordán.«

»Vaši bratří mají tedy jíti do boje a vy chcete zůstati zde? Proč podrýváte důvěru ostatním, aby neměli odvahy přejíti do země, kterou jim Hospodin hodlá dáti? Neposlechnete-li vůle Hospodinovy, ponechá nás ještě déle v poušti nebo ve stepi a vy budete příčinou záhuby všech.«

»Zřídíme tuto chlévy pro své ovce a města pro své ženy a malé dítky, my sami pak dobře vyzbrojeni potáhneme do

boje v čele synů izraelských a zůstaneme s nimi, pokud jich neuvedeme do jejich sídlisk. Naše ženy a dítky budou bydliti v hrazených městech, aby se uchránily od úkladů obyvatelstva. My potáhneme s vámi a nevrátíme se do těchto svých domů, pokud nebudou synové izraelští v držení svého dědičného majetku. Nebudeme činiti nároků na nic za Jordánem, neboť budeme již míti svůj úděl v této zemi k východu od něho.«

»Učiníte-li, co slibujete, a přichystá-li se každý bojovník váš k boji před Hospodinem a překročí-li každý bojovník váš ve zbroji Jordán a vrátíte-li se teprv až bude celá země Hospodinu podmaněna, stanou se tyto krajiny vaším majetkem po Jeho vůli. Nebudete-li takto jednati, prohřešíte se proti Hospodinu a zakusíte následky hříchu svého. Stavte tedy města pro své ženy a dítky a ohrady pro své ovce a splňte, co jste slíbili.«

»Služebníci tvoji vykonají, co poroučíš. Své malé děti, své ženy, svá stáda a všechny své soumary zůstavíme zde, my však, služebníci tvoji, všichni potáhneme do boje, jak ty, pane, pravíš.«

Táhli se svými bratřími přes Jordán do země Zaslíbené, pomohli jim dobýti některých krajů, načež se vrátili do severního Moabska, kde se trvale usadili. Přisvojili si zemi kdysi krále moabského od Arnonu na jihu až za Hesbán na severu.

Pijavice.

Před večerem jsme našli nevelký tábor Salájtů, v němž jsme chtěli přenocovati. Mužů v něm bylo málo. Většina střehla velbloudů, s nimiž uprchla na východ od Poutnické cesty.

»Ještě je brzo, Mhammáde. Mohli bychom přenocovati teprve ve velkém táboře u Ráma.«

»Víš, co mně, Múso, tady ten mladík povídá? Že tam přenocuje silná četa vojáků. Zajala mnoho velbloudů, spoutala jejich majetníky a ráno je povede k potoku Uále, aby dopravovali telegrafní tyče.«

Opatřivše si vůdce, spěchali jsme ráno k jihu a zahlédli před východem slunce na hřbetu Ráma jedenáct velbloudů a za nimi čtyři vojáky.

»Spěchají na západ k Uále. Tamhle jsou ještě jiní tři vojáci; ujíždějí k severu. Jistě pátrají po velbloudech. Vyhněme se jim.«

Zabočivše k jihu, dospěli jsme zakrátko k silnému prameni Saíde, obrostlému keři oleandrovými. Jeho voda je 20.6° C teplá, poněkud slaná.

»Odtáhni, Múso, svého hřebce; nedovol, aby z něho pil. Jen se podívej, co je v něm pijavic. My tuto vodu nikdy nepijeme. Chceme-li jí přece napájeti nějaké zvíře, cedíme ji svým šatem.«

Od pramene jsme se dali k východu ke zříceninám Mdejjene, Městečko; v bibli se jim říká Ir, Město. U nich se setkal moabský král Balak s věštcem Balaamem, jejž pozval, aby zlořečil Izraelitům.

Copy na hrobech.

Vábila mne vysoká homole pahorkatiny, uzavírající Moabsko na východě. Homole sluje Ál a nese zbytky staré tvrze a osady (obr. 93). Dosahujíc výšky 815 m, je zdaleka viditelná. Bylo nutno, abych přesně určil její polohu, poněvadž jsem se jí řídil při své mapě Moabska. Jednotlivé místnosti tvrze nebyly překlenuty, nýbrž pokryty velkými, kamennými plotnami. Okolní kočovníci v nich pochovávají své mrtvé. Z mnohých hrobů trčí tyče, na nichž jsou zavěšeny ženské copy (obr. 94).

»Proč si stříhají vaše ženy lelíky a věsí je na hroby?« ptal jsem se našeho vůdce.

»Nikoliv pouze ženy, i my, mužové, tak činíme. Dlouhé lelíky jsou naší nejkrásnější ozdobou. Radujeme se z nich, ba chlubíme se jimi. Ztratíme-li milého příbuzného, ta tam radost, ta tam chlouba, proto se vzdáváme lelíků.«

»Pomůžete tím mrtvému? Umenšíte jeho vinu?«

»To ví pouze Alláh. My víme, že duše mrtvého vidí hrob, ve kterém tělo odpočívá. Vidí i naše lelíky a ví, že truchlíme.«

Z tvrze Ál možno přehlédnouti bezmála celou zemi moabskou od zřícenin Middín a stromu Mése na jihu až po Hesbán a jižní svah pohoří Ammonského na severu.

V pravé poledne jsme se dali k severozápadu. Po dvou hodinách jsme dorazili k háji terebintů, kde jsme propustili svého vůdce. U zřícenin Umm ar-Rasás jsme potkali dva členy kmene Salájta.

»Vy tady táboříváte a celé tyto zříceniny dobře znáte.«
»Prolezli jsme je hned jako chlapci mnoho a mnohokrát.«
»Neviděli jste v nich nějaký popsaný kámen?«
»Přisám Alláh, že jsme nikde nic podobného neviděli, nacházíme však v těchto zříceninách olověné koule, proto jim říkáme Umm ar-Rasás, Matka Olověných Koulí. Lijeme z nich broky a koule pro své ručnice.«

Po delší dobu jsme sledovali starou dlážděnou, nízkými zídkami uzavřenou silnici a byli s večerem u studnic Tamad, kde jsme se napili a své koně napojili. Nad studnicemi se vypíná zkomolený kužel se zříceninami Mdejne. Je to biblické

Obr. 108. — Bejt Zera.

Mattane, v němž dal Mojžíš zříditi svůj ústřední tábor. Dole v řečišti kopali jeho druhové studnice. Pili z nich a napájeli svá stáda.

Hádka o hosta.

Na další cestě jsme překročili údolí Heri a spěchali úrodnými, z části obdělanými kraji, nakloněnými k jihu. Naším cílem byl sloup kouře, a když se setmělo, mohutný plamen, živený slamou, kterou sedláci při svých mlatech spalovali. Dorazili jsme k nim pozdě večer a uložili se při nich. Mého průvodce Mhammáda poznali, a jak jsem z jejich řeči vyroz-

uměl, vážili si ho pro jeho štědrost. Se mnou rovněž někteří se již setkali a srdečně mne vítali. Věděli, že zadarmo pohostinství nepřijmu, proto se předbíhali, aby mne dostali do svých stanů. Křičeli, rukama mávali, tlačili a rýpali se.

»Věru, že se zbavím své ruky!«

»Věru, že se zbavím své hlavy, než bych ti Músu a jeho bratříčka přepustil!«

»Ať nejstarší z nás rozhodne! Ty jsi nejstarší.«

»Co ode mne chcete?« ptal se muž s bílou bradou a velkou jízvou na pravé líci, ačkoliv dobře věděl, co chtějí.

»Přicházíme k tobě v dobrém.«

»Cože chcete?«

»Nepřicházíme k tobě s věcí planou. Tito hosté jsou toho příčinou. Rád bych je počastoval, nemám-li se zbaviti své ruky. Kéž zachová Alláh na živu tvou bradu a bradu toho, kdo nám Músu přivedl! Kéž nás Alláh zbaví od zlého, jaké by mohl způsobiti Músa a Mhammád, kdybys ty, náš stařešina, správně nerozhodl.«

Stařec se zadíval na své sousedy a ukázal rukou na nejmladšího:

»Tobě je Alláh poslal, ty je pohostíš.«

»Budiž Alláh pochválen, jsou to první hosté, kteří vkročí do mého stanu. Teprv tento týden jsem si jej pořídil,« vysvětloval Mhammádovi. Zdaleka volal: »Paní mého stanu, chystej večeři a podej mně náčiní na kávu!« Zanítil oheň a než se rozhořel, naplnil naše míšky ječmenem a podal nám je, řka:

»Potěžkejte a zkoumejte. Nestačí-li, přisám Alláh, ječmene máme dosti.«

Ještě ani slunce nevyšlo a již jsme seděli na koních, spěchajíce kolem zřícenin Nitil do Mádaby.

Selský dům v Mádabě.

Mádaba je osada nová. Stavěl v ní, kdo chtěl a jak chtěl. Ulice jsou úzké a nerovné. Za období deštivého je všude plno bláta, za suchého se nohy boří do prachu. Ani jediné okno za mého pobytu neústilo do ulice. Ulice jsou uzavřeny neomítnutými zdmi buď z kamene nebo z vepřovic, nikde okno, nikde květina, nikde keř. Z ulice vede široká brána obyčejně bez dveří do dvora (obr. 95) a teprve z něho se vchází do ostatních budov; z ulice do nich není přístupu. Vlevo od vrat bývá v koutě dvora pec (obr. 96). Je to kuželová stavba,

asi 2 m vysoká; dole má nízký, úzký otvor, jímž možno vniknouti do vnitřku, který mívá metr v průměru. Střed bývá vydlážděn drobounkými kaménky, obyčejně mosaikami. Kolem středu v průměru 60 cm dno poněkud vystupuje. Hospodyně klade chlebové placky na dlážděný střed, pokryje je tenkou železnou puklicí, opírající se o vyvýšený okraj. na ni nasype slámy, přiloží několik kousků vysušených kravinců, zapálí a chléb se peče.

Vpravo od vrat bývá dvůr o půl metru nižší. Tam se zdržuje v létě dobytek. V zimě bývá ve stáji spojené s dvorem nízkými dveřmi. Ve stáji se uchraňuje též sláma, jakož i palivo. V létě slouží za obydlí dělníkům, kteří přicházejí z Palestiny.

Mezi stájí a obytným stavením bývá v koutku kukaň (obr. 97). Je to hliněná polokoule, asi 30 cm vysoká, s větším otvorem na straně a uzounkým, kulatým nahoře. Postranním otvorem se do kukaně vloží sláma a vejce a posadí se na ně kvočna. Potom se tento otvor rozmočenou hlinou zapleská a otevře se teprve, až se kuřátka vylíhla a slepice se s nimi může vypustiti. Kvočna může pohodlně seděti, ale nesmí se postaviti. Krk a hlavu vystrkuje otvorem horním, pije, žere a ohlíží se. Někdy bývají v kukani ponechány při spodu tři, čtyři kulaté dírky proti sobě, aby měl vzduch ke slepici a vejcím volnější přístup. Výkaly zůstávají v kukani.

Chov drůbeže je v Mádabě velice rozšířen. Vejce a kuřata jsou laciná. Platíval jsem za sedm kuřat ani ne čtyři naše koruny.

Vpravo a vlevo od dveří domovních je z kamene na maltu vystavěna lavice přes půl metru vysoká a přes metr široká. Na levé bývá uloženo dřevěné jho a kuchyňské nádobí, na druhé postaven malý stan.

Každý větší dům má svou cisternu. Je hruškovitá, s úzkým krkem. Voda je do ní sváděna nejen se střechy, nýbrž i s ulice a se dvora. Prvý podzimní příval spláchne prach a výkaly, které se usadí na dně cisterny. Tato prvá voda působívá hlavničku právě jako poslední, kdy se při nabírání pohne usedlinou. Krk cisterny se zavírá velkým kamenem s menším otvorem uprostřed. Kámen bývá olemován silnou železnou obručí, k níž jsou připevněna železná nebo dřevěná dvířka se zámkem, aby se voda uchránila před zloději. Čerpá se buď koženým vědercem nebo plechovou nádobou.

Mezi obydlím a stájí vedou dveře do skladiště, v němž se uchovávají nejlepší šaty a pokrývky, jakož i hospodářské nářadí. Skladiště a obydlí jsou uzavřena dveřmi, pořízenými ze dřeva cypřišového nebo topolového. Klíč je rovněž dřevěný, pro každé dveře jiný.

Mádabský sedlák mívá jedinou světnici. Její strop spočívá na jednom nebo několika obloucích, opírajících se o pilíře. Pilíře vystupují na dva metry do světnice. Prostoru mezi nimi a zdí využívá se různým způsobem.

Od okraje jednoho pilíře k druhému se postaví z mazanice zídka přes metr vysoká s nevelkým otvorem u spodu. Do pilířů se v její výšce zapustí topolové tyče tak, aby zůstal při okraji menší otvor. Na tyče se položí mazanice. Takovým způsobem vznikne prostranná nádoba, do níž se horním otvorem sype pšenice, kdežto spodním se vypouští. V ostatních prostorech mezi pilíři se postaví lavice až metr vysoké, na nichž členové rodiny spávají.

Podél celé čelní stěny bývá z mazanice zřízena schránka 1 m vysoká a 2 m široká, rozdělená slabšími zídkami na oddíly, v nichž se uschovává obilí a mouka. Sype se otvory horními a vybírá se spodními. Na této schránce ležívá měch z kozí kůže, naplněný máslem, vlna, ploché talíře, sedlové tlumoky velbloudí a kuchyňské náčiní.

Strop se skládá z tyčí sidrových, talhových nebo topolových, které spočívají na obloucích. Na tyče se klade vrstva rákosí, jakož i větve oleandrové a jiné. Všechno se zasype hlinou, která se urovná a zalíčí rozpuštěnými kravinci, smíchanými s popelem. V září každého roku je nutno plochý strop líčiti; vždyť slouží za střechu a má býti nepropustný.

Dostaví-li se dům, vynese hospodář na střechu ovci nebo kozu a obětuje ji nade dveřmi, aby krev po nich stékala. Krev má zabrániti vstup pozemským duchům.

Žádná světnice v Mádabě nemá okno a v žádné není krb. Uprostřed světnice je z mazanice pořízen nízký kruh, mající asi 80 cm v průměru. Je to ohniště a vařívá se na něm káva. Veškerá ostatní jídla se připravují na dvoře. Krbu není. Kotel se postaví na tři kameny a pod ním se zanítí oheň. Chovatelé koz a ovcí se živí hlavně mlékem, sedláci obilím. Maso je u všech lahůdkou.

Ze dvora vedou úzké kamenné schody na střechu. V létě na ní bývá stan, pod nímž se spává.

Obyvatelé mádabští.

Za mých návštěv bydlilo v Mádabě nějakých 200 rodin (obr. 98, 99, 100, 101, 102). Největší vážnosti požíval rod Tuále. Z nich býval starosta katolíků. Větší vliv než Tuále vykonávali Sunná. Jsou to obchodníci původem z Damašku. Prvotně byli katolíky, ale z důvodů obchodních přestoupili k církvi pravoslavné. Půjčují peníze okolním sedlákům a kočovníkům, mají živé styky s velkými obchodníky v Jerusalemě a Damašku a proto také moc u vlády. V Mádabě bydlili v části severovýchodní.

Bezmála všichni obyvatelé Mádaby byli křesťané, z polovice pravoslavní, z polovice katolíci.

Mádabští nechovají velbloudů, zato mají hojně mezků a oslů. Daně z nich neplatí, ale jsou povinni pracovati s nimi pro vládu, kdykoliv je toho třeba.

Ženy mádabské samy tkají vlnu a srst (obr. 103), hotoví měchy, sedlové tlumoky a pentle, jakož i různé koberce. Samy si niti barví. Barvu nekupují. Sbírají různé byliny, ze kterých si barvivo samy připravují. Některé jsou umělkyně. Sestavují barvy tak vkusně, že je radost se dívati na jejich koberce. Ani nejprudší slunce jim neuškodí. Po letech zůstávají barvy živé, jako byly, když mádabská hospodyně koberec dohotovila.

Mnoho práce mívají mádabské selky s úpravou kožených vodních měchů. Samy kůže vydělávají a samy z nich měchy šijí. Za tříslo užívají kůry dubové, kořenů stromu aran, kůry marhaníků, jakož i kůry a jehličí cypřišů. K tomu přidávají sůl, mouku a kyselé mléko. Mimo měchy na vodu hotoví též měchy na máslo a mléko. Do každého vloží hrst suchých fíků, nějakou zeleninu a kousek hroznové marmelády. Tím prý se zachovává měkkost a čistota kůže.

Ani v Mádabě, ani v jiných osadách nemají stolu nebo lavic. Na zemi prostrou kousek kůže a na tom se jí.

Před svatbou.

Měl jsem v Mádabě mnoho přátel, kteří se se mnou dělívali o vše, co je těšilo a co je rmoutilo. Nebylo události v rodině nebo v hospodářství, k níž bych nebyl býval zván. Hned na začátku mé první návštěvy pro mne přišel můj dobrý a věrný

kamarád, Sálem Konsul, abych s ním šel na svatbu. Nějaká jeho příbuzná se vdávala.

»Což bude svatba již dnes? Vždyť mně otec Antún nic neříkal.«

»Svatba bude teprve za týden, ale dnes vyvěsili její výbavu, a tu bych ti rád ukázal.«

»Kde si u vás nevěsta kupuje výbavu? Tady v Mádabě nebo pro ni jede někam jinam?«

»Nevěsta výbavu nekupuje. Je povinností ženicha, aby se jí o celou výbavu postaral.«

»Od svého otce nevěsta nedostane nic?«

»Střevíce a nějaké šperky (obr. 104, 105, 106). Ženich si zajel pro výbavu do Jerusalema; vrátil se s ní již předevčírem, čekal však až do dneška, do neděle. Dnes upevnil u dveří svého obytného stavení kůl, na nějž zavěsil vše, co koupil pro sebe a pro svou nevěstu. Půjdeme se podívat.«

Ve dvoře ženichově nebylo možno se ani hnout; byl plný mužů a žen. Prohlíželi si šaty a chystali se k večerní zábavě. Ukojivše svou zvědavost, sedly si ženy, kde se jim dalo, utvořily dvě skupiny a střídavě zpívaly:

Vítej nás a opět vítej,
ó otče toho a toho!
Z dalekých krajů jsme přišly
a jak dlouho jsme šly.

Při slunce západu,
při návratu stád,
při slunce západu
dostaneme po šátku na hlavu.

Ženich, porozuměv výzvě, rozděloval mezi své nejbližší příbuzné různé dárky. Nějaký muž zanítil oheň a vařil kávu. Sálem se mne ptal:

»Kterou pak bys raději, černou nebo bílou?«

»Což vy máte také bílou kávu s mlékem?«

»Kdepak s mlékem! Bílá říkáme sladkému odvaru skořice.«

Zatím se již setmělo; přiložili na oheň, jenž mocně zaplápolal, a chystali se k tanci. Nějaký mladík, přestrojený za děvče, se chopil dvou šavlí, a drže jednu v každé ruce, tančil mezi ohněm a diváky, tvořícími polokruh. Zpíval:

Ťanečnice — kornoutek sladkého —
šťastný, kdo jej udělal;
její krk — homole cukru,
jak ji vidíme u kupce zabalenu,
vlasy nad čelem — nejjemnější pštrosí peří,
nadnášejí se nad obočím,
její zuby — průhledné krupky,
ústečka — lístek lúfový.

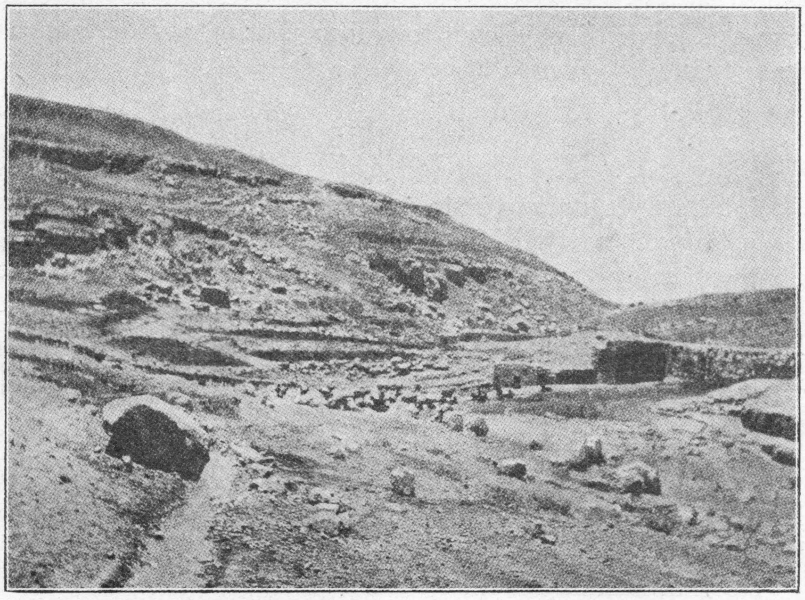

Obr. 109. — U potoka Hesbánského.

Ani tanec, ani zpěv mne nezajímal.

»Pojďme, Sáleme, domů.«

»Ještě je brzo, ostatní odejdou teprv po půlnoci.«

»Nedbejme ostatních. Nezačnou-li nějakou jinou zábavu, této jsem se již nasytil.«

»Po tvém rozkazu, Múso; pojďme domů.«

»Pravil jsi, že bude svatba teprve za týden. Proč tak pozdě?«

»Ženy budou míti plno práce, aby do té doby byly se-šitím výbavy hotovy.«

»Nemáte švadlen?«

»Nikoliv. U nás selka pomáhá selce. Zajdi se ráno podívat. Dvůr bude plný žen. Všechny budou šíti a klábositi.«

»Kdo je živí?«

»Najíst se chodí domů. Ženich pro ně vaří pouze kávu a dává jim ovoce; přivezl je z Jerusalema. Ony je házejí svým dětem, které se o ně rvou.«

Následující neděli byla výbava hotova a ženy ji nesly ve velkém průvodu k nevěstě. Jak je zahlédla, utíkala a ženy za ní. Chytivše ji, dovedly ji do domu, kde jí nabarvily ruce, nohy a vlasy na žluto. Potom ji nastrojily do nových šatů a posadily na lavici vlevo od vchodu do světnice. Seděla jako královna. Kdekdo ji okukoval a jejím šatům a šperkům se obdivoval.

Na svatbě.

Svatba byla teprv ve středu odpoledne. Vložili na mezka nejlepší sedlo, pokryli je nejpěknějšími koberci a upevnili na dlouhou tenkou tyč dva barevné šátky na hlavu. Měl to býti prapor. Nevěsta, oděná do svatebních šatů, měla obličej zahalen, na hlavě pštrosí pero a v ruce tasenou dýku. Seděla na lavici vedle dveří. Příbuzné vyzývaly jejího otce a její bratry:

»Postavte ji!«

Otec k ní přistoupil a pravil:

»Dceruško, vstaň! To, co se ti blíží, je břímě, které všichni lidé nesou.«

Nevěsta zůstala seděti.

Po druhé opakoval otec svá slova. Nehnula se. Opakoval je po třetí a dodal:

»Dám ti dvacet medžídijjí. Dostaneš je po prvém výmlatu.«

Tu nevěsta pokynula hlavou, otec ji chopil za ruku a ona vstala. Ženy ji posadily na vyzdobeného mezka a chtěly ji odvézti, ale její bratr uchopil uzdu a volal:

»Nepustím jí, pokud nedostanu, co mně náleží!«

Její otec mu dal nějaký dárek. Teprv potom vedly nevěstu na mezku do kostela, kde na ni ženich čekal. Po oddavkách se vrátila nevěsta ke svým rodičům, kde zůstala, až se setmělo. Navečer měla býti ve slavném průvodu dovedena k ženichovi.

»Lepší jsou tyto svatební slavnosti, Múso, dlí-li jeden ze snoubenců pod stanem, nebo každý v jiném táboře. Tu se příbuzní ženichovi vypraví pro nevěstu již den před svatbou.

Ženy zpívají, mužové střílejí a provádějí na koních válečnou hru. Z tábora nevěstina jim vyjedou vstříc jezdci, kteří rovněž střílejí a různé hry provádějí. Všichni jsou pohoštěni ve stanu otce nevěstina. K večeru vedou nevěstu do kostela a potom do stanu nebo domu ženichova. Co dále následuje, uvidíš za chvilku.«

Příbuzní ženichovi se již všichni shromáždili ve dvoře a v ulici před domem nevěsty. Ona seděla jako předtím na lavici. Ženy posadily ji na mezka a vedly za jásotu a zpěvu k domu ženichovu. Přede dveřmi do obydlí mezka zastavily a nevěstu sundaly. Podaly jí marhaníkové jablko. Rozrýpla je dýkou a rozrazila o roh dveří, jádra pak rozhodila po světnici. V pravém předním koutě bylo připraveno vyvýšené lože, pokryté koberci; na ně ji posadily a tam čekala ženicha. Ženy jásaly a zpívaly:

Vy všichni, ó shromáždění, jste jako květy v zahradě,
ale ten a ten, jenž mezi vámi sedí, je jako syn vládce,
obzvláště, přehodí-li jemný plášť přes svůj hedvábný šat;
vy jste knížata, on je váš sultán.

Ó, kéž by ta, která tě hanila, ztratila své příbuzné.
kéž by svou hlavu oholila a své dítky oplakávala,
kéž by pomřeli mužové v jejím příbuzenstvu a my jí
soustrast vyslovovaly,
kéž by oheň spálil jejich domy a jejich mlaty!

Ženich se odebral hned v poledne ke svému nejlepšímu příteli nebo příbuznému. Tam se umyl a oblékl si svatební roucho. Jeho přítel ho doprovodil do kostela a vrátil se s ním opět do svého domu, kde mu vykázal místo přede dveřmi na levé lavici. Ženich si sedl na prostřený koberec a drže tenkou, zahnutou rákosovou hůlečku, přihlížel k zábavě svých příbuzných, jichž byl plný dvůr. Jeden po druhém mu nosili dary. Ženich jasným hlasem vyvolával jméno dárce a velikost daru.

Když se setmělo, přišla děvčata s olejovými lampami, sedla si v polokruhu na prostřené koberce a zpívala. Teprv před půlnocí se zvedla a doprovázela ženicha a jeho příbuzné do jeho domu k čekající nevěstě.

Ve dveřích do světnice byla uvázána ovce, bezvadná samička. Přítel ženichův a nějaký příbuzný přidrželi zvíře a ženich sám je na prahu obětoval. Přítel mu podal tři klásky,

on je namočil do krve a pokropil jí nevěstu. Potom si sedl vedle ní.

Po chvilince nevěsta vstala a šla pro večeři. Měli chléb s rozpuštěným máslem. Když pojedli, odnesla nevěsta nádobu a vrátivši se, usedla vedle ženicha. Dal jí jednu medžídijji, uřízl svým nožem pštrosí péro s její hlavy a hodil je před sebe. Dveře se zavřely, svatebčané se rozešli, bylo po svatbě.

»Co bude zítra, Sáleme?«

»Ráno před východem slunce přijde matka nevěstina a přinese mladým manželům chléb s rozpuštěným máslem. Po východu slunce se shromáždí mužové, upevní někde za vesnicí hlavu obětované ovce a budou do ní střílet. Kdo ji zasáhne, vezme si ji.«

»Tím budou svatební obřady úplně skončeny?«

»Nikoliv. Po sedm dní nedělají mladí manželé nic. Po celou tu dobu nevěsta nesmí vyjíti z domu. Sedmého večera se shromáždí ženy, přinesou novou oběť a obarví ženu hennou na žluto. Nazítří ráno opustí nevěsta světnici a ženy ji vymetou.«

»Po celou tu dobu se v ní nemete?«

»Po sedm dní nesmí býti zametena, sic by pozemský duch přivodil smrt obou manželů. Žena vezme prádlo své a ženichovo a jde se svými družkami k vodě. Perou a baví se až do večera a je po svatbě.«

Nad hrobem otcovým.

»Pospěš, otče Antúne, pospěš, Náser dokonává.«

»Po poledni jsem ho navštívil a bylo mu lépe. I chuť na jídlo dostal a trochu mléka vypil.«

»Potom se mu přitížilo, třásl se znova horečkou. Domnívaje se, že horečku zeslabí a uzdravení urychlí, prosil, aby mu pustili žilou. Šestkrát již mu jí pustili.«

»Říkal jsem přece, že umře vykrvácením,« hněval se otec Antún, když jsme spěchali k domku Náserovu.

»Alláh ho dal, Alláh ho vzal,« volal na nás nějaký muž, přicházející z jeho vrat. Ze světnice se ozývaly hlasy:

»Uložte ho patřičným směrem, uložte ho patřičným směrem!«

Uložili ho hlavou k západu, aby se díval k východu. Kdo umře osamocen v poušti daleko od svých příbuzných, nebývá

položen tímto směrem, proto se volává na toho, na koho se někdo hněvá: »Kéž umřeš, aniž bys hleděl k východu!«

»Proč ho kladou, aby hleděl k východu?«

»Nevím, Múso. Říkají, že se tomu naučili od svých rodičů. Vykládám jim, že na východě vstává slunce a odtud že přijde náš Pán souditi živé a mrtvé.«

Když jsme se vraceli, doprovázel nás nejbližší příbuzný zemřelého.

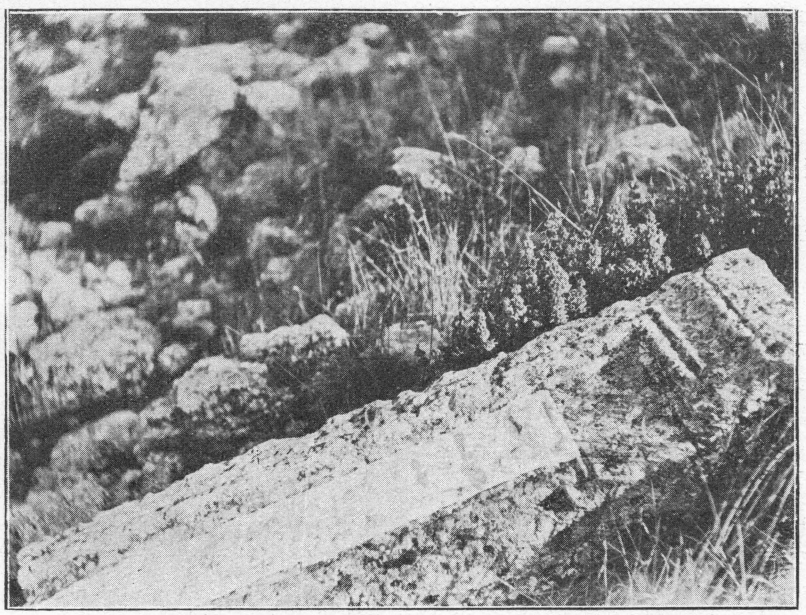

Obr. 110. — Řecký náhlavník.

»Jdu koupiti plátno. Slunce se snižuje a máme ho ještě pochovati.«

»Kdo kope hrob?«

»Ti a ti se dali do této práce.« Jmenoval tři.

»Jak mnoho plátna potřebuješ na rubáš?«

»Nějakých deset loktů. Naše ženy je rozstřihnou na dlouhou košili, ale bez rukávů, rychle ji ušijí a vtáhnou Náserovi přes hlavu. My zajdeme pro máry a vložíme na ně mrtvolu odpočívající na koberci.«

Ani ne za hodinu jsem doprovázel Násera s ostatními na hřbitov. Hrob namířený od západu k východu byl vyložen obnošenými šaty zemřelého. Pod hlavu mu nějaký příbuzný kladl peřinku naplněnou prachem.

»Proč dáváte šaty do hrobu?«

»Aby mu nebylo zima.«

Položili ho hlavou k západu. Po církevních obřadech volal dorostlý syn:

»Nechte mne, nechte mne, ať se podívám, je-li hrob tatínkův pěkný.« Jeho mladší bratr se sklonil až k otci a nazdvihnuv jeho hlavu, líbal tvář, naříkaje:

»Oh mé bědy, oh mé odloučenosti! Odkud pak přišlo toto neštěstí?«

Mladšího za chvilku odtáhli, nejstarší však se nedal.

»Zde mne nechte, u mého tatíčka mne nechte!«

»Měj přece rozum,« domlouval mu otec Antún. »Tvůj tatíček je pochován, dopřej mu klidného odpočinku.«

»Nebude míti tatíček klidu, dokud ho nebudu míti já. Rád bych ukončil spor, který mám tamhle s Mansúrem.«

»Dobře bude, bude-li ukončen.«

»Pojď sem, Mansúre. Zde vidíš otevřený hrob; můj tatíček v něm leží. Zapřisahám tě Alláhem, dovol, abych hrob zavřel.«

»Nikomu nepřekážím, proč by se hrob neměl zavříti?«

»Překážíš, překážíš svým požadavkem, abych ti vrátil pět brázd své role. Vymáhal jsi ji od tatíčka, tvrdě, že časem tolik odoral. Trápil bys i mne. Tatíček se na tebe dívá a dívati bude, pokud neprohlásíš, že ti nic neodoral, že jsi spokojen rolí, jak se nyní oře.«

»Víš, synku, že nemohu. Vždyť je pravda, že mně tvůj tatík odoral.«

»Mlč, dovol, dovol, aby se hrob zavřel. Nenecháš přece hrob otevřen k vůli dvěma třem brázdám. Nepřidáš zármutku mým naříkajícím příbuzným.«

»Budiž tedy! Ať si odoral; prohlašuji, že neodoral, že jsem spokojen.«

»Můžeme přikrýti hrob mého otce?«

»Přikryjte, přikryjte jej, ať odpočívá v pokoji!«

Po celou noc hořela lampa ve světnici, ve které Náser zemřel. Ráno šly ženy na hřbitov, aby zemřelého oplakávaly. Bezmála až do poledne odtud zaznívaly dojemné dumky.

Odcházíš příliš daleko,
oslepuješ mé oko, měníš můj blahobyt,
měníš mou barvu.

Jak bychom uvítali tebe, kdo jsi nás vítával,
svým vyprávěním nás bavíval;
teď si všichni Arabové vypravují o mně.

Ó červe, zaruč mně přísahou,
že nebudeš hlodati ruku tohoto štědrého,
že slezeš s jeho líce a najdeš si jinou pastvu.

Ani katolický hřbitov mádabský nebývá ušetřen návštěv hyen. Jednou umřel před samým západem slunce dvouletý chlapeček. Hleděli ho pochovat, než slunce zapadne. Spěchajíce, nevykopali hrob ani hluboko, ani jej náležitě nepřikryli. Mladá matka odešla časně ráno, aby si poplakala na růvku svého jedináčka. Bylo to za pilné doby žní. Nikdo ji nedoprovázel. Teprve, když se dlouho nevracela, šli ji hledat. Ležela na hrůbku synkovu bez sebe, svírajíc v rukou ohlodanou lebku svého miláčka.

VII.

V SEVEROVÝCHODNÍM MOABSKU.

Boj s Rualy.

Hájel a Bachít, moji přátelé z Beni Sachr, u mne dleli návštěvou v Mádabě.

»Vyjeďme si, Múso, někam.«

»Nemáte pro mne velblouda.«

»Jakpak bychom neměli. Schválně jsme ho pro tebe vzali. Kterou končinu ještě neznáš?«

»Severní část vašeho území.«

»Vzhůru na velbloudy, pojedeme tam.«

Vyjeli jsme z Mádaby 10. července před polednem směrem severovýchodním ke zříceninám Mandža a zastavili jsme se po poledni v rozsáhlém zbořenisku Tonejb. Pokrývá jižní konec širokého výběžku horského, vnikajícího do úrodné roviny. Bylo to město hrazené. Jeho posádka měla chrániti usedlíků před útoky kočovníků z východní pouště. V jihovýchodní části zřícenin jsem viděl mnohé ozdoby provedené v kameni, které připomínaly jak Mšattu, tak Túbu.

Projíždějíce rovinou, viděli jsme v ní četná stáda gazel.

»Ó, kdybychom, Múso, seděli na klisnách! To by byla štvanice,« toužil Hájel.

»Tady v těchto končinách jsme se utkali se svými největšími nepřáteli, Rualy,« vykládal Bachít. »Tamhle přitáhli se svým národním odznakem Abu-d-Dhúr. Jsou to lehká, vysoká nosítka, ozdobená pštrosím peřím. Nikdo v nich nesedá. Tvrdí, že jsou vyhrazena Alláhovi. Položili se válečným táborem u Libben, však pojedeme okolo, kdežto my jsme sou-

středili své tábory od Tonejbu k východu. Nejlepší své jízdní velbloudice jsme skryli v Mšattě, aby nám jich nepřátelé neukořistili. Leželi jsme tak proti sobě týden, dva, docházelo k bojům muže proti muži, ale k rozhodnému útoku jsme neměli chuti ani jedni, ani druzí.

Obr. 111. — Starý oltář.

Rualové nám zavřeli cestu k vodě. Ženy a děti trpěly žízní a jízdní naše velbloudice lkaly od večera do rána. Ráno povídá kníže Talál:

»Podnikneme útok po vůli Alláhově.« Nejhezčí naše děvče si sedlo do vyzdobených nosítek, několik jeho družek na velbloudice, rozpustily si vlasy, rozhalily prsa a vedly nás proti Rualům. Alláh rozkázal, aby vítr zdaru vál jim. Byli jsme rádi, že jsme zachránili holé krky. Ztratili jsme mnoho stanů a svá nejlepší jízdní zvířata.«

Staletý spánek.

Vystupovali jsme do dřevního Gileadu k severnímu rozvodí potoka Módžeb, starého Arnonu. Dorazili jsme ke zříceninám Ražíb. Skládají se z bývalé osady a několika jeskyní.

»Všimni si, Múso, této jeskyně.«

»Co je v ní zvláštního, Hájele?«

»Písař mého bratra Talála vykládá, že v ní spalo sedm mužů několik let.«

»Kdepak několik let; několik set let,« opravoval Bachít.

»Jak se sem dostali?«

»To ví Alláh. Uctívali prý Alláha, kdežto jejich občané se klaněli modlám. Rozhněvavše se na služebníky Alláhovy, dovedli je k náčelníku Ražíbu:

‚Co to za novotu zavádíte?' obořil se na ně.

‚Žádnou novotu. Vracíme se na cesty, po kterých kráčeli naši otcové. Oni uctívali jediného Boha, Alláha, my Ho uctíváme rovněž.'

‚Odkud máte svou víru?'

‚Anděl Alláhův se nám zjevil ve snách, řka: Není pána mimo Pána. Jediný Pán stvořil nebesa i zemi.'

‚Kde vám to oznámil?'

‚V té a té jeskyni, když jsme Ho prosili, aby nás osvítil.'

‚Zaveďte je do té jeskyně a zazděte je. Až budeme oslavovat nový úplněk, rozboříte zídku. Budou-li naživu, uvěříme.'

Strčili všech sedm sluhů Alláhových do jeskyně a stavěli zeď. Služebníci Alláhovi měli psa, jenž se nějak venku opozdil. Hledaje své pány, přeskočil nedostavěnou zídku a byl u nich. Uzavřevše jeskyni úplně, naslouchali mužové náčelníkovi, co sluhové Alláhovi dělají. Očekávali, že budou naříkat; zatím zpívali, velebíce Boha.

Všichni byli zvědaví, budou-li naživu, až za noci úplňku zídku rozbourají. Co se nestalo. Ráno před úplňkem se zatřásla země, skály se pukaly a úplně zavalily vchod do jeskyně. Domy v Ražíbu se rozbořily a náčelníka a mnoho obyvatelů zabily. Kdo se zachránili, rozutekli se po okolí. Jistě to byl trest Alláhův za to, že Jeho služebníky zazdili.

Odešlo z tohoto světa mnoho a mnoho pokolení, než se noví lidé v Ražíbu usadili. Jejich pastýř střehl stáda tady, kde vidíš jeskyně. Jednou za poledního horka uslyšel velebný zpěv. Polekán běžel ke svým krajanům a vypravoval jim, že tam ve skalách někdo zpívá. Báli se. Ze zvědavosti přece jen

někteří vyšli a poslouchali. Jak se podivili, když uslyšeli jméno Alláhovo.

‚To nejsou zlí duchové, ti jména Alláhova nevyslovují. To jsou jistě duchové dobří. Požehnali by nám, kdybychom se k nim dostali.'

Donesli nástroje a lámali skálu, která se před jeskyní sesula. Odstranivše ji, octli se před zídkou.Dali se do ní. Sotva vykopali nevelký otvor, vyrazí jím pes. Zarazili se mužové: aby to nebyli pozemští duchové. Andělé přece psa nemají. Pastýř zvolal:

‚Není boha mimo Boha.'

Z jeskyně mu odpovědělo sedm hlasů: ‚Není pána mimo Pána.' V největším spěchu rozkopali zídku a z jeskyně vyšlo sedm mladých mužů. Nikdo jich neznal a oni neznali nikoho.

Jeden se ptal: ‚Kdo vás naučil říkati „Není boha mimo Boha?"'

‚Apoštol Boží Muhammad.'

‚Jak se jmenuje vaše náboženství?'

‚Islám.'

‚O tom nevíme nic. Tohoto jména jsme nikdy neslyšeli.'

Pastýř si dodal odvahy a ptal se: ‚Kdo vás naučil říkati „Není pána mimo Pána?"'

‚Anděl Boží nám to vnukl.'

‚To vy jste křesťané?'

‚Kdo jsou křesťané? Neslyšeli jsme tohoto jména.'

Tu teprv lidé z Ražíbu pochopili, že se oněch sedm mužů do jeskyně dostalo spíše, než se narodil apoštol Boží, ba spíše než na tento svět přišel Ježíš, kterému křesťané říkají Mesiáš.«

»Co se stalo s těmi sedmi muži?«

»Ptal jsem se písaře, ale on nevěděl.«

Orel živí dívku.

»Ještě jiná pověst lpí na těchto jeskyních. Slyšel jsem ji od svého dědečka.«

»Vypravuj, Bachíte,« vybízeli jsme ho oba.

»Nějaký otec měl jedinou dceru. Nebylo nad ni v Ammánu, kde bydlila. Nutil ji, aby si vzala starého boháče.

‚Nenuť mne, tatíčku, má duše dlí v tom a v tom. Však ho znáš a souhlasil jsi, abych mu ji věnovala.'

‚Nyní se věci změnily. Uchází se o tebe nejpřednější muž z Ammánu. Prospěješ mně i sobě, když si ho vezmeš.'

‚Nevezmu si ho, tatíčku, poněvadž si ho vzíti nemohu.'

‚Nevezmeš-li si ho, nebudeš náležeti nikomu. Rozmysli se, než se rozhodneš.'

Zarmoucená dcera odešla do lesa. Tehdy byly všechny tyto kopce hustě porostlé stromy. Pojednou se octla před jeskyní.

‚Tam bude chládek, tam se mohu pomodliti a si v klidu i poplakati. Vezmi si mne, ó Alláh, odvolej mne z tohoto světa! K čemu je můj život? Tatíčka poslechnouti nemohu a zarmoutiti ho nechci.'

Ani ještě své modlitby nedokončila, když tu pojednou za ní zapadne skála. Jen malá skulina zbyla. Jí vnikalo do jeskyně světlo. V koutě se prýštila po kapkách voda.

‚Co si počnu? Ven nemohu. Žízní nezahynu, ale hladem.' Ukáže se orel a strká jí skulinou dva lívance. Po dvou dnech jí přinesl nové; někdy místo lívanců ovoce, ba i maso. S počátku dívka čítala dny podle toho, kdy bylo světlo a kdy tma. Ponenáhlu zapomínala, až zapomněla úplně. Nevěděla, jak čas ubíhá.

Jednou slyšela nějaký hluk. Ozvala se rána, jako by zahřmělo a orel, jenž jí právě strkal lívanec, se svalil mrtev. Naslouchala divným hlasům. Po chvíli se ukázaly ve skulině, jíž jí orel podával potravu, jasné oči. Pronikavě se dívaly do jeskyně a zahlédly dívku. Zalekla se a zvolala na jméno Alláhovo. Oči zmizely. Za hodnou chvíli uviděla oči jiné, ještě pronikavější.

‚Jsi-li pozemský duch, vyslov jméno Alláhovo.'

‚Nejsem pozemský duch, jsem tvor Alláhův. Kdo jsi ty?'

‚Já jsem syn Adamův, rovněž tvor Alláhův.'

Skulinou nahlížel muž třetí, mladistvý, s bujným knírem.

‚Ve jménu Alláhově se tě ptám, dívko, pověz mně, kdo jsi a jak jsi se sem dostala.' Pověděla mu stručně, co sama věděla.

‚Honem, lidé, pro nástroje! Otevřeme jeskyni a vysvobodíme dceru Adamovu.' Za půl dne byla skála uzavírající jeskyni vylámána a dívka vysvobozena. Podivili se všichni její kráse, obzvláště však jejich kníže. Byl na lovu, zahlédl orla, střelil po něm a tak ji našel.

‚Alláh mne k tobě dovedl.'

‚Zajisté, že to byl Alláh, jenž si tě vybral, abys mne vysvobodil.' Doptávala se na svého otce, na svého milence. Nikdo se na ně nepamatoval. Zavedli ji do města Ammánu, nevyznala se v něm.

‚Toto přece není město, ve kterém jsem bydlila.' Poznala, že dlouho a dlouho pobyla v jeskyni a že nikdy neuvidí ani svého otce, ani svého milence. Kníže ji požádal za její ruku a ona radostně přivolila. Tamhle si vystavěl zámek.«

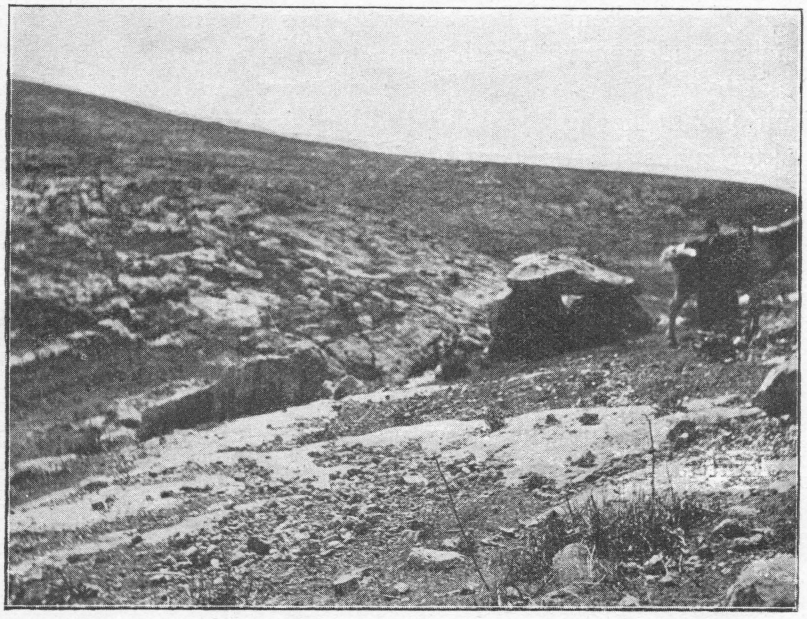

Obr. 112. — Starý oltář.

Podél zřícenin Ražíb je možno nejsnáze vniknouti do pohoří Ammánského, tedy do biblického Gileadu. Stará silnice jím vedoucí byla chráněna pevností Néfaa. V jejím okolí jsme viděli mnoho mlatů. Pracovali na nich většinou žňoví dělníci, neboli sedláci z Palestiny. Ani Hájel, ani Bachít jim nedůvěřovali.

»Není v nich nic dobrého. Kradou, kde mohou. Zajedeme do postranního žlíbku u zřícenin Súk (obr. 107) a tam budeme nocovati.«

»Jenže sotva najdeme palivo a tady je ho dostatek.«

»Do předední zimou trpěti nebudeme a jak se ukáže jitřenka, vyjedeme.«

Chov ovcí a koz.

Ráno jsme klusali pěšky za svými velbloudicemi, abychom se zbavili nepříjemného chladu. Po východu slunce jsme projížděli úrodnou rovinou, z níž vystupuje návrší nesoucí zříceniny Bejt Zera (obr. 108). Jindy bylo toto sídlisko značně opevněno, dnes je celé rozmetáno. Sedláci si v něm zřizují stáje.

Míjeli nás četní pastýři ženoucí svá stáda k západu, k potoku Hesbánskému. Pozdravovali nás vesele. Vždyť byli všichni soukmenovci mých průvodčí.

»Ubývá u nás velbloudů, ubývá,« vykládal Hájel. »Byli jsme bedu, chovatelé velbloudů, dnes jsme šuája, ovčáci, ba někteří z nás již sami obdělávají pole. Není u nás stanu, který by neměl svého vlastního stáda ovcí a koz.«

»Od koho kupujete kozy?«

»Hlavně od Beni Atijje. Jsou drobnější, mají však srst jemnou jako hedvábí. Dávají mnoho mléka a rodí aspoň po dvou kůzlatech.«

»Kdypak se kotí?«

»Koncem prosince a začátkem ledna.«

»Vaše ovce nejsou tak veliké jako v Libanonu. Ty jsou dvakrát takové a jak tlustý mají ocas.«

»Zato jsou naše ovce skromnější, mají lepší vlnu a tučnější mléko.«

»Odchováváte všechna mláďata?«

»Samičky bezmála všechny, samečky nikoliv. Ty krmíme na zabití. Dohlížejí na ně naše děti. Ženou je na pastvu, jak slunce vychází a vracejí se, až rosa obejde. V půli odpůldne je vyhánějí znova. Jak dorůstají, po něčem je zabíjíme.«

Pastýř slouží za nevěstu.

»Kdo pase vaše stáda?«

»Buď syn nebo dcera nebo nějaký chudobnější člen našeho kmene; není-li jich, nějaký usedlík. Najímáme pastýře od února do února, neboť v únoru se nová mláďata již vyhánějí na pastvu. Tráva se ukazuje.«

»Jakou odměnu dostávají pastýři?«

»Z každých desíti zvířat jedno mládě, z polovice ovečky a kozinky, z polovice beránky a kozílky, mimo to celý oděv a stravu.«

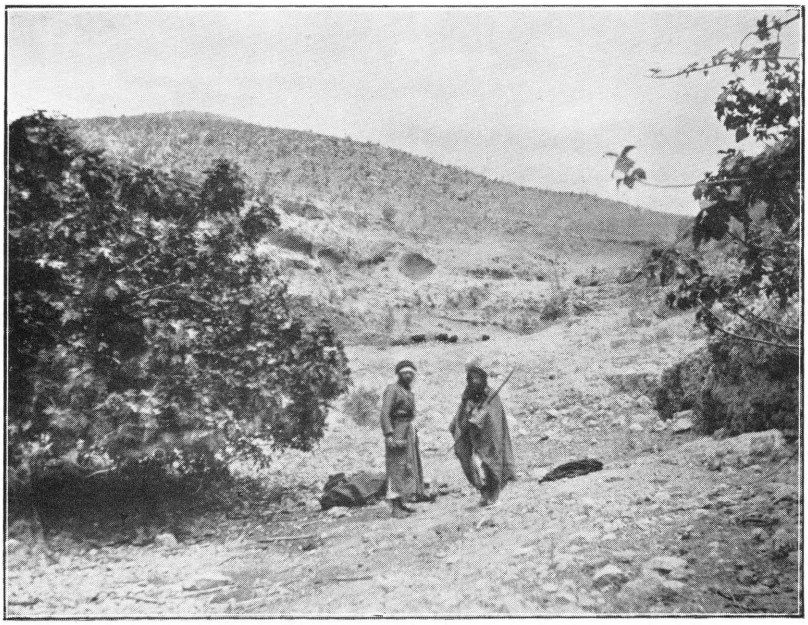

Obr. 116. — U pramene Díb.

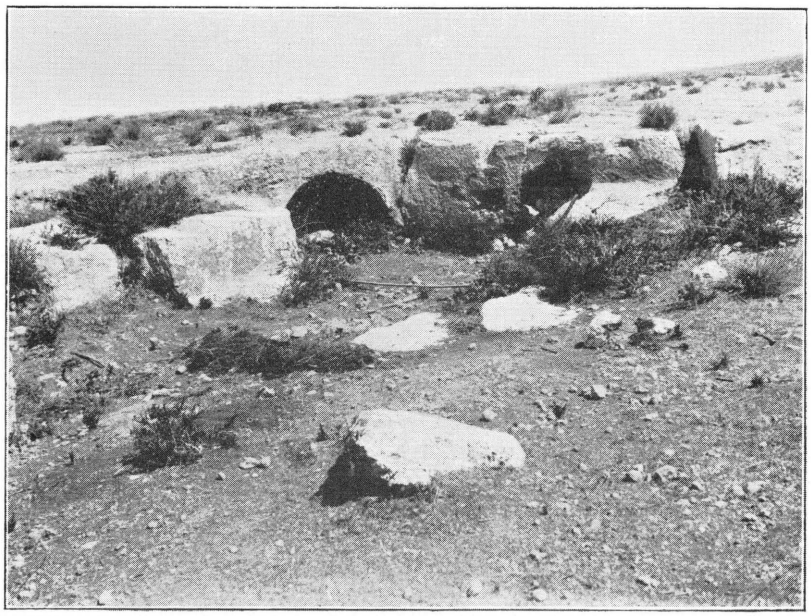

Obr. 119. — Staré náhrobky.

»Stane se někdy, že pastýř slouží za děvče?«

»Jak by ne. Nemá-li peněz na výplatu, slouží buď jejímu otci nebo některému jinému hospodáři, až si vyslouží tolik, kolik potřebuje. Tady v jedné naší čeledi sloužil mladík za dcerku svého hospodáře deset let. Pásával až 150 ovcí a koz. Když si ji měl vzíti, zemřela. Požadoval od otce náhradu. Otec odpíral.

‚Sloužil jsi za mou dceru. Já jsem ti ji nevzal; vzal ti ji Alláh. Nejsem ti náhradou povinen.'

Mladík se odebral k dědičnému soudci. Vypočítal, kolik mohl míti zvířat, kdyby je všechny byl bral a choval a kolik peněz mohl utržiti. Soudce s ním souhlasil, otec se vzpíral.

‚Alláh odvolal mou dcerušku z tohoto světa. Škodu neutrpěl pouze pastýř, utrpěl jsem ji já též.'

Soudce namítal: ‚Pastýř nemůže nésti sám dopuštění Alláhovo, a vynesl nález: ‚Dej mu svou druhou dceru, anebo některou ze svých příbuzných.'

‚Má druhá dcerka je mladá, nemá ho ráda, ale přičiním se, abych mu vymohl tu a tu ze svých příbuzných.'

‚Ta se nevyrovná tvé dceři, za kterou jsem sloužil.'

‚Vem si ji, je silná a zdravá. Sám jí koupím výbavu a přidám jí ještě třicet ovcí.'

Pastýř si dal říci a oženil se s příbuznou svého hospodáře.«

Povinnosti pastýřovy.

Hájel se zastavil s nějakým pastýřem. Ptal jsem se mladíka:

»Kolik máš hlav ve stádě?«

»Tak se, Múso, neptej,« opravoval mne Hájel. »Ptej se: Kolik zvířat jsi si vymínil?«

»Dvanáct jsem si jich vymínil.«

»Kéž ti Alláh naspoří,« odpověděl Hájel. »Víš, Múso, kolik zvířat pase?«

»132.«

»Pravdu máš, 120 je hospodářových a 12 jeho.«

»Není to mnoho, Hájele?«

»Kdepak mnoho! Pomysli si, pastýř ve dne v noci dlí u svého stáda. Za suchého období nežene na noc do tábora nebo do osady. Zřídí si ohrady.«

»Znám je.«

»Do ohrady vede jediný uzounký vchod, v němž pastýř líhává, aby ovce nemohly ven a vlk dovnitř.«

»Nepřeskočí zídku ovčince?«

»Bojí se šelma, aby na něho nebyla někde políknuta past.«

»Kde přenocuje se svým stádem za období deštivého?«

»V hlubokých roklích pod nějakou skalou, v jeskyni nebo ve starých hrobech, aby se uchránil mrazu a sněhu, jenž padá v našem území skoro každý rok. Pouze je-li tábor nebo osada velmi blízko, žene v zimě na noc domů.«

»Jak často napájí?«

»Za suchého období denně. Ovce se popasají a bývají v poledne u vody. Odpočinou si a vracejí se na pastvu. Nad každým napajedlem jsou navršeny hromady kamení a za nimi se krčívají strážcové. Podívej se k západu. Kývají na nás; jsou to naši.«

»Kdo je odpověden za ztrátu?«

»Za ztrátu zaviněnou je odpověden pastýř. Ztratí-li se zvíře jeho vinou, nebo je-li roztrháno od nějakého dravce, je pastýř povinen je nahraditi ze svého stejně starým v plné ceně. Žádný přírůstek nenáleží pastýři.«

»Jaký pak může býti přírůstek?«

»Pastýř, řekněme, svěří své stádo svému otci. Sám si vyjde na lup nebo vyjede na nájezd a vrátí se s kořistí. Tato kořist není jeho, nýbrž hospodářova.«

»To není spravedlivé.«

»Jak by nebylo? Poslechni, Múso. Nějaký náš soused sloužil za pastýře u toho a toho. Požádal svého bratra, aby nějaký čas jeho stáda střehl a sám vyjel na svém vlastním velbloudu na lup ještě se dvěma kamarády. Vrátili se za šestnáct dní a každý přihnal pět velbloudů. Sotva se o tom hospodář pastýřův dověděl, zajel ke stanu jeho otce, násilím oněch pět velbloudů odvedl a dal jim vpáliti své znamení. Pastýř i jeho otec si stěžovali u knížete, ale nepochodili.

‚Těmito cestami se ubírali naši otcové, my jich nesmíme opustiti.'

Kníže dodal: ‚Každý hospodář má právo, ba povinnost, aby si zajistil, že jeho pastýř odbíhati nebude. Ví, komu svůj majetek svěřil a nepřeje si, aby bez jeho vědomí na něj dozíral někdo jiný.'«

»Je-li pastýř odpověden za každou ztrátu, je to hospodáři přece jedno, kdo jeho stáda střeže.«

»Není mu to jedno. Vezme si za pastýře pouze člověka, za něhož se mu někdo zaručí. Což kdyby zástupce pastýřův část stáda prodal a sám utekl? Od koho dostane hospodář náhradu? Byly by z toho nekonečné spory, proto je lépe, aby u stáda zůstal, koho si sám hospodář najal.

Postřižiny.

Měl bys k nám, Múso, zavítati koncem března nebo začátkem dubna a účastniti se postřižin. Ovce stříháme koncem

Obr. 113. — Starý oltář.

března nebo začátkem dubna, kozy teprv v květnu. Na postřižení nikdy nenajímáme. Jsou to velké rodinné slavnosti. Soused pomáhá sousedu, vykládá se, žertuje se a při práci se zpívají kratinké písničky.«

»Pověz mně nějakou.«

»Nestojí za řeč. Jsou to popěvky, které si složí bezmála každý postřihač sám. U nás zpíváváme:

Svrab ať zastihne prvorozence
souseda, který nepomáhá sousedu!

Nebo:

Kdo jsi nám ji uštědřil,
zahrň ji svým požehnáním.

Jak je hospodář hotov, pořádá pro své příbuzné pomocníky hostinu. Zabije se dva skopce nebo se čtyři kozelce, paní jeho stanu napeče chleba, navaří pšenice a máme se dobře.«

Prvé mládě a prvé mléko.

»Co činíte, Hájele, s mláďaty od prvniček? Chováte je?«

»Nikdy. Označujeme je zelenou barvou a buď je obětujeme nebo je zabijeme na počest svého předka nebo nějakého patrona.«

»Požíváte prvého mléka?«

»Prvého mléka se štítíme právě jako prvého másla. Paní stanu upeče z mléka, másla a mouky teninké koláče a zanese je na místo, na němž uctíváme nějakého patrona. Tábořime-li daleko od něho, volá hospodyně silným hlasem:

‚Ó ty a ty, patrone náš, jsi nám dopomohl k tomuto, proto ti to přinášíme.'«

»Co se stane s koláči?«

»Snědí je chudobní nebo si je vyžádáme od svého patrona a sníme je sami. Vždyť náš patron ví, že jsme mu vděčni, nemůže nás trestati pro nevděk. Kdybychom opominuli mu nabídnouti takové koláče, rozhněval by se na nás a náš majetek by hynul.«

»Zaběhne se také někdy nějaká ovce nebo koza?«

»Jak by se nezaběhla! Mlsajíc hledá nejchutnější traviny, vzdálí se od ostatních, zapomene, kudy přišla, splaší se a ubíhá směrem opačným. Najdu-li takové zaběhlé zvíře, požádám dva muže, aby to dosvědčili. Označím je jinou barvou a pošlu za svým stádem na pastvu. Přijde-li jeho hospodář a dokáže, že je jeho, vrátím mu je. Je-li jeho důkaz podezřelý, zůstane u mne a po třech letech je moje právě tak, jako kdyby se byl nikdo nepřihlásil.«

»A což když do tří let přinese mláďata?«

»Všechna mláďata jsou jeho majetníka, ale je povinen dáti náhradu za opatrování.«

»Za doby byzantské nikoliv, jenže každý námezdní voják se mohl oženiti. Domorodci musili proto odvážeti nejen jeho, nýbrž i jeho manželku, jeho děti a příbuzné, služebnictvo a veškeren jejich majetek. Mimo to dodávali potahy na nejbližší stanici nebo aspoň státní potahy zadarmo krmili. Jel-li poštou vysoký důstojník, úředník nebo nějaký miláček císařův, zásobovali ho a jeho průvod potravou, nápojem a vším, čeho potřebovali.«

»Což neměli důstojníci a úředníci pevného služného?«

»Jejich služné bylo přesně určeno, jenže nižší důstojníci a úředníci nedostali na penězích nic a vyšší tuze málo. Veškeré služné se jim odvádělo v potravinách, nápojích, šatstvu a obroku. I stolní náčiní dostávali cestou služební.«

»Proč nebrali peněz?«

»Peníze ztrácely na ceně. Nevědělo se dnes, kolik se za ně bude moci koupiti zítra. Bylo by bývalo nutno měniti služné každou chvíli. Tomu stát zabránil zákonem, že vojáci a úředníci budou dostávati místo peněz to, co by si za ně koupili. Veškeré služné bylo pojato do daní. Ty se předpisovaly ročně a vybíraly se v úrodě. Bezmála třetina úrody na ně připadla. Chyba byla, že byly určovány na začátku roku, dříve než se vědělo, kolik se urodí. Ať se urodilo nebo neurodilo, ať byla úroda potlučena nebo zaplavena, ať ji zničily kobylky nebo ji zpustošili kočovníci, kdo obdělávali půdu, byli povinni odvésti tolik, kolik bylo předepsáno. Za řádné dodávky veškeré úrody byla odpovědna města. Ta svěřovala dozor některému z předních občanů, jenž musil mnohdy ze svého dokupovati, jen aby nebyl na jeho spoluobčany uvalen trest.«

»Pak měl takový občan, ručící za daně, škodu.«

»Někdy škodu, ale častěji užitek, poněvadž si vybral, co chtěl.«

»A měšťané neodváděli úrodu?«

»Kdo neobdělával půdu, nebyl povinen odváděti daně. Ostatně i bohatí statkáři se dovedli dani vyhnouti. Pouze venkované a drobní nájemci se hrbili pod tíhou, jaká se na ně nakládala.«

»Spotřebovali vojáci a úředníci celé své služné?«

»Kde by je byli spotřebovali!«

»Co dělali s přebytkem?«

»Prodávali za laciný peníz a tím stlačovali ceny. Soutěžili se sedláky a připravovali je o nutný výdělek.«

»Ti se měli hodně zle.«

»Zajisté. V posledních stoletích vlády byzantské jim přibývalo utrpení. Opouštěli své vesnice, vzdávali se orby a hrnuli se do měst jako řemeslníci nebo dělníci. Ušli sice velkým dávkám, ale opustivše hroudu po otcích zděděnou, vydávali ji na pospas kočovníkům. Úrodné pozemky ležely ladem, vesnice se rozpadaly a černé stany kočovníků se ukázaly tam, kde se před několika málo lety potili pilní usedlíci.«

První muslimové.

Římská silnice vede úrodnou rovinou, na níž jsme uviděli osadu Móte a poopravenou svatyňku, zasvěcenou památce muslimského hrdiny Džafara Tajjára. Saláme zdaleka volal:

»Přimluv se za nás, Džafare! Zajisti nám ochranu Alláhovu; vždyť projíždíme tvým krajem.«

»Kdo byl, Saláme, světec Džafar?«

»Velký hrdina muslimský. Nevěřící mu usekli obě ruce. Alláh mu je nahradil křídly. Odletěl odtud rovnou do ráje.«

»Jací to byli nevěřící?«

»Víš to, Múso, lépe než já. Tvoji krajané Byzantinci.«

»Byzantinci, nebo, jak vy říkáte, Rúm, nejsou moji krajané.«

»Tvůj kmen netáboří s Rúmy?«

»Kdepak! Mnoho a mnoho pochodů dělí území mého kmene od území Rúmů. Víš, Saláme, jistě, že to byli Byzantinci, kdo Džafarovi obě ruce usekli?«

»Zajisté; kdo jiný?«

»Nemohli to býti tvoji vlastní předkové?«

»Uchraniž nás Alláh od zlého! Moji předkové že by byli usekli ruce Džafarovi? Moji předkové že by byli bývali nevěřící?«

»Což myslíš, že tvoji předkové byli vždy muslimy?«

»Zajisté. Vždyť se sem nastěhovali z Hedžázu.«

»To se dá těžko dokázat. Před příchodem muslimů byli nejen zdejší usedlíci, nýbrž i kočovníci křesťany a byli to právě křesťanští kočovníci, kteří se opřeli prvým muslimům. Viděli v nich usedlíky a své odpůrce.«

»Prví muslimové že byli usedlíci?«

»Kde se narodil apoštol Boží, jak vy mu říkáte?«

»V Mekce.«

»Kde založil svou obec a kde byl pochován?«

»V Medíně.«

Obr. 23. — Ze dvora katolické misie.

Obr. 24. — Na hlavní ulici.

»Bydlili v Mekce a v Medíně kočovníci nebo usedlíci?«

»Přisám Alláh, že usedlíci.«

»Tu vidíš sám, kdo byli první muslimové.«

»Jsou to divné věci. My si o tom u ohňů vykládáme zcela jinak.«

Za řeči jsme se z úrodné roviny dostali do kraje zvlněného. Jindy byl rovněž obdělán. Je to patrno z nesčetných

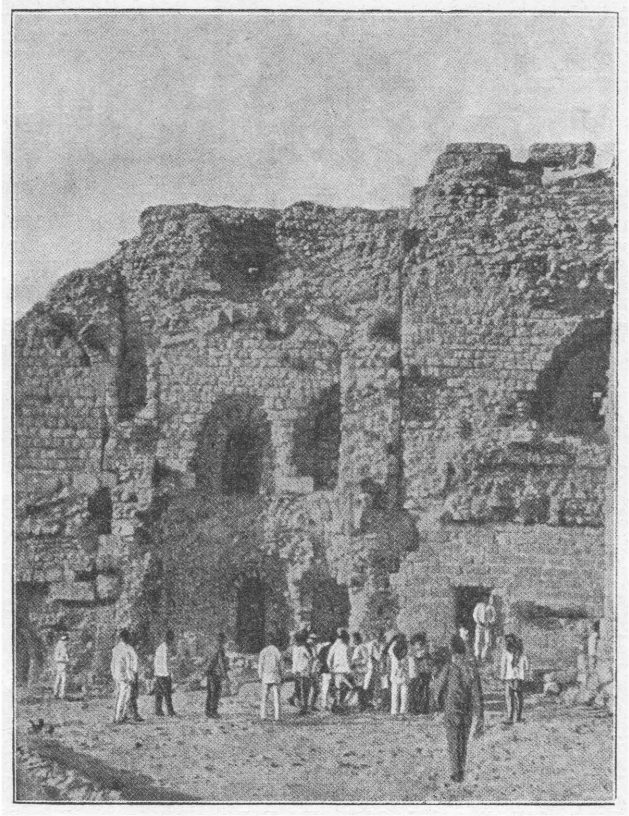

Obr. 25. — V pevnosti.

zahradních zdí a věží. Dnešní usedlíci užívají věží, aby z nich střehli svých rolí. Na mnohých dozrávalo proso; zdaleka se podobalo bujné kukuřici.

Pohraniční pevnosti.

Večer jsme se zastavili v rozsáhlých zříceninách Dát Rás. Pokrývají výšinu, která se na severovýchodě zvolna sklání

k úrodné rovině. Jsou v nich známky dvou měst: staršího v části severní, mladšího v jižní. Mezi oběma vedla široká ulice, do níž se vcházelo výstavnou branou. Starší město bylo nádhernější. Jeho budovy jsou výstavnější (obr. 30, 31).

Hedžájové, jimž okolí náleží, se usazují ve zříceninách. Bourají, co ještě zůstalo, a používají kamení ke stavbě svých nevelkých domků. Všude zejí úzká hrdla hruškovitých cisteren.

Dát Rás ovládá okolí široko daleko. Směrem jižním klesá úrodná rovina k pohraničnímu potoku Hsa.

V Dát Rás jsme zůstali až do desíti hodin před polednem. Opustivše Římskou silnici, zabočili jsme rovinou částečně obdělanou k severovýchodu a sestoupili krátce před polednem v opevněném táboře Mdejbí. Leží ve výšce tisíce metrů a uzavírá od severu přístup do úrodného okolí Dát Rás. Naši pozornost poutaly mohutné zříceniny, ukazující se ještě dále k jihovýchodu. Zajeli jsme k nim. Jmenují se Mhajj a tvořily jindy největší a nejsilnější pevnost jihovýchodního Moabska. Pramenité vody v okolí není, zato však jsou jak v městě, tak při hradbách vyhloubeny nesčetné cisterny.

Všechny význačnější výšiny a kopce byly jindy opatřeny věžemi. Z nich mohlo býti dáno znamení buď kouřem nebo plamenem, když se blížila od severovýchodu nepřátelská četa; všichni kočovníci byli a jsou od usedlíků považováni za nepřátele. Z tábora Mdejbí nebo z města Mhajj mohla přijíti pomoc.

»To Římané znamenitě hlídali hranic své říše,« poznamenal otec Antún.

»Zajisté. Za prvých císařů procházely, ba projížděly stráže ve dne v noci mezi pohraničními věžemi nebo obzíraly kraj s vysokých kopců a upozorňovaly na každého, kdo se k hranicím blížil. Obchodním karavanám byl přechod dovolen pouze na určitých místech. Tam byli celníci, kteří vybírali předepsané clo.«

»To jsou ti bibličtí publikáni?«

»Až do polovice druhého století po Kr. to byli publikáni, kteří měli clo pronajato. Poněvadž často obchodníky i cestovatele přetahovali a zbytečně obtěžovali, bylo později vybírání cla zestátněno. Kdo nepřihlásil zboží clu podléhající, bylo mu zabaveno.«

»A což ozbrojenci, kde ti přecházeli?«

»Těm byl přechod úplně zakázán. Chtěli-li se dostati do říše římské, musili své zbraně v některé pohraniční stanici složiti. Když se vraceli, byly jim opět vydány.«

»Soudíš, Múso, že tato pevnost Mhajj hrála velkou roli nejen za Římanů a Byzantinců, nýbrž i před nimi?«

»Odpověz si na tuto otázku sám. Prohlédni si tyto zříceniny. Málo v nich najdeš římského nebo byzantského; z toho je patrno, že to byla pevnost, kterou Moabci vybudovali a z ní hranic svého království střehli. Je, Saláme, na východě odtud ještě nějaká větší zřícenina?«

»Není, Múso. Tato je poslední; leda nepatrné hrádky a věže najdeme na další cestě. Všechny jsou pobořeny.«

Záhuba prvého vojska muslimského.

»Víš-li pak, Saláme, že toto město Mhajj souvisí se smrtí vašeho patrona Džafara Tajjára?«

»Co tím myslíš, Múso?«

»Jak jsem se již dříve zmínil, byli všichni kočovníci těchto krajů křesťany. Prvých muslimů neměli rádi. Podnikali proti nim nájezdy. Nejednou se dostali hodně blízko k Medíně. Tam se dověděli, že muslimové medínští chystají válečnou výpravu do jejich území. Vrátivše se rychle domů, podali zprávu svým náčelníkům a také byzantskému veliteli Theodorovi. Bojovníci kočovníků se položili táborem u tohoto města Mhajj. Velitel Theodor s malou četou řadových vojáků byzantských sem také přijel a čekal na muslimy. Vypravilo se jich sem tři tisíce a měli čtyři velitele. Táhli velkou cestou obchodní, nebo, jak se jí dnes říká, Poutnickou. V Maánu zaslechli, že jsou křesťanští kočovníci, proti nimž táhnou, varováni. Mnozí ztratili odvahu a radili k návratu. Jeden z velitelů se na ně obořil, připomněl jim hanbu, jakou by na sebe uvalili a přiměl je, že v pochodu pokračovali. Věděli, že křesťanští kočovníci budou zakrátko slaviti památku svých mrtvých.«

»To myslíš, Múso, svátek zahijje?«

»Není pochyby, že to byla zahijje, která se dosud u vás udržela. Jak pak vy tuto památku mrtvých slavíte?«

»Tak jako naši sousedé. Každému, kdo v posledním roce zemřel, obětujeme podle možnosti buď velbloudici nebo ovci.«

»Neobětujete těchto zvířat svým mrtvým, nýbrž vzdáváte se jich v jejich prospěch, poněvadž se o všechno, co snad

nesou, a o jejich maso rozdělí vaši chudí. Takovým nebo jiným způsobem hleděli pomoci svým mrtvým i křesťanští kočovníci, o nichž mluvím.

Jeden z muslimských velitelů povídá:

‚Přepadněme je na tento svátek. Veškerá jejich pozornost bude soustředěna na mrtvé, nevšimnou si nás, živých. Vrazíme mezi ně a Alláh nám dá vítězství.' Ostatní tři velitelé projevili souhlas.

Jenže byl mezi muslimy nějaký zrádce. Donesl křesťanům zprávu, že budou přepadeni ve svátek.

‚To by bylo pěkné,' poznamenal velitel Theodor. ‚Chtějí si zahráti s námi, my si zahrajeme s nimi a vrhneme se na ně večer před svátkem. Jízda se rozdělí. Polovice zůstane v záloze, polovice napadne muslimy. Bude před nimi ustupovati sem k městu. Dají se zlákati a zatím co ji budou pronásledovati, vrhne se jim záloha do týla a poženeme je před sebou do území osídleného.'

Stalo se, jak poručil. Hnali muslimy od této pevnosti až skoro k osadě Móte, již jsme včera minuli. Tam došlo k rozhořčenému boji. Muslimové se postavili k rozhodnému odporu. Jeden z vůdců nesl prapor. Byv zasažen kopím, klesl i s praporem. Nedopadl ještě ani na zem, a chopil se ho vůdce druhý. Seskočiv se své hnědky, přeťal jí žíly na předních nohou a bránil praporu, až byl ubit. Zachytil prapor vůdce třetí. Napřed jej držel v pravici; když mu byla uťata, vzal jej do levice. Když ztratil i ji, sehnul se a přidržoval žerď praporu pod pahýlem svého ramene. Nějaký křesťan ho rozťal v půli. Bylo mu 33 let. Alláh ho odměnil. Místo rukou mu dal dvě křídla; odtud se mu říká Džafar Tajjár, Džafar Letec.

Čtvrtý vůdce Cháled, syn Ualídův, zachránil prapor a hleděl zachrániti z bojovníků, kolik se zachránit dalo, nikoliv obranou, nýbrž útěkem. Tak skončil první nájezd muslimů do tohoto území.«

»Div divoucí, Múso, jak tyto věci znáš a přece nejsi z tohoto kraje,« volal Saláme.

Patron pohostinství.

Ze zřícenin Mhajj jsme putovali dále k jihovýchodu a minuli náhrobek, kolem něhož se kupila veliká hromada kamení.

»Kdo je to zde pochován, Saláme?«

»Náčelník Hadžlán.«

»Proč byla navršena tato hromada?«

»Na památku jeho pohostinství. Ve dne v noci byl jeho stan otevřen každému pocestnému. Za noci hoříval před ním mohutný oheň, jako by zval hladové a unavené, kam mají spěchati, aby si odpočali a se občerstvili.«

»O takových náčelnících jsem již slyšel. Čím se od nich liší Hadžlán?«

»Že se nespokojil pouhým pohostinstvím, nýbrž že nepropustil žádného poutníka, aniž by ho nebyl obdaroval, a co bylo hlavní, aniž by se nebyl postaral o jeho bezpečnost. Snad víš, že je hostitel odpověden tři dni a třetinu za život a ma-

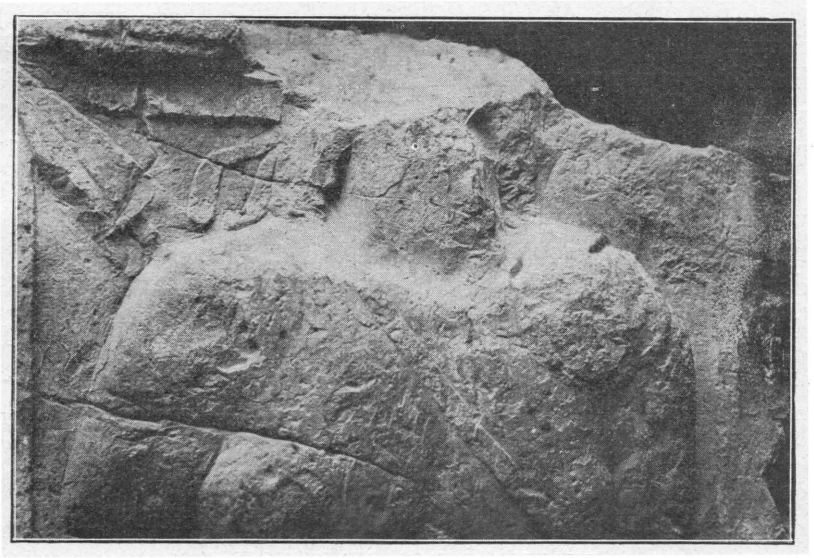

Obr. 26. — Poprsí bojovníka.

jetek svého hosta. Je to povinnost obecně uznávaná, jenže se jí mnohý hostitel rád vyhne. Hadžlán to nikdy neučinil. Hájil svého hosta proti vlastním příbuzným; tím se proslavil a proto ho uctíváme.«

»Znáš příběh, jímž bys vysvětlil to, co jsi právě povídal?«

»Jak bych neznal! Hadžlán měl synovce, který si vyšel na lup ještě se dvěma druhy. Za jeho nepřítomnosti přijeli k Hadžlánovi obchodníci s velbloudy. Snad víš, že se jim říká Akejlové. Zřídili si u něho své bílé stany a chtěli koupiti, co se jim nabídne a co se jim bude hoditi. Hadžlánovi přinesli darem pěkný plášť z velbloudí srsti, jaké se hotoví při Perském zálivu. Nastrojil se do něho. Všichni chválili, jak mu

sluší. Dlouho ho nenosil. Přišel k němu nějaký pocestný. Měl na sobě pouze košili, a ta byla stará a roztrhaná. U nás je hanba opustiti stan bez pláště. Na cestu se bez něho nikdo nevydá. Ukáže-li se pocestný pouze v košili, víme, že byl o svůj plášť oloupen. Hadžlán se smiloval nad chudákem a ještě ani do jeho stanu nevkročil, již mu vhodil na ramena svůj vlastní plášť, jejž teprve včera dostal. Pocestný děkoval a všichni přítomní chválili štědrost náčelníkovu. Host přenocoval a ráno odešel.

Po třech dnech se vrátil synovec Hadžlánův z lupu. Byl velmi spokojen, neboť ukořistil dva velbloudy; na čem si však nejvíce zakládal, byl lepý plášť, který si z lupu jako kořist rovněž přinesl. Víš, co to bylo za plášť? Byl to onen, který Hadžlán svému hostu daroval. Jako rozlícený pardál skočil na svého synovce, strhl s něho plášť, vytasil dýku a byl by ho probodl, kdyby ho nebyli různí mužové odtrhli. Hadžlán zavolal na poplach, příbuzenstvo bylo povinno spěchati mu na pomoc, ale proti komu? Proti jeho synovci, tedy rovněž členu příbuzenstva. Arabové věděli, že bude prolita krev, nepodaří-li se synovci a jeho nejbližším příbuzným uchýliti se do bezpečného útulku. Náčelník každého rodu zavolal na poplach, všichni se spojili, obklopili Hadžlána a ty, kdo se k němu přidali, a prohlásili, že je ze svého středu nepustí, pokud synovec a jeho rodina se vším majetkem neodjedou. Odstěhovali se do Keraku. Dali se pod ochranu velkého náčelníka z rodu Medžálje a čekali, co Alláh určí.

Hadžlán se považoval za mstitele svého hosta. Dotazoval se druhů svého synovce, jak se k plášti dostal.

‚Vraceli jsme se z honby neboli z lupu. Cestu Poutnickou jsme přecházeli v noci. Něco se bokem od nás černalo. Tvůj synovec skočil se svého zvířete a plížil se, aby se přesvědčil, co je to. Vrátil se se zprávou:

„Čtyři mužové tam přenocují. Vedle nich klečí dva velbloudi a leží nějaká zavazadla. Alláh nám posílá tuto kořist. Je noc, nikdo nezví, kdo je obral."

Svázali jsme obě přední nohy svým velbloudům a šli tichounce k neznámým. Neprobudili se, až jsme byli u nich.

„Chcete-li, mužové, zachrániti své krky, ani se nehýbejte!" Tři poslechli, zůstali ležeti. Čtvrtý vyskočil a vrhl se se svou dýkou na tvého synovce, jenže ten držel v ruce pistoli. Vyšla rána a pocestný se svalil s prostřelenou hlavou. Synovec s něho strhl plášť a přehodil ho na svá ramena. Vzali jsme, co

se nám hodilo, a spěchali domů. Nikdo nás nepoznal. Byla temná noc a tváře jsme měli úplně zastřeny. Tak se dostal tvůj synovec k tvému plášti.'

‚Nešťastný chlapec! Zabil mého hosta; tímto pláštěm se k tomu sám přiznal. Pohostinství mně ukládá povinnost, abych věc oznámil příbuzným hostovým a ho pomstil.'

Hadžlán poslal k čeledi, ze které host pocházel, a zanedlouho k němu přijel jeho bratr ještě se dvěma jinými příbuznými.

‚Čeho si žádáte: krve vinníkovy nebo náhrady?'

‚Neradi bychom, Hadžláne, zmenšili počet tvého příbuzenstva krví vinníkovou. Spokojíme se náhradou.'

‚Budiž Alláh pochválen, že vám vnukl tuto myšlenku! Nejste s námi nijak spřízněni, proto byste měli dostati sedm velbloudů. Poněvadž však jsem já jako uražený hostitel rovněž mstitelem, přinutím svého synovce, aby vám dal padesát velbloudů, jako se platí mezi příbuzenstvem, klisnu, ručnici a sto nábojů. Mimo to budu žádati, aby se sestra vinníkova provdala za někoho z vás a zůstala u něho potud, pokud mu neporodí chlapečka. Pak se vrátí k nám. Takovými cestami se ubírali naši předkové, takovými cestami se musíme ubírati i my.'

Někteří příbuzní Hadžlánovi se přimlouvali, aby slevil.

‚Tvůj synovec nevěděl, že přepadá tvého hosta. Slev něco. Nepožaduj aspoň, aby se jeho sestra provdala za jednoho z těchto mstitelů. Víš, že je zasnoubena tomu a tomu. Neodtrhuj duši od duše.'

‚Její bratr je jejím ochráncem. Za tuto ochranu je ona povinna nésti jeho proviny. Duši od duše neoddělím. Její snoubenec ví, že byla tato věc usouzena od Alláha; Jeho vůli se protiviti nebude. Jakmile porodí příbuzným mého zabitého hosta synka a jej odkojí, vrátí se k nám a může se za něho provdati.' To se stalo.

Takový byl, Múso, náčelník Hadžlán. Pochovali ho při jeho stanu a při ohništi, u něhož zemřel, navršili tuto hromadu kamení. My všichni, obzvláště Hedžájové, ho uctíváme jako patrona pohostinství.«

Král David a Moabsko.

Zvlněný kraj pozvolna klesá k pohraničnímu údolí Hsa, do něhož jsme vstoupili u pramene Bzéijje. Pramen tvoří ne-

patrný rybníček. Voda má příchuť slanou a přece ji vyhledávají všechny karavany.

»Je to, Múso, jediná tekoucí voda na cestě z Keraku do Maánu.«

»Vidím, že je tady cesta vyšlapaná; to se po ní asi hodně chodí.«

»Co se vláda usadila v Maánu, skoro se karavanami cesta ani netrhne. Ubírají se po ní všechny nákladní karavany, zásobující posádku a úřednictvo kraje maánského. Vždyť je to jediná cesta, po které mohou kráčeti velbloudi s těžkým nákladem.«

Dali jsme se údolím Hsa k jihovýchodu. Je hodně široké, ploché a místy bažinaté. Vroubeno je křovinami, pod nimiž se všude leskly kaluže vody načervenalé barvy, jako by byly s krví smíšeny.

»Odkud, Saláme, tato krvavá barva?«

»Z půdy, Múso. Všimni si, že je okolí bezmála červené. Hlína se rozpouští a vodu barví; jenže je jedovatá. Běda, kdyby se jí některé zvíře napilo!«

Kopce uzavírající údolí se snižují a konečně se úplně ztrácejí. Údolí přechází v rovinu, kterou protíná cesta Poutnická. Je pustá a prázdná, pouze při řečišti jsme viděli tu a tam nějaký trnitý keř.

»Pamatuješ se, otče Antúne, jak král Méša obětoval svého syna na jižních hradbách kerackých?«

»Jak bych se nepamatoval! Nejednou jsem jižní hradby prohlížel a pátral po místě, na kterém asi byl králevic přinesen v oběť zápalnou. Proč se mne ptáš, Múso?«

»Jelikož soudím, že asi v těchto místech přišlo spojené vojsko izraelské, judské a edomské do Moabska.«

»Proč vypukla ona krvavá válka? Vždyť přece král David Moabska dobyl a je ke své říši přivtělil. Šalomoun ve vší slávě své jistě zůstal pánem Moabska a jeho nástupci je v poddanství udrželi.«

»Z čeho tak soudíš, otče Antúne?«

»Že král edomský pomáhá proti Moabským. To jest přece důkazem, že byl poddaným krále judského.«

»V některých věcech se, otče Antúne, mýlíš. Král David porazil Moaby a krutě se jim mstil. Víš, že dal dvě třetiny zajatců popraviti a jenom jedné třetině daroval život; Moabsko však ke své říši nepřipojil.«

»Proč to neučinil?«

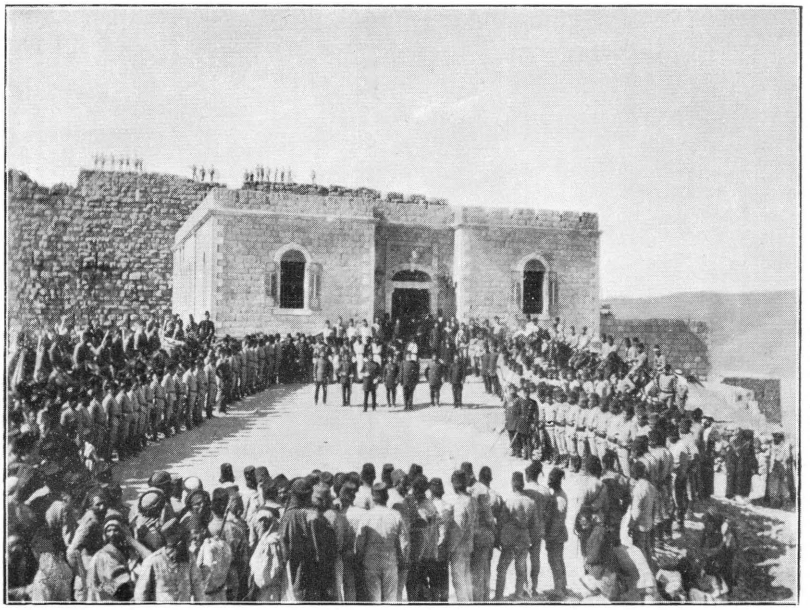

Obr. 27. — Vojáci před pevností.

Obr. 28. — Důstojníci a úředníci.

»Poněvadž byl rozvážný. Věděl, že je do vlastního Moabska, rozkládajícího se mezi Arnonem na severu a tímto údolím Hsa na jihu, z Jerusalema velmi těžký příchod, že by ho stálo mnoho práce a mnoho peněz, kdyby zde měl svou správu udržeti. Proto ponechal Moabům samosprávu a spokojil se ročním poplatkem, jejž odváděli v beranech a ve vlně.

Moabové znali výhodnou polohu své země, proto použili prvých známek slábnutí říše Davidovy, aby se poplatku zhostili. Takové známky se ukázaly za vlády jeho syna Ša-

Obr. 29. — K soudu.

lomouna. Šalomoun hleděl udržeti z říše svého otce, kolik se snadno udržeti dalo a dobrovolně nebo nuceně se vzdal krajů odlehlých. Mezi takové náleželo Edomsko a Moabsko. Moabci mu sotva odváděli poplatek a jistě jej odepřeli, jakmile se po jeho smrti říše Davidova rozdělila na izraelskou a judskou.

Král Méša a jeho nápis.

Teprv Omri, silný král izraelský, šířil svou moc do severního Moabska. Více než bible nám o tom povídá nápis moabského krále Méša, nalezený v Díbánu. Znáš, otče Antúne, tento nápis?«

»Jak bych jej neznal! Zajímal jsem se o Moabsko, jakmile jsem se dověděl, že v něm budu působiti. Četl jsem nápis v Jerusalemě a doptával jsem se na něj v Díbánu, jenže nevím, jestli je pravý. Různí lidé v Díbánu mně tvrdili, že tam kámen s nápisem nikdo neviděl. Teprv nějaký žid z Jerusalema prý jej ukázal jejich náčelníku. Obecný dojem byl, že se náčelník s židem domluvil, jak by kámen co nejdráže prodali. Žid slíbil, že pošle kupce z Jerusalema. Přišli. Jeden nabízel více než druhý. Kdo měl dostati peníze? Náčelník tvrdil, že je kámen jeho, příbuzenstvo soudilo, že je majetkem všech právě jako půda díbánská. Nastaly hádky. Konečně se dohodli, že kámen rozpůlí: horní polovici že prodá náčelník, dolní jeho příbuzenstvo. Udělali velký oheň, přivalili k němu kámen a polili jej, když se zahřál, vodou. Myslili, že pukne v půli; zatím se roztrhl na mnoho kusů. Které jsou z polovice horní, náčelníkovy, a které z dolní? Nové hádky. Nějaký horkokrevný muž hodil několik kusů do cisterny, ze které vážil vodu. Později byly ostatní kusy přece prodány. Dnes, jak vím, jsou slepeny a jsou ozdobou musea pařížského.«

»To jsou zajímavé věci, které mně, otče Antúne, povídáš. Nikde jsem jich dosud nečetl.«

»Až přijdeš, Múso, sám do Díbánu, můžeš se na ně přeptati. Vrať se k válce krále izraelského s moabským.«

»Z nápisu Méšova se dovídáme, že jeho otec vedl těžké obranné boje proti Omrimu. Izraelské vojsko se zmocnilo Mádaby a celého okolí. Moabci byli zajati nebo vypuzeni a Izraelité se tam nastěhovali. Příslušníci kmene Gad se přece jen udrželi v horách západních. Jejich střediska byla Atárús a Nebo, kde měli oltář Hospodinův.

Tři králové proti jednomu.

Po smrti Omriho ustal nápor Izraelitů. Král Méša dobýval města za městem. Obyvatelstvo izraelské dal pobíti a obsadil města svými lidmi. Teprv izraelský král Jehoram se cítil dosti silným, aby zakročil proti Méšovi. Spoléhal na pomoc krále judského, který nejen že s ním byl spřízněn, ale také uznával jeho svrchovanost. Mimo to věděl, že král edomský je podřízen králi judskému a že bude donucen, aby mu přispěl svým vojskem.

Král izraelský vzkázal judskému:

‚Král moabský se ode mne odtrhl. Pojď se mnou proti němu na vojnu.'

‚Zajisté, že půjdu. Co podnikneš, podniknu. Lid můj je lid tvůj. Mé koně jsou tvé koně. Kterou cestou potáhneme?'

‚Cestou pouští edomskou.'

Král izraelský chtěl napadnouti moabské od jihu, ačkoliv měl cestu mnohem schůdnější od severu. Avšak král moabský, obávaje se útoku s této strany, severní hranici své země opatřil pevnostmi a položil do nich silné posádky. O tom izraelský král věděl, proto se rozhodl pro cestu delší a také obtížnější pouští edomskou. Nebyl by se nikdy na ni vydal, kdyby nebyl býval jist, že král edomský potáhne s ním a že ho bude zásobovati potravinami.

Spojená vojska táhla na Jerusalem a Hebron a odtud obchodní cestou k jihu od Mrtvého moře, kde vystoupila průsmykem Dachal na náhorní rovinu edomskou. Nemohla zamířiti rovnou k severu. Hluboká pohraniční rokle Hsa byla pro vojsko neschůdná. Bylo nutno ji obejíti. Králové táhli proto k východu a zabočili k severu tady, kde rokle Hsa přechází v široké údolí.

Záměr krále izraelského se dařil, jenže v severním Edomsku toho léta nenapršelo a když se vojska dostala sem, kudy my jedeme, trpěla žízní. Nebylo vody ani pro lidi, ani pro zvířata. Král izraelský zvolal:

‚Ach, běda, běda! Hospodin pozval nás, tři krále, sem, aby nás vydal v ruce Moabů!'

Eliseus v táboře.

Král judský se ptal: ‚Není zde prorok Hospodinův, abychom se zeptali skrze něho?'

Nějaký bojovník poznamenal: ‚Je tu Eliseus, žák Eliášův. U něho je slovo Hospodinovo.'

‚Kde je jeho stan?'

‚Tamhle dole v údolí.'

I sestoupili tři králové ke stanu, který jim byl ukázán. Eliseus, uviděv krále izraelského, obořil se na něho:

‚Co je mně na tobě? Jdi si ke lživým prorokům svého otce a své matky!'

‚Přimluv se přece u Hospodina, aby nevydával nás, tři krále, v ruce Moabů.'

‚Jako že živ je Hospodin zástupů, jemuž sloužím! Kdyby mně nebylo o krále judského, tebe bych si nevšiml, ba ani bych se na tebe nepodíval. Přiveďte mně hudebníka!' Přivedli mu hudebníka.

‚Zahrej!' Eliseus usedl, zahalil svou tvář a hudebník hrál. Snesla se na Elisea ruka Hospodinova i vzchopil se a zvolal silným hlasem:

‚Toto praví Hospodin: Nadělejte v řečišti tohoto údolí jámu na jámě, neboť toto dí Hospodin: Neuzříte větru, ani deště, a přece se toto údolí napojí a budete píti vy a vojsko vaše a zvířata vaše. Zpustošíte všechna pevná města, vysekáte ovocné stromy, všechny pramenité studnice zasypete a všechna dobrá pole kamením poházíte.'«

»To jsou zajímavé věci. Víš, Múso, že jsem slyšel, že až dosud chodívá vidoucí s vrchním velitelem každé větší výpravy? Vrchní velitel se ho ptá na vůli Hospodinovu a vidoucí, chtěje se jí dověděti, vybízí své učedníky, aby mu hráli, poněvadž prý jen za hudby mluvčí Alláhův k němu sestoupí a jemu vůli Alláhovu sdělí.«

»Abychom se na to zeptali Saláme.«

»Až později. Vraťme se ke zprávě biblické. Víš, Múso, co mínil prorok Eliseus, řka: ‚Neuzříte větru ani deště a přece se toto údolí naplní vodou?'«

»Soudil bych, že po vůli Hospodinově měl spadnouti sporý déšť, snad průtrž mračen, někde na začátku tohoto údolí a prudká bystřina se jím měla valiti.«

»Soudíš správně. Stává se to velmi často v těchto krajích. Mnoho a mnoho kočovníků ztratilo jak život, tak majetek při takových příležitostech. Zřídili svůj tábor ve vyprahlém údolí, mnohdy v samém řečišti; den, dva dni cesty daleko spadl bohatý déšť, neviděli blesku, neslyšeli hromu, necítili vlhkého větru a hle: bystřina naplnila nejen řečiště, nýbrž i údolí, odnesla stany a utopila, kdo se nezachránili.«

»Kde vzniká, Saláme, toto údolí Hsa?«

»Dobrý den cesty odtud.«

»To se mohla snadno na jeho vrchovišti strhnouti bouřka, provázená prudkým lijavcem, aniž by jí byli králové zpozorovali.«

»Zajímavé je, Múso, že Eliseus vybízí krále, aby nadělali v korytě tohoto údolí jámu na jámě.«

»Proč myslíš, že je to zajímavé?«

»Bystřina se převalí tak rychle, jak přijde. Bývá plna suché trávy, vyvrácených křovin a nánosu. Její voda je kalná, nedá se píti. Teprve až přejde a voda se poněkud ustálí, dá se požívati. V plochém řečišti by nebyla zůstala voda buď žádná nebo velice málo, v hlubokých jamách nebo tůních se voda udržela a tři králové a jejich vojsko ji mohli píti.«

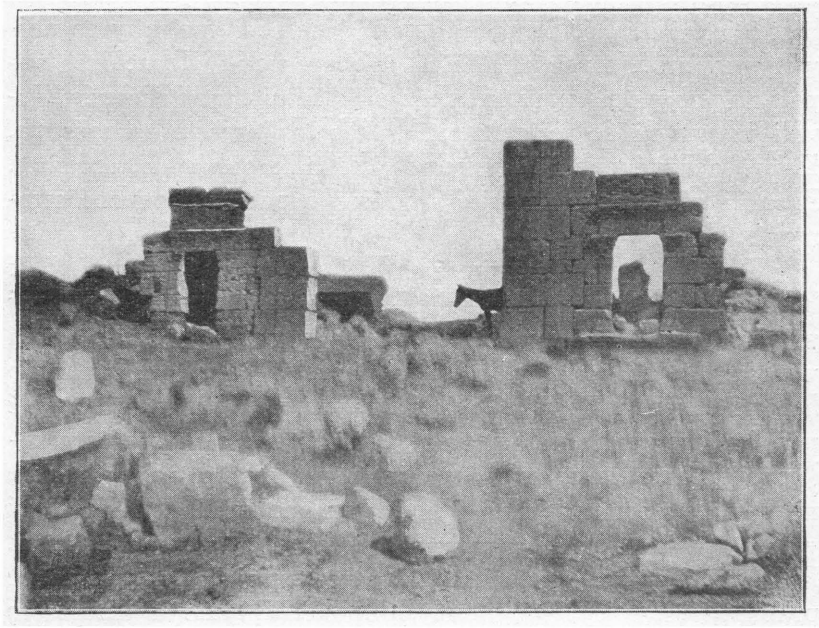

Obr. 30. — Brána v Dát Rás.

»Děkuji ti, otče Antúne, za tvůj výklad. Zaznamenal jsem si jej a jistě ho použiji.«

Moabové poraženi.

»Co bylo, Múso, dále?«

»Ráno, kdy přinášena bývala oběť, hle, vody přicházejí od Edomska a naplnila se země vodami.«

»To je pravda. Vždyť vidíš, že údolí, jímž jedeme, přichází od jihovýchodu, tedy ze stepi, která s Edomskem sousedí a k němu náleží. Co dělal král moabský? Věděl o příchodu tří králů?«

»Jak by nevěděl! Sebral své vojsko a táhl k jihovýchodním hranicím své říše. Jistě se opíral o pevnost Mhajj, již jsme nedávno navštívili. Věděl dobře, že je tudy nejsnadnější a proto pro vojsko jediný možný přístup do jeho země. Zvědové mu přinášeli zprávu o pochodu tří králů. S předními četami se přiblížil až na dohled od tábora svých nepřátel. Ráno, jak zazářilo slunce nad vodami, viděli Moabové naproti vody červené jako krev. Řekli:

‚Krev je to. Jistojistě se tři králové do sebe pustili a došlo mezi nimi k boji. Pojďme pro kořist. Pro kořist, Moabci!' vybízeli jedni druhé. Bez pořádku spěchal kdekdo, aby co nejvíce ukořistil. Jak se přiblížili k táboru, vytrhli Izraelští a napadli Moaby s takovou silou, že před nimi utekli. Pronásledovali je, vnikli do jejich země a dobývali města za městem. Každé dobyté pobořili, úrodná pole pak poházeli kamením. Zavalili všechny pramenité studnice a pokáceli ovocné stromoví.«

»Kruté to byly činy, jimiž tři králové Moabce trestali. Tak by nejednal žádný velký náčelník, který si chce dobytý kraj přisvojiti, proto soudím, že tři králové podnikli pouze trestní výpravu, z níž chtěli dovézti co největší kořist. Vždyť je to hrozné, Múso, co činili. Co to dá našim usedlíkům práce, než posbírají se svých polí kamení a navrství z něho ohrady kolem svého majetku. Rozházeti tyto ohrady po polích znovu, nedá mnoho práce vojsku, jehož je mnoho tisíc. Hodí-li každý voják dva tři kameny, zmizí ohrady a pole se nedá zorati. Podobně je to se studnami. Málo je v našem kraji studnic pramenitých a ty jsou velmi hluboké. Dlouho a dlouho to trvá, než je naši lidé vykopou, ba mnohdy ve skále vylámou. Zaházeny jsou snadněji. Při každé studnici jsou kamenná napajedla. Hodí se do ní, zdi sousedních domků se rozeberou a studna je plná. I ovocné stromy dali tři králové vysekati. To proměnili kraj, kterým táhli, v holou poušť.«

»Víš, otče Antúne, co mně napadá při tvém výkladu?«

»Nevím.«

»Jak rozumně jednal Muhammad, zakladatel islámu, když zakázal svým vojákům vysekávati stromy a zahazovati studnice.«

»Ovšem, že to bylo rozumné, jenže tímto zákazem neměl na mysli blaho obyvatelů dobytého kraje, nýbrž prospěch svých vlastních stoupenců. Chtěli se v kraji trvale usaditi a kraj je měl živiti.«

Oběť zápalná.

»Jak skončila válečná výprava tří králů?«

»Postupovali po jižních hranicích moabských k západu.«

»Což se král moabský nikde nevzchopil k odporu?«

»Po porážce, jakou utrpěl v místech, jimiž projíždíme, neměl ani odvahy, ba ani síly k obraně. Vždyť mu tři králové nedopřáli ani chvilenky oddechu. Aby jim unikl, uchýlil se se zbytkem svého vojska do hlavní pevnosti své země.«

»Vím, která to byla. Byl to náš Kerak.«

»Zajisté, otče Antúne. Vojska tří králů se položila táborem po výšinách, obkličujících Kerak. Jejich prakovníci stříleli na obhájce. Moabský král poznal, že rozhodného útoku neodrazí. Co neučinil? Vyjednával potajmu s králem edomským. Byli sousedé. Edomský král se účastnil války jen z donucení. Věděl, že se jho, které nese, ztíží, bude-li Moabsko popleněno a tím zeslabeno, proto projevil ochotu ujmouti se svého moabského souseda. Vyzval ho, aby se k němu probil. Král moabský vybral sedm set nejlepších bojovníků, kteří mu měli s mečem v ruce otevříti cestu k Edomským. Nepodařilo se to. Co následovalo, znáš, otče Antúne.«

»Jak bych neznal. Nešťastný král přinesl svého prvorozeného syna v oběť zápalnou. Král izraelský svého cíle nedosáhl. Vrátil se s kořistí, ale jeho návrat byl vlastně útěkem.«

Hanebný čin.

Saláme byl rád, když jsme dokončili rozhovor, jemuž nerozuměl. Ukazoval k severu.

»Vidíš, Múso, tu vysokou hromadu kamení?«

»Nejen vysokou, ale i mnoho a mnoho nižších hromádek.«

»Ty nižší, to jsou slunečka cesty. Ukazují, kde jsou nejpohodlnější přechody přes vymletá koryta. Té vysoké si všimni.«

»Co je na ní zvláštního?«

»Na ní nic, ale za ní k severu se před devíti lety něco přihodilo, na co si dodnes s hrůzou vzpomínám. Pověděl bych ti o tom, kdyby tě to zajímalo.«

»Všechno, co souvisí s krajem, kterým projíždíme, a s lidmi, s kterými se stýkám, mne zajímá, proto nečekej na mou výzvu a sám vypravuj.«

»Jak jsem se již zmínil, před devíti lety vpadli Beni Sachr do území kerackého a vraceli se s velkou kořistí.«

»O tom vpádu jsem rovněž slyšel. Naši muslimové na něj dosud nezapomněli; vždyť ztratili všechno obilí, které se jim v okolí Móte urodilo.«

»Nejen obilí, otče Antúne, i mnoho oslů, mezků a koní odvedli nebo odehnali nájezdníci ze kmene Beni Sachr.«

»Což jich Keračtí nepronásledovali?«

»Pronásledovali a k severu od hromady, kterou jsem Músovi ukazoval, je dohonili. Tam tábořili Hkejšové; znáš je, otče Antúne.«

»Zajisté. Někteří je čítají k Beni Sachr, jiní povídají, že tvoří kmen sami pro sebe.«

»Keračtí uzavřeli s Hkejši před krátkou dobou mír. Nadáli se, že nedovolí, aby nájezdníci uchránili svou kořist v jejich táboře. Hkejšové to dovolili a Beni Sachr se vrhli na své pronásledovatele. Byli silnější, poněvadž prý se k nim i mnozí Hkejšové připojili; zaskočili Kerackým cestu. Hrozila jim smrt. Dva z Kerackých hledali útočiště v táboře svých přátel Hkejšů. Zalezli do ženského oddělení stanu náčelníkova. Domnívali se, že jsou bezpečni. Víš, Múso, co se stalo? Nájezdníci si přičapli před stanem, namířili a vystřelili. Za nohy je vytáhli a dobili. Náčelník nehnul ani prstem.«

»To je hanba. Jeho tvář je počerněna a černou zůstane až do jeho smrti.«

Proslulý hřebec.

S večerem jsme byli v poutnické tvrzi Hsa. Je rovněž čtyřhranná, ale menší než Kutráni a hodně pobořená. Vchází se do ní na straně severní úzkou chodbou, končící v nevelkém dvoře. Je v něm studna s dobrou vodou.

Za naší návštěvy byli v Hsa posádkou pouze dva hoši. Upřímně se radovali z našeho příchodu, obzvláště když viděli, že jsme si přivezli své potraviny a že je pohostíme. Večeři jsme si uchystali u brány a pozvali je k ní.

Po večeři Saláme uvařil kávu, chlapci přinesli housle o jedné struně, zvané rebába, a předzpěvovali nám různé písničky. Obdivoval jsem se jejich paměti. Saláme chtěl rovněž zpívati, jenže neznal ani jedinou báseň celou.

»Nech, Saláme, zpěvu. Raději nám něco přednes ze svého života. Vždyť jsme o tobě slyšeli, že jsi prohnaný koňský zloděj.«

»Mohu za to, otče Antúne, že mně Alláh vnukl touhu, abych si každého pěkného koně přisvojil? Jak ho uvidím, nedá mně to, až ho odvedu.«

»Co s ním potom uděláš?«

»Prodám.«

»To bys musil býti již hodně bohat a v Keraku sis stěžoval, že nemůžež sehnati ani čtyřicet stříbrných medžídijjí.«

»Nejsem sám. Mám své druhy. O kořist se dělíme a o mnohou mne jiní připraví. Ze svého lovu na koně jsem nezbohatl a snad ani nezbohatnu.«

»Dostáváš přece dary a poplatky od majetníků vynikajících koní.«

»I o ně abych se dělil; svým druhům dám více, než sám dostanu. Víš, že štědrý hostitel si obyčejně léhá hladový. Bezmála těmito místy jsem projížděl s hřebcem, kterého jsem ukořistil u Beni Sachr. Až do Egypta jsem jej dovedl, draho prodal a z peněz jsem nepřinesl ani měděného plíšku.«

»Vypravuj, jak to bylo.«

»Nějaká čeleď Beni Sachr měla hřebce z plemene sakláui žudráni, z téhož, jako je tvůj, Múso. Nebylo nad něho v celé poušti. Dověděli se o něm obchodníci s velbloudy, Akejlové, kteří u Beni Sachr kupovali velbloudy a hnali je na trh do Egypta. Tam se jich správce nějakého prince dotazoval, zda nevědí o ušlechtilém hřebci, že ho nutně potřebuje.

‚Víme. Ta a ta čeleď Beni Sachr má hřebce, jemuž není rovno v celé poušti arabské.'

‚Kupte jej pro mne. Dobrou odměnu dostanete.'

Cestou z Egypta jeli Akejlové do Damašku a odtud přijeli do území Beni Sachr. Dělali, jako by se vraceli domů. Zastavili se u náčelníka čeledi, které hřebec náležel, a při řeči se ptali, zda by nebyl hřebec na prodej. Jeho hospodář nechtěl ani slyšet. Napsali, jak pochodili. List poslali po nějakém potulném kupci do Damašku a odtud princovu správci do Egypta. Princ si usmyslil, že hřebce dostati musí a vyzval správce:

‚Pojedeš k Beni Sachr. Hřebce odtud přivedeš po dobrém nebo po zlém. Na výlohy nehleď!'

Správce se dostal k náčelníku čeledi, chovající hřebce, získal ho bohatým darem a prosil, aby mu pomohl koně koupiti. Náčelník poslal pro hospodáře. Rozložil mu věc a vysvětlil, že by tolik, kolik správce dá, od nikoho nedostal.

‚Víš, že mám dva společníky. Jednej s nimi. Sám bych byl ochoten koně prodati.' Druhý společník projevil rovněž ochotu, ale třetí si postavil hlavu, že ne a ne. Přednesli věc dědičnému soudci.

‚Není důvodu, proč by hřebec měl býti prodán. Odpor třetího společníka je platný,' zněl nález soudcův.

Náš vůdce hřebce ukradl.

Správce se dověděl o mně. Vzkázal mně, že bychom se mohli sejíti tady v této pevnůstce.

‚Slyšel jsem, že umíš znamenitě loviti koně. Znáš hřebce toho a toho?'

‚Jak bych ho neznal?'

‚Dostáváš něco od jeho hospodáře?'

‚Nikoliv. Beni Sachr táboří daleko od nás, jsou dosti silní, ručí za své koně sami.'

‚Tím je věc snadnější. Můj pán by tohoto hřebce rád měl. Dá ti, kolik budeš chtíti, v Ismaílijji v Egyptě. Podmínkou klade, že nesmí býti poraněn a nesmí zhubnout.'

Nabídka byla dobrá. Uvažoval jsem a dal odpověď: ‚Poskytne-li mně Alláh příznivého větérku, provedu věc; dovedu koně do Ismaílijje, jenže mně musíš opatřiti šest velbloudů: dva si vezmu s sebou ke koni, dva na mne budou čekati u pramene Hosob na jihu od Mrtvého moře a dva u zřícenin a studnic Báred na cestě do Egypta. Na jedné velbloudici bude náklad ječmene, na druhé dva měchy z velbloudí kůže s vodou.'

‚O velbloudice, ječmen a vodu se ti postarám. Sám na tebe budu čekati u studnic Báred.'

Vybral jsem ze svých druhů dva z nejschopnějších a dal se s nimi s oběma velbloudicemi opatrně k dolině Sirhánské. Dostal jsem zprávu, že při ní táboří čeleď, chovající hřebce. Vyzkoumav její tábor, nechal jsem své soudruhy s oběma zvířaty v bezpečném úkrytu čtvrt dne cesty od tábora. Oblékl jsem si dlouhý plášť z gazelích koží, jaký nosí členové kmene Sluba. Obezřele jsem obcházel tábor, pátraje po stanu s hřebcem. Byl postaven v tarfovém křoví kus od ležení. Tři otroci střehli koně. Napajedlo bylo na dostřel od křoví. Ulehnuv, čekal jsem, až k němu koně v poledne povedou. Odemkli železná pouta na jeho předních nohou a šli s ním všichni tři. Po hodné chvíli se hřebec vracel. Byl u něho jen jeden

černoch; dva se někde opozdili. Připlížil jsem se k samému stanu. Jak černoch s koněm došel, vymrštil jsem se a udeřil ho rukovětí své dýky do pravého spánku. Převalil se jako plný pytel obilí. Zacpav mu ústa jeho vlastním šátkem, svázal jsem mu nohy a ruce, tyto na zádech. Vsednuv na hřebce, ujížděl jsem. Chtěl jsem na západ, ale dal jsem se na východ, abych zmátl pronásledovatele. Až jsem dojel na místo, kde se dolina Sirhánská zúžuje a kde vede cesta po ostrých úlomcích lávy, zabočil jsem k západu. Stopy mého koně se ztratily. Dostav ze z lávy, vyjel jsem do kraje, v němž před málo dny Beni Sachr tábořili. Byl plný stop velbloudích a koňských. Zaradoval jsem se: pronásledovatelé mne nenajdou. Vrátiv se velkým obloukem ke svým, zůstal jsem u nich až do večera, aby se hřebec pořádně nasytil.

Hedžájové na stopě.

Za noci jsme se dali k této pevnůstce. Rád bych se byl v ní zastavil, avšak bylo to v době pouti, pevnůstka byla obsazena vojáky, proto jsem se jí raději vyhnul. Ubírali jsme se údolím, jímž jsme sem přišli, k prameni Bzéijje. Tam jsme překvapili pět mužů. Podle šatů byli to Hedžájové. Jak jsem z jejich řeči zvěděl, vyšli si na lup. Zachtělo se jim našich velbloudic a hřebce. Vrhli se na nás, leč my jsme měli lepší zbraně. Jednoho jsme poranili, ostatním zašla chuť; jenže se nás nespustili. Slídili za námi jako šakali za poraněnou gazelou. Údolím jsme dojeli až k průsmyku Bácher. Je velmi příkrý. Žádná karavana se jím nedá; jen stáda velbloudů jím scházejí k vodě. Napájeli tam den před naším příchodem.

‚Budiž Alláh pochválen; snad unikneme Hedžájům.'

‚O velbloudice je hej,' povídá můj kamarád, ‚ale co s hřebcem? Jeho stopy řeknou šakalům, kteří jsou za námi, kudy jsme vyjeli.'

Zamyslil jsem se. Alláh mně vnukl rozumnou myšlenku. Svou dýkou jsem odpáral oba rukávy od své košile. Podívej se, jsou přes tři lokty dlouhé. Omotal jsem jimi kopyta hřebce.

‚Ať si hledají, šakalové. Sotva rozeznají stopy hřebce od stop velbloudích.' A nerozeznali jich. Dostali jsme se na jižní náhorní rovinu a šakali se ani neukázali. Jistě se dali až k průsmyku Nmén, jímž vede Dlážděná, nebo, jak vy jí říkáte, Římská silnice. Na náhorní rovině jsme zamířili k jihozápadu a důkladně si odpočali v rokli poblíž zřícenin Ís.«

»Jak že se jmenují tyto zříceniny?«

»Ís. Proč se na ně ptáš, Múso?«

»Poněvadž mně toto jméno připomíná zemi nebo osadu Ús, ze které Job pocházel, otče Antúne.«

»To abychom se na zříceniny Ís podívali, až pojedeme z Uádi Músa.«

»Dá-li Alláh, na všechno se podíváte.«

»Pokračuj, Saláme.«

»Nějací lidé z Tafíle nás pozorovali. Dostali rovněž zálusk na hřebce, jenže jsme se jim vymotali a průsmykem Dachal sestoupili do propadliny Araba. Vody jsme měli dosti, ječmen však docházel; vždyť jsme jím krmili nejen hřebce, nýbrž i velbloudice. Na pastvu času nebylo.

‚Budou-li jen nové dvě velbloudice čekati u pramene Hosob.'

‚Proč by nečekaly, kamaráde? Správce měl plný opasek zlata a zlato otevře každou cestu.'

‚Jen tu ne, která vede do ráje.'

‚O ráji dnes, kamaráde, nemluvme. Hleďme, abychom našli velbloudice, které na nás u Hosob čekají.'

Územím Azázmů.

Ani u pramene Hosob, ani v jeho okolí nebylo nikoho. Velbloudích stop tam bylo plno, a to čerstvých. Jistě se tam zastavila nějaká nájezdní četa. Kde jsou kamarádi, jichž potřebujeme! Nezanechali nám nějaké znamení? Zkoumaje okolí, zahlédnu převrácený kámen. Kus od něho druhý. Ještě dále třetí. Byl jsem doma. Kameny ležely v jediném směru a povídaly mně, kudy máme jeti, abychom se se svými kamarády potkali. Skryli se v řečišti hlubokého žlebu. Potvrdili mně, čeho jsem se sám domyslil.

‚Zpozorovali jsme zdaleka silnou četu, směřující k našemu prameni. Abychom jí unikli, naplnili jsme rychle oba měchy vodou a uchýlili se sem. Kameny jsme převalili, abys věděl, kde nás máš hledat.'

Rozdělivše ječmen na dvě zvířata a přibravše vody, dali jsme se vesele na náhorní rovinu, náležející Azázmům. Potravy jsme měli dost. Správce neskrblil. Nějací pastýřové nás zahlédli a zvolali na poplach. Z nedalekého stanu se vyřítili bojovníci, ale nic nám neudělali. Kamarádi, kteří na nás čekali u Hosob, byli rovněž Azázmové. Správce to dobře za-

»Zahněme, Hájele, vpravo. Rád bych ještě vystoupil na kopec Ál.«

»Myslil jsem, že tyto zříceniny již znáš.«

»Jak bych jich neznal. Před šesti lety jsem je navštívil. Za nimi se mně stala příhoda, která mně mohla býti osudnou.«

»Tady je pastva, Bachíte. Mohl bys dohlédnouti na naše velbloudice a já Músu doprovodím ke zříceninám Ál.«

Pokrývají vrcholek skalnaté homole 900 m vysoké. Za mé první návštěvy byly ještě poměrně zachovány, ale později se v nich usadili sedláci, takže nezůstal ani kámen na kameni z této severní pohraniční pevnosti moabské. Oko zalétá přes Mádabu až k rokli potoka Módžeb a k pevnosti Ál, vypínající se při jeho východním prameni. K severu jsem shlížel do doliny, z níž vyrůstají hory Gileadské a Ammonské.

»Zmínil jsi se, Múso, o příhodě, která se ti mohla státi osudnou při těchto zříceninách. Pověz mně o ní.«

»Bylo to v červenci před šesti lety. Krátce před tím jsem přijel po prvé do těchto krajů. S nějakým sedlákem jsem zajel do menší křesťanské osady, ležící západně od Ammánu.«

»Vím, kterou myslíš, Múso. Znám ji.«

»Pobyl jsem tam několik dní, čekaje na svého průvodce-sedláka, jenž se odebral do Saltu. Měl se pro mne zastaviti a vzíti mne do Mádaby. Místo něho přišel posel se vzkazem, že byl nucen odjeti do Jerusalema a že neví ani, kdy se vrátí, ani kterou cestou.

Jak se dostanu zpět?

Můj hostitel misionář povídá: ‚Jeden z mých farníků pojede za obchodem ke kočovníkům, tábořícím někde u zřícenin Ál. Sedni si na mou klisnu a vydej se s ním na cestu. Od zřícenin se dostaneš pod záštitou Alláhovou snadno do Mádaby.'

Měl pěknou bílou klisnu z plemene kbejše, pod níž stálo hříbě.

‚Vydrží hříbě bez matky?'

‚Nestarej se o ně. Chci je odstaviti a bude dobře jak pro ně, tak pro matku, když se týden nebudou viděti.'

Vyjeli jsme před polednem a spěchali klusem k jihu. Má klisna řehtala, ohlížela se; bylo nutno, abych ji držel pevně, sic by se byla jako splašená vrátila. Tady v dolině, do níž se díváme, jsme potkali nějakého pastýře. Můj soudruh se ho

ptal po táboru, do kterého mířil, a zvěděv, že je zřízen na začátku údolí Hesbánského, rozloučil se se mnou a dal se k němu.

Zůstal jsem sám. Cestu jsem znal, zablouditi jsem nemohl; jelo se mně pěkně, doufal jsem, že budu se západem slunce v Mádabě. Horko bylo veliké, zachtělo se mi vody. Sáhnu po své kožené láhvici, již jsem měl zavěšenu vzadu na sedle. Nebylo jí tam. Spadla. Obrátil jsem klisnu a jel ji hledati. Klisna sklonila hlavu a dala se do cvalu; spěchala za svou dcerkou. Nemoha jí zastaviti, táhl jsem opratí — udidla neměla — co jsem mohl vlevo, abych ji dostal ze směru, jímž domů spěchala. Podařilo se mně to a zamířil jsem znova k jihu, nestaraje se o ztracenou láhvici.

Žízeň rostla a s ní únava. Klisna co chvíli sebou smýkla vpravo nebo vlevo, jen aby se obrátila k severu. Smýkáním a mým silným tažením polevil článek řetízku, k němuž byla oprať pod bradou uvázána. Bylo štěstí, že jsem to zpozoroval. Sestoupiv opatrně se sedla, přitáhl jsem oprať úplně k sobě a zastavil jsem klisnu, abych uvolněný kroužek stáhl. Vtom se mně klisna vytrhla a uháněla jako splašená k severu. Stál jsem na severním úpatí homole, na níž ti toto vypravuji. Co teď? Byl bych došel do Mádaby, ale co bude s klisnou? Nechytne ji někdo? Chytne-li ji, vrátí ji majetníku nebo ji pošle do Damašku prodat? Budu povinen ji hraditi. Peněz nemám. Pomoz mně, Alláh!

Ochotní kočovníci.

Místo k jihu do Mádaby spěchal jsem, seč jsem mohl, na sever do osady, ze které jsem vyjel. Když jsem byl asi v polovici této doliny, zapadlo slunce a zapadly i mé síly. Každou chvíli se mně zdálo, že omdlím. Sebrav svou vůli, vzpružil jsem se a šel k severu. Ochladilo se, žízeň mne tak netrápila. Za dobré tři hodiny jsem uslyšel dupot koní. Čtyři Aduáni jeli od východu na západ. Pozdravil jsem je, odpověděli na můj pozdrav, byli tudíž přátelé. Ptali se mne, kdo jsem a co tady v noci hledám. Zvěděvše o mé smutné příhodě, politovali mne. Nejstarší z nich — byl to náčelník nějaké čeledi — vybídl nejmladšího svého druha:

‚Slez, běž pěšky a vyřiď, co vyříditi chceme. Ty, Múso, si sedni na koně. Dovedeme tě k tvému hostiteli. Známe ho

a jsme mu díky povinni. Dává nám léky, když u nás někdo stůně. Kéž se mu Alláh odmění!'

Dali jsme se do klusu a byli jsme přede dnem u domku mého hostitele.

‚Budiž Alláh pochválen! Klisna ti dává, Múso, znamení, že je doma. Zařehtala, ucítivši cizí koně.'«

»Sám Alláh ti poslal, Múso, do cesty poctivé lidi a rovněž sám Alláh dovedl tvou klisnu k její dcerušce. Mezi Ammánem a Saltem chodí mnoho špatných lidí. Mohli klisnu chytiti, obzvláště když táhla oprať po zemi, s ní ujeti a tebe obrati.«

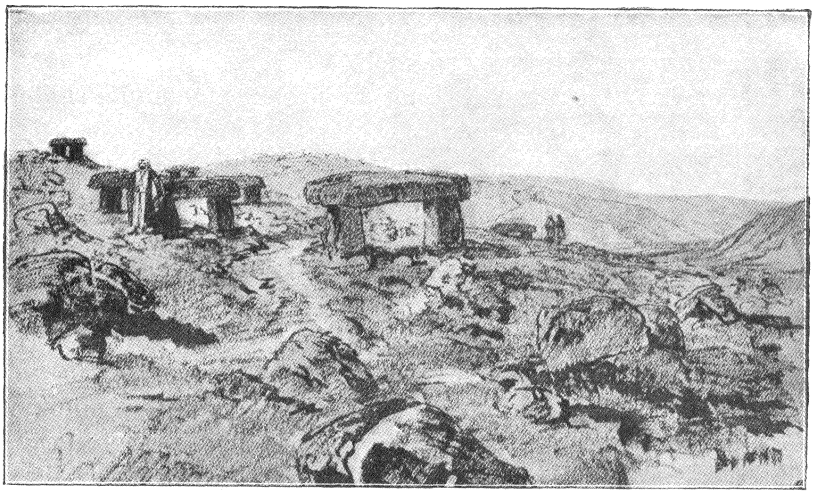

Obr. 114. — Skupina starých oltářů.

»Kdyby mne byla stihla taková rána, Hájele, byla by bývala veta po mých potulkách vašimi kraji.«

»Budiž Alláh pochválen, že tě nestihla, Múso.«

Metání z praku.

Vrátivše se k Bachítovi, překročili jsme Římskou silnici, vedoucí podél staré cesty Královské a dali se na úrodné návrší, s něhož jsme scházeli k potoku Hesbánskému.

»Posilniž tě Alláh, Sultáne,« volali Hájel a Bachít zdaleka na chlapce asi osmiletého, sedícího na statné klisně.

»Budiž vítán a posilněn, Hájele! Budiž vítán a posilněn, Bachíte!« odpovídal chlapec.

»Kéž ti Alláh uštědří svou milost, Sultáne!«

»Kéž tě Alláh dlouho na živu zachová, Hájele!«

Vedle chlapce jel rovněž na klisně obstarožný černoch Kýval nám a usmíval se na celé kolo.

»Není Sultán již dnes hrdina? A jakým teprve bude za dva, za čtyři roky!«

»Víš-li, Hájele, že již zasáhnu z praku holuba?« chlubil se Sultán.

»Holuba? Ale, ale, holuba že bys již z praku zasáhl?«

»Dosvědč, Hmáre, dosvědč, že jsi včera donesl holuba, kterého jsem kamínkem ze svého praku usmrtil.«

»Dosvědčuji, Sultáne, a dosvědčovati budu, že metneš ze svého praku kamínek na třicet kroků a zasáhneš cíl.«

»Dobré oko ti dal Alláh, Sultáne. Jaký teprv bude z tebe střelec, až vezmeš do ruky ručnici.«

»Mám ji po tatíčkovi, a Hmár slibuje, že mne naučí stříleti, jen co budu míti delší ruce.«

»Hodně, Sultáne, jez a každé ráno své ruce natahuj! Rychleji ti porostou.«

»Že by rychleji rostly, když je budu napřahat?«

»Nejen napřahat, ale na nich se také houpat. Tím se popotáhnou a prodlouží.«

»Přisám Alláh, že se budu říditi tvou radou.«

»Do které brány jedete, Hájele?«

»Do brány, kterou mně Alláh otevřel, tady k potoku.«

»My jsme tam právě napojili své koně a jedeme domů. Naši táboří u Bejt Zera.«

»Viděli jsme váš tábor. Jeli jsme okolo.«

»Proč jste nás nepoctili? Jak bych vás byl uvítal.«

»Víme, víme, Sultáne, že jsi štědrý hostitel, ale nevěděli jsme, jsi-li doma.«

»Tou dobou, kdy jste vy jeli okolo, již jsme doma nebyli,« vysvětloval černoch.

»Jeďte v pokoji Alláhově, jeďte před Jeho tváří!«

Zavražděný kočovník.

»Kdo je, Hájele, tento synek Sultán?«

»Sirotek, Múso. Nemá otce, ani matky. Otcem i matkou je mu černoch, jejž jsi viděl.«

»Což nemá příbuzenstva?«

»Bez příbuzenstva není, jenže jeho příbuzenstvo je slabé. Jeho otec se oženil se svou nevlastní sestřenicí. Umřela mu zanedlouho, když ho obdařila tímto synáčkem. Měl ji rád.

nechtěl se oženiti s druhou. Účastnil se nájezdu proti kmeni Ebede, jenž táboří pod Halebem. Byl zajat s 12 druhy. Po nějaké době byli všichni propuštěni; přijeli na velbloudicích, Ebede jim je půjčili, ale teprv, když se otec Sultánův zaručil, že on sám všechna zvířata vrátí. Vypravil se s nimi cestou Poutnickou do Damašku a odtud do Homsu a Haleba. Z Haleba chtěl k náčelníku Ebedů, který velbloudice půjčil, Šťastně je odvedl, domů však se nedostal; nějaký příslušník kmene Lhejb ho kousek od Haleba přepadl a poněvadž se bránil, zabil ho a o všechno oloupil. Sedláci, jdoucí na trh, našli jeho tělo, naložili na osla a dovezli do Haleba.

Sluha z chánu, stojícího u jižní brány, poznal v zabitém hosta, který se svými velbloudy několik dní v chánu pobyl. Věda, kdo byl a odkud pocházel, vzkázal po nějakém obchodníku jeho příbuzenstvu, co se stalo. Bylo povinností příbuzných, aby pomstili krev otce Sultánova. Nejbližší dva mstitelé nebyli doma; vypravili se na nájezd proti Šammarům a nebylo jisto, kdy se vrátí a vrátí-li se vůbec. Ostatní byli buď velice mladí nebo staří.

Černoch vykonavatelem pomsty.

Staří radili, aby se pomsta odložila. Tomu se protivil černoch Hmár.

‚Můj hospodář mně povídal před odjezdem: „Hmáre, můj synáček je mně tak drahý a blízký, jako je hrdličce černý pásek okolo krku. Beru Sultána se svého krku a vkládám ho na krk tvůj. Ty mu budeš otcem i matkou, kdyby mne potkalo, co Alláh usoudil.“

Těmito slovy mne můj strýček ustanovil poručníkem svého jedináčka. Krev hospodářova byla prolita. Povinností Sultánovou je, aby ho pomstil. Poněvadž je malý, měli by tuto povinnost vykonati ten a ten. Jsou na nájezdu a jak pravíte, nevíme, kdy se vrátí a vrátí-li se vůbec. Vám ostatním se do pomsty nechce. Jako poručník Sultánův jsem jeho zástupcem a požaduji od vás, jeho příbuzných, abyste mi dali plnou moc k vykonání pomsty.‘

‚Dáváme ti ji, s radostí ti ji dáváme.‘

‚Pojďte ke knížeti a proneste tato slova před ním a před svědky.‘

Stalo se, jak si Hmár přál.

‚Kníže Talále, zavolej svého písaře, dej tato slova napsati a vtiskni pod ně svou pečeť. Nechci, aby mne soukmenovci vrahovi považovali za cizince a zabili mne. Vykonám-li pomstu — a Alláh mně pomůže, abych ji vykonal — ukáži jim listinu, přesvědčí se, že jsem zákonitý mstitel a propustí mne v dobrém.'

Dostal listinu a chystal se na cestu. Před odjezdem povídal nejstaršímu z příbuzných Sultánových:

‚Mému svěřenci náleží to a to. Vše mám spočítáno. Cenu znám. Ztratí-li se něco nebo bude-li něco poškozeno, od tebe jako od hlavy příbuzenstva budu požadovati náhradu.'

‚Mne nezatěžuj! Dnů mých je mnoho, byl jsem několikráte poraněn, nevím, neodejdu-li spíše, než se vrátíš. Přelož břemeno s mých ramen na ramena někoho jiného.'

‚Na tvých ramenou je ponechám, tobě nejvíce důvěřuji. Stane-li se s tebou, co se stane s každým synem Adamovým, ustanov svého zástupce. On bude odpovědným místo tebe.'

Hmár se vydal na sever, aby hledal vraha svého hospodáře a vzal si jeho krev. Alláh mu pomáhal. Sluha z chánu v Halebu byl dobrý člověk. Znaje všechny šaty a zbraně hospodáře Hmárova, doptával se příchozích, zda neviděli u někoho takový a takový šátek na hlavu, takový a takový plášť, takové a takové sandály, takový a takový revolver. Nějaký člověk je viděl v táboře Lhejbů, zřízeném půl dne cesty k severu od Haleba.

Sluhovi nedalo, vzal si dovolenou, vypůjčil si osla a zajel do onoho tábora. Pojížděl od stanu ke stanu, doptávaje se, nemají-li na prodej rozpuštěné máslo. V jednom uviděl zavalitého muže s rozpoltěným spodním pyskem, který měl na hlavě šátek a po boku revolver otce našeho Sultána. Sedl si do jeho stanu, dal se do řeči a jakoby namátkou poznamenal, že jsou jejich revolvery podobné. Vytáhl svůj, ukazoval celé jeho zařízení a tak přiměl člena kmene Lhejb, aby i on se pochlubil svým.

‚Můj stál tolik a tolik,' povídá sluha, ‚a koupil jsem jej tam a tam. Kdepak jsi koupil svůj?'

‚Tam a tam a dal jsem tolik a tolik.'

‚Máš jej již dlouho?'

‚Oh, přes deset let!'

Poznal, že lže. Odjížděje z tábora, zastavil se sluha s nějakým starcem. Popásal několik jehňat.

‚Co je to za hospodáře v tom a tom stanu?'

‚Proč se na něho ptáš?'

‚Rád bych od něho koupil máslo a vlnu. Nevím, jestli mne neošidí.'

‚Divím se, že ti nabídl své máslo a vlnu; vždyť on dodává nějakému obchodníku v Halebu a chlubí se, že dostane mnohem víc, nežli vy, překupníci, platíte.'

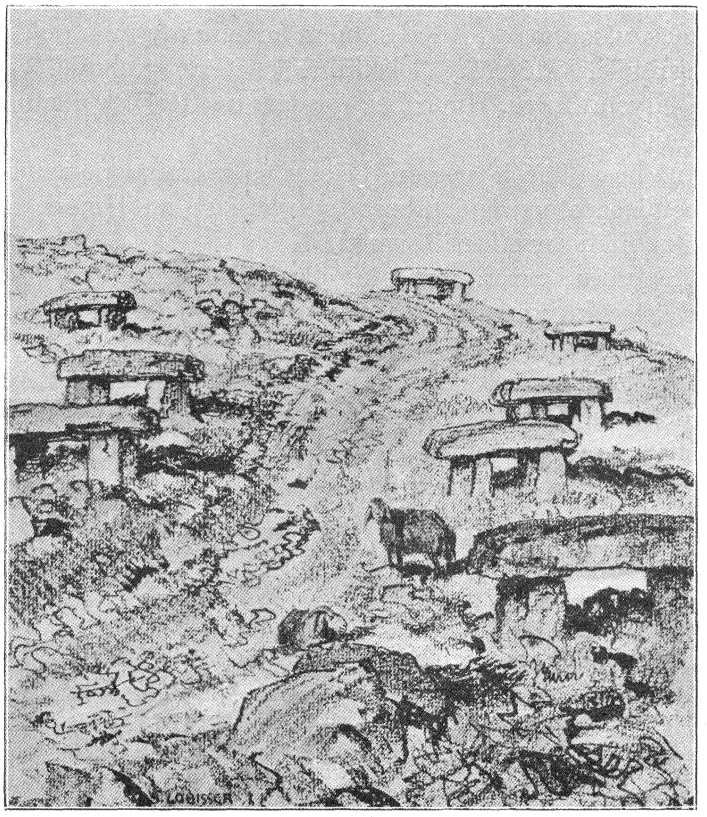

Obr. 115. — Skupina starých oltářů.

‚Který pak je to obchodník? V Halebu se dobře vyznám.'

‚Jmenuje se tak a tak.'

‚Často mu odvádí zboží?'

‚Každého čtvrt roku. Nyní se chystá na novou cestu. Z poslední se vrátil velice spokojen. Vykládal, že dostal přídavkem obnošené šaty, plášť a pěkný revolver.'

‚To ten obchodník v Halebu mu ty věci daroval?'

‚Zajisté.' Sluha poděkoval starci a vrátil se do svého chánu. Zvěděl, co zvěděti potřeboval a čekal, až se mu naskytne

vhodná příležitost, aby podal zprávu příbuzným zabitého. Příležitost se mu nenaskytovala, ale pojednou se u něho vyskytl černoch Hmár, pověděl mu, kdo je a doptával se, co ví o vrahu jeho hospodáře.

‚Potěš se radostnou zprávou, vraha jsem vypátral. Jmenuje se tak a tak a bydlí v táboře tom a tom.'

Hmár v Halebu ani nepřenocoval, jel rovnou do tábora Lhejbů, uvázal mezka před stanem náčelníkovým a pohovořiv s ostatními návštěvníky, šel klidně ke stanu vrahovu. Vrah si právě chystal kávu. Hmár bez pozdravu přičapl k němu a povídá mu:

‚Můj hospodář je v tvém břichu,' a vykonal pomstu.

Sběhli se obyvatelé tábora, sesypali se na Hmára a příbuzní zabitého mu hrozili smrtí.

‚Náčelníku, chraň mstitele, chraň mstitele! Vzal jsem si pouze krev, kterou tento dareba nevinně prolil.'

‚Lže, náčelníku, lže!'

‚Sem, moji příbuzní, vyprosťte tohoto černocha! Žádal za moji ochranu, jsem povinen mu jí poskytnouti. Dokáže-li, že je mstitel, půjde v pokoji Alláhově. Nedokáže-li, můžete ho zabíti tak, jako zabíjí řezník ovci.'

Zavedli Hmára do stanu náčelníkova, listinou prokázal, kdo je, a náčelník ho propustil. Před východem slunce byl v chánu a oznamoval sluhovi:

‚Vykonal jsem pomstu.'

‚Odpočiň si,' vybízel ho sluha.

‚Nemohu. Můj zabitý hospodář mne jmenoval poručníkem svého synáčka. Bojím se o něho. Anděl Hospodinův mně šeptá, abych pospíšil, že mu hrozí nebezpečí.'

Černoch poručníkem.

Přidav se k nějaké karavaně, dostal se Hmár do Damašku a odtud s jinou karavanou do Hauránu. Ani ne za měsíc byl doma. Sám Alláh ho tak rychle dovedl.

Stařec, kterého Hmár jmenoval svým zástupcem, podlehl svým letům a svým ranám, aniž by byl před svou smrtí určil, kdo by se staral o Sultána. Jeden z příbuzných, kteří podnikli nájezd na Šammary, zahynul. Druhý se vrátil nejen bez kořisti, nýbrž i bez své klisny a zbraně. Hleděl si ztrátu nahraditi z majetku Sultánova. Domluviv se s ostatními, rozhodl, že se rozdělí o jeho stáda a peníze, stan že si vezmou a Sultána

že budou živiti po pořádku. Hned svou provedli. Nikdo z příbuzenstva tomu neodporoval. Hmára se sice báli, ale těšili se, že zahyne nebo že ho vláda v Halebu uvězní a chystali se, že ho vypudí, kdyby se dělení protivil.

‚Černochu nepřísluší právo, aby se míchal do věcí příbuzenstva. My jsme svobodní a on je otrok.'

Hmár si počínal velmi obezřele. Nedal najevo žádného překvapení, když našel ve stanu Sultánově jiného hospodáře. Pozdravil, usedl a krátce oznámil, že vykonal svou povinnost. Sultán byl toho dne u jiného příbuzného. Jako postrašené ptáče přiletěl, vrhl se Hmárovi na prsa a plakal a naříkal.

‚Nebudu, Hmáre, bydliti u svých strýčků. Bijí mne. Budu pouze s tebou; nepustím se tebe.'

Hospodář přiskočil a hleděl ho mocí od Hmára odtrhnouti.

‚Ó Talále, ó Talále, ujmi se tohoto sirotka a ujmi se mne! Slyšte všichni, kdo jste v tomto táboře, že kladu tohoto sirotka Sultána před obličej Talála z rodu Fájez a že se dožaduji, aby se ujal jeho práva a nedovolil, aby někdo pronásledoval jeho a mne.'

Tato slova zarazila hospodáře. Pustil Sultána. Hmár ho vzal do náruče, sedl na svého mezka a jel k mému bratru Találovi. Zdaleka volal:

‚Talále, Talále, utištěný sirotek volá k tobě za ochranu! Pronásledovaný jeho poručník tě prosí, aby ses ho ujal.'

‚Došel jsi, Hmáre, k svému příbuzenstvu. Všichni moji lidé budou chrániti Sultána a tebe před každým, kdo by vám chtěl ublížiti. Přednes svou věc.'

Hmár přednesl svou věc od začátku až do konce.

‚Takového darebáctva trpěti nesmím. Na kůň, na kůň, kdo jste moji příbuzní! Chopte se svých zbraní, otroci!'

Vzpěnila se naše krev, jako kdybychom byli zaslechli výzvu, abychom odrazili nepřátelský útok. Za chvilenku jsme uháněli na 60 koních k táboru příbuzenstva Sultánova. Talál jako rozzuřený pardál přicválal ke stanu otce Sultánova a nezavolal, nýbrž zařval na jeho hospodáře:

‚Ven, darebo, z tohoto stanu! Slyš ty a slyšte všichni Sultánovi příbuzní: Nebude-li dnes do západu slunce v tomto stanu uložen veškeren majetek otce Sultánova a nebudou-li před tímto stanem do východu slunce odpočívati všechna jeho zvířata, přisám Alláh, že zítra za východu slunce odženeme veškerá stáda vaše. Nedovolím, abyste utiskovali sirotka, vy darebáci, kteří jste se štítili pomstíti krev jeho otce a svého

příbuzného. Běžte, otroci, před každým stanem příbuzných Sultánových vztyčte černý prapor! Ať zví každý poutník, že hospodář toho stanu má počerněný obličej. Vykonají-li, co nyní pravím, za měsíc tyto prapory odstraníte.'

Jeden příbuzný za druhým nosili rozebraný majetek a odevzdávali hotové peníze.

‚Vypočítávej, Hmáre, věc za věcí! Co se ztratilo, nebo je poškozeno, musí nahraditi.'

Do západu slunce byl veškeren majetek pohromadě a než slunce vyšlo, přepočítal Hmár stáda a oznámil, že nechybí nic. Co si příbuzní zabili, nahradili ze svého.

Takový je, Múso, Hmár. Je černý, ale tvář má bílou. Málo je mezi našimi svobodnými Araby mužů podobných jemu.«

Maně jsem si vzpomněl na sluhu Abrahamova. Jmenoval se rovněž Hmár a Abraham mu důvěřoval více, než kterémukoliv ze svých náčelníků.

»Pobyl jsi, Múso, dlouhou dobu v Keraku. Neslyšel jsi tam o otroku Abdalláhovi?«

»Jak bych o něm nebyl slyšel! Zná ho v Keraku kdekdo a váží si ho více než velkého náčelníka Sáleha.«

»A právem. Vždyť Misleh, největší hrdina, jaký se kdy v rodu Medžálje narodil, ustanovil Abdalláha za poručníka svých dětí. On je vychovával a hájí jejich zájmů a přece měl Misleh několik zdatných příbuzných. Nebylo člena rodu Medžálje, který by se byl odvážil proti černochu Abdalláhovi něco podniknouti. Takovou měl vážnost.«

Středisko řecké osvěty.

Pohodlnou cestou jsme sestoupili k potoku Hesbánskému, kde jsme napájeli své velbloudy (obr. 109). Údolí se šíří k západu v prostrannou kotlinu, která byla jindy celá proměněna v zahradu. Četné prameny se sbíhají v potok, poháněji několik mlýnů.

»Všechny tyto mlýny jsou náčelníka Aduánů,« upozorňoval Bachít.

»Jsou lepší hospodáři a obchodníci nežli vy, Beni Sachr.«

»Přišli spíš. Vždyť celý kraj od údolí Uále až sem býval jejich majetkem. My jsme je vytiskli z jeho východní polovice, ale udrželi se v tomto pohoří. Přestávají býti kočovníky, stávají se usedlíky. Nyní za vlády je tento pochod rychlejší než dříve.«

»Proč jste si nevzali aspoň horní část tohoto potoka?«

»Několikráte jsme se o to pokusili, jenže se nám to nikdy nepodařilo. V pohoří je pro nás boj obtížnější nežli v rovině a přece bychom tohoto potoka a těchto mlýnů velice potřebovali. Jestiť cesta do tohoto údolí z našeho území nejschůdnější.«

Prohlédnuvše si údolí Hesbán ve značném rozsahu, zamířili jsme po poledni k soujmenným zříceninám při Římské silnici.

Obr. 117. — Biblická Pisga od východu.

Zříceniny Hesbán pokrývají pahorek, táhnoucí se od severu k jihu. Skládají se ze tří částí, vlastně ze tří měst. Nejstarší město leží na tupém kuželi, jenž byl jednak přírodou, jednak rukou lidskou od vlastního pahorku oddělen. Bylo ohrazeno zdí z mohutných balvanů pazourkových. K severovýchodu se rozkládá osada nejmladší, vlastně vesnice, někdy ve středověku zřízená a ještě v novém věku obydlená. Na jižním úpatí kužele byly v době římské a byzantské nejpěknější stavby, bohužel, že se ani jedna nezachovala; jen základní zdi několika pohanských a křesťanských chrámů je možno rozeznati (obr. 110).

V městě Hesbánu sídlil král Sihon. Po jeho porážce stalo se majetkem Židů, jenže se neudrželo dlouho v jejich rukou, poněvadž leží na východním úpatí pohoří, kde již začíná zvlněná rovina. Měnilo své majetníky velmi často. Dostalo-li se Židům zajordánským podpory od jejich bratří palestinských, obsadili Hesbán. Odešla-li posila, vyhnali je Moabové. Machabejci přinutili jeho obyvatele k víře židovské. V pozdějších dobách dostalo město Hesbán řecké zřízení a řecký nátěr. Razilo si vlastní peníze nejen měděné, nýbrž i stříbrné. Mělo úplnou samosprávu, již vykonávala volená městská rada, nebo, jak jí říkali, senát. Uznávala svrchovanost římských císařů, jimž odváděla určité daně.

S řeckou osvětou dostalo se do Hesbánu brzo křesťanství. Již ve čtvrtém století řídil vlastní biskup tamní křesťanskou obec. Mnoho utrpělo město od Peršanů začátkem sedmého století. Rozkvetlo za vlády chalífů z rodu Beni Umejja, pročež jim zachovalo věrnost, i když byli r. 750 trůnu zbaveni. Zato bylo pronásledováno od Abbásovců, hynulo a v devátém století bezmála zaniklo.

Z Hesbánu jsme zamířili ke starému klášteru a posvátnému náhrobku Abdalláhovu a vrátili se do Mádaby.

Obr. 120. — Prameny Mojžíšovy od západu

VIII.

U HROBU MOJŽÍŠOVA.

Prvotní křesťané.

Chtěje prozkoumati úsek západního pohoří k jihu od hory Nebo, vyjel jsem 9. května ráno z Mádaby. Doprovázel mne katolík Chalíl z čeledi Suálhe. Okolí mádabské znal jako svou dlaň. Měl mnoho známých a přátel mezi Belkáuijje, jimž vyhlídnutý úsek náleží, i ujišťoval mne, že snadno mezi nimi najdeme dobrého vůdce.

Cestou kolem katolického hřbitova Mešneka mne upozorňoval na jeskyni, ve které po léta bydlil misionář otec Skandar, zakladatel nynější Mádaby. Všude byly známky olivových sadů a zahrad.

»Co tomu říkáš, Múso? Naši v Mádabě vykládají, že prý jsme potomky Židů, kteří se přidali ke Kristu Pánu a stali se křesťany. Někteří z našich předků že byli učedníky sv. Jana Křtitele a ti že naše předky Mesiáši získali.«

»Ty, Chalíle, přece pocházíš z Keraku.«

»Nejen já, to jest Chalíl, nýbrž my všichni obyvatelé Mádaby pocházíme z Keraku. Sem nás dovedl otec Skandar.«

»Okolí Keraku nenáleželo nikdy Židům. Tam byli pány Moabci a po nich Nabatejci.«

»Chodil jsem, Múso, do školy k otci Skandarovi. V biblické hodině nám vykládal, že izraelští kmenové Ruben a Gad se usadili v našem území.«

»Leč otec Skandar vám také vypravoval, že jižní hranice tohoto židovského území tvořil potok Arnon nebo, jak dnes říkáte, Módžeb, a že se Židé udrželi pouze v jeho západní hornaté části.«

»Vždyť jim přece náležela různá města ležící v rovině, jako na příklad Mádaba.«

»Je pravda, avšak v rovině nikde nezachovali čistou krev. Smísili se s domorodými Moabci, Madianci a různými kmeny ismaelskými čili Araby. Zapomněli na svůj jazyk hebrejský, mluvili arabsky a za doby machabejské poslouchali arabských pánů, jimž se říkalo Nabatejci.«

»Komu náleželo toto území za doby Mesiášovy?«

»Nabatejcům.«

»Nebydlili zde tehdy Židé?«

»Bydlili, ale pouze v pohoří, do něhož jedeme. Machaerus, nebo, jak vy dnes říkáte, Mčáuer, byla nejsilnější jejich pevnost.«

»Otec Skandar nám povídal, že sv. Jan Křtitel byl v Mčáueru, nebo, jak ty jsi to jméno jinak vyslovil, umučen. Vybízel nás, abychom tam putovali a se k němu pomodlili. Sv. Jan Křtitel měl mnoho učedníků. Neobraceli oni zdejší Židy na víru křesťanskou?«

»Možná, že to činili, ale nic o tom nevíme.«

»Náš Pán Mesiáš měl mnoho a mnoho stoupenců nejen mužů, ale i žen. Nepocházeli aspoň někteří z nich z tohoto pohoří? Nešířili i oni mezi svými příbuznými víru ve svého Mistra?«

»Nepochybujeme, že to činili, pakli ovšem z tohoto pohoří pocházeli.«

»Jak to bylo, Múso, kteří křesťané byli s počátku četnější: ti, kdo přestoupili z židovstva nebo ti, co pocházeli z pohanstva?«

»V prvých několika málo letech po smrti Krista Pána byli četnější křesťané, pocházející z židovstva. Působením sv. Pavla rostl počet křesťanů, kteří byli původně pohany.«

»Kam se poděli křesťané židovští? Udrželi se anebo splynuli s křesťany pohanskými? Nějaký cizinec nám tady v Mádabě vykládal, že se křesťané původu židovského nejdéle udrželi v našich krajích.«

»V křesťanské obci, která vyrostla z Židů, se brzo utvořily dvě skupiny. Do jedné náleželi křesťané původu židovského, do druhé řeckého, jako na příklad sv. Štěpán. Prvotně všichni měli za to, že je nutno, aby zachovávali zákon Mojžíšův, tedy i obřízku. Později apoštolové rozhodli, že kdo chce, může zákon Mojžíšův a tudíž i obřízku zachovávati, ale že nemusí. Římané nečinili rozdílu mezi obcí židovskou a obcí křes-

ťanskou, vyrostlou z židovstva. Slyšel jsi, Chalíle, o císaři Vespasianovi a jeho synu Titovi?«

»Jak bych nebyl slyšel. Otec Skandar nám podrobně vykládal, jak dobyli Jerusalema a rozbořili město, takže nezůstal kámen na kameni, aby se splnilo proroctví Mesiášovo.«

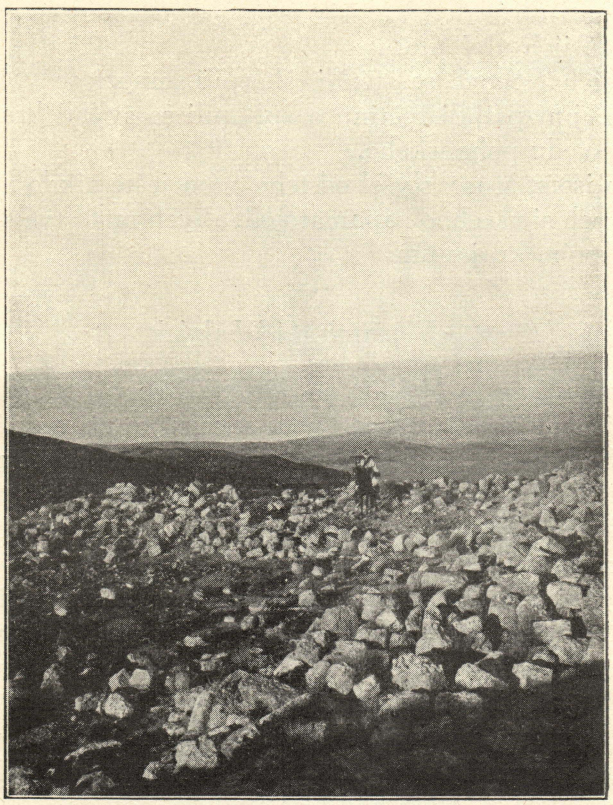

Obr. 118. — S hory Nebo k západu.

»Římští císařové potrestali Židy, poněvadž proti nim povstali. Této vzpoury se neúčastnila křesťanská obec původu židovského. Vědouc, že jí hrozí v Palestině veliké nebezpečí, vystěhovala se sem za Jordán.«

»Vidíš, Múso, a členové této obce, vyrostlé z židovstva, mohli býti naši předkové.«

»Sotva byli vaši předkové. Pokud vím, usadili se bezmála všichni severně od Módžebu, a to v pohoří, do něhož jsme právě vkročili.«

»Měli křesťané původu židovského svého vlastního biskupa, anebo byli podřízeni biskupu řeckému?«

»Nikde se nezachovala zmínka, že by byli měli vlastního biskupa nebo že by byli nad sebou uznávali biskupy řecké. Schválně se vyhýbali křesťanům původu řeckého, tedy pohanského. Tvořily uzavřené církve, jejichž příslušníků nepřibývalo, ale ubývalo.«

»Proč jich ubývalo?«

»Jejich členové se štěpili, škorpili, mnozí se vrátili k židovství, jiní přijali řečtinu a splynuli se svými bratry křesťany původu pohanského.«

»Co jsem, Múso, slyšel od tebe, nám ještě nikdo nepovídal. Jen abych si všechno zapamatoval, abych mohl tvá slova opakovati svým krajanům.«

Nepřítel Mádabských.

Vystoupivše pohodlně na široký hřbet pohoří, zamířili jsme širokou prastarou cestou k severu ke zříceninám Kuejžijje. Sedí na vrcholku nevysokého kužele. Kočovníci Belkáuijje v nich pohřbívají své vynikající náčelníky, jimž staví jednoduché náhrobky. Zdaleka byl patrný bílý náhrobek náčelníka Hamdána.

»My, křesťané mádabští, jsme neměli většího nepřítele nad Hamdána. Kde nás potkal, skřípěl zuby; kde jen mohl, nám škodil. Protivil se, aby naše ženy chodily pro vodu do jeho území a střílel, ba zajímal naše stáda, když se pásla nebo napájela v tomto pohoří. Nebylo v Mádabě domu, ve kterém by si nebyli naříkali na zlé, jaké jim způsobil. Sálem, můj příbuzný, kéž se Alláh nad ním smiluje, povídal:

‚Nebudeme přece všichni trpěti od jednoho. Je-li to vůle Alláhova, půjdu a vysvobodím vás od něho.'

Někdo o tom pověděl tehdejšímu našemu misionáři.

‚Co chceš, Sáleme, podniknouti? Pomsta je Hospodinova. Žádný člověk nemá práva ji vykonávati.'

‚Alláh chce, abychom se starali sami o sebe. Bez Jeho vůle nic nepodniknu. Jeho anděl mně vnukl myšlenku, abych zbavil naše Hamdána. Pokusím se, abych to splnil.'

Věděl, že Hamdán chodívá na lov na kozorožce. Od pastýřů se dověděl, kdy a kam se vypraví. Vydal se do těchto skal, počíhal na Hamdána a skolil ho. Domníval se, že se Belkáuijje nedovědí, kdo jejich náčelníka zabil a že ujde je-

jich pomstě. Alláh zařídil věci jinak. Pastýři vykládali, nač se jich Sálem dotazoval a Belkáuijje pojali podezření, že to byl on, kdo jejich náčelníka zavraždil.

‚Krev Sálemova nestačí, aby smyla krev Hamdánovu,' prohlásili ostatní náčelníci. ‚Vypovíme křesťanům mádabským válku.'

Trvala několik let. Z našich padlo 28 mužů, mezi nimi Sálem. Ztratili jsme mnoho stád, několik širých lánů obilí a mnoho velkých hromad zrní na mlatě nám naši nepřátelé zapálili. Teprv vláda přiměla obě strany, aby se smířily.«

Na místě posvátném.

Ze zřícenin Kuejžijje je volný výhled na kopuli Nebo. Odděluje je hluboké údolí. Na jeho svazích stojí ojediněle i ve skupinách přečetné oltáře. Obyčejně jsou dva kameny zapuštěny v zemi a na ně položen třetí (obr. 111, 112, 113). Ani pod oltáři, ani v okolí jsem nenašel nejmenší známky starých hrobů. Na horních plotnách oltářů jsou různé dutiny, které vznikly přirozenou erosí, nikoliv rukou lidskou. Oltáře jsou tak umístěny, že je možno viděti vrcholek Kuejžijje. Snad tam stával chrám nebo aspoň symbol božstva. Zbožní poutníci na jeho počest zřizovali nebo dali zřizovati oltáře, jednotlivci jednotlivě, čeledi ve skupinách (obr. 114, 115). Na oltáře kladli obětní zvířata a zabíjejíce je, pohlíželi k božstvu na vrcholu. Sedláci moabští tak činívají dosud, když přinášejí oběti na počest svého předka.

Z bible je patrno, že byla v Kuejžijji proslulá svatyně. V ní a při ní bylo postaveno mnoho oltářů Baalovi, proto se jí říká Bamot Baal, Oltáře Baalovy. Moabský král Balak přivedl do této svatyně věštce Balaama a vyzval ho, aby odtud zlořečil Izraelitům.

Boje s Turky.

Vrátivše se na cestu, kterou jsme přijeli, zamířili jsme k západu ke studnici Arád.

»Proč zde bylo navršeno tolik hromad kamení, Chalíle?«

»Pod nimi jsou pohřbeni bojovníci, kteří padli v bitvě mezi Hamájdy a Turky roku 1890.«

»Cožpak Turci se již tehdy dostali až sem?«

»Na popud našeho otce patriarchy chtěla vláda již roku 1890 obsaditi tento kraj. Patriarcha se domníval, že nás bude přece jen chrániti před našimi hrabivými sousedy.«

»Získala vláda některé z vašich sousedů?«

»Nevyjednávala se žádným. Využitkovala jejich nepřítomnosti za zimního období. Beni Sachr tábořili tehdy někde za dolinou Sirhánskou, Aduáni a Belkáuijje byli u Jordánu. Turecké vojsko, postupujíc cestou Královskou, proniklo spěšně jejich územím a dorazilo k nám do Mádaby. Neuvítali jsme ho, ale také jsme se neprotivili. Nevěděli jsme, jak se k nám vláda zachová a nechtěli jsme pokaziti tu trošku dobré vůle, kterou jsme ještě měli se sousedy. Jediní Hamájde se opřeli.«

»Proč právě oni?«

»Někdo je popudil zprávou, že vláda zamýšlí zabrati jejich pozemky až po potok Módžeb a dáti je nám; v Díbánu že se usadí rovněž křesťané a sice palestinští.

‚Na jihu nás utiskují křesťané keračtí, na severu mádabští berou nám pozemek za pozemkem a nyní vláda by měla ještě pro ně zabrati, co nám zbylo? Tomu se opřeme.'

Položili se válečným táborem tady u Arádu. Nebylo jich mnoho, nějaká tři sta, ale Turků nebylo ani tolik, poněvadž byli nuceni zanechati asi sto mužů posádkou u nás v Mádabě. Položili se tady na tomto návrší. Měli čtyři polní děla; dvě vyvezli na ten kopec vlevo, dvě na onen vpravo. Turecký velitel vyzval Hamájdy, aby se v klidu rozešli. Nedostal odpovědi.

‚Pošlu jim jinou výzvu,' povídá a dal vystřeliti do tábora. Tři koule se přenesly a zapadly někde tamhle v dolině za ním a Hamájde odpověděli chechtotem; umlkli však, když čtvrtá vrazila, kde jich bylo nejvíce. Tři skoro roztrhala, několik poranila. Hamájde vyrazili útokem, jejich jízda se dostala Turkům do zad a vrhla se na jejich mezky; víš, turečtí vojáci k nám bezmála všichni přijeli na těchto zvířatech. Strážců bylo málo, a než přichvátala pomoc, byli mezci ukořistěni a na východ odehnáni. Jízda se vrátila a hnala se cvalem proti vojákům. Velitel dal rozkaz, aby nasadili bodla. Než se tak stalo, byli však jezdci Hamájdů mezi nimi. Pěší využitkovali zmatku a za chvíli bylo po tureckém vojsku. Prchali, seč jim nohy stačily, k Mádabě. Hamájde nezajali nikoho, ale také nikoho nedobíjeli. Poslali k nám do Mádaby vojenské mezky a my jsme na nich přivezli raněné.

Po několika dnech se vláda vrátila z Mádaby do Damašku, jen několik těžce raněných vojáků zůstalo u nás; když se

vyléčili, vydali se za svými kamarády. Hamájde, ukořistivše mnoho zbraní a nábojů, nabyli síly, jaké odedávna neměli. Bylo štěstí, že turecký velitel tak rychle od nás odešel. Sotva se Beni Sachr, Aduáni a Belkáuijje dověděli, že je vláda u nás, vypravili své bojovníky, aby ji obklíčili. Přišli pozdě; byla již pryč.

Vláda zvítězila.

Naši sousedé se radovali, že vláda dostala za vyučenou a tak brzo se k nám neodváží. Neznali vlády. Potichu se připravovala, že svůj úmysl přece jen provede. Potajmu vyjednávala s Beni Sachr. Slíbila jim, že do jejich území nevkročí, poněvadž míní obsaditi pouze okolí cesty Královské, aby zajistila spojení severu s jihem. Ukonejšeni tímto slibem, jakož i bohatými dary, rozhodli se Beni Sachr, že budou zatím přihlížeti. Aby byli pohotově, zřídili válečný tábor u stanice Zíza na cestě Poutnické. Jejich vrchní velitel Fendi tam očekával, jak se věci vyvinou.

Aduáni nechtěli s vládou vyjednávati. Postavili se v čelo odporu. Spoléhali na Belkáuijje a Hamájde. V těchto se nezmýlili, ale oni je zradili. Náčelník Belkáuijje se dal získati, víš, Múso, Belkáuijje nemají rádi Aduánů. Naříkají si, že se na ně tlačí od východu, že jim berou napajedlo za napajedlem, pastvinu za pastvinou. Údolí Hesbánské leží v území Belkáuijje a komu náleží nyní? Náčelníku Aduánů a tak je i dále na sever. Nenávisti Belkáuijje k Aduánům využitkovala vláda. Zaručila, že ustanoví vrchního náčelníka Belkáuijje okresním správcem a zajistila měsíční plat nejen jemu, nýbrž i náčelníkům ostatním. Mimo to slíbila, že jim bude ročně posílati šaty a různé dary. Náčelníkům Belkáuijje se to líbilo, dovolili, aby vláda vložila posádku do Saltu a obsadila několik důležitých míst v jejich území. Tato místa jí sloužila za opory při jejích počinech proti Aduánům.

Aduáni, napadení od severu a od západu, nemohli vzdorovati. Vyslali rychle posly k Fendimu do Zízy, aby se svými bojovníky jim přispěchal na pomoc. Fendi neodmítl, ale otálel, až již bylo pozdě. Chytrá vláda vyzvala Čerkesy, kteří se usadili v Ammánu a ještě i v jiných vesnicích, aby se opřeli svým sousedům Aduánům. Učinili to, Aduáni byli rozraženi a vláda dostala do své moci i Ammán. Ze Saltu, Ammánu a jiných ještě osad postupovalo vládní vojsko vesele k nám do Má-

daby. Tentokráte jsme je uvítali s jásotem. Věděli jsme, že u nás zůstane trvale.«

»A co Hamájde?«

»Nemohli nic podniknouti. Měli proti sobě nejen vládu, nýbrž i Belkáuijje a nás, Mádabské, na jihu pak Medžálje a křesťany kerácké. Vždyť ani Medžálje neodolali zlatu vládnímu a slíbili, že otevrou vojsku Kerak. Hamájde se několikráte utkali s četníky, avšak proti vojsku se nikdy nepoložili. Tak se k nám dostala vláda roku 1893 a je u nás dosud. Náčelník Aduánů složil o těchto bojích báseň:

Vidím území nesčetnými květy šafránovými zbarvené,
vy, obyvatelé dlící při potoku Nimrím,
vzdejte se ho a přenechejte je vyjícím vlkům.
Styďte se! Spočívá na vás hanba větší než Haurán.
Věru, měli jste toto své území zbarviti evropskými ručnicemi
a zatím jste zůstali na svých poslušných koních nečinní.
Salt aby se nyní skláněl před vládou. Nezbylo v něm svobody.
Věru, bojovníci ze kmene Belka spáchali zradu a zavinili záhubu stanů kmene Aduán.
Ať nepodceňují bojovníci Belkáuijje svůj osud.
Dostali se pod karabáč a budou toho litovat.
Co mám říci o Fendim? Takový hrdina a neposkytl ochrany svému sousedovi;
věru, mám strach o tvou čest pro to, o čem se šeptá a co bude zakrátko věděti každý.«

Štědrý hostitel.

Po chvíli jsme minuli posvátný hrob Abu Ragíf.

»Z kterého kmene pocházel Abu Ragíf?«

»Z Belkáuijje. Putují k němu a přinášejí oběti na jeho hrobě.«

»Čím se proslavil?«

»Svou štědrostí. Co mohl, zpeněžil a za utržené peníze kupoval pšenici a ječmen a každého pocestného hostil, i na cestu ho zásoboval.«

»To přece není povinností hostitelovou.«

»Ovšem že není, ale on činil víc, než bylo jeho povinností, proto si ho všichni vážíme.«

»Co rozdával hostům a pocestným?«

»Po bochánku podpopelného chleba nebo chlebové koláče, jaké pečeme na železné poklici, proto mu také říkáme Abu Ragíf, Otec Bochánku.«

Krátce před polednem jsme se zastavili u pramenů Díb. Jsou zastíněny skupinou divokých smokvoní (obr. 116).

»Co říkáš, Múso, nedalo by se celé toto údolí proměniti v jedinou zahradu? Tady dole marhaníky a smokvoně a nad nimi vinice.«

»Proč ji zde nezaložíte? Vody je dost a půda dobrá. U vás v Mádabě nemáte ani zeleniny ani ovoce.«

»Nám tyto prameny nenáleží, jsou Belkáuijje. Sotva by nám je pronajali.«

»Což oni jsou lenoši? Nepracují rádi?«

»Jsou hladoví. Dali by se do práce s velkou chutí, vždyť by jim kynul chléb a výdělek, jen kdyby byli jisti, že sklidí, co zde zasázeli.«

Útulky lupičů.

Po poledni nás údolí Díb vedlo dále k západu ke staré cestě Ab-al-Hasan. Vine se z Jericha a z doliny Jordánské směrem jihovýchodním do středního Moabska.

»Kde se spojuje s cestou Královskou?«

»U Libbu, znáš přece tyto velké zříceniny. Dnes se u nich usazují Hamájde.«

»Je tato cesta pohodlnější než ona na Hesbán a Mádabu?«

»Je pohodlnější a kratší. Cesta hesbánská stoupá hodně prudce a tvoří velikou zatáčku.«

»Proč Keračtí a vy, Mádabští, nedáváte této cestě přednost před hesbánskou?«

»Je mnohem nebezpečnější, proto si raději zacházíme a větší obtíže překonáváme.«

»Od koho hrozí nebezpečí na této cestě?«

»Od čet lupičských. Nejhorší je její část dolní tam, kde opouští rovinu Jordánskou. Prochází velkými houštinami a v nich mají lupiči své skrýše. Mimo to je tady na svahu mnoho jeskyní. Některé jsou tak skryté, že bys je stěží našel, do některých pak se dostaneš leda po provazu. V nich si lupiči hoví a svou kořist ukrývají, obzvláště za období deštivého.«

»Dosud jsem o této cestě neslyšel. Byl bych rád, kdybych ji mohl celou prozkoumati. Dejme se po ní dolů k Jordánu.«

»Uchraniž mne Alláh od zlého! Ztratili bychom jistě svá zvířata a svůj majetek a možná i své krky.«

»Myslíš-li, že nám hrozí nebezpečí dole u Jordánu, zabočme k Libbu.«

»Ani tam není jisto. Radím, Múso, abychom se dali údolím, k němuž se blížíme, k východu, a vrátili se k nám.«

»Tamhle je několik kočovníků. Jistě jsou to Belkáuijje. Vezmeme si některého z nich. Povede nás. Bude-li s námi, nepřepadne nás žádný z jeho soukmenovců a lupiči jsou s nimi beztoho zadobře. Odvádějí jim část své kořisti. Jinak by jich Belkáuijje ve svém území netrpěli.«

»To je všechno pravda, jen nezapomínej na náčelníka Hamdána. Belkáuijje nás rádi nemají. Dostanou-li nás mezi lupiče, přidruží se k nim a oberou nás, aby se nám pomstili. Viny na nich nebude, svedou ji na neznámé lupiče.«

Když jsme jeli okolo Belkáuijje, nechtěl se Chalíl zastaviti a varoval je, aby mne neposlouchali, že vůdce nepotřebujeme, poněvadž se vracíme do Mádaby.

»To jsi mi, Chalíle, ještě nikdy neudělal. Proč mně překážíš v mé práci?«

»Poněvadž je mně život můj a tvůj vzácnější než tvá práce. Mimo to nezapomeň, Múso, že jedeš na mé klisně a že bych nerad ztratil ji a mezka, který je pode mnou. Smiř se s tím, co Alláh určí, a na mne se nehněvej! Zajímá tě tato cesta. Věz tedy, že vláda po ní dává dopravovati zásoby pro své vojáky a úředníky, kteří prodlužují telegrafní linky od nás z Mádaby do Keraku. Mnoho telegrafních tyčí bylo tudy dovezeno od Jordánu. Vláda posílá s těmito výpravami vojáky na mezcích nebo četníky na koních a přece se lupičům neubrání. Před čtrnácti dny přepadli velkou karavanu, která nesla potraviny posádce kerácké. Vojáci, jí střehoucí, odhodili ručnice a zběhli. Majetníci nákladních velbloudů hleděli zachrániti svá zvířata a ochotně shazovali náklad. Vrátili se do Jerusalema, oznamujíce, že byli přepadeni a oloupeni. Nemine týdne, aby zde nebyl nějaký pocestný okraden a zabit. Obzvláště, když v zimě málo napršelo a Belkáuijje nemají co jíst, vydávají se na lup. Tímto údolím se, Múso, dostaneme nejpohodlněji na náhorní rovinu. Vraťme se jím. Nejsme zásobeni a kočovníkům Belkáuijje nedůvěřuji.«

»V Mádabě jsi vykládal, že máš mezi nimi mnoho známých, že snadno najdeš nějakého vůdce, a nyní mne srážíš, abych si z nich koho vybral.«

»Bojím se, Múso, bojím se o sebe i o tebe. Zabočme tímto údolím Knejjese k východu.«

»Budiž! Jedu na tvé klisně, nejsem svým pánem a nechci, abys mi dával vinu, kdyby se nám něco přihodilo.«

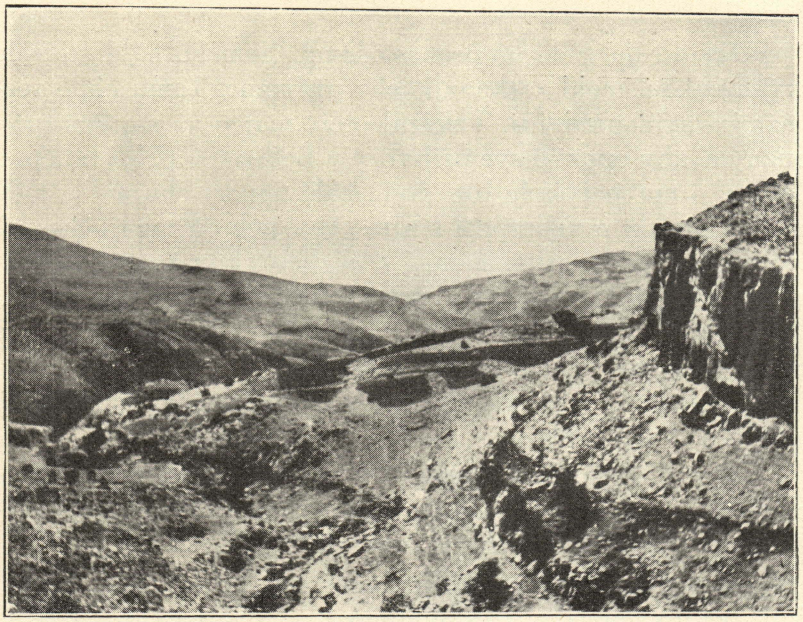

Obr. 121. — Od pramenů Mojžíšových k západu.

Vzpomínka na Davida.

Vyjížděli jsme údolím Knejjese pomalu, místy hodně pracně na náhorní rovinu. Po nějakém čase upozorňoval Chalíl:

»Tady vlevo před námi se zvedá kopule Sijága. Vedl jsem na ni nejednoho cizince, který k nám do Mádaby zavítal. Znáš ji?«

»Jak bych ji neznal. Vždyť se o ní mluví v bibli.«

»Cizinci to také říkali, jenže ji nazývali nějak jinak.«

»Pisga.«

»Ano, máš pravdu, Pisga jí říkali. Navštívil jsi ji?«

»Hned, jak jsem po prvé jel k vám do Mádaby, jsem se u ní zastavil. Času máme dost, proč bychom si ji nemohli prohlédnouti důkladněji?«

Opustivše údolí, jímž teče potůček, vystoupili jsme na Pisgu a zastavili se u pobořeného kláštera. Prozkoumavše okolí, vraceli jsme se kolem zřícenin Mešrefe.

»Zaslechl jsem, Múso, jak jsi vykládal otci Júsufovi, že rodiče Davidovi našli útulek v těchto zříceninách. Kdo je sem dovedl?«

»David sám. Saul ho pronásledoval. Nemoha ho dostati do svých rukou, mohl zatknouti jeho příbuzné. Tomu chtěl rozvážný David předejíti. Vzkázal otci, matce a starším příbuzným, aby opustili své příbytky v Betlemě a přišli k němu. Zakrátko mu jich bylo líto; byli staří, mnozí churaví a měli snášeti útrapy a nebezpečí s ním. Aby jich od toho uchránil, odvedl je do Moabska. Tamní král dlel tehdy na své pohraniční tvrzi Mispa, již mám za toto Mešrefe. David ho prosil:

‚Nesměl by můj otec a má matka u vás bydliti, pokud se nestane, co se mnou Hospodin zamýšlí?'

Král nemohl odepříti útulku rodičům Davidovým. Byl by potřísnil svou tvář.«

»To je pravda. Kdo odepře útulek, dává najevo, že je slaboch nebo bázlivec. Zasluhuje, aby se mu vztyčil černý prapor, který by hlásal všem, že nemá cti.«

»Jenže se zdá, že moabský král měl ještě i jiný důvod. Saul podnikl nejeden trestní nájezd do Moabska, ujímaje se svých zdejších pobratimců ze kmenů Gad a Ruben, utištěných od Moabců. Moabský král se domníval, že tyto nájezdy přestanou, bude-li Saul ohrožován ve své vlastní zemi, proto hleděl podporovati jeho odpůrce Davida. Očekával dlouhou občanskou válku. Nenadál se, že David tak brzo skončí své půtky se Saulem a že dopomůže Izraelským k moci, jaké nikdy předtím neměli.

David, zajistiv pokoj a pořádek ve vlastní Palestině, hleděl osvoboditi své krajany zajordánské, proto se utkal bojem s Moabci a skončil tento boj vítězně. Zajal mnoho moabských bojovníků a velmi krutě s nimi naložil. Svázané zajatce dal položiti na zem jednoho vedle druhého a odměřovati je provazcem jako pole. Kdo byli odměřeni dvěma provazci, byli hned popraveni. Kdo byli odměřeni třetím provazcem, zůstali na živu.«

»Proč s nimi David tak krutě jednal? Vždyť přece, jak jsi sám, Múso, pravil, moabský král poskytl útulku jeho příbuzenstvu.«

»Bible příčinu neudává, ale můžeme se jí domysliti. Moabci neznali ve své prchlivosti mnohdy mezí. Nepochybně že hubili napořád své izraelské poddané, nejen dospělé muže, nýbrž i ženy a děti, ba že krutě týrali ženy těhotné. David plnil asi, jen čeho se veřejné mínění dožadovalo.«

»Otec Júsuf nám jde tamhle naproti. Dobře, Múso, že jsme se nedali cestou Ab-al-Hasan. Byl by měl o nás starost a moji lidé rovněž. Je-li to vůle Alláhova, připravíme se lépe a prozkoumáme ji.«

Nebyla to vůle Alláhova, proto jsem se na ni nedostal.

Na hoře Nebo.

Krátce před odjezdem z Moabska jsem se chtěl rozloučiti s horou Nebo a jejím okolím. Doprovázen zase Chalílem, opustil jsem Mádabu 8. července a jel rovnou k severozápadu.

Hora Nebo se skládá z několika návrší, z nichž je obzvláště význačné západní, biblická Pisga, dnešní Sijága (obr. 117) a východní, vlastní Nebo. Kopule Nebo se zvedá nad prameny Mojžíšovými do výšky 835 m. Má nějakých 150 kroků v průměru. Jak je z různých zdí patrno, byla jindy proměněna ve vinici a sad olivový a smokvoňový. Poskytuje výhled, jakých je málo v zemi Zaslíbené (obr. 118).

K východu je rozhled uzavřen širokým hřbetem pohoří táhnoucího se od Hermonu k moři Rudému. K severu se ukazuje hlubokým zářezem město Salt. Kolem něho se kupí vrcholky Saltského pohoří a za nimi k severu vystupují úrodné stráně Adžlúnské a Džerašské. Hlubokým údolím Díb je viděti jasně modrou hladinu Mrtvého moře se zelenou oasou Engadi na jeho judském pobřeží a za ní různé hory, sedící jižně od Hebronu. Jiným údolím se ukazuje severní konec Mrtvého moře, jakož i západní část doliny Jordánské, z níž vystupuje ve třech stupních pohoří palestinské s Betlemem a horou Olivetskou. Za ní k severu spočívá oko na východní polovici pohoří Izraelského až k zamlžené dolině Jezreelské. Galilejské stráně se zvedají k Libanonu a k propadlině, která jej dělí od Hermonu. Nad propadlinou Jordánskou spočíval

závoj par, ale můj druh Chalíl, jakož i nějaký člen kmene Belkáuijje, který se k nám přidružil, jasně rozeznávali jednotlivá města a osady a vypočítávali mně je od jezera Tiberiadského až k moři Mrtvému. Čím dále k jihu, tím jasnější a výraznější byl obraz, tím sytější barvy, až konečně Mrtvé moře a jeho okolí se jevily tak jasně a blízko, jako by byly jen kousíček od nás.

Nic jsem se nedivil, že ubohý kočovník, který přijde z vyprahlé východní pouště a hledí s místa, na němž jsem stál, k západu, bezděky touží, aby se dostal do oné rajské země, kde je vody hojnost, kde zeleň nevadne a kde by jistě našel vše, po čem dychtí. Od západu k němu přicházívá déšť, od západu vane denně kolem čtvrté hodiny chladný vítr, který za léta mírní suché vedro a naplňuje ho novou silou a chutí k práci. Od západu přinášejí obchodníci sladký med hroznový, na nějž za dne myslí a o němž v noci sní každé dítě kočovníkovo. Obyvatelé této západní země mohou míti po celý rok čerstvé mléko a suché syrečky, nejlepší pokrm na nájezdech a nepostradatelný přídavek při vaření masa u kočovníka.

Pro kočovníka, stěhujícího se z pouště, Palestina byla a je zemí oplývající medem a mlékem.

Pobořené kláštery.

Jediné větší sídlisko v okolí kopule Nebo je Mchajjet. Mimo jiné budovy je v něm patrný pobořený klášter s třílodním chrámem v části východní a jiný pobořený v části jižní. Největší klášter stál asi uprostřed osady. Půdorys jeho chrámu se zachoval nejlépe.

Severovýchodně od osady Mchajjet je ve skalní stěně vytesáno několik náhrobků. Jednotlivé komůrky se zavíraly plochými, kulatými kameny. Nad pohřebištěm jsem našel starý lis na olivy.

K jihozápadu se kopule Nebo snižuje k dolině nepříliš široké, která ji odděluje od podobné kopule zvané Sijága. Celá dolina byla jednou proměněna v zahradu, v jejíž části severní byl vystavěn klášter. Podél něho vede cesta na kopuli Sijágy, biblické Pisgy, na níž byl rovněž vybudován rozsáhlý opevněný klášter. Od něho je možno slézti k severnímu konci Mrtvého moře cestou schůdnou i pro nákladní velbloudy. Vede

po širokém hřbetu skalního svahu, na němž se dosud uchovaly nízké zdi, udržující prsť sadů olivových a vinic. Pobořené věže svědčí, že majetníci zahrad střehli úrody před lupiči.

Prohlédnuvše Sijágu, sestoupili jsme směrem severovýchodním do hlubokého údolí k pramenům Mojžíšovým, Ujún Músa (obr. 120). Pravý břeh tohoto údolí se šíří v rozsáhlou kotlinu, otevřenou k západu (obr. 121, 122). V levém břehu na jihovýchodní hranici kotliny vyvěrají přečetné pra-

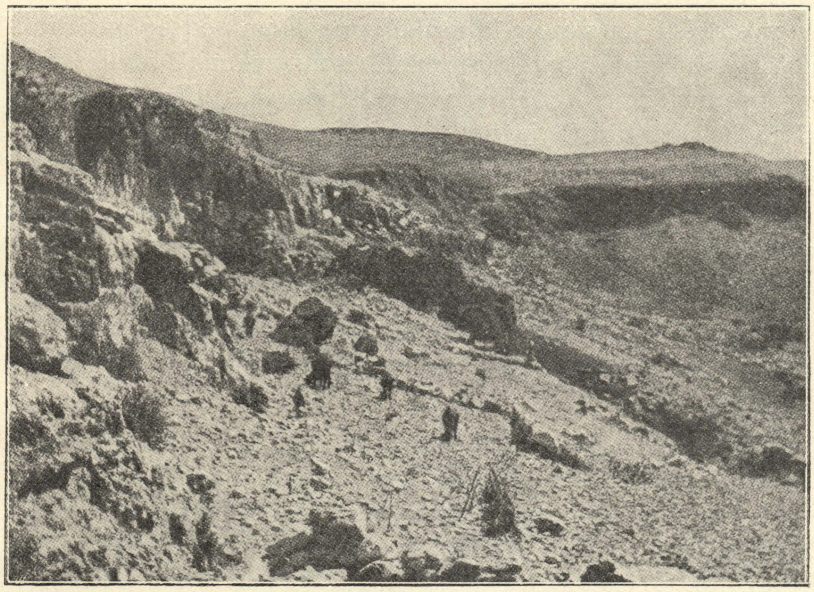

Obr. 122. — Biblická Pisga od pramenů Mojžíšových.

meny. Nejsilnější tvoří asi 15 kroků dlouhý potok, načež spadá 13 m hluboko po skalní stěně porostlé sykomorami. Jiný pramen vyvěrá nějakých 150 kroků západně odtud na pokraji hlubokého řečiště. Mezi těmito prameny jsou ve skále Sijágy, biblické Pisgy, vyhloubeny a stavbou upraveny četné jeskyně, v nichž jindy bydlívali poustevníci (obr. 123). Mnohé slouží dnes zahradníkům ze kmene Belkáuijje, kteří obdělávají úrodnou půdu, zavlažovanou z potoka, používajíce při tom starých kanálů.

Na východním konci zahrad stál nad prvým pramenem nevelký chrám. Kdekoliv se v okolí pramenů Mojžíšových kope, nacházejí se zbytky staveb křesťanských.

Abatyše Etherie u hrobu Mojžíšova.

Nebylo snad ve století čtvrtém a pátém poutníka, aby nebyl navštívil tato posvátná místa. Koncem století čtvrtého sem putovala abatyše Etherie, rodem z Francie. Prostě vypravuje:

»Po nějakém čase nám Hospodin vnukl myšlenku, abychom šli do Arabie na horu Nebo, na niž po Jeho rozkazu vystoupil i Mojžíš. Z Jerusalema nás doprovázel kněz s několika jáhny a četnými mnichy. Ubírali jsme se k Jordánu a překročivše tuto řeku, dospěli jsme do města zvaného Livias. Je vystavěno na starém tábořišti izraelském pod horami arabskými. Na tomto památném místě jsme vykonali podle svého zvyku modlitbu. Potom jsme četli onu stať Písma svatého, která o tomto místě jedná, zapěli žalm a pobožnost uzavřeli opět modlitbou.

Z Liviady jsme si vzali s sebou tamního kněze, aby nás vedl na horu Nebo a upozornil nás na všechna památná místa, která znal lépe, než kdokoliv z našich průvodčí. Ptal se nás:

‚Chcete viděti vodu tekoucí ze skály, již dal Mojžíš žíznivým synům izraelským?' Když jsme projevili svůj souhlas, vybídl nás:

‚Je nutno, abychom odbočili od silnice a dali se cestou hodně obtížnou.' Dovedl nás k nějaké hoře, pod kterou byl vystavěn nevelký chrám. Odtud nebylo daleko na horu Nebo. Mnichů jsme v okolí tohoto nevelkého chrámu našli hojnost. Říkali jim poustevníci. Pozdravili nás, pohostili a ukázali nám jak chrám, tak pramen. Vyvěrá uprostřed mezi chrámem a poustkami ze skály. Má vodu jasnou a velice chutnou.

Vykonavše tam svou pobožnost, putovali jsme na horu Nebo. Mnozí poustevníci se k nám přidružili. Jedouce na oslech, dostali jsme se až k úpatí hory a vystupujíce, zůstali jsme v sedle. Jen kousek od vrcholku bylo nutno, abychom šli pěšky.

Na temeni hory je chrám nevelký. Nedaleko kazatelny nám v něm ukázali místo poněkud vyvýšené, řkouce:

‚Zde byl pochován Mojžíš od andělů. Jeho hrob nikdo z nás neviděl. Co vám povídáme, dověděli jsme se od svých předků, kteří to věděli rovněž od starších.'

Po pobožnosti jsme se chystali, že opustíme chrám. Někteří domácí kněží a mniši nás upozorňovali:

‚Chcete-li poznati místa zaznamenaná v knihách Mojžíšových, vystupte před chrám. Pojmenujeme vám, co uzříte.'

Od dveří chrámových jsme hluboko pod sebou viděli ústí Jordánu do Mrtvého moře. Stranou odtud se nám ukazovalo nejen město Livias, nýbrž i Jericho, a veliká část Palestiny, této země Zaslíbené, jakož i kraj Jordánský byl patrný napravo. Zabočivše svým zrakem nalevo, pohlíželi jsme na území Sodomské, v němž zůstalo jediné město Segor. Ukázali nám i místo, na kterém stála žena Lotova. Je vzdáleno od Segoru nějakých 6000 kroků. Solného sloupu, v nějž se proměnila, tam není. Biskup segorský nám pravil, že zmizel před několika lety ve vodě.

S hory Nebo jsme se vrátili do Jericha a odtud do Jerusalema.«

Biskup Petr Iberský u hrobu Mojžíšova.

Nějakých devadesát let později se ubíral touže cestou stařičký biskup Petr Iberský. Jeho žák a průvodce zaznamenává:

»Blažený kmet se vypravil do lázeňského města Livias, aby se tam léčil z těžké žaludeční choroby. Učinil to z vnuknutí Božího, neboť měl zajistiti spásu duší mnohých tamních obyvatelů. Zblízka i zdaleka, obzvláště z města Mádaby, spěchali k němu domorodci, aby poslechli jeho kázání a vyprosili si jeho požehnání.

Užíval pouze jediný den lázně v Liviadě. Nechtěl do ní již vkročiti, tvrdě, že nepocítil pražádné úlevy, poněvadž je příliš studená. Domorodci mu vykládali o jiném léčivém zřídle, velmi horkém, zvaném Baaru, a prosili ho, aby je navštívil. Ochotně vyhověl, věda, že je to vůle Boží.

Nazítří jsme putovali do Mádaby. Asi uprostřed cesty jsme dospěli k posvátné hoře Mojžíšově, na níž se vypíná veliký chrám, zasvěcený Mojžíšovi. Putují do něho z široka daleka. V okolí je mnoho klášterů. Radujíce se, že jsme vystoupili na toto posvátné místo, vzdávali jsme díky Hospodinu spolu s kmetem. Po modlitbě nás zavedl blažený kmet k pokojíku asi 5 loktů dlouhému a širokému, řka:

‚Byl jsem již jednou na tomto posvátném místě, ovšem před mnohými lety. Připutoval jsem sem z Jerusalema se

třemi druhy. Tehdy v tomto pokojíku bydlil egyptský mnich, který opustil svou vlast, když byl jeho klášter od pohanských kočovníků vypleněn a pobořen. Předpověděl mně, že se stanu knězem a propustil mne, políbiv mne na hlavě a vykonav nade mnou modlitbu.'

Domorodci nám vykládali, že byl chrám Mojžíšův postaven nad jeho hrobem. Nějaký pastýř z vesnice Nebo, položené na jižním svahu hory, přihnal své stádo na toto místo, a hle, Hospodin mu ukázal vidění: Octl se v prostranné jeskyni plné světla a lahodné vůně. Probrav se poněkud ze svého úžasu, viděl, že v jeskyni leží ctihodný stařec s jasným obličejem, plným dobroty, jako by odpočíval na zářícím lůžku. Poznav, že je to sv. Mojžíš, spěchal pln radosti a bázně do vesnice, aby svým krajanům o vidění pověděl. Pojednou se zastavil. Z vnuknutí Božího nasbíral drobných kaménků a udělal z nich několik hromádek na místě, kde byla jeskyně. Napadloť mu, že by mohla po jeho odchodu zmizeti — a zmizela skutečně. Když se vrátil s vesničany, nemohl jí nalézti. Obviňovali ho, že je podvedl. ‚Přisám Bohu, tady, kde jsou tyto hromádky kamení, jsem sestoupil do jeskyně a viděl svatého proroka!'

Uvěřili mu vesničané a uvěřili mu různí jiní svatí mužové. Zpráva se rozšířila po celém okolí. Snášeli stavivo a vystavěli tento chrám. Svatý prorok Mojžíš pomáhá všem poutníkům, kdo k němu přijdou s nějakým neduhem, ať tělesným, ať duševním.

Od chrámu Mojžíšova jsme putovali do města Mádaby krajem posvěceným činností velikého proroka Mojžíše. Na jeho přímluvu vyslyšel Hospodin prosby našeho blaženého kmeta.

Kraj mádabský trpěl velikým suchem. Nebylo vody na pití ani na napájení dobytka. Úroda na polích hynula. A hle, jak se blažený stařec blížil k městu Mádabě, zahalila se obloha mraky, zarachotil hrom, blesky se křížily a spadl déšť tak sporý, že napojil celý kraj. Stěží jsme se uchránili od bystřin. Všechny nádržky soukromé i veřejné se naplnily vodou, plodiny se zakrátko zotavily a obyvatelé mádabští spěchali vstříc kmetu; líbajíce a objímajíce ho, nazývali ho druhým Eliášem a Mojžíšem. Vždyť od tří let nedostali deště tak vydatného a divili se, že spadl krátce před Nanebevstoupením Páně, kdy obyčejně nepršívá.«

Stoje pod vodopádem, rozhlížel jsem se po okolí. Vlevo na levém břehu řečiště trčela skalní stěna hory Nebo. Za mnou stoupala stráň vlastního pohoří, vpravo se šířila zvlněná, k západu nakloněná kotlina, uzavřená na severu úzkým plochým hřbetem, svézajícím se k Jordánu. Na něm sedí nevysoká ko-

Obr. 123. — Poustky pod horou Nebo.

pule s hromadou zřícenin a stromem. Je to posvátné místo Šejch Džájel.

K západu se snášel můj zrak na zelené houštiny, vroubící řeku Jordán a severní okraj fialkového Mrtvého moře. K severozápadu, skoro západně od Šejch Džájel, na okraji houštin se černal kopeček Ráme, na němž druhdy stávalo nádherné město Livias (obr. 124).

»Proč si, Múso, tak bedlivě toto okolí prohlížíš?«

»Abych si je navždy vtiskl v paměť. Vždyť je posvěceno činností posledních dnů Mojžíšových. Sem do této kotliny přeložil Mojžíš svůj ústřední tábor a v něm nebo na hoře Nebo udělil své závěrečné rozkazy.«

»V kterou roční dobu myslíš, Múso, že zde byl ústřední tábor izraelský zřízen?«

»Někdy v polovici nebo koncem dubna. Synové izraelští potřebovali na cestu z Kadeš až sem nejméně dva měsíce a nevydali se na ni, pokud nebylo čerstvé pastvy. Kadeš leží daleko k jihu odtud v Uádi Músa; jaro tam nastává mnohem dříve.«

»Kde tábořili ostatní Izraelité? Vždyť tady pro ně pro všechny nebylo ani místa, ani pastvy.«

»Jednotliví kmenové se rozložili od Módžebu neboli Arnonu na jihu až do hor Ammonských neboli Gileadských na severu. Pásli svá stáda, žali pozemky zabrané vypuzenému králi Sihonovi, zásobovali se potravou, šatstvem a zbraněmi na svou výbojnou výpravu do země Zaslíbené. Z tohoto ústředního tábora podnikal Josue trestné nájezdy proti Amorejským, krajanům Sihonovým, kteří od severu znepokojovali syny izraelské. Sem do ústředního tábora přišli náčelníci kmenů Ruben a Gad s prosbou, aby dostali údělem země vzaté Sihonovi a některým jeho severním krajanům. Zde bylo ujednáno, že ponechají své rodiny, svůj majetek a svá stáda pod ochranou části svých bojovníků ve své nové vlasti, kdežto s hlavní silou že potáhnou s ostatními krajany, aby jim pomohli dobýti jejich údělu.«

»Jak dlouho zůstal ústřední tábor v této kotlině?«

»Do konce října nebo do začátku listopadu. Potom jej synové izraelští přeložili na kopec Ráme, jenž se tamhle dole před námi černá. Vpravo a vlevo od něho zakládali své tábory ostatní kmenové, ovšem vyjma Ruben a Gad. Svá stáda pásli při Jordánu. Josue je připravoval k přechodu této řeky.«

Izraelité mají býti vypuzeni kletbou.

»Otec Skandar nám ve škole i v kostele často vypravoval o moabském králi Balakovi, jenž si pozval věštce Balaama, aby zlořečil Izraelitům; že prý s ním přišel až sem k pramenům Mojžíšovým. Jak se mohl odvážiti do ústředního tábora synů izraelských, když jim chtěl škoditi?«

»Věštec Balaam pocházel až někde od Eufratu. Král Balak k němu vypravil několikráte své posly, trvalo to proto dlouhou dobu, než ho na hranicích svého království uvítal. Sem ho přivedl, teprv když nabyl úplné jistoty, že se kmenové Ruben a Gad v zemi druhdy jeho trvale usadí. To bylo, když jejich bojovníci sestoupili dolů k Jordánu, jejich rodiny a stáda však zůstaly na náhorní rovině moabské. Tou dobou nebylo ani zde, ani v okolí tábora izraelského.«

»Myslíš, Múso, že král Balak sem přivedl Balaama, teprv až byl ústřední tábor zřízen tamhle dole u houštin jordánských?«

»Zajisté.«

»To bylo tedy až někdy v listopadu. Tou dobou ovšem zde nebylo pastvy pro stáda Izraelských, poněvadž horké slunce letní usušilo kdejakou travinu na těchto západních svazích. Dřevin tu beztoho mnoho není a za pastvu pro kozy a ovce se nehodí. Kde stával chrám zasvěcený Fogorovi, u něhož Balaam Izraelským naposledy dobrořečil?«

»Po mém soudu tamhle na posvátném kopci Šejch Džájel. Tvoji muslimští sousedé uctívají jak strom, tak zříceniny, které zastiňuje. Jistě bylo ono místo posvátné i křesťanům a za doby Mojžíšovy mohlo býti zasvěceno Fogorovi. Což abychom si tam zajeli? Času máme dost, cesta je pohodlná, konal jsem ji již několikráte.«

Z bývalého chrámu Fogorova se zachovalo v Šejch Džájel velice málo. Nebyla to žádná výstavná budova, spíše oltář s posvátným okrskem. Domorodci, jakož i kočovníci, kteří za období deštivého scházívají s náhorních rovin k Jordánu, uctívali Fogora jako ochránce a přinášívali mu oběti. Fogor dostal krev, z masa bývaly připravovány hostiny pro poutníky.

»Pověz mně, Múso, o králi Balakovi a věštci Balaamovi. Balaam byl patrně vidoucí, jako je Uábsi u Hamájdů nebo jakých je mnoho u beduů v poušti. Jak muslimové, tak i my se bojíme každé kletby. Obzvláště je účinná, pronese-li ji vidoucí. Proč nesáhl král Balak ke zbrani? Vždyť on byl přece král, měl mnoho bojovníků a mohl snadno syny izraelské z tohoto území vytisknouti.«

»Nezapomínej, Chalíle, že byl král Balak velice zeslaben. Jistě se dlouho bránil králi Sihonovi, ztratil přitom mnoho bojovníků a byl nucen ustoupiti až za Arnon neboli Módžeb.

Pochybuji, že se jeho poddaným chtělo do nového boje. Porážka a ztráty ochromily jejich zmužilost.«

»To chápu; když nás Belkáuijje při prvé a při druhé srážce zahnali a četná naše stáda ukořistili, trvalo to bezmála pět let, než jsme se vzchopili k novému nájezdu.«

»Tyto důvody asi přiměly Balaka, aby vysvobodil své území z rukou Izraelitů jiným způsobem. Proslulý věštec Balaam měl svou kletbou na ně přivoditi hněv Hospodinův a oni ze strachu, aby nepomřeli a jejich dobytek nepohynul, se měli odtud odstěhovati.«

»Proč i Madianci zanevřeli na Izraelské? Vždyť přece s nimi byli spřáteleni.«

»Madianci, kteří, spojivše se s králem Sihonem, jemu pomohli toto území vzíti, se nadáli, že Izraelité odtáhnou a území že zůstane pouze jim a Moabcům. Poznavše, že kmenové Ruben a Gad tady chtějí zůstati, viděli v nich své soupeře i nabízeli králi Balakovi své spojenectví.«

»Vykládej, Múso, jak to skutečně bylo.«

Věštec nesmí zlořečiti.

»Král Balak se radil s Madianci. Usnesli se, že bude dobře požádati za pomoc věštce Balaama, rodáka z města Petoru při Eufratu. Několikráte vypravili k němu poselstvo, v němž byli jak Moabci, tak Madianci. Dvakrát se vrátili s nepořízenou. Konečně se Balaam přece vydal do Moabska a vzal s sebou dva žáky. Král Balak mu vyšel vstříc do své pohraniční pevnosti Ir, dnešní Mdejjene, ležící při východním prameništi Arnonu. Odtud ho vedl do osady na křižovatkách, dnešní Kerjet al-Uaran. Nazítří s ním vystoupil na obětiště Baalovo, Kuejžijje. Balaam rozhlédnuv se po okolí, vyzval krále:

‚Dej mně zde vystavěti sedm oltářů a připrav mně tolikéž býčků a týž počet beranů.'«

»Jaké pak to byly oltáře?«

»Dva velké kameny a na nich položen třetí, plochý.«

»Takových jsme na svahu Kuejžijje viděli mnoho. Na nich chtěl tedy Balaam obětovati.«

»Zajisté. Z Kuejžijje viděl Balaam zadní část tábora izraelského.«

»To již byl tehdy u Jordánu. Jeho zadní část mohl viděti úplně dobře.«

»Když byly oltáře vystavěny, položil na každý po býčku a beranu. Měli býti přineseni Hospodinu v oběť zápalnou. Přitom měl klnouti synům izraelským. Místo kletby jim žehnal. Král se rozhněval, ale Balaam se bránil:

‚Zdaž mohu činiti něco jiného než co mi káže Hospodin?'

‚Zavedu tě na jiné místo.' Vystoupil s ním na horu Pisga a sice tam, odkud strážci obzírávali okolí.«

»To je jižní svah kopule Sijága, jež se před námi vypíná. Odtud je možno přehlédnouti cestu Ab-al-Hasan a spěchati na pomoc karavanám, jsou-li přepadeny od lupičů nebo nájezdníků.«

»Na vrchu, tedy na kopuli Sijágy, vystavěl Balaamovi opět sedm oltářů a on položil na každý po býčku a beranu. Učiniv to, vyzval krále:

‚Postůj chvilku u své zápalné oběti; já půjdu vstříc Hospodinu.' Poodešed, uslyšel ve svém nitru rozkaz Hospodinův, aby opět synům izraelským dobrořečil. Tu mu pravil král:

‚Když jim nezlořečíš, tak jim aspoň nežehnej!'

‚Neřekl jsem ti, že budu jednat, jak mně Hospodin přikáže?'

‚Pojď tedy se mnou ještě na jiné místo. Snad se zalíbí Bohu, abys jim odtamtud klnul.'

Dovedl ho na kopec Fogor, na němž právě stojíme. Odtud bylo viděti rozsáhlou část tábora izraelského, rozloženého při Jordánu. I na tomto místě postavili sedm oltářů a přinesli v oběť zápalnou sedm býčků a sedm beranů. Znova se snesl duch Hospodinův na Balaama a on dobrořečil. Král rozhněvav se, spráskl ruce.

‚Abys proklel nepřátele moje, jsem tě povolal. Ty však jsi jim třikráte požehnal.'

‚Upřímně jsem pravil poslům, které jsi ke mně vypravil: „I kdyby mně dal váš král všechno stříbro a zlato, co ho má ve svém domě, nebudu moci přestoupiti rozkazu Boha svého, abych pronesl něco dobrého nebo zlého ze srdce svého. Budu mluviti pouze to, co mně Hospodin vnukne."

Než odejdu k lidu svému, povím ti, králi, jak by se měl zachovati národ tvůj k národu tomuto v době poslední.

Zamysliv se, sklonil hlavu a přednášel:

Takto mluví Balaam, syn Beerův,
takto mluví muž s okem zavřeným,

takto mluví, kdo slovo Boží slyší,
takto mluví, kdo myšlenky Nejvyššího zná,
kdo pohlíží na to, co mu Všemohoucí ve vidění ukazuje,
skloněn jsa k zemi, ale oko maje otevřeno:
Vidím Ho, ale nikoliv nyní;
vyhlídám Ho, ale nikoliv zblízka;
vychází hvězda z Jakoba,
povstává žezlo z Izraele,
prorazí spánky Moabským
a lebky všem synům Setovým.'«

Mojžíšova smrt.

Vrátili jsme se k pramenům Mojžíšovým. Chalíl střehl pasoucích se zvířat, já pak se dal na kopec Pisga. Mé srdce mne tam táhlo. Něco mně pravilo, že dlím na tomto posvátném místě naposled. Bylo mně, jako bych se měl rozloučiti s mužem Božím Mojžíšem, po jehož stopách jsem po léta pátral a jehož jméno Músa mně domorodci dali.

Snad nikdo nemiloval lidu izraelského jako Mojžíš a také nikdo pro něj tolik nevykonal. Položil základy jeho národního bytí, dal mu ústavu a vytvořil z rozštěpených kmenů jediný silný národ. Dovedl jej až k bráně, otvírající se do země Zaslíbené. Měl do ní vniknouti a vzíti si dědictví po svých otcích. Toto dědictví si přisvojili jiní. Bylo nutno jim je vyrvati urputným bojem.

Rostoucí národ izraelský potřeboval vojenského velitele. Mojžíš jím nebyl. Josue měl vésti nadšené bojovníky a měl dozírati za války i na plnění povinností, vyplývajících z ústavy. Pochopil svůj úkol a chystal se k němu. Pozornost celého národa byla obrácena k Josuovi. Vždyť on je měl dovésti do nových sídlisk, do země oplývající mlékem a medem.

Mojžíš cítil, jak se mu lid odcizuje. Již ho nepotřeboval. Zavolal na svého sluhu:

»Ustala tvá zimnice, Amráne?«

»Poněkud, pane můj. Poruč a tvůj sluha vůli tvou vykoná.«

»Přichystej trochu potravin a osedlej osla. Vystoupíme na horu; pokocháme se pohledem na zemi naši, našim otcům zaslíbenou, a stane se, co Hospodin určil.«

Za chvilku byl Amrán hotov. Pomohl svému pánu na osla a podpíraje se o těžkou hůl, vedl ho z tábora pohodlnou cestou

nahoru. Ženy, sbírající palivo, jakož i pastýři, střehoucí stád, uctivě pozdravovali jak miláčka Božího, tak jeho sluhu.

»Jistě jde muž Boží na horu. Často tam chodívá, aby se za nás pomodlil.«

Dospěvše na kopuli Pisga, zastavili se. Mojžíš, usednuv na velký kámen, zahalil tvář rukama a zadumal se. Amrán zavedl osla do nížiny se suchou travou, kde jej uvázal k slabému keři.

Obr. 124. — Kopeček Ráme v dolině Jordánské.

»Nevím, zda se neutrhneš a neutečeš, ale není zde nic pevnějšího, k čemu bych tě připoutal.« Přehodiv tlumok s potravinami přes rameno, vrátil se k svému pánu a uloživ tlumok, usedl vedle něho.

»Zimnice se mne zmocňuje.«

»Natáhni se a trochu se prospi. Hospodin ti pomůže.«

Oko Mojžíšovo těkalo od Libanonu, na němž se zabělal prvý sníh, až daleko pod Hebron.

»V této zemi mlékem a medem oplývající se usadí můj národ. Zůstane v ní? Nebude z ní vypuzen? Neujmou se dědictví po našich otcích národové jiní? Cože, že bude rozptýlen po celém světě? Proč? Proč by měl býti lid, jemuž jsem vě-

noval celý svůj život, zbaven dědictví svých otců a rozehnán mezi národy? Proč, Hospodine, Pane můj? Že nepřijme Toho, který po mně přijíti má?«

Slza za slzou kanula po líci kmeta. Hlava mu klesala. Pozvedl ji, pohleděl upřeně na zemi Zaslíbenou, napřáhl ruce, jako by jí žehnal a vydechl naposledy.

Amrán se probudil teprv, když se slunce skrývalo za zemí Zaslíbenou. Protřev si oči, posadil se a maně sáhl po ruce svého pána. Byla studená a tuhá. Chopil ho do náruče.

»Pane můj, pane můj, proč jsi odešel, nevzbudiv mne? Co si počnu? Slunce bezmála zapadlo, zimnice mnou zachvívá. Zajdu pro osla, naložím tělo svého pána a zavezu je dolů k Josuovi.«

Zapotácel se Amrán, když učinil prvý krok, silná jeho vůle však překonala horečku. Spěchal do nížiny, ve které uvázal osla. Neviděl ho v nížině, ani v okolí. Utrhl se a utekl ke svým kamarádům.

»Těžký úkol jsi mně uložil, pane můj; abych se hned vypravil domů podati zprávu Josuovi, ale co s tebou, pane můj? Za pět hodin nebudu v táboře a tebe neunesu, vždyť se sotva na nohou držím. Vím, co učiním. Tamhle naproti je pohřebiště. Některé hroby jsou prázdné. Uložím tě do jednoho, přikryji plotnami a štěrkem, abych tě uchránil od nočních dravců. Zítra sem dovedu Josue a pochováme tě, jak se sluší.«

Potácel se Amrán, nesa svého pána. Ustlal mu, jak nejlépe mohl, v hrobě, zakryl ho dlouhými plotnami, kdejaký otvor vyložil drobnými kameny a na ně naházel štěrku. Hrob Mojžíšův se ničím nelišil od hrobů sousedních.

»Odpočiň si tady, pane můj! Zítra tě přeneseme.«

Pot se jen lil s Amrána a únavou horečka rostla.

»Měl bych si odpočinouti, jenže nemám času. Nedojdu-li za přededního chladu, zahynu na cestě.«

Vzav tlumok na ramena a hůl do pravice, dal se cestou dolů.

»Duní mně v uších, oči se mi kalí, jen abych nezbloudil.«

A zbloudil. Zabočil k jihozápadu, sklouzl a spadl do hluboké rokle.

Josue chystal přechod přes Jordán. Věděl, že se Mojžíš vypravil s Amránem na horu. Nečekal ho, leda nazítří k ve-

čeru. Nevrátili se. Snad přijdou ráno. Nepřišli. Hledali je celý den a celou noc, marně. Po dvou dnech nějaký lovec donesl zprávu o Amránovi. Byl mrtev. Kde je Mojžíš? To věděl pouze Hospodin a podle Jeho úradku měl zůstati hrob Mojžíšův neznámý.

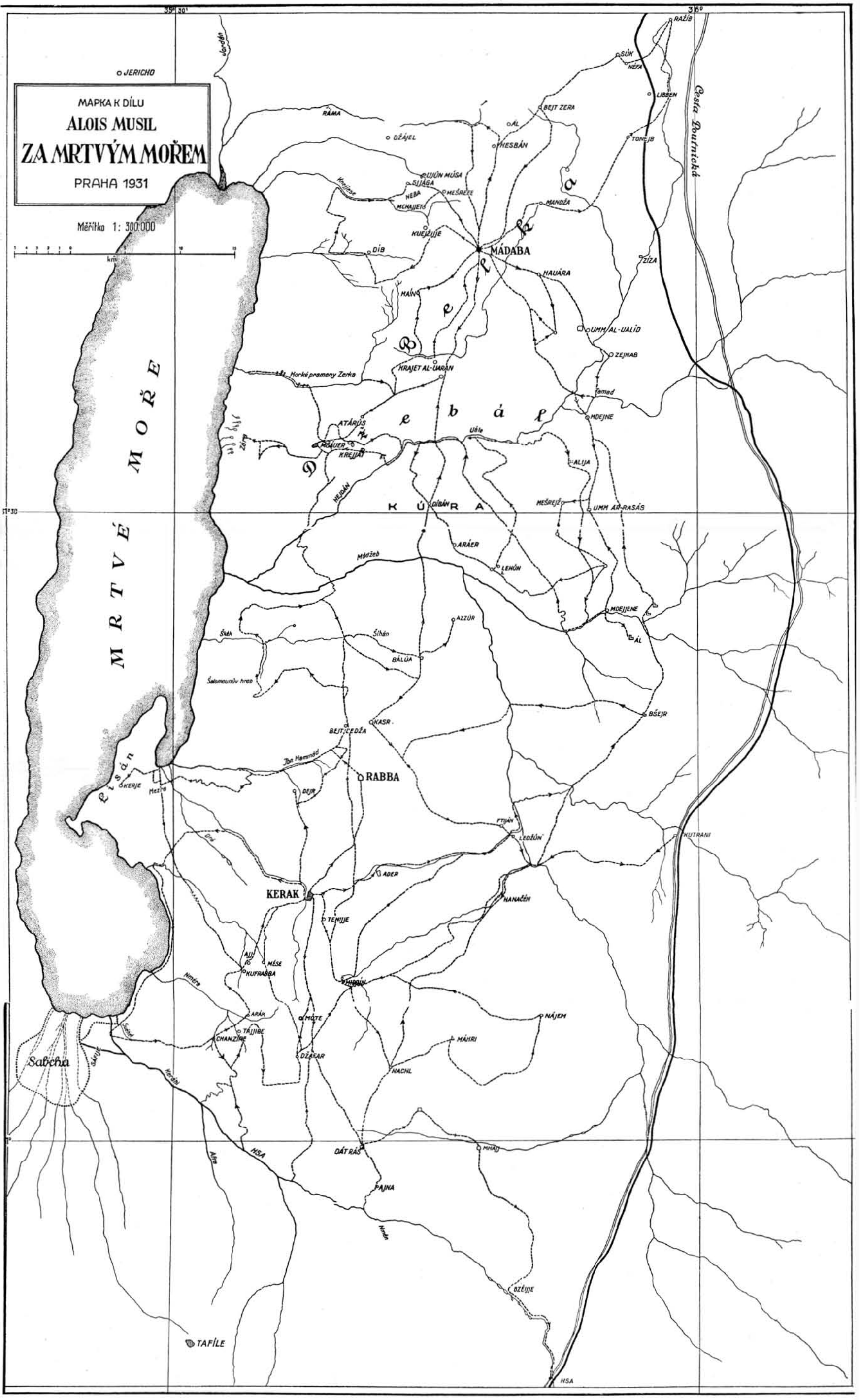
MAPKA K DÍLU
ALOIS MUSIL
ZA MRTVÝM MOŘEM
PRAHA 1931
Měřítko 1: 300.000
km
35° 30'
36°
31° 30'
31°
JERICHO
Jordán
MRTVÉ MOŘE
Elsán
Sabcha
RÁMA
DŽÁJEL
UJÚN MÚSA
SIJÁGA
NEBA
MEŠREFE
MCHAJJETS
KUEJŽÚJE
DÍB
MÁDABA
MAÍN
HESBÁN
AL
BEJT ZERA
SÚK
NÉFA
RAŽÍB
LIBBEN
TONEJB
MANDŽA
ZÍZA
HAUÁRA
UMM AL-UALÍD
ZEJNAB
KRAJET AL-UAIÁN
Horké prameny Zerka
ATÁRÚS
MÁJUER
KREJJÁT
Uále
MDEJNE
ALIJA
MEŠREJŽ
UMM AR-RASÁS
K Ú D E B Á R A
ARÁER
LEHÚN
Módžeb
MDEJJENE
AZZÚR
Šíhán
BÁLUA
Šalomounův hrob
BEJT CEDŽA
KASR
BŠEJR
Ibn Hammád
RABBA
KERJE
Mezra
DEJR
FTIJÁN
LEDŽÚN
KUTRANI
ADER
KERAK
HANAČÉN
TENIJJE
ALIJ
MÉSE
KUFRABBA
MIBRÍN
ARÁK
MÚTE
NÁJEM
TÁJJIBE
CHANZÍRE
MÁHRI
DŽÁKAR
NACHL
DÁT RÁS
MHAJJ
PAJNA
BZÉIJJE
TAFÍLE
HSA